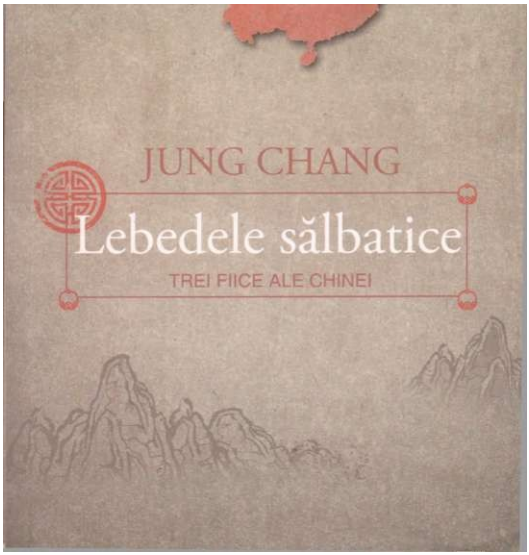
JUNG CHANG
Lebedele sălbatice
TREI FIICE ALE CHINEI

JUNG CHANG s-a născut la Yibin, în provincia Sichuan, din China, în 1952. A făcut parte pentru scurtă vreme din Gărzile roşii (agenţi ai revoluţiei culturale), la vârsta de 14 ani. A lucrat în agricultură, apoi ca „doctor desculţ”, ca oţelar şi electrician înainte de a deveni studentă la engleză şi mai târziu asistentă la facultatea din Sichuan. A plecat din China în 1978, cu o bursă. A obţinut o diplomă în lingvistică, fiind prima persoană din China care a obţinut un doctorat într-o universitate britanică, împreună cu soţul ei, Jon Halliday, a scris o biografie a lui Mao Tze Dong, care a apărut în 2005.

Lebedele sălbatice a câştigat NCR Book Award şi British Book of the Year Award (1994), un premiu acordat, printre alţii, şi lui Ian Meewan, J.K. Rowling, Dan Brown şi Helen Fielding. Cartea s-a bucurat de o primire elogioasă în toată presa londoneză şi s-a vândut în peste 10 milioane de exemplare în lumea întreagă.

JUNG CHANG

LEBEDELE SĂLBATICE

Trei fiice ale Chinei

Traducere din limba engleză de
SANDA POP

Editura Curtea Veche Publishing
BUCUREŞTI, 2009

Bunicii mele şi tatălui meu, **care nu au trăit să vadă această carte**

MULŢUMIRI

Jon Halliday m-a ajutat să scriu *Lebedele sălbatice.* Dintre multele lui contribuţii, şlefuirea exprimării mele în engleză este doar cea mai evidentă. Prin discuţiile noastre zilnice, m-a silit să-mi clarific nu numai povestirile, dar şi gândurile şi m-a ajutat să studiez limba engleză pentru a găsi exprimarea cea mai potrivită. M-am simţit mai sigură datorită controlului său meticulos de istoric bine informat şi m-am sprijinit pe judecata lui solidă.

Toby Eady este cel mai bun agent pe care şi l-ar putea dori cineva. Cu blândeţe, el este cel care m-a împins în primul rând să iau condeiul în mână.

Mă simt onorată să fiu asociată cu profesionişti atât de remarcabili ca Alice Mayhew, Charles Hayward, Jack Mekeown şi Victoria Meyer de la Simon & Schuster, New York, şi ca Simon King, Carol O'Brien şi Hellen Ellis de la Harper Collins, Londra. Îi datorez o recunoştinţă aparte lui Alice Mayhem, editorul meu de la Simon & Schuster, pentru comentariile ei pline de discernământ şi dinamismul ei inestimabil.

Robert Lacey, de la Harper Collins, a făcut o muncă splendidă de editare a manuscrisului, pentru care îi sunt profund recunoscătoare.

Eficienţa şi căldura convorbirilor telefonice transatlantice cu Ari Hoogenboom mi-au insuflat energie. Îmi exprim mulţumiri tuturor celor care au depus o muncă pentru apariţia acestei cărţi.

Interesul plin de entuziasm al prietenilor mei a constituit un izvor permanent de încurajare. Le sunt tuturor recunoscătoare. M-au ajutat, mai ales, Peter Whitaker, I Fu En, Emma Tennant, Gavan Me Cormack, Herbert Bix, R.G. Tiedemann, Hugh Baker, Yan Jiaqi, Su Li-qun, Y.H. Zhao, Michael Fu, John Chow, Clare Peploe, Andre Deutsch, Peter Simpkin, Ron Sarkar şi Vanessa Green.

Clive Lindley a jucat un rol special datorită sfaturilor lui valoroase chiar de la începutul proiectului meu.

Fraţii mei, sora mea, rudele şi prietenii din China mi-au permis cu generozitate să le depăn istoriile, fără de care

apariţia *Lebedelor sălbatice* n-ar fi fost posibilă. Nu le voi putea mulţumi niciodată îndeajuns.

Dar cea mai mare parte a cărţii reprezintă povestea vieţii mamei mele. Sper că i-am făcut dreptate.

Jung CHANG Londra, Anglia mai 1991

INTRODUCERE LA EDIŢIA DIN 2003

Lebedele sălbatice a fost publicată pentru prima oară în 1991. Acest eveniment mi-a schimbat viaţa: am devenit, în sfârşit, scriitoare.

De când mă ştiu, am visat să devin scriitoare. Dar cât timp am trăit în China, ideea de a scrie pentru a fi publicată părea ceva imposibil. În acei ani, ţara era supusă tiraniei lui Mao şi majoritatea scriitorilor sufereau îngrozitor din cauza nesfârşitelor persecuţii politice. Mulţi au fost denunţaţi, unii au fost trimişi în lagăre şi alţii împinşi la sinucidere. În anii 1966-1967, în timpul Marii Epurări a lui Mao, numită greşit Revoluţia Culturală, majoritatea cărţilor din casele oamenilor au fost arse. Tatăl meu, care fusese o oficialitate comunistă, dar ajunsese o victimă, a fost obligat să-şi dea foc mult iubitei lui biblioteci şi aceasta a fost una din cauzele principale care l-au dus la nebunie. Chiar să scrii pentru tine însuţi era foarte periculos. Eu însămi a trebuit să distrug primul meu poem, pe care îl scrisesem la 25 martie 1968, când împlineam şaisprezece ani, şi să-l arunc la closet trăgând apa după el, în momentul când prigonitorii tatălui meu au venit să ne percheziţioneze apartamentul.

Eram însă stăpânită de dorinţa de a scrie şi continuam să o fac cu un condei imaginar. În următorii ani am lucrat la câmp şi ca electrician. În timp ce împrăştiam bălegarul pe câmpurile de orez sau verificam dacă energia electrică a ajuns în vârful stâlpilor de înaltă tensiune, şlefuiam în minte lungi paragrafe sau îmi întipăream în memorie scurte poeme.

Am sosit în Marea Britanie în septembrie 1978. Mao murise cu doi ani în urmă şi China începuse să iasă din starea de izolare sufocantă în care el o ţinuse. Pentru prima dată de la crearea Chinei comuniste, s-au acordat burse pentru studii în străinătate pe bază de merite academice, şi nu pe criterii politice. Aşa că am putut să părăsesc ţara după ce am trecut examenele cerute.

Am fost poate prima persoană din provincia Sichuan, cu o populaţie de 90 de milioane, care a primit aprobarea să studieze în Occident după 1949. Datorită acestui incredibil

noroc, am avut, în sfârşit, libertatea de a scrie şi, mai ales, de a scrie ce doream.

Ei bine, tocmai atunci pasiunea m-a părăsit şi ultimul lucru pe care mi-l doream era să scriu. Aveam sentimentul că trebuia să cobor în adâncul fiinţei mele şi să retrăiesc o viaţă şi o epocă la care aveam oroare să mă mai gândesc. Încercam să uit China. Ajunsă într-un loc care îmi părea o altă planetă, eram ca fermecată şi nu mai aveam altă dorinţă decât să-mi petrec fiecare clipă din viaţă impregnându-mă de această lume nouă.

Tot ce-mi oferea Londra mă încânta. Prima mea scrisoare către mama a fost o explozie de entuziasm, descriind jardinierele înflorite din ferestre şi grădiniţele din faţa caselor din drumul meu spre Maida Vale nr. 42, o proprietate a Ambasadei Chineze, unde locuiam. Era perioada când ar fi trebuit ca florile să împodobească şi locuinţele celor de acasă. În 1964, Mao denunţase deprinderea de a cultiva flori şi iarbă ca un obicei „feudal" şi „burghez" şi a lansat ordinul: „Descotorosiţi-vă de majoritatea grădinarilor". Copil fiind, a trebuit, alături de ceilalţi, să smulg gazonul de pe pajiştea din faţa şcolii noastre şi am văzut cum dispăreau ghivecele cu flori din clădiri. Am simţit atunci o tristeţe imensă şi a trebuit nu numai să lupt ca să-mi ascund sentimentele, dar şi să mă condamn pentru împotrivirea instinctivă la instrucţiunile date de Mao, o activitate mentală în vederea căreia creierul îmi fusese spălat, mie ca şi celorlalţi copii în China. Cu toate că în momentul plecării mele ne puteam exprima dragostea pentru flori fără riscul de a fi condamnaţi, China era încă o ţară mohorâtă, fără verdeaţă în jurul caselor şi fără florărese. Parcurile arătau pustii şi devastate.

De aceea a fost o plăcere indescriptibilă lunga plimbare pe jos prin imensitatea Hyde Park-ului, în prima zi când am avut voie să ies din casă. Acolo, sub castanii maiestuoşi, fiecare firicel de iarbă şi fiecare petală de floare mă înnebuneau de bucurie. Într-o zi, am riscat o muştruluială zdravănă sau chiar mai rău, pentru că am propus supraveghetorului politic al grupului de care aparţineam să ne mutăm sesiunile de îndoctrinare de sâmbătă – numite „studii politice" – pe iarba faimoaselor Kew Gardens.

Pe atunci, sesiunile săptămânale de îndoctrinare – care mă plictiseau de moarte pe vremea când trăiam în China – erau încă obligatorii, şi deşi la Londra, fiind cetăţeni ai Republicii Chineze, eram încă supuşi unui control de puşcărie. Ne era interzis să mergem undeva fără permisiune sau neînsoţiţi. Nerespectând ordinele, riscai să fii trimis înapoi în China, dezonorat şi cu viaţa distrusă. Simţeam că mă sufoc şi libertatea pe care mi-o oferea Londra era chinuitoare, aşa că ajunsesem obsedată să găsesc tot felul de combinaţii pentru a eluda sau călca regulile. Uneori mi-a reuşit, ca atunci când am mers în Kew Gardens, profitând de faptul că şi supraveghetorul, deşi îngrijorat de repercusiunile pe care le putea avea la Ambasadă, tânjea să facă această expediţie. Ca urmare, un grup de tineri şi tinere, distonanţi, dar în „costume Mao" – un fel de uniforme albastre lăbărţate –, au stat fericiţi alături de o încântătoare grădină de trandafiri superb coloraţi.

Şi nu am avut necazuri. Am fost norocoasă, deoarece era tocmai momentul unor schimbări dramatice, care cuprinseseră întreaga Chină. Era sfârşitul anului 1978, adică momentul de răscruce când ţara a respins esenţa maoismului. În anul următor, am putut continua să împing limitele restricţiilor, cu unele riscuri, dar fără repercusiuni. Un loc pe care îmi pusesem ochii în mod special era un local tipic englezesc – „pub", între berărie şi birt – aflat peste drum de colegiul nostru, deoarece ni se atrăsese în mod special atenţia că nu trebuia să-l vizităm.

La vremea aceea, traducerea în chineză a cuvântului „pub", *jiu-ba,* sugera ceva indecent, cu femei goale unduindu-se. Eram moartă de curiozitate. Aşa că, într-o bună zi, m-am strecurat afară şi m-am repezit spre pub. Am împins uşa şi am intrat. Nu am găsit acolo nimic senzaţional, doar câţiva bărbaţi în vârstă şezând şi bând bere. Am fost destul de dezamăgită.

Se prea poate să fi fost prima studentă din China natală care a ieşit pe stradă neînsoţită. Un membru al corpului profesoral al colegiului pe care îl frecventam – acum Thames Valley University – m-a invitat să merg cu el la Greenwich. Conform regulamentului nostru, l-am întrebat

dacă pot „aduce un prieten”. A înţeles greşit sensul cuvintelor mele şi mi-a răspuns: „Eşti în siguranţă cu mine”. M-am simţit jenată, dar nu i-am putut explica. După regulamentul nostru, nu aveam voie nici să dezvăluim cuiva regula bine stabilită de a avea întotdeauna un însoţitor; scuzele trebuia să le inventăm noi înşine. Eu însă nu voiam să mint şi, mai mult decât atât, voiam cu disperare să merg fără un „bodyguard”. Aşa că m-am rugat de ataşatul de legaţie responsabil cu studenţii să mă lase să merg singură; în caz contrar, englezul ar putea crede că noi, chinezii, nu avem încredere în el, sau chiar că îi suspectăm motivele, ceea ce ar fi rău pentru prietenia anglo-chineză şi pentru reputaţia patriei noastre socialiste. Când mi-am terminat pledoaria, ataşatul a spus da, dar mi-a atras atenţia să fiu discretă. Bănuiala mea a fost că nici lui nu-i prea plăcea sistemul. De fapt, chiar a făcut o aluzie când mi s-a confesat, într-o seară, pe când ne aflam singuri în clădire. Cu douăzeci de ani în urmă iubise o fată şi tocmai când erau pe punctul de a se căsători, în cadrul unei campanii politice, ea fusese condamnată ca fiind „de dreapta”. Legalizarea căsătoriei ar fi însemnat sfârşitul carierei lui, care părea foarte promiţătoare. Fata a insistat să rupă angajamentul. După o suferinţă chinuitoare, a fost şi el de acord şi a devenit un diplomat de succes. Dar nu a putut să o uite şi nu şi-a iertat hotărârea. Suferea încă în momentul când mi-a povestit totul.

Nu mi s-a părut ciudat ca un funcţionar al ambasadei să-şi descarce sufletul în faţa mea, o persoană pe care abia o cunoscuse. În vremea aceea, oamenii erau atât de copleşiţi de tragediile care le marcau vieţile, încât erau gata să le împărtăşească de îndată ce întâlneau un spirit înrudit. Începuturile liberalizării din China făcuseră să slăbească zăgazurile impuse memoriei poporului. Ele au făcut posibil ca şi ataşatul să rişte, dându-mi acordul care încălca o regulă de bază, să plec singură din locuinţă.

Îmi amintesc de parcă a fost ieri acea vizită la Greenwich. Nu s-a întâmplat nimic excepţional: doar am mers cu maşina, apoi am mers pe jos, apoi am făcut fotografii la locul meridianului, cu un picior în fiecare emisferă. Eu însă eram ameţită de emoţie. Tot timpul priveam în urmă, după

persoane care păreau să fie chinezi, şi judecam rapid după îmbrăcăminte dacă erau din China. Dacă mi se părea că erau – ceea ce era, de cele mai multe ori, absurd (pe atunci puteai întâlni foarte puţini chinezi din China în Occident) – întorceam capul ca să-i evit şi mă străduiam să mă port cât mai degajat cu însoţitorul meu. Eram înspăimântată să nu mă recunoască cineva şi să raporteze Ambasadei, ceea ce însemna sfârşitul meu, ca să nu mai spun că şi ataşatul ar fi fost în pericol. Un picnic exotic, cu sendvişuri cu brânză, luat pe o pajişte întinsă şi pustie, fără un copac, fără un tufiş unde să mă pot ascunde, a fost, pentru mine, momentul cel mai tensionat al zilei.

Teama nu m-a oprit însă să încerc şi alte aventuri – n-aş putea spune că doream să trăiesc fiorii pericolului, ci, pur şi simplu, nu mă puteam abţine. Pe măsură ce regulamentul era mai relaxat, mă plimbam din ce în ce mai des singură şi m-am împrietenit cu oameni din toate straturile societăţii. Celor mai mulţi le spuneam că veneam din Coreea de Sud. Cu toate activităţile mele semiclandestine, nu voiam ca ţara mea de origine să devină centrul curiozităţii oamenilor, deşi, pe atunci, China îi fascina de parcă s-ar fi aflat în altă galaxie, tocmai din cauza izolării ei totale. Tot ce-mi doream era să mă pierd în populaţia Londrei, să par un om ca toţi ceilalţi. Mi-am dat seama că puteam face asta, căci prima impresie – şi cea mai puternică – a fost că Marea Britanie este o uimitoare societate fără clase. Eu mă născusem în elita comunistă şi am văzut cât de ierarhizată şi stratificată era China lui Mao. Fiecare făcea parte dintr-o categorie fixă. Pe toate formularele, după „data naşterii” şi „sex”, se afla coloana inevitabilă cu „originea socială a familiei”. Şi această informaţie era hotărâtoare pentru carieră, relaţii sociale şi viaţa însăşi. În vreme ce mulţi membri ai elitei deveneau aroganţi, viitorul celor care aveau ghinionul să se nască într-o familie de „origine proastă” era distrus. Consecinţa acestei oribile realităţi a fost că eram cu toţii obsedaţi să ştim din ce familie provenea celălalt şi adesea se întâmpla ca oamenii să te întrebe direct, cu ocazia primului schimb de cuvinte. Dimpotrivă, la Londra nu percepeam această curiozitate atunci când cunoşteam pe cineva. Toţi păreau uimitor de

egali şi complet neinteresaţi de originea ta.

Cu timpul, părerea mea s-a mai schimbat, deşi nu cred că entuziasmul meu a fost atât de înşelător. În pofida tradiţionalelor diferenţe de clasă, britanicii au demnitate, iar cei lipsiţi de privilegii nu sunt călcaţi în picioare sau insultaţi aşa cum eram noi sub Mao. Iar corectitudinea întregii societăţi şi importanţa pe care o acordă naţiunea acestui concept sunt nişte deziderate care în China de astăzi nici măcar nu se poate spune că începe să le adopte.

Aşa se face că m-am îndrăgostit de Anglia atât cu mintea, cât şi cu sufletul. Primul meu an petrecut aici a fost un adevărat vârtej ameţitor. Am vizitat toate muzeele şi galeriile marcate pe harta turistică, am fost nelipsită de la toate spectacolele, profitând de biletele foarte ieftine oferite studenţilor. Colindam cu încântare, pe jos, ore întregi străzile Londrei, economisind costul transportului, pentru a admira fiecare clădire şi fiecare stradă. M-am strecurat în cluburi de noapte dubioase şi mi-am aruncat ochii la mărfurile expuse în vitrinele sex-cluburilor din Soho. Prima mea întâlnire cu un „disco” a fost delirantă. Până şi un cinematograf de cartier mi s-a părut că e „peştera lui Aladdin”, cu luminile ei slabe dansând pe tapiseria de un roşu spălăcit a fotoliilor cu spătarul cu încrustaţii aurite, care îmi sugerau mistere şi încântare. Am pus întrebări care, mai târziu, mi-au părut şi mie bizare şi am aflat despre existenţa unor popoare cu culturi diferite. Ultimul tabu care trebuia încălcat a fost să am prieteni străini, care trebuia ţinuţi în secret, de teamă să nu declanşez o catastrofă. Venisem intoxicată din China cu o poveste în care credeam cu toată convingerea şi care ne prevenea că, dacă încerci să ai un iubit străin, vei fi drogată şi adusă îndărăt în China, vârâtă într-un sac de iută. Când se întâmpla să trec pe lângă Portland Place, unde era Ambasada, mi se înmuiau genunchii, iar dacă eram într-o maşină, mă ghemuiam în scaun ca să-mi ascund capul sub geam. Atunci am început să folosesc machiajul pentru prima oară în viaţa mea, crezând că îmi va oferi o deghizare suficientă ca să nu fiu recunoscută de persoane din Ambasadă (în realitate, nu foarte preocupată de genul de supraveghere de care mă temeam pe atunci). Boită din

belşug cu ruj roşu sau purpuriu şi cu fard de pleoape verde-auriu, nici eu nu mă mai recunoşteam.

Era nostim să mă joc cu fardurile în timp ce eram prinsă într-un doctorat în lingvistică. Universitatea din York mi-a oferit o bursă şi, chiar înainte de a-l fi văzut cu ochii mei, acest oraş exercitase o incredibilă atracţie asupra mea prin domul lui legendar, prin zidurile cetăţii (cele mai apropiate, mi s-a spus, de Marele Zid Chinezesc), dar şi prin Războiul Celor Două Roze. În acel timp, bursele pentru străini se obţineau prin intermediul guvernului chinez şi nu puteau fi primite individual. Cu toate acestea, graţie înţelegătorului ataşat al Ambasadei, dar şi relaxării relaţiilor din China, mi s-a dat undă verde să accept oferta. În consecinţă, când am obţinut doctoratul în 1982, devenisem primul cetăţean al Chinei comuniste cu un doctorat luat la o universitate britanică.

Am învăţat mult mai mult decât teoriile lingvisticii (pe care, mi-e ruşine să o recunosc, le-am uitat cu desăvârşire). Îmi amintesc de ziua când am discutat planul tezei mele cu profesorul Le Page, care conducea lucrările şi care, doar prin prezenţa lui binevoitoare, începuse să mă ajute să mă dezbar de continua anxietate şi panică adânc înrădăcinate în mine. Felul lui de a fi, uşor ironic şi totuşi autoritar, mă asigura constant, exact ca Anglia însăşi până atunci, că venisem în locul potrivit şi că nu aveam de ce să-mi fac griji. Simţindu-mă perfect relaxată, am bâlbâit ceva despre vederile mele cu privire la teoria lingvisticii, pe care urma să le analizez. El m-a ascultat şi când am terminat, m-a întrebat: „îmi puteţi arăta teza dumneavoastră?”. Am rămas perplexă şi am exclamat: „Dar nici nu am început-o!” El a răspuns: „Dar aveţi deja toate concluziile”.

Această unică remarcă mi-a dezlegat nodul cu care „educaţia” totalitară îmi înnodase creierul. În China, noi fuseserăm învăţaţi nu să tragem concluzii din fapte, ci să începem cu teoriile marxiste sau cugetările lui Mao sau cu linia Partidului şi să negăm, chiar să condamnăm; faptele le contraziceau. Am cântărit această nouă abordare pe drumul spre camera mea din campusul universităţii aflat într-o clădire pe malul unui frumos lac. Păsări de apă se strânseseră sub fereastra mea şi mă trezeam în fiecare

dimineaţă în ţipetele lor. Acum le-am văzut zburând spre înaltul cerului, o imagine care se armoniza cu senzaţia mea că găsisem drumul drept al gândirii. Să-mi păstrez mintea deschisă: atât de simplu şi îmi trebuise atât de mult timp să-l descopăr.

Eram la York când, într-o noapte, mi-a venit ideea să scriu o carte despre viaţa pe care o trăisem. Fusesem invitată la conferinţa unui profesor abia întors din China. Ne-a arătat câteva imagini de la o şcoală pe care o vizitase şi în care şcolarii erau la lecţii, într-o zi de iarnă geroasă, într-o clasă fără sobă şi cu geamuri sparte. „Nu le este frig?" întrebase blândul profesor. „Nu, nu le este frig", i se răspunsese.

După terminarea conferinţei cu imagini, a urmat o recepţie la care o doamnă, străduindu-se să găsească ceva să-mi spună, a zis: „Trebuie să-ţi fie foarte cald aici". Această remarcă inocentă m-a rănit atât de tare, încât am părăsit brusc încăperea şi am izbucnit în plâns, primul plâns de când venisem în Anglia. Nu atât din cauză că mă simţeam insultată, ci pentru că mă cuprinsese o durere copleşitoare pentru poporul ţării mele. Propria noastră conducere nu ne trata ca pe nişte fiinţe umane şi, de aceea, niciunii dintre străini nu ne priveau ca făcând parte din aceeaşi specie umană cu ei. Mi-am amintit de o veche observaţie potrivit căreia vieţile chinezilor sunt ieftine şi de surpriza unui englez, constatând că servitorul lui chinez considera durerea de dinţi insuportabilă. Mi-am amintit din nou furioasă de comentariile admirative ale occidentalilor care vizitaseră China lui Mao, cum că chinezii sunt un popor extraordinar, căruia pare să-i placă să fie criticat, denunţat, „reformat" în lagăre de muncă – situaţii chinuitoare pentru un occidental.

Toate aceste gânduri se învălmăşeau în mintea mea şi mi-au readus în memorie viaţa petrecută în China, familia mea şi toată acea lume care-mi fusese atât de apropiată; cred că acela a fost momentul când am simţit că trebuia să spun întregii lumi povestea noastră, pentru ca lumea întreagă să ştie ce simţeau cu adevărat chinezii. Îmi revenise imboldul de a scrie.

Dar a trebuit să treacă mulţi ani până să scriu *Lebedele*

sălbatice. În subconştientul meu, mă împotriveam ideii de a scrie. Nu mă simţeam în stare să sap adânc în memorie. În timpul violentei Revoluţii Culturale, între 1966 şi 1976, familia mea a suportat suferinţe atroce. Tatăl meu şi bunica au murit în dureri cumplite. Nu voiam să retrăiesc anii de chinuri ai bunicii din cauza bolii netratate, nici întemniţarea tatălui meu, sau să o văd pe mama în genunchi pe cioburi de sticlă. Cele câteva rânduri pe care le scrisesem erau superficiale şi fără viaţă şi nu m-au satisfăcut.

Dar în 1988, mama a venit la Londra ca să stea la mine. Era prima ei călătorie în străinătate şi doream să se bucure de tot ce-i puteam oferi, aşa că am petrecut mult timp plimbând-o peste tot. După un scurt timp, am observat că nu era atât de bucuroasă pe cât mă aşteptam eu. Simţeam că o apăsa ceva, era neliniştită. Într-o zi a refuzat o plimbare prin magazine şi s-a aşezat la masa neagră din sufrageria mea, înveselită de un buchet de narcise aurii. Cu mâinile în jurul unei căni cu ceai de iasomie, mama mi-a mărturisit că ceea ce îşi dorea cel mai mult era să-mi vorbească.

Şi aşa a început mama să-mi povestească în fiecare zi, timp de multe luni. Pentru prima oară în viaţa noastră, mi-a vorbit despre ea şi despre bunica. Atunci am aflat că bunica fusese concubina unui general, comandant militar, şi că mama se alăturase unei organizaţii comuniste ilegale la vârsta de cincisprezece ani. Amândouă au trăit o viaţă plină de evenimente într-o Chină sfâşiată de războaie, invazii străine, revoluţii, căzând apoi sub o tiranie totalitară. În vârtejul care cuprinsese toată ţara, ele şi-au trăit sfâşietoare poveşti de dragoste. Am aflat despre calvarul mamei mele, despre trecerile ei la un pas de moarte, despre dragostea pentru tatăl meu şi despre conflictele lor de ordin sentimental. Am aflat, de asemenea, în amănunt chinurile îndurate de bunica: cum labele picioarelor i-au fost strivite sub un pietroi când avea numai doi ani, pentru a corespunde standardelor de frumuseţe ale zilei.

Turismul a devenit fundalul conversaţiilor noastre. În tot timpul în care am vizitat Insula Skye din Scoţia şi lacul Lugano din Elveţia, mama vorbea în avioane şi maşini, pe vapoare, sau în timpul unor plimbări şi, mai ales, noaptea

târziu. În orele când mă duceam la lucru, ea rămânea acasă şi vorbea în faţa unui reportofon. În momentul când a părăsit Marea Britanie, realizase şaizeci de ore de înregistrări. Reuşise aici, departe de constrângerile sociale şi politice din China, să facă ceea ce îi fusese refuzat toată viaţa ei: să-şi descarce mintea şi inima.

M-a mişcat, în timp ce o ascultam pe mama, nevoia ei de a se face înţeleasă de mine. Şi mi-am dat seama că şi-ar dori foarte mult ca eu să scriu. Părea să ştie că scrisul fusese întotdeauna visul meu şi acum mă încuraja să mi-l împlinesc. A făcut-o însă într-un mod foarte subtil, nu cerându-mi – ea nu mi-a cerut niciodată ceva –, ci alimentându-mă cu povestiri şi arătându-mi cum să fac faţă trecutului.

În pofida faptului că viaţa ei a fost un şir de suferinţe şi chinuri, istorisirile ei nu erau insuportabile şi nici deprimante. Scoaterea lor la lumină parcă o întărea şi îi ridica moralul.

În cele din urmă, mama a fost cea care m-a inspirat să scriu *Lebedele sălbatice,* istorisirile despre bunica, despre ea şi despre mine însămi pe tot timpul convulsiilor din China secolului douăzeci. Timp de doi ani, mi-am vărsat partea mea de lacrimi, m-am răsucit şi zvârcolit în pat, în cele câteva nopţi nedormite. Poate că nu aş fi perseverat în proiectul meu dacă nu găseam, tocmai atunci, dragostea care mi-a împlinit viaţa şi mi-a adus o linişte adâncă. Jon Halliday, cavalerul meu fără armură – pentru că forţa lui interioară, sub o aparenţă exterioară dintre cele mai blânde, îi este suficient pentru a cuceri –, este darul cel mai preţios pe care ţara mea de adopţie mi l-a făcut. Atât timp cât era lângă mine totul avea să fie în ordine – totul, inclusiv scrierea *Lebedelor sălbatice.*

Am depins foarte mult de Jon în scrierea acestei cărţi. Engleza a fost limba pe care am început să o studiez în mod organizat abia la douăzeci şi unu de ani, într-o ambianţă complet ruptă de lumea din afară. Singurii străini cu care conversasem înainte de a veni în Anglia au fost nişte marinari în portul Zhanjiang din Sudul Chinei, o fostă colonie franceză, unde am fost trimişi, colegii mei şi cu mine, pentru două săptămâni, ca să ne exersăm engleza.

Când am ajuns în Anglia, deşi reuşisem să citesc destul de mult – *1984* a fost una dintre primele cărţi pe care am devorat-o, minunându-mă tot timpul cât de bine se potrivea descrierea lui Orwell cu China lui Mao –, folosirea expresiilor idiomatice mă depăşea. Manualele mele din China fuseseră scrise de oameni care nu avuseseră niciodată contact cu străinii şi fuseseră, în majoritatea lor, traduse direct din textele chinezeşti. De exemplu, în lecţia „Salutări”, se dădea echivalentul exact al expresiei pe care o foloseam noi în China, şi anume, literal: „Unde mergeţi?” şi „Aţi mâncat?” Şi exact acestea erau cuvintele pe care le foloseam, la început, în Marea Britanie, pentru a saluta oamenii.

Aveam nevoie de ajutorul lui Jon ca să scriu o carte în limba engleză – şi să realizez o carte bună, aşa cum speram că va fi cartea mea. Scriitor şi istoric el însuşi, Jon a fost indispensabil pentru a pune în mişcare *Lebedele sălbatice.* Eram total dependentă de judecata lui şi de ochiul lui infailibil – frumoşii lui ochi de gazelă. Nu pot aprecia îndeajuns tot ce am învăţat de la el în materie de scris.

Am fost astfel binecuvântată cu sprijinul celor două persoane cele mai importante din viaţa mea atunci când am scris *Lebedele sălbatice.* Cu puţin înainte de publicare, mama mi-a scris că s-ar putea să nu fie bine primită cartea mea şi s-ar putea ca lumea să nu-i acorde vreo atenţie, dar eu nu trebuia să mă descurajez; o făcusem fericită pe ea, deoarece scriind cartea noi două am devenit mai apropiate. Dacă n-ar fi decât atât, spunea ea, era destul pentru ea. Mama avea dreptate. Respectul şi iubirea mea crescuseră pentru ea. Şi tocmai datorită faptului că acum o cunoşteam mai bine înţelegeam acum că indiferenţa ei la recunoaşterea publică nu era decât încercarea de a mă proteja împotriva unor eventuale lovituri. Am fost foarte emoţionată.

Fără presiuni şi doar cu o adâncă înţelegere din partea mamei, am fost scutită de emoţiile şi de teama pentru modul cum va fi primită *Lebedele sălbatice.* Speram ca să le placă cititorilor, dar nu puneam mult preţ pe acest vis. Jon mă încuraja cel mai mult. Spunea: „este o carte mare”, iar eu aveam încredere în el, aşa cum am avut în toate

deciziile legate de text şi aşa cum am în toate împrejurările din viaţa mea.

Lebedele sălbatice s-a dovedit a fi un succes. O mulţime de cititori şi-au exprimat aprecierea personal sau prin scrisori pe tot parcursul ultimilor doisprezece ani şi, datorită lor, viaţa mea a devenit o continuă încântare. Mama, care trăieşte şi acum în China, la Chengdu, este vizitată de oameni de toate naţiile şi profesiile, de la diplomaţi la hamali, de la oameni de afaceri la turişti. A fost invitată în ţări tot atât de diverse, ca Olanda şi Thailanda, Ungaria şi Brazilia, ca să nu mai menţionez Marea Britanie. În Japonia, femeile o opreau pe stradă, sub cireşii înfloriţi, şi-i adresau cuvinte care-i mergeau drept la inimă; îmi amintesc cum odată, când eram împreună într-un restaurant, ni s-a trimis, pe o tavă de argint, o delicată batistă brodată pentru kimono, pentru ca mama să pună un autograf. Nu o dată, în aeroporturi, oamenii au ajutat-o la bagaje, pentru ca apoi să-şi exprime admiraţia pentru ea. Mama a găsit înţelegere nu numai la fiica ei, dar şi în milioanele de cititori din lumea întreagă.

Singura tristeţe în această poveste cu sfârşit fericit este că *Lebedele sălbatice* nu poate fi publicată în China Continentală. Regimul pare să considere cartea o ameninţare la adresa Partidului Comunist. Totuşi *Lebedele sălbatice* reprezintă o povestire personală, chiar dacă reflectă istoria Chinei din secolul douăzeci, din care Partidul nu iese prea bine. Pentru a-şi justifica puterea, Partidul a dictat o versiune oficială a istoriei, iar *Lebedele sălbatice* nu merge pe această linie. Cartea demonstrează, mai ales, că Mao a greşit în mod criminal în felul lui de a conduce poporul chinez şi că nu a fost un lider mare şi bun, aşa cum a decretat Pekingul. Şi astăzi, portretul lui Mao tronează în Piaţa Tiananmen, în inima capitalei, iar pe vasta întindere de ciment zace mausoleul lui, ca obiect de veneraţie. Actuala conducere a Chinei păstrează încă mitul lui Mao, deoarece se consideră moştenitoarea lui şi îşi revendică legitimitatea de la el.

Iată de ce *Lebedele sălbatice* este interzisă în China. La fel cum e interzisă menţionarea cărţii sau a numelui meu în media. Deşi, de-a lungul anilor, mulţi ziarişti chinezi mi-au

luat interviuri sau au scris despre carte, toate articolele – în afară de două – au fost îngropate, deoarece puţini editori îndrăznesc să sfideze interdicţia. Şi interdicţia este cu atât mai categorică, cu cât prevederea strict secretă, formulată în termeni duri, era semnată de ministrul de Externe, lucru foarte neobişnuit, dacă nu unic pentru o carte. Asta îi sperie pe oameni, deoarece se tem că, dacă se implică în ceva legat de *Lebedele sălbatice*, ar putea avea necazuri. Pe de altă parte, cartea intrigă şi, în consecinţă, destul de multă lume, printre care şi oameni lucrând în serviciul de cenzură al statului, au căutat să-şi procure cartea şi să o citească.

Viaţa în China este astăzi infinit mai bună decât este ea în amintirea celor mai mulţi locuitori şi acest fapt nu încetează să mă bucure. Cu toate acestea, deşi s-a ajuns la un grad înalt de libertate personală, naţiunea este departe de a fi complet liberă. Presa şi tipăriturile se află sub un control mai sever decât în deceniile precomuniste. Înainte ca interdicţia de publicare a *Lebedelor sălbatice* să intre în vigoare în 1994, un editor chinez a supus atenţiei cenzorilor o variantă cu unele tăieturi, în special părerile mele despre Mao. Întrucât astfel de păreri erau în carte destul de rare, am fost de acord cu condiţia, acceptată de editor, ca pe pagină să apară fraza „aici un pasaj a fost eliminat”, aceasta fiind formula folosită de cenzură şi în perioada precomunistă. Cu guvernul actual, formula nu a avut însă succes. În cele din urmă, versiunea cu tăieturile a apărut, dar numai într-o ediţie pirat. Nici măcar piraţii nu au îndrăznit să publice versiunea completă.

Mi s-a spus că mai există o versiune pirat cu textul integral. Aceasta ar putea fi o fotocopie a ediţiei în limba chineză publicată în Taiwan şi în Hong Kong, unde publicarea cărţii nu fusese afectată de prevederea din 1997[1]. Multe exemplare au fost aduse în China (agenţii vamali controlează rareori bagajele călătorilor). Chiar şi eu am introdus exemplare fără nicio problemă; doar cele trimise prin poştă nu au ajuns la destinaţie.

Un mare regizor de film chinez, pe care îl admir enorm, a încercat să transpună cartea mea într-un film; i s-a spus că

1 Până în 1977, Hong Kong a fost colonie britanică *(n. tr.).*

este interzisă, iar dacă va încerca să-l facă în străinătate, atât celelalte filme ale lui, cât şi echipa vor avea de suferit. Consecinţa acestor obstacole venite din partea regimului a fost că relativ puţini locuitori ai Chinei au auzit vreodată de *Lebedele sălbatice.*

Cu toate aceste greutăţi, cartea se bucură în ţară de o oarecare faimă, întrucât comunicarea cu restul lumii este susţinută. A devenit chiar o sursă de venituri pentru descurcăreţi. Unul dintre aceştia pare să fi fost un mărunt impostor originar chiar din oraşul meu natal, Chengdu. Am citit într-un ziar local, la 6 mai 2000, că se învârtea în jurul hotelurilor şi obiectivelor turistice, vorbind curent engleza şi puţină franceză, germană şi japoneză, şi intrând în vorbă cu turiştii străini, cărora le spunea că este un bun prieten al meu. Îi atrăgea la mese plătite apoi de turişti cu bani frumoşi, iar el îşi lua apoi cota-parte de la patronii restaurantelor.

Au fost totuşi şi unele gesturi emoţionante. Într-o seară, după ce cinaserăm împreună într-un restaurant din Peking şi Jon se pregătea să facă plata, i s-a spus că nota fusese deja achitată de un tânăr din localitate, care a declarat că aflase despre propria lui ţară „din cartea soţiei dumneavoastră”.

Deşi *Lebedele sălbatice* este interzisă, chinezii nu sunt persecutaţi dacă citesc cartea sau o comentează în particular. Eu însămi pot călători în China în libertate, fără să mă simt supravegheată. Este evident că, în timp ce cartea reprezintă o ameninţare, eu personal nu sunt, deoarece nu organizez întruniri, nu ţin conferinţe şi nu întreprind acţiuni clandestine. Dar cu interdicţia de a mă adresa presei asupra mea, eu nu sunt decât o persoană oarecare, nu o voce publică. Regimul este astăzi foarte precis limitat în privinţa represiunii şi nu ţinteşte decât ceea ce consideră ameninţare în stare să influenţeze şi să ducă la o opoziţie organizată. Această abordare reprezintă o ameliorare faţă de regimul lui Mao, când milioane de oameni inocenţi erau persecutaţi fără niciun motiv. Dar mai înseamnă şi că Partidul este hotărât să nu renunţe la monopolul puterii şi că 1, 3 miliarde de chinezi vor trebui să trăiască după bunul plac al unui grup de oameni aleşi în

secret. Iar lumea va trebui, şi ea, să se bizuie doar pe şansa ca liderii unei puteri militare importante să nu fie răi.

Pe măsură ce scriam *Lebedele sălbatice*, sentimentele mele faţă de China deveneau mai profunde. Trecutul a fost exorcizat, nu mai voiam „să uit totul" despre ea. Nu am astâmpăr ori de câte ori mă aflu departe de ţară, indiferent pentru cât timp. Locul acela, atât de bătrân şi înzestrat totuşi cu o tinereţe atât de energică, care a trăit atâtea tragedii şi a rămas atât de curat şi de optimist, acel loc se află în mine. Mă întorc acolo o dată sau de două ori pe an. Nu-l simt ca pe un cămin unde mă duc să mă relaxez, dimpotrivă, adeseori revin la Londra secătuită. Starea de exaltare şi de surescitare este obositoare, ca şi exasperarea şi insultele, de altfel, iar aceste stări îmi însoţesc acolo fiecare pas. Ceea ce m-a făcut dependentă de aceste călătorii a fost scopul lor, şi anume cercetările cu privire la biografia lui Mao, pe care – împreună cu Jon – am scris-o în ultimii zece ani şi care va vedea lumina tiparului în 2004.

M-am hotărât să scriu despre Mao deoarece eram fascinată de acest om care mi-a dominat viaţa cât timp am trăit în China şi care a distrus vieţile concetăţenilor mei, un sfert din populaţia globului. El a fost tot atât de nociv ca Hitler sau Stalin şi a făcut omenirii la fel de mult rău ca şi ei. Cu toate astea, lumea ştie surprinzător de puţine lucruri despre el. În timp ce aceşti doi tirani europeni au fost condamnaţi pe tot cuprinsul lumii, Mao a reuşit incredibila performanţă de a-şi fi văzut numele doar uşor erodat – cu totul insuficient în comparaţie cu crimele sale –, chiar dacă este mort de aproape treizeci de ani. Jon şi cu mine am acceptat provocarea de a descâlci ghemul de mituri despre el.

Aşa cum era de aşteptat, regimul din China mi-a pus în cale multe obstacole, puţine însă de neînvins, iar majoritatea nu au făcut decât să facă escapada şi mai hazlie, transformându-i pe cei doi autori mai degrabă într-un cuplu de detectivi. Persoane-cheie din Peking au fost avertizate să nu vorbească cu mine. Se pare însă că interdicţia nu e la fel de riguroasă ca aceea de a se scrie despre cartea mea sau de a publica *Lebedele sălbatice*, ci

mai mult un fel de „Aveţi grijă ce vorbiţi”. Astfel că, în timp ce unii au ales să evite necazurile şi nu s-au întâlnit cu mine, majoritatea au vorbit. Sunt atât de multe lucruri de care oamenii ard de dorinţa să se descarce şi, mai este ceva: chinezii au şi un adânc simţ al datoriei faţă de istorie. Dar avertismentul a avut un efect pozitiv: a devenit un fel de publicitate pentru calitatea biografiei, un mesaj puternic că ea nu va urma linia Partidului, ceea ce a devenit pentru unii un imens imbold de a vorbi. În cele din urmă, tot *Lebedele sălbatice* mi-a netezit drumul. Mulţi oameni cu care mă întâlnesc fie au citit cartea, fie au auzit despre ea şi par să fie de acord că este onestă. Păreau să creadă că şi biografia lui Mao va spune adevărul.

Lebedele sălbatice mi-a deschis uşile şi către oameni de stat din străinătate şi către surse de informare imediate din toată lumea. În toate aceste explorări cercetările îmi amintesc iar şi iar cât de incredibil de norocoasă am fost să-l am pe Jon coautor, deoarece el nu numai că vorbeşte multe limbi, dar este şi o enciclopedie vie în ce priveşte lumea politică internaţională din care făcea parte şi Mao. În ultimii zece ani, Jon şi cu mine am trăit zile extraordinare, călătorind în toate colţurile lumii după informaţii despre Mao, dar şi muncind, zi de zi, an de an, hotărâţi să dedicăm tot timpul necesar pentru a nu face o treabă superficială, ci pentru a realiza o carte de care să putem fi mândri.

În fiecare zi când sunt acasă în Londra în Notting Hill, mă aşez la birou şi scriu. Jon este jos, în camera lui de lucru unde lasă uşa deschisă ori de câte ori se duce să-şi facă o ceaşcă de ceai. Când aud aceste sunete, gândurile mele se îndreaptă fugar dar cu încântare spre următoarea noastră întâlnire, la dejun, când ne vom împărtăşi unul altuia descoperirile, sau la seara petrecută în oraş cu prietenii. În spatele ferestrei, în dreapta biroului se află un uriaş platan care îmi acoperă cerul cu coroana lui rămuroasă. Cerul atinge culmea frumuseţii sale în zilele când plouă, când soarele zâmbeşte din spatele norilor subţiri ceţoşi trimiţând până la noi cea mai subtilă lumină. Sub copac, disting un felinar negru, ca acelea pe care le întâlneşti în mod obligatoriu în toate filmele a căror acţiune se petrece la Londra. Mai departe, în stradă, circulă la fel de clasicele

autobuze roşii cu imperială. Trecătorii grăbiţi merg adăpostiţi sub umbrele. O scenă obişnuită la Londra. Şi totuşi, nu mă satur privind-o, aşa cum nu mă plictisesc niciodată scriind. Am avut şi momente de frustrare în anii când munceam din greu şi sunt zile când răbufnesc în sinea mea, dar şi către prieteni: „M-am săturat”. Cu toate astea, sunt în al şaptelea cer.

Jung CHANG Londra, mai 2003

CRONOLOGIE

1870 Se naşte dr. Xia Imperiul Manchu (1644-1911).

1876 Se naşte Xue Zhi-heng (bunicul).

1909 Se naşte bunica.

1911 Imperiul este înlăturat de la putere; republica; comandanţi militari (Seniorii războiului).

1921 Se naşte tata.

1922-1924 Generalul Xue, şef al Poliţiei în Guvernul Militar, Peking.

1924 Bunica devine concubina generalului Xue. Generalul Xue pierde puterea.

1927 Guomindangul sub Chiang Kai-shek unifică cele mai multe regiuni ale Chinei.

1931 Se naşte mama. Japonia invadează Manciuria.

1932 Japonezii ocupă Yixian, Jinzhou. Se instaurează „Manchukuo” sub Pu Yi. Bunica şi mama la Lulong.

1933 Generalul Xue moare.

1934-1935 Marşul cel Lung; comuniştii la Yan’an.

1935 Bunica se căsătoreşte cu dr. Xia.

1936 Dr. Xia, bunica şi mama se mută la Jinzhou.

1937 Japonezii pătrund adânc în China. Alianţă între comunişti şi Guomindang.

1938 Tata se înscrie în Partidul Comunist.

1940 Tata merge pe jos la Yan’an. Tata la Chaoyang.

1945 Japonezii se predau. Jinzhou ocupat de ruşi, comunişti chinezi şi Guomindang.

1946-1948 Tata în unitatea de gherilă în Război civil între Guomindang şi comunişti (până în 1949-1950). În jurul Chaoyang. Mama devine liderul studenţilor şi se înscrie în mişcarea ilegală.

1948 Mama este arestată. Tata şi mama se întâlnesc. Asediul Jinzhou.

1949 Părinţii se căsătoresc, părăsesc Jinzhou şi mărşăluiesc spre Nanjing. Avortul mamei. Se proclamă Republica Populară. Tata soseşte la Yibin. Comuniştii cuceresc Sichuan. Chiang Kai-shek la Taiwan.

1950 Mama soseşte la Yibin; culegând produse alimentare, luptând cu bandiţii. Reforma agrară, China intră

în Războiul coreean (până în iulie 1953). Se naşte Xiao-hong. Campanie pentru „suprimarea contrarevoluţionarilor” (Hui-ge executat).

1951 Mama, şefa Ligii Tineretului din Yibin sub Dna Ting; membră plină a partidului. Bunica şi dr. Xia la Yibin. Trei campanii anti.

1952 M-am născut eu. Cinci campanii anti.

Dr. Xia moare. Tata, guvernator al Yibin.

1953 Se naşte Jin-ming. Familia se mută la Chengdu. Mama, şefa Departamentului de Afaceri Publice pentru Districtul Răsăritean.

1954 Tata, şef-adjunct al Departamentului de Afaceri Publice pentru Sichuan. Se naşte Xiao-hei.

1955 Mama deţinută. Copiii la grădiniţe. Campanie pentru „descoperirea contrarevoluţionarilor ascunşi” (Prieteni din Jinzhou înfieraţi). Naţionalizare.

1956 Mama eliberată. O Sută de Flori.

1957 Campanie anti-dreapta.

1958 Începe şcoala. Marele Salt înainte: cuptoare de oţel în curtea din spate şi comunele.

1959 Foametea (până în 1961). Peng Dehuai îl provoacă pe Mao, este condamnat. Campanie pentru a-i prinde pe „oportuniştii de dreapta”.

1962 Se naşte Xiao-fang.

1963 „învaţă de la Lei Feng”; cultul lui Mao escaladează.

1966 Începe Revoluţia Culturală. Tata ţap ispăşitor şi deţinut. Mama la Peking pentru a face apel. Tata eliberat. Mă alătur Gărzilor Roşii; pelerinaj la Peking. Părăsesc Gărzile Roşii.

1967 Părinţii supuşi chinurilor. Tata îi scrie lui Mao; este arestat; prăbuşire nervoasă. Mama la Peking, unde ajunge la Chu Enlai. Părinţii când în detenţie, când în libertate la Chengdu (până în 1969). Mareşalii nu reuşesc să oprească Revoluţia Culturală. Ting la putere în Sichuan.

1968 Familia este mutată din complexul rezidenţial. Se formează Comitetul Revoluţionar pentru Sichuan.

1969 Tata în lagărul Miyi. Eu sunt exilată la Ningnan. Bunica moare. Eu lucrez ca ţărancă în Deyang. Mama, în lagărul Xichang. Al IX-lea Congres consacră Revoluţia Culturală.

1970 Mătuşa Jun-ying moare. Eu devin un „doctor desculţ”. Cei doi Ting daţi afară.

1971 Mama foarte bolnavă; la spital în Chengdu. Mama este reabilitată. Mă întorc la Chengdu şi devin oţelar şi electrician. Lin Biao moare.

1972 Tata este eliberat. Vizita lui Nixon. Deng Xiaoping reapare.

1973 Eu intru în Universitatea Sichuan.

1975 Tata moare. Îi întâlnesc pe primii străini.

1976 Chu Enlai moare; Deng este înlăturat. Demonstraţii în Piaţa Tiananmen. Mao moare; Banda celor patru este arestată.

1977 Eu devin lector asistent; sunt trimisă la ţară. Deng revine la putere.

1978 Câştig bursa în Marea Britanie.

NOTA AUTOAREI

Numele meu este „Jung” şi se pronunţă „Yung”.

Numele membrilor familiei mele şi ale figurilor publice sunt reale şi sunt transcrise în modul în care sunt îndeobşte cunoscute. Alte nume sunt modificate.

Două semne grafice dificile – X ŞI Q – se pronunţă *ţ,* respectiv, *a* (în engleză *sh* şi *ch).*

Pentru a descrie cât mai corect rolul lor, am tradus denumirile unor organizaţii chinezeşti în mod diferit de versiunea oficială chineză. Folosesc de preferinţă „Departamentul Afacerilor Publice” faţă de „Departamentul Propagandei” pentru *xuan-chuan-bu* şi „Autoritatea Revoluţiei Culturale” în loc de „Grupul Revoluţiei Culturale” pentru *zhong-yang-wen-ge.*

U. R. S. S.
U. R. S. S.
MUNTII HINGGAN
HEILONGJIANG
Harbin
(Haidong) Changchun
JILIN
Mukden Shenyang
LIAONING
Yingkou
Anshan
Fushun
Changchun
Mukden
Peiping
Lüshun Changyüan
Tientsin
COREEA DE NORD
MAREA JAPONIEI
COREEA DE SUD
JAPONIA
HEBEI
SHAANXI
MAREA GALBENĂ
Yangtze
HENAN
Xi'an
Si-Ting Qin
ANHUI
SHAANXI
HUBEI
Wuhan
Chengtu
Chungking
Luchow
Yüan
HUNAN
JIANGSI
FUJIAN
MAREA CHINEI DE EST
Kweilin
TAIWAN
GUANGDONG
Hong Kong
OCEANUL PACIFIC
VIETNAM
MAREA CHINEI DE SUD

1

„Crini aurii de trei inci”.
Concubina unui general, comandant militar, Senior al războiului (1909-1933)

La vârsta de cincisprezece ani, bunica mea a devenit concubina unui general, comandant militar, şeful poliţiei unui guvern naţional de foarte scurtă durată din China. Se petrecea în 1924 şi în China domnea haosul. Cele mai multe regiuni, printre care şi Manciuria unde trăia bunica, erau conduse de comandanţi militari. Legătura fusese pusă la cale de tatăl ei, un ofiţer de poliţie din orăşelul Yixian în sud-vestul Manciuriei, la circa o sută de mile la nord de Marele Zid şi la 250 de mile în nord-estul Pekingului.

Ca majoritatea oraşelor din China, Yixian fusese construit ca o fortăreaţă. Era înconjurat de ziduri înalte de treizeci de picioare şi groase de douăsprezece picioare, datând din timpul dinastiei Tang (618-907 î.Hr.), şi având deasupra creneluri prevăzute cu şaisprezece turnuri de veghe dispuse la distanţe regulate, suficient de late pentru ca un cal cu călăreţ să se poată deplasa uşor de-a lungul lor. Existau patru porţi de intrare în cetate, prevăzute fiecare cu alte porţi de protecţie. Fortificaţiile erau înconjurate de un şanţ adânc.

Clădirea cea mai vizibilă a oraşului era o clopotniţă înaltă, bogat decorată, din piatră cafenie, construită în secolul al şaselea, când a fost introdus budismul în regiune. În fiecare noapte, clopotul anunţa orele, iar turnul funcţiona şi ca alarmă pentru incendii şi inundaţii. Yixian era un oraş comercial prosper. Câmpurile din jur produceau bumbac, porumb, sorg, soia, susan, pere, mere şi struguri. Pe păşunile şi pe dealurile dinspre apus, fermierii duceau la păscut oi şi vite.

Străbunicul meu, Yang Ru-shan, se născuse în anul 1894, când toată China era guvernată de un împărat care îşi avea reşedinţa la Peking.

Familia imperială era Manchu şi cucerise China în 1644

din Manciuria, locul lor de origine.

Familia Yang erau Han, chinezi etnici, care s-au aventurat la nord de Marele Zid în căutare de oportunităţi.

Străbunicul meu era fiu unic, ceea ce îi conferea o importanţă supremă în familie – fără el, linia familiei s-ar fi curmat, or, pentru chinezi asta reprezenta cea mai mare trădare faţă de strămoşi. A fost trimis la o şcoală bună. Ţelul lui era să treacă examenele pentru a deveni mandarin, o persoană oficială, ceea ce reprezenta aspiraţia majorităţii bărbaţilor chinezi la acea vreme. Statutul de oficialitate însemna putere, iar puterea însemna bani. Fără putere sau fără bani, niciun chinez nu se putea simţi în siguranţă în faţa abuzului oficialităţilor sau a violenţei întâmplătoare. Nu a existat niciodată în China un sistem legal adevărat. Justiţia era arbitrară, iar cruzimea instituţionalizată şi capricioasă în acelaşi timp. Un oficial deţinând puterea *făcea* legea. Singura cale pentru ca un copil provenit dintr-o familie fără titlu de nobleţe să poată evita acest ciclu de nedreptate şi de frică era să devină mandarin. Tatăl lui Yang luase hotărârea ca fiul său să nu-i urmeze în afacerea familiei – de fabricant de pâslă – şi s-a sacrificat pe sine şi întreaga familie, ca să poată plăti educaţia lui. Femeile au început să coasă pentru croitorii şi croitoresele din oraş, muncind până târziu în noapte. Pentru a economisi bani, reduceau la un minim absolut lumina lămpilor cu ulei, stricându-şi ochii, iar încheieturile degetelor li se umflau după ore şi ore de muncă.

Respectând tradiţia, străbunicul meu s-a căsătorit de tânăr, la paisprezece ani, cu o femeie cu şase ani mai în vârstă. Pe atunci una dintre obligaţiile unei soţii era să-şi ajute soţul să se maturizeze.

Povestea soţiei lui, străbunica mea, a fost una tipică pentru milioane de chinezoaice din vremea ei. Provenea dintr-o familie de tăbăcari, numită Wu. Întrucât familia ei nu era o familie de intelectuali şi nici nu deţinea un post oficial, şi deoarece mai era şi fată, nu a primit niciun nume. Fiind a doua fiică, ea a fost numită, pur şi simplu, „Fata Numărul Doi” (Er-ya-tou). Tatăl ei murise când era încă alăptată şi a fost crescută de un unchi. Avea şase ani când unchiul ei lua masa cu un prieten a cărui nevastă era însărcinată. În

timpul mesei, cei doi bărbaţi au căzut de acord că, dacă va fi băiat copilul ce se va naşte, se va căsători cu nepoata în vârstă de şase ani. Cei doi tineri nu s-au întâlnit înainte de ceremonia căsătoriei. În realitate, să te îndrăgosteşti era considerat aproape ruşinos, o dezonoare pentru familie. Nu pentru că ar fi fost interzis – în definitiv, exista o veche tradiţie în China privind iubirea romantică –, ci pentru că tinerii nu trebuiau expuşi unor situaţii în care un astfel de lucru s-ar fi putut întâmpla, pe de o parte fiindcă era imoral să se întâlnească şi, pe de altă parte, deoarece căsătoria era considerată mai ales ca o datorie, ca un aranjament între două familii. Cu puţin noroc, cei doi se puteau îndrăgosti după căsătorie.

La paisprezece ani, şi după o viaţă foarte ocrotită, străbunicul meu era încă un băieţel în momentul căsătoriei. În prima noapte a refuzat să intre în dormitorul conjugal. S-a culcat în camera mamei sale şi a trebuit să fie dus la mireasă adormit. Deşi fusese un copil răsfăţat, şi încă mai avea nevoie de ajutor ca să se îmbrace, ştia cum să „planteze copii”, judecând după cele relatate de soţia lui. Bunica mea s-a născut după un an, în a cincea zi a celei de-a cincea luni, la începutul verii anului 1909. Ea avea un avantaj faţă de mama ei, deoarece primise un nume, Yu-fang. *Yu* însemnând „jad”, era numele de familie, atribuit tuturor descendenţilor din acelaşi cuplu, în timp ce *fang* înseamnă „flori parfumate”.

Lumea în care se născuse era o lume total imprevizibilă. Imperiul Manchu, care guvernase China mai bine de 260 de ani, începuse să se clatine. În 1894-95, Japonia a atacat China în Manciuria, provocându-i înfrângeri dezastruoase şi pierderi de teritorii.

În 1900, Rebeliunea Boxerilor Naţionalişti[2] a fost înăbuşită de opt armate străine, ale căror contingente au rămas unele în Manciuria, iar altele de-a lungul Marelui Zid. Apoi, în 1904-1905, Japonia şi Rusia au purtat un război nimicitor pe şesurile Manciuriei. Victoria Japoniei a transformat-o într-o putere dominantă în Manciuria. În

2 O societate chinezească secretă, autoarea rebeliunii din 1900 împotriva străinilor care a culminat cu asediul legaţiilor străine din Peking *(n. tr.).*

1911, împăratul Chinei, Pu Yi, un copil de cinci ani, a fost înlăturat de la putere şi s-a instaurat o republică având, pentru scurt timp, în frunte figura carismatică a lui Sun Yat-sen.

Noul guvern republican s-a prăbuşit curând şi ţara s-a împărţit în feude. Manciuria a fost în mod special ostilă republicii, întrucât dinastia Manchu provenea din această regiune. Puterile străine, mai ales Japonia, şi-au intensificat tentativele de a uzurpa puterile legale. Sub presiunile exercitate, vechile instituţii s-au prăbuşit, lăsând în loc un vid de putere, de moralitate şi de autoritate. Mulţi caută să ajungă în vârf prin mituirea potentaţilor locali cu daruri bogate în aur, argint şi bijuterii. Străbunicul nu era destul de bogat ca să-şi cumpere o poziţie avantajoasă într-un oraş mare şi, la treizeci de ani, nu reuşise să devină mai mult decât un ofiţer în poliţia oraşului său de baştină Yixian, o localitate de provincie izolată. Dar avea planuri mari. Şi, mai ales, avea o comoară valoroasă: fiica lui.

Bunica mea era o adevărată frumuseţe. Avea un chip oval cu obraji trandafirii şi pielea strălucitoare. Îşi purta părul, negru, lung şi lucios, împletit într-o coadă care-i ajungea până la talie. Putea fi rezervată şi modestă când ocazia o cerea – ceea ce era aproape tot timpul – dar, sub aparenţa ei calmă, se simţea o energie reţinută, gata să izbucnească. Era micuţă, de aproape cinci picioare şi trei inci, cu o siluetă subţire şi delicată, umeri rotunzi consideraţi idealul de frumuseţe.

Dar cel mai mare atu al ei erau picioarele legate, bandajate, numite în limba chineză „crini aurii de trei inci” (*sau-tsun-gin-lian*). Aceasta însemna că ea arăta în mers ca „o tânără şi fragedă mlădiţă de salcie în adierea vântului de primăvară”, după exprimarea tradiţională a chinezilor cunoscători la femei. Imaginea unei femei clătinându-se pe picioarele ei legate se presupunea că are un efect erotic asupra bărbaţilor, în parte deoarece vulnerabilitatea ei ar induce dorinţa de a o proteja.

Picioarele bunicii mele fuseseră legate când abia împlinise doi ani. Mama ei, care şi ea avusese picioarele legate, a înfăşurat în primul rând o fâşie de pânză albă, lungă de douăzeci de picioare, în jurul labei, îndoind

degetele, în afară de cel mare, sub talpa piciorului. Apoi a aşezat o piatră mare deasupra, ca să-i strivească scobitura tălpii. Bunica a ţipat şi a implorat-o să se oprească. Mama ei a trebuit să-i bage o cârpă în gură ca să o facă să tacă. Bunica a leşinat de durere de mai multe ori în timpul operaţiei.

Operaţia asta a durat mai mulţi ani. Chiar şi după ce oasele au fost sfărâmate, labele picioarelor au trebuit legate zi şi noapte cu o pânză groasă, deoarece, imediat ce erau lăsate libere, degetele aveau tendinţa să revină la poziţia lor iniţială. Ani de zile, bunica a suportat dureri continue şi chinuitoare. Când încerca să o convingă pe mama ei să-i dezlege picioarele, aceasta plângea şi-i spunea că asta i-ar distruge întreaga viaţă şi că nu o făcea decât pentru fericirea ei viitoare.

Pe vremuri, când o femeie se căsătorea, primul lucru pe care familia mirelui îl făcea era să examineze picioarele miresei. Picioarele mari, înţelegând prin aceasta picioare normale, erau considerate ca aducând ruşine asupra întregii familii a soţului. Soacra era cea care ridica poalele fustei lungi a miresei şi, dacă picioarele aveau mai mult de patru inci, ea lăsa în jos fusta, cu un gest demonstrativ de dispreţ, şi întorcea cu aroganţă spatele, lăsând mireasa sub privirile critice ale invitaţilor la petrecere, care se holbau la picioarele ei şi-şi mormăiau insultele şi dispreţul. Uneori se întâmpla ca unei mame să i se facă milă de fiica ei şi atunci înlătura legătura de pânză, dar când copila creştea şi trebuia să îndure dispreţul familiei soţului şi dezaprobarea societăţii, ea se întorcea împotriva mamei sale, reproşându-i slăbiciunea.

Practica legării picioarelor a fost introdusă cu aproximativ o mie de ani în urmă, se pare de o concubină a împăratului. Nu numai că imaginea femeilor clătinându-se pe picioarele lor minuscule era considerată erotică, dar bărbaţilor le plăcea extraordinar să se joace cu picioruşele legate, întotdeauna ascunse în pantofi de mătase, împodobiţi cu broderii. Femeile nu aveau voie să îndepărteze bandajele când deveneau adulte, întrucât picioarele lor ar fi început să crească din nou. Bandajele puteau fi doar slăbite temporar noaptea, în pat, când femeia îşi punea încălţări cu

talpa moale şi flexibilă. Bărbaţii vedeau rareori picioare nebandajate şi acestea erau, de obicei, acoperite de cărnuri putrezite şi urât mirositoare când bandajul era îndepărtat. Mi-o amintesc, de când eram copil, pe bunica în permanenţă chinuită de dureri mari. Când ne întorceam de la cumpărături, primul lucru pe care ar fi vrut să-l facă era să-şi bage picioarele într-un lighean cu apă caldă şi mi-o amintesc oftând uşurată, de câte ori făcea asta. Pe urmă îşi tăia pielea moartă. Durerile nu proveneau numai de la oasele ei sfărâmate, ci şi de la unghiile care se încăpăţânau să crească şi îi intrau în talpa piciorului.

Ghinionul bunicii a fost că picioarele i-au fost legate tocmai în momentul când s-a renunţat definitiv la această practică barbară. Când s-a născut sora ei, în 1917, tradiţia fusese abandonată şi aceasta a scăpat de tortură.

Cu toate acestea, în perioada când bunica era copil, mentalitatea dominantă într-un orăşel ca Yixian încă mai considera picioarele bandajate ca esenţiale pentru a face o partidă bună – deşi ele reprezentau doar un punct de plecare. Planurile tatălui ei urmăreau ca fiica lui să devină fie o perfectă „lady”, fie o curtezană de înaltă clasă. Ignorând preceptele de înţelepciune ale timpului – conform cărora analfabetismul era o virtute pentru femeile din clasa de jos –, el şi-a trimis fiica la o şcoală de fete înfiinţată în oraş în 1905. Acolo a învăţat să joace şah chinezesc – *mah-jongg* şi *go.* A studiat desenul şi arta broderiei. Imaginea ei preferată erau *raţele mandarine* (care simbolizau dragostea, deoarece înotau mereu în perechi) pe care obişnuia să le brodeze pe pantofiorii pe care şi-i confecţiona singură. Pentru a încununa meritele bunicii, a angajat un tutore care s-o înveţe să cânte la *qin,* un instrument muzical asemănător ţiterei.

Bunica mea era considerată frumuseţea oraşului. Localnicii spuneau că se distingea „ca un cocor printre puii de găină”. În 1924 împlinise cincisprezece ani şi tatăl ei începea să se îngrijoreze că timpul care se scurge să nu diminueze valoarea comorii lui şi a unicei lui şanse pentru o viaţă mai uşoară. În anul acela, generalul Xue Zhi-heng, Inspectorul General al Poliţiei Metropolitane a guvernului militar de la Peking a făcut o vizită în oraş.

Xue Zhi-heng se născuse în 1876 în comitatul Lulong, la o sută de mile la răsărit de Peking şi imediat la sud de Marele Zid, unde vasta câmpie din nordul Chinei se sfârşeşte la poalele munţilor. Era cel mai mare dintre cei patru fii ai unui profesor de ţară.

Era un bărbat frumos şi impunător, care făcea impresie tuturor celor care îl cunoşteau. Câteva prezicătoare oarbe, care îi pipăiseră faţa, i-au prezis că va ajunge mare. Era un caligraf talentat, o îndemânare ce se bucura de mare stimă, şi se povesteşte că, în 1908, un comandant militar numit Wang Huai-qing, în vizită la Lulong, i-a remarcat frumoasa caligrafie pe o placă deasupra porţii templului principal din oraş şi a cerut să-i fie prezentat autorul. Generalul Wang a fost cucerit de Xue, care avea pe atunci treizeci şi doi de ani, şi i-a propus să-i devină aghiotant.

Xue s-a dovedit extrem de eficient şi a fost în curând avansat şef al intendenţei. Funcţia lui implica multe deplasări şi a început să achiziţioneze magazine de alimente în nume propriu în jurul Lulongului şi de cealaltă parte a Marelui Zid, în Manciuria. Ascensiunea lui rapidă a fost facilitată şi de ajutorul generalului Wang în reprimarea unei revolte în Mongolia Interioară. A strâns într-un timp scurt o adevărată avere şi a proiectat şi şi-a construit o locuinţă proprie de optzeci şi una de încăperi la Lulong.

În primii zece ani de la căderea imperiului, niciun guvern nu şi-a instaurat autoritatea deplină asupra celei mai mari părţi a ţării. Puternicii comandanţi militari au început curând să lupte între ei pentru controlul asupra guvernului central din Peking. Facţiunea lui Xue, sub comandantul militar Wu Pei-fu, a dominat guvernul din Peking la începutul anilor 1920. În 1922, Xue a devenit Inspector General al Poliţiei Metropolitane şi Şef Adjunct al Departamentului Lucrărilor Publice din Peking. El avea în subordine douăzeci de regiuni situate de ambele părţi ale Marelui Zid şi mai mult de zece mii de poliţişti călare şi infanterişti. Poziţia lui din poliţie îi asigura puterea, cea de la lucrările publice, patronajul.

Loialităţile erau nestatornice. În mai 1923, facţiunea generalului Xue a decis să-l elimine pe preşedintele Li Yuan-hong, pe care îl instalase cu doar un an în urmă.

Aliindu-se cu un general pe numele de Feng Yu-xiang, un comandant creştin, care a rămas în legendă botezându-şi *en masse* trupele cu un furtun de stins incendiile. Xue şi-a mobilizat pe cei zece mii de oameni ai săi şi a înconjurat principalele clădiri guvernamentale din Peking, cerând plata salariilor pe care guvernul falimentar îl datora oamenilor săi. Adevăratul motiv era să-l umilească pe preşedintele Li şi să-l forţeze să renunţe la guvernare. Li a refuzat să demisioneze, aşa că Xue a dat dispoziţii oamenilor săi să întrerupă aprovizionarea cu apă şi electricitate a palatului prezidenţial. După câteva zile, condiţiile de viaţă în interiorul clădirii au devenit insuportabile, aşa că, în noaptea de 13 iunie, preşedintele Li şi-a abandonat reşedinţa rău mirositoare şi a fugit din capitală în oraşul portuar Tianjin, la şaptezeci de mile spre sud.

În China, autoritatea unei instituţii nu este reprezentată doar de căpetenia ei, ci şi de însemnele oficiale. Niciun document nu era valabil, chiar dacă purta semnătura preşedintelui, dacă nu era întărită de sigiliul său. Conştient că nimeni nu-şi putea însuşi statutul de preşedinte fără ele, preşedintele Li a încredinţat sigiliile uneia din concubinele lui, care era în convalescenţă într-un spital din Peking, condus de misionari francezi.

În drum spre Tianjin, trenul în care se afla Preşedintele Li a fost oprit de poliţia înarmată, care i-a cerut să predea sigiliile. La început, acesta a refuzat să spună unde le ascunsese, dar după câteva ore a cedat. La ora trei dimineaţa, generalul Xue s-a dus la spitalul francez pentru a lua sigiliile de la concubină. Când a apărut lângă patul ei, aceasta a refuzat la început până şi să se uite la el. „Cum pot preda sigiliile preşedintelui unui simplu poliţist?” a întrebat ea cu aroganţă. Dar generalul Xue, strălucitor în uniforma lui de gală, era atât de impunător, încât concubina nu a mai avut ce face şi i-a înmânat sigiliile.

În următoarele patru luni, Xue şi-a folosit poliţia ca să se asigure că favoritul facţiunii sale la postul de preşedinte, Tsao Kun, va câştiga, ceea ce a fost considerat drept una dintre primele campanii de alegeri din China. Cei 804 membri ai Parlamentului au trebuit mituiţi. Xue şi generalul Feng au stat de gardă în faţa clădirii Parlamentului şi au

lansat informaţia că vor exista atenţii consistente pentru cei care votează cum trebuie, ceea ce a făcut ca mulţi deputaţi din provincie să revină degrabă în Parlament. Când totul a fost pregătit pentru alegeri, se aflau la Peking 555 membri ai Parlamentului. Cu patru zile înainte, după multă tocmeală, li s-a dat fiecăruia cinci mii yuani de argint, o sumă frumuşică.

La 5 octombrie 1923, Tsao Kun a fost ales preşedinte al Chinei cu 480 de voturi. Xue a fost răsplătit, fiind promovat general plin. Au mai fost promovaţi şaptesprezece „consilieri speciali" – toţi femei, amante sau concubine favorite ale diferiţilor comandanţi militari şi generali. Acest episod a intrat în istoria Chinei ca o exemplificare notorie pentru felul cum pot fi manipulate alegerile. Şi astăzi, oamenii îl citează când vor să argumenteze că democraţia nu are şanse în China.

La începutul verii următoare, generalul Xue a vizitat Yixian. Fără să fie un oraş mare, era unul important din punct de vedere strategic. În această regiune a început declinul puterii de la Peking. În restul Chinei, puterea era în mâinile marelui comandant militar al Nord-estului, Chang Tso-lin, cunoscut sub numele de Bătrânul Mareşal. În mod oficial, generalul Xue se afla într-o inspecţie de rutină; în realitate, el avea unele interese personale în regiune. În Yixian poseda principalele depozite de grâne şi cele mai mari magazine, inclusiv o casă de amanet şi o bancă ce emitea monedă proprie, care circula în oraş şi în regiunea din jur.

Pentru străbunicul meu, această vizită a reprezentat marea şansă a vieţii lui, şi anume aceea de a deveni un adevărat VIP. A depus diligenţe pentru a fi desemnat ca escortă a generalului Xue şi i-a spus soţiei sale că are de gând să încerce să o căsătorească pe fiica lor cu generalul. Nu i-a cerut acordul soţiei, doar a informat-o. În afară de faptul că asta era tradiţia pe atunci, străbunicul meu îşi dispreţuia soţia. Ea a plâns, dar nu a spus nimic. El i-a mai cerut să nu sufle o vorbă fetei lor. Nu se punea problema să fie consultată şi fiica. Căsătoria era o tranzacţie şi nu o problemă implicând sentimentele. Bunica avea să fie informată după ce căsătoria era aranjată.

Străbunicul ştia că generalul Xue trebuia abordat indirect. O ofertă pe faţă a mâinii fiicei sale i-ar fi coborât preţul; mai exista şi posibilitatea ca oferta să-i fie respinsă. Generalului Xue trebuia să i se dea ocazia să vadă cu ochii lui ce i se oferea. La vremea aceea, femeile respectabile nu puteau face cunoştinţă cu bărbaţi străini, aşa că Yang trebuia să creeze o ocazie pentru ca generalul Xue să-i vadă fiica. Întâlnirea trebuia să pară întâmplătoare.

În Yixian există un magnific templu al lui Buddha, vechi de nouă sute de ani, construit din lemn preţios şi înalt de o sută de picioare. Era aşezat într-o incintă elegantă, cu şiruri de chiparoşi, acoperind un teren de aproape o milă pătrată. În templu se află o statuie de lemn a lui Buddha, pictată în culori vii, înaltă de treizeci de picioare, iar pereţii templului înfăţişau imagini din viaţa lui în scene delicat pictate. Era un obiectiv perfect pentru vizita unui VIP. Iar templele făceau parte din puţinele locuri unde femeile din lumea bună puteau intra neînsoţite.

Bunicii mele i s-a cerut să viziteze templul într-o anumită zi. Pentru a aduce omagiul lui Buddha, ea a făcut băi parfumate şi a petrecut ore întregi meditând în faţa unui mic tabernaclu unde ardea tămâie. Ca să se poată ruga într-un templu, ea trebuia să atingă mai întâi o stare de maximă seninătate, fără emoţii care să o tulbure. Bunica a pornit la drum într-o trăsură cu cai închiriată, însoţită de o servitoare. Era îmbrăcată într-o jachetă de un albastru delicat precum coaja oului de raţă, cu marginile brodate cu fir de aur, ca să-i pună în valoare silueta elegantă, încheiată pe partea dreaptă cu nasturi în formă de fluture. Fusta roz plisată era şi ea brodată cu floricele delicate. Părul ei negru era împletit într-o singură coadă, la capătul căreia îşi prinsese un bujor din mătase negru-verzui de cea mai bună calitate. Nu se machiase, dar era foarte parfumată, aşa cum se cuvenea când intrai într-un templu. După ce a intrat în templu, bunica a îngenuncheat în faţa statuii gigantice a lui Buddha. S-a prosternat de mai multe ori şi a rămas îngenuncheată în faţa ei, cu mâinile împreunate în rugăciune.

În timp ce se ruga, tatăl ei a sosit împreună cu generalul Xue. Cei doi bărbaţi urmăreau scena ascunşi în întuneric.

Străbunicul făcuse o treabă bună. Poziţia îngenuncheată a bunicii îi dezvăluia nu numai pantalonii de mătase tiviţi cu aur ca şi jacheta, dar şi picioruşele încălţate cu pantofi din satin brodat.

După ce şi-a terminat rugăciunea, bunica s-a mai prosternat de trei ori în faţa lui Buddha, dar când s-a ridicat, şi-a pierdut puţin echilibrul, ceea ce nu era greu cu picioarele ei bandajate. A întins mâna ca să se sprijine de braţul servitoarei. Generalul Xue şi tatăl ei au făcut un pas înainte ca s-o ajute. Ea a roşit şi şi-a plecat capul, apoi s-a întors şi a dat să plece, ceea ce era corect. Tatăl ei a reţinut-o şi a prezentat-o generalului. Ea a făcut o reverenţă rămânând tot timpul cu capul plecat.

Aşa cum se cuvenea din partea unui bărbat de rangul lui, generalul nu i-a vorbit despre întâlnire lui Yang, care era un subordonat cu o poziţie mult inferioară, dar străbunicul meu şi-a putut da seama că fusese fascinat de frumuseţea fiicei sale. Următorul pas consta în organizarea unei întâlniri mai directe. Câteva zile mai târziu – cu riscul de a se ruina – Yang a închiriat cel mai bun teatru din oraş şi a montat o operă locală, la care l-a invitat pe generalul Xue în calitate de oaspete de onoare. Precum cele mai multe teatre chinezeşti, era construit în jurul unui spaţiu dreptunghiular deschis, cu bănci şi mese de lemn pe trei părţi, a patra formând scena, fără cortină sau decoruri. Partea unde stăteau spectatorii semăna mai mult cu o cafenea decât cu un teatru occidental. Bărbaţii luau loc la mese în spaţiul dreptunghiular deschis, mâncau, beau şi vorbeau cu voce tare în tot timpul spectacolului. Pe o latură, la balconul situat mai sus, era spaţiul în care doamnele modeste şi rezervate şedeau la măsuţe, cu servitoarele în picioare, în spatele lor. Străbunicul meu regizase astfel lucrurile ca fiica lui să se afle într-un loc de unde să poată fi văzută bine de generalul Xue.

De data aceasta, era mult mai gătită decât în templu. Purta o rochie grea din satin cu multă broderie şi bijuterii în păr. Se bucura şi de libertatea de a râde şi flecări cu prietenele ei, manifestându-şi vivacitatea naturală şi energia fără reţineri. Toată seara, generalul Xue abia dacă a aruncat un ochi pe scenă.

După spectacol a urmat un joc tradiţional chinezesc, numit ghicitori cu felinar. Acesta se desfăşura în două încăperi separate, una pentru bărbaţi şi cealaltă pentru femei. În fiecare sală erau zeci de felinare de hârtie, foarte elaborate, pe care erau lipite un număr de ghicitori în versuri. Cel care ghicea cele mai multe primea un premiu. Printre bărbaţi, generalul Xue a fost în mod evident câştigătorul. Printre femei, bunica mea.

Yang îi dăduse acum generalului Xue ocazia să aprecieze frumuseţea şi inteligenţa fiicei sale. Calificativul final trebuia să fie talentul ei artistic. Două seri mai târziu, Yang l-a invitat pe general la o cină la el acasă. Era o noapte senină şi caldă, cu lună plină – o atmosferă numai potrivită pentru a asculta muzică la *qin.* După cină, bărbaţii s-au instalat în verandă, iar bunica a fost invitată să cânte în curte. Aşezată sub un spalier, în aerul înmiresmat de syringa (o plantă ornamentală, parfumată, din specia Philadelphus), recitalul ei l-a încântat pe generalul Xue. Mai târziu, el i-a mărturisit că felul cum a cântat în acea seară, luminată de razele lunii, i-a furat inima. Când s-a născut mama, el i-a dat numele de Bao Qin, ceea ce înseamnă „Ţiteră Preţioasă”.

Înainte ca seara să se termine, el îi ceruse mâna – nu bunicii mele, desigur – ci tatălui ei. Nu i-a oferit căsătoria, a cerut doar ca bunica să-i devină concubină. Evident, Yang nici nu se aşteptase la altceva. Familia lui Xue îi aranjase o căsătorie generalului cu mult înainte, ţinând seamă de poziţiile sociale ale mirilor. Oricum, familia Yang era mult prea modestă pentru a oferi o soţie. Dar era de aşteptat ca un bărbat ca generalul Xue să-şi ia concubine. Soţiile nu erau pentru plăcere, pentru asta existau concubinele. Ele puteau obţine o putere considerabilă, dar statutul lor social era cu totul altul decât cel al unei soţii. Concubina era un fel de amantă instituţionalizată, achiziţionată şi alungată după bunul plac al bărbatului.

Vestea cu privire la viitoarea ei legătură i-a dat-o mama ei, cu câteva zile înainte de eveniment. Bunica şi-a plecat capul şi a început să plângă. Detesta ideea de a deveni o concubină dar tatăl ei luase deja această decizie, iar gândul de a se opune părinţilor era de neconceput. A pune la

îndoială o hotărâre părintească era considerat „nefilial” – şi o atitudine nefilială era echivalentă cu o trădare. Chiar dacă ar fi refuzat să consimtă la dorinţele tatălui ei, nu ar fi fost luată în serios, iar gestul ei ar fi fost interpretat ca dorinţă de a trăi alături de părinţii ei. Singurul mod de a se opune şi de a fi luată în serios era să se sinucidă. Bunica şi-a muşcat limba şi a tăcut. Adevărul este că nu era nimic de spus. Chiar şi să fi spus da, ar fi fost considerat nedemn pentru o doamnă, deoarece ar fi dat de bănuit că era nerăbdătoare să-şi părăsească părinţii.

Văzând-o atât de nefericită, mama ei a încercat să o consoleze, spunându-i că era cea mai bună partidă cu putinţă. Soţul ei îi vorbise despre puterea deţinută de generalul Xue: „în Peking se spune: Când generalul Xue bate din picior, întregul oraş se cutremură”. În realitate, bunica fusese cucerită de ţinuta frumoasă şi marţială a generalului. Şi fusese măgulită de toate cuvintele pline de admiraţie pe care acesta i le spusese tatălui ei despre ea, cuvinte care erau acum întoarse pe toate feţele şi înflorite. Niciun bărbat din Yixian nu fusese atât de impresionant ca generalul comandant de armată. La vârsta de cincisprezece ani, ea nu avea nici cea mai mică idee despre ce însemna cu adevărat să fii o concubină şi îşi imagina că putea să câştige dragostea generalului Xue şi să ducă o viaţă fericită.

Generalul Xue le spusese că bunica putea să rămână în Yixian, într-o casă pe care o va cumpăra special pentru ea. Aceasta însemna că va fi aproape de familie şi, ceea ce era şi mai important, nu trebuia să trăiască la reşedinţa lui, unde ar fi trebuit să se supună autorităţii soţiei lui şi a celorlalte concubine, care ar fi avut un ascendent asupra ei. În casa unui potentat ca generalul Xue, femeile erau de fapt nişte prizoniere, trăind într-o atmosferă de permanentă ciorovăială şi ciondăneală, provocată, de cele mai multe ori, de nesiguranţa în care trăiau. Singura lor certitudine decurgea din dispoziţia favorabilă a soţului. Oferta generalului Xue de a-i cumpăra o casă a ei era de mare importanţă pentru bunica, precum şi promisiunea lui de a consfinţi legătura printr-o ceremonie de căsătorie deplină. Aceasta însemna că atât ea, cât şi familia ei vor fi câştigat

un prestigiu considerabil. Şi mai era un argument, care conta pentru ea: acum că tatăl ei fusese satisfăcut, ea spera că o va trata mai bine pe mama ei.

Doamna Yang suferea de epilepsie, ceea ce o făcea să se simtă o povară nemeritată pentru soţul ei. Era întotdeauna supusă, dar el o trata ca pe un gunoi şi nu manifesta niciun interes pentru sănătatea ei. Ani de zile i-a reproşat că nu i-a dăruit un fiu. Străbunica mea a făcut un şir de avorturi spontane între naşterea bunicii şi anul 1917 când a mai avut un copil, şi de data asta tot o fată.

Străbunicul meu era obsedat să aibă cât mai mulţi bani ca să-şi poată lua concubine. „Căsătoria" fiicei lui i-a permis să-şi îndeplinească visul, întrucât generalul Xue fusese foarte generos cu darurile de logodnă împărţite familiei, iar beneficiarul principal a fost străbunicul. Or, darurile au fost magnifice de-a dreptul, aşa cum o şi cerea poziţia generalului.

În ziua nunţii, o lectică drapată cu falduri de mătase şi satin bogat brodate, de culoare roşu aprins, a apărut în faţa casei lui Yang. Era precedată de o procesiune de oameni purtând flamuri, tablouri şi felinare de mătase pictate cu imaginea unui phoenix auriu, cel mai ales simbol pentru o femeie. Ceremonia căsătoriei a avut loc seara, cum o cerea tradiţia, cu felinare roşii strălucind în amurg. Se tocmise şi o orchestră alcătuită din tobe, talgere şi instrumente de percuţie, care să interpreteze o muzică veselă. Pentru ca o căsătorie să poată fi considerată reuşită, esenţial era ca ea să fie însoţită de mult zgomot, căci dacă se desfăşura în linişte ar fi existat bănuiala că se ascundea ceva ruşinos. Bunica era îmbrăcată splendid în broderie viu colorată, cu un văl de mătase roşie acoperindu-i creştetul şi faţa. A fost purtată în lectică spre noua ei locuinţă de opt bărbaţi. În lectică era sufocant şi cumplit de cald, aşa că bunica a tras puţin perdeaua să poată respira în voie. Aruncând o privire afară, a fost încântată să vadă că lumea de pe stradă urmăreşte procesiunea. Spectacolul era diferit de ceea ce putea spera o simplă concubină – doar o lectică micuţă drapată într-o pânză de bumbac lipsită de strălucire, de culoare indigo, purtată de doi sau cel mult patru bărbaţi, fără procesiune şi fără muzică. Bunica a fost plimbată în tot

oraşul, trecând prin toate cele patru colţuri, aşa cum cerea ritualul, urmată de preţioasele daruri de nuntă expuse în căruţe şi în coşuri mari de răchită. După ce a fost arătată întregului oraş, a ajuns în cele din urmă în noul ei cămin, o reşedinţă mare, elegantă. Bunica era satisfăcută. Solemnitatea şi pompa cu care s-a desfăşurat totul i-au dat asigurarea că a câştigat prestigiu şi stimă. De când îşi puteau aminti, cetăţenii din Yixian nu mai văzuseră aşa ceva în oraşul lor.

Când bunica a ajuns în noua ei locuinţă, generalul Xue, în uniformă militară de gală, o aştepta în prag, înconjurat de demnitarii locali. Lumânări roşii şi lămpi de gaz răspândeau o lumină orbitoare în mijlocul casei, unde se afla salonul şi unde au îndeplinit ceremonialul de prosternare în faţa imaginilor Cerului şi Pământului. După aceea, s-au înclinat unul în faţa celuilalt şi apoi, bunica s-a retras în camera de nuntă, cum cerea tradiţia, în timp ce generalul Xue a participat cu oamenii săi la un banchet îmbelşugat.

Generalul Xue nu a părăsit locuinţa timp de trei zile. Bunica era fericită. Ea îşi imagina că îl iubeşte, iar el îi arăta un fel de afecţiune taciturnă. Fără să vorbească însă cu ea probleme serioase, conform zicalei tradiţionale că „Femeile au părul lung şi inteligenţa scurtă”. Un bărbat chinez trebuie să fie reţinut şi impozant, chiar în intimitatea familiei. Aşa că bunica nu a protestat şi a continuat să-i maseze degetele de la picioare când se sculau dimineaţa şi să-i cânte la *qin* seara. După o săptămână, i-a spus brusc că urma să plece. Nu i-a spus unde se ducea, iar ea ştia că nu trebuia să-l întrebe. Datoria ei era să-l aştepte până când avea să se întoarcă. A trebuit să-l aştepte şase ani.

În septembrie 1924, au izbucnit lupte între facţiunile celor doi principali comandanţi militari din Nordul Chinei. Generalul Xue a fost avansat comandant adjunct al garnizoanei din Peking, dar, după câteva săptămâni, vechiul său aliat, generalul Feng, comandantul creştin, l-a trădat. La 3 noiembrie, Tsao Kun, pe care generalul Xue şi generalul Feng îl înscăunaseră ca preşedinte în anul anterior, a fost forţat să demisioneze. În aceeaşi zi, garnizoana din Peking a fost destituită şi, două zile mai târziu, biroul Poliţiei din Peking a fost desfiinţat. Generalul

Xue a trebuit să părăsească în grabă capitala. S-a retras într-o casă pe care o avea în Tianjin în concesiunea franceză, care se bucura de imunitate extrateritorială. Era casa în care se ascunsese şi Preşedintele Li cu un an înainte, când Xue l-a gonit din Palatul prezidenţial.

Între timp, bunica rămăsese în bătaia puştilor. În lupta dintre armatele comandanţilor militari controlul regiunii de nord-est era vital, iar oraşele din apropierea căilor ferate, mai ales al unor noduri de cale ferată cum era Yixian, erau ţinte sigure. La scurt timp după plecarea generalului Xue, luptele au ajuns la zidurile oraşului, iar unele chiar la porţi. Jafurile s-au răspândit. O companie italiană de armament s-a adresat comandanţilor militari strâmtoraţi, făcându-le cunoscut că ar accepta „sate jefuibile" drept garanţii. Violul a devenit o banalitate. Ca multe alte femei, bunica a trebuit să-şi dea cu funingine pe faţă ca să arate murdară şi urâtă. Din fericire, Yixian a scăpat de data aceea neatins. În cele din urmă, luptele s-au îndreptat către sud şi viaţa în oraş a revenit la normal.

Pentru bunica mea, „normal" însemna să găsească ceva de făcut ca să-şi omoare timpul în locuinţa prea mare pentru ea singură. Casa era construită în stilul tipic pentru nordul Chinei, în jurul a trei laturi ale unui dreptunghi, latura de sud a curţii fiind un zid înalt de şapte picioare, cu o poartă care se deschidea într-o curte exterioară, la rândul ei, închisă de o poartă dublă cu un ciocănel rotund de alamă.

Construcţia acestor case era menită să corespundă unui climat foarte aspru, cu extreme brutale, oscilând între ierni geroase şi veri toride, fără o primăvară şi o toamnă între ele. În timpul verii, temperatura se putea ridica la peste 90°F, iar iarna ajungea la minus 20°F cu vijelii înspăimântătoare ce mugeau coborând din Siberia şi măturând câmpiile. Praful îţi intra în ochi mai tot timpul anului şi răneau obrazul, iar ca să se apere, oamenii recurgeau la măşti, care le acopereau toată faţa şi capetul. În curtea interioară a caselor, toate ferestrele din camerele principale se deschideau spre sud ca să lase să intre cât mai mult soare, în timp ce zidurile din latura de nord preluau şocul vântului şi al prafului.

Pe latura de nord se aflau un salon şi camera bunicii mele; aripile de pe celelalte două laturi erau destinate servitorilor şi altor activităţi. În camerele principale, podeaua era acoperită cu plăci de gresie, dar ferestrele de lemn aveau hârtie în loc de sticlă. Acoperişul era înclinat şi acoperit de ţigle negre, netede.

După standardele locale, casa era luxoasă – şi, în orice caz, cu mult mai frumoasă decât casa părinţilor ei –, dar bunica se simţea singură şi tristă.

Avea destui servitori, un portar, un bucătar şi două cameriste, dar sarcina lor nu era doar să o servească, ci şi să o păzească şi să o spioneze. Portarul avea instrucţiuni să-i interzică să iasă din casă neînsoţită. Înainte să plece, generalul Xue i-a spus o poveste plină de tâlc despre una din concubinele sale. Descoperise că avea o legătură cu unul din servitori, aşa că a pus să fie legată de pat şi i-a îndesat în gură un căluş din pânză. A pus apoi să se picure alcool pur în cârpă, lăsând-o să se sufoce. „Evident, nu-i puteam oferi plăcerea de a muri rapid. Pentru o femeie, să-şi înşele soţul este cel mai josnic lucru cu putinţă”, i-a spus el. În cazuri de infidelitate, un bărbat ca generalul Xue ura femeia mult mai mult decât îl ura pe bărbat. „Cât despre iubitul ei, am pus să fie împuşcat”, a mai spus el cu indiferenţă. Bunica nu a ştiut niciodată dacă această tragedie se întâmplase cu adevărat, dar la cincisprezece ani a fost suficient de înspăimântată.

Din acel moment, a trăit într-o spaimă constantă. Pentru că nu putea să iasă din casă în lumea de afară, a trebuit să-şi creeze o lume a ei între cei patru pereţi. Dar nici aşa nu era cu adevărat stăpână în casa ei şi trebuia să-şi petreacă o bună parte din timp linguşindu-şi servitorii ca să nu inventeze poveşti împotriva ei – ceea ce se întâmpla atât de des, încât era considerat aproape inevitabil. Le făcea o mulţime de cadouri şi organiza partide de *mah-jongg* deoarece, conform obiceiului, câştigătorii trebuiau să dea servitorilor bacşişuri generoase.

Banii nu-i lipseau niciodată, generalul Xue îi trimitea regulat o alocaţie, care îi era adusă în fiecare lună de către directorul casei sale de amanet, care plătea şi notele pentru pierderile ei la partidele de *mah-jongg.*

Organizarea partidelor de *mah-jongg* era o modalitate normală de petrecere a timpului pentru toate concubinele din China. Tot astfel era considerat şi fumatul opiului, uşor de găsit peste tot şi privit ca un mijloc de a face ca femeile din categoria ei să fie mulţumite – dopându-se – şi, în consecinţă, rămânând dependente de stăpânul lor. În străduinţa lor de a se lupta cu singurătatea, multe concubine au devenit dependente de drog. Generalul Xue a încurajat-o pe bunica să se apuce de fumat, dar ea nu l-a ascultat.

Aproape singura împrejurare în care putea ieşi era pentru a merge la operă. În rest, trebuia să stea în casă toată ziua, în fiecare zi. Citea mult, mai ales piese de teatru şi romane, îşi îngrijea florile preferate, balsamul de grădină, hibiscus, trandafirii de Sharon în ghivece în curte, unde creştea şi arbori pitici. În colivia aurită în care trăia mai avea o consolare, şi aceasta era o pisică.

Îi mai era îngăduit să-şi viziteze părinţii, dar nici această libertate nu era agreată şi nu-i era permis să rămână peste noapte cu ei. Deşi erau singurele fiinţe cu care putea schimba o vorbă, chiar vizitele acestea o puneau la grea încercare. Datorită relaţiei cu generalul Xue, tatăl ei fusese promovat şef adjunct al poliţiei locale şi reuşise să achiziţioneze pământ şi proprietăţi. De fiecare dată când deschidea gura să se plângă de necazurile ei, tatăl începea să-i facă morală, spunându-i că o femeie virtuoasă trebuia să-şi înfrângă emoţiile şi să nu aibă altă dorinţă decât aceea de a-şi îndeplini îndatoririle către soţul ei. Era normal să-i fie dor de soţul ei, aceasta era o virtute în sine, dar o femeie nu trebuia să se plângă. În general, o femeie bine educată nu trebuia să aibă un punct de vedere, iar dacă avea totuşi unul, nu trebuia să fie atât de neruşinată încât să şi vorbească despre el. Urma şi citarea unui proverb chinezesc: „Dacă eşti măritată cu un gânsac, trebuie să-i dai ascultare gânsacului; dacă eşti măritată cu un câine, trebuie să dai ascultare câinelui”.

Aşa au trecut şase ani. La început au mai fost câteva scrisori, a urmat apoi o tăcere totală. Incapabilă să-şi consume energia şi frustrarea sexuală, incapabilă să măsoare pardoseala cu paşi mari din cauza picioarelor

bandajate, bunicii nu-i rămăsese decât să dea cu paşi mici ocolul casei. În primele luni a sperat să primească vreun mesaj măcar, frământându-se şi depănând în minte imaginile scurtei ei vieţi cu generalul. Chiar şi supunerea fizică şi afectivă şi le amintea cu nostalgie acum. Îi era foarte dor de el, deşi era convinsă că nu era decât una din multele lui concubine, probabil răspândite în toată China, şi nici nu-şi imaginase vreodată că îşi va petrece toată viaţa cu el. Cu toate astea, tânjea după el, fiind singura ei şansă de a trăi o existenţă cât de cât normală.

Dar cum săptămânile deveneau luni şi lunile ani, chiar şi dorul ei a început să se potolească, devenind mai vag. Şi-a dat seama că pentru el ea era numai o jucărie cu care se juca numai când avea el chef. Starea ei de nelinişte nu mai avea acum o cauză care să i-o întreţină şi a trebuit să şi-o reprime. Din când în când, tot mai izbucnea totuşi, iar atunci o tulbura atât de mult că nu se mai putea stăpâni, uneori se prăbuşea fără cunoştinţă pe duşumea. A suferit, de altfel, de asemenea leşinuri tot restul vieţii ei.

Apoi, într-o bună zi, în timp ce ea se plimba în jurul casei, „soţul” ei a reapărut. Întâlnirea a fost cu totul diferită de ceea ce visase după despărţirea lor. Pe atunci se gândea cum i se va dărui cu toată fiinţa ei şi cu toată pasiunea care clocotea în ea, dar acum, tot ce mai rămăsese era un sentiment reţinut al datoriei. Era şi torturată de teama să nu fi ofensat pe vreunul dintre servitori, care ar fi putut inventa împotriva ei poveşti doar ca să se pună bine cu generalul, dar care ei i-ar distruge viaţa. Totul a decurs însă fără incidente. Generalul, acum trecut de cincizeci de ani, părea îmblânzit şi nu mai era nici atât de impunător ca înainte.

Aşa cum se aştepta bunica, nu a suflat o vorbă despre locul unde trăise atâţia ani, nici de ce a plecat subit sau de ce s-a întors, dar nici ea nu i-a pus vreo întrebare. Dincolo de faptul că nu voia să fie certată dacă se arăta curioasă, nici nu o mai interesa.

În realitate, în tot acest timp, generalul nu fusese prea departe. Dusese viaţa liniştită a unui demnitar bogat pensionat, împărţindu-şi timpul între locuinţa din Tianjin şi reşedinţa de ţară de lângă Lulong. Lumea în care

prosperase şi pe care o dominase devenise istorie. Sistemul politic al seniorilor războiului şi al fiefurilor lor se prăbuşise şi, în majoritatea ei, China era acum controlată de o singură putere, Guomindangul, sau naţionaliştii, având în fruntea lor pe Chiang Kai-shek. Pentru a marca desprinderea de trecutul haotic şi pentru a da impresia unui nou început şi a unei stabilităţi, Guomindangul a mutat capitala de la Peking („Capitala Nordică”) la Nanjing („Capitala Sudică”). În 1928, conducătorul Manciuriei, Chang Tso-lin, Bătrânul Mareşal, a fost asasinat de japonezi, care au devenit foarte activi în regiune. Fiul Bătrânului Mareşal, Chang Hsueh-liang (cunoscut sub denumirea de „Tânărul Mareşal”), s-a alăturat Guomindangului şi a integrat oficial Manciuria în estul Chinei – deşi guvernarea Guomindangului nu a fost niciodată efectivă în Manciuria.

Vizita generalului Xue la bunica mea nu a fost de lungă durată. Ca şi prima dată, după câteva zile a anunţat-o brusc că urma să plece din nou. În noaptea dinaintea plecării, i-a cerut bunicii să vină să trăiască alături de el la Lulong. Bunicii i-a stat inima-n loc. Dacă îi poruncea să vină, ar fi fost asemenea unei condamnări pe viaţă sub acelaşi acoperiş cu soţia şi cu celelalte concubine. A simţit cum o cuprinde panica. În timp ce îi masa picioarele, a pledat s-o lase să rămână la Yixian. I-a amintit cât de bun fusese când le-a promis părinţilor ei că nu o va lua de lângă ei şi că mama ei nu se bucura de o sănătate bună. Abia dăduse naştere unui al treilea copil, mult doritul fiu. I-a mai spus că dorea să-şi manifeste pietatea filială, fără ca prin aceasta să-l lipsească pe el, soţul şi stăpânul ei, de serviciile ei, ori de câte ori va onora Yixian cu prezenţa lui. A doua zi, i-a împachetat lucrurile şi el a plecat singur. La plecare, ca şi la sosire, a copleşit-o pe bunica cu bijuterii de aur, de argint, jad, perle, smaralde. Ca mulţi alţi bărbaţi de felul lui, el credea că acesta era drumul spre inima femeii. Dar pentru femei ca bunica mea, bijuteriile erau singura lor asigurare.

La scurt timp după vizita generalului, bunica şi-a dat seama că era însărcinată. În a şaptesprezecea zi a celei de-a treia luni, în primăvara anului 1931, ea a adus pe lume o fetiţă – pe mama mea. I-a scris generalului Xue pentru a-l informa, iar el i-a răspuns, cerându-i să-i dea fetiţei numele

de Bao Qin şi s-o aducă la Lulong de îndată ce erau destul de puternice pentru a călători.

Bunica era extaziată că avea un copil. Simţea acum că viaţa ei dobândise un ţel şi a revărsat asupra mamei mele toate comorile de dragoste şi energie pe care le ţinuse ferecate în ea atâţia ani. A trecut un an fericit. Generalul Xue a insistat în multe scrisori să vină la Lulong, dar ea a reuşit, de fiecare dată, să amâne revederea. Până într-o zi din mijlocul verii 1932, când a sosit o telegramă prin care era informată că generalul Xue era grav bolnav şi îi ordona să vină imediat cu fiica lor ca să-l vadă. Tonul telegramei îi arăta limpede că de data asta nu-l mai putea refuza.

Lulong era la vreo două sute de mile depărtare, dar pentru bunica mea, care nu călătorise niciodată, drumul era o întreprindere riscantă. Era şi foarte greu să călătorească cu picioarele bandajate, era aproape imposibil să care bagajele, mai ales cu un prunc în braţe. Aşa că bunica a decis să o ia cu ea pe sora ei, în vârstă de paisprezece ani, Yu-lan, căreia îi spunea „Lan”, ca s-o ajute.

Călătoria s-a dovedit o adevărată aventură. Regiunea era din nou în convulsii. În septembrie 1931, Japonia – care continua să-şi extindă puterea în jur – a declanşat uriaşa invazie asupra Manciuriei şi trupele ei au ocupat Yixian la 6 ianuarie 1932. Două luni mai târziu, japonezii au proclamat întemeierea unui nou stat, pe care l-au numit Manchukuo („Ţara Manchu”) cuprinzând cea mai mare parte a nord-estului Chinei (o suprafaţă de mărimea Franţei şi Germaniei la un loc). Japonezii pretindeau că Manchukuo era independentă când, în realitate, era o marionetă condusă de la Tokyo. În fruntea ţării l-au instalat pe Pu Yi, care fusese – în copilărie – ultimul împărat al Chinei. La început l-au numit Şef Executiv; mai târziu, în 1934, l-au uns împărat al Manchukuo. Toate aceste schimbări nu o afectau pe bunica, întrucât ea avusese foarte slabe contacte cu lumea exterioară, iar populaţia primea ca pe o fatalitate pe noii conducători, ştiind că, oricum, nu aveau de ales în această privinţă. Pentru mulţi dintre ei, Pu Yi era un conducător legal, un împărat Manchu şi un adevărat Fiu al Cerului. La douăzeci de ani după revoluţia republicană, tot nu exista o naţiune unită care să înlocuiască unitatea guvernării

împăratului, aşa cum în Manciuria, populaţia nu era pătrunsă de ideea de a fi cetăţenii unei entităţi numite „China”.

Într-o zi fierbinte de vară, în 1932, bunica mea, sora ei şi mama au luat trenul la sud de Yixian, ieşind din Manciuria în oraşul Shanghaiguan, unde Marele Zid coboară din munţi către mare. În timp ce trenul pufăia de-a lungul câmpiei, au fost surprinse să constate cum se modifica peisajul şi, în loc de solul pustiu, galben-cafeniu al câmpiei manciuriene, pământul devenea mai întunecat, vegetaţia mai deasă, aproape luxuriantă, comparată cu partea de nord-est. Curând, după ce au trecut de Marele Zid, trenul a făcut o curbă către interior şi o oră mai târziu, a oprit într-un oraş numit Changli, unde au coborât din tren şi au intrat într-o clădire cu acoperiş verde, semănând mult cu o gară siberiană.

Bunica a închiriat o căruţă trasă de un cal şi a pornit spre nord pe un drum plin de gropi şi de praf, spre reşedinţa generalului Xue, aflată la circa douăzeci de mile în afara zidului unui mic oraş numit Yanheying, cândva un centru militar important, vizitat adesea de împăraţii Manchu şi de curtea acestora. De aceea, drumul primise numele grandios de „Calea Imperială”. Era mărginit de plopi şi frunzele lor, de un verde deschis, străluceau în soare. În spatele lor se vedeau livezi de piersici, cărora le pria pământul nisipos. Bunica nu prea admira peisajul, plină de praf cum era şi zdruncinată din cauza drumului desfundat. Cu atât mai mult cu cât se gândea îngrijorată la ceea ce o aştepta la capătul drumului.

Când a dat cu ochii de conac, a fost copleşită de grandoarea lui. Imensa poartă de intrare era păzită de oameni înarmaţi, înţepeniţi în poziţia de drepţi lângă statuile uriaşe de lei culcaţi. Mai erau opt statui de piatră de care se legau caii, patru reprezentând elefanţi şi alte patru, maimuţe. Cele două animale fuseseră alese ca purtând nume norocoase: în limba chineză, cuvintele „elefant” şi „înaltă demnitate” se pronunţă la fel *(xiang),* tot aşa cum „maimuţă” şi „aristocraţie” se pronunţă identic *(bou).*

După ce căruţa a trecut de poarta exterioară şi a pătruns

în curtea interioară, bunica s-a trezit în faţa unui zid uriaş, drept. A observat apoi o a doua poartă în partea dreaptă. Era o construcţie tipic chinezească: un zid fals având scopul de a ascunde ochilor străinilor proprietatea locatarului şi de a împiedica pe eventualii invadatori să tragă sau să atace direct din poarta principală.

După ce au trecut şi de poarta interioară, o servitoare a apărut lângă bunica şi i-a luat copilul fără să-i dea nicio explicaţie. O altă servitoare a condus-o pe scara casei şi a introdus-o în salonul soţiei generalului Xue.

De îndată ce a intrat în încăpere, bunica a îngenuncheat şi s-a plecat în faţa ei, spunând: „Te salut, stăpâna mea”, aşa cum cerea eticheta. Sora bunicii nu a avut voie să intre în cameră şi a trebuit să aştepte afară ca o servitoare. De fapt, nu era nimic personal; rudele unei concubine nu erau tratate ca făcând parte din familie. După ce bunica a făcut numărul convenit de plecăciuni, soţia generalului i-a permis să se ridice, folosind o formulă de adresare care a stabilit locul bunicii în ierarhia familiei de simplă subalternă, mai apropiată de un grad superior în ierarhia servitoarelor decât de o soţie.

Soţia generalului i-a spus să stea jos; bunica a trebuit să ia o hotărâre într-o fracţiune de secundă. Într-o familie chinezească tradiţională, locul unde şezi îţi stabileşte în mod automat statutul. Soţia generalului şedea în partea de nord a încăperii, aşa cum se cuvenea unei persoane cu poziţia ei. Lângă ea, separat de o măsuţă, se afla un alt scaun, tot cu faţa spre sud: acesta era scaunul generalului. De-a lungul ambelor părţi ale încăperii, se înşirau scaune pentru persoane având statute diferite. Bunica şi-a târât picioarele îndărăt, ocupând unul din scaunele cele mai apropiate de uşă, pentru a-şi dovedi modestia. Soţia i-a cerut însă să vină mai în faţă – doar un pic. Trebuia să-i arate puţină generozitate.

După ce bunica s-a aşezat, soţia a informat-o că, de acum înainte, copilul va fi crescut ca şi când ar fi al ei (al soţiei) şi o va numi pe ea „Mamă” şi nu pe bunica; iar bunica mea îşi va trata propria copilă ca pe tânăra stăpână a casei şi se va purta în consecinţă.

A fost apoi chemată o servitoare care a condus-o pe

bunica în camera ei. Simţea cum i se rupe inima, dar şi-a înghiţit hohotul de plâns care o înăbuşea, dându-şi drumul durerii doar când a rămas singură. Ochii îi erau încă roşii când a fost dusă s-o cunoască pe concubina numărul doi a generalului Xue, preferata lui, care conducea gospodăria. Aceasta era frumuşică, cu o faţă delicată şi, spre surprinderea bunicii, i-a arătat destul de multă simpatie. Bunica nu şi-a vărsat însă lacrimile în prezenţa ei. În această nouă atmosferă necunoscută, intuiţia îi spunea că prudenţa era cea mai bună politică.

Mai târziu, în aceeaşi zi, a fost dusă să-şi vadă „soţul”. A avut voie să o aducă şi pe mama cu ea. Generalul era întins pe un *kang,* tipul de pat folosit peste tot în China de nord, o suprafaţă mare, platâ, dreptunghiulară, la o înălţime de două picioare şi jumătate, încălzită pe dedesubt cu o plită de cărămizi. Două concubine sau servitoare erau îngenuncheate în jurul generalului aparent istovit şi îi masau picioarele şi abdomenul. Ochii generalului erau închişi şi arăta teribil de palid. Bunica s-a aplecat spre el, strigându-l cu blândeţe. El a deschis ochii şi s-a străduit să-i adreseze o umbră de zâmbet. Bunica a pus-o pe mama pe pat şi l-a informat: „Aceasta este Bao Qin”. Cu un efort vizibil, generalul Xue a mângâiat uşor căpşorul mamei şi a spus: „Bao Qin seamănă cu tine; e foarte frumuşică”. Apoi a închis ochii.

Bunica l-a strigat, dar ochii lui au rămas închişi. Şi-a dat seama că era foarte grav bolnav, poate chiar pe moarte. A luat-o pe mama în braţe şi a strâns-o tare la piept. Dar nu i-a fost îngăduit să o ţină în braţe decât o secundă, fiindcă soţia generalului, care-şi făcea de lucru în cameră, a tras-o de mânecă. Când au ieşit a prevenit-o chiar pe bunica să nu-l deranjeze prea des pe stăpân şi mai bine ar fi să nu-l deranjeze deloc. De fapt, când nu era solicitată, trebuia să rămână în camera ei.

Bunica era îngrozită. Fiind doar o concubină, viitorul ei şi al fiicei ei era ameninţat, poate era chiar în pericol de moarte. Nu avea niciun drept. Dacă generalul murea, ea rămânea la mila soţiei, care avea putere de viaţă şi de moarte asupra ei. Putea face ce voia – să o vândă unui bogătaş sau chiar la un bordel, ceea ce era o decizie

obişnuită. Mai însemna şi că bunica nu-şi va mai vedea fiica niciodată. Bunica şi-a dat seama că trebuia să-şi ia copilul şi să plece cât mai repede posibil.

Revenită în camera ei, a făcut un imens efort să se liniştească şi a început să-şi plănuiască evadarea. Dar când a încercat să şi gândească efectiv a simţit tot sângele năvălindu-i în cap, picioarele i s-au înmuiat şi nu a mai putut umbla decât ţinându-se de mobilă. S-a prăbuşit şi s-a pus pe plâns – de furie, dar şi pentru că nu vedea o soluţie. Cel mai rău o chinuia gândul că generalul putea muri dintr-un moment în altul, lăsând-o pe vecie prizonieră.

Încetul cu încetul a reuşit să-şi controleze nervii şi să-şi limpezească gândurile. A început să observe cu atenţie şi sistematic întreaga locuinţă. Era împărţită în mai multe curţi interioare, toate într-o incintă mare, înconjurată cu ziduri înalte. Până şi grădina fusese proiectată avându-se în vedere securitatea şi nu un criteriu estetic. Câţiva chiparoşi, ceva mesteceni şi pruni de iarnă fuseseră plantaţi în centrul grădinii, niciunul lângă ziduri. Ca să se elimine posibilitatea ca vreun asasin să se ascundă în ele, nu existau nici tufişuri. Cele două porţi care închideau grădina aveau lacăte grele, poarta principală fiind păzită zi şi noapte de soldaţi înarmaţi.

Bunicii nu-i era îngăduit să părăsească incintele îngrădite. Avea permisiunea să-l viziteze zilnic pe general, dar numai în cadrul unui tur organizat, împreună cu alte femei, care treceau toate prin faţa patului murmurând: „Te salut, stăpâne”.

Între timp, ea începuse să-şi facă o părere despre cei care alcătuiau restul familiei. În afară de soţia generalului, cea care părea cea mai importantă era Concubina Numărul Doi. Bunica a aflat că ea îi instruise pe servitori să o trateze cu respect, ceea ce îi uşura situaţia. Într-o asemenea gospodărie, atitudinea servitorilor varia în funcţie de statutul celor pe care trebuiau să-i servească: îi linguşeau pe cei care se bucurau de favoruri şi îi maltratau pe cei care nu mai erau în graţiile stăpânului.

Concubina Numărul Doi avea o fetiţă puţin mai mare decât mama. Acest fapt crease o legătură între cele două femei. Era şi unul din motivele preferinţei generalului Xue

pentru concubina Numărul Doi, deoarece el nu mai avea şi alţi copii în afară de mama. Cu timpul, cele două concubine deveniseră chiar prietene.

O lună mai târziu, bunica s-a dus la soţia generalului ca să-i spună că trebuia să meargă acasă să-şi aducă ceva îmbrăcăminte. Soţia i-a dat voie, dar când bunica a întrebat-o dacă putea să meargă şi fiica ei ca să-şi ia rămas-bun de la bunici, a refuzat-o. Rudele de sânge ale stirpei Xue nu puteau fi scoase din casă.

Aşa că bunica a pornit singură pe drumul prăfuit spre Changli. După ce vizitiul a lăsat-o la gară, ea a început să se intereseze printre oamenii care se învârteau pe acolo. A găsit doi călăreţi dispuşi să-i ofere mijloacele de transport de care avea nevoie. A aşteptat să se întunece şi a dat fuga înapoi la Lulong pe o scurtătură împreună cu cei doi călăreţi şi caii lor. Unul dintre ei o urcase în şa şi îi ţinea calul de căpăstru.

Când au ajuns din nou la conac, s-au îndreptat spre o poartă din spate şi bunica a dat semnalul convenit dinainte. După o aşteptare care i s-a părut că durează ore întregi, deşi nu depăşise câteva minute, poarta s-a deschis şi sora ei a apărut, în lumina lunii, ţinând-o pe mama în braţe. Poarta fusese descuiată de concubina Numărul Doi, care a spart-o apoi cu un topor, ca să pară că fusese forţată.

Nu mai era timp pentru bunica să-şi strângă la piept fiica, mai ales că nu voia să o trezească, să facă zgomot şi să alerteze gărzile. Bunica şi sora ei au încălecat cei doi cai, mama a fost legată în spatele unuia din călăreţi şi au pornit în noapte. Călăreţii fuseseră plătiţi bine şi au luat-o la galop, în zori erau la Changli şi, înainte ca la conac să fie dată alarma, prinseseră trenul spre nord. Când, în sfârşit spre seară, trenul a ajuns la Yixian, bunica a căzut la pământ fără să se mai poată mişca o bună bucată de timp.

La două sute de mile de Lulong şi departe de braţul lung al familiei Xue, era relativ în siguranţă. Nu o putea lua pe mama în locuinţa ei de teama servitorilor, aşa că a rugat-o pe o fostă colegă de şcoală să o ascundă. Prietena locuia în casa socrului ei, un doctor manciurian, care se numea dr. Xia, având reputaţia unui om binevoitor, care nu ar fi refuzat niciodată pe cineva şi nu şi-ar fi trădat un prieten.

Familia Xue nu era atât de interesată de bunica mea – doar o concubină – ca să o urmărească. Singura care prezenta interes era mama, ca rudă de sânge. Bunica a trimis o telegramă la Lulong, în care îi informa că mama se îmbolnăvise în timpul călătoriei cu trenul şi murise. A urmat o perioadă de aşteptare chinuitoare, în timpul căreia bunica a trecut prin stări cumplit de contradictorii. Uneori spera că familia i-a crezut povestea, pentru ca alteori să înnebunească de teama că n-au crezut-o şi că vor trimite bandiţi s-o răpească pe ea sau pe fiica ei şi să le aducă înapoi. În cele din urmă a învins gândul că familia Xue era mult prea preocupată de moartea iminentă a patriarhului pentru a se mai consuma cu grijile în privinţa ei şi că era probabil spre binele femeilor ideea că fiica ei nu mai era o pretendentă la moştenire.

De îndată ce s-a liniştit că familia Xue o va lăsa în pace, bunica s-a instalat liniştită în casa ei din Yixian, împreună cu mama. Nu mai era îngrijorată nici în privinţa servitorilor, întrucât era sigură că „soţul” ei nu va mai veni la ea. Tăcerea de la Lulong a durat un an până când, într-o zi de toamnă a anului 1933, a primit o telegramă prin care era informată că generalul Xue murise şi că era aşteptată imediat la Lulong pentru funeralii.

Generalul murise în septembrie la Tianjin. Trupul i-a fost adus la Lulong într-un sicriu lăcuit, acoperit cu o mătase roşie brodată. Sicriul lui era însoţit de încă două, unul la fel de lăcuit şi drapat cu aceeaşi mătase roşie, iar celălalt, din lemn obişnuit, descoperit. În primul se afla cadavrul uneia dintre concubine, care înghiţise opiu pentru a i se alătura în moarte. Gestul era considerat o culme a loialităţii conjugale. Mai târziu, în conacul generalului Xue se va pune o plăcuţă în onoarea ei, inscripţionată de faimosul „senior al războiului” Wu Pei-fu. În al doilea sicriu erau rămăşiţele pământeşti ale unei alte concubine, care murise de febră tifoidă cu doi ani înainte. Cadavrul ei fusese exhumat pentru a fi îngropat lângă generalul Xue, conform tradiţiei. Sicriul ei era din lemn simplu, deoarece moartea ei, în urma unei boli groaznice, era considerată un semn de ghinion. În fiecare sicriu se pusese mercur şi cărbune, care să împiedice putrezirea cadavrelor, care aveau în gură perle.

Generalul Xue şi cele două concubine au fost înmormântaţi alături, în acelaşi mormânt, urmând ca soţia lui şi celelalte concubine să fie îngropate lângă el. În timpul ceremoniei funerare, tradiţia cerea ca fiul decedatului să poarte un drapel special, pentru a chema spiritul celui mort. Întrucât generalul nu avusese fii, soţia lui l-a adoptat pe nepotul lui, în vârstă de zece ani, ca să îndeplinească această sarcină foarte importantă. Băiatul a mai îndeplinit şi un alt ritual, acela de a îngenunchea alături de sicriu şi de a striga: „Ai grijă la cuie!” Se spunea că, dacă nu se respectă această tradiţie, mortul va fi rănit de cuie.

Locul pentru înmormântare fusese ales de generalul Xue în persoană, conform principiilor geomanţiei[3]. Era un loc frumos şi liniştit, apărat la nord de munţi, şi având în faţă spre sud un pâlc de eucalipţi, printre care şerpuia un râu. Prin alegerea acestui loc, generalul exprimase dorinţa de a avea în spate lucruri solide de care să se rezeme – munţii – iar în faţă, strălucirea triumfătoare a soarelui, simbolizând o prosperitate continuă.

Bunica mea nu a ştiut niciodată locul unde se afla mormântul, deoarece nu a ţinut seamă de ordin şi nu a participat la funeralii. Consecinţa gestului ei a fost că directorul casei de amanet nu s-a mai prezentat cu alocaţia. O săptămână mai târziu, părinţii ei primeau o scrisoare de la soţia generalului. Ultima dorinţă a bunicului meu fusese aceea ca bunicii mele să i se redea libertatea. Gestul era excepţional de progresist pentru acele timpuri, iar ei abia i-a venit să creadă că fusese atât de norocoasă.

La vârsta de douăzeci şi patru de ani, devenise liberă.

---

3 Artă a prezicerii constând din citirea figurii ce apare după ce se aruncă la întâmplare o mână de pământ sau a cifrelor şi liniilor formate de un număr de puncte făcute la întâmplare *(n. tr.).*

2

„Până şi apa rece este dulce”.
Bunica se căsătoreşte cu un doctor din Manciuria (1933-1938)

În scrisoarea ei, soţia generalului Xue le cerea părinţilor bunicii mele să o ia înapoi la ei. Deşi dezideratul era exprimat în tradiţionala manieră indirectă, bunica a înţeles că era somată să părăsească locuinţa.

Deşi fără tragere de inimă, tatăl ei a trebuit să o primească. În ce-l priveşte, deja abandonase orice pretenţie de a fi un familist. Din clipa în care aranjase legătura fiicei sale cu generalul Xue, începuse şi ascensiunea lui socială. Fusese promovat în poziţia de şef adjunct al poliţiei din Yixian şi, intrând în rândurile cercurilor influente, devenise destul de bogat, cumpărase pământ şi începuse să fumeze opiu.

Imediat după promovare şi-a achiziţionat o concubină, o femeie de origine mongolă ce-i fusese prezentată chiar de şeful său. Să-i oferi o concubină în dar unui coleg în plină ascensiune reprezenta o practică obişnuită şi şeful poliţiei locale fusese încântat să-i facă o favoare unui protejat al generalului Xue. Străbunicul meu a început curând să-şi caute o nouă concubină. Dădea bine pentru un bărbat în situaţia lui să aibă cât mai multe – ele nu făceau altceva decât să pună în valoare statutul bărbatului. Iar el nici nu trebuia să caute prea mult: concubina lui avea o soră.

Când bunica s-a întors în casa părinţilor ei, organizarea familiei era cu totul alta decât cea pe care o lăsase când plecase cu aproape zece ani în urmă. Pe lângă nefericita ei mamă, călcată în picioare şi oprimată, mai erau acum trei soţii. Una dintre concubine avea o fiică de aceeaşi vârstă cu mama mea. Sora bunicii, Lan, era încă nemăritată, deşi împlinise şaisprezece ani, ceea ce îl indispunea pe Yang.

Biata mea bunică se mutase dintr-un cazan de intrigi în altul. Tatăl ei avea pică atât pe ea, cât şi pe mama ei. Pe soţia lui, pentru că nu-i mai suporta prezenţa cu atât mai mult cu cât avea acum două concubine care se bucurau de

favorurile lui. Lua masa cu ele, în timp ce soţia mânca singură. Resentimentele lui împotriva bunicii se datorau faptului că ea se întorsese acasă tocmai când el îşi crease o cu totul altă viaţă.

O considera în plus o piază rea (ke) pentru că îşi pierduse bărbatul. Pe atunci, o văduvă era considerată responsabilă de moartea soţului. Străbunicul vedea în fiica lui un ghinion abătut asupra familiei, o ameninţare pentru norocul lui şi nu dorea decât să o vadă părăsind casa.

Nici concubinele nu-i dădeau pace şi îl presau. Înainte să se fi întors bunica, ele erau stăpâne în gospodărie, străbunica fiind o fiinţă blândă, aş putea spune chiar slabă. Deşi, teoretic, ea era superioară în rang concubinelor, de fapt era la dispoziţia tuturor capriciilor acestora. În 1930 născuse un fiu, pe Yu-lin, ceea ce ameninţa siguranţa viitoare a concubinelor, deoarece, la moartea lui, toate bunurile străbunicului urmau să revină automat fiului său. Făceau crize ori de câte ori Yang se arăta afectuos cu fiul său. Din clipa naşterii lui Yu-lin, ele au declanşat un război psihologic îndreptat împotriva străbunicii mele, împiedicând-o să-şi exercite atribuţiile în propria ei casă. Nu-i adresau cuvântul decât ca s-o cicălească sau să se plângă de ea, iar privirile pe care i le aruncau erau reci şi împietrite. Străbunica nu se bucura nici de sprijinul soţului ei, al cărui dispreţ nu scăzuse după ce-i dăruise un fiu. Găsea mereu pretexte noi ca să-i impute vini imaginare.

Bunica avea un caracter mai puternic decât mama ei, iar suferinţele îndurate în ultimii zece ani o întăriseră. Chiar şi tatălui ei îi era, într-un fel, frică de ea. Iar ea însăşi s-a decis că zilele de supuşenie faţă de tatăl ei se terminaseră şi că de acum avea să lupte pentru drepturile ei şi ale mamei sale. Câtă vreme ea se afla în casă, concubinele trebuiau să se stăpânească, ba chiar să-i adreseze din când în când zâmbete servile.

Aceasta era atmosfera în care şi-a petrecut mama perioada care i-a format caracterul, de la doi la patru ani. Deşi protejată de dragostea mamei sale, era conştientă de tensiunea ce domnea în familie.

Bunica era acum o tânără femeie frumoasă, în vârstă de douăzeci şi ceva de ani, cu o educaţie superioară; o serie

de bărbaţi i-au cerut tatălui mâna ei. Dar deoarece fusese o concubină, singurii care îşi manifestaseră dorinţa de a o lua de nevastă erau săraci şi nu aveau nicio şansă cu Mr. Yang.

Bunica se săturase de duşmăniile şi răzbunările meschine din lumea concubinelor, în care singura alegere era între a fi tu victimă sau a le victimiza pe celelalte. Nu era loc de negociere. Ea nu dorea decât să fie lăsată în pace ca să-şi poată creşte fiica.

Tatăl ei o bătea întruna la cap să se recăsătorească, uneori făcând aluzii răutăcioase, alteori spunându-i direct că nu mai trebuia să trăiască pe spinarea lui. Nu avea însă unde să se ducă. Nu avea un loc în care să trăiască şi nu-i era îngăduit să-şi găsească o slujbă. După o vreme, nemaiputând rezista la presiunile tatălui ei, a suferit o cădere nervoasă.

A fost chemat un doctor. Acesta era dr. Xia, în a cărui casă fusese ascunsă mama cu trei ani în urmă, după ce fugiseră din conacul generalului Xue. Deşi bunica era prietenă cu nora doctorului Xia, din considerente de strictă segregare sexuală dominantă în epocă, acesta nu o văzuse niciodată. Aşa se face că atunci când a intrat în camera ei, a fost atât de impresionat de frumuseţea bunicii, încât a ieşit din încăpere tulburat şi a murmurat servitorului că nu se simţea bine. În cele din urmă şi-a recăpătat stăpânirea de sine, s-a aşezat lângă ea şi a început să-i vorbească în linişte.

Dr. Xia era primul bărbat pe care bunica îl întâlnea şi căruia îi putea spune ce simţea cu adevărat, astfel încât şi-a descărcat sufletul, vorbindu-i despre mâhnirea ei, despre speranţele ei, deşi cu reţinere aşa cum se cuvenea unei femei adresându-se unui bărbat care nu era soţul ei. Doctorul a fost blând şi cald şi bunica a simţit că nimeni nu a înţeles-o atât de bine niciodată. În scurt timp, cei doi s-au îndrăgostit unul de celălalt şi dr. Xia a cerut-o de nevastă. Mai mult, i-a spus bunicii că o voia în calitate de adevărată soţie şi că dorea să o crească pe mama ca pe propria lui fiică. Bunica a acceptat cu lacrimi de bucurie. Tatăl ei a fost şi el bucuros, deşi s-a grăbit să-l avertizeze pe doctorul Xia că nu-i va putea oferi nicio zestre fiicei lui. Dr. Xia i-a răspuns că lucrul acesta n-avea nicio importanţă.

Dr. Xia îşi făcuse un cabinet de medicină tradiţională la Yixian şi se bucura de o foarte bună reputaţie profesională. Nu era un chinez Han, aşa cum erau cei din familia Yang şi majoritatea chinezilor, ci un Manchu, adică originar din Manciuria. Cândva, membri ai familiei lui fuseseră doctori la curtea împăraţilor Manchu şi fuseseră cinstiţi pentru serviciile lor.

Dr. Xia era bine cunoscut, nu numai ca un excelent doctor, dar şi ca un om de o mare bunătate, care-i trata adesea pe săraci fără să pretindă niciun ban, Era un bărbat înalt, trecut de un metru optzeci, dar se mişca cu eleganţă în pofida taliei. Se îmbrăca întotdeauna în robe lungi, tradiţionale, şi jachetă. Avea ochi căprui, blânzi, purta barbişon şi mustăţi lungi. Chipul şi întreaga lui atitudine exprimau calmul.

Doctorul era deja un om în vârstă când i-a propus bunicii să se căsătorească. Avea şaizeci şi cinci de ani, era văduv şi avea trei fii adulţi şi o fiică, căsătoriţi cu toţii. Cei trei fii trăiau în aceeaşi casă cu el. Cel mai mare se ocupa de gospodărie şi conducea ferma familiei, al doilea lucra în cabinetul tatălui său, iar al treilea – cel căsătorit cu prietena mamei mele – era profesor. Fiii aveau opt copii, dintre care unul era căsătorit şi avea la rândul său un fiu.

Dr. Xia şi-a invitat fiii în biroul lui şi le-a vorbit despre planurile sale. Ei au schimbat între ei priviri grele, neîncrezătoare. S-a lăsat o tăcere grea. Apoi, fiul cel mai mare a vorbit: „Presupun, Tată, că intenţionezi să o aduci în calitate de concubină”. Dr. Xia i-a replicat că o va lua pe bunica mea de soţie. Asemenea gest avea implicaţii deosebit de importante, deoarece ea devenea mama lor vitregă şi urma să fie tratată ca un membru al vechii generaţii, cu un statut venerabil similar celui al soţul ei. Într-o familie chinezească obişnuită, generaţia mai tânără trebuia să se supună celei mai în vârstă, respectând un ritual anume, care marca poziţia rudei lor, dar dr. Xia aderase la o etichetă Manchu şi mai complicată, şi anume: generaţiile tinere trebuiau să-i onoreze pe cei vârstnici în fiecare dimineaţă şi seară, bărbaţii îngenunchind, iar femeile făcând reverenţe. La sărbători, bărbaţii erau obligaţi să facă o plecăciune tradiţională completă. Statutul

de fostă concubină al bunicii, adăugat la diferenţa de vârstă îi obliga pe ei să dea ascultare cuiva de rang inferior şi mult mai tânăr. Or, asta era prea mult pentru fii.

S-au întrunit cu restul familiei, montându-se unii pe alţii până au ajuns într-o stare de furie. Chiar şi vechea colegă şi prietenă de şcoală a bunicii era supărată deoarece căsătoria socrului ei ar fi forţat-o să intre într-o relaţie cu totul nouă cu o fostă camaradă de clasă. Nu mai putea să mănânce la aceeaşi masă cu vechea ei prietenă, nici măcar să se aşeze alături de ea, ci urma să o servească, chiar să-i facă plecăciuni.

Fiecare membru al familiei – fii, nurori, nepoţi, chiar şi strănepotul – s-au dus, pe rând, la dr. Xia, rugându-l să „ia în considerare simţămintele celor din carnea şi sângele lui". S-au lăsat în genunchi, s-au prosternat în plecăciuni adânci, au plâns, au strigat.

L-au implorat pe dr. Xia să ţină seama de faptul că era un Manchu şi că, în vechea tradiţie Manchu, un bărbat cu statutul lui nu se poate căsători cu o chinezoaică Han. Dr. Xia le-a replicat că această regulă fusese abolită cu mult timp în urmă. Copiii au insistat însă arătând că un bun Manchu trebuie să o respecte oricum. Şi au ţinut-o tot aşa invocând şi argumentul diferenţei de vârstă. Dr. Xia avea mai mult de două ori vârsta bunicii. Un membru al familiei a amintit un vechi proverb: „O soţie tânără cu un soţ bătrân este în realitate femeia altui bărbat".

Ceea ce l-a durut cel mai mult pe dr. Xia a fost şantajul sentimental – mai cu seamă argumentul că, luând drept soţie o fostă concubină, ar afecta poziţia copiilor lui în societate. Îşi dădea şi el seama că fiii lui îşi vor „pierde faţa" şi se simţea vinovat. Cu toate acestea, era hotărât să pună pe primul plan fericirea bunicii mele. Dacă o lua drept concubină, nu numai că ea şi-ar fi pierdut „faţa", dar ar fi devenit sclava întregii familii. Dragostea lui nu ar fi fost de-ajuns pentru a o proteja dacă nu ar fi fost cu adevărat soţia lui.

Dr. Xia şi-a implorat familia să respecte dorinţa unui om în vârstă. Dar ei – şi odată cu ei societatea – au luat atitudinea potrivit căreia o dorinţă iresponsabilă nu trebuie acceptată. Unii au făcut aluzii că ar fi senil. Alţii i-au spus:

„Ai deja fii, nepoţi, ba chiar un strănepot, o familie mare şi prosperă. Ce mai vrei? De ce trebuie să te *căsătoreşti* cu ea?”

Discuţiile au continuat. Tot mai multe rude şi prieteni au apărut pe scenă, invitaţi cu toţii de fiii săi. Ei s-au pronunţat în unanimitate că mariajul ar fi o idee nebunească. Apoi şi-au îndreptat atacurile veninoase împotriva bunicii. „Să se mărite din nou, când trupul şi oasele fostului soţ încă nu s-au răcit”. „Această femeie a pus totul la cale; ea este cea care refuză să accepte poziţia de concubină ca să poată deveni soţia legiuită. Dacă te iubeşte cu adevărat, de ce nu se poate mulţumi să fie concubina ta?” îi atribuiau tot felul de intenţii; ea uneltea să-l împingă pe dr. Xia s-o ia de nevastă şi, după aceea să pună stăpânire pe întreaga familie şi să maltrateze copiii şi nepoţii.

Au mai insinuat că ea avea în cap să pună mâna pe banii doctorului Xia. De fapt toate discuţiile despre buna-cuviinţă, moralitate, propriul bine al doctorului Xia nu făceau decât să ascundă tot felul de calcule legate de averea lui. Rudele se temeau că bunica ar fi putut pune mâna pe averea doctorului Xia, deoarece ar fi devenit automat stăpâna casei în calitate de soţie.

Dr. Xia era un om bogat. Poseda două mii de acri de teren arabil în jurul Yixianului şi mai avea pământ şi la sud de Marele Zid. Locuinţa lui din oraş era o clădire impunătoare, din cărămidă cenuşie, vopsită elegant în alb. Plafoanele erau văruite, iar tapetul de hârtie de pe pereţii încăperilor ascundeau îmbinările şi grinzile, ceea ce era considerat un semn de prosperitate. Mai avea şi un cabinet medical bine dotat şi o farmacie.

Când şi-au dat seama că nu ajungeau la niciun rezultat, membrii familiei s-au hotărât să-şi îndrepte armele direct spre bunica. Într-o zi, nora – fosta colegă de clasă a bunicii – a vizitat-o. După ce au servit ceaiul şi după o conversaţie despre noutăţile zilei, prietena a trecut la adevăratul motiv al vizitei. Bunica a izbucnit în lacrimi şi i-a luat mâna cum o făceau ele, când erau apropiate, în adolescenţă. „Ce-ai face tu dacă ai fi în situaţia mea?” a întrebat-o bunica. Văzând că nu-i răspunde, a insistat: „Ştii ce înseamnă să fii o concubină. N-ai vrea să fii aşa ceva, nu? Cred că ştii o

vorbă a lui Confucius: *Jiang-xin-bi-xm.* Imaginează-ţi că inima mea era a ta". Să apelezi la sentimentele bune ale cuiva invocând un precept rostit de un înţelept este adesea mai eficient decât un simplu nu.

Prietena s-a întors în familie simţindu-se vinovată şi le-a comunicat eşecul misiunii sale. Le-a dat de înţeles că nu mai avea inima s-o mai chinuie pe bunica. A găsit un aliat în De-gui, al doilea fiu al doctorului Xia, asistentul tatălui său, mai apropiat de el decât ceilalţi fraţi. Acesta a fost de părere că trebuiau să-i lase să se căsătorească. Al treilea fiu a început şi el să cedeze, după ce şi-a auzit soţia povestind cât de nefericită era bunica.

Cei mai indignaţi membri ai familiei erau fiul cel mare şi soţia lui. Văzând că ceilalţi începuseră să şovăie, soţia acestuia i-a spus soţului: „Sigur că nu le pasă. Ei au fiecare slujba lui. Femeia asta nu le poate lua slujbele. Dar tu, cu ce rămâi? Nu eşti decât administratorul moşiei bătrânului – şi totul îi va reveni *ei* şi fiicei ei! Ce se va alege de noi, biata de mine şi bieţii noştri copii? Nu avem nimic să ne întreţinem. Poate ar trebui să murim cu toţii! Poate că asta vrea tatăl nostru cu adevărat! Poate ar trebui să mă omor eu ca să fie toţi fericiţi!" Cuvintele ei erau însoţite de bocete şi de râuri de lacrimi. Cuprins de o stare de agitaţie, soţul i-a cerut: „Lasă-mă până mâine!"

Când s-a trezit a doua zi, dr. Xia şi-a găsit întreaga familie, cu excepţia lui De-gui, cincisprezece membri în total, îngenuncheată în faţa dormitorului său. În momentul când bătrânul a deschis uşa, fiul cel mare le-a strigat: „Prosternaţi-vă!" şi toţi s-au plecat ca unul. Apoi, cu o voce tremurând de emoţie, fiul a declamat: „Tată, copiii tăi şi întreaga ta familie vor sta aici prosternaţi până când vom muri, doar dacă nu te vei gândi şi la noi şi, mai cu seamă, nu te vei gândi la bătrâneţile tale".

Dr. Xia a fost atât de furios, încât a început să tremure din tot trupul. Le-a cerut copiilor să se ridice dar, înainte ca vreunul să se mişte, fiul cel mare a vorbit din nou: „Nu, tată, nu ne vom ridica – decât dacă renunţi la nuntă!" Dr. Xia a încercat să-l facă să renunţe, dar fiul şi-a continuat cu o voce tremurândă asaltul. În cele din urmă, dr. Xia a spus: „Ştiu ce este în mintea voastră. Nu voi mai întârzia în

lumea asta multă vreme. Voi sunteţi îngrijoraţi de felul cum se va comporta viitoarea voastră mamă vitregă, dar eu nu am nici cea mai mică îndoială că vă va trata pe toţi foarte bine. Ştiu că este o fiinţă bună. Vedeţi şi voi cu siguranţă că nu vă pot da altă garanţie decât caracterul ei...”

La auzul cuvântului „caracter”, fiul cel mare a scos un sforăit „Cum poţi vorbi de «caracter» la o concubină! în primul rând nicio femeie cinstită n-ar fi devenit concubină!” Apoi a început să o insulte pe bunica, în acel moment, dr. Xia nu s-a mai putut controla. A ridicat bastonul şi a început să-l lovească pe fiul său.

Toată viaţa lui, dr. Xia fusese un model de reţinere şi de calm. Familia, încă îngenuncheată, era năucită. Strănepotul a început să scoată ţipete isterice. Fiul cel mare a amuţit o clipă, apoi şi-a ridicat din nou vocea protestând nu numai pentru durerea fizică, dar şi pentru jignirea de a fi fost lovit în faţa familiei. Abia respirând de furie şi de oboseală, dr. Xia s-a oprit. Dar fiul a început iar să profereze insulte împotriva bunicii mele. Tatăl lui i-a strigat să tacă şi l-a lovit din nou cu atâta putere încât bastonul s-a rupt în două.

Fiul a meditat câteva clipe la propria umilinţă şi durere, apoi a scos pistolul şi l-a privit pe dr. Xia în faţă. „Un supus loial se omoară pentru a protesta împotriva împăratului. Un fiu credincios trebuie să facă acelaşi lucru faţă de tatăl său. Tot ce am pentru a protesta împotriva ta este moartea mea!” S-a auzit o împuşcătură. Fiul s-a clătinat, apoi a îngenuncheat pe podea. Îşi trăsese un glonte în abdomen.

Un cărucior tras de un cal l-a dus repede la un spital din apropiere, unde a murit a doua zi. S-ar putea să nu fi intenţionat să se sinucidă şi să fi recurs doar la un gest dramatic care să-l oblige pe tatăl lui să cedeze.

Moartea fiului a fost devastatoare pentru dr. Xia. Deşi aparent era la fel de calm ca de obicei, cei care-l cunoşteau ghiceau o adâncă tristeţe în atitudinea lui liniştită. Din acea zi a suferit accese de melancolie total străine de vechea lui seninătate.

Orăşelul fierbea de indignare, zvonuri şi acuzaţii. Dr. Xia şi, mai ales, bunica au fost făcuţi vinovaţi de moartea fiului. Dar dr. Xia a dorit să arate că nimic nu-l va opri în hotărârea luată. Curând după funeraliile fiului, el a fixat

data căsătoriei. I-a prevenit pe copii că trebuiau să arate respectul cuvenit noii lor mame şi a trimis invitaţii notabilităţilor oraşului. Tradiţia le impunea să participe şi să trimită daruri. A anunţat-o şi pe bunica să se pregătească pentru o căsătorie în stil mare. Ea era speriată de acuzaţii şi de efectul pe care l-ar putea avea ele asupra doctorului Xia şi încerca, cu disperare, să se convingă că nu era cu nimic vinovată. Simţea, mai degrabă că sfidează. A consimţit la un ritual complet de căsătorie. În ziua nunţii, a părăsit locuinţa tatălui ei într-o trăsură elegantă, însoţită de o procesiune de muzicieni. După tradiţia Manchu, familia ei trebuia să închirieze o trăsură care să o ducă până la jumătatea drumului spre noua ei locuinţă, iar mirele îi trimitea o altă trăsură pentru cealaltă jumătate de drum. În locul unde avea loc „predarea”, fratele în vârstă de cinci ani al bunicii, Yu-lin, aştepta lângă portiera trăsurii, aplecat până la pământ, ceea ce voia să semnifice că o va duce în spinare până la trăsura doctorului Xia. El urma să repete gestul şi când bunica ajungea la locuinţa soţului. O femeie nu putea să intre, mergând pe jos, în casa unui bărbat, deoarece asta ar fi însemnat o abdicare importantă de la propriul ei statut. Trebuia văzută cum este purtată manifestând astfel şi rezistenţa cerută de tradiţie.

Două domnişoare de onoare au condus-o pe bunica în încăperea în care urma să aibă loc ceremonia. Dr. Xia era în picioare, în faţa unei mese drapate cu o mătase grea, roşie, bogat brodată, pe care se aflau tablele Cerului, Pământului, împăratului, Strămoşilor şi învăţătorului. El purta o pălărie asemănătoare unei coroane, decorată, cu o coadă de pene în spate, şi o robă lungă, largă, brodată, cu mâneci clopot, o ţinută Manchu tradiţională, potrivită pentru călărie şi trageri cu arcul, amintind trecutul nomad al locuitorilor Manciuriei. Dr. Xia a îngenuncheat şi s-a prosternat de cinci ori în faţa tablelor, iar apoi s-a îndreptat singur spre camera nupţială.

Apoi, bunica, însoţită de cele două femei, a făcut cinci reverenţe, de fiecare dată atingându-şi părul cu mâna dreaptă, cu un gest semănând cu un salut. Ea nu se putea prosterna, din cauza coafurii ei complicate. După aceea, l-a urmat pe dr. Xia în camera nupţială, unde el i-a dat jos vălul

roşu care-i acoperea capul. Cele două domnişoare de onoare s-au înfăţişat pe rând, cu un vas gol, pe care l-au schimbat între ele, după care s-au retras. Dr. Xia şi bunica au stat, singuri, în tăcere, pentru un timp; apoi, dr. Xia a ieşit pentru a-şi saluta rudele şi invitaţii. Bunica trebuia să şadă câteva ore, nemişcată şi singură, pe *kang,* cu faţa la fereastra pe care era proptită o uriaşă gravură roşie semnificând „dublă fericire". Această postură a miresei se numea „a lăsa fericirea să se aşeze" şi simboliza absenţa neliniştii, socotită o calitate esenţială la o femeie. După ce au plecat toţi invitaţii, un tânăr, rudă a doctorului Xia, a intrat în camera în care se afla bunica şi a tras-o de trei ori de mânecă. Numai atunci a avut permisiunea să se dea jos din *kang.* Cu ajutorul celor două însoţitoare, şi-a schimbat costumul greu şi bogat brodat cu o simplă robă roşie şi şalvari roşii. Şi-a scos şi enorma parură cu toate bijuteriile care scoteau clinchete la fiecare mişcare şi şi-a împletit părul în două cozi răsucite pe urechi.

Astfel, în anul 1935, mama, în vârstă de patru ani, şi bunica, în vârstă de douăzeci şi şase, s-au mutat în confortabila locuinţă a doctorului Xia. Era un adevărat complex, alcătuit din casa de locuit propriu-zisă, în spate, şi cabinetul medical cu farmacia, cu faţa la stradă. Era un lucru obişnuit ca medicii reputaţi să aibă propriile farmacii, în farmacie, dr. Xia vindea medicamente tradiţionale chinezeşti, extracte animale şi ierburi, preparate de trei asistenţi într-un laborator propriu.

Faţada casei era bogat decorată cu însemne roşii şi aurii, iar în centru se afla o placă dreptunghiulară, pe care scria cu litere aurii că acolo se afla reşedinţa Xia. În spatele farmaciei, într-o curticică, se aflau câteva camere pentru servitori şi bucătari. În continuare, se deschideau mai multe curţi mai mici, în jurul cărora locuia familia. Ceva mai în spate, era o grădină frumoasă, cu chiparoşi şi pruni de iarnă. Nu creştea iarbă în curte din cauza climatului aspru. Ele arătau deci ca nişte terenuri virane, cu un pământ cafeniu, bătătorit, care se transforma în praf vara şi în noroi în primăverile scurte, după ce se topea zăpada. Dr. Xia iubea păsărelele şi avea şi o grădină plină cu păsărele unde, în fiecare dimineaţă, indiferent de vreme, făcea

qigong, un fel de gimnastică chinezească, constând din mişcări line şi graţioase, adesea numite *t'ai chi,* şi se desfăta, ascultând păsărelele cântând şi ciripind.

După moartea fiului său, dr. Xia a trebuit să suporte reproşul tăcut al familiei. Nu i-a împărtăşit niciodată bunicii durerea lui. Pentru bărbaţii chinezi, o mască de superioritate împietrită era obligatorie, ei nu-şi puteau dezvălui sentimentele. Dar bunica îşi dăduse seama ce vâltoare de simţăminte contradictorii îl încercau şi suferea în tăcere alături de el. Îi arăta multă dragoste şi îi satisfăcea toate nevoile cu multă dăruire.

Faţă de familie era veşnic zâmbitoare, deşi ei o tratau în general cu un dispreţ ascuns sub o spoială de respect formal. Chiar şi nora care-i fusese colegă de clasă, încerca să o evite. Faptul că ei o considerau răspunzătoare de moartea fiului cel mare o apăsa pe bunica.

Întregul ei mod de viaţă a trebuit să se schimbe şi să-l adopte pe cel al unei soţii Manchu. Dormea în cameră cu mama mea, iar dr. Xia, în altă cameră. În fiecare dimineaţă, în zori, înainte să se scoale, o stare de tensiune nervoasă punea stăpânire pe ea la gândul că va trebui să-i audă în curând pe membrii familiei. Trebuia să se spele în viteză şi să-l întâmpine pe fiecare cu o serie de mişcări rigide de salut. În plus, trebuia să-şi facă singură o coafură foarte complicată peste care să aşeze parură la fel de complicată şi de voluminoasă, sub care trebuia să poarte o perucă. Tot ce primea în schimb era un şir de „Bună dimineaţa" îngheţate de fapt, unicele cuvinte pe care i le adresa familia. În timp ce-i urmărea făcând plecăciuni şi târâindu-se în faţa ei, nu se îndoia nicio clipă că, în adâncul inimii lor, era numai ură. Ritualul acesta o jignea, mai ales, prin lipsa lui de sinceritate.

Cu prilejul diferitelor festivităţi şi ocazii importante, întreaga familie trebuia să se ploconească în faţa ei şi să-i facă reverenţe, iar ea trebuia să sară în picioare şi să stea ţeapănă lângă scaun, arătând că l-a lăsat neocupat, aluzie la defuncta lor mamă şi confirmând respectul tuturor. Datina Manchu contribuia să o ţină departe de dr. Xia. Nu aveau voie nici să ia mesele împreună, iar una din nurori stătea mereu în picioare în spatele bunicii ca să o

servească. Femeia avea însă o expresie atât de îngheţată, că bunicii îi pierea pofta de mâncare.

Odată, la scurtă vreme după ce se mutase la dr. Xia, mama se instalase comod într-un loc care i se păruse ei cald şi confortabil, pe *kang,* când a remarcat că faţa doctorului Xia se întunecă brusc, iar el s-a repezit la ea smucind-o cu brutalitate din culcuş. Se aşezase tocmai pe locul care-i aparţinea lui în exclusivitate. A fost singura dată când a lovit-o. După tradiţia Manchu, acel loc era sacru.

Noua ei viaţă în casa doctorului Xia i-a dat bunicii pentru prima dată adevărata măsură a libertăţii. În acelaşi timp, a cunoscut totuşi senzaţia de a fi prinsă într-o capcană. Şi pentru mama, situaţia era ambivalenţă. Dr. Xia era foarte blând cu ea şi acceptase să o considere propria lui fiică. Ea i se adresa cu „Tată”, iar el i-a dat numele lui, Xia, pe care-l poartă şi astăzi, şi un nou prenume „De-hong”, alcătuit din două semne: Hong, care înseamnă „lebădă sălbatică” şi De, care înseamnă „Virtute”.

Familia doctorului Xia nu îndrăznea să o insulte pe bunica în prezenţa ei – ar fi însemnat trădare faţă de „mamă”. Fiica ei era însă cu totul altceva. Primele amintiri ale mamei mele, în afară de cele din prima copilărie, când fusese răsfăţată şi alintată de mama ei, au fost legate de teroarea exercitată asupra ei de membrii tineri ai familiei Xia. Se stăpânea să nu plângă, îşi ascundea vânătăile şi rănile, să nu i le vadă mama ei, dar aceasta nu se lăsa păcălită. Nu-i spunea nimic doctorului Xia, ca să nu-l necăjească şi să creeze noi probleme între el şi copiii lui. Dar mama suferea şi o ruga să se întoarcă în casa bunicilor sau în casa pe care o cumpărase generalul Xue şi unde toată lumea o trata ca pe o prinţesă. Şi-a dat însă curând seama că trebuia să renunţe să mai ceară să fie „dusă acasă”, deoarece rugăminţile ei, pe lângă faptul că erau zadarnice, aduceau lacrimi în ochii mamei ei.

Prietenii cei mai apropiaţi ai mamei mele erau tot soiul de necuvântătoare: o bufniţă, un papagal negru „myna”, care putea spune câteva fraze, un şoim, o pisică, şoricei albi şi câteva lăcuste şi greieraşi, pe care îi ţinea în borcane de sticlă. În afară de ei, mai avea un prieten, în persoana vizitiului doctorului Xia, „Bătrânul Uriaş Lee”. Acesta venea

din munţii Hinggan din nordul depărtat, unde se întâlneau fruntariile Chinei, Mongoliei şi Uniunii Sovietice. Avea o piele foarte întunecată, păr aspru, buze groase şi un nas cârn, trăsături foarte rar întâlnite la chinezi. Adevărul e că nu arăta deloc a chinez. Era înalt, slab şi vânos. Tatăl lui îl învăţase să fie vânător şi să pună capcane, să sape după rădăcini de ginseng, să vâneze urşi, vulpi şi cerbi. Un timp le-a mers bine vânzând pieile, dar în ultima vreme, au fost scoşi din afaceri de bandiţi care lucrau pentru Bătrânul Mareşal Chang Tso-lin. Bătrânul Uriaş Lee îl numea „banditul acela nenorocit”. Mai târziu, când mamei i s-a spus că Bătrânul Mareşal fusese un devotat patriot antijaponez, şi-a amintit de batjocura cu care Bătrânul Uriaş Lee îl trata pe „eroul” Nord-estului.

Bătrânul Uriaş Lee le purta de grijă animăluţelor favorite ale mamei şi obişnuia să o ia cu el în expediţiile lui. În iarna aceea, o învăţase să patineze. Primăvara, când se topeau gheţurile şi zăpezile, se uitau la oamenii care îndeplineau cel mai important ritual anual, „măturarea mormintelor” şi plantau flori pe mormintele străbunilor. Vara mergeau la pescuit şi la cules de ciuperci, iar toamna se duceau cu trăsura la marginea oraşului să vâneze iepuri.

În lungile seri manciuriene, când vântul mugea peste câmpii şi apa îngheţa pe dinăuntru, Bătrânul Uriaş Lee şedea, cu mama pe genunchi, pe *kangul* cald şi îi depăna fabuloase poveşti despre munţii din nord. Imaginile cu care adormea mama erau misterioşi arbori uriaşi, flori exotice, păsări frumos colorate cântând triluri melodioase şi rădăcini de ginseng pe care, după ce le scoteai din pământ, trebuia să le înconjuri cu un fir roşu şi să le legi, pentru că, altfel, fugeau, fiind, în realitate, fetiţe.

Bătrânul Uriaş Lee îi mai povestea mamei şi despre obiceiurile animalelor. Tigrii, care bântuiau munţii Manciuriei de Nord, aveau o inimă bună şi nu-i atacau pe oameni decât dacă se simţeau ameninţaţi. Pe tigri, el îi iubea. Nu acelaşi lucru se putea spune de urşi, deoarece erau fioroşi şi trebuia să te fereşti neapărat de ei. Dacă întâmplarea ţi-i scotea în cale, trebuia să stai nemişcat aşteptând ca ursul să-şi plece capul. Asta fiindcă urşii au un smoc de păr pe frunte, care le cade pe ochi şi nu-i mai lasă

să vadă atunci când îşi coboară capul. Când te întâlneşti cu un lup, nu trebuie să te întorci şi să fugi, pentru că el fuge întotdeauna mai repede. Trebuie să te opreşti şi să-l priveşti în faţă, arătându-i că nu-ţi este frică de el. Apoi trebuie să porneşti mişcând picioarele îndărăt, foarte, foarte, încet. Mulţi ani mai târziu, sfaturile Bătrânului Uriaş Lee aveau să-i salveze viaţa.

Într-o zi, mama avea cinci ani, era în grădină şi vorbea cu prietenii ei necuvântători, când s-a văzut înconjurată de o bandă formată din nepoţii doctorului Xia. Aceştia au început s-o îmbrâncească, s-o insulte şi chiar s-o lovească şi să devină tot mai violenţi. Au împins-o într-un colţ al grădinii, unde era o fântână secată şi au aruncat-o acolo. Fântâna era destul de adâncă şi mama s-a izbit puternic de molozul de la fund. Până la urmă, cineva i-a auzit strigătele şi l-a chemat pe Bătrânul Uriaş Lee, care a alergat cu o scară. Bucătarul i-a ţinut-o, în timp ce el cobora în fântână. Între timp, la faţa locului ajunsese şi bunica înnebunită de spaimă. După câteva minute, Bătrânul Uriaş Lee a reapărut cu mama în braţe, leşinată şi plină de tăieturi şi de zgârieturi şi a pus-o în braţele bunicii mele. Mama a fost dusă în cabinetul medical, unde a examinat-o dr. Xia, care a constatat o fractură de şold. Ani întregi după aceea, încheietura i se tot disloca, iar de pe urma căderii a rămas cu un uşor şchiopătat.

Când dr. Xia a întrebat-o ce se întâmplase, mama i-a spus că a împins-o nepotul „Numărul Şase”. Bunica, mereu atentă la dispoziţia în care se găsea dr. Xia, a încercat să o facă să tacă, deoarece Numărul Şase era nepotul preferat. După ce dr. Xia a părăsit încăperea, bunica i-a spus mamei să nu se mai plângă de „Numărul Şase”, ca să nu-l supere pe dr. Xia. Pentru o vreme, mama n-a avut voie să iasă din casă din cauza fracturii. Ceilalţi copii, profitând de situaţie, au ostracizat-o fără cea mai mică ezitare.

Imediat după acest incident, dr. Xia a început să lipsească de acasă, de fiecare dată pentru câteva zile. Se ducea în capitala provinciei, Jinzhou, la circa douăzeci şi cinci de mile spre sud, ca să-şi caute o slujbă. Atmosfera din familie devenise insuportabilă şi accidentul mamei mele, care ar fi putut fi fatal, l-au convins că era esenţial să

se mute din localitate.

Trebuie spus că nu era o decizie uşor de luat. În China, faptul că mai multe generaţii ale aceleiaşi familii trăiau sub acelaşi acoperiş era considerat un lucru demn de cea mai mare onoare. Străzile primeau chiar numele de „Cinci generaţii sub un acoperiş” pentru a comemora o asemenea familie. Întreruperea acestei tradiţii trebuia evitată cu orice preţ, fiind considerată o adevărată tragedie. Cu toate acestea, dr. Xia încerca să se arate în faţa bunicii binedispus, spunându-i că ar fi bucuros să aibă mai puţină răspundere.

Bunica a simţit o mare uşurare, dar s-a străduit să nu şi-o arate. În realitate, ea îl împingea cu discreţie pe dr. Xia spre decizia mutării din casă, mai ales după ce i se întâmplase mamei mele. Se săturase de acea familie, care-i dovedise tot timpul o atitudine de gheaţă, urmărind doar s-o facă să sufere şi în sânul căreia nu aflase nici prietenie, nici intimitate.

Dr. Xia şi-a împărţit proprietăţile între membrii familiei. N-a păstrat pentru el decât darurile oferite strămoşilor săi de către împăraţii Manchu.

Văduvei fiului mai mare i-a dat tot pământul arabil. Al doilea fiu a primit farmacia, iar locuinţa i-a revenit fiului mai mic. A avut grijă ca Bătrânul Uriaş Lee şi ceilalţi servitori să nu aibă de suferit. Când a întrebat-o pe bunica dacă traiul în sărăcie ar face-o să sufere, ea l-a asigurat că e fericită doar să-i aibă pe el şi pe fiica ei: „Când te bucuri de dragoste, până şi apa rece este dulce”.

Într-o zi geroasă de decembrie a anului 1936, familia s-a strâns în faţa porţii principale ca să-i vadă plecând. Niciunul nu avea lacrimi în ochi, cu excepţia lui De-gui, singurul fiu care sprijinise căsătoria. Bătrânul Uriaş Lee i-a dus într-o trăsură trasă de cai până la gară, unde mama, înlăcrimată, s-a despărţit de el. Dar când s-a urcat în tren, a uitat de toate: nu mai călătorise cu trenul de când avea un an, era surescitată şi ţopăia tot timpul privind pe fereastră.

Jinzhou era un oraş mare, cu o populaţie numărând aproape o sută de mii de locuitori, capitala uneia din cele cinci

provincii ale statului Manchukuo[4]. Se afla la circa zece mile depărtare de mare şi se învecina cu Marele Zid. Ca şi Yixian, era un oraş fortificat, dar se dezvolta rapid şi începuse să se extindă dincolo de ziduri. Avea un număr de fabrici de textile şi două rafinării de produse petroliere; era şi un nod important de cale ferată şi avea chiar şi un aeroport.

Japonezii îl ocupaseră la începutul lui ianuarie 1932, după lupte grele. Jinzhou se dovedise un punct strategic important, jucând un rol considerabil în cucerirea Manciuriei, iar ocuparea lui a devenit cauza unor dispute diplomatice între Statele Unite şi Japonia şi un episod-cheie în lungul şir de evenimente care au culminat cu Pearl Harbour[5], zece ani mai târziu.

Atunci când japonezii au declanşat atacul asupra Manciuriei, în septembrie 1931, tânărul mareşal, Chang Hsueh-liang, a fost forţat să abandoneze capitala, Mukden, japonezilor. El s-a retras la Jinzhou cu vreo două sute de mii de ostaşi stabilindu-şi aici cartierul general. În unul din primele atacuri de acest fel din istorie, japonezii au bombardat oraşul din aer, iar când trupele japoneze au pătruns în oraş s-au dedat la violenţe.

Acesta era oraşul în care dr. Xia, în vârstă de şaizeci şi şase de ani, a fost obligat să ia totul de la capăt. Nu şi-a permis decât să închirieze o colibă de pământ, de zece pe opt picioare, într-o zonă săracă a oraşului, pe o suprafaţă joasă, în vecinătatea unui râu. Majoritatea localnicilor erau prea săraci ca să-şi facă un acoperiş solid şi se mulţumeau să pună o bucată de tablă ondulată peste cei patru pereţi, fixată cu pietre ca să n-o zboare desele vânturi puternice din regiune. Locuinţa era situată la marginea oraşului, de partea cealaltă a râului, între câmpuri plantate cu sorg. Când dr. Xia şi mica lui familie au ajuns acolo, pământul era îngheţat tun, ca şi râul, de altfel, care avea o lăţime de vreo

---

4 Între 1932 şi 1945 ţară din estul Asiei, sub control japonez, cuprinzând Manciuria şi o parte din Mongolia *(n. trad.).*

5 Port din Insulele Hawaii, aproape de Honolulu, teatrul de război al atacului surpriză al Japoniei asupra bazei navale americane, de la 7 decembrie 1941, care a declanşat cel de al Doilea Război Mondial (*n. trad.).*

treizeci de yarzi în dreptul bordeiului lor. Primăvara, după ce se topea gheaţa, terenul din jur se transforma într-o mlaştină şi duhoarea emanată de scurgerile de ape menajere nu le mai ieşea din nări şi din haine. Vara, locurile erau infestate cu ţânţari şi în permanent pericol de inundaţie, deoarece apele râului creşteau peste nivelul locuinţelor şi îndiguirile ori nu existau, ori nu erau întreţinute.

Senzaţia cea mai copleşitoare pentru mama a fost aceea de frig aproape insuportabil. Orice activitate, nu numai orele de somn, trebuia să aibă loc pe *kang,* care ocupa aproape tot spaţiul colibei. Într-un colţ, se mai afla o sobiţă de fier. Toţi trei trebuiau să doarmă alături unul de altul pe *kang.* Nu exista lumină electrică şi nici apă curentă. Toaleta era o baracă de pământ cu o groapă în mijloc şi deservea toată comunitatea.

Chiar în faţa bordeiului lor se afla un templu viu colorat, dedicat zeului Focului. Oamenii care veneau să se roage îşi legau caii în faţa locuinţei Xia. După ce timpul s-a mai încălzit, dr. Xia o lua pe mama seara la plimbări pe malul râului şi îi recita din poemele clasice în timp ce admirau magnifice apusuri de soare. Bunica nu-i însoţea, întrucât obiceiul ca soţii şi soţiile să se plimbe împreună nu exista şi, oricum, mersul pe jos era un chin pentru picioarele ei bandajate.

Trăiau la limita înfometării. La Yixian, familia avea asigurată hrană de pe ogoarele doctorului Xia, ceea ce însemna că, şi după cedarea cotei către japonezi, le rămânea întotdeauna o cantitate de orez pentru necesităţile familiei. Veniturile lor scăzuseră acum foarte mult, iar japonezii luau o cotă mult mai mare din hrana populaţiei. Majoritatea produselor locale erau exportate în Japonia, iar armata japoneză staţionată în Manciuria lua restul. Populaţia locală reuşea din când în când să facă rost de puţin porumb sau sorg, dar şi aceste produse erau rare. Hrana principală era un terci de ghindă, cu un gust şi un miros insuportabile.

Bunica mea nu trăise niciodată într-o astfel de sărăcie şi, totuşi, îşi aminteşte că a fost cea mai fericită perioadă a vieţii ei. Dr. Xia o iubea şi fiica ei era tot timpul lângă ea.

Nu mai era obligată să suporte plicticoasele ritualuri Manchu şi în micuţa colibă răsunau acum râsete. Îşi petrecea uneori serile lungi jucând cărţi cu dr. Xia. Regula era: dacă dr. Xia pierdea, bunica îl lovea de trei ori, iar dacă ea pierdea, dr. Xia o săruta de trei ori.

Bunica a reuşit să-şi facă şi multe prietene printre vecine şi aceasta reprezenta o noutate pentru ea. Ca soţie de doctor era respectată, chiar dacă era departe de a fi înstărită. După ani de umilinţă, când fusese tratată ca un obiect, se simţea acum cu adevărat liberă.

Din când în când, împreună cu noile ei prietene, organizau, doar pentru ele, un străvechi spectacol Manchu, în care cântau şi dansau acompaniindu-se la tamburine. Melodiile pe care le interpretau erau note foarte simple şi ritmuri repetitive, iar versurile se creau în timp ce dansau. Femeile căsătorite îşi cântau viaţa sexuală, iar virginele puneau întrebări despre sex. Majoritatea fiind analfabete, foloseau această modalitate de a cunoaşte viaţa adevărată. Prin versurile cântate, ele îşi vorbeau una alteia, povestindu-şi viaţa şi vorbind despre bărbaţii lor, făcând astfel un schimb de bârfe.

Bunica era încântată de aceste reuniuni şi adesea făcea repetiţii acasă. Se aşeza pe *kang,* scutura tamburina cu mâna stângă şi cânta în ritmul ei, compunând, în acelaşi timp, versurile. Adesea, dr. Xia îi sugera cuvintele. Mama era prea mică pentu a participa, dar îi plăcea să-şi urmărească mama în timpul repetiţiilor. Era fascinată şi voia, mai ales, să ştie ce cuvinte îi sugerase dr. Xia. Îşi dădea seama că trebuiau să fie foarte nostime, din moment ce amândoi râdeau aşa de tare după ce se rosteau. Dar când mama ei i le repeta, rămânea perplexă. Nu avea nici cea mai mică idee ce înţeles aveau.

Viaţa lor era însă aspră. Fiecare zi reprezenta o luptă pentru supravieţuire. Orezul şi grâul se găseau doar pe piaţa neagră, aşa că bunica a început să-şi vândă o parte din bijuteriile pe care i le dăduse generalul Xue. Nu mânca aproape nimic, minţind că mâncase mai înainte sau că nu-i era foame şi va mânca mai târziu. Când dr. Xia a descoperit că îşi vindea bijuteriile, a insistat să renunţe. „Sunt un om bătrân, a spus el. Într-o bună zi am să mor şi va trebui să

recurgi la aceste bijuterii ca să supravieţuieşti”.

Dr. Xia lucra ca doctor salariat al altui cabinet medical, care nu-i oferea şansa de a-şi dovedi talentele şi priceperea. Dar el muncea cu dăruire şi, cu timpul, reputaţia lui a început să crească. În curând, a fost invitat să facă o primă vizită în casa unui pacient. Când s-a întors acasă în acea seară, aducea un pachet învelit într-o cârpă. Le-a făcut cu ochiul mamei mele şi soţiei lui, punându-le să ghicească ce era în pachet. Ochii mamei mele păreau fixaţi pe legăturica aburindă şi, chiar înainte de a fi strigat „Chifle aburite”, s-a repezit să rupă învelişul pachetului. În timp ce devora chiflele fierbinţi, şi-a ridicat privirea şi a întâlnit ochii doctorului Xia care sclipeau. La cincizeci de ani de la această întâmplare, mama încă îşi aminteşte expresia de fericire din ochii lui şi astăzi spune că n-a mai mâncat vreodată ceva atât de delicios ca acele simple chifle.

Vizitele la domiciliu erau importante pentru doctori, deoarece familiile le plăteau doctorilor şi nu angajatorului. Dacă pacienţii erau mulţumiţi sau bogaţi, doctorii primeau adesea recompense frumoase. Pacienţii recunoscători făceau daruri valoroase doctorilor de Anul Nou sau în alte ocazii speciale. După o serie de vizite la domiciliu, situaţia materială a doctorului Xia a început să se îmbunătăţească.

Şi reputaţia lui a început să se răspândească în oraş. Odată, soţia guvernatorului provinciei a intrat în comă şi acesta l-a chemat pe dr. Xia, care a reuşit să o readucă în viaţă. Faptul a fost privit aproape ca o revenire din mormânt a cuiva. Guvernatorul a dispus să se facă o placă pe care a scris cu mâna lui: „Dru-lui Xia, care redă viaţă oamenilor şi societăţii”. A ordonat apoi ca această placă să fie purtată în procesiune în tot oraşul.

Curând după aceea, guvernatorul l-a vizitat pe dr. Xia pentru un cu totul alt fel de sprijin. El avea o soţie şi douăsprezece concubine, dar niciuna nu-i dăruise un copil. Guvernatorul auzise că dr. Xia era mai ales specializat în problemele de fertilitate. Dr. Xia i-a prescris poţiuni pentru el şi pentru cele treisprezece consoarte, în urma cărora mai multe au rămas însărcinate. În realitate, problema se datora guvernatorului, dar, diplomat, dr. Xia a tratat şi femeile pentru ca bărbatul să nu-şi piardă faţa.

Guvernatorul a fost peste măsură de fericit şi a scris încă o placă, şi mai mare, pentru dr. Xia, pe care scrisese: „Reîncarnarea lui Kuanyin” (Zeiţa budistă a fertilităţii şi bunătăţii); noua placă a fost purtată până la locuinţa doctorului Xia, într-o procesiune şi mai numeroasă. După aceea, pacienţii veneau la dr. Xia chiar şi din Harbin, aflat la patru sute de mile spre nord. Devenise cunoscut ca unul dintre cei „patru doctori celebri” din Manchukuo.

Către sfârşitul lui 1937, la un an după sosirea lor la Jinzhou, dr. Xia s-a putut muta într-o locuinţă mai mare, în afara vechii porţi de nord a oraşului. Era cu totul diferită de coliba de lângă râu. În loc de pământ, era clădită din cărămidă roşie şi în loc de o singură cameră, avea trei dormitoare. Dr. Xia şi-a putut deschide din nou un cabinet medical şi a folosit salonul în acest scop.

Clădirea era situată în partea sudică a unei curţi mari, pe care o împărţeau cu încă două familii, dar numai locuinţa doctorului Xia avea o uşă care dădea direct în curte. Celelalte două case dădeau în stradă şi aveau ziduri solide spre curte, fără ferestre. Când voiau să intre în curte, locatarii lor trebuiau să facă un înconjur şi să intre printr-o poartă care răspundea în stradă. În partea de nord, curtea era închisă de un zid gros. În curte creşteau chiparoşi şi arbori din specia ilex, de care cele trei familii agăţaseră frânghii pentru a-şi usca rufele. Mai înfloreau şi câţiva trandafiri de Sharon care reuşeau să supravieţuiască în timpul iernilor aspre din regiune. Pe timpul verii, bunica îşi scotea afară plantele ei perene favorite: zorele cu marginea albă, crizantemele, daliile şi balsamul grădinii.

Bunica şi dr. Xia nu au avut copii. El avea teoria că un bărbat trecut de şaizeci şi cinci de ani nu trebuia să ejaculeze, ca să-şi poată conserva sperma, considerată esenţa bărbăţiei. După mulţi ani, bunica i-a povestit mamei, într-un mod oarecum misterios, că prin *qigong* dr. Xia realizase o tehnică prin care putea avea un orgasm fără să ejaculeze. Pentru un bărbat de vârsta lui, se bucura de o sănătate de fier. Nu fusese niciodată bolnav, făcea în fiecare zi un duş rece, chiar la temperaturi sub 0 grade. Nu a pus niciodată gura pe alcool şi nu a fumat, respectând directivele sectei cvasireligioase căreia îi aparţinea, *Zai-li-*

bui (Societatea Raţiunii).

Deşi era el însuşi doctor, dr. Xia nu era un adept al consumului de medicamente, insistând că un trup sănătos era cea mai bună cale spre o sănătate perfectă. Se opunea oricărui tratament care, în opinia sa, însănătoşea o parte a trupului, în timp ce dăuna alteia şi nu prescria niciodată medicamente puternice, din cauza efectelor secundare pe care le puteau avea. Mama şi bunica trebuiau adeseori să se ascundă ca să ia medicamente. Când se îmbolnăveau, aducea mereu un alt doctor – care trebuia să fie un doctor chinez, de medicină tradiţională – dar şi un şaman, care credea că unele boli sunt cauzate de spirite malefice, care trebuiau îmbunate sau exorcizate prin tehnici religioase speciale.

Mama era fericită. Pentru prima oară în viaţa ei era înconjurată de dragoste, de căldură. Nu mai trăia în tensiunea în care trăise în casa bunicilor timp de doi ani şi nici nu mai era terorizată, cum fusese timp de un an de către nepoţii doctorului Xia.

Aştepta cu încântare şi nerăbdare serbările care aveau loc aproape în fiecare lună. Chinezii obişnuiţi nu aveau noţiunea săptămânii de muncă. Numai instituţiile guvernamentale, şcolile şi fabricile japoneze aveau duminica liberă. Pentru populaţie, doar serbările permiteau o întrerupere a rutinei zilnice.

În a douăzeci şi treia zi a lunii a douăsprezecea, cu şapte zile înainte de Noul An chinezesc, începea Festivalul de Iarnă. Legenda spunea că aceasta era ziua când Zeul Bucătăriei, care trăia împreună cu soţia lui deasupra sobei de bucătărie în chip de portrete, se ducea în Cer pentru a aduce la cunoştinţa împăratului Ceresc comportamentul familiei. Un raport favorabil aducea familiei o hrană abundentă în bucătărie pe tot cuprinsul anului. Aşa că, în această zi, în fiecare gospodărie, membrii familiei se prosternează în faţa portretelor Zeului şi Zeiţei bucătăriei, apoi li se dă foc, ceea ce înseamnă ascensiunea lor la cer. Bunica îi cerea întotdeauna mamei să le pună puţină miere pe buze. Ea mai ardea figurine miniaturale reprezentând caii şi servitorii familiei, pe care le făcea din plante de sorg, ca să se bucure cuplul regal de ofrandele speciale ca să fie

mulţumiţi şi dispuşi să pună o vorbă bună pentru familia Xia în faţa împăratului Ceresc.

În următoarele câteva zile se preparau tot felul de mâncăruri. Carnea era tăiată în anumite forme, orezul şi fasolea soja erau pisate până ce se transformau în pudră şi din ele se făceau chifle, cornuri şi găluşti. Toate mâncărurile gătite se adăposteau în pivniţă, în aşteptarea Noului An. Pivniţa devenea un adevărat refrigerator cu o temperatură de minus 20 grade Fahrenheit.

La miezul nopţii de ajun a Noului An chinezesc o explozie uriaşă de artificii umplea cerul, spre încântarea mamei mele. Îşi urma mama şi pe dr. Xia, care ieşeau în curte pentru a se prosterna în direcţia din care se presupunea că va sosi Zeul Norocului. De-a lungul străzii, toţi locuitorii făceau acelaşi lucru. Se salutau apoi unii pe alţii, rostind cuvintele: „îţi doresc să ai noroc”.

Tot atunci, chinezii îşi făceau cadouri. Când zorii luminau hârtia albă din fereastră, mama sărea din pat şi se grăbea să îmbrace jacheta nouă, pantalonii, şosetele şi pantofii noi. Apoi ea şi mama ei mergeau în vizită la vecini şi la prieteni, făcând plecăciuni în faţa adulţilor. De câte ori îşi loveau fruntea de podea, mama primea un „plic roşu”, în care se aflau bani. Aceste plicuri trebuiau să-i ajungă tot anul ca bani de buzunar.

În următoarele cincisprezece zile, adulţii îşi făceau vizite şi îşi urau noroc unul altuia. Norocul, mai bine zis banii, erau o obsesie pentru majoritatea chinezilor obişnuiţi. Lumea era foarte săracă şi, în gospodăria Xia, ca în multe altele, singura dată când carnea era rezonabil de abundentă era în timpul sărbătorilor.

Festivităţile culminau în a cincisprezecea zi cu un carnaval şi o procesiune urmată de un spectacol la lumina felinarului după căderea nopţii. Procesiunea punea în scenă o vizită „de inspecţie” a Zeului Focului. Zeul era purtat prin cartier pentru a avertiza populaţia asupra pericolului de incendiu; majoritatea locuinţelor fiind parţial construite din lemn, iar clima uscată şi cu vânt, un incendiu era oricând posibil, provocând teroare. De aceea, statuia zeului din templu era pe tot timpul anului acoperită de ofrande. Procesiunea începea din templul Zeului Focului, din faţa

colibei de pământ în care locuise familia Xia după sosirea lor la Jinzhou. O replică a statuii, un uriaş cu părul roşu, barbă, sprâncene şi o manta, era purtată de opt tineri într-un scaun deschis. Era urmată de bărbaţi costumaţi în dragoni ce se zvârcoleau şi în lei, de alţi bărbaţi pe picioroange, de care alegorice şi de dansatori *yangge,* care fluturau capetele unor fâşii de mătase viu colorată, înfăşurată în jurul taliei. Artificii, tobe şi talgere făceau un zgomot asurzitor. Mama ţopăia în urma procesiunii. Fiecare gospodărie scotea în calea Zeului tot felul de mâncări şi bunătăţi ispititoare în chip de ofrande, dar ea a remarcat că Zeul trecea repede fără să se atingă de nimic. „Bunăvoinţă pentru zei, ofrande pentru stomacul omului”, spunea mama ei. În acele zile de lipsuri, mama abia aştepta sărbătorile când îşi putea umple stomacul. Nu o interesau ocaziile care aveau mai degrabă o tentă poetică decât gastronomică şi era nerăbdătoare ca mama ei să-i dezlege ghicitorile lipite de splendidele felinare care atârnau pe uşa de la intrare a locuinţelor pe tot timpul Festivalului Felinarelor sau, tot cu mama ei, să meargă să vadă crizantemele din grădinile vecinilor în a noua zi a celei de-a noua luni.

În timpul Târgului Templului dedicat Zeului Oraşului, bunica i-a arătat o serie de sculpturi din argilă redecorate şi pictate pentru acea ocazie. Reprezentau scene din Iad, cu păcătoşi pedepsiţi pentru păcatele lor. Bunica i-a atras atenţia asupra unei figuri, cu limba scoasă din gură, lungă de cel puţin un picior, trasă de doi draci cu păr ţepos, stând pe coadă ca doi bursuci şi cu ochi bulbucaţi de broască, care acum tocmai o tăiau. „Bărbatul care era torturat astfel a fost în viaţa anterioară un mincinos”, i-a spus bunica şi tot aşa i se va întâmpla şi ei dacă minte.

Mai erau vreo douăsprezece grupuri de statui împrăştiate printre grupurile de oameni ce se adunau întruna şi printre tarabele cu tot felul de ofrande, care mai de care mai tentante, şi care trebuiau să ilustreze o lecţie de morală. În zarva mulţimii abia te puteai înţelege, dar bunica nu pierdea ocazia să-i atragă atenţia mamei asupra unor scene de oroare. La un moment dat, când au ajuns în faţa unui grup de figurine, a tras-o de acolo fără nicio explicaţie. Doar câţiva ani mai târziu, mama a descoperit că

reprezentau o femeie tăiată cu fierăstrăul în două de către doi bărbaţi. Femeia era o văduvă care se remăritase şi cei doi soţi o tăiau în două, deoarece fusese proprietatea amândurora. În acele zile, multe văduve erau speriate de această perspectivă şi rămâneau credincioase soţului decedat, indiferent cât de nefericită era soarta lor. Unele recurgeau chiar la sinucidere dacă erau forţate de familie să se recăsătorească. Şi astfel, mama şi-a dat seama cât de greu îi fusese mamei ei să ia decizia de a se recăsători cu dr. Xia.

3

„Toţi spun ce minunat loc este Manchukuo”.

Viaţa sub japonezi (1938-1945)

La începutul anului 1938, mama avea aproape şapte ani. Era foarte deşteaptă şi îi plăcea să înveţe. Părinţii ei au decis să înceapă să meargă la şcoală, încă de la începutul anului şcolar, adică imediat după Sărbătoarea Anului Nou Chinezesc.

Programa de învăţământ era strict controlată de japonezi, mai ales orele de istorie şi de etică. În şcoli, limba oficială era japoneza şi nu chineza. În şcolile elementare, după clasa a patra, predarea se făcea în întregime în japoneză şi majoritatea profesorilor erau japonezi.

La 11 septembrie 1939, când mama era în clasa a doua elementară, împăratul statului Manchukuo, Pu Yi, a sosit la Jinzhou, împreună cu soţia, într-o vizită oficială. Mama a fost aleasă să ofere florile împărătesei, la sosire. O mulţime de oficialităţi se aflau pe o platformă frumos decorată, ţinând în mâini steguleţe galbene de hârtie în culorile Manchukuo. Mamei i s-a dat un buchet mare de flori şi stătea plină de importanţă lângă orchestra de alămuri şi un grup de VIP-uri în uniforme de dimineaţă. Un băiat, cam de aceeaşi vârstă cu mama, stătea ţeapăn lângă ea, ţinând un buchet de flori pe care urma să-l ofere lui Pu Yi. La apariţia cuplului imperial, orchestra a atacat imnul naţional al statului Manchukuo. Toată adunarea a luat poziţia de drepţi. Mama a făcut un pas înainte şi apoi o reverenţă, balansând expertă buchetul. Împărăteasa purta o rochie albă şi mănuşi de piele fină, tot albe, lungi până la cot. Mamei i s-a părut extraordinar de frumoasă. A reuşit să-i arunce o privire şi lui Pu Yi, dar acesta era în uniformă militară. Îndărătul ochelarilor cu lentile groase, a declarat ea mai târziu, avea „ochi de porc”.

În afară de faptul că era o şcolăriţă fruntaşă, unul din

motivele pentru care mama fusese aleasă să prezinte flori împărătesei era că în formularele de înregistrare, ea completase întotdeauna, la rubrica naţionalităţi, „Manchu”, la fel cu dr. Xia, şi se presupunea că Manchukuo era statul independent al cetăţenilor Manchu. Pu Yi fusese foarte util japonezilor, deoarece, în mintea poporului, în măsura în care îşi puneau în vreun fel problema asta, exista credinţa fermă că se aflau încă sub un împărat Manchu. Dr. Xia se considera un supus loial şi bunica i-a împărtăşit atitudinea. Conform tradiţiei, una din modalităţile principale prin care o femeie îşi manifesta dragostea pentru bărbatul ei era să fie de acord cu el în toate, iar pentru bunica mea asta n-a reprezentat o problemă. Era atât de fericită cu dr. Xia, încât nu avea nici cea mai mică dorinţă să se gândească la vreun dezacord.

La şcoală, mama învăţa că ţara ei era Manchukuo şi că, printre ţările vecine, erau două republici chineze – una ostilă, condusă de Chiang Kai-shek – şi cealaltă prietenă, condusă de Wang Jing-wei (marioneta japonezilor, care stăpânea o parte din China). La şcoală nu i se inculcase conceptul unei „Chine” din care făcea parte Manchukuo.

Elevii erau educaţi să fie supuşi fideli ai statului Manchukuo. Unul din primele cântece învăţate era:

Băieţi roşii şi fetiţe verzi merg pe străzi,

Şi spun cu toţii ce loc fericit este Manchukuo.

Tu eşti fericit şi eu sunt fericit,

Toată lumea trăieşte în pace şi munceşte bucuroasă, liberă de orice griji.

Profesorii le spuneau că Manchukuo era paradisul pe pământ. Dar mama, chiar la vârsta ei, îşi dădea seama că ţara putea fi numită la o adică un paradis, dar era un paradis numai pentru japonezi. Copiii japonezi mergeau la şcoli separate, bine dotate şi încălzite, cu podele strălucitoare şi ferestre curate. Şcolile pentru copiii localnicilor erau în temple ruinate sau în case dărăpănate, donate de sponsori privaţi, toate neîncălzite. Iarna, întreaga clasă trebuia, în mijlocul unei lecţii, să alerge în jurul clădirii sau să înceapă să tropăie din picioare pentru a nu îngheţa de frig.

Nu numai că profesorii erau în majoritate japonezi, dar

aceştia mai introduseseră şi metode japoneze, de exemplu bătaia era de la sine înţeleasă. Cea mai mică greşeală sau abatere de la regulamentul şi eticheta prescrise, de pildă, faptul că o fată avea părul mai lung cu o jumătate de inci de la lobul urechii era pedepsit cu bătaia. Atât băieţii, cât şi fetele erau plesniţi cu putere peste faţă, iar băieţii erau adesea loviţi în cap cu o bâtă de lemn. O altă pedeapsă consta în statul în genunchi în zăpadă ore întregi.

Atunci când copiii localnicilor treceau pe stradă pe lângă un japonez, trebuiau să se încline şi să-l lase să treacă, chiar dacă japonezul era mai tânăr decât ei. Foarte des, copii japonezi îi opreau pe copiii localnicilor şi îi pălmuiau fără motiv. Elevii trebuiau să execute saluturi complicate în faţa profesorilor ori de câte ori îi întâlneau. Mama glumea cu prietenii ei, spunând că un profesor japonez care trecea pe lângă ei era ca vântul care mătură o pajişte – nu vedeai decât firele de iarbă înclinate sub vântul ce suflă peste ele.

Chiar şi mulţi adulţi se înclinau în faţa japonezilor de teamă să nu-i supere. Cu toate acestea, prezenţa japonezilor nu a afectat prea mult familia Xia în primii ani. Slujbele de nivel mijlociu şi jos erau ocupate de localnici, cu toţii Manchu sau chinezi Han, aşa cum era străbunicul meu, care îşi păstrase slujba de adjunct al comandantului poliţiei din Yixian. În 1940, în Jinzhou trăiau aproape cincisprezece mii de japonezi. În locuinţa vecină, se afla o familie de japonezi şi bunica se împrietenise cu ei. Soţul era un funcţionar guvernamental şi, în fiecare dimineaţă, soţia şi cei trei copii ieşeau în faţa porţii şi se înclinau adânc în faţa lui în timp ce el se urca într-o ricşă ca să meargă la serviciu. După aceea, soţia se apuca acasă de propria ei muncă, anume frământa praf de cărbune din care făcea nişte mingi folosite drept combustibil. Pentru motive pe care mama şi bunica nu le-au înţeles niciodată, ea purta de fiecare dată mănuşi albe care se murdăreau imediat.

Japoneza o vizita destul de des pe bunica. Se simţea singură, cu un soţ mai mereu plecat. Aducea cu ea puţin sake, iar bunica pregătea nişte aperitive, constând din legume murate în ulei de soia. Bunica vorbea puţină japoneză. Iar japoneza, ceva chineză. Îşi fredonau una alteia cântecele şi vărsau lacrimi amândouă când le

cuprindeau emoţiile. De multe ori se ajutau la munca din grădină. Vecina japoneză avea unelte moderne de grădinărit pe care bunica i le admira. De multe ori o invita şi pe mama să se joace în grădina ei.

Familia Xia nu putea însă evita să audă ce făceau japonezii. În vastele câmpii ale Manciuriei de Nord, sate întregi erau arse şi populaţia supravieţuitoare era dusă în „sătucuri strategice”. Peste cinci milioane de oameni, aproape o şesime din populaţie, şi-au pierdut căminul şi zeci de mii au murit. Muncitorii supravegheaţi de gărzi japoneze erau puşi să muncească până la exterminare în mine, ca să producă materie primă exportată apoi în Japonia, Manciuria fiind foarte bogată în resurse naturale. Din alimentaţia multor muncitori lipseau mineralele şi din această cauză nu aveau energia necesară să încerce să fugă.

Dr. Xia a susţinut multă vreme că împăratul nu avea cunoştinţă de fărădelegile care se petreceau, fiind el însuşi prizonier al japonezilor într-un fel. Dar când Pu Yi şi-a schimbat felul de a vorbi despre Japonia, numită până atunci „ţara vecină prietenoasă” şi devenită „ţara fratelui mai mare” şi, în final, „ţara mamă”, dr. Xia a bătut cu pumnul în masă şi l-a numit „laş şi tâmpit”. Chiar şi atunci spunea că nu ştie sigur în ce măsură poate fi făcut împăratul responsabil pentru atrocităţile comise, până când două evenimente traumatice au zdruncinat lumea familiei sale.

Într-o zi, către sfârşitul anului 1941, dr. Xia se afla în cabinetul său medical, unde a intrat un om pe care nu-l mai văzuse niciodată. Era îmbrăcat în zdrenţe şi avea trupul uscat şi cocârjat. Omul i-a explicat că era muncitor necalificat la căile ferate şi i s-a plâns de dureri chinuitoare de stomac. În locul lui de muncă omul căra greutăţi mari din zori şi până în noapte, 365 de zile pe an. Nu ştia dacă mai putea continua aşa, dar îl chinuia şi gândul că nu-şi va mai putea întreţine soţia şi copilul abia născut dacă renunţa la slujbă.

Dr. Xia i-a spus că stomacul lui nu putea digera hrana proastă pe care trebuia s-o înghită. Începând cu 1 iunie 1939, Guvernul hotărâse că orezul era rezervat japonezilor

şi unui număr mic de colaboratori. Majoritatea populaţiei locale trebuia să supravieţuiască cu o dietă constând din făină de ghindă şi sorg, alimente care se digeră foarte greu. Dr. Xia i-a dat bărbatului medicamente gratuite şi i-a cerut bunicii să-i dea şi un săculeţ de orez, cumpărat ilegal pe piaţa neagră.

După scurtă vreme, dr. Xia a aflat că bărbatul murise într-un lagăr de muncă forţată. După ce plecase de la cabinetul medical, mâncase orezul, se întorsese la lucru şi pe urmă vomitase în depoul de cale ferată. Un paznic japonez detectase urme de orez în voma lui şi îl arestase sub învinuirea de „criminal economic", azvârlindu-l într-un lagăr. În starea de slăbiciune în care se afla, omul a rezistat doar câteva zile. Iar când soţia lui a aflat ce i s-a întâmplat, s-a înecat împreună cu pruncul.

Incidentul i-a azvârlit pe dr. Xia şi pe bunica mea într-o stare de profundă durere, deoarece se simţeau răspunzători de moartea acelui om. De multe ori, dr. Xia a fost auzit spunând: „Orezul poate ucide tot aşa de bine pe cât salvează! Un săculeţ de orez, trei vieţi!" De atunci a început să-l califice pe Pu Yi drept „tiran".

Curând după aceea, tragedia a lovit mai aproape de casă. Fiul cel mai mic al doctorului Xia era profesor în oraşul Yixian. Ca în fiecare şcoală din Manchukuo, în biroul directorului japonez al şcolii se afla un portret mare al lui Pu Yi. Toţi cei ce intrau în birou trebuiau să-l salute. Într-o zi, fiul doctorului Xia a uitat să se încline în faţa lui Pu Yi. Directorul a zbierat la el să se încline imediat şi l-a pălmuit atât de tare, încât l-a aruncat pe podea. Fiul doctorului Xia s-a înfuriat: „Trebuie să mă aplec până la pământ în fiecare zi, de fiecare dată când intru aici? Nu pot să stau drept nici măcar un moment? Mi-am arătat supunerea în adunarea de dimineaţă..." Directorul l-a pălmuit din nou şi a urlat: „Este împăratul tău! Pe voi, manciurienii, trebuie să vă învăţăm ce este bună-cuviinţa elementară!" Fiul doctorului Xia i-a ripostat pe loc: „Mare brânză! E doar o bucată de carton!" în acel moment, doi profesori locali au intrat şi au reuşit să-l oprească să mai spună ceva şi mai incriminant pentru el. Fiul şi-a recăpătat autocontrolul şi şi-a impus să efectueze o plecăciune regulamentară în faţa portretului.

În aceeaşi seară, un prieten l-a vizitat acasă pentru a-l preveni că fusese acuzat de „gândire duşmănoasă”[6] – o infracţiune pedepsită cu închisoarea şi chiar cu moartea. Profesorul a fugit din oraş şi familia nu a mai auzit de el niciodată. Fusese probabil prins şi murise în închisoare sau în vreun lagăr de muncă. Dr. Xia nu şi-a mai revenit niciodată după lovitura care l-a transformat într-un inamic hotărât al Manchukuo şi al lui Pu Yi.

Şi acesta n-a fost sfârşitul poveştii. Din cauza „crimei” fratelui său, bandiţi locali au început să-l hărţuiască pe De-gui, ultimul fiu supravieţuitor al doctorului Xia, cerându-i bani pentru protecţie şi pretinzând că nu şi-a făcut datoria faţă de fratele mai mare. De-gui a plătit, dar gangsterii îi cereau tot mai mult. În cele din urmă, a trebuit să-şi vândă farmacia şi să părăsească Yixian, stabilindu-se la Mukden, unde a deschis o nouă farmacie.

Dr. Xia era tot mai apreciat. Îi trata şi pe japonezi la fel ca pe localnici. Uneori, după ce trata un ofiţer superior japonez sau un colaborator, spunea: „Sper să moară”, dar propriile păreri nu-i afectau niciodată probitatea profesională. „Un pacient este o fiinţă umană”, obişnuia să spună. „Este singurul lucru la care trebuie să se gândească un doctor. N-ar trebui să-i pese ce fel de om este”.

Între timp, bunica îşi adusese mama la Jinzhou. Când îşi părăsise familia ca să se căsătorească cu dr. Xia, mama ei rămăsese singură în casă cu soţul ei care o dispreţuia şi cu două concubine mongole care o detestau. Începuse să se teamă că cele două concubine voiau să o otrăvească pe ea şi pe băieţelul ei, Yu-lin. Mânca întotdeauna cu beţişoare de argint, întrucât în China există credinţa că argintul se înnegreşte când intră în contact cu otrava. De asemenea, nu se atingea niciodată de mâncare şi nu-l lăsa nici pe Yu-lin să o facă până când n-o testa pe câinele ei. Într-o zi, la câteva luni după plecarea bunicii mele din casă, câinele a murit subit. Pentru prima oară în viaţa ei, străbunica s-a certat violent cu soţul ei; cu ajutorul soacrei, bătrâna doamnă Yang, s-a mutat împreună cu Yu-lin într-o locuinţă

6 Thoughterime – concept-cheie în romanul *1984* – tradus în româneşte mai mult sau mai puţin satisfăcător *(crimagânditul)* însemnând „delictul de a gândi” *(n. red.).*

închiriată. Bătrâna doamnă Yang fusese atât de dezgustată de fiul ei, încât a părăsit şi ea casa împreună cu ei şi nu şi-a mai văzut fiul decât pe patul de moarte.

În primii trei ani, dl Yang le-a trimis, fără tragere de inimă, o rentă lunară, dar, la începutul lui 1939, aceasta a încetat cu desăvârşire. Dr. Xia şi bunica mea au trebuit să-i întreţină pe toţi trei. La vremea aceea, nu exista încă o lege privind întreţinerea familiei, neexistând de fapt un sistem legal propriu-zis, aşa că soţia depindea total de bunăvoinţa soţului. Când bătrâna doamnă Yang a murit în 1942, străbunica mea şi Yu-lin s-au mutat la Jinzhou, ca să trăiască în gospodăria doctorului Xia. Se considera, pe ea şi pe fiul ei, fiinţe de a doua categorie trăind din mila celorlalţi. Spăla tot timpul rufele familiei, făcea curăţenie în casă şi se arăta servilă faţă de fiica ei şi de dr. Xia. Străbunica era o budistă credincioasă şi în fiecare zi, în rugăciunile ei, îi cerea lui Buddha să nu o reîncarneze din nou în femeie. „Fă-mă o pisică sau un câine, dar nu o femeie”, o auzeau murmurând fără încetare, în timp ce se târa prin casă, cerându-şi iertare la fiecare pas.

Bunica o adusese la Jinzhou şi pe sora ei, Lan, la care ţinea foarte mult. Lan se căsătorise la Yixian cu un bărbat care s-a dovedit homosexual. Acesta o oferise unui unchi bogat pentru care lucra, patronul unei fabrici de ulei vegetal. Unchiul violase mai multe femei din familie, printre care şi pe tânăra lui nepoată. Întrucât era capul familiei şi exercita o autoritate deplină asupra tuturor membrilor ei, Lan nu a îndrăznit să-i reziste. Dar când soţul ei a oferit-o partenerului de afaceri al unchiului său, a refuzat. Bunica a trebuit să-i plătească soţului pentru a o repudia *(xiu*), deoarece o femeie nu putea cere divorţul. Bunica a adus-o la Jinzhou, unde s-a recăsătorit cu un bărbat numit Pei-o.

Pei-o era gardian la închisoare şi se vizitau adesea cu bunica. Poveştile lui Pei-o îi dădeau mamei fiori de groază. Închisoarea era plină de deţinuţi politici şi el povestea cât de curajoşi erau aceştia şi cum îi blestemau pe japonezi chiar în timp ce erau torturaţi. Tortura era o practică standard şi prizonierii nu beneficiau de niciun tratament medical. Rănile erau lăsate pur şi simplu să putrezească.

Dr. Xia s-a oferit să-i trateze pe prizonieri. Într-una din

primele lui vizite, Pei-o i-a făcut cunoştinţa cu un prieten numit Dong, un călău care ucidea cu garoul. Prizonierul era legat de un scaun cu o frânghie în jurul gâtului. Frânghia era apoi strânsă cu încetul. Moartea survenea îngrozitor de lent.

Dr. Xia aflase de la cumnatul său că Dong avea conştiinţa foarte încărcată şi că, ori de câte ori trebuia să stranguleze pe cineva, trebuia să se îmbete zdravăn înainte. Dr. Xia l-a invitat pe Dong acasă la el, i-a oferit daruri şi i-a sugerat că ar putea să evite să strângă frânghia până la capăt. Dong i-a promis că o să vadă ce putea face. De obicei, un gardian japonez sau un colaborator verificat asistau la crimă dar, uneori, dacă victima nu era destul de importantă, japonezul nu-şi bătea capul să apară. Alteori, pleca înainte ca prizonierul să-şi fi dat duhul. În astfel de ocazii, Dong putea opri strangularea înainte să moară prizonierul.

După ce prizonierii erau strangulaţi, cadavrele lor erau puse în cutii de placaj, încărcate în căruţe şi duse pe un teren viran de la marginea oraşului, numit South Hill, unde li se dădea drumul într-un puţ puţin adânc. Locul era plin de câini sălbatici care trăiau din cadavre. Nou-născuţii de sex femeiesc, ucişi de familie, erau adesea aruncaţi în acel puţ.

Dr. Xia a intrat în legătură cu bătrânul vizitiu şi-i dădea bani din când în când. Uneori acesta venea la cabinetul doctorului şi începea să pălăvrăgească într-un mod aparent incoerent despre viaţă, dar ajungând aproape mereu la problema cimitirului: „Le-am spus sufletelor moarte că nu din vina mea au ajuns acolo. Le-am spus că, în ce mă priveşte, le-am vrut numai binele. Veniţi înapoi la anul pentru aniversarea voastră, suflete moarte. Dar, dacă vreţi între timp să zburaţi şi să vă căutaţi trupuri mai bune ca să vă reîncarnaţi, mergeţi în direcţia în care vă este aşezat capul. Aceea e calea bună pentru voi”. Dong şi căruţaşul nu vorbeau niciodată despre munca lor şi dr. Xia nu putea şti câţi oameni au fost salvaţi de cei doi. După război, „cadavrele” salvate s-au întors şi au adunat bani pentru Dong, din care el şi-a cumpărat o casă şi ceva pământ. Vizitiul murise între timp.

Unul dintre cei salvaţi era un văr îndepărtat al bunicii mele, numit Han-chen, o figură importantă în mişcarea de

rezistenţă. Deoarece Jinzhou era un nod principal de cale ferată la nordul Marelui Zid, a devenit punctul de pornire al atacului japonez asupra Chinei, care a început în 1937. Securitatea fusese înăsprită, organizaţia lui Han-chen infiltrată cu un spion şi, drept urmare, întregul grup fusese arestat. Au fost torturaţi cu toţii. Întâi li s-a turnat pe nas apă cu ardei iute, apoi au fost loviţi peste faţă cu un pantof din talpa căruia ieşeau cuie ascuţite. Până la urmă, aproape toţi au fost executaţi. Multă vreme, familia Xia l-a crezut pe Han-chen mort. Până într-o zi, când unchiul Pei-o le-a spus că era încă în viaţă – dar că urma să fie executat. Dr. Xia l-a contactat imediat pe Dong.

În noaptea fixată pentru execuţie, dr. Xia şi bunica s-au dus la South Hill cu o căruţă, pe care au lăsat-o îndărătul unui pâlc de copaci şi s-au pus pe aşteptat. Auzeau urletele câinilor sălbatici care scormoneau în jurul puţului, de unde se ridica o duhoare îngrozitoare de carne descompusă. În cele din urmă, a apărut căruţa. În întunericul nopţii, abia îl distingeau pe bătrânul căruţaş, care a coborât din căruţă şi a început să arunce cadavrele din cutiile de lemn. L-au aşteptat până ce a întors căruţa să plece şi s-au dus la gura puţului. Au scormonit printre cadavre, până l-au găsit pe Han-chen, fără să poată şti cu siguranţă dacă mai era viu. Li s-a părut că respira încă. Fusese torturat cumplit, nu mai putea merge şi celor doi salvatori le-a trebuit un efort considerabil ca să-l ridice în căruţă şi să-l transporte la ei acasă.

L-au ascuns într-o cămăruţă din colţul cel mai îndepărtat al casei, a cărei singură uşă dădea în camera mamei, la care aveai acces doar prin dormitorul părinţilor ei. Nimeni nu putea ajunge în acea cămăruţă întâmplător. Întrucât casa lor era singura cu ieşire directă în curte, Han-chen putea să se mişte în siguranţă, câtă vreme cineva stătea la pândă.

Exista însă riscul unui raid al poliţiei sau al comitetelor locale de vecini. Chiar de la începutul ocupaţiei, japonezii organizaseră un sistem de control prin vecini. Şefii acestor unităţi erau personaje locale influente care ajutau la colectarea taxelor, menţinând un control strict douăzeci şi patru din douăzeci şi patru pentru descoperirea

„elementelor aflate în afara legii”. Era o formă de gangsterism instituţionalizat, în care „protecţia” şi „informarea” erau cheile de acces către putere. Japonezii ofereau recompense substanţiale pentru „turnarea” concetăţenilor lor. Poliţia Manchukuo reprezenta o ameninţare mai mică decât localnicii obişnuiţi. În realitate, mulţi din poliţişti erau chiar antijaponezi. Una din sarcinile lor principale era să verifice evidenţa populaţiei şi pentru asta făceau adesea controlul fiecărei case. Dar, cum îşi anunţau sosirea strigând „Evidenţa populaţiei! Evidenţa populaţiei!”, toţi cei care voiau să se ascundă aveau timp suficient să o facă. Ori de câte ori Han-chen sau bunica auzeau strigătul, ea îl ascundea sub o grămadă de paie de sorg uscat pentru foc, depozitat în ultima cameră. Poliţia intra în casă, accepta o ceaşcă de ceai, spunându-i bunicii, cu aerul că se scuză: „Toate astea sunt doar o formalitate, ştiţi...”

Mama avea în acel moment unsprezece ani. Chiar dacă părinţii nu-i spuseseră nimic din ce se întâmpla în casă, ştia din instinct că nu trebuia să vorbească cu nimeni despre faptul că Han-chen era acolo. A învăţat să fie discretă din fragedă copilărie.

Bunica l-a îngrijit cu răbdare pe Han-chen până ce s-a însănătoşit, astfel că, după trei luni, era suficient de restabilit ca să plece. A urmat o despărţire emoţionantă. „Dragă surioară şi cumnate, a spus el, nu voi uita niciodată că vă datorez viaţa. Imediat ce voi avea norocul, vă voi plăti amândurora imensa datorie”. Trei ani mai târziu s-a întors şi s-a ţinut de cuvânt.

Mama şi colegele ei de clasă trebuiau să urmărească jurnalele de actualităţi care înfăţişau victoriile Japoniei în război, şi asta făcea parte din educaţia lor. Departe de a se ruşina cu brutalitatea lor, japonezii se făleau cu ea folosind-o ca metodă de a inculca frica. Filmele arătau soldaţi japonezi tăind oamenii în două şi prizonieri legaţi de stâlpi şi sfâşiaţi de câini înfometaţi. Apăreau în prim-plan ochii înnebuniţi de groază ai victimelor, în timp ce agresorii se repezeau la ele. Japonezii aveau grijă ca şcolăriţele de unsprezece şi doisprezece ani să nu închidă ochii la ororile de pe pânză şi să nu-şi înăbuşe ţipetele de spaimă cu

batista. Ani de zile după aceea, mama nu a scăpat de coşmaruri.

În anul 1942, armatele japoneze trebuiau să controleze teritorii întinse – China, Asia de Sud-Est, Oceanul Pacific – şi nu mai dispuneau de forţă de muncă suficientă. Întreaga clasă a mamei mele era rechiziţionată să lucreze într-o fabrică de produse textile, ca şi copiii japonezi, de altfel. Chinezoaicele trebuiau să meargă pe jos patru mile până la fabrică şi alte patru înapoi, în timp ce şcolarii japonezi erau transportaţi în camioane; chinezoaicele căpătau drept hrană un terci subţire făcut din mălai mucegăit în care pluteau viermi morţi, în timp ce japonezele primeau pacheţele pentru prânz, cu carne, legume şi fructe.

Japonezele aveau de efectuat munci uşoare, cum ar fi spălatul geamurilor, în timp ce elevele localnice trebuiau să lucreze la maşini complexe de tors, foarte solicitante şi periculoase, chiar şi pentru adulţi. Sarcina principală a fetelor era să lege firele rupte în timp ce maşinile se mişcau cu viteză. Dacă nu observau firul rupt şi nu-l legau destul de repede, erau bătute cu sălbăticie de supraveghetoarea japoneză.

Fetele erau înspăimântate. Frigul, foamea, oboseala, la care se adăugau stresul şi emoţiile au dus la multe accidente. Mai mult de jumătate din colegele mamei au fost rănite. Într-o zi, mama a văzut cum o suveică a sărit din maşină şi i-a scos ochiul fetei de lângă ea. Tot drumul spre spital, supraveghetorul japonez a certat-o pe fată pentru că nu fusese destul de atentă.

După perioada de muncă la fabrică, mama a fost transferată la şcoala secundară. Timpurile se schimbaseră faţă de cele din tinereţea bunicii şi tinerele femei nu mai erau ţinute închise între cei patru pereţi ai casei. Devenise acceptabil din punct de vedere social ca femeile să aibă acces la o educaţie superioară. Cu toate acestea, băieţii primeau o educaţie diferită de cea a fetelor. Idealul, pentru fete, era să devină „soţii graţioase şi mame bune”, aşa cum era mottoul şcolii. Ele învăţau ceea ce japonezii numeau „modul de viaţă al unei femei”: să aibă grijă de gospodărie, să gătească, să coasă, să cunoască ceremonia ceaiului, aranjamentul florilor, să brodeze, să deseneze, să guste

arta. Dar cel mai important lucru era cum să-l mulţumească pe soţ, asta însemnând cum să se îmbrace, să se coafeze, să facă plecăciuni şi, mai presus de orice, cum să asculte fără să pună întrebări. Dar, după spusele bunicii, mama părea să aibă „oase rebele” şi nu a învăţat niciuna dintre aceste îndeletniciri, nici măcar să gătească.

Unele examene constau în probe practice, de exemplu să prepare un anumit fel de mâncare sau să facă un aranjament floral. Comisia de examinare era compusă din oficialităţi locale, japoneze şi chineze care, pe lângă evaluarea felului cum se prezentaseră la examen, apreciau şi fetele. Pe avizierele şcolii erau prinse fotografii ale fetelor cu şorţuleţe frumoase create de ele şi cu rezultatele obţinute. Oficialităţile japoneze îşi alegeau logodnice dintre aceste fete, deoarece căsătoriile mixte dintre bărbaţi japonezi şi femei localnice erau încurajate. Unele fete erau selecţionate şi pentru căsătorii în Japonia, fără să-şi poată cunoaşte viitorul soţ. Foarte adesea, fetele – mai degrabă familiile lor – erau încântate. Către sfârşitul ocupaţiei, una dintre prietenele mamei a fost aleasă să plece în Japonia, dar pierduse vaporul şi era încă în Jinzhou când au capitulat japonezii. Mama se uita chiorâş la ea.

Spre deosebire de predecesorii lor, mandarinii chinezi, care nu agreau activităţile fizice, japonezii erau experţi în sporturi, iar mama era mare amatoare. Recuperase bine după fractura la şold şi era o bună alergătoare. Odată, a fost selecţionată pentru a participa într-o alergare importantă. Se antrenase timp de mai multe săptămâni şi era bine pregătită pentru ziua cea mare, dar, cu câteva zile înainte, antrenorul ei – care era chinez – a luat-o deoparte şi i-a cerut să nu încerce să câştige. I-a mai spus că nu-i putea dezvălui motivele. Mama l-a înţeles. Ştia că japonezilor nu le plăcea să fie bătuţi de chinezi în niciun domeniu. La concurs mai participa o localnică şi antrenorul a rugat-o pe mama să-i transmită şi ei acelaşi sfat, fără să-i spună că venea de la el. În ziua concursului, mama nu se clasase nici măcar printre primii şase. Prietenii ei şi-au dat seama că nu depusese niciun efort. Dar cealaltă chinezoaică nu s-a putut lăsa convinsă să cedeze şi a ajuns prima.

Japonezii nu au întârziat să se răzbune. În fiecare dimineaţă avea loc o adunare prezidată de director, supranumit „Măgarul” din cauza numelui său, care citit în chineză (*Mao-li)* suna apropiat cu cuvântul „măgar” *(mao-lu).* Îşi rostea comanda pentru cele patru plecăciuni adânci către cele patru puncte obligatorii pe un ton lătrat, aspru, gutural. Primul „Slăvim de departe capitala imperială!” în direcţia oraşului Tokyo. Apoi „Slăvim de departe capitala naţională!” către Hsinking, capitala Statului Manchukuo. Următoarea: „Slăvim cu devotament pe împăratul Celest!”, adresată împăratului Japoniei. Ultima, „Slăvim cu devotament portretul imperial!”, de data aceasta dedicată portretului lui Pu Yi. Urma o închinăciune mai modestă dedicată profesorilor.

În acea dimineaţă, după ceremonii, fata care câştigase cursa cu o zi înainte a fost smulsă din rânduri de „Măgar”, care a pretins că plecăciunea ei către Pu Yi măsurase mai puţin de nouăzeci de grade. A pălmuit-o şi a lovit-o, anunţând că era exmatriculată. Ceea ce era o catastrofă pentru ea şi pentru familia ei.

Părinţii au măritat-o în grabă cu un mărunt funcţionar guvernamental. După capitularea Japoniei, soţul ei a fost considerat colaboraţionist şi, ca urmare, singura slujbă pe care a putut-o obţine a fost într-o uzină chimică. Nu exista la acea vreme un control al poluării şi când mama s-a întors la Jinzhou în 1984 şi a căutat-o, aproape orbise din cauza substanţelor chimice. Cu un umor trist a comentat ironia propriei vieţi: după ce i-a bătut pe japonezi într-un concurs, a sfârşit prin a fi tratată drept un fel de colaboraţionistă. Chiar şi aşa, nu regreta că atunci câştigase concursul.

Era greu pentru locuitorii Manciuriei să-şi facă o idee despre ce se întâmpla în restul lumii sau despre cum îi mergea Japoniei în război. Luptele se purtau în regiuni foarte depărtate, veştile erau strict cenzurate, iar la radio nu se auzea altceva decât propagandă. Îşi dădeau totuşi seama că Japonia era într-o situaţie grea după o serie de semnale, mai ales după înrăutăţirea situaţiei alimentare.

Primele informaţii certe au sosit în vara anului 1943, când s-a putut citi în ziare că unul din aliaţii Japoniei, Italia, a depus armele. Către jumătatea anului 1944, unii civili

japonezi din instituţii guvernamentale au fost încorporaţi. Apoi, la 29 iulie 1944, au apărut deasupra oraşului Jinzhou, pentru prima dată, bombardierele americane B-29, fără să bombardeze însă oraşul. Japonezii au dat ordin ca fiecare gospodărie să sape adăposturi antiaeriene şi, în fiecare zi, se făceau la şcoală instructaje obligatorii pentru caz de alarmă aeriană. Într-o zi, o fată din clasa mamei a luat un stingător de incendiu şi l-a îndreptat spre un profesor japonez pe care îl detesta. Cu puţin timp înainte, ar fi fost aspru pedepsită, dar, de data aceasta, a scăpat uşor. Roata norocului se întorcea.

Avusese loc o lungă campanie pentru prinderea muştelor şi şobolanilor. Elevii trebuiau să taie cozile şobolanilor, să le pună într-un plic şi să-l înmâneze poliţiei. Muştele trebuiau vârâte în sticle. Poliţia număra cozile şi muştele. Într-una din zilele anului 1944, pe când mama preda sticla plină ochi cu muşte moarte, poliţistul manchukuo i-a spus: „Nu ajunge pentru o masă”. Observându-i expresia mirată, a adăugat: „Nu ştiai? Niponilor le plac muştele moarte. Le frig şi le mănâncă!” Mama a remarcat sclipirea ironică din ochii lui şi a înţeles că nu-i mai privea pe japonezi cu vechea teamă.

Mama era surescitată şi nerăbdătoare. Dar în toamna lui 1944, un nor se abătuse parcă, şi atmosfera din familie nu mai era la fel de armonioasă, simţea că se instalase o discordie între părinţi.

În a cincisprezecea noapte a celei de a opta lună a anului chinezesc se sărbătorea Festivalul de la Mijlocul Toamnei, sărbătoarea unităţii familiei. În acea noapte, bunica aşeza în curte, la lumina lunii, o masă pe care punea pepeni, prăjiturele şi chifle rotunde, aşa cum cerea tradiţia. Motivul pentru care festivalul avea loc în această zi era că noţiunea chinezească pentru „unitate” (*yuan)* este sinonimă cu „rotund” sau „întreg”: luna plină de toamnă arăta splendid de rotundă în acel moment. Toate alimentele mâncate în acea zi trebuiau să fie rotunde.

În lumina blândă a lunii, bunica îi spunea mamei poveşti despre lună: cea mai mare umbră ce se distingea pe lună era un arbore „cassia” gigant, pe care un anumit senior, Wu Gang, încerca de-o viaţă să-l taie. Arborele era însă fermecat şi Wu Gang era condamnat să repete eşecul.

Mama era cu ochii pe cer şi o asculta fascinată. Luna plină era ameţitor de frumoasă, dar în noaptea aceea, ea nu avea voie să o descrie, u era interzis să pronunţe cuvântul „rotund” şi aceasta deoarece familia Xia nu mai era întreagă. Dr. Xia fusese deprimat de-a lungul întregii zile, dar şi înainte şi după festival îl văzuseră abătut. Şi bunica îşi pierduse cheful de a spune poveşti.

În noaptea festivalului din 1944, mama şi bunica şedeau sub un umbrar acoperit cu pepeni de iarnă şi fasole şi priveau printre frunze cerul vast şi fără nori. Mama a spus: „Luna este perfect rotundă în noaptea asta”, dar bunica a întrerupt-o brusc şi a izbucnit în lacrimi. A fugit în casă şi mama a auzit-o hohotind de plâns şi strigând: „Du-te înapoi la fiul şi nepoţii tăi! Lasă-mă pe mine şi pe fiica mea, şi vezi-ţi de drumul tău!” Apoi, printre suspine: „A fost vina mea – sau a ta – că fiul tău s-a sinucis? De ce trebuie să suportăm această povară an de an? Nu eu te opresc să-ţi vezi copiii. Ei sunt cei care au refuzat să vină să te vadă...” De când părăsiseră Yixian, numai De-gui, al doilea fiu, îi vizitase. Dr. Xia nu i-a răspuns niciun cuvânt.

Din acea noapte, mama a simţit că ceva nu mergea bine. Dr. Xia devenise din ce în ce mai taciturn şi ea îl evita din instinct. Tot mai des, bunica îşi ascundea lacrimile şi o auzea murmurând cum că ea şi dr. Xia nu puteau fi niciodată fericiţi din cauza preţului plătit pentru dragostea lor. Ea o strângea în braţe pe mama şi-i spunea că n-o mai avea decât pe ea pe lume. În ciuda firii ei, mama devenea melancolică, în timp ce iarna se lăsa pe Jinzhou. Nici apariţia celui de-al doilea avion B-29 american într-o zi rece de decembrie nu i-a ridicat moralul.

Japonezii erau tot mai iritaţi. Într-o zi, una din colegele mamei a pus mâna pe o carte a unui scriitor chinez interzis. Căutând un loc liniştit ca s-o citească, a ieşit din oraş, în câmp, unde a găsit o peşteră unde a bănuit că ar fi un adăpost antiaerian gol. Bâjbâind în întuneric, a dat cu mâna peste un buton, pe care, crezând că era un întrerupător, a apăsat. Un sunet ascuţit s-a auzit imediat. Şi-a dat seama că atinsese o alarmă. Intrase într-un depozit de arme. A simţit cum i se înmoaie genunchii şi a dat să fugă. Dar n-a reuşit să se depărteze decât câteva sute de yarzi că a fost

prinsă de soldaţi japonezi care au târât-o cu ei.

Două zile mai târziu, întreaga şcoală a fost scoasă pe un teren viran, acoperit cu zăpadă, dincolo de poarta de vest a oraşului, unde râul Xiao-ling făcea un cot. Şefii japonezi le-au ordonat şi localnicilor să fie prezenţi. Copiilor li s-a spus că trebuiau să fie martori la „pedepsirea unei răufăcătoare care a sfidat Marea Japonie”. Mama a văzut-o pe prietena ei târâtă de gărzile japoneze până în faţa ei. Fata avea cătuşe şi lanţuri la picioare şi abia putea merge. Avea semne vizibile de tortură, faţa îi era atât de umflată că abia mai putea fi recunoscută. Apoi, soldaţii japonezi au ridicat armele şi le-au aţintit asupra fetei, care tot încerca să spună ceva, fără să poată scoate un sunet. Gloanţele au răpăit şi trupul fetei s-a prăbuşit, pătând zăpada cu stropi de sânge. „Măgarul”, directorul japonez al şcolii, cerceta rândurile de elevi. Cu un efort supraomenesc, mama şi-a ascuns emoţia şi durerea. S-a forţat să privească trupul prietenei ei, care zăcea într-o baltă de sânge sclipind pe zăpada albă.

A auzit cum cineva încerca să-şi stăpânească un hohot. Era Miss Tanaka, o tânără profesoară japoneză, care-i plăcea. Într-o clipă, „Măgarul” s-a repezit la Miss Tanaka, lovind-o cu palmele şi picioarele. Femeia căzuse la pământ şi încerca să se rostogolească din calea cizmelor lui, dar el nu se lăsa, ci o lovea cu furie. Trădase rasa japoneză, a zbierat el. Într-un târziu, „Măgarul” s-a oprit, s-a uitat la eleve şi le-a dat ordinul să plece.

Mama a aruncat o ultimă privire spre trupul chircit al profesoarei şi apoi spre cadavrul prietenei şi şi-a înghiţit ura.

4

„Sclavi care nu au o ţară a lor”.
Sub diferite stăpâniri (1945-1947)

În mai 1945, în oraşul Jonzhou s-a răspândit vestea că germanii au capitulat şi că războiul din Europa a luat sfârşit. Avioane americane zburau mult mai des deasupra regiunii: B-29 bombardau alte oraşe din Manciuria, dar Jinzhou nu a fost atacat. Sentimentul că şi Japonia va fi în curând învinsă începea să-şi facă loc.

La 8 august, elevii de la şcoala mamei au fost trimişi în faţa unui altar ca să se roage pentru victoria Japoniei. În ziua următoare, trupe sovietice şi mongole au pătruns în Manchukuo. Au sosit informaţii cum că americanii aruncaseră două bombe atomice în Japonia: localnicii au sărbătorit vestea. Zilele următoare au fost marcate de ameninţări cu raiduri aeriene şi şcolile s-au închis. Mama a rămas acasă, dând ajutor la săparea unui adăpost antiaerian.

La 13 august, familia Xia a auzit că Japonia cerea pace. Două zile mai târziu, un vecin chinez, care lucra pentru guvern, a venit în mare grabă la ei să le spună că la radio se va face un anunţ important. Dr. Xia şi-a întrerupt lucrul şi s-a instalat în curte împreună cu bunica. Crainicul a anunţat că împăratul japonez s-a predat. Imediat s-a auzit că Pu Yi a abdicat de la rolul de împărat al Manchukuo. Oamenii se îngrămădeau pe străzi într-o stare de mare agitaţie. Mama s-a dus la şcoală să vadă ce se întâmpla acolo. Totul părea părăsit şi mort, în afară de un zgomot slab ce venea din unul din birouri.

S-a căţărat ca să poată privi pe fereastră şi i-a văzut pe profesorii japonezi ghemuiţi, unul lângă altul şi vărsând lacrimi amare.

Mama n-a putut închide un ochi toată noaptea şi era în picioare de cum s-a crăpat de ziuă. Când a deschis poarta principală, a văzut o mică îmbulzeală în jurul trupurilor neînsufleţite ale unei japoneze şi a doi copii ce zăceau în

stradă. Un ofiţer japonez îşi făcuse *hara-kiri*, iar familia lui fusese linşată.

La câteva zile de la capitularea Japoniei, într-o dimineaţă, vecinii japonezi ai doctorului Xia au fost găsiţi morţi. Se spunea că se otrăviseră. În tot oraşul, japonezii se sinucideau sau erau linşaţi. Casele lor erau jefuite, iar mama a remarcat că nişte vecini ai lor, săraci, aveau dintr-odată o mulţime de articole valoroase de vânzare. Şcolarii se răzbunau pe profesorii lor japonezi şi îi băteau cu ferocitate. Unii japonezi şi-au abandonat pruncii pe pragul caselor unor localnici, în speranţa că vor fi salvaţi. Multe japoneze au fost violate şi multe s-au ras în cap ca să treacă drept bărbaţi.

Mama era îngrijorată pentru domnişoara Tanaka, singura profesoară din şcoala ei care nu-şi bătea elevii şi singura japoneză care îşi manifestase disperarea când prietena mamei fusese executată. Ea şi-a întrebat părinţii dacă ar putea-o ascunde la ei. Bunica era îngrijorată, dar nu a spus nimic. Dr. Xia a dat doar din cap.

Mama a împrumutat îmbrăcăminte de la mătuşa ei Lan, care era de aceeaşi talie cu profesoara, şi a găsit-o pe domnişoara Tanaka baricadată în apartamentul ei. Hainele i se potriveau. Era mai înaltă decât o japoneză obişnuită şi putea trece uşor drept chinezoaică. Dacă era întrebată, ar fi spus că e verişoara mamei. Chinezii au atât de mulţi veri că este greu să le dai de urmă. Au instalat-o în camera din colţ, care fusese şi refugiul lui Han-chen.

În golul lăsat de capitularea Japoniei şi de prăbuşirea regimului Manchukuo, nu au fost victime numai dintre japonezi. În oraş domnea haosul. Noaptea se auzeau împuşcături şi adesea strigăte de ajutor. Bărbaţii din familie, fratele de cincisprezece ani al bunicii, Yu-lin şi ucenicii doctorului Xia făceau în fiecare noapte, cu rândul, de gardă pe acoperiş, înarmaţi cu pietre, cu topoare şi satâre. Spre deosebire de bunica, mamei nu-i era deloc frică. Bunica era uimită: „Ai moştenit sângele tatălui tău”, obişnuia ea să spună.

Jafurile, violurile şi crimele au continuat opt zile de la capitularea japonezilor, când populaţia a fost informată că o nouă armată este aşteptată să sosească – Armata Roşie

Sovietică. La 23 august, şefii din vecinătate le-au spus locuitorilor să iasă la gară în ziua următoare, ca să-i întâmpine pe ruşi. Dr. Xia şi bunica au rămas acasă, mama însă s-a alăturat mulţimii de tineri foarte agitaţi, care purtau steguleţe triunghiulare de hârtie colorată. În timp ce trenul intra în staţie, au început să fluture steguleţele, strigând *„Wula”* (corespondentul chinezesc aproximativ al cuvântului rusesc „Ura”). Mama şi-i închipuise pe soldaţii sovietici ca pe nişte eroi victorioşi, cu bărbi impresionante, călărind pe cai uriaşi. A văzut în schimb grupuri de tineri palizi, zdrenţuiţi. Cu excepţia unor figuri misterioase, zărite fugitiv în maşini în trecere, aceştia erau primit albi pe care îi văzuse mama vreodată.

Cam o mie de soldaţi sovietici au staţionat în Jinzhou; la început, când au sosit, populaţia le era recunoscătoare că o scăpaseră de japonezi. Dar ruşii au venit cu noi probleme. Şcolile fuseseră închise după capitularea Japoniei şi mama învăţa în particular. Într-o zi, venind acasă de la meditator, a văzut un camion parcat pe stradă; soldaţi ruşi erau alături, oferind suluri de textile. Sub japonezi, pânza era raţionată cu stricteţe. S-a apropiat de ei ca să vadă mai bine. A recunoscut că pânzeturile proveneau din fabrica unde lucrase când era în şcoala primară. Ruşii făceau schimb cu ceasuri, de mână, de perete, cu bibelouri. Mama şi-a amintit că aveau acasă, ascuns undeva în fundul unui dulap, un ceas vechi de perete. A dat o fugă până acasă şi l-a scos de unde era. A fost cam dezamăgită că era spart, dar ruşii au fost încântaţi şi i-au dat un sul întreg de pânză albă, frumoasă, imprimată cu floricele delicate roz. Seara, la cină, familia a fost uimită şi nu-i venea să creadă că acei străini ciudaţi erau atât de interesaţi de un ceas vechi şi spart şi de bibelouri.

Dar ruşii nu numai că împărţeau bunuri luate din fabrici, ei demontau şi fabrici întregi, inclusiv cele două rafinării de ulei din Jinzhou, şi expediau echipamentul în Uniunea Sovietică. Ei le numeau „reparaţii de război”, dar pentru localnici, acest jaf însemna că industria era paralizată.

Soldaţii ruşi intrau în casele oamenilor şi luau pur şi simplu ce le plăcea – ceasuri şi îmbrăcăminte cu precădere. Prin Jinzhou circulau poveşti sinistre despre femei violate de

ruşi. Multe localnice s-au ascuns de teama „eliberatorilor”. Foarte curând, oraşul fierbea de furie şi spaimă.

Locuinţa familiei Xia era situată în afara zidurilor cetăţii şi era foarte puţin protejată. O prietenă a mamei le-a oferit provizoriu o casă în interiorul porţilor, înconjurată de ziduri înalte din piatră. Familia s-a mutat imediat, luând-o cu ea şi pe profesoara japoneză a mamei. Dezavantajul era că mama trebuia să meargă pe jos cam treizeci de minute până la meditator şi alte treizeci înapoi. Dr. Xia a insistat s-o însoţească şi la dus şi la întors, dar mama n-a acceptat ca bătrânul să facă un drum atât de lung şi au căzut la înţelegere ca la întoarcere să facă o jumătate de drum singură, iar el s-o aştepte într-un anumit loc, pentru a o aduce acasă. Odată, un jeep încărcat cu soldaţi ruşi binedispuşi a oprit lângă ea, ruşii au sărit jos şi s-au îndreptat spre ea alergând. Mama a luat-o la fugă cu ruşii după ea. După câteva sute de yarzi, l-a văzut pe tatăl ei vitreg la o distanţă oarecare, ridicând ameninţător bastonul. Ruşii se apropiau, dar mama s-a refugiat într-o grădiniţă de copii părăsită, clădită ca un labirint, pe care o ştia bine. A rămas ascunsă acolo mai bine de o oră, s-a strecurat apoi pe uşa din spate şi a ajuns acasă, fără să păţească ceva. Dr. Xia îi văzuse pe ruşi cum se luaseră după mama în clădire dar, spre marea lui uşurare, au ieşit curând, părând derutaţi de construcţia întortocheată.

La o săptămână după sosirea ruşilor, mama a fost anunţată de şeful comitetului de vecini că trebuia să participe la un miting în seara următoare. Când a ajuns la locul indicat, s-a trezit în faţa unor chinezi jerpeliţi – şi a câtorva femei – care ţineau discursuri despre cum au luptat ei timp de opt ani ca să-i învingă pe japonezi, astfel încât oamenii simpli să poată fi stăpânii unei noi Chine. Aceştia erau comunişti – comuniştii chinezi. Ei intraseră în oraş cu o zi în urmă fără zgomot şi fără să prevină pe nimeni. Femeile comuniste din întrunire purtau o îmbrăcăminte otova, la fel cu bărbaţii. Mama a gândit în sinea ei: Cum pot pretinde că i-au învins pe japonezi? Nu au măcar puşti şi haine decente. Pentru ea, comuniştii erau mai sărăntoci şi mai zdrenţuroşi decât cerşetorii.

Era dezamăgită, deoarece şi-i imaginase înalţi şi frumoşi

ca nişte supraoameni. Unchiul ei, Pei-o, gardianul închisorii, şi Dong, călăul, îi spuseseră că deţinuţii comunişti erau cei mai viteji. „Ei au oasele cele mai tari”, spunea adesea unchiul ei. „Cântau şi scandau lozinci şi-i blestemau pe japonezi până în ultima clipă de viaţă, înainte să fie strangulaţi”, adăugase Dong.

Comuniştii au lipit peste tot afişe în care cereau populaţiei să păstreze ordinea şi au început să-i aresteze pe colaboraţionişti şi pe cei care lucraseră pentru forţele de securitate japoneze. Printre cei arestaţi era şi Yang, tatăl bunicii mele, încă şeful adjunct al poliţiei din Yixian. Fusese întemniţat în propria lui închisoare, iar superiorul lui, şeful poliţiei, fusese executat. Comuniştii au instaurat curând ordinea şi au pus pe roate economia. Situaţia alimentară, care fusese disperată, a început să se îmbunătăţească vizibil. Dr. Xia a putut să reînceapă să-şi viziteze pacienţii şi şcoala mamei şi-a redeschis porţile.

Comuniştii au fost încartiruiţi în casele localnicilor. Păreau oneşti şi lipsiţi de pretenţii şi intrau în vorbă cu familiile care îi adăposteau. „Noi nu avem destui oameni educaţi”, i-au spus ei unei prietene a mamei. „Hai, veniţi şi alăturaţi-vă nouă şi puteţi deveni şefa comitatului”.

Aveau nevoie de noi adepţi. În momentul capitulării Japoniei, atât comuniştii, cât şi Guomindangul au încercat să ocupe un teritoriu cât mai mare posibil. Guomindangul avea însă o armată mai numeroasă şi mai bine echipată. Amândouă mişcările urmăreau să obţină o poziţie mai favorabilă, în vederea reluării războiului civil, suspendat în parte, în ultimii opt ani, pentru a-şi uni forţele împotriva japonezilor. În realitate, luptele dintre comunişti şi Guomindang începuseră deja. Manciuria era principalul câmp de bătaie, datorită resurselor ei economice. Deoarece erau mai aproape, comuniştii au intrat întâi în Manciuria, fără practic niciun ajutor din partea ruşilor. Americanii îl ajutau însă pe Chiang Kai-shek să se instaleze în regiune, transportând zeci de mii de trupe în Nordul Chinei. La un moment dat, americanii au încercat să aducă parte din aceste trupe la Huludao, un port la treizeci de mile de Jinzhou, dar au trebuit să le retragă sub tirul comuniştilor chinezi. Trupele

Guomindangului au fost forţate să aterizeze la sud de Marele Zid şi să se îndrepte spre nord cu trenul. Statele Unite le-au asigurat acoperirea din aer. În total, în jur de peste cincizeci de mii de puşcaşi marini au aterizat în China de Nord, ocupând Pekingul şi Tianjin.

Ruşii au recunoscut în mod formal guvernarea Guomindangului lui Chiang Kai-shek asupra Chinei. La 11 noiembrie, Armata Roşie sovietică a părăsit regiunea Jinzhou şi s-a retras în nordul Manciuriei, conform angajamentului lui Stalin de a se retrage în termen de trei luni de la victorie. Prin această manevră, comuniştii chinezi au rămas singurii stăpâni ai oraşului. Într-o seară de la sfârşitul lui noiembrie, mama se întorcea de la şcoală, când a văzut un număr mare de soldaţi adunându-şi în grabă armele şi îndreptându-se înspre poarta de sud. Ştia că avuseseră loc lupte grele în jurul oraşului şi a bănuit că erau comuniştii care trebuiau să părăsească Jinzhou.

Retragerea acestora era în conformitate cu strategia liderului comunist Mao Tze Dong să nu încerce să cucerească oraşele, unde Guomindangul avea avantaj militar, ci să se retragă în regiunile rurale. „Să încercuim oraşele cu satele cucerite şi, în cele din urmă, să cucerim oraşele”, acestea erau indicaţiile lui Mao pentru noua fază.

În ziua următoare retragerii comuniştilor chinezi din Jinzhou, în oraş a intrat o nouă armată – a patra în tot atâtea luni. Această armată avea uniforme curate şi armament nou, sclipitor, american. Era Guomindangul. Populaţia a ieşit din case şi s-a adunat în străduţele înguste şi noroioase, aplaudând şi aclamând. Mama şi-a croit un drum până în primele rânduri ale mulţimii surescitate. S-a trezit salutând cu braţele şi aclamând cu glas tare. „Căci aceşti soldaţi chiar arătau ca armata care îi învinsese pe japonezi”, aşa gândea ea. A fugit înapoi acasă într-o stare de mare emoţie ca să le povestească părinţilor despre noii soldaţi, atât de eleganţi.

În Jinzhou a domnit un timp o atmosferă sărbătorească. Populaţia se lua la întrecere care mai de care să invite trupele să stea în casele lor. Un ofiţer s-a instalat în casa familiei Xia. Se purta extrem de respectuos şi a câştigat simpatia tuturor. Bunica şi dr. Xia aveau încredere că

Guomindang avea să instaureze legea şi ordinea şi să asigure, în sfârşit, pacea.

Dar bunăvoinţa pe care populaţia o arăta Guomindangului s-a transformat curând într-o dezamăgire amară. Majoritatea oficialităţilor veneau din alte părţi ale Chinei şi le vorbeau de sus localnicilor, numindu-i *Wang-guo-nu* („Sclavi care nu au o ţară proprie”) şi le ţineau discursuri, spunându-le cât de recunoscători ar trebui să fie Guomindangului pentru că i-a eliberat de japonezi. Într-o seară, se organizase o petrecere la şcoala mamei mele pentru studenţi şi ofiţeri ai Guomindangului. Fiica, în vârstă de trei ani, a unei oficialităţi a ţinut o cuvântare care a început cu: „Noi, Guomindangul, am luptat cu japonezii timp de opt ani şi acum v-am salvat pe voi, care eraţi sclavii Japoniei...” Mama şi prietenii ei au părăsit sala.

Mama era dezgustată şi de felul în care soldaţii Guomindangului se repezeau să-şi ia concubine. La începutul anului 1946, Jinzhou era înţesat de trupe. Şcoala mamei era singura şcoală de fete din oraş şi ofiţerii şi oficialităţile o vizitau în grupuri, în căutarea de concubine sau, uneori, de soţii. Unele fete s-au măritat de bunăvoie, dar altele n-au putut să se împotrivească familiilor care socoteau că o căsătorie cu un ofiţer le-ar asigura un început bun în viaţă.

La cincisprezece ani, cât avea pe atunci mama, era tocmai bună de măritat. Devenise o tânără foarte frumoasă şi populară şi era vedeta şcolii. Câţiva ofiţeri îşi manifestaseră deja intenţia de a o cere de nevastă, dar ea le-a spus părinţilor că nu-l voia pe niciunul. Şeful aghiotanţilor unui general a ameninţat-o că va trimite o lectică să o răpească după ce îi refuzase lingourile de aur. Mama trăgea cu urechea în timp ce acesta îşi formula cererea către părinţii ei. A intrat brusc în încăpere şi i-a spus în faţă că se va sinucide în lectică. Din fericire, în scurt timp, unitatea lui a fost mutată din oraş.

Mama luase hotărârea să-şi aleagă singură viitorul soţ. Era dezamăgită de tratamentul aplicat femeilor şi detesta întregul sistem al concubinajului. Părinţii o sprijineau, deşi erau hărţuiţi cu zeci de oferte şi trebuiau să desfăşoare o diplomaţie plină de vicleşuguri şi care le punea nervii la

grea încercare, pentru a răspunde cu un, fără să provoace răzbunări.

Una din profesoarele mamei era o femeie tânără, numită domnişoara Liu, care o plăcea foarte mult. În China era obiceiul ca, dacă cineva te plăcea, să încerce să te facă membru onorific al familiei sale. Pe acea vreme, deşi nu mai exista o segregaţie tot atât de mare ca pe timpul bunicii, nu existau multe ocazii pentru băieţi şi fete să se întâlnească. Astfel că ocazia de a cunoaşte pe fratele sau pe sora unui prieten era o modalitate obişnuită pentru tinerii care se împotriveau unor căsătorii aranjate să se cunoască. Domnişoara Liu i-a făcut cunoştinţă mamei mele cu fratele ei. Dar, în primul rând dl şi dna Liu trebuiau să aprobe relaţia.

Pe la începutul anului 1946, mama a fost invitată să petreacă Anul Nou Chinezesc în casa familiei Liu, o casă impunătoare. Dl Liu era unul din cei mai mari proprietari de magazine din Jinzhou. Fiul, care avea în jur de nouăsprezece ani, părea să fie un tânăr de lume; purta un costum verde închis, cu o batistă care ieşea din buzunarul de la piept, ceea ce era considerat foarte sofisticat şi îndrăzneţ pentru un orăşel de provincie ca Jinzhou. Se înscrisese la o universitate din Peking şi urma cursuri de limba rusă şi literatură. Mama era foarte impresionată de el, iar familia lui o acceptase. În curând au trimis un mijlocitor la dr. Xia pentru a-i cere mâna, fără a-i spune vreo vorbă mamei mele.

Dr. Xia era un tip mai liberal decât majoritatea bărbaţilor vremii şi a întrebat-o pe mama ce părere avea. Ea a fost de acord să fie „prietenă” cu tânărul Liu. Pe atunci, dacă un băiat şi o fată erau văzuţi vorbind în public, ei trebuiau să fie cel puţin logodiţi. Mama dorea însă să se distreze, să aibă libertate şi să se poată împrieteni cu bărbaţii fără să se angajeze la o căsătorie. Atât dr. Xia, cât şi bunica, cunoscând-o pe mama, erau prudenţi cu familia Liu şi au refuzat toate cadourile obişnuite făcute unei viitoare nurori. În tradiţia chinezească, familia fetei nu consimţea imediat la o cerere în căsătorie, ca să nu pară prea grăbiţi. În cazul în care acceptau darurile, aceasta indica implicit o consimţire. Dr. Xia şi bunica erau îngrijoraţi să nu fie înţeles

greşit.

Mama ieşea de un timp în lume cu tânărul Liu. Era cucerită de felul lui manierat de a fi şi toate rudele, prietenele şi vecinele găseau că făcuse o alegere bună. Dr. Xia şi bunica îi considerau un cuplu reuşit şi, între ei, îl acceptaseră drept viitor ginere. Mamei însă, tânărul îi părea superficial, a remarcat că nu mergea niciodată la Peking, în schimb îşi pierdea vremea acasă, bucurându-se de o viaţă de distracţii. În cursul unei conversaţii, descoperise că nici măcar nu citise *Visul Camerei Roşii,* faimoasa lucrare clasică din secolul al optsprezecelea, familiară oricărui chinez cultivat. Când şi-a arătat dezamăgirea, tânărul Liu i-a răspuns cu un aer detaşat că clasicii chinezi nu erau punctul lui forte şi că ceea ce îi plăcea cel mai mult era literatura străină. Ca să-şi restabilească superioritatea, a adăugat: „Dar tu, ai citit *Madame Bovary?"* Asta este cartea mea preferată. O consider cea mai mare reuşită a lui Maupassant".

Mama citise *Madame Bovary* – şi ştia că fusese scrisă de Flaubert şi nu de Maupassant. Această inutilă fanfaronadă a depărtat-o de Liu, dar s-a stăpânit să i-o arate imediat – dacă făcea aşa ar fi fost considerată „răutăcioasă".

Lui Liu îi plăceau jocurile de noroc, în special *mah-jongg* care, pe mama, o plictisea de moarte. La scurtă vreme, în mijlocul unei partide, a apărut o servitoare şi a întrebat: „Ce cameristă ar dori dl Liu să-l servească în pat?" Foarte firesc, Liu a răspuns: „Cutare şi cutare". Mama tremura de furie, dar tot ce a făcut Liu a fost să ridice o sprânceană, ca şi cum reacţia ei l-ar fi surprins. Apoi a mai adăugat cu îngâmfare: „Este un obicei perfect obişnuit în Japonia. Toată lumea o face. Se numeşte *si-qin* (pat cu serviciu)". Încerca astfel să o facă pe mama să pară provincială şi geloasă, gelozia fiind considerată în China ca unul din cele mai grave vicii ale unei femei şi, de asemenea, un motiv pentru un soţ să-şi repudieze soţia. Din nou, mama a tăcut chiar dacă fierbea în sinea ei. Dar astfel a ajuns la concluzia că nu ar fi putut fi fericită cu un bărbat care considera flirtul şi sexul extraconjugal drept nişte aspecte esenţiale ale bărbăţiei. Ea îşi dorea pe cineva care să o iubească şi să nu o rănească prin practicarea acestor obiceiuri. În seara aceea

a decis să pună capăt relaţiei.

Câteva zile mai târziu, bătrânul dl Liu a murit subit. Pe atunci era foarte important să organizezi funeralii grandioase, mai ales pentru capul familiei. Familia Liu voia o ceremonie complicată şi nu o simplă procesiune de la locuinţă la cimitir. Au fost aduşi călugări pentru a citi sutra budistă de „coborâre a capului" în prezenţa întregii familii. Imediat după aceea, membrii familiei începeau să bocească. Din acea clipă şi până în ziua înmormântării, la a patruzeci şi noua zi de la deces, plânsetele şi bocetele trebuia să se audă continuu, din zorii zilei până la miezul nopţii, timp în care se ardeau continuu bancnote false, urmând să fie folosite de decedat pe lumea cealaltă. Multe familii nu puteau rezista la asemenea maraton şi angajau profesionişti să facă treaba în locul lor. Clanul Liu era însă prea devotat tatălui pentru a recurge la angajaţi şi şi-a îndeplinit obligaţiile cu ajutorul numeroaselor rude.

În cea de-a patruzeci şi două zi după moarte, cadavrul, care fusese aşezat într-un sicriu frumos sculptat, din lemn de santal, se afla pe o platformă în curte. În fiecare din ultimele şapte nopţi dinaintea înmormântării, se spunea că decedatul urca în lumea cealaltă un munte înalt, privind de acolo de sus spre întreaga familie; era fericit dacă vedea că fiecare membru al familiei era prezent. Altfel, se credea că nu-şi va găsi niciodată odihna. Familia dorea ca mama să le fie alături, în calitate de viitoare noră.

Dar mama a refuzat. Îi părea rău de bătrânul domn Liu, care se purtase frumos cu ea, dar mai ştia şi că, dacă participă, nu va mai putea să refuze să se mărite cu fiul lui. Multe rânduri de mesageri ai familiei Liu s-au perindat pe la locuinţa familiei Xia.

Dr. Xia i-a spus mamei că a rupe relaţia în acel moment echivala cu a-l abandona pe dl Liu Senior ceea ce n-ar fi un gest onorabil. Deşi în condiţii normale nu s-ar fi opus ca mama să rupă relaţia cu tânărul Liu, considera că, în circumstanţele date, dorinţele ei trebuiau subordonate unui imperativ superior. Bunica credea, şi ea, că trebuia să participe. A mai adăugat: „Cine a mai auzit ca o fată să respingă un bărbat pentru că a greşit numele unui scriitor străin sau pentru că are încurcături amoroase? Toţi tinerii

bogaţi vor să se distreze şi să-şi trăiască pasiunile tinereţii. Şi, în afară de asta, tu nu trebuie să-ţi faci griji cu concubinele şi servitoarele. Ai un caracter puternic şi îţi poţi ţine soţul sub control”.

Dar ideea mamei despre viaţa pe care şi-o dorea era alta şi le-a spus-o fără înconjur. În sinea ei, bunica o aproba, dar îi era teamă să o mai ţină pe mama acasă, din cauza insistenţelor ofiţerilor Guomindangului. „Poţi să-i spui nu unuia, dar nu-i poţi refuza pe toţi”, i-a mai spus ea mamei. „Dacă nu te măriţi cu Zhang, va trebui să-l accepţi pe Lee. Gândeşte-te bine, nu cumva Liu este mai bun decât toţi ceilalţi? Dacă te măriţi cu el, niciun ofiţer nu te va mai plictisi. Eu îmi fac zi şi noapte griji de ce ţi s-ar putea întâmpla. Nu mă voi linişti decât după ce vei părăsi casa”. Mama i-a răspuns că ar prefera să moară decât să se mărite cu cineva care nu i-ar oferi fericire – şi dragoste.

Familia Liu era furioasă pe mama, dar nu numai ea, ci şi dr. Xia şi bunica. Zile întregi au argumentat, au pledat, au încercat s-o convingă cu frumosul, au ţipat la ea, au plâns, totul fără succes. În sfârşit, pentru a doua oară în viaţă, prima fusese în copilărie când o lovise pentru că o prinsese şezând pe *kang,* dr. Xia s-a înfuriat rău pe mama. „Ceea ce faci este să aduci ruşinea asupra numelui Xia. Nu vreau o asemenea fiică!” Mama s-a ridicat şi i-a aruncat vorbele: „Este în ordine, n-o să mai ai o asemenea fiică. Plec!” A ieşit furioasă din cameră, şi-a strâns lucrurile şi a părăsit casa.

Pe vremea bunicii, să-ţi părăseşti căminul în felul acesta era de neconceput. Pe atunci nu existau slujbe pentru femei, în afară de cea de servitoare şi, chiar şi pentru asta, trebuia să ai referinţe. De atunci, lucrurile s-au mai schimbat. În 1946, femeile puteau locui singure şi puteau găsi de lucru în învăţământ sau în medicină, deşi majoritatea familiilor priveau angajarea în muncă drept o ultimă alternativă. La şcoala mamei, exista un departament pentru pregătirea profesorilor, care oferea locuinţă şi şcolarizare pentru fetele care absolviseră trei ani în şcoală. În afara unor examene, singura condiţie era ca absolventele să lucreze ca învăţătoare. Majoritatea candidatelor proveneau fie din familii sărace care nu-şi

puteau permite să cheltuiască pentru educaţia lor, fie din persoane care nu sperau să poată intra într-o universitate şi nici nu voiau să rămână în liceu. Doar după 1945 au început femeile să aibă posibilitatea de a frecventa o universitate; sub japonezi nu puteau trece mai departe de liceu, unde erau învăţate doar cum să conducă gospodăria.

Până la acest incident familial, mamei nici nu-i trecuse prin gând să se înscrie în acest departament, considerat, de obicei, ca o soluţie de rezervă, întrucât se considera bine pregătită pentru universitate. Chiar şi cei de la departament au fost surprinşi când au primit cererea, dar ea a ştiut să-i convingă că dorinţa ei cea mai fierbinte era să îmbrăţişeze cariera de profesoară. Nu-şi terminase încă nici perioada obligatorie de trei ani, dar era cunoscută ca o şcolăriţă de frunte. După ce a trecut cu succes şi fără dificultate examenul, departamentul a primit-o cu mare bucurie. Se instalase deja în şcoală, când la scurt timp, bunica a venit şi a rugat-o să se întoarcă acasă.

Mama a fost bucuroasă să se împace cu familia; a promis că va veni acasă şi va sta şi acolo destul de des. Dar a insistat să-şi păstreze patul în căminul şcolii, fiind hotărâtă să nu mai depindă de nimeni, oricât de mult ar fi iubi-o cineva. Pentru ea, departamentul era ideal. Îi asigura o slujbă după absolvire, în timp ce absolvenţii de universităţi adesea nu găseau de lucru. Un alt avantaj era că învăţământul era gratuit, iar dr. Xia începuse să resimtă efectele proastei conduceri a economiei.

Personalul Guomindangului care răspundea de fabrici – acelea care nu fuseseră demontate de ruşi – nu reuşea să pună economia din nou în mişcare. Câteva uzine lucrau sub capacitatea lor, iar şefii nu se sfiau să-şi însuşească majoritatea veniturilor.

Nechemaţii din Guomindang s-au instalat în casele elegante părăsite de japonezi. Casa de lângă vechea locuinţă a doctorului Xia, unde locuise o oficialitate japoneză, era acum ocupată de un funcţionar oficial şi de una din noile lui concubine. Primarul din Jinzhou, un domn Han, fusese un nimeni printre localnici. Brusc, a devenit bogat – din câştigurile realizate de pe urma proprietăţilor confiscate de la japonezi şi colaboraţionişti. Şi-a luat mai

multe concubine, iar localnicii au început să numească Consiliul Local „Clanul Han”, deoarece se umpluse cu rude şi prieteni.

După ce Guomindangul a ocupat Yixian, l-au eliberat din închisoare pe străbunicul Yang-san – sau şi-a plătit el însuşi ieşirea. Localnicii credeau pe bună dreptate că oficialităţile Guomindang au făcut averi din extorcarea foştilor colaboraţionişti. Yang a încercat să se protejeze măritându-şi ultima fiică – rezultată din legătura cu o concubină – cu un ofiţer Guomindang. Acesta era însă doar un căpitan şi nu era destul de puternic pentru a-i asigura o adevărată protecţie. Proprietăţile lui Yang au fost confiscate, iar el redus la statutul de cerşetor, „adăpostindu-se în guri de canal”, cum se exprimau localnicii. Când a aflat despre decăderea lui, soţia le-a cerut copiilor să nu-i dea niciun ban şi să nu încerce să-l ajute.

În 1947, la mai puţin de un an de la eliberarea lui din închisoare, a făcut o tumoare tiroidiană de natură canceroasă. Şi-a dat seama că era pe moarte şi a transmis la Jinzhou rugămintea de a-şi vedea copiii. Străbunica mea l-a refuzat, dar el a continuat să trimită mesaje, implorându-i să vină. În cele din urmă, soţia lui a cedat. Bunica, Lan şi Yu-lin au plecat cu trenul la Yixian. Trecuseră zece ani de când bunica nu-şi mai văzuse tatăl. Era acum o umbră prăbuşită a ceea ce fusese. Lacrimi îi şiroiau pe obraji când şi-a văzut copiii. Lor însă le-a fost greu să-i ierte felul cum o tratase pe mama lor – şi pe ei – şi i s-au adresat folosind formule reci, distante. L-a implorat pe Yu-lin să-i spună Tată, dar acesta l-a refuzat. Chipul răvăşit al lui Yang era o mască a disperării. Bunica l-a rugat şi ea pe fratele ei să-i spună măcar o dată „Tată”. În cele din urmă a făcut-o, printre dinţii strânşi. Tatăl lui i-a luat mâna şi i-a spus: „încearcă să devii un învăţat sau să ai o mică afacere a ta. Nu încerca niciodată să fii slujbaş oficial. Te vor ruina aşa cum m-au ruinat pe mine”. Acestea au fost ultimele lui cuvinte adresate familiei.

A murit având alături doar una dintre concubinele lui. Ajunsese atât de sărac că nu şi-a permis nici măcar un sicriu. Cadavrul a fost pus într-o ladă hodorogită şi înmormântat fără nicio ceremonie. Nu a participat niciun

membru al familiei.

Corupţia era atât de răspândită, încât Chiang Kai-shek a înfiinţat o organizaţie specială pentru combaterea ei, organizaţie numită „Brigada pentru înfrângerea Tigrului”, întrucât populaţia asemuia funcţionarii corupţi cu nişte tigri fioroşi. Cetăţenii erau îndemnaţi să trimită plângeri. Dar curând a devenit limpede că totul se transformase într-un mijloc pentru cei cu adevărat puternici de a extorca bani de la oamenii bogaţi, înfrângerea tigrului era o afacere lucrativă.

Şi mai rele erau jafurile făţişe. Dr. Xia era vizitat din când în când de soldaţi care îl salutau respectuos şi apoi spuneau, cu o voce exagerat de mieroasă: „Onorabile dr. Xia, unii dintre colegii noştri au mare nevoie de bani. Aţi putea să ne împrumutaţi cu ceva?” Ar fi fost cu totul neînţelept să-i refuze. Oricine supăra Guomindangul putea fi acuzat de comunism, ceea ce însemna, de obicei, arestare şi, foarte adesea, tortură. Soldaţii se perindau prin cabinet, cerând să fie trataţi şi plecând cu medicamente fără să plătească o leţcaie. Pe dr. Xia nu-l deranja să-i trateze gratuit – datoria unui medic este să trateze pe toată lumea – dar, adesea, soldaţii luau medicamentele fără să le fie necesare şi le vindeau apoi pe piaţa neagră. În acel moment era o lipsă acută de medicamente.

Pe măsură ce războiul civil se intensifica, creştea şi numărul soldaţilor în Jinzhou. Trupele comandamentului central, aflate sub autoritatea directă a lui Chiang Kai-shek, erau destul de disciplinate, dar celelalte trupe nu primeau nicio soldă de la guvernul central şi trebuiau să trăiască din „resurse locale”.

În departamentul pentru pregătirea profesorilor, mama s-a împrietenit cu o fată de şaptesprezece ani, frumoasă şi vioaie, pe care o chema Bai. Mama o admira şi o respecta. Când i-a povestit despre dezamăgirea ei faţă de Guomindang, Bai i-a spus: „Priveşte pădurea, nu fiecare copac în parte; orice putere are şi lipsuri”, a mai spus ea. Bai era atât de tare de partea Guomindangului, încât intrase în unul din serviciile lor secrete. La o şedinţă de instruire, i s-a spus limpede că trebuia să raporteze despre colegii ei. A refuzat. Câteva nopţi mai târziu, colegele au

auzit o împuşcătură venind din dormitorul ei. Când au deschis uşa, au găsit-o întinsă în pat, sufocându-se, albă ca o foaie de hârtie. Pe perna ei era o baltă de sânge. A murit fără să poată spune o vorbă. Ziarele au prezentat povestea ei drept „un caz de culoarea piersicii” înţelegând prin aceasta o crimă pasională. Pretindeau că fusese ucisă de un iubit gelos. Dar nimeni nu a înghiţit asemenea concluzie. Bai se comporta cu multă sobrietate faţă de bărbaţi. Mama a auzit că fusese executată deoarece încercase să se retragă din organizaţie.

Dar tragedia nu s-a sfârşit aici. Mama lui Bai, care lucra ca servitoare în casa unei familii avute, proprietară a unui mic magazin de bijuterii de aur, a fost distrusă de moartea unicei ei fiice şi revoltată de calomniile pe care le sugerau ziarele, cum că fiica ei ar fi avut mai mulţi iubiţi care s-au luptat pentru ea şi, în final, au ucis-o. Cea mai de preţ avere a femeii se socotea a fi castitatea ei, pe care trebuie să o apere până la moarte. La câteva zile de la moartea lui Bai, mama ei s-a spânzurat. Patronul ei a fost vizitat de nişte ucigaşi acuzându-l că purta răspunderea morţii ei. Ceea ce a fost doar un pretext pentru a le stoarce bani şi, nu după multă vreme, omul şi-a pierdut prăvălia.

Într-o bună zi, la uşa familiei Xia a bătut un om de până-n patruzeci de ani, în uniforma Guomindangului care, după ce a intrat, s-a înclinat în faţa bunicii mele, adresându-i-se cu „soră mai mare”, iar doctorului Xia cu „cumnat mai vârstnic”. Le-a luat un timp până să-şi dea seama că acest bărbat, îmbrăcat elegant, cu un aer de om sănătos şi bine hrănit, nu era altul decât Han-chen, cel torturat şi salvat de la strangulare, pe care îl ascunseseră în vechea lor locuinţă timp de trei luni şi îl îngrijiseră până ce şi-a redobândit sănătatea. Împreună cu el, tot în uniformă, venise un tânăr înalt şi zvelt, care părea mai degrabă student decât soldat. Han-chen l-a prezentat ca fiind prietenul său, Zhu-ge. Mama a fost vrăjită pe loc de el. De la ultima lor întâlnire, Han-chen devenise înalt funcţionar în serviciile secrete ale Guomindangului şi răspundea de una din ramurile care activau în regiunea Jinzhou. La plecare, a spus: „Soră mai mare, familia voastră mi-a redat viaţa. Dacă vei avea nevoie vreodată de ceva, de orice, tot ce trebuie să faci

este să rosteşti acea dorinţă şi ea se va realiza”.

Han-chen şi Zhu-ge i-au vizitat de mai multe ori şi Han-chen le-a găsit curând slujbe în organizaţie lui Dong, fostul călău care îi salvase viaţa şi cumnatului bunicii mele, Pei-o, fostul paznic al închisorii.

Zhu-ge s-a împrietenit cu familia. Studiase ştiinţele în Universitatea din Tianjin şi, când oraşul căzuse în mâinile japonezilor, fugise şi se alăturase Guomindangului. În una din vizite, mama l-a prezentat domnişoarei Tanaka. S-au plăcut, s-au căsătorit şi s-au instalat într-o casă cu chirie. Într-o zi, în timp ce Zhu-ge îşi curăţa puşca, a atins din greşeală trăgaciul şi a declanşat arma. Glontele a trecut prin podea şi l-a ucis pe fiul mai mic al proprietarului, care era în pat la parter. Familia nu a îndrăznit să aducă acuzaţii lui Zhu-ge. Se temeau de agenţii secreţi care puteau acuza pe oricine de comunism. Ei făceau legea şi aveau putere de viaţă şi de moarte. Mama lui Zhu-ge a dat familiei îndoliate o sumă generoasă drept compensaţie. Zhu-ge era disperat, deşi familia copilului nici măcar nu a îndrăznit să se arate furioasă. Dimpotrivă, îi arătau o gratitudine exagerată de teama că el ar putea anticipa mânia lor şi atunci le-ar putea face vreun rău. Zhu-ge n-a putut suporta atitudinea aceasta şi s-a mutat în altă parte.

Soţul lui Lan, unchiul Pei-o, a făcut carieră în serviciile secrete şi era atât de încântat de noii lui patroni, că şi-a schimbat numele în „Xiao-shek” („Credinţă faţă de Chiang Kai-shek”). Făcea parte dintr-un grup de trei, în subordinea lui Zhu-ge. Iniţial, sarcina lor era să epureze pe toţi cei ce fuseseră de partea japonezilor dar, în curând, li s-a dat ca sarcină urmărirea studenţilor care manifestau simpatii comuniste. Un timp, „Credinciosul” Pei-o a făcut ce i se ceruse, dar conştiinţa a început să-l chinuie; nu voia să se facă vinovat de trimiterea oamenilor în închisori sau de alegerea victimelor extorsiunilor. A cerut transferul şi a primit o slujbă de supraveghetor la unul din punctele de control ale oraşului. Comuniştii părăsiseră Jinzhou, dar nu se aflau prea departe şi participau în lupte continue cu trupele Guomindangului ce se dădeau în regiunile înconjurătoare. Autorităţile din Jinzhou încercau să păstreze un control sever asupra bunurilor vitale, pentru a-i

împiedica pe comunişti să pună mâna pe ele.

Apartenenţa la serviciile secrete îi conferea „Credinciosului" putere, care la rându-i i-a adus bani. Încetul cu încetul, a început să se schimbe, să fumeze opiu, să bea, să joace jocuri de noroc, să parieze şi să frecventeze bordelurile. Destul de curând a contractat o boală venerică. Bunica îi dădea bani în speranţa că va încerca să-şi schimbe comportamentul, fără succes. Îşi dădea seama că hrana se împuţina în familia Xia şi îi invita destul de des la o masă copioasă la el acasă. Dr. Xia ar fi vrut s-o oprească pe bunica să accepte: „Acelea nu sunt câştiguri obţinute prin mijloace cinstite şi nu dorim să ne atingem de ele", a argumentat el. Dar pentru bunica mea, tentaţia unei mese decente era prea mare şi, din când în când, se strecura pe furiş în locuinţa lui Pei-o împreună cu Yu-lin şi cu mama, ca să se sature.

În momentul când Guomindangul a intrat în Jinzhou, Yu-lin avea cincisprezece ani. Studia medicina cu dr. Xia, care îi prezicea un viitor promiţător ca doctor. Între timp, bunica dobândise poziţia de cap feminin al familiei, întrucât mama ei, sora şi fratele depindeau cu toţii de soţul ei în ce priveşte traiul zilnic şi a considerat că venise vremea ca Yu-lin să se căsătorească. I-a găsit o soţie cu trei ani mai în vârstă decât el, provenind dintr-o familie săracă, ceea ce îi dădea certitudinea că era muncitoare şi capabilă. Mama a însoţit-o pe bunica atunci când s-au dus să o cunoască pe viitoarea mireasă. Când aceasta a intrat în salon să se încline în faţa vizitatoarelor, purta o rochie de catifea verde împrumutată pentru ocazie. Cei doi s-au căsătorit la ofiţerul stării civile în 1946 şi mireasa a purtat la nuntă un văl din mătase albă în stil occidental, împrumutat şi acesta. Yu-lin avea şaisprezece ani, iar soţia lui, nouăsprezece.

Bunica a apelat la Han-chen să-i găsească o slujbă lui Yu-lin. Unul dintre produsele de necesitate vitală în China era sarea, şi autorităţile interziseseră vânzarea ei la ţară. Evident autorităţile aveau o afacere ilegală proprie şi Han-chen l-a numit pe Yu-lin paznic. În nenumărate rânduri, acesta a fost implicat în încăierări serioase cu gherilele comuniste şi cu alte facţiuni ale Guomindangului, care încercau, fiecare, să pună mâna pe sare. Luptele s-au

soldat cu destui morţi şi Yu-lin a început să vadă şi partea negativă a slujbei lui, care implica o doză de pericol. În afară de asta, era şi chinuit de mustrări de conştiinţă, aşa că, după câteva luni, a părăsit slujba.

Guomindangul începuse însă să piardă controlul regiunilor rurale şi constata că devenise din ce în ce mai greu să adune adepţi. Bărbaţii tineri voiau tot mai puţin să devină carne de tun, în chineză „cenuşă de bombe” *(pao-hui*). Războiul civil devenise tot mai sângeros, făcând enorm de multe victime, şi pericolul de a fi încorporat sau luat în armată era în creştere. Singurul mod de a-l scăpa pe Yu-lin de uniformă era să-i cumpere un fel de asigurare şi, din nou, bunica i-a cerut lui Han-chen să-i găsească o slujbă în serviciul de informaţii. Spre surprinderea ei, Han-chen a refuzat-o, justificându-şi refuzul cu argumentul că nu era locul potrivit pentru un tânăr decent.

Bunica nu-şi dădea seama că Han-chen era profund dezamăgit de munca lui. Ca şi „Credinciosul” Pei-o, devenise dependent de opiu, căzuse în darul beţiei şi vizita prostituate. Degradarea lui era vizibilă. Han-chen fusese întotdeauna un bărbat disciplinat, cu un puternic simţ moral şi acest mod de a se lăsa doborât nu-i era caracteristic. Bunica a crezut că vechiul remediu al căsătoriei l-ar putea aduce pe drumul bun, dar când a stat de vorbă cu el, acesta i-a spus că nu se putea însura, întrucât nu mai voia să trăiască. Bunica a fost şocată şi a insistat să i se destăinuie, dar Han-chen a izbucnit în plâns şi i-a spus cu amărăciune că nu avea dezlegarea să vorbească şi că, oricum, ea nu-i putea fi de niciun ajutor.

Han-chen se înscrisese în Guomindang din ură faţă de japonezi. Dar într-un fel i se prezentaseră lucrurile la început, şi cu totul altfel s-au dovedit ele în timp. Implicarea în sistemul de securitate însemna ca sângele inocent al conaţionalilor săi chinezi să-i păteze inevitabil mâinile. Nu-i era însă îngăduit să iasă din sistem. Ceea ce i se întâmplase prietenei mamei mele, Bai, i se putea întâmpla oricui încerca să se retragă. Probabil că Han-chen simţea că singura modalitate de a ieşi era să se omoare, dar sinuciderea era un gest tradiţional de protest şi putea atrage necazuri asupra familiei sale. Trebuie să fi ajuns la

concluzia că singurul lucru pe care-l putea face era să moară de o moarte „naturală” şi, de aceea, recurgea la mijloace extreme punându-şi trupul în primejdie şi refuzând să accepte un tratament.

În ajunul Anului Nou Chinezesc 1947, Han-chen a revenit în casa familiei sale din Yixian pentru a petrece perioada sărbătorilor cu fratele şi cu bătrânul său tată. Simţind că era ultima lor întâlnire, a stat mai mult la ei. S-a îmbolnăvit grav şi a murit în cursul verii. Îi spusese bunicii mele că singurul lui regret era că murea înainte de a-şi fi îndeplinit îndatorirea filială de a-i organiza tatălui său funeralii grandioase.

Înainte de a muri şi-a îndeplinit însă obligaţiile faţă de bunica şi de familia ei. Chiar dacă a refuzat să-l încadreze pe Yu-lin în serviciile de securitate, i-a obţinut o carte de identitate care atesta calitatea lui de persoană oficială în serviciile secrete ale Guomindangului. Yu-lin nu a trebuit să presteze nicio muncă în acest sistem, dar faptul că era membru îl apăra împotriva înrolării în armată şi i s-a permis să rămână în continuare student în cabinetul medical al doctorului Xia.

Printre profesorii mamei mele se afla un tânăr cu numele de Kang, care preda literatura chineză. Era foarte inteligent şi erudit şi mama îl respecta în mod deosebit. I-a povestit ei şi câtorva colege că fusese implicat în activităţi anti-Guomindang în oraşul Kunming din sud-vestul Chinei şi că prietena lui fusese ucisă cu o grenadă de mână în timpul unei demonstraţii. Cursurile lui erau limpede procomuniste şi au făcut o impresie puternică asupra mamei mele.

Într-o dimineaţă de la începutul anului 1947, bătrânul portar a oprit-o la poarta şcolii pe mama, i-a înmânat un bilet şi i-a spus că Kang plecase. Ceea ce mama nu ştia era că profesorul ei fusese prevenit de nişte agenţi de securitate ai Guomindangului care lucrau în secret pentru comunişti. Pe atunci, mama nu ştia mare lucru despre comunişti, nici că Kang era unul dintre ei.

Tot ce ştia era că profesorul pe care îl admira ea cel mai mult trebuise să fugă pentru a nu fi arestat.

Biletul era de la Kang şi nu conţinea decât un cuvânt: „Tăcere”. Mama a considerat că avea două înţelesuri. Se

putea referi la un vers dintr-un poem pe care Kang îl scrisese în memoria prietenei sale, *Tăcere – în ea se adună puterea noastră,* în care caz putea fi şi un îndemn să nu-şi piardă încrederea. Dar biletul putea fi şi un avertisment să nu facă ceva necugetat. Mama avea deja reputaţia unei fiinţe neînfricate şi se bucura de încrederea studenţilor.

Următorul eveniment a fost sosirea unei noi directoare, o delegată în Congresul Naţional al Guomindangului, despre care se ştia că are legături cu serviciile secrete. A adus cu ea un mare număr de securişti, printre care unul numit Yao-han, devenit ulterior supraveghetorul politic cu sarcina specială de a urmări studenţii. Directorul de studii al departamentului era secretarul de partid districtual al Guomindangului.

Prietenul cel mai apropiat al mamei în acel moment era un văr depărtat, numit Hu. Tatăl lui era proprietarul unui lanţ de magazine universale din Jinzhou, Mukden şi Harbin şi avea o soţie şi două concubine. Soţia îi dăruise un fiu, pe vărul Hu, în timp ce concubinele nu aveau copii, astfel că mama lui Hu devenise obiectul unei gelozii feroce din partea celorlalte. Într-o noapte, în timp ce soţul ei era plecat, concubinele au pus droguri în mâncarea ei şi în cea a unui tânăr servitor şi i-au aşezat în acelaşi pat. Când dl Hu s-a întors, beat mort, şi şi-a găsit soţia în pat cu servitorul, a văzut roşu înaintea ochilor. Şi-a încuiat soţia într-o cămăruţă dintr-un colţ depărtat al casei şi i-a interzis fiului să-şi mai vadă mama. Avea o vagă suspiciune că totul fusese plănuit de concubine, aşa că nu şi-a repudiat nevasta şi nu a gonit-o din casă, ceea ce ar fi însemnat ultima dezonoare (atât pentru el, cât şi pentru ea). S-a temut să nu se răzbune concubinele şi pe fiul său, aşa că l-a trimis într-un internat la Jinzhou; astfel s-a cunoscut cu mama când ea avea şapte ani, iar el doisprezece. Mama lui nu a rezistat mult timp în recluziune şi a înnebunit.

Vărul Hu a devenit un băiat sensibil şi introvertit, care nu a reuşit să treacă peste tragedia trăită. Uneori îi împărtăşea mamei gândurile lui. Povestea lui a determinat-o să reflecteze asupra vieţii nefericite a femeilor din propria ei familie şi asupra atâtor tragedii suferite de mame, fiice, soţii şi concubine. Lipsa de drepturi ale femeilor, barbaria

străvechilor obiceiuri, botezate „tradiţie” şi chiar „moralitate” o înfuriau. Deşi avuseseră loc şi unele schimbări, ele erau îngropate de prejudecăţile încă precumpănitoare şi mama era nerăbdătoare să se întâmple ceva mai radical.

În şcoală auzise că o singură forţă politică promitea pe faţă o schimbare, şi anume comuniştii. Informaţia îi fusese dată de o prietenă apropiată, o fată de optsprezece ani, pe nume Shu, care se despărţise de familia ei şi locuia în şcoală, de când tatăl ei încercase să o forţeze să se mărite cu un băiat de doisprezece ani. Într-o bună zi, Shu şi-a luat rămas-bun de la mama: împreună cu bărbatul pe care-l iubea în secret, se hotărâse să fugă ca să se alăture comuniştilor. „Ei sunt speranţa noastră”, au fost cuvintele ei de despărţire.

Tot cam pe atunci, mama se apropiase foarte mult de vărul Hu. Acesta îşi dăduse seama că e îndrăgostit de ea când constatase că era gelos pe tânărul domn Liu, pe care îl considera un filfizon. A fost încântat atunci când ea a rupt relaţia cu Liu şi a început să o viziteze pe mama aproape zilnic.

Într-o seară din martie 1947, au fost împreună la un cinema. Existau două feluri de bilete: unul pentru un loc pe scaun şi altul, mult mai ieftin, în picioare. Vărul Hu a cumpărat pentru mama un bilet cu loc şi pentru el unul fără loc, spunând că nu avea destui bani asupra lui. Mamei i s-a părut puţin ciudat şi îşi arunca privirea din când în când spre el. La jumătatea filmului, a observat că o tânără femeie, elegant îmbrăcată, s-a apropiat de el şi mâinile li s-au atins pentru un moment. Mama s-a ridicat imediat de pe scaun şi a insistat că vrea să plece. Când au ieşit din cinematograf, i-a cerut o explicaţie. La început, vărul Hu a încercat să nege că s-ar fi întâmplat ceva, dar când mama i-a spus limpede că nu are de gând să-i înghită răspunsul, el i-a spus că îi va explica totul mai târziu. Erau unele lucruri pe care mama nu le putea înţelege, fiind prea tânără. Când au ajuns acasă la ea, mama a refuzat să-l primească. În zilele următoare, Hu a venit de nenumărate ori, dar mama a fost inflexibilă.

După un timp, mama se răzgândise şi ar fi acceptat o

scuză şi o reconciliere şi cerceta mereu din ochi poarta în speranţa că îl va vedea pe Hu. Într-o seară pe o ninsoare abundentă, l-a văzut intrând în curte, însoţit de un bărbat. Nu s-a îndreptat spre camerele ei, ci s-a dus direct spre locuinţa unui chiriaş al doctorului Xia, Yu-wu. După un scurt timp, Hu a ieşit şi a venit spre camera ei. Cu o voce grăbită, i-a spus că trebuia să părăsească Jinzhou imediat, deoarece era urmărit de poliţie. Când mama l-a întrebat de ce, tot ce i-a spus a fost: „Sunt comunist” şi a dispărut în beznă.

Abia atunci s-a dumirit mama că incidentul de la cinema fusese o misiune clandestină a vărului Hu. A simţit cum i se frânge inima, deoarece nu mai era timp să se împace cu el. Şi-a dat seama şi că Yu-wu, chiriaşul lor, trebuia să fie un comunist ilegalist. Vărul Hu fusese adus în locuinţa lui Yu-wu ca să se ascundă. Vărul Hu şi Yu-wu nu se cunoşteau, dar amândoi şi-au dat seama că era imposibil ca Hu să rămână acolo, deoarece relaţia lui cu mama era prea bine cunoscută şi, dacă Guomindangul ar veni să-l caute la mama, l-ar descoperi şi pe Yu-wu. În aceeaşi noapte, vărul Hu a încercat să ajungă în regiunea controlată de comunişti, la circa treizeci de mile de hotarele oraşului. Ceva mai târziu, când au început să înmugurească pomii, Yu-wu a aflat că Hu fusese capturat în timp ce încerca să părăsească oraşul, escorta lui fiind împuşcată pe loc. Un alt raport i-a comunicat că Hu fusese executat.

De câtva timp, mama simţea tot mai multă ostilitate faţă de Guomindang. Singura alternativă pe care o ştia erau comuniştii şi fusese atrasă de promisiunile lor că vor pune capăt nedreptăţilor îndurate de femei. Până la vârsta de cincisprezece ani, cât avea atunci, nu se simţise pregătită să se dedice acestei mişcări. Vestea morţii vărului Hu a hotărât-o. S-a dus să se alăture comuniştilor.

5

„Fiică de vânzare pentru zece kilograme de orez”.

Lupta pentru o nouă Chină (1947-1948)

Yu-wu apăruse în casă cu câteva luni în urmă, cu o recomandare de la un prieten comun. Familia Xia tocmai se mutase din casa închiriată într-o locuinţă mai mare, înăuntrul zidurilor oraşului, lângă poarta de nord, şi căutau un chiriaş bogat ca să-i ajute la plata chiriei. Yu-wu s-a prezentat în uniforma de ofiţer al Guomindangului, însoţit de o femeie pe care a prezentat-o drept soţie şi de un copil mic. În realitate, femeia nu-i era soţie, ci asistentă. Copilaşul era al ei, iar adevăratul soţ era înrolat în armata regulată a comuniştilor. Cu timpul însă „familia” a devenit una adevărată. Au avut împreună doi copii şi soţii fiecăruia dintre ei s-a recăsătorit.

Yu-wu se înscrisese în Partidul Comunist în 1938 şi fusese trimis la Jinzhou de la Cartierul General al comuniştilor din timpul războiului, Yan’an, la scurt timp după ce japonezii au depus armele, şi răspundea de strângerea şi transmiterea informaţiilor către forţele comuniste din afara oraşului. El opera sub acoperirea de şef al biroului militar al Guomindangului pentru unul din districtele din Jinzhou, post pe care comuniştii îl cumpăraseră pentru el. În acel moment, posturile din Guomindang, chiar şi cele din securitate, erau de vânzare pentru cel ce oferea suma cea mai mare. Unii cetăţeni cumpărau posturi pentru a-şi proteja membrii familiei, fie ca să nu trebuiască să se înroleze în armată, fie ca să nu fie hărţuiţi de tâlhari, iar alţii pentru a putea extorca bani. Datorită importanţei sale strategice, oraşul Jinzhou găzduia o sumedenie de ofiţeri, ceea ce facilita infiltrarea comuniştilor în sistem.

Yu-wu îşi juca rolul la perfecţie. Dădea o mulţime de petreceri, cu jocuri de noroc şi dineuri, în scopul de a stabili legături, dar şi pentru a ţese o reţea de protecţie în jurul lui.

Amestecaţi printre ofiţeri ai Guomindangului şi agenţi secreţi care tot veneau şi plecau, se strecurau cu uşurinţă un şir nesfârşit de „veri” şi de „prieteni”. Erau de fiecare dată alte personaje, dar nimeni nu punea întrebări.

Yu-wu mai avea o acoperire pentru aceşti vizitatori. Cabinetul medical al doctorului Xia era mereu deschis şi „prietenii” puteau intra din stradă, fără să atragă atenţia şi, prin cabinet, în curtea interioară. Dr. Xia tolera petrecerile zgomotoase ale lui Yu-wu fără să protesteze, chiar dacă secta din care făcea parte, Societatea Raţiunii, interzicea jocurile şi băutura. Mama nu-l înţelegea, dar găsea o explicaţie în natura tolerantă a tatălui ei vitreg. Abia mult mai târziu, când şi-a amintit, a fost sigură că dr. Xia cunoştea, sau bănuia, adevărata identitate a lui Yu-wu.

Când mama a aflat că vărul ei Hu fusese ucis de Guomindang, l-a contactat pe Yu-wu, spunându-i că urma să lucreze pentru comunişti. Acesta a refuzat-o ca fiind prea tânără.

Mama devenise foarte cunoscută în şcoala ei şi spera că va fi remarcată de comunişti. Speranţa ei s-a realizat, dar comuniştilor le-a trebuit un timp să o verifice. Prietena ei Shu îi vorbise legăturii ei din Partid despre mama, înainte să plece în regiunea controlată de comunişti; ea o prezentase ca fiind „o prietenă”. Într-o zi, acest activist a venit la mama şi i-a spus direct să meargă într-o anume zi într-un tunel de cale ferată, la jumătatea drumului dintre staţia din sudul oraşului Jinzhou şi cea din nordul oraşului. Acolo, i-a spus el, un bărbat frumos, între douăzeci şi treizeci de ani, vorbind cu accent shanhanian, o va contacta. Acesta, al cărui nume – aflat mai târziu – era Liang, a devenit legătura ei.

Prima ei sarcină a fost să distribuie documente, ca lucrarea lui Mao Tze Dong *Despre un Guvern de coaliţie*, broşuri despre reforma agrară, precum şi despre alte probleme ale politicii comuniste. Ele trebuiau introduse clandestin în oraş, de obicei ascunse în snopi de sorg folosiţi de obicei drept combustibil. Broşurile erau apoi reîmpachetate, adesea rulate şi ascunse în ardei graşi verzi.

Uneori, soţia lui Yu-lin cumpăra ardeii şi pândea strada,

până când tovarăşii mamei veneau să preia documentele. Ea îi mai ajuta ascunzând broşurile în cenuşa din sobe, sub grămezi de medicamente chinezeşti sau sub grămezile de combustibili. Studenţii trebuiau să citească această propagandă în secret, deşi romane cu subiecte de stânga puteau fi citite fără să se ascundă; printre cele preferate era *Mama* de Maxim Gorki.

O copie a uneia dintre broşurile pe care mama le distribuia, *Despre Noua Democraţie* a lui Mao, a ajuns la o colegă de şcoală distrată, care a pus-o în poşetă şi a uitat de ea. Ducându-se la piaţă, a deschis poşeta ca să scoată banii şi broşura a căzut pe jos. S-a întâmplat ca doi securişti să fie prin preajmă şi să o identifice după hârtia subţire, galbenă. Fata a fost ridicată şi interogată. A murit sub tortură.

Mulţi au murit de mâinile poliţiei politice a Guomindangului şi mama ştia că, dacă era prinsă, risca tortura. Dar acest incident, departe de a o descuraja, a îndârjit-o şi mai mult. Faptul că acum simţea că face parte din mişcarea comunistă îi întărea şi mai mult moralul.

Manciuria era câmpul de bătaie cheie al războiului civil şi ceea ce se întâmpla la Jinzhou devenea pe zi ce trecea mai decisiv pentru rezultatul bătăliei pentru China. Nu exista un front fix, în sensul unei singure linii de angajare a armatelor. Comuniştii deţineau partea nordică a Manciuriei şi o mare parte din regiunea rurală, iar Guomindangul deţinea oraşele principale, cu excepţia oraşului Harbin în nord, a porturilor şi a majorităţii liniilor ferate. La sfârşitul lui 1947, pentru prima dată armatele comuniste din regiune erau mai numeroase decât cele ale adversarilor lor; de-a lungul acelui an, ele au scos din luptă peste trei sute de mii de soldaţi ai Guomindangului. Mulţi ţărani se alăturau armatelor comuniste sau îşi schimbau ataşamentele după plecarea comuniştilor. Singurul motiv important era reforma pe care o preconizau comuniştii „pământul să revină celor care-l lucrează”, şi ţăranii simţeau că sprijinul dat lor era singura cale de a-şi păstra pământul.

În acel moment, comuniştii controlau o regiune destul de întinsă din jurul oraşului Jinzhou. Ţăranii ezitau să intre în oraş şi să-şi vândă produsele, deoarece trebuiau să treacă

prin punctele de control ale Guomindangului, care îi hărţuia prin taxe exorbitante sau le confisca mărfurile. În oraş, preţul cerealelor creştea aproape zilnic iar negustorii veroşi şi oficialităţile corupte înrăutăţeau şi mai mult situaţia.

Imediat după venirea în oraş, Guomindangul emisese o nouă monedă „Moneda Legală”. Dar se dovediseră incapabili să controleze inflaţia. Dr. Xia fusese mereu preocupat de soarta bunicii şi mamei mele după moartea lui, or, avea acum aproape optzeci de ani. Îşi pusese toate economiile în noua monedă deoarece avea încredere în noua guvernare. După un timp, Moneda Legală a fost înlocuită de „Yuanul de Aur” care, în curând, s-a devalorizat atât de mult, încât atunci când mama a vrut să-şi plătească taxele şcolare, a trebuit să ia o ricşă ca să care teancul de bancnote (ca să-şi „salveze faţa”, Chiang Kai-shek a refuzat să tipărească monedă de hârtie mai mare de zece mii yuani). Toate economiile doctorului Xia s-au dus pe apa Sâmbetei.

Situaţia economică a continuat să se deterioreze în tot timpul iernii 1947-48. S-au înmulţit protestele faţă de criza de alimente şi creşterea preţurilor. Jinzhou era principala bază de aprovizionare pentru armatele Guomindangului din nord şi în decembrie 1947, o mulţime numărând douăzeci de mii de oameni au prădat două depozite pline cu grâne.

Exista şi un comerţ prosper: traficul de fete tinere pentru bordeluri şi procurarea de servitoare-sclave pentru bogătaşi. Oraşul era plin de cerşetori care îşi ofereau copiii în schimbul mâncării. Timp de mai multe zile, mama a văzut în faţa şcolii o femeie slabă moartă, disperată, în zdrenţe, prăbuşită pe pământul îngheţat. Lângă ea, o fetiţă de vreo zece ani, paralizată de suferinţă, pe a cărei faţă se citea chinul pe care-l trăia. La ceafă, din guler, ieşea un băţ cu o bucată de carton pe care scria cu un scris chinuit: „Fiică de vânzare pentru zece kilograme de orez”.

Profesorii o scoteau şi ei cu greu la capăt. Ei ceruseră o mărire a salariilor, la care guvernul răspunsese cu o creştere a taxelor de învăţământ. Rezultatul a fost neînsemnat, deoarece părinţii nu-şi puteau permite să plătească mai mult. Un profesor de la şcoala mamei a murit de o toxiinfecţie alimentară, după ce mâncase carne găsită

pe stradă. Îşi dăduse seama că era stricată, dar îi fusese atât de foame, încât a preferat să-şi încerce norocul.

Între timp, mama devenise preşedinta Uniunii Studenţilor. Legătura ei superioară în partid, Liang, îi dăduse instrucţiuni să câştige şi adeziunea profesorilor, pe lângă cea a studenţilor şi ea a organizat o campanie pentru a convinge populaţia să doneze sume de bani pentru salariile profesorilor. Împreună cu alte fete, se ducea la cinematografe şi teatre unde, înainte de începerea reprezentaţiilor, lansau apeluri pentru donaţii. Organizau şi spectacole cu cântece şi dansuri şi licitaţii de lucruri vechi, dar realizările lor au fost modeste – lumea era ori prea săracă, ori zgârcită.

Într-o bună zi, a dat peste o prietenă, nepoata unui comandant de brigadă căsătorită cu un ofiţer Guomindang, care a informat-o că, în acea seară, urma să aibă loc un banchet la un restaurant elegant din oraş la care participau vreo cincizeci de ofiţeri cu soţiile. Pe atunci, oficialităţile Guomindangului nu duceau lipsă de distracţii.

Mama a dat fuga la şcoală, a luat legătura cu mai multe fete, cerându-le să se adune la ora cinci după masă, în faţa clădirii celei mai importante a oraşului, un turn de piatră din secolul XI, înalt de şaizeci de picioare. Când a ajuns acolo, a găsit peste o sută de fete aşteptându-i instrucţiunile şi le-a descris planul ei.

În jurul orei şase, au sosit în maşini şi ricşe o mulţime de ofiţeri, cu soţiile lor, îmbrăcate elegant în mătăsuri scumpe şi încărcate de bijuterii.

Când mama a socotit că masa era în plină desfăşurare, a luat cu ea câteva fete şi au intrat în restaurant. Starea de decadenţă a Guomindangului era atât de mare, încât securitatea era incredibil de relaxată. Mama s-a urcat pe un scaun – era o imagine a austerităţii cu rochia ei simplă din pânză bleumarin printre mătăsurile bogat brodate şi bijuteriile femeilor din jurul ei. A ţinut o scurtă cuvântare, reliefând starea disperată a profesorilor şi a terminat cu: „Ştim cu toţii cât de generoşi sunteţi. Trebuie să fiţi încântaţi că aveţi ocazia să vă deschideţi pungile şi să ne dovediţi generozitatea dumneavoastră”.

Ofiţerii erau strânşi cu uşa: niciunul nu voia să pară

meschin, ei chiar trebuiau să se grozăvească. Şi, mai ales, voiau să scape de musafirele nepoftite. Fetele s-au răspândit în local, printre mesele încărcate cu bunătăţi, şi au notat contribuţia fiecărui donator. Apoi, a doua zi, s-au dus la prima oră la locuinţele ofiţerilor şi au adunat sumele promise. Profesorii au fost extrem de recunoscători fetelor, care le-au dat imediat banii, ca să-i poată folosi înainte să se devalorizeze, ceea ce s-ar fi întâmplat în câteva ore.

Mama nu a avut de suferit, poate şi pentru că participanţilor la dineu le-a fost ruşine că au fost prinşi asupra faptului şi nu voiau să atragă şi mai mult atenţia asupra lor – deşi întâmplarea s-a aflat de îndată în tot oraşul.

Mama reuşise să întoarcă regula jocului împotriva lor. Fusese îngrozită de extravaganta bunăstare a elitei Guomindangului, în timp ce populaţia murea literalmente de foame pe străzi. Toate acestea au determinat-o să devină o militantă şi mai convinsă pentru comunism.

Aşa cum hrana constituia o problemă serioasă în oraşe, la fel îmbrăcămintea lipsea aproape cu desăvârşire la ţară, întrucât Guomindangul interzisese vânzarea textilelor către săteni. În calitatea lui de paznic la porţile oraşului, principala sarcină a „Credinciosului” Pei-o era să împiedice contrabanda de textile, ca acestea să nu fie vândute comuniştilor. Contrabandiştii erau un amestec de bişniţari servitori ai oficialităţilor şi comunişti ilegalişti.

Procedura obişnuită consta în oprirea căruţelor şi confiscarea pânzeturilor; contrabandiştilor li se dădea drumul în speranţa că se vor întoarce cu o nouă încărcătură, urmând să fie, şi aceasta, confiscată. Uneori se negocia cu contrabandiştii o cotă-parte. Cu sau fără înţelegere, gărzile de la poartă vindeau oricum textilele în regiunile controlate de comunişti. „Credinciosul” şi colegii lui se „îngrăşau” vizibil.

Într-o noapte, o căruţă murdară, necunoscută dinainte, s-a oprit la poarta la care era de serviciu „Credinciosul”. Acesta şi-a jucat rolul obişnuit, pipăind baloturile de pânzeturi, făcând pe importantul cu intenţia de a-l intimida pe căruţaş ca să accepte o înţelegere avantajoasă, în timp ce cântărea în gând valoarea încărcăturii şi posibila

rezistenţă a interlocutorului său, spera să-l tragă de limbă pentru a afla pentru cine lucrează. „Credinciosul” nu se grăbea, deoarece era multă marfă, mai multă decât putea el să scoată din oraş până-n zori.

S-a urcat alături de vizitiu în căruţă şi i-a ordonat să întoarcă şi să ducă marfa îndărăt în oraş. Căruţaşul, obişnuit să primească instrucţiuni arbitrare, a executat ordinul.

Bunica mea dormea în patul ei când a auzit bătăi în uşă la ora unu noaptea. A deschis şi l-a găsit pe „Credincios” în prag. Acesta i-a spus că voia să lase conţinutul căruţei în casa ei pe timpul nopţii. Bunica a trebuit să încuviinţeze, deoarece tradiţia chinezească interzicea practic să spună nu unei rude. Obligaţiile faţă de familie şi rude prevalau asupra propriei judecăţi morale. Bunica nu i-a spus însă nimic doctorului Xia care nu se trezise.

Înainte de a se crăpa de ziuă, „Credinciosul” a reapărut cu două căruţe, a transferat marfa în ele şi a plecat exact când cerul începea să se lumineze. Nici n-a trecut o jumătate de oră şi în faţa porţii a apărut poliţia înarmată, care a înconjurat casa. Căruţaşul, care lucra pentru alt serviciu secret, îşi anunţase patronii care doreau, fără îndoială, să intre în posesia mărfurilor.

Dr. Xia şi bunica erau total zăpăciţi dar, cel puţin, marfa dispăruse. Pentru mama, raidul poliţiei era cât pe ce să fie catastrofal. Ea avea nişte manifeste comuniste ascunse în casă şi, de îndată ce a apărut poliţia, le-a scos de unde se aflau, s-a repezit la toaletă şi le-a vârât în pantalonii matlasaţi, legaţi la glezne ca să nu pătrundă frigul, şi a îmbrăcat un palton gros de iarnă. Apoi a trecut cu nonşalanţă pe lângă poliţişti, pretinzând că se ducea la şcoală. Ei au oprit-o totuşi şi au anunţat-o că o vor percheziţiona. Aşa că ea a început să ţipe la ei, ameninţându-i că-i va spune „Unchiului” ei, Zhu-ge, cum au tratat-o.

Până în acel moment, poliţiştii nu avuseseră habar de legăturile familiei cu serviciile secrete. Nici nu ştiau cine confiscase, de fapt, textilele. Organele administrative din Jinzhou erau într-o confuzie totală din cauza numărului enorm de unităţi ale Guomindangului staţionate în oraş şi,

pentru că oricine avea o puşcă şi o protecţie oarecare, se bucura de o putere arbitrară. Când „Credinciosul” şi oamenii lui îşi însuşiseră încărcătura căruţei, căruţaşul nu-i întrebase pentru cine lucrau.

Din clipa când mama a rostit numele lui Zhu-ge, ofiţerul şi-a schimbat atitudinea, Zhu-ge era prieten cu patronul lui. La un semnal, subordonaţii au coborât puştile şi au renunţat la tonul lor ameninţător. Ofiţerul a înclinat scurt capul şi a mormăit scuze în legătură cu deranjul pricinuit unei familii atât de auguste. Subordonaţii erau şi mai dezamăgiţi decât comandantul lor: nicio pradă, însemna niciun ban şi niciun ban însemna nimic de mâncare. S-au retras încruntaţi şi supăraţi, târându-şi picioarele.

Chiar atunci, se înfiinţase la Jinzhou o nouă universitate, Universitatea Exilaţilor din Nord-est pentru studenţii şi profesorii care fugiseră din nordul Manciuriei ocupat de comunişti. Politica comuniştilor fusese adesea foarte dură: mulţi proprietari de pământ fuseseră ucişi. În oraşe, chiar şi proprietarii micilor întreprinderi şi magazine erau denunţaţi, iar proprietăţile le erau confiscate. Majoritatea intelectualilor proveneau din familii înstărite şi mulţi şi-au văzut familiile suferind sub guvernarea comunistă sau au fost ei înşişi denunţaţi.

În această Universitate exista un colegiu pentru studii medicale la care mama voia să se înscrie. Avusese dintotdeauna ambiţia de a deveni doctoriţă, în parte datorită influenţei doctorului Xia şi în parte, deoarece profesiunea de medic oferea unei femei cea mai mare şansă de a fi independentă. Liang o susţinea cu entuziasm, iar Partidul avea planuri în privinţa ei. Aşa că mama s-a înscris la Colegiul Medical în februarie 1948, cu jumătate de frecvenţă.

Guomindangul şi comuniştii se aflau într-o competiţie acerbă pentru controlul acestei Universităţi. Guomindangul îşi dădea seama că pierde teren în Manciuria şi îi încuraja pe faţă pe studenţi şi pe intelectuali să fugă spre sud. Comuniştii nu voiau însă să-i piardă pe aceşti oameni cu o educaţie superioară, aşa că şi-au modificat programul de reformă agrară şi au emis o ordonanţă prin care capitaliştii de la oraşe trebuiau bine trataţi, iar intelectualii din familii

înstărite protejaţi. Încurajaţi de politicile mai moderate, ilegaliştii din Jinzhou au început să ducă muncă de lămurire pe lângă studenţi şi profesori să nu plece. Aceasta a devenit activitatea principală a mamei mele.

În pofida modificării intervenite în politica dusă de comunişti, unii studenţi şi profesori au considerat că era mai sigur pentru ei să fugă din localitate. Pe la sfârşitul lui iunie, o mulţime de studenţi s-au îmbarcat pe un vas în direcţia Tianjin, oraş la circa două sute cincizeci de mile spre sud-vest. Ajunşi acolo, s-au trezit fără hrană şi locuinţă. Guomindangul local i-a îndemnat să se înroleze în armată. „Luptaţi-vă pentru patria voastră!" li se spunea. Dar nu pentru asta fugiseră ei din Manciuria. Muncitorii comunişti ilegalişti, care se îmbarcaseră odată cu ei, i-au încurajat să protesteze şi, la 5 iulie, studenţii au demonstrat în centrul Tianjinului, cerând hrană şi adăpost. Trupele au deschis focul şi o mulţime de studenţi au fost răniţi, unii destul de grav, şi unii au fost chiar ucişi.

Când vestea a sosit la Jinzhou, mama a hotărât să organizeze o acţiune de sprijin pentru studenţii plecaţi la Tianjin. A convocat un miting la care au participat şefii uniunilor de studenţi din toate cele şapte şcoli secundare şi tehnice. Aceştia au votat înfiinţarea federaţiei Uniunilor Studenţeşti din Jinzhou. Mama a fost aleasă preşedintă. Au decis să trimită o telegramă de solidaritate cu studenţii din Tianjin şi să pună la cale un marş la sediul generalului Chiu, comandantul tribunalului pentru aplicarea legii marţiale şi să-i prezinte acestuia o petiţie.

Prietenii mamei aşteptau cu înfrigurare la şcoală primirea unor instrucţiuni. Era o zi ploioasă, cenuşie şi pământul devenise o mocirlă cleioasă. Se lăsase întunericul şi tot nu primeau vreun semn de la mama şi de la ceilalţi şase lideri ai studenţilor. Când, în sfârşit, au sosit veştile, au aflat de la Yao-han, locţiitorul politic al şcolii mamei, că poliţia oprise mitingul şi îi arestase pe toţi.

Au fost duşi la sediul Curţii Marţiale unde, după un timp, a intrat generalul Chiu. S-a aşezat la o masă în faţa lor şi a început să le vorbească cu răbdare, pe un ton patern, părând mai mult îndurerat decât înfuriat. Erau tineri şi susceptibili să ia hotărâri pripite, a spus el. Ce ştiau ei

despre politică? Şi-au dat ei oare seama că erau folosiţi de comunişti? Ar trebui să se rezume la învăţătură, la carte. Le-a mai spus că le va da drumul dacă vor semna o declaraţie în care vor recunoaşte că, în spatele lor, se aflau comuniştii. A făcut apoi o pauză, pentru a constata efectul cuvintelor sale.

Mamei predica şi întreaga lui atitudine i s-au părut insuportabile. A făcut un pas înainte şi a rostit cu voce tare: „Spuneţi-ne ce greşeală am făcut?" Generalul a părut iritat: „Aţi fost folosiţi de bandiţii comunişti ca să provocaţi tulburări. Nu este o greşeală suficient de mare?" Mama nu s-a lăsat impresionată şi i-a ripostat: „Ce bandiţi comunişti? Prietenii noştri au murit la Tianjin pentru că la sfatul vostru au fugit de comunişti. Acum trebuie să-i împuşcaţi voi? Am făcut noi ceva necugetat?" După un nou schimb de riposte îndârjite, generalul a bătut cu pumnul în masă şi a zbierat către gărzile sale: „Luaţi-o!" şi, întorcându-se către mama: „Tu trebuie să-ţi dai seama unde te afli!" înainte ca soldaţii să o apuce, mama a făcut un salt înainte şi a bătut şi ea cu pumnul în masă: „Indiferent unde mă aflu, nu am făcut nimic rău!"

Următorul lucru pe care l-a mai simţit mama a fost cum cineva o apucă strâns de ambele braţe şi o ia pe sus din faţa mesei. A fost apoi împinsă pe un coridor şi coborâtă pe nişte trepte într-o încăpere întunecată. Într-un colţ, a văzut un bărbat în zdrenţe. Părea să şadă pe o bancă rezemat de un stâlp. Capul îi căzuse într-o parte. Atunci abia şi-a dat mama seama că omul era legat de stâlp, iar picioarele îi erau legate de bancă. Doi bărbaţi îi împingeau nişte cărămizi sub tălpi. La fiecare cărămidă se auzea un geamăt înăbuşit. Mama a simţit cum i se urcă sângele în cap şi a auzit cum pârâie nişte oase. Următorul lucru de care şi-a dat seama a fost că se afla într-o altă încăpere. Însoţitorul ei, un ofiţer, i-a atras atenţia asupra unui alt bărbat, în imediata lor apropiere. Acesta era atârnat de încheieturile mâinilor de o grindă de lemn şi era gol până la brâu. Părul încâlcit îi atârna pe faţă, aşa că mama nu l-a putut recunoaşte. Pe podea era o tavă cu jăratic, lângă care un bărbat fuma o ţigaretă în deplină linişte. Mama l-a observat cum scotea din jar o bară de fier, cu extremitatea

incandescentă, de mărimea unui pumn. Cu un rânjet l-a implântat în pieptul bărbatului spânzurat de mâini. Mama a auzit un urlet ascuţit şi un sunet oribil de sfârâială, în timp ce din rană ieşea fum şi a simţit mirosul greu de carne arsă. Dar ea nu a ţipat şi nici nu a leşinat. Oroarea provocată de cele văzute şi auzite a trezit în ea o stare de furie oarbă şi pasionată care a întărit-o şi a făcut-o să-şi depăşească frica.

Ofiţerul a întrebat-o dacă dorea să scrie declaraţia, dar mama l-a refuzat, repetând că nu ştia de niciun comunist care să o fi influenţat. A fost închisă într-o cămăruţă cu un pat şi nişte cearşafuri. Acolo a petrecut multe zile interminabile, auzind urletele de durere ale celor torturaţi în camerele alăturate şi refuzând cererile repetate de a dezvălui nume.

Într-o bună zi, a fost dusă într-o curte plină de buruieni şi de gunoaie din spatele clădirii şi i s-a poruncit să stea în faţa unui zid. Lângă ea a fost rezemat de acelaşi zid un bărbat care fusese torturat şi nu se mai putea ţine pe picioare. Câţiva soldaţi au luat poziţie de tragere. Mamei i s-au legat ochii. Chiar dacă nu putea vedea, ea şi i-a închis. Era pregătită să moară, mândră că îşi jertfea viaţa pentru o cauză măreaţă.

A auzit împuşcături, dar nu a simţit nimic. După câteva minute, ochii i-au fost dezlegaţi şi, clipind, a privit în jur. Bărbatul care stătuse lângă ea zăcea acum la pământ. Ofiţerul care o dusese în celulă s-a întors rânjind şi ridicând o sprânceană, surprins că o fătucă de şaptesprezece ani nu fusese complet distrusă după tot ce văzuse şi auzise. Iar mama i-a spus, cu acelaşi calm, că nu avea nimic de mărturisit.

A fost dusă înapoi în celulă. Nimeni n-a mai vizitat-o şi n-a fost torturată. După alte câteva zile, i-au dat drumul. În ultima săptămână, comuniştii ilegalişti trăseseră multe sfori. Bunica se dusese în fiecare zi la sediul Curţii Marţiale, plângând, pledând şi ameninţând cu sinuciderea. Dr. Xia îi vizitase pe cei mai puternici pacienţi ai săi, ducându-le daruri scumpe. Au fost mobilizate şi legăturile familiei cu serviciile secrete. Multe persoane au depus mărturie în scris în favoarea mamei, afirmând că nu era comunistă, ci doar tânără şi impetuoasă.

Ceea ce i s-a întâmplat mamei n-a avut asupra ei nicio urmare. Din clipa în care s-a întors din închisoare, a luat iniţiativa de a organiza un ceremonial în memoria studenţilor morţi la Tianjin, cu permisiunea autorităţilor. În Jinzhou se instalase însă o atmosferă de revoltă pentru ceea ce li se întâmplase unor tineri care, în definitiv, răspunseseră unui îndemn al autorităţilor. În acelaşi timp, şcolile au anunţat în grabă încheierea înainte de termen a trimestrului, sărind peste examene, în speranţa că studenţii şi elevii vor pleca acasă şi se vor împrăştia.

Ilegaliştii şi-au sfătuit membrii să plece în regiunile controlate de comunişti. Cei care nu voiau sau nu puteau să plece au primit ordinul să întrerupă activitatea clandestină. Guomindangul strângea tot mai mult şurubul şi prea mulţi activişti fuseseră arestaţi şi executaţi. Liang hotărâse să plece şi a vrut să o ia şi pe mama, dar bunica nu i-a permis, argumentând că mama nu era suspectată de comunism şi, dacă ar fi plecat cu comuniştii, atunci ar fi fost. Şi ce s-ar fi putut întâmpla atunci cu toţi acei oameni care depuseseră mărturie pentru ea? Dacă ea pleca, toţi ar fi devenit suspecţi.

Aşa că mama a rămas. Nu se putea însă lipsi de acţiune. S-a adresat lui Yu-wu, singura persoană rămasă în oraş despre care ştia că lucrează pentru comunişti. Yu-wu nu-l cunoştea pe Liang şi nici celelalte legături ale mamei. Aparţineau unor celule ilegale diferite, care acţionau separat, în aşa fel încât, dacă era prins cineva şi nu putea rezista la tortură, să nu poată dezvălui decât un număr limitat de nume.

Jinzhou era un oraş-cheie în privinţa aprovizionării şi centrul logistic pentru toate armatele Guomindangului din nord-estul ţării. Numărul lor se ridica la peste o jumătate de milion de oameni înşiraţi de-a lungul liniilor de cale ferată vulnerabile şi concentrate în câteva arii, în jurul oraşelor importante.

În vara lui 1948, în Jinzhou se aflau circa două sute de mii de ostaşi ai Guomindangului sub diferiţi comandanţi. Chiang Kai-shek se certase cu mulţi din principalii săi generali, manipulând comandanţii, ceea ce demoralizase oamenii. Diferitele forţe nu erau coordonate şi adesea se

suspectau unele pe celelalte. Mulţi strategi, inclusiv consultanţii americani, considerau că Chiang ar trebui să abandoneze definitiv Manciuria. Cheia oricărei retrageri „voluntare” sau forţate, pe mare sau pe calea ferată, era păstrarea oraşului Jinzhou. Oraşul se afla la doar o sută de mile de Marele Zid, chiar foarte aproape de China propriu-zisă, unde poziţia Guomindangului părea încă destul de sigură şi putea fi uşor întărită dinspre mare – Huludao era la doar treizeci de mile spre sud şi era legat de o cale ferată relativ sigură.

În primăvara anului 1948, Guomindangul a început să construiască un nou sistem de apărare în jurul oraşului Jinzhou, din blocuri de ciment încastrate în rame de oţel. Comuniştii, îşi imaginau ei, nu aveau tancuri, artileria era învechită şi nu aveau suficientă experienţă în a ataca poziţii puternic fortificate. Planul lor era să înconjoare oraşul cu fortăreţe, fiecare putând acţiona ca o unitate independentă, chiar dacă era atacată. Acestea urmau să fie conectate între ele prin tranşee cu o lăţime de şase picioare şi o adâncime de şase picioare, protejate de un gard din sârmă ghimpată. Comandantul suprem din Manciuria, generalul Wei Li-huang, a făcut inspecţie, declarând după aceea că sistemul era de necucerit.

Proiectul nu a fost însă niciodată terminat, parţial din lipsă de materiale, din cauza concepţiei greşite a proiectului, dar, mai ales, din cauza corupţiei. Şeful şantierului sustrăgea materialele de construcţie şi le vindea pe piaţa neagră, iar muncitorii nu erau plătiţi suficient ca să se poată hrăni. În septembrie, când forţele comuniste au început să izoleze oraşul, numai o treime din întregul sistem fusese terminată, doar câteva forturi mici de ciment fără comunicare între ele. Altele fuseseră făcute în grabă, din pământ luat din vechiul zid al oraşului.

Pentru comunişti, informaţiile cu privire la acest sistem şi la dispunerea trupelor Guomindangului erau vitale. Ei adunau forţe uriaşe – aproape un sfert de milion de oameni – pentru a da lupta decisivă. Comandantul Suprem al tuturor armatelor comuniste, Zhu De, i-a telefonat comandantului local, Lin Biao: „Luaţi Jinzhou… şi întreaga situaţie din China va fi în mâinile noastre”. Grupul lui Yu-wu

a fost solicitat să procure informaţii la zi, înainte de a declanşa atacul final. Avea nevoie de cât mai mulţi oameni şi atunci când mama i s-a adresat cerând de lucru el şi superiorii săi au fost încântaţi.

Comuniştii trimiseseră în oraş, în recunoaştere, câţiva ofiţeri deghizaţi, însă o persoană, plimbându-se singură la marginea oraşului, ar fi atras imediat atenţia. Un cuplu de amorezi ar fi fost mult mai puţin bătător la ochi. Deja, sub guvernarea Guomindangului, se admitea ca tineri bărbaţi şi femei să apară în public. Întrucât ofiţerii trimişi în recunoaştere erau bărbaţi, mama era ideală în calitate de „prietenă”.

Yu-wu i-a dat întâlnire într-un anumit loc şi la o anumită oră. Trebuia să poarte o rochie albastru pal şi în păr o floare roşie de mătase. Ofiţerul comunist urma să ţină în mână un ziar al Guomindangului, *Central Daily*, împăturit în formă de triunghi şi să se identifice prin gestul de a-şi şterge de trei ori sudoarea de pe partea stângă a feţei şi apoi de trei ori de pe partea dreaptă.

În ziua respectivă, mama s-a dus la un mic templu în imediata apropiere a vechiului zid nordic, aflat înlăuntrul perimetrului de apărare. Un bărbat purtând ziarul pliat triunghiular în mână s-a apropiat de ea şi a semnalat corect. Mama i-a mângâiat de trei ori obrazul drept cu mâna dreaptă, apoi i-a mângâiat obrazul stâng de trei ori cu mâna stângă. Apoi, l-a luat de braţ şi au plecat împreună.

Mama nu ştia exact care era misiunea lui şi nici nu l-a întrebat. Mai tot timpul s-au plimbat în tăcere, vorbindu-şi doar când trecea cineva pe lângă ei. Misiunea a fost îndeplinită fără incidente.

Au urmat şi altele în jurul periferiei oraşului şi pe lângă căile ferate, arteră vitală pentru comunicaţii.

Era însă una să obţii informaţia şi alta să o scoţi din oraş. Către sfârşitul lui iulie, punctele de control au fost închise şi oricine încerca să intre sau să iasă din oraş era cercetat cu atenţie. Yu-wu a consultat-o pe mama. Curajul şi îndemânarea ei i se păreau demne de toată încrederea lui. Vehiculele ofiţerilor superiori puteau intra şi ieşi fără să fie cercetate şi mama s-a gândit la o legătură pe care ar

putea-o folosi. Una din colegele ei era nepoata unui comandant al armatei locale, generalul Ji, iar fratele fetei era colonel în brigada bunicului său.

Familia Ji avea o influenţă considerabilă în Jinzhou. Ocupa o stradă întreagă, poreclită „Strada Ji”, unde posedau un complex de clădiri cu o grădină întinsă, bine îngrijită. Mama se plimbase adesea acolo cu prietena ei şi era în relaţii de prietenie cu fratele ei, Hui-ge.

Hui-ge era un tânăr chipeş, de douăzeci şi cinci de ani, cu o diplomă universitară în inginerie. Spre deosebire de mulţi tineri din familii bogate şi influente, nu era deloc un filfizon. Mama îl plăcea şi sentimentele îi erau împărtăşite. Tânărul a început să facă vizite de curtoazie familiei Xia şi să o invite pe mama la ceaiuri. Şi bunica îl plăcea, îl găsea foarte politicos şi îl considera o partidă bună pentru fiica ei.

În curând, Hui-ge a început s-o invite pe mama singură. La început îi însoţea sora lui, în chip de „damă de companie” dar, în curând, ea dispărea sub diverse pretexte. Îşi lăuda fratele în faţa mamei mele, accentuând că era preferatul bunicului. Trebuie să-i fi spus şi lui câte ceva despre mama, deoarece ea a descoperit că ştia o mulţime de lucruri în ce o privea, inclusiv faptul că fusese arestată pentru activităţile ei radicale, în felul acesta, tinerii şi-au dat seama că aveau multe în comun. Hui-ge era foarte sincer în privinţa Guomindangului. De câteva ori, trăgând de pulpanele uniformei sale de colonel, oftase, exprimându-şi speranţa că războiul se va sfârşi în curând şi el se va întoarce la profesiunea lui de inginer. I-a mai spus mamei că zilele Guomindangului i se păreau numărate şi ea a avut impresia că încerca să-şi dezvăluie cele mai intime păreri.

Mama era convinsă că Hui-ge o simpatiza, dar se întreba dacă nu existau şi motive politice îndărătul acţiunilor lui. Până la urmă a dedus că el încerca să-i transmită ei un mesaj şi, prin ea, comuniştilor. Mesajul era: „Nu-mi place Guomindangul şi vreau să vă ajut”.

Cu timpul au devenit conspiratori taciţi. Într-o zi, mama i-a sugerat că ar putea să se predea comuniştilor cu ceva trupe (ceea ce se întâmpla destul de des). El i-a răspuns că era numai ofiţer de stat-major şi nu comanda trupe. Mama i-a cerut să încerce să-şi convingă bunicul să treacă de

partea cealaltă, dar el i-a răspuns, întristat, că bătrânul l-ar împuşca dacă ar îndrăzni doar să-i sugereze acest lucru.

Mama îl informa continuu pe Yu-wu, care a sfătuit-o să-l cultive pe Hui-ge. În curând, Yu-wu i-a spus să-i ceară lui Hui-ge să o plimbe cu jeepul lui în afara oraşului. Au făcut trei sau patru astfel de excursii şi de fiecare dată când s-au aflat în apropierea unei toalete, ea i-a cerut să oprească să meargă la toaletă. Mama cobora şi ascundea un mesaj într-o gaură din peretele cabinei, în timp ce el o aştepta. Nu i-a pus niciodată vreo întrebare. Conversaţia lor se concentra tot mai mult pe îngrijorarea lui cu privire la familie şi la el însuşi. Pe ocolite, el a insinuat că ar putea fi executat de comunişti. „Îmi este teamă că nu am să fiu decât un suflet fără trup, în afara porţii de vest!" (Cerul de vest era considerat destinaţia celor morţi, ca tărâm al păcii eterne. Astfel că terenul de execuţii din Jinzhou, ca majoritatea locurilor din China, era în afara porţii de Vest.) Şi pe când rostea aceste cuvinte, privea întrebător în ochii mamei, invitând-o parcă să-l contrazică.

Mama era tot mai sigură că ar putea fi iertat de comunişti pentru tot ce făcuse în favoarea lor. Deşi tot schimbul de păreri fusese implicit, ea îi răspundea încrezătoare: „Mai dă-le încolo gândurile astea negre!" sau „Sunt sigură că asta nu ţi se va întâmpla ţie!"

Situaţia Guomindangului continua însă să se deterioreze spre sfârşitul verii – şi nu numai din cauza acţiunii militare. Corupţia provoca haos. Inflaţia crescuse la cifre de neimaginat, de peste zece mii de ori la sfârşitul lui 1948 în regiunile stăpânite de Guomindang. În Jinzhou, preţul boabelor de sorg, principala cereală disponibilă, crescuse de şaptezeci de ori peste noapte. Cu fiecare zi ce trecea, situaţia populaţiei civile devenea tot mai disperată, întrucât alimentele erau rechiziţionate de armată şi vândute apoi, în majoritate, de către comandanţii locali pe piaţa neagră.

Înaltul comandament al Guomindangului era dezbinat în privinţa strategiei. Ciang Kai-shek recomanda abandonarea Mukdenului, cel mai mare oraş din Manciuria, pentru a se concentra pentru păstrarea oraşului Jinzhou, dar n-a fost în stare să impună o strategie comună generalilor săi. Părea să-şi pună toate speranţele într-o intervenţie mai

substanţială a americanilor. S-a semnalat defetism chiar în statul său major.

În septembrie, Guomindangul nu mai deţinea decât trei puncte întărite în Manciuria – Mukden, Changehun (vechea capitală a Manciuriei Hsinking) şi Jinzhou – şi cele trei sute de mile de căi ferate, care făceau legătura între ele. Comuniştii încercuiseră însă simultan toate aceste trei oraşe şi Guomindangul nu ştia de unde va porni atacul principal. Acesta avea să fie Jinzhou, cel mai sudic din cele trei oraşe şi, în acelaşi timp, cheia strategică, deoarece, dacă el cădea, celelalte două ar fi rămas fără aprovizionare. Comuniştii erau în stare să deplaseze un număr mare de trupe, fără să fie detectate, în timp ce Guomindangul depindea de calea ferată, aflată sub un atac constant, şi, în mai mică măsură, de transportul pe calea aerului.

Asaltul asupra oraşului Jinzhou a început la 12 septembrie 1948. Un diplomat american, John F. Melby, care aterizase la Mukden, notase în jurnalul său la 23 septembrie: „în nord, de-a lungul coridorului spre Manciuria, artileria comuniştilor distruge sistematic aeroportul din Chinchow (Jinzhou)”. În ziua următoare, 24 septembrie, forţele comuniste s-au apropiat. Douăzeci şi patru de ore mai târziu, Chiang Kai-shek i-a ordonat generalului Wei Li-huang să iasă din Mukden cu cincisprezece divizii, pentru a elibera Jinzhou. Generalul Wei a şovăit şi, la 20 septembrie, comuniştii izolaseră Jinzhou.

La 1 octombrie, încercuirea oraşului era terminată. Yixian, oraşul natal al bunicii mele, la douăzeci şi cinci de mile spre nord, a căzut în aceeaşi zi. Chiang Kai-shek a zburat la Mukden pentru a prelua comanda. A dispus ca şapte noi divizii să fie angajate în bătălia pentru Jinzhou, nu a reuşit însă să-l disloce pe generalul Wei din Mukden până la 9 octombrie, la două săptămâni după ce ordinul fusese dat şi, chiar şi atunci, cu doar unsprezece divizii în loc de cincisprezece. La 6 octombrie, Chiang Kai-shek a zburat la Huludao şi a ordonat ca trupele din acea regiune să se îndrepte spre Jinzhou, pentru a elibera oraşul. Unii au executat ordinul, alţii nu, şi, în curând ostaşii lui au fost izolaţi şi decimaţi.

Comuniştii se pregăteau să transforme asaltul asupra

oraşului Jinzhou într-un asediu. Yu-wu a contactat-o pe mama şi i-a cerut să întreprindă o misiune periculoasă: să introducă detonatoare în unul din depozitele de muniţii – cel care asigura aprovizionarea diviziei lui Hui-ge. Muniţia era depozitată într-o curte, ale cărei ziduri erau completate deasupra cu sârmă ghimpată, despre care se presupunea că este electrificată. Toţi cei care intrau şi ieşeau din curte erau cercetaţi cu atenţie. Soldaţii care locuiau în complex îşi petreceau timpul jucând cărţi şi îmbătându-se. Uneori erau aduse şi prostituate, şi ofiţerii organizau serate dansante într-un club improvizat. Mama i-a spus lui Hui-ge că dorea să meargă şi ea în acel club ca să privească la dansatori, iar acesta a acceptat fără să-i pună vreo întrebare.

Detonatoarele i-au fost înmânate mamei a doua zi de către un bărbat necunoscut. Le-a pus în poşetă şi a pornit cu Hui-ge în maşina lui spre depozit. La intrare nu au fost percheziţionaţi. După ce au intrat, mama l-a rugat pe Hui-ge să o conducă să viziteze localul. Ea lăsase poşeta în maşină, aşa cum fusese instruită. Îndată ce ei s-au pierdut printre participanţii la petrecere, alţi activişti urmau să sustragă detonatoarele din poşeta mamei. Mama s-a plimbat prin club cu o încetineală deliberată, ca să le dea timp comuniştilor să-şi îndeplinească misiunea, iar Hui-ge a însoţit-o cu plăcere.

În noaptea aceea, oraşul a fost zguduit de o explozie uriaşă. Grenadele au provocat reacţii în lanţ, iar dinamita şi focoasele proiectate au luminat cerul cu un foc spectaculos de artificii. Străzile în care se afla depozitul erau în flăcări, ferestrele au fost sparte pe o rază de aproape cincizeci de yarzi. În dimineaţa următoare, Hui-ge a invitat-o pe mama acasă la ai lui. Avea ochii duşi în fundul capului şi era neras. Se vedea că nu închisese o clipă ochii. A întâmpinat-o ceva mai rezervat ca de obicei.

După o tăcere grea, a întrebat-o dacă auzise noutăţile. Expresia ei i-a confirmat cele mai cumplite temeri – şi anume că el fusese cel care ajutase la distrugerea propriei divizii. I-a spus că va urma o investigaţie. „Mă întreb dacă explozia îmi va zbura capul de pe umeri”, a oftat el, „sau îmi va aduce o răsplată?” Mama, căreia îi părea rău pentru

el, i-a răspuns încurajându-l: „Sunt sigură că vei fi răsplătit”. La aceasta, Hui-ge s-a ridicat şi a salutat-o politicos: „Mulţumesc pentru promisiunea ta!” a spus el.

Între timp, proiectilele artileriei comuniste începuseră să cadă asupra oraşului. Când a auzit primele ţiuituri pe deasupra capului, mama a fost cam speriată, dar, cu timpul, s-a obişnuit deşi bombardamentul se înteţise, devenind ca un tunet permanent. Populaţia s-a lăsat cuprinsă de un fel de indiferenţă fatalistă, care a ajutat-o să-şi depăşească frica. Asediul a zdruncinat şi ritualul rigid Manchu, atât de sever respectat de dr. Xia, şi, pentru prima dată, toţi membrii familiei au mâncat împreună la aceeaşi masă, bărbaţi şi femei, stăpâni şi servitori. În trecut, ei luau masa împărţiţi pe opt grupe, fiecare grupă primind o mâncare diferită. Într-o zi, în timp ce şedeau în jurul mesei, pregătindu-se să-şi înceapă cina, un proiectil a intrat pe fereastră, deasupra kang-ului, unde se juca fiul lui Yu-lin, în vârstă de un an, şi s-a oprit înfigându-se sub masă. Din fericire, ca multe alte proiectile, a fost unul care n-a explodat.

După ce a început asediul nu se mai găseau alimente nici pe piaţa neagră. Cu o sută de milioane de dolari de pe vremea stăpânirii Guomindangului abia dacă puteai cumpăra o jumătate de kilogram de sorg. Ca majoritatea familiilor lor care şi-au permis asta, bunica făcuse o provizie de sorg şi de fasole, iar „Credinciosul” Pei-o, soţul surorii ei, îşi folosise legăturile pentru a obţine ceva provizii în plus. În timpul asediului, măgarul familiei a fost ucis de un şrapnel, aşa că l-au mâncat.

La 8 octombrie, comuniştii au pus pe poziţii de atac aproape un sfert de milion de soldaţi. Bombardamentul a devenit mai intens şi mai precis. Comandantul suprem al Guomindangului, generalul Fan Han-jie, spunea că părea să-l urmărească oriunde se ducea. Multe poziţii ale artileriei au fost distruse, iar forturile sistemului de apărare neterminate au devenit ţinta bombardamentelor, la fel cu arterele de comunicaţii rutiere şi ale căilor ferate. Liniile telefonice şi telegrafice au fost tăiate şi reţeaua electrică s-a prăbuşit.

La 13 octombrie au căzut şi sistemele de apărare

exterioare. Peste o sută de mii de efective ale Guomindangului s-au retras în dezordine în centrul oraşului. În acea noapte, o bandă de vreo doisprezece soldaţi în dezordine au năvălit în locuinţa familiei Xia, cerând hrană, Nu mâncaseră de două zile. Dr. Xia i-a salutat cu politeţe şi soţia lui Yu-lin s-a apucat să pregătească o cratiţă uriaşă de găluşti din sorg. Când au fost gata, le-a pus pe masa din bucătărie şi s-a dus în odaia alăturată ca să-i cheme pe soldaţi. Dar abia s-a întors cu spatele, că un proiectil a nimerit în cratiţă şi a explodat, împrăştiind găluştile în toată bucătăria. Femeia s-a aruncat sub masă, în faţa kang-ului. Un soldat i-o luase înainte, dar ea nu s-a intimidat, l-a apucat de picior şi l-a scos de acolo. Bunica a fost îngrozită: „Dacă se întorcea şi apăsa pe trăgaci?” i-a şoptit ea după ce soldatul ieşise din odaie.

Până către sfârşitul asediului, bombardamentul a fost surprinzător de precis; puţine case obişnuite au fost lovite şi totuşi populaţia a avut de suferit din cauza incendiilor distrugătoare pe care le provocau bombele şi a apei insuficiente pentru a le stinge. Cerul era complet întunecat de fumul gros şi negru şi nu puteai vedea decât la câţiva metri, chiar şi în toiul zilei. Pe lângă asta, zgomotul artileriei era asurzitor. Mama auzea oameni văitându-se, dar nu putea distinge unde şi ce se întâmpla.

La 14 octombrie, a fost lansată ofensiva finală. Nouă sute de guri de tun bombardau oraşul fără întrerupere. Majoritatea familiilor îşi improvizaseră adăposturi antiaeriene pe care le săpaseră din timp, dar dr. Xia a refuzat să părăsească locuinţa. Şedea calm pe kang-ul din colţul camerei sale, lângă fereastră, şi se ruga în tăcere lui Buddha. La un moment dat, paisprezece pisicuţe au năvălit în camera lui. A fost încântat. „Un loc în care o pisică încearcă să se ascundă este un loc norocos”, a spus el. Adevărul este că în camera lui nu a pătruns niciun glonte – şi toţi pisoii au supravieţuit. Cealaltă persoană care a refuzat să se refugieze în adăpost a fost străbunica mea, care se ghemuia sub masa de stejar de lângă kang-ul din camera ei. Când s-a terminat lupta, pilotele şi păturile groase care acopereau masa arătau de-a dreptul ciuruite.

În toiul unui bombardament, băieţelul lui Yu-lin, care se

afla în adăpost, a avut nevoie să meargă la toaletă. Mama lui l-a scos afară; câteva secunde mai târziu partea de adăpost unde şezuseră ei s-a prăbuşit. Mama şi bunica au trebuit să se adăpostească în casă. Mama s-a ghemuit lângă kang-ul din bucătărie, dar, în curând, bucăţi din proiectile au început să lovească în soclul de cărămidă al kang-ului şi întreaga casă a început să se clatine. A fugit în grădina din spatele casei. Cerul era negru de fum, gloanţe zburau peste tot şi ricoşau de ziduri, împroşcând pereţii. Zgomotul pe care-l făceau semăna cu o aversă puternică, amestecată cu gemete şi strigăte.

În zorii zilei următoare, un grup de soldaţi ai Guomindangului au năvălit în casă, trăgând după ei douăzeci de civili înspăimântaţi, de toate vârstele – locuitori a trei case vecine. Soldaţii erau isterici. Veneau dintr-un post de artilerie, instalat într-un templu de peste drum, care fusese lovit cu mare precizie, şi urlau la civili acuzându-i că unul dintre ei trebuie să fi dezvăluit poziţia lor. Ţipau întruna că trebuiau să afle cine semnalizase. Cum nimeni nu răspundea, au înşfăcat-o pe mama şi au împins-o într-un zid acuzatori. Bunica a fost îngrozită. A scos câteva piese de aur şi le-a îndesat în mâinile soldaţilor. Ea şi dr. Xia au îngenuncheat în faţa soldaţilor şi i-au rugat să-i dea mamei drumul. Soţia lui Yu-lin a povestit după aceea că atunci fusese singura dată când l-a văzut pe dr. Xia speriat cu adevărat. El pleda în faţa soldaţilor: „E fetiţa mea! Vă rog să mă credeţi că nu e vinovată”.

Soldaţii au luat aurul şi i-au dat drumul mamei, dar i-au înghesuit pe toţi cu baionetele în două camere şi i-au închis acolo ca să nu mai poată trimite alte semnale, spuneau ei. În cămăruţe era întuneric beznă şi se instalase o atmosferă înfricoşătoare. Curând, mama a remarcat că intensitatea bombardamentului scădea, zgomotele ce se auzeau de afară erau diferite; pe lângă şuieratul proiectilelor se distingeau şi explozii de grenade de mână, zăngănit de baionete şi voci care strigau: „Depuneţi armele şi vă lăsăm în viaţă!”, dar şi zbierete de furie şi de durere care îţi îngheţau sângele în vine. Aceste zgomote se auzeau tot mai aproape şi a început să se audă chiar tropăit de cizme. Soldaţii Guomindangului se depărtau, fugind în stradă.

În cele din urmă, zgomotele s-au mai potolit şi familia Xia a auzit bătăi în poarta laterală a casei. Dr. Xia s-a dus cu precauţie spre uşă şi a deschis-o: soldaţii Guomindangului dispăruseră. Apoi s-a dus la poarta laterală şi a întrebat cine e. O voce i-a răspuns: „Suntem armata poporului. Am venit să vă eliberăm”. Dr. Xia a deschis poarta şi câţiva bărbaţi în uniforme atârnând pe ei au intrat repede. În întunericul din cameră, mama a remarcat că pe mâneca stângă aveau legate cârpe albe în chip de banderole, dar că purtau armele în poziţie de tragere, cu baioneta îndreptată spre ei. „Nu vă temeţi, au spus ei. Nu vă facem niciun rău. Suntem armata *voastră,* armata poporului”. Au mai spus că voiau să controleze casa ca să nu fie ascunşi soldaţi ai Guomindangului. Nu era o rugăminte, deşi tonul era politicos. Soldaţii n-au întors casa pe dos, n-au cerut de mâncare, nici n-au furat ceva. După control, au plecat, adresând familiei un rămas-bun politicos.

Abia după vizita soldaţilor, s-au lămurit cu toţii că oraşul fusese preluat cu adevărat de comunişti. Mama era încântată. De data aceasta, nu se simţea dezamăgită de uniformele prăfuite şi rupte ale soldaţilor comunişti.

Toţi cei care se adăpostiseră în locuinţa familiei Xia erau nerăbdători să se întoarcă în casele lor, ca să constate dacă fuseseră lovite de bombe sau jefuite. Una din case fusese distrusă şi o femeie însărcinată, care nu voise să plece, fusese ucisă.

La scurt timp după plecarea vecinilor s-a auzit o nouă bătaie în uşă. Când mama a deschis-o, s-a găsit faţă în faţă cu vreo doisprezece soldaţi ai Guomindangului speriaţi. Erau ca vai de lume şi în ochi li se citea groaza. S-au prosternat în faţa doctorului Xia şi a bunicii şi i-au implorat să le dea haine civile. Familiei Xia i-a fost milă de ei, le-a dat nişte haine vechi pe care le-au îmbrăcat în grabă peste uniforme şi au plecat.

Soţia lui Yu-lin a deschis poarta principală de cum s-a luminat de ziuă. Văzând mai multe cadavre ce zăceau pe stradă, a scos un ţipăt şi a fugit înapoi în casă. Mama a auzit-o şi s-a dus să vadă ce se întâmplase, într-adevăr, pe stradă erau multe cadavre fără capete şi dezmembrate, iar din altele se revărsau intestinele, totul într-o baie de sânge.

De stâlpii de telegraf spânzurau bucăţi de carne umană, braţe şi picioare. Capacele de canalizare erau înfundate cu sânge, carne şi gunoaie.

Bătălia pentru Jinzhou fusese una de dimensiuni apocaliptice. Atacul final durase treizeci şi una de ore şi în multe privinţe reprezentase momentul crucial al războiului civil. Au fost ucişi douăzeci de mii de soldaţi ai Guomindangului şi peste optzeci de mii au fost capturaţi. Optsprezece generali au fost luaţi prizonieri, printre care comandantul suprem al forţelor Guomindangului din Jinzhou, generalul Fan Han-jie, care încercase să scape deghizat în civil. Printre prizonierii de război care mărşăluiau pe străzi spre lagăre provizorii, mama a recunoscut-o pe o prietenă de-a ei împreună cu soţul ei, ofiţer, amândoi cocârjaţi sub o pătură.

Politica comuniştilor era să nu-i execute pe cei care depuseseră armele şi să-i trateze bine pe prizonieri. Ideea era să-i câştige de partea lor pe soldaţii simpli care proveneau, în majoritate, din familii de ţărani săraci. Comuniştii nu organizau lagăre de prizonieri, îi reţineau doar pe ofiţerii cu grade mijlocii şi înalte şi le dădeau drumul celorlalţi. În schimb, organizau mitinguri în care soldaţii erau încurajaţi să vorbească despre viaţa grea a ţăranilor fără pământ. Ţelul Revoluţiei, spuneau comuniştii, era să le dea pământ. Soldaţii aveau de ales: fie să se întoarcă acasă, caz în care li se plătea drumul, fie să se alăture comuniştilor şi să-i ajute să şteargă de pe suprafaţa pământului Guomindangul, astfel încât nimeni să nu le mai ia vreodată pământul înapoi. Majoritatea au ales să rămână şi să intre în armata comunistă. Alţii, evident, nu puteau ajunge la casele lor cu un război încă în desfăşurare. Mao învăţase din vechea artă chinezească a războiului că modul cel mai eficient de a cuceri poporul era să cucerească inimile şi minţile. Politica faţă de prizonieri s-a dovedit un enorm succes. Mai ales după Jinzhou, tot mai mulţi soldaţi ai Guomindangului s-au lăsat, pur şi simplu, capturaţi. Peste 1, 75 milioane de soldaţi ai Guomindangului s-au predat şi au trecut de partea comuniştilor în timpul războiului civil, în ultimul an, pierderile umane s-au ridicat la mai puţin de douăzeci la sută din trupele pe care le-a

pierdut Guomindangul.

Unul dintre comandanţii principali fusese prins împreună cu fiica sa, care era însărcinată, iar sarcina era foarte avansată. I-a cerut ofiţerului comandant comunist să-l lase să rămână la Jinzhou ca să stea cu fiica sa. Ofiţerul comunist i-a răspuns că nu se cuvenea ca un tată să-şi ajute fiica la naştere şi că va trimite o „tovarăşă” să o asiste. Ofiţerul Guomindang a crezut că voia doar să scape de el, dar ulterior a aflat că fiica lui fusese bine tratată şi că „tovarăşa” nu era alta decât soţia ofiţerului comandant. Politica faţă de prizonieri era o combinaţie sofisticată de calcul politic şi considerente umanitare şi pot spune că a reprezentat unul din factorii cruciali în victoria comuniştilor. Ţelul lor nu a fost doar să zdrobească armata duşmană, ci, dacă era posibil, s-o dezintegreze. Guomindangul a fost învins atât prin demoralizare, cât şi prin focul armelor.

După război, prioritatea numărul unu a fost curăţenia, făcută în cea mai mare parte de soldaţii comunişti. Şi localnicii au fost interesaţi să dea ajutor, deoarece doreau să scape cât mai repede de cadavrele şi de dărâmăturile din jurul caselor. Zile întregi, convoaie de căruţe încărcate cu cadavre şi şiruri de cetăţeni cărând coşuri în spinare puteau fi văzute defilând pe străzile oraşului. Când circulaţia a redevenit posibilă în oraş, mama a aflat de mulţi cunoscuţi care fuseseră ucişi, unii loviţi direct, alţii îngropaţi în dărâmăturile caselor căzute peste ei.

În dimineaţa de după sfârşitul asediului, comuniştii au afişat panouri, prin care cereau locuitorilor să revină cât mai repede la o viaţă normală. Dr. Xia şi-a atârnat din nou firma decorată vesel, anunţând redeschiderea cabinetului medical. Mai târziu, administraţia comunistă a anunţat că el a fost primul doctor din oraş care le-a urmat îndemnul. Pe 20 octombrie s-a redeschis majoritatea prăvăliilor, chiar dacă pe străzi încă mai zăceau cadavre. Două zile mai târziu, s-au redeschis şcolile şi în instituţii a început să se lucreze cu program normal.

Problema imediată era hrana. Noua guvernare i-a îndemnat pe ţărani să-şi vândă produsele în oraşe şi i-a încurajat prin stabilirea unor preţuri de două ori mai mari decât puteau obţine în sate. Preţul sorgului a scăzut rapid,

de la o sută milioane de dolari Guomindang pentru un pfund (o jumătate de kilogram) la două mii de dolari. Un muncitor obişnuit putea cumpăra în curând două kilograme de sorg cu câştigul unei zile de muncă. Teama de foamete a dispărut. Comuniştii au acordat asistenţă celor săraci constând în grâne, sare şi cărbuni. Guomindangul nu făcuse niciodată aşa ceva şi populaţia a fost foarte impresionată.

Alt aspect care a câştigat bunăvoinţa populaţiei locale a fost disciplina de care dădeau dovadă soldaţii comunişti. Nu numai că nu s-au înregistrat tâlhării sau violuri, dar mulţi soldaţi s-au străduit să dovedească un comportament exemplar, ceea ce era într-un contrast categoric cu cel al trupelor Guomindangului.

Oraşul a rămas totuşi în stare de alertă. Avioanele americane zburau ameninţător deasupra lui. La 23 octombrie, forţe importante ale Guomindangului au încercat fără succes să recucerească Jinzhou printr-o mişcare de învăluire dinspre Huludao şi dinspre nord-est.

După pierderea Jinzhouului, uriaşele armate din jurul Mukdenului şi Changehunului s-au prăbuşit ori s-au predat, iar la 2 noiembrie, întreaga Manciurie se afla în mâinile comuniştilor.

Comuniştii s-au dovedit extrem de eficienţi în ce priveşte restaurarea ordinii şi punerea în mişcare a economiei. Băncile din Jinzhou s-au redeschis la 3 decembrie şi aprovizionarea cu electricitate s-a restabilit în ziua următoare. La 29 decembrie s-a anunţat un nou sistem de administrare a străzilor cu comitete de rezidenţi în locul vechilor comitete de vecini. Acestea urmau să fie instituţia-cheie în sistemul comunist de administraţie şi control. În ziua următoare a reînceput livrarea apei curente, iar pe 31 decembrie, au început să funcţioneze şi căile ferate.

Comuniştii au reuşit chiar să pună capăt inflaţiei, stabilind un curs de schimb favorabil pentru convertirea monedei fără valoare a Guomindangului în moneda comunistă „Marele Zid”.

Din clipa intrării în oraş a forţelor comuniste, mama n-a mai avut altă dorinţă decât să se implice în munca pentru revoluţie. S-a simţit ea însăşi parte a cauzei comuniste. După câteva zile de aşteptare nerăbdătoare, a fost

contactată de un reprezentant al Partidului, care i-a fixat o întâlnire cu cel care răspundea de munca tinerilor din Jinzhou, camaradul Wang Yu.

6

„Vorbind despre dragoste”.
O căsătorie revoluţionară (1948-1949)

Mama s-a pregătit să-l întâlnească pe tovarăşul Wang într-o dimineaţă blândă de toamnă, cel mai frumos anotimp în Jinzhou, Arşiţa verii trecuse şi aerul începuse să fie mai răcoros; era încă destul de cald ca ea să poată îmbrăca o rochie de vară. Vântul şi praful, care-i chinuiau pe locuitorii oraşului în restul anului, dispăruseră, din fericire.

Mama purta o rochie largă, tradiţională, de un albastru pal şi un fular de mătase de aceeaşi culoare. Părul şi-l tăiase scurt, după noua modă revoluţionară. Pe când traversa curtea noului sediu al guvernului provinciei, a văzut sub un copac, lângă un strat de flori, un bărbat stând în picioare, cu spatele la ea, şi spălându-se pe dinţi. L-a aşteptat să-şi termine treaba şi când bărbatul şi-a ridicat capul, a constatat că avea sub treizeci de ani, o faţă foarte închisă la culoare şi ochi mari, visători. Sub uniforma largă, părea foarte slab şi mai scund decât ea. Avea ceva visător în privirea lui. Mama s-a gândit că arată ca un poet.

„Tovarăşe Wang, eu sunt Xia De-hong de la asociaţia studenţilor, a spus ea. Am venit aici să raportez în legătură cu munca noastră”.

„Wang” era un *nom de guerre* al bărbatului care urma să devină tatăl meu. Intrase în Jinzhou cu câteva zile mai înainte, cu forţele comuniste, încă de la sfârşitul anului 1945, fusese comandantul detaşamentelor de gherilă din regiune. Era acum şeful Secretariatului şi membru al Comitetului Central al Partidului Comunist care guverna Jinzhou şi, în curând, urma să fie numit şeful Departamentului de Afaceri Publice al oraşului, având în sarcina lui educaţia, dezvoltarea literaturii, sănătatea, presa, timpul liber, tineretul şi sondarea opiniei publice. Era un post important.

Se născuse în 1921 la Yibin, în provincia sud-vestică Sichuan, la circa o mie două sute de mile depărtare de

Jinzhou. Yibin, cu o populaţie de vreo treizeci de mii de suflete, se afla la confluenţa râului Min cu râul Nisipul de Aur, care formau Yangtze, cel mai lung fluviu din China. Câmpia din jurul Yibinului este una dintre părţile cele mai fertile ale Sichuanului, cunoscută ca Grânarul Paradisului, iar clima caldă, umedă o face ideală pentru cultivarea ceaiului. Mare parte a ceaiului negru consumat în prezent în Marea Britanie vine de acolo.

Tatăl meu era al şaptelea din nouă copii. Tatăl lui lucrase de la vârsta de doisprezece ani ca ucenic la un fabricant de textile. La maturitate, s-a decis, împreună cu fratele său care lucra în aceeaşi fabrică, să-şi deschidă propria lor afacere. În câţiva ani au prosperat şi au fost în stare să-şi cumpere o casă spaţioasă.

Dar fostul lor patron, care-i invidia pentru succesul lor, i-a dat în judecată, că au furat bani de la el pentru a-şi putea porni afacerea. Procesul a durat şapte ani şi fraţii au trebuit să-şi cheltuiască toate fondurile în încercarea de a se dezvinovăţi. Toţi cei care aveau o relaţie cu instanţa erau extorcaţi de bani, iar lăcomia oficialităţilor era insaţiabilă. Bunicul a fost aruncat în închisoare şi singurul mod în care fratele său l-a putut elibera a fost să-l convingă pe fostul patron să renunţe la plângere. Pentru asta a trebuit să-i ofere o mie de piese de argint. Acest efort i-a distrus şi unchiul lui a murit la puţin timp după aceea, la vârsta de treizeci şi patru de ani, din cauza grijilor şi a oboselii.

Bunicul a rămas să întreţină singur două familii, compuse din cincisprezece membri. Şi-a redeschis afacerea şi la finele anilor ’20 începuse chiar să-i meargă bine. Dar era o perioadă de lupte intense între comandanţii militari care impuneau toţi taxe grele. Această situaţie, la care se adăugau efectele Marii Recesiuni, făcea foarte problematică supravieţuirea unei fabrici de textile. În 1933, bunicul a murit şi el din cauza muncii excesive şi a tensiunii nervoase. Avea patruzeci şi cinci de ani. Afacerea a fost vândută pentru plata datoriilor, iar familia s-a împrăştiat. Unii au devenit soldaţi, opţiune considerată ultima salvare; cu luptele care nu mai conteneau, era foarte uşor să-ţi găseşti moartea. Alţii au găsit slujbe întâmplătoare, iar fetele s-au măritat cât de bine au putut. Una din verişoarele

tatălui meu, în vârstă de cincisprezece ani, de care tata era foarte ataşat, a trebuit să se mărite cu un drogat, mai în vârstă decât ea cu mai multe zeci de ani. Când a sosit lectica să o ia, tata a fugit după ea, neştiind dacă o va mai vedea vreodată.

Tatăl meu adora cărţile şi a început să înveţe să citească proză clasică la vârsta de trei ani, ceea ce era un fapt excepţional. Dar în anul următor morţii bunicului, a trebuit să abandoneze şcoala. Avea doar treisprezece ani şi a suferit mult că a renunţat la studii. A trebuit să-şi găsească o slujbă, aşa că, în anul următor, 1935, a părăsit Yibin şi a coborât pe Yangtze până la Chongqing, un oraş mult mai mare. S-a angajat ca ucenic într-o băcănie, unde lucra douăsprezece ore pe zi. Una din sarcinile lui era să-l însoţească ducând o enormă narghilea pe patronul său, care colinda prin oraş într-un fotoliu din bambus, purtat pe umeri de doi bărbaţi. Scopul unic al acestei acţiuni era ca patronul să se poată lăuda că îşi permitea să angajeze un servitor care să-i ducă narghileaua – care ar fi putut fi pusă pe scaun lângă el. Tata nu primea leafă, doar un pat de dormit şi două mese insuficiente pe zi. Nici cină nu primea şi se culca în fiecare noapte cu stomacul gol, chinuit de crampe, era obsedat de foame.

Tot în Chongqing trăia şi sora lui mai mare, care se căsătorise cu un profesor. După moartea soţului ei, aceasta o adusese pe mama lor să trăiască alături de ei. Într-o bună zi, tata fusese atât de înfometat, încât s-a dus în bucătărie şi s-a înfruptat dintr-un cartof rece. Când sora lui a aflat, a zbierat la el: „îmi este destul de greu să o întreţin pe mama şi nu pot să-l mai hrănesc şi pe fratele meu”. Tata a fost atât de jignit că a fugit de acasă şi nu s-a mai întors.

I-a cerut patronului să-i dea să mănânce seara. Acesta, nu numai că l-a refuzat, dar a şi început să-l bată. Revoltat, tata l-a părăsit şi s-a întors la Yibin, unde a trăit din slujbe sporadice în diferite prăvălii. A cunoscut suferinţa nu numai pe pielea lui, dar şi observându-i pe cei din jur. În drum spre locul de muncă, întâlnea zilnic un bătrân care vindea chifle. Bătrânul se târa cu greutate aplecat de spate şi era orb. Ca să atragă atenţia trecătorilor, cânta o melodie sfâşietoare. Şi, de câte ori auzea acea melodie, tata îşi

spunea că societatea trebuia să se schimbe.

A început să privească în jur căutând soluţii. Îşi amintea mereu când auzise pentru prima oară cuvântul „comunism”; era în 1928, pe când avea şapte ani. Se juca lângă casă, când a remarcat îmbulzeală la o răscruce de drumuri. S-a strecurat în faţă, de unde a văzut un tânăr şezând pe pământ, cu picioarele încrucişate. Mâinile îi erau legate la spate; deasupra lui stătea aplecat un bărbat solid, care ţinea în mâini o uriaşă sabie latră. În mod curios, tânărul a fost lăsat să vorbească un timp despre idealurile lui şi despre ceva numit comunism. Apoi, călăul a lăsat sabia să cadă pe ceafa omului. Tata a gemut acoperindu-şi ochii. Tremura din toate mădularele, dar era şi puternic impresionat de curajul tânărului şi de calmul lui în faţa morţii.

În a doua jumătate a anilor ’30, chiar şi într-o localitate atât de izolată cum era Yibin, comuniştii începuseră să organizeze o celulă ilegală importantă. Obiectivul lor principal era să reziste japonezilor. Chiang Kai-shek adoptase politica non-rezistenţei în faţa ocupaţiei japonezilor asupra Manciuriei şi a tot mai numeroaselor încălcări ale teritoriilor chineze şi se concentrase pe încercarea de anihilare a comuniştilor. Atunci comuniştii au lansat un slogan: „Chinezii nu trebuie să lupte cu chinezii”, şi l-au presat pe Chiang Kai-shek să se concentreze asupra luptei împotriva japonezilor. În decembrie 1936, Chiang a fost răpit de doi dintre propriii săi generali, unul dintre ei fiind Tânărul Mareşal Chang

Hsueh-liang, din Manciuria. A fost salvat cu contribuţia comuniştilor, care au ajutat la eliberarea lui în schimbul unui acord de a forma un front unit împotriva Japoniei. Chiang Kai-shek a trebuit să consimtă fără tragere de inimă, ştiind că aceasta le-ar permite comuniştilor să supravieţuiască şi să se organizeze. „Japonezii sunt o boală de piele, spunea el, comuniştii sunt o boală de inimă”. Deşi comuniştii şi Guomindangul se socoteau aliaţi, comuniştii tot mai activau în ilegalitate în majoritatea regiunilor.

În iulie 1937, japonezii au declanşat invazia generală asupra Chinei. Tatăl meu, ca mulţi alţii, era îngrozit şi disperat văzând ce se întâmpla cu patria lui. Cam pe atunci,

începuse să lucreze într-o librărie în care se vindeau publicaţii de stânga. Rămânea în librărie în calitate de paznic de noapte şi devora carte după carte.

Îşi rotunjea veniturile datorită unei slujbe de seară de „povestitor” într-un cinematograf. Multe din filmele aduse erau filme americane mute şi el trebuia să stea lângă ecran şi să explice ce se întâmpla pe pânză, deoarece filmele nu erau nici dublate, nici subtitrate. Se alăturase şi unei trupe de teatru antijaponeze şi, cum avea aparenţa unui tânăr subţiratic, cu trăsături delicate, juca roluri feminine.

Tatăl meu îi iubea pe membrii trupei şi, prin prietenii pe care şi i-a făcut, a intrat în legătură cu comuniştii ilegalişti. Punctul de vedere comunist, cu privire la lupta împotriva japonezilor şi la crearea unei societăţi juste, i-a aprins imaginaţia, astfel că s-a înscris în Partid în 1938, pe când abia împlinise şaptesprezece ani. Pe atunci, Guomindangul era extrem de vigilent în a descoperi activităţile comuniştilor în Sichuan. Capitala Namjing căzuse în mâinile japonezilor în decembrie 1937, iar Chiang Kai-shek şi-a mutat sediul guvernului la Chongqing. Ca o consecinţă, în Sichuan s-a declanşat o activitate febrilă a poliţiei şi trupa de teatru a tatei s-a împrăştiat, iar unii din prietenii lui au fost arestaţi, în timp ce alţii au trebuit să se exileze. Tata s-a simţit frustrat că nu putea face ceva pentru ţara lui.

Cu câţiva ani înainte, forţele comuniste trecuseră prin regiunile îndepărtate ale Sichuanului în Marşul cel Lung de şase mii de mile şi au ajuns astfel şi în orăşelul Yan’an, din partea de nord-vest. Camarazii lui din grup vorbeau adesea despre Yan’an ca fiind un loc unde nu exista corupţie, eficient, şi unde domnea o atmosferă de camaraderie rar întâlnită în alte locuri. Era tocmai răspunsul la visul tatei despre o altă Chină. La începutul anului 1940, şi-a început propriul său marş lung la Yan’an. Întâi s-a dus la Chongqing, unde unul din cumnaţii săi – ofiţer în armata lui Chiang Kai-shek – i-a trimis o scrisoare care să-l ajute să traverseze regiunea ocupată de Guomindang şi să treacă prin blocada instituită de Chiang Kai-shek în jurul Yan’anului. Călătoria a durat aproape patru luni şi tata a ajuns în Yan’an în aprilie 1940.

Orăşelul era situat pe Platoul Pământului Galben, o

regiune izolată şi stearpă din nord-vestul Chinei. Dominat de o pagodă cu nouă etaje, oraşul consta în cea mai mare parte în rânduri de peşteri săpate în roca galbenă în chip de locuinţe. Tatăl meu a trăit în aceste peşteri timp de cinci ani. Mao şi forţele lui epuizate sosiseră acolo între 1935-36, la sfârşitul Marşului cel Lung şi au ridicat Yan'anul la rangul de capitală a republicii lor. Avantajul principal îl constituia izolarea lui, ceea ce îl făcea greu de atacat. Era însă înconjurat de teritorii ostile politic.

După un scurt stagiu la o şcoală de partid, tata a făcut o cerere să fie primit în una din cele mai prestigioase instituţii ale Partidului, Academia de studii marxist-leniniste. Examenul de intrare era destul de greu, dar a obţinut locul întâi, datorită lecturilor sale nocturne în librăria din Yibin. Şi-a surprins colegii care, în majoritate, proveneau din oraşe mari, ca Shanghai şi, la început, îl priviseră de sus. Şi astfel, tatăl meu a devenit cel mai tânăr cercetător al Academiei.

S-a acomodat foarte repede în Yan'an. Oamenii erau entuziaşti, optimişti şi sârguincioşi în muncă. Liderii Partidului duceau o viaţă simplă, ca toţi ceilalţi, în contrast izbitor cu oficialităţile Guomindangului. Yan'an nu era încă o democraţie, dar, în comparaţie cu locul de unde venea, îi părea un paradis al dreptăţii.

În 1942, Mao a iniţiat o campanie de „Rectificare", invitând oamenii să facă aprecieri critice asupra modului cum se desfăşurau lucrurile în Yan'an. Un grup de tineri cercetători ai Academiei, conduşi de Wang Shi-wei, incluzându-l şi pe tatăl meu, au pus afişe în care-i criticau pe lideri şi cereau mai multă libertate, precum şi dreptul de a se exprima individual. Acţiunea lor a dat naştere unei furtuni şi Mao, în persoană, a venit să le citească.

Lui Mao nu i-a plăcut ce a văzut şi a transformat campania într-o vânătoare de vrăjitoare. Wang Shi-wei a fost acuzat de troţkism şi de spionaj. Despre tata, care era cel mai tânăr cercetător al Academiei, Ai Si-qi – reprezentantul principal al marxismului în China şi unul dintre liderii Academiei – a spus că „a comis o greşeală foarte naivă". Mai înainte, Ai Si-qi îl lăudase adesea considerându-l „o minte strălucită şi ascuţită". Tata şi

prietenii săi au fost supuşi unor critici susţinute şi obligaţi să-şi facă autocritica în şedinţe luni întregi. Au fost acuzaţi că au creat haos în Yan'an şi au slăbit unitatea şi disciplina de partid, ceea ce putea aduce prejudicii marii cauze de salvare a Chinei de stăpânirea japonezilor, de sărăcie şi de injustiţie. Liderii de partid încercau întruna să-i convingă că era absolut necesară o completă supunere faţă de partid, pentru binele cauzei.

Academia şi-a închis porţile, iar tata a fost trimis să predea istoria chineză antică la Şcoala Centrală de Partid unor ţărani analfabeţi, deveniţi mari oficialităţi.

Dar încercarea la care a fost supus l-a transformat într-un fanatic. Ca mulţi alţi tineri, investise viaţă şi încredere în Yan'an. Îşi interzicea să se simtă dezamăgit. A acceptat tratamentul dur la care fusese supus nu numai ca fiind justificat, dar şi ca pe o experienţă nobilă – o purificare a sufletului în vederea misiunii de a salva China. Credea că singura cale de realizare a acestui deziderat erau măsurile disciplinate, poate chiar drastice, incluzând şi sacrificiul personal şi o totală subordonare a sinelui.

Pe de altă parte, aici avea de îndeplinit activităţi mai puţin solicitante. Aşa că vizita împrejurimile, adunând poezie populară, a învăţat să danseze devenind un dansator elegant şi graţios, în stilul occidental, foarte popular în saloanele de bal ale vremii, în Yan'an. Mulţi lideri comunişti, printre care şi viitorul prim-ministru, Chu Enlai, erau mari amatori. La poalele colinelor aride şi prăfuite şerpuia râul Yan, galben şi nămolos, unul din braţele maiestuosului Fluviu Galben. Tata venea adesea să înoate aici; îi plăcea mai ales să înoate pe spate, în vreme ce privea impunătoarea pagodă.

Viaţa în orăşelul Yan'an era grea, dar şi amuzantă. În 1942, Chiang Kai-shek a înăsprit blocada şi alimentele, îmbrăcămintea şi alte articole de primă necesitate au devenit tot mai rare. Mao i-a îndemnat pe toţi să pună mâna pe sapă şi pe roata de tors şi să-şi producă singuri bunurile de primă necesitate. Tatăl meu a devenit un torcător talentat.

El a rămas în Yan'an pe tot timpul războiului. În pofida blocadei, comuniştii şi-au întărit controlul asupra unor

regiuni tot mai întinse, în special în nordul Chinei, îndărătul liniilor japoneze. Mao gândise corect: comuniştii reuşiseră să câştige spaţiu vital. La sfârşitul războiului, au reventicat un anumit control asupra a nouăzeci şi cinci de milioane de oameni, circa douăzeci la sută din populaţia totală, în optsprezece „zone de bază”. La fel de important, au câştigat experienţă în ce priveşte guvernarea şi conducerea economiei în condiţii dure. Aceasta le-a fost de mare folos: talentul lor organizatoric şi sistemul de control au fost mereu fenomenale.

La 9 august 1945, trupele sovietice au pătruns în nord-estul Chinei. Două zile mai târziu, comuniştii chinezi le-au propus cooperarea militară împotriva japonezilor, dar au fost refuzaţi. Stalin îl sprijinea pe Chang Kai-shek. În aceeaşi zi, comuniştii chinezi au început să trimită unităţi militare şi consilieri politici în Manciuria ceea ce, după părerea tuturor, avea să fie de o mare importanţă.

O lună după capitularea japonezilor, tatăl meu a primit ordinul să părăsească Yan’an şi să se ducă într-o localitate numită Chaoyang, situată în sud-vestul Manciuriei, la circa şapte sute de mile către est, lângă frontiera cu Mongolia Interioară.

În noiembrie, după un marş de două luni, tata şi cu micul lui grup au ajuns la Chaoyang. Cea mai mare parte a regiunii era compusă din dealuri sterpe şi munţi şi aproape tot atât de săracă precum Yan’an. Până în urmă cu trei luni, făcuse parte din Manchukuo. Un mic grup de comunişti locali proclamaseră un „guvern” propriu. Guomindangul aflat în ilegalitate a făcut acelaşi lucru. Trupele comuniste aduse în grabă din Jinzhou, aflat la cincizeci de mile depărtare, au arestat guvernatorul Guomindangului şi l-au executat pentru „conspiraţie în vederea răsturnării guvernului comunist”.

Grupul tatălui meu a preluat comanda cu autoritate de la Yan’an şi, în decurs de o lună, o administraţie adevărată a început să funcţioneze în întreaga regiune a Chaoyangului, localitate cu o sută de mii de locuitori. Tatăl meu a devenit adjunctul şefului local. Unul din primele acte ale noului guvern a fost de a-şi face cunoscute politica publicând afişe care anunţau: eliberarea tuturor prizonierilor, închiderea

tuturor caselor de amanet (bunurile amanetate puteau fi recuperate în mod gratuit), închiderea bordelurilor, prostituatele urmând să primească timp de şase luni un salariu de la proprietari, deschiderea magazinelor de cereale, urmând să se distribuie cerealele celor mai nevoiaşi locuitori, confiscarea proprietăţilor japonezilor şi ale colaboraţioniştilor, în timp ce industria şi comerţul, având proprietari chinezi, urmau să fie protejate.

Aceste politici au fost foarte populare, în beneficiul sărăcimii care forma vasta majoritate a populaţiei. Chaoyang nu cunoscuse încă niciun guvern măcar relativ bun; fusese mereu jefuit de diferitele trupe din perioada vechilor Seniori ai războiului, apoi ocupat şi stors la sânge de japonezi timp de mai mult de zece ani.

La câteva săptămâni după ce tata şi-a luat în primire noua slujbă, Mao a dat ordin forţelor sale să se retragă din toate oraşele vulnerabile şi din toate căile de comunicaţii majore şi să se răspândească în regiunile rurale, „lăsând şoselele libere şi cuprinzând aceste regiuni din două părţi” şi „încercuind oraşele dinspre sate”. Unitatea tatălui meu s-a retras din Chaoyang spre munţi, într-o regiune aproape complet lipsită de vegetaţie, în afară de ierburi sălbatice, arbuşti cu fructe de pădure. Temperatura scădea noaptea la minus 30°F şi băteau vânturi îngheţate. Dacă te prindea noaptea afară şi nu erai îmbrăcat bine, mureai îngheţat. Nu exista aproape deloc hrană. După euforia provocată de capitularea Japoniei şi cucerirea unor mari regiuni din nord-est, victoria aparentă a comuniştilor părea să se fi transformat în înfrângere în decurs de câteva săptămâni. Iar faptul că tata şi oamenii săi se adăposteau în peşteri şi în colibele unor ţărani săraci nu făcea decât să le întreţină o stare de spirit sumbră.

Atât comuniştii, cât şi Guomindangul căutau să obţină o poziţie avantajoasă în vederea pregătirii unei ofensive în războiul civil. Chiang Kai-shek îşi mutase capitala înapoi la Nanjing şi, cu ajutorul americanilor, deplasase un mare număr de trupe în China de Nord, emiţând ordine secrete ca acestea să ocupe cât mai repede toate punctele strategice. Americanii l-au trimis pe generalul George Marshall în China pentru a încerca să-l convingă pe Chiang

Kai-shek să formeze o coaliţie guvernamentală cu comuniştii. La 10 ianuarie 1946 s-a semnat un armistiţiu, care intra în vigoare la 13 ianuarie. La 14 ianuarie însă, Guomindangul a intrat în Chaoyang şi a organizat imediat o puternică forţă de poliţie armată şi o reţea de spionaj înarmând totodată detaşamente locale ale proprietarilor de pământ. Împreună au realizat o armată de peste patru mii de luptători în scopul de a anihila comuniştii din regiune. În februarie, tata şi unitatea lui au trebuit să se retragă tot mai mult în zone tot mai inospitaliere. Mai tot timpul au trebuit să se ascundă în colibele ţăranilor. În aprilie nu mai aveau unde să fugă şi au trebuit să se despartă în grupuri mai mici. Singurul mod de a supravieţui era lupta de gherilă. În cele din urmă, tatăl meu şi-a stabilit baza într-un loc numit Satul celor şase gospodării, într-o regiune deluroasă, de unde izvora râul Hiaoling, la şaizeci şi cinci mile depărtare de Jinzhou.

Oamenii lui aveau foarte puţine arme; trebuiau să facă rost de la poliţia locală sau să le „împrumute” de la forţele seniorilor locali. O altă sursă o reprezentau foştii membri ai armatei şi poliţiei statului Manchukuo, pe care comuniştii s-au repezit să-i coopteze pentru armele şi experienţa lor în luptă. În regiunea comandată de tatăl meu, principalele puncte din politica lor au constat în reducerea chiriilor şi dobânzilor la împrumuturile pe care ţăranii le contractaseră cu proprietarii de pământ. O altă acţiune a fost confiscarea grânelor şi hainelor proprietarilor şi distribuirea lor ţăranilor săraci.

La început, progresul a fost lent, dar în iulie, când sorgul crescuse la înălţimea lui normală şi era tocmai bun de recoltat, dar, în acelaşi timp, destul de înalt pentru a-i ascunde, diferite unităţi de gherilă s-au putut întruni în Satul celor şase gospodării sub un copac uriaş care străjuia templul. Tatăl meu a deschis mitingul referindu-se la povestea unui fel de Robin Hood chinez, *Marginea apei*: „Aceasta este «Curtea noastră de Justiţie». Ne-am adunat aici ca să discutăm cum putem scăpa de oamenii răi şi cum putem aduce dreptate în numele Cerului”.

În acel moment, trupele de gherilă ale tatălui meu luptau, mai ales, în vest, şi în regiunile pe care le ocupau

existau multe sate locuite de mongoli. În noiembrie 1946, la începutul iernii, Guomindangul şi-a declanşat atacul. La un moment dat, tata a fost cât pe ce să fie capturat într-o ambuscadă. După o luptă crâncenă, a reuşit cu greu să scape. Hainele îi atârnau în zdrenţe şi penisul i se bălăbănea ieşindu-i din pantalonii rupţi, spre amuzamentul camarazilor săi.

Nu dormeau două nopţi la rând în acelaşi loc şi adesea trebuiau să se mute de mai multe ori în aceeaşi noapte. Nu se dezbrăcau niciodată când se duceau la culcare, iar viaţa lor nu era decât un şir neîntrerupt de ambuscade, încercuiri şi evadări. În unitate erau şi femei, aşa că tatăl meu a hotărât să le mute, împreună cu răniţii, într-un loc mai sigur spre sud, lângă Marele Zid. Dar această operaţie implica o lungă şi periculoasă călătorie prin regiuni stăpânite de Guomindang. Orice zgomot putea fi fatal, aşa că tata a ordonat ca toţi copiii mici să fie lăsaţi în grija ţăranilor locali. Una dintre femei nu s-a putut hotărî să-şi abandoneze copilul şi, în cele din urmă, tata a pus-o în faţa alternativei de a-şi lăsa copilul la ţărani sau de a fi trimisă în faţa Curţii Marţiale. Ea şi-a abandonat copilul.

În lunile următoare, unitatea tatălui meu s-a deplasat spre est către Jinzhou şi linia de cale ferată cea mai importantă, cea care lega Manciuria de China propriu-zisă. Au luptat pe dealurile din vestul oraşului până când a sosit armata regulată chinezească.

Guomindangul a lansat împotriva lor un număr de „campanii de anihilare” lipsite de succes. Acţiunile unităţii au început să aibă un impact apreciabil. Tatăl meu, care împlinise douăzeci şi cinci de ani, era atât de bine cunoscut încât se pusese un preţ pe capul lui şi se afişaseră anunţuri cu „Urmărit” peste tot, în regiunea Jinzhou. Mama le-a văzut şi a început să afle o mulţime de lucruri despre el şi despre grupul lui de gherile de la rudele ei din serviciile secrete ale Guomindangului.

Când unitatea tatălui meu a fost obligată să se retragă, forţele Guomindangului i-au luat locul şi nu au întârziat să ia înapoi de la ţărani alimentele şi îmbrăcămintea pe care comuniştii le confiscaseră de la proprietari în folosul celor din urmă. În destule cazuri, ţăranii au fost torturaţi, mulţi

uciși, mai ales cei care consumaseră alimentele – ceea ce se întâmplase în multe cazuri, oamenii fiind practic muritori de foame – și nu le puteau înapoia.

În Satul celor șase gospodării, proprietarul celei mai mari moșii, pe nume Jin Ting-quan, fusese și șeful poliției și violase cu brutalitate multe femei din sat. După ce fugise împreună cu Guomindangul, unitatea tatălui meu prezidase ședința în urma căruia i-au fost deschise casa și magazia de grâne. Dar când s-a reîntors cu Guomindangul, țăranii au fost forțați să se târască în fața lui și să înapoieze toate bunurile ce le fuseseră dăruite de comuniști. Cei care consumaseră alimentele au fost torturați, iar locuințele lor, dărâmate. Un țăran care a refuzat să se plece înaintea lui sau să înapoieze hrana a fost ars de viu.

În primăvara anului 1947, roata s-a întors și, în martie, gruparea tatălui meu a reușit să recucerească orașul Chaoyang și, în curând, întreaga regiune înconjurătoare era în mâinile lor. Pentru a celebra victoria, s-a organizat o serbare urmată de o petrecere. Tatăl meu era strălucit când se punea problema inventării unor ghicitori pornind de la numele persoanelor, ceea ce i-a câștigat admirația camarazilor săi.

Comuniștii au înfăptuit o reformă agrară confiscând pământul care, până atunci, fusese în proprietatea unui număr mic de proprietari și redistribuindu-l în mod egal țăranilor. Țăranii din Satul celor șase gospodării au refuzat, la început, să primească pământul lui Ting-quan, chiar dacă acesta era în prezent arestat. Deși el se afla sub pază, se înclinau și își târșâiau picioarele când treceau prin fața lui. Tatăl meu a vizitat multe familii țărănești, de la care a aflat cu încetul adevărul cumplit al comportamentului său.

Guvernul din Chaoyang l-a condamnat la moarte prin împușcare, dar familia celui care fusese ars de viu, sprijinită și de familiile altor victime au obținut să fie ucis în același mod.

În timp ce flăcările au început să-i învăluie trupul, Jin și-a încleștat fălcile și nu a scos niciun geamăt până ce focul i-a ajuns la inimă. Oficialitățile comuniste care fuseseră desemnate să ducă la bun sfârșit execuția nu i-au împiedicat pe săteni să se răzbune. Deși în teorie și în

principiu comuniştii se opuneau torturii, oficialităţile fuseseră instruite să nu intervină dacă ţăranii voiau să-şi descarce mânia acumulată prin acte brutale de răzbunare.

Personaje ca Jin nu erau numai nişte proprietari de pământ bogaţi, dar ei deţinuseră şi o putere absolută şi arbitrară, pe care o exercitau asupra vieţii populaţiei locale. Erau denumiţi *e-ba* („despoţi feroci”).

În unele locuri, execuţiile au făcut victime şi printre proprietarii obişnuiţi, care erau numiţi „bolovani” – obstacole în calea revoluţiei. În privinţa lor, politica era următoarea: „Dacă eşti în dubiu, omoară-l”. Tatăl meu a considerat că această atitudine era greşită şi le-a spus subordonaţilor săi, ca şi populaţiei care participa la adunările publice, că doar cei care aveau, fără nicio îndoială, sânge pe mâini puteau fi condamnaţi la moarte. În rapoartele lui către superiori, el a spus în mod repetat că Partidul trebuia să fie atent cu vieţile umane şi că execuţiile în exces nu ar face decât mult rău revoluţiei. Datorită faptului că mulţi cetăţeni au protestat, ca şi tatăl meu, împotriva acestor măsuri, în februarie 1948, conducerea comunistă a emis instrucţiuni urgente pentru a opri excesele de violenţă.

Între timp, grosul armatelor comuniste se apropia tot mai mult. La începutul anului 1948, gherilele din subordinea tatălui meu s-au unit cu armata regulată. El a fost numit responsabil al unui sistem de culegere de informaţii pentru regiunea Jinzhou-Huludao; sarcina lui era să urmărească desfăşurarea forţelor Guomindangului şi să controleze situaţia alimentară. Majoritatea informaţiilor îi veneau de la agenţii din interiorul Guomindangului, incluzându-l pe Yu-wu. Din rapoartele acestuia a auzit el pentru prima oară despre mama.

Bărbatul firav şi cu aer visător pe care mama l-a văzut periindu-şi dinţii în curte, în acea dimineaţă de octombrie, era cunoscut printre camarazi ca tipicar şi pretenţios. Îşi peria dinţii în fiecare zi, ceea ce reprezenta o noutate pentru ceilalţi luptători, ca şi pentru ţăranii din satele în care luptase. Spre deosebire de toţi ceilalţi, care-şi suflau nasul direct pe jos, el folosea o batistă pe care o spăla ori de câte ori avea posibilitatea. Nu-şi înmuia prosopul de faţă

în lavoarul comun ca toţi ceilalţi soldaţi, deoarece bolile de ochi aveau o mare răspândire. Mai era cunoscut şi ca fiind studios şi mare iubitor de lectură, având mereu asupra lui volume de poeme clasice, chiar şi în timp de război.

Când a văzut primele afişe cu „Căutat de poliţie” şi a auzit de la rudele ei despre acest „bandit” periculos, mama şi-a dat seama că ele îl admirau tot atât pe cât se temeau de el. Iar acum, când se afla în faţa lui, nu se simţea deloc dezamăgită că legendarul luptător nu arăta câtuşi de puţin ca un războinic.

Tata fusese şi el informat despre curajul de care dăduse dovadă mama şi, ceea ce era şi mai neobişnuit, despre faptul că ea, o fată de şaptesprezece ani, dădea ordine unor bărbaţi. O femeie admirabilă şi emancipată, şi-a zis el, imaginându-şi-o ca pe un balaur fioros. Mare i-a fost surpriza, dar şi încântarea, când a văzut că era frumuşică şi feminină, chiar cu înclinaţii spre cochetărie. Mama vorbea blând, dar în acelaşi timp convingător, şi mai ales – ceva rar în China – precis. Această din urmă calitate era foarte importantă pentru el, deoarece detesta stilul tradiţional înflorit, iresponsabil şi vag de a vorbi.

Iar ea a remarcat că el râdea destul de des şi că avea dinţi albi şi strălucitori, cu totul diferiţi de ceilalţi soldaţi, ai căror dinţi erau adesea cafenii şi putreziţi. Mai era atrasă şi de conversaţia lui: a descoperit că era cultivat şi că avea cunoştinţe întinse – categoric nu era genul de om care să-l încurce pe Flaubert cu Maupassant.

Când mama i-a spus că venise să raporteze despre activitatea uniunii ei de studenţi, el a întrebat-o ce cărţi citeau studenţii. Mama i-a dat o listă şi l-a întrebat dacă nu putea veni la ei să conferenţieze despre filosofia marxistă şi istorie. Tata a acceptat şi a mai întrebat-o câţi studenţi erau înscrişi la şcoala ei. Mama i-a dat imediat numărul exact. Apoi, el a mai vrut să ştie în ce proporţie aceştia îi susţineau pe comunişti: din nou, mama i-a dat pe loc o estimare precisă.

Peste câteva zile, tata s-a prezentat pentru a începe seria de conferinţe. Le-a vorbit studenţilor şi despre lucrările lui Mao şi le-a explicat în ce constau unele din teoriile fundamentale ale acestuia. Era un vorbitor talentat şi

fetele, printre care şi mama, erau cucerite.

Odată, le-a spus studenţilor că Partidul organiza o excursie la Harbin, capitala provizorie a comuniştilor din nordul Manciuriei. Harbin fusese aproape în întregime construit de ruşi şi era cunoscut ca „Parisul Estului”, datorită bulevardelor largi, construcţiilor în stil ornamentat, magazinelor elegante şi cafenelelor europene. Excursia era prezentată ca având scop turistic, dar motivul adevărat era că Partidul se temea că Guomindangul avea de gând să încerce recucerirea oraşului Jinzhou şi dorea ca profesorii şi studenţii cu simpatii comuniste, dar şi elitele profesionale ca doctorii, să nu se afle în oraş în cazul unei reocupări. Partidul nu dorea însă să dea un semnal de alarmă, recunoscând pe faţă adevărul acestei acţiuni. Mama, şi o parte din prietenele ei, făcea parte din grupul de o sută şaptezeci de persoane alese pentru excursie.

Către sfârşitul lui noiembrie, într-o stare de mare entuziasm, mama s-a îmbarcat în tren, plecând spre nord. Acolo, în acel oraş acoperit cu o mantie de zăpadă, cu clădirile sale romantice şi atmosfera în care plutea încă nostalgia şi poezia unui mod de viaţă rusesc părinţii mei s-au îndrăgostit. Acolo a compus tata câteva poeme frumoase dedicate mamei. Acestea nu numai că erau în foarte elegantul stil clasic, ceea ce reprezenta o considerabilă realizare în sine, dar erau şi scrise de un desăvârşit caligraf, ceea ce l-a ridicat şi mai mult în ochii ei.

În ajunul Anului Nou, tata le-a invitat pe mama şi pe o prietenă de-a ei în locuinţa lui. El era găzduit într-un vechi hotel rusesc, arătând ca într-un basm cu zâne, cu un acoperiş viu colorat, cu frontonul bogat ornamentat şi cu ancadramente albe, delicate, modelate din ipsos, în jurul ferestrelor şi verandelor. Când a intrat în apartament, mama a observat o sticlă cu eticheta într-o limbă străină, aşezată pe o măsuţă rococo – şampanie. Tata nu mai băuse şampanie până atunci, citise despre ea doar în cărţile străine.

În acel moment era deja îndeobşte cunoscut printre colegele mamei că cei doi se îndrăgostiseră. Mama, în calitate de lider al studenţilor, îi ducea adesea tatălui meu rapoarte lungi de activitate şi băgaseră de seamă că se

întorcea în camera ei târziu în noapte. Tata avea şi el multe admiratoare, printre care şi prietena cu care mama îl vizitase în apartamentul lui, dar aceasta şi-a dat seama, după felul cum o privea el pe mama, după cum o tachina şi după cum se folosea de orice prilej pentru a se apropia fizic de ea, că era îndrăgostit de mama. Iar când prietena s-a retras către miezul nopţii, a fost convinsă că mama avea de gând să mai rămână. Tata a găsit un bileţel sub sticla goală de şampanie: „Vai! Nu voi mai avea alt motiv să mai beau şampanie! Sper însă ca sticla de şampanie să fie mereu plină pentru tine!”

În noaptea aceea, tata a întrebat-o pe mama dacă avea un angajament faţă de cineva şi mama i-a povestit despre relaţiile ei anterioare şi i-a mărturisit că singurul bărbat pe care l-a iubit cu adevărat a fost vărul ei Hu, care fusese executat de Guomindang. Iar el, potrivit noului cod moral comunist care, despărţindu-se radical de trecut, cerea ca bărbaţii şi femeile să fie egali, i-a vorbit despre fostele lui relaţii. I-a spus că fusese îndrăgostit de o femeie pe când trăia în Yibin, dar că povestea se terminase atunci când el se mutase la Yan’an. A mai avut acolo, şi în anii de gherilă, câteva prietene; dar războiul nu i-a permis să se gândească la ceva serios. Una dintre fostele lui prietene urma să se căsătorească cu Chen Boda, şeful tatălui meu la Academia din Yan’an, care – mai târziu – a ajuns secretarul lui Mao Tze Dong, post ce i-a conferit o putere uriaşă.

După ce şi-au împărtăşit cu sinceritate aventurile amoroase din trecut, tata i-a spus că va scrie Comitetului de Partid al oraşului Jinzhou, pentru a cere permisiunea să „vorbească despre dragoste” (*tan-nian-ai)* cu mama, în vederea căsătoriei. Aceasta era procedura obligatorie. Mama considera că era ca şi cum ar cere permisiunea capului familiei şi, de fapt, aşa şi era. Partidul Comunist era noul patriarh. În noaptea aceea, după ce şi-au spus cuvinte de dragoste, mama a primit primul ei dar de la tata, un roman rusesc de dragoste, intitulat *Este doar dragoste.*

În ziua următoare, mama a scris acasă, împărtăşindu-le că întâlnise un bărbat care îi plăcea foarte mult. Prima reacţie a mamei ei şi a doctorului Xia nu a fost entuziastă, ci îngrijorată, întrucât tatăl meu era o persoană oficială şi

acestea nu s-au bucurat niciodată de un renume bun în ochii chinezilor obişnuiţi. În afară de o serie de vicii, considerau că puterile lor arbitrare îi împiedicau să trateze femeile cum trebuie. Prima bănuială a bunicii mele a fost că tatăl meu era deja căsătorit şi o voia pe mama drept concubină. Doar depăşise vârsta căsătoriei pentru un bărbat din Manciuria.

După aproape o lună, s-a socotit că trecuse primejdia şi grupul din Harbin se putea întoarce la Jinzhou. Partidul l-a informat pe tata că avea permisiunea să „vorbească despre dragoste" cu mama. Alţi doi bărbaţi îşi înaintaseră cereri similare, dar acestea ajunseseră prea târziu. Unul dintre ei era Liang, legătura superioară a mamei din timpul ilegalităţii. Dezamăgit, el a cerut să fie transferat cât mai departe de Jinzhou. Dar nici el, nici celălalt bărbat nu-i împărtăşiseră mamei intenţiile lor.

La întoarcere, tata a fost numit şeful Departamentului de Afaceri Publice din Jinzhou. Câteva zile mai târziu, mama l-a invitat acasă, pentru a-l prezenta familiei. În clipa în care a ajuns la uşă, bunica i-a întors spatele, iar când el a încercat să o salute, a refuzat să-i răspundă. Tata era negricios şi teribil de slab, ca rezultat al încercărilor grele la care fusese supus în zilele activităţii de gherilă şi bunicii i s-a părut trecut mult de patruzeci de ani şi, în consecinţă, a considerat imposibil să nu fi fost căsătorit. Dr. Xia l-a tratat cu politeţe, deşi foarte formal.

Tatăl meu nu a stat mult şi, după ce a plecat, bunica a dat drumul la un râu de lacrimi. Niciun bărbat cu o slujbă oficială nu putea fi bun de ceva, hohotea ea. Dr. Xia, în schimb, îşi dăduse seama după ce îl cunoscuse pe tata şi din ce îi povestise mama, că Partidul Comunist exercita un control atât de sever asupra membrilor săi, încât un om cu responsabilităţile tatălui meu nu ar fi putut să-i înşele. Bunica însă nu s-a lăsat convinsă decât pe jumătate. „Dar el este din Sichuan. Cum pot comuniştii să afle totul despre el, când vine de aşa de departe?"

Ea s-a menţinut un spatele unui zid de neîncredere şi de critici, dar restul familiei l-a adoptat pe tatăl meu. Dr. Xia s-a înţeles imediat foarte bine cu el şi stăteau de vorbă ore întregi. Şi Yu-lin şi soţia lui îl plăceau foarte mult. Soţia lui

Yu-lin se născuse într-o familie foarte săracă, mama ei fusese forţată să contracteze o căsătorie foarte nefericită după ce bunicul ei o jucase la o partidă de cărţi de joc şi pierduse. Fratele ei fusese prins într-o razie făcută de japonezi şi a fost condamnat la trei ani de muncă forţată care i-a distrus sănătatea. Iar ea, după ce se măritase cu Yu-lin, trebuia să se scoale la ora trei dimineaţa pentru a începe să pregătească diferitele feluri de mâncare, aşa cum cerea complicata tradiţie Manchu.

Bunica conducea gospodăria şi, deşi teoretic făceau parte din aceeaşi generaţie, soţia lui Yu-lin se simţea inferioară deoarece, atât ea, cât şi soţul ei, depindeau de familia Xia. Iar tata a fost prima persoană care a tratat-o ca pe o egală, ceea ce în China marca o considerabilă ruptură de trecut. Adesea, le dădea amândurora bilete de cinema, o adevărată desfătare pentru ei. Era şi prima persoană oficială pe care o întâlniseră şi care nu-şi dădea aere; de unde şi concluzia soţiei lui Yu-lin că venirea comuniştilor a reprezentat o mare îmbunătăţire a vieţii lor.

La mai puţin de două luni după întoarcerea de la Harbin, tata şi mama au completat cererea adresată Partidului să li se aprobe căsătoria. În mod tradiţional, căsătoria era un contract între familii şi nu exista o înregistrare civilă şi niciun certificat de căsătorie. Acum însă, pentru cei care „se alăturaseră revoluţiei”, Partidul avea rolul de cap al familiei. Criteriile acestuia erau „28-7-regiment-1”, ceea ce însemna că bărbatul trebuia să aibă cel puţin douăzeci şi opt de ani, să fi fost membru de partid de cel puţin şapte ani şi să aibă un rang echivalent cu acela al unui comandant de regiment: „1” se referea la singura calificare ce i se cerea femeii, şi anume să fi lucrat pentru Partid timp de minimum un an. Tatăl meu avea douăzeci şi opt de ani, conform felului chinezesc de a număra anii (un an împlinit la naştere), fusese membru de partid peste zece ani şi avea o funcţie echivalentă cu aceea a unui comandant adjunct de divizie. Deşi mama nu era membră de partid, i s-a acceptat munca din ilegalitate ca răspunzând criteriului „1” şi, de când se întorsese de la Harbin, lucrase o normă întreagă pentru o organizaţie numită Federaţia Femeilor, care se ocupa de problemele femeii: superviza eliberarea

concubinelor şi închiderea bordelurilor, mobiliza femei pentru a confecţiona încălţăminte pentru armată, le organiza educaţia şi încadrarea în muncă, le informa cu privire la drepturile lor şi contribuia la susţinerea femeilor în a nu accepta căsătoria împotriva voinţei proprii.

Federaţia Femeilor devenise acum „unitatea în care îşi desfăşura munca" mama mea (*dan-wei),* o instituţie sub controlul total al Partidului, la care trebuiau să participe toate femeile din oraşe şi care reglementa toate aspectele vieţii unei angajate, la fel ca în armată. Mama trebuia să locuiască în sediul Federaţiei şi trebuia să obţină aprobarea de căsătorie. Federaţia a transmis dosarul ei unităţii tatălui meu, întrucât avea un rang social mai mare. Comitetul de Partid al oraşului Jinzhou şi-a dat curând aprobarea, dar, datorită poziţiei tatălui meu, o aprobare trebuia dată şi de Comitetul de Partid al Provinciei Occidentale Liaoning. Presupunând că nu vor fi probleme, părinţii mei au stabilit data căsătoriei la 4 mai, ziua când mama împlinea optsprezece ani.

În acea zi, mama şi-a împachetat sacul de dormit şi îmbrăcămintea şi s-a pregătit să se mute în locuinţa tatălui meu. Purta rochia ei preferată bleu-pal şi o eşarfă bleu-pal de mătase. Bunica era oripilată. Nu se mai auzise ca o mireasă să meargă pe jos până în casa mirelui. Bărbatul trebuia să-şi procure o lectică pentru a o transporta. Faptul că o femeie mergea pe jos era dovada că femeia aceea era lipsită de valoare şi că bărbatul nu o voia cu adevărat. „Cui îi mai pasă de toate astea?" a spus mama în timp ce îşi lega sacul de dormit. Bunica era şi mai dezamăgită la ideea că fiica ei nu va avea o grandioasă nuntă tradiţională. Din clipa în care se năştea o fetiţă, mama ei începea să pună deoparte tot felul de lucruri pentru zestre. Potrivit acestei tradiţii, trusoul mamei mele conţinea o duzină de pilote acoperite cu şaten şi perne brodate cu raţe mandarine, perdele şi o draperie pentru un pat cu patru stâlpi. Dar mama considera ceremonia tradiţională demodată şi inutilă. Atât ea, cât şi tata voiau să se descotorosească de aceste ritualuri care nu aveau nimic comun cu sentimentele lor. Pentru aceşti doi revoluţionari, dragostea era singurul lucru care conta.

Aşa că mama şi-a luat în spinare sacul de dormit şi a plecat spre locuinţa tatei. Ca toate oficialităţile, el era încartiruit în clădirea în care lucra, Comitetul Orăşenesc de Partid; salariaţii locuiau în bungalouri cu uşi glisante, situate în jurul unei curţi mari. Când s-a lăsat întunericul şi se pregăteau să meargă la culcare, iar mama a îngenuncheat ca să-i scoată papucii tatei, au auzit o bătaie în uşă. În faţa uşii se afla un bărbat, care i-a înmânat tatei un mesaj de la Comitetul de Partid Provincial, în care i se spunea că nu se puteau căsători încă. Mama nu şi-a manifestat dezamăgirea decât strângând din buze. Şi-a plecat capul, şi-a împachetat în tăcere sacul de dormit şi a plecat, spunându-i tatei simplu: „Ne vedem mai târziu”. Fără lacrimi, fără scene, fără un semn vizibil de revoltă. Clipa aceea a rămas însă adânc întipărită în mintea tatei. Când eram copil, îmi spunea adesea: „Mama ta era atât de graţioasă”. Apoi, glumind: „Cât de mult s-au schimbat vremurile! Nici tu nu eşti ca mama ta! Tu n-ai face aşa ceva – să îngenunchezi ca să-i scoţi pantofii unui bărbat!”

Aprobarea nu venise la timp deoarece Comitetul Provincial o suspecta pe mama din cauza contactelor familiei sale. I-au pus întrebări detaliate ca să afle cum de a ajuns familia ei să intre în legătură cu serviciile secrete ale Guomindangului. I-au cerut să fie de o sinceritate totală. Era ca şi cum ar fi depus o mărturie în faţa instanţei. Ea a mai trebuit să explice cum toţi ofiţerii Guomindangului îi ceruseră mâna şi de ce se împrietenise cu atât de mulţi membri ai Ligii de Tineret a Guomindangului. Mama s-a apărat spunând că prietenii ei erau cei mai declaraţi antijaponezi şi oameni cu o conştiinţă civică specială; iar când Guomindangul s-a instalat în 1945 în Jinzhou, fuseseră consideraţi conducătorii Chinei. Chiar şi ea li s-ar fi putut alătura, dar nu avea decât paisprezece ani şi era prea tânără. De altfel, majoritatea prietenilor ei trecuseră în curând la comunişti.

Partidul era împărţit: Comitetul Orăşenesc a fost de părere că prietenii mamei acţionaseră din motive patriotice; unii dintre liderii provinciali şi-au menţinut însă suspiciunea, chiar fără să ofere o motivaţie. Mamei i s-a cerut „să tragă o linie” între ea şi prietenii ei. „A trage o

linie” între oameni era un mecanism-cheie inventat de comunişti şi introdus pentru a mări prăpastia dintre cei care erau „înăuntru” şi cei care erau „afară”. Nimic, nici chiar relaţiile personale, nu era lăsat la voia întâmplării sau să se desfăşoare în afara unor tipare rigide. Dacă dorea să se mărite, trebuia să renunţe la prieteni.

Dar, cel mai dureros lucru pentru mama a fost ce i s-a întâmplat lui Hui-ge, tânărul colonel Guomindang. De îndată ce asediul încetase, după euforia trăită în urma victoriei comuniştilor, prima ei grijă a fost să se intereseze dacă nu păţise ceva. A dat o fugă până la conacul familiei Ji pe străzile băltind de sânge. Acolo nu a mai găsit nimic – nu mai erau străzi, nici clădiri, doar un uriaş morman de dărâmături. Hui-ge dispăruse.

În primăvara, când se pregătea de nuntă, a aflat că Hui-ge era încă în viaţă – dar prizonier – şi se afla chiar în Jinzhou. În timpul asediului reuşise să fugă spre sud şi ajunsese la Tian-jin, dar când comuniştii au ocupat oraşul, în ianuarie 1949, a fost capturat şi adus înapoi.

Hui-ge nu era considerat un prizonier de război obişnuit. Datorită influenţei de care se bucura familia lui în Jinzhou, a intrat în categoria „şerpilor în vechile lor vizuini”, înţelegând puternicele figuri locale consacrate. Aceştia erau foarte periculoşi pentru comunişti deoarece populaţia locală le era loială şi tendinţele lor anticomuniste erau primejdioase pentru noul regim.

Mama avea încredere că Hui-ge se va bucura de un tratament drept după ce se va afla tot ce făcuse, şi a lansat imediat un apel în favoarea lui. Conform procedurii, ea trebuia să stea de vorbă cu superiorul ei direct din unitatea ei, Federaţia Femeilor, şi acesta urma să trimită apelul autorităţii superioare. Mama nu ştia însă cine va avea ultimul cuvânt. S-a dus la Yu-wu, care era la curent cu activitatea lui Hui-ge şi care o instruise să stabilească un contact cu el, şi i-a cerut să garanteze pentru colonel. Yu-wu a făcut un raport descriind tot ce făcuse Hui-ge, dar a adăugat că acesta acţionase, poate, din dragoste pentru mama şi că era posibil să nu fi ştiut că îi ajuta pe comunişti, orbit fiind de dragoste.

Mama l-a mai contactat şi pe un alt lider din ilegalitate,

care ştia şi el ce făcuse colonelul. Dar şi el a refuzat să spună că Hui-ge îi ajutase pe comunişti. În realitate, el nu a vrut să menţioneze rolul jucat de colonel în obţinerea de informaţii pentru comunişti, pentru a-şi putea trece toate meritele în propriul cont. Mama le-a spus că ea şi colonelul nu fuseseră niciodată îndrăgostiţi unul de altul, dar nu a putut aduce dovezi. Ea a reprodus cererile şi promisiunile voalate schimbate între ei, dar şi acestea au fost considerate ca încercări ale colonelului de a-şi cumpăra „o asigurare", ceea ce era privit cu multă neîncredere de către Partid.

Toate acestea s-au petrecut în timp ce mama şi tatăl meu se pregăteau de nuntă şi au aruncat o umbră asupra relaţiei lor. Tata a fost totuşi îngăduitor faţă de dilema pe care o trăia mama şi şi-a exprimat părerea că Hui-ge ar trebui să fie tratat corect. El nu a dat în vileag faptul că bunica, încurajându-l pe colonel să-i devină ginere, i-a influenţat judecata.

Către sfârşitul lui mai a sosit, în sfârşit, aprobarea de căsătorie. Mama se afla la o întrunire a Federaţiei Femeilor, când cineva i-a strecurat un bilet în mână. Nota era de la Lin Xiao-xia, şeful Comitetului Orăşenesc de Partid şi nepotul generalului care condusese forţele comuniste în Manciuria, Lin Biao. Era scrisă în versuri şi spunea: „Autorităţile provinciale ţi-au dat undă verde. Nu cred că preferi o şedinţă. Vino repede şi mărită-te!" Mama a încercat să rămână calmă în timp ce se îndrepta spre cea care conducea mitingul, pentru a-i înmâna comunicarea. Aceasta a dat din cap că poate părăsi şedinţa. Mama a alergat până la locuinţa tatălui meu, îmbrăcată încă în „taiorul Lenin" albastru – uniforma funcţionarilor guvernamentali – o jachetă la două rânduri, cambrată pe talie, purtată peste pantaloni largi. De cum a deschis uşa, i-a văzut pe Lin Xiao-xia şi pe alţi lideri de partid cu gărzile lor de corp, care tocmai sosiseră. Tata i-a spus că fusese trimisă o trăsură pentru dr. Xia. Lin l-a întrebat: „Dar soacra ta?". Tata a tăcut. „Asta nu e drept", a spus Lin şi a dispus să-i fie trimisă o trăsură. Mama s-a simţit foarte jignită, dar a socotit că atitudinea tatălui meu se datora aversiunii lui faţă de legăturile bunicii cu agenţii secreţi ai

Guomindangului. Şi totuşi, se întreba ea, a fost asta din vina mamei ei? Nu i-a trecut prin minte nicio clipă că atitudinea tatălui meu era o reacţie la felul cum îl tratase bunica.

Nu a avut loc niciun fel de ceremonie de căsătorie, doar o mică adunare. Dr. Xia a venit să felicite tânărul cuplu. Toată lumea s-a aşezat în jurul unei mese şi a gustat raci proaspeţi, oferiţi de Comitetul Orăşenesc de Partid, în chip de specialitate gastronomică în cinstea tinerei perechi. Comuniştii căutau să adopte o ceremonie simplă şi cumpătată pentru căsătorii, fiindcă, în mod tradiţional, se conferea evenimentului amploarea unei festivităţi cu cheltuieli disproporţionate faţă de veniturile populaţiei. Nu erau rare cazurile când familiile se ruinau din cauza nunţilor fastuoase. Părinţii mei au mâncat curmale şi alune, aşa cum se obişnuia la nunţile din Yan'an, şi fructe uscate numite *longan*, simbolizând o uniune fericită şi urmaşi. După puţină vreme, dr. Xia şi majoritatea oaspeţilor au plecat. Un grup din Federaţia Femeilor a apărut mai târziu, după terminarea întrunirii.

Dr. Xia şi bunica nu avuseseră habar de căsătorie şi nici primul vizitiu trimis nu le-a spus nimic. Bunica a aflat doar că fiica ei se mărita când a sosit şi a doua trăsură. Când femeile din Federaţie au zărit-o pe fereastră venind grăbită au început să şoptească între ele şi să părăsească sala pe uşa din dos. Tatăl meu a plecat şi el şi mama abia şi-a reţinut lacrimile. Ştia prea bine că femeile din grupul ei o dispreţuiau pe bunica, nu numai din cauza legăturilor ei cu Guomindangul, dar şi pentru că fusese concubină. Departe de a fi emancipate în această problemă, multe femei comuniste, provenite din familii de ţărani, needucate, nu-şi puteau abandona mentalitatea tradiţională. În concepţia lor, o fată cinstită nu ar fi putut deveni concubină – chiar dacă guvernarea comunistă stipulase că o concubină se va bucura de acelaşi statut ca şi cel al soţiei şi va putea anula în mod unilateral „căsătoria". Or, tocmai membrele federaţiei erau cele care ar fi trebuit să instituie politica de emancipare a femeilor.

Mama l-a acoperit pe tata, spunându-i bunicii că mirele ei a trebuit să se întoarcă la lucru: „Nu le stă în obicei

comuniştilor să dea o zi liberă pentru nuntă. De fapt, şi eu trebuie să mă întorc la lucru”. Bunica considera modul improvizat şi lipsit de ceremonie în care comuniştii tratau un eveniment atât de important cum este căsătoria cu totul extraordinar, dar cum ei încălcaseră destule reguli legate de valorile tradiţionale, aceasta nu era decât una în plus.

În acel moment, una dintre sarcinile mamei era să le înveţe pe femeile din fabrica de textile unde lucrase sub stăpânirea japonezilor să citească şi să scrie şi să le explice că deveniseră acum egale cu bărbaţii. Fabrica era încă în proprietate privată şi unul dintre şefii de atelier le bătea încă pe salariate ori de câte ori avea poftă. Datorită intervenţiilor mamei, acesta a fost dat afară şi mama le-a îndemnat pe muncitoare să-şi aleagă singure şefa de atelier. Dar aprecierea meritată pentru această realizare a fost umbrită în ochii Federaţiei deja nemulţumite dintr-un alt motiv.

Una din însărcinările importante ale Federaţiei Femeilor era să confecţioneze pantofi de pânză pentru armată. Mama nu ştia să facă pantofi, aşa că a apelat la mama şi mătuşile ei să-i facă. Confecţia de pantofi eleganţi, brodaţi cu multă fineţe, făcea parte din educaţia lor şi foarte mândră mama a prezentat la Federaţie o mulţime de perechi de pantofi executaţi cu măiestrie, depăşind norma ce-i fusese atribuită. Spre surprinderea ei, în loc să fie lăudată pentru inventivitatea ei, a fost certată ca un copil. Ţărăncile din federaţie nu puteau concepe că poate exista o femeie pe faţa pământului care să nu ştie să confecţioneze pantofi. Era ca şi cum ai spune că cineva nu ştie cum să mănânce. În consecinţă, la şedinţele federaţiei a fost criticată pentru „decadenţă burgheză”.

Mama nu se prea înţelegea cu câteva din şefele ei din Federaţia Femeilor. Toate erau mai vârstnice, conservatoare, ţărănci care mărşăluiseră ani de zile cu gherilele şi detestau fetele de la oraş, frumuşele şi educate – cum era mama mea –, foarte atrăgătoare în ochii bărbaţilor comunişti. Mama făcuse cerere pentru a intra în Partid, dar ele au declarat că nu era demnă să fie primită.

De fiecare dată când se ducea la ai ei era aspru criticată. Era acuzată că este „prea ataşată de familie”, ceea ce era

condamnat drept „un obicei burghez” şi i se cerea să se vadă din ce în ce mai puţin cu mama ei.

Exista în acea vreme o regulă nescrisă, potrivit căreia niciun revoluţionar nu putea petrece noaptea departe de birou, cu excepţia sâmbetelor. Locul de dormit ce-i fusese alocat mamei era la Federaţia Femeilor, separată de domiciliul tatălui meu de un zid jos de pământ. Noaptea sărea zidul şi traversa o mică grădină ca să ajungă în camera tatălui meu şi se întorcea în camera ei înainte de răsăritul soarelui. A fost descoperită destul de curând şi amândoi au fost criticaţi în şedinţele de partid. Comuniştii se lansaseră într-o reorganizare radicală nu numai a instituţiilor, dar şi a vieţii private a oamenilor, mai ales a vieţii acelora care „se alăturaseră revoluţiei”. Ideea de bază era politizarea a tot ce avea legătură cu individul; de fapt, începând de atunci, nimic nu mai putea fi considerat „personal” sau „privat”. Orice meschinărie era acceptată fiind etichetată drept „politică”, iar şedinţele au devenit forumul spre care comuniştii direcţionau tot soiul de animozităţi personale.

Tatăl meu a trebuit să-şi facă o autocritică verbală, iar mama, una scrisă. Ea a trebuit să scrie că „a pus dragostea pe primul plan”, atunci când revoluţia ar fi trebuit să aibă prioritate. S-a considerat foarte nedreptăţită. Ce rău îi putea face revoluţiei dacă îşi petrecea noaptea cu soţul ei? Mai putea accepta raţiunea acestei reguli în zilele gherilei, dar nu acum. Nu voia să-şi scrie o autocritică şi i-a spus şi tatălui meu. Spre dezamăgirea ei, el a admonestat-o, spunându-i: „Revoluţia nu a fost câştigată încă. Războiul nu s-a terminat. Noi am încălcat regulile şi trebuie să ne recunoaştem greşelile. O revoluţie are nevoie de o disciplină de fier. Iar tu trebuie să te supui Partidului, chiar dacă nu-l înţelegi sau nu eşti de acord cu el”.

Curând după aceea, s-a abătut dezastrul din senin. Un poet, pe nume Bian, care făcuse parte din delegaţia de la Harbin şi care se împrietenise cu mama, a încercat să se sinucidă. Bian făcea parte din şcoala de poezie „Lumea Nouă”, al cărei exponent de bază a fost Hu Shi, care devenise ambasadorul Guomindangului în Statele Unite. Această mişcare punea accentul pe estetic şi pe formă şi

era foarte influenţată de Keats. În timpul războiului, Bian se alăturase comuniştilor, dar a constatat că poezia nu se putea armoniza cu revoluţia, deoarece aceasta din urmă cerea propagandă şi nu exprimarea propriei personalităţi, a sentimentelor. Accepta acest lucru cu jumătate din raţiunea lui, dar era sfâşiat între cele două alternative şi a alunecat într-o stare de depresie. A ajuns să realizeze că nu va mai putea să scrie şi, totuşi, spunea el, nu putea trăi fără poemele sale.

Sinuciderea lui a şocat Partidul. Îi strica imaginea. Populaţia putea să creadă că era posibil ca un om să fie atât de deziluzionat de Eliberare, încât să ajungă să se sinucidă. Bian lucrase în Jinzhou ca profesor la şcoala pentru membri de partid, care erau în mare parte analfabeţi. Organizaţia de partid din şcoală a făcut o investigaţie şi a ajuns la concluzia că Bian încercase să se sinucidă din cauza iubirii lui neîmpărtăşite pentru mama mea.

În cursul şedinţelor de critică, Federaţia Femeilor a sugerat că mama l-ar fi sedus pe Bian şi apoi l-a părăsit pentru o partidă mai bună, tatăl meu. Mama a fost furioasă şi a cerut să vadă dovezile acuzaţiei. Evident, nu a fost adusă niciuna.

În conflictul acesta, tata a fost alături de mama. Ştia prea bine că la Harbin, când se presupunea că mama avea întâlniri amoroase cu Bian, ea era îndrăgostită de el şi nu de poet. Îl văzuse pe Bian citindu-i mamei poemele sale şi ştia că mama îl admira, dar nu vedea nimic rău în asta. Cu toate acestea, nici el şi nici mama nu au putut pune capăt valului de clevetiri. Mai cu seamă femeile din federaţie erau deosebit de virulente.

În toiul campaniei de bârfe, mama a aflat că apelul ei pentru Hui-ge fusese respins. Era înnebunită de durere. Îi făcuse o promisiune lui Hui-ge şi acum simţea că îl trădase. Îl vizitase regulat în închisoare, cu care ocazie îl informa despre eforturile ei pentru revizuirea cazului său şi nu putea concepe ideea că comuniştii nu voiau să-l cruţe. Fusese optimistă cu toată sinceritatea şi încercase să-l încurajeze şi pe el. Dar de data asta, când i-a văzut expresia, ochii roşii de plâns şi efortul de a-şi ascunde

disperarea ce o cuprinsese, Hui-ge şi-a dat seama că nu mai exista speranţă. Au plâns împreună fără să se sinchisească de gardieni, şezând la o masă care se afla între ei şi pe care trebuiau să-şi ţină mâinile la vedere. Hui-ge i-a luat mâinile mamei între ale lui şi ea nu şi le-a retras.

Tatăl meu a fost informat de vizitele mamei la închisoare. La început nu a spus nimic. Înţelegea situaţia în care se afla. Dar, cu timpul, a fost cuprins de furie. Scandalul cu încercarea de sinucidere a lui Bian atinsese deja o culme, acum se vorbea şi despre faptul că soţia lui avusese o relaţie cu un colonel al Guomindangului în timp ce ei doi se aflau în luna de miere. Era furios, dar sentimentele personale nu au constituit factorul decisiv în acceptarea atitudinii Partidului faţă de colonel. I-a spus mamei că, dacă Guomindangul ar reveni, personaje ca Hui-ge ar fi primele care să-şi folosească autoritatea pentru a-l readuce la putere. Comuniştii, spunea el, nu-şi puteau permite acest risc. „Revoluţia noastră este o chestiune de viaţă şi de moarte”. Când mama a încercat să-i spună cum i-a ajutat pe comunişti Hui-ge, el i-a răspuns că vizitele ei la închisoare nu i-au făcut niciun bine lui Hui-ge, şi mai ales nu faptul că s-au ţinut de mână. Încă de pe timpul lui Confucius, bărbaţii şi femeile trebuiau să fie căsătoriţi, sau cel puţin amanţi, ca să se atingă în public, dar chiar şi în acele circumstanţe, lucrul se petrecea extrem de rar. Faptul că mama şi Hui-ge au fost văzuţi ţinându-se de mână a constituit o dovadă că fuseseră îndrăgostiţi şi că serviciile aduse de Hui-ge comuniştilor nu fuseseră motivate de raţiuni „corecte”. Mamei i-a venit greu să-l contrazică, dar n-a fost mai puţin dezolată.

Senzaţia că a fost atrasă într-o capcană imposibilă era accentuată de ceea ce se întâmpla cu multe din rudele ei şi cu persoane apropiate. Când au venit comuniştii la putere, au anunţat că toţi cei care lucraseră pentru serviciile secrete ale Guomindangului trebuiau să declare imediat. Unchiul mamei, Yu-lin, nu lucrase niciodată în spionaj, dar avea o carte de identitate eliberată de serviciile secrete şi considerase că trebuia să se prezinte la noile autorităţi. Atât soţia lui, cât şi bunica au încercat să-l facă să renunţe, dar el a socotit că era mai bine să spună adevărul. Era într-

o situaţie dificilă. Dacă nu mărturisea şi comuniştii îi descopereau trecutul, ceea ce era foarte posibil datorită formidabilei lor organizări, ar fi intrat într-un bucluc şi mai mare. Cu toate aceste considerente, ieşind în faţă, le-a dat chiar el motive să-l suspecteze.

Verdictul Partidului a fost: „în trecutul său există o pată politică. Nu va fi pedepsit, dar poate fi angajat numai sub supraveghere”. Acest verdict, ca aproape toate celelalte, nu era pronunţat de o instanţă de judecată, ci de un organ al Partidului. Sensul acestui verdict era ambiguu, în mod voit nu se dădea o definiţie clară. Rezultatul a fost că, timp de treizeci de ani, viaţa lui Yu-lin avea să depindă de climatul politic şi de şefii succesivi ai Partidului. În acele zile însă, Comitetul Orăşenesc de Partid promova o politică relativ relaxată, aşa că i s-a permis să continue să-l ajute pe doctorul Xia în cabinetul lui medical.

„Credinciosul” Pei-o, cumnatul bunicii, a fost exilat la ţară, la munci manuale. Datorită faptului că n-avea mâinile mânjite cu sânge, a primit sentinţa „sub supraveghere”. În loc să fie aruncat în închisoare, era ţinut sub pază (în mod efectiv) în societate. Familia lui s-a hotărât să-l însoţească la ţară, dar înainte să plece, „Credinciosul” a trebuit să se interneze în spital, deoarece suferea de o boală venerică. Comuniştii lansaseră o campanie importantă pentru eradicarea bolilor venerice şi cei infectaţi erau obligaţi să se supună unui tratament.

Situaţia de persoană „sub supraveghere” a durat trei ani. Era, de fapt, un fel de muncă obligatorie, la care trebuia să se adauge o purtare ireproşabilă. Persoanele care primiseră acest verdict se bucurau de oarecare libertate, dar trebuiau să se prezinte la poliţie la intervale regulate, raportând în detaliu toate acţiunile şi chiar gândurile avute de la ultima lor vizită şi erau supravegheaţi în mod vizibil de poliţie.

După expirarea perioadei de supraveghere, persoanele respective intrau în categoria celor sub supraveghere „discretă”, cum era cazul lui Yu-lin. O formă obişnuită de astfel de supraveghere era cea numită „sandwich”, care consta într-o urmărire atentă făcută de doi vecini, cărora li se încredinţase sarcina şi care erau, adesea, numiţi „doi roşii făcându-l sandvici pe un negru”. Evident, şi alţi vecini

din comitetele de rezidenţi aveau dreptul – şi chiar erau încurajaţi – să raporteze şi să informeze tot ce puteau afla despre „negrul” care nu prezenta încredere. „Justiţia poporului” era deasupra oricărei critici şi era un instrument central de guvernare, deoarece implica foarte mulţi cetăţeni într-o înţelegere secretă cu statul.

Zhu-ge, ofiţerul de informaţii cu figură de intelectual care se căsătorise cu domnişoara Tanaka, profesoara japoneză a mamei, a fost condamnat la muncă silnică pe viaţă şi exilat într-un orăşel depărtat, de frontieră (împreună cu multe alte foste oficialităţi ale Guomindangului a fost eliberat în urma unei amnistii din 1959). Soţia lui a fost expediată în

Japonia. Ca şi în Uniunea Sovietică, aproape toţi cei condamnaţi nu şi-au executat pedeapsa în închisori, ci în lagăre de muncă, efectuând adesea munci periculoase sau în regiuni foarte poluate.

Unele personalităţi importante ale Guomindangului, printre care şi ofiţerii de informaţii, au scăpat nepedepsiţi. Supraveghetorul ce pregătea universitatea de la şcoala mamei fusese secretar de district al Guomindangului, dar a putut produce dovezi că ajutase la salvarea multor vieţi de comunişti şi simpatizanţi ai comuniştilor, inclusiv mama mea, aşa că a fost cruţat.

Directoarea şcolii şi două profesoare, care lucraseră pentru serviciile secrete, au reuşit să se ascundă şi, în final, au fugit în Taiwan. Aşa s-a întâmplat şi cu Yao-hau, locţiitorul politic care fusese răspunzător de arestarea mamei.

Comuniştii au mai cruţat şi marile personalităţi, ca de exemplu pe „ultimul împărat”, Pu Yi, şi unii mari generali, deoarece erau „folositori”. Politica declarată a lui Mao era: „Noi îi ucidem pe micii Chiang Kai-shek. Dar nu-i ucidem pe marii Chiang Kai-shek”. Să păstreze în viaţă personaje ca Pu Yi, raţiona el, „dă bine în exterior”. Nimeni nu putea critica pe faţă această politică, dar ea provoca multe nemulţumiri în particular.

A fost o perioadă plină de anxietate pentru familia mamei. Unchiul ei, Yu-lin şi mătuşa ei Lan, a cărei soartă era legată în mod inexorabil de cea a soţului ei, „Credinciosul”, trăiau într-o stare de nesiguranţă cu privire

la viitorul lor şi erau ostracizaţi din anturajul lor. În ce o privea pe mama, Federaţia Femeilor îi pretindea să-şi scrie autocritica una după alta, deoarece asupra ei plutea învinuirea de a avea „o simpatie pentru Guomindang”.

A mai fost atacată şi pentru vina de a fi vizitat un prizonier, pe Hui-ge, fără să fi cerut mai întâi permisiunea federaţiei.

Nimeni nu-i spusese însă că ar fi trebuit să o facă. Federaţia i-a replicat că nu fusese oprită în acţiunea ei, deoarece erau îngăduitori cu „noii revoluţionari” şi aşteptaseră să vadă cât timp va trece până când propriul ei simţ al disciplinei îi va spune că trebuia să ceară indicaţii Partidului.

„Şi care sunt acţiunile pentru care trebuie să cer indicaţii?” a întrebat ea. „Pentru orice”, a fost răspunsul. Necesitatea de a obţine autorizaţie pentru un „orice” nespecificat avea să devină un element fundamental în guvernarea chineză comunistă. Însemna, de asemenea, că populaţia trebuia să înveţe să nu facă nimic din iniţiativă proprie.

Mama a fost ostracizată de membrele federaţiei, care reprezenta, pe atunci, întreaga ei lume. Se şoptea că fusese folosită de Hui-ge pentru a-l ajuta să-şi pregătească o revenire. „În ce buclucuri s-a băgat de una singură, exclamau femeile şi toate numai pentru că e depravată. Aduceţi-vă aminte de toate legăturile ei cu bărbaţii! Şi ce fel de bărbaţi!” Mama se simţea ţintuită de priviri acuzatoare şi începuse să-şi dea seama că cei care ar fi trebuit să-i fie camarazi într-o mişcare măreaţă, nouă şi eliberatoare, îi puneau la îndoială caracterul şi loialitatea pentru care îşi riscase viaţa. Au criticat-o şi pentru că părăsise adunarea Federaţiei Femeilor ca să se căsătorească – un păcat desemnat prin expresia „a pune dragostea pe primul plan”. Mama le-a răspuns că şeful organizaţiei orăşeneşti i-a cerut să vină să se căsătorească. Răspunsul preşedintei a fost: „Dar depindea de tine să adopţi o atitudine corectă punând întrunirea pe primul plan”.

La optsprezece ani abia împliniţi, măritată de curând şi plină de speranţe pentru o nouă viaţă, mama mea se afla

într-o stare totală de confuzie şi izolare. Se bazase întotdeauna pe propriul ei simţ al dreptăţii, pe faptul că ştia să facă distincţia între bine şi rău, dar toate acestea păreau să fie în conflict cu părerile celor care luptau pentru aceeaşi „cauză” cu ea şi, adesea, cu judecata soţului pe care îl iubea. Pentru prima oară, a început să se îndoiască de propria ei judecată.

Totuşi, ea nu arunca vina pe Partid, nici pe revoluţie. Nici chiar pe femeile din federaţie, deoarece erau tovarăşele ei şi păreau să exprime vocea Partidului. În schimb, resentimentul ei se îndrepta împotriva tatălui meu. Simţea că loialitatea lui nu se îndrepta în primul rând către ea şi că nu-i ţinea niciodată partea, ci era alături de camarazii lui, împotriva ei. Pe de o parte înţelegea că-i putea fi greu să-şi exprime sprijinul în public, dar îi cerea să o facă în intimitate – şi lucrurile nu se petreceau aşa. Din primele zile ale căsătoriei, a existat o deosebire fundamentală între părinţii mei. Devotamentul tatălui meu pentru comunism era total: era convins că trebuia să folosească acelaşi limbaj faţă de soţia lui cu cel pe care îl folosea în public. Mama era mult mai flexibilă, ataşamentul ei era temperat de raţiune şi de sentimente. Îşi crease un teritoriu al lor, privat, în vreme ce tatăl meu nu făcuse asta.

Mama nu mai putea suporta viaţa în Jinzhou. I-a spus soţului ei că dorea să plece cât mai curând posibil. Tata a fost de acord, deşi tocmai fusese propus pentru o promovare. A depus totuşi o cerere de transfer la Comitetul Orăşenesc de Partid, dând drept motiv dorinţa de a se întoarce în oraşul său natal, Yibin. Comitetul şi-a exprimat surprinderea, întrucât cu puţin timp în urmă le spusese exact contrariul. De-a lungul întregii istorii a Chinei exista regula ca funcţionarii statului să fie repartizaţi departe de oraşele natale, pentru a evita problemele legate de nepotism.

În vara lui 1949, comuniştii înaintau irezistibil spre sud, cuceriseră Nanjing, capitala lui Chiang Kai-shek şi se pregăteau să ajungă curând la Sichuan. Experienţa dobândită în Manciuria le-a dovedit că aveau mare nevoie de administratori locali şi care să le fie loiali.

Partidul a încuviinţat transferul tatălui meu. La două luni

de la căsătorie – şi la mai puţin de un an de la Eliberare – au fost alungaţi din oraşul unde se născuse mama din cauza clevetirilor, intrigilor şi invidiei. Bucuria care o cuprinsese pe mama la Eliberare se transformase acum în îngrijorare şi melancolie. În timpul stăpânirii Guomindangului şi-a putut descărca tensiunea în acţiune – şi îi fusese uşor să creadă că făcea ceea ce trebuia să facă iar asta o îmbărbătase. Acum simţea tot timpul că greşeşte. Când încerca să discute şi să se sfătuiască cu tatăl meu despre starea ei de confuzie, el îi răspundea că procesul devenirii unui comunist era unul extrem de dureros. Şi că aşa era normal să fie.

„Traversând cele cinci trecători din munţi”.

Marşul cel Lung al mamei (1949-1950)

Cu puţin înainte ca părinţii mei să părăsească Jinzhou, mamei i s-a acordat calitatea de membru provizoriu al Partidului, datorită viceprimarului, care răspundea de Federaţia Femeilor şi care a spus că mama avea nevoie de această calitate întrucât îşi schimba locul de muncă. Prin această decizie, putea deveni membru plin peste un an, dacă se dovedea demnă de acest statut.

Părinţii mei urmau să facă parte dintr-un grup de peste o sută de persoane care călătoreau spre sud-vest, majoritatea îndreptându-se către Sichuan. Grupul era compus, în principal, din bărbaţi, oficialităţi comuniste din sud-vest. Puţinele femei erau de fel din Manciuria, căsătorite cu bărbaţi din Sichuan. Erau organizaţi în unităţi şi purtau uniforme militare de culoare verde. În drumul lor, treceau prin regiuni în care încă bântuia războiul civil.

În ziua de 27 iulie 1949, bunica, dr. Xia şi prietenele apropiate ale mamei, mai toţi oameni suspecţi în ochii comuniştilor, au venit la gară pentru a-şi lua rămas-bun. Aşteptând pe peron plecarea trenului, mama se simţea sfâşiată de sentimente contradictorii. O parte din inima ei se simţea ca o pasăre scăpată din colivie şi liberă să zboare în înaltul cerului. Dar cealaltă parte se întreba când – sau dacă – le va mai revedea vreodată pe toate aceste fiinţe pe care le iubea şi, mai ales, pe mama ei. Călătoria era plină de pericole, iar Sichuan se afla încă în mâinile Guomindangului. Mai era şi la o mie de mile depărtare, incredibil de departe, şi nu avea habar dacă va mai fi în stare să se întoarcă la Jinzhou. Simţea că trebuia să-şi dea drumul lacrimilor acumulate în ultima vreme, dar nu voia să o întristeze şi mai mult pe mama ei, aşa că a continuat să se stăpânească. Când peronul a început să dispară din raza ei vizuală, tatăl meu a încercat să o consoleze. I-a spus că

trebuia să fie puternică şi că în calitatea ei de tânăr „ucenic revoluţionar”, trebuia să „traverseze cele cinci trecători din munţi” – ceea ce însemna să adopte o cu totul nouă atitudine faţă de familie, profesiune, dragoste, stil de viaţă şi faţă de munca manuală, acceptând greutăţile şi încercările. Teoria Partidului era că elementele educate cum era ea trebuiau să renunţe să mai fie „burghezi” şi să se apropie mai mult de ţărani, care formau peste optzeci la sută din populaţie. Mama auzise de sute de ori toate aceste teorii. Acceptase necesitatea de a se transforma ea însăşi, pentru a trăi într-o nouă Chină: compusese chiar şi un poem despre o întâlnire în viitor cu „furtuna de nisip”. Dar ea avea nevoie şi de mai multă tandreţe şi înţelegere pentru frământările ei şi tocmai asta nu găsea la tatăl meu.

Când trenul a ajuns la Tianjin, la circa două sute cincizeci de mile spre sud-vest, au trebuit să se oprească deoarece se termina linia ferată. Tata i-a propus să viziteze oraşul. Tianjin era un port imens, unde Statele Unite, Japonia şi mai multe state europene avuseseră până de curând „concesiuni”, enclave extrateritoriale (generalul Xue murise în concesiunea franceză, dar mama nu ştia asta). În oraş erau cartiere întregi construite în diferite stiluri străine, cu clădiri grandioase, palate elegante franţuzeşti „fin de siècle”, delicate palate italieneşti, reşedinţe austro-ungare rococo. Opt naţiuni diferite îşi etalau într-o extraordinară întrecere, în încercarea de a se impresiona una pe alta şi, împreună, pe chinezi. În afară de băncile japoneze, scunde, greoaie şi cenuşii, pe care le cunoscuse în Manciuria, şi de băncile ruseşti cu acoperişurile lor verzi şi zidurile delicate, vopsite în roz şi galben, mama nu mai văzuse astfel de clădiri. Tata însă citise multă literatură străină şi descrierile construcţiilor europene îl fascinaseră dintotdeauna. Dar şi pentru el era prima dată că acestea i se înfăţişau ochilor. Mama şi-a dat seama că tata se străduia din răsputeri să o contamineze de entuziasmul lui, dar ea era încă total apatică în timp ce se plimbau pe străzile oraşului străjuite de arbori chinezeşti mirosind frumos. I se făcuse deja dor de mama ei şi era furioasă pe soţul ei că nu găsea cuvinte de înţelegere şi simpatie şi nu manifesta puţină tandreţe pentru starea ei. O supăra atitudinea lui rigidă şi ţeapănă,

cu toate că îşi dădea seama că făcea încercări stângace s-o consoleze şi s-o ajute să-şi învingă tristeţea.

Linia ruptă de cale ferată a fost numai începutul necazurilor. Trebuiau să-şi continue drumul pe jos, să se strecoare printre armatele moşierilor locali, bandiţi şi unităţi de soldaţi ai Guomindangului, care fuseseră lăsaţi să lupte împotriva comuniştilor care avansau. În tot grupul nu existau decât trei puşti, dintre care una a tatălui meu, dar la fiecare punct de oprire, autorităţile locale trimiteau un escadron de soldaţi cu câteva mitraliere ca să le servească de escortă.

Trebuiau să parcurgă distanţe mari în fiecare zi, adesea pe cărări abrupte, purtând în spate sacii de dormit şi alte obiecte de strictă necesitate. Cei care luptaseră în gherile erau obişnuiţi cu efortul, dar mama, după o zi de mers, a făcut băşici pe tălpi şi nu avea nicio şansă să se poată opri pentru odihnă. Colegele ei au sfătuit-o să-şi înmoaie picioarele în apă caldă la sfârşitul zilei şi să înţepe băşicile cu un ac. Pentru moment s-a simţit uşurată, dar a doua zi, când a trebuit să umble din nou, durerea era sfâşietoare. Cu toate acestea, în fiecare dimineaţă strângea din dinţi şi lupta în continuare cu durerea.

Pe cea mai mare parte a distanţei de parcurs nu existau nici drumuri. Mersul era cumplit de greu, mai ales când ploua şi pământul se transforma într-o masă de mâl lipicios şi alunecos şi mama a căzut de nenumărate ori. La sfârşitul zilei, plină de noroi din cap până în picioare, cădea la pământ şi rămânea acolo fără să mai fie în stare să ridice un deget.

Odată, au fost obligaţi să mărşăluiască peste treizeci de mile sub o ploaie torenţială. Temperatura exterioară era de peste 90°F, iar mama era udă până la piele de ploaie şi transpiraţie. Aveau în faţă un deal mai mare, de circa trei mii de picioare, pe care trebuiau să-l urce, şi mama era sleită de puteri, total epuizată, Sacul de dormit îi atârna ca un pietroi, ochii îi erau lipiţi de broboanele de sudoare care-i curgeau de pe frunte. Când a deschis gura încercând să soarbă puţin aer a simţit că nu-i ajungea până în plămâni ca să poată respira. În faţa ochilor îi jucau mii de stele şi abia mai era în stare să pună un picior în faţa celuilalt.

Când a ajuns în vârf, a sperat că s-au terminat chinurile, dar coborârea s-a dovedit la fel de grea. Muşchii picioarelor păreau să se fi transformat în gelatină. Regiunea era sălbatică şi cărarea îngustă şi abruptă şerpuia săpată pe marginea unei stânci, deasupra unei râpe de câteva sute de picioare. Picioarele îi tremurau şi era sigură că va cădea în abis. Adesea se agăţa de arbuşti sau de tufişuri ca să nu alunece în prăpastie.

După ce au traversat muntele, au întâlnit câteva râuri adânci şi repezi. Apa îi ajungea mamei până la talie şi îi era imposibil să se menţină în echilibru. În mijlocul unui râu, s-a împiedicat şi a căzut şi era gata să fie târâtă de curent dacă un bărbat nu o prindea salvându-i viaţa. În momentul acela a izbucnit în plâns şi aproape că s-a abandonat, mai ales că tocmai o văzuse pe o prietenă purtată în braţe de bărbatul ei pentru a trece râul. Deşi soţul era un oficial de rang înalt, având dreptul să folosească o maşină, renunţase la acest privilegiu pentru a merge alături de soţia lui.

Tatăl meu nu a purtat-o pe mama pe braţe. El a călătorit într-un jeep cu garda lui de corp. Rangul său îi dădea dreptul la transport – jeep sau cal, oricare era disponibil. Mama sperase în mai multe rânduri că o va lua în maşina lui sau că, cel puţin, îi va transporta sacul de dormit, dar el nu se oferise niciodată. În seara în care fusese cât pe ce să se înece în râu s-a hotărât să ridice problema în faţa lui. Trăise o zi cumplit de chinuitoare. Şi, mai mult, vomita tot timpul. Nu putea s-o ia, din când în când, în jeepul lui? El i-a răspuns că nu putea, deoarece fapta lui ar fi fost considerată favoritism, întrucât mama nu avea drept la o maşină. El era convins că trebuia să lupte împotriva tradiţiei chineze vechi cât lumea de încurajare a nepotismului. Mai mult, mama trebuia să treacă prin experienţa unor greutăţi. Când i-a spus că prietena ei fusese purtată în braţe de soţul ei, tata i-a replicat că era o cu totul altă situaţie: prietena ei era o veterană comunistă. În anii ’30, ea comandase o unitate de gherilă împreună cu Kim Il Sung, devenit ulterior preşedintele Coreei de Nord şi a luptat împotriva japonezilor în nord-est în condiţii îngrozitoare. Pe lunga listă a suferinţelor ei în timpul carierei revoluţionare se numără pierderea primului soţ,

executat din ordinul lui Stalin. Mama nu se putea compara cu acea femeie, a mai spus tata. Ea nu era decât o tânără studentă. Dacă tovarăşii vor crede că se răsfaţă ar putea intra într-un necaz serios. „Este spre binele tău”, a adăugat el amintindu-i că cererea ei de a deveni membru plin al Partidului era încă în examinare. „Ai de ales: fie să urci în maşină, fie să intri în Partid, dar nu în amândouă”.

A reuşit să o convingă. În mod fundamental, revoluţia era o revoluţie a ţăranilor şi ţăranii duceau o viaţă aspră şi dură. Ei erau foarte jigniţi să vadă cum alţii se bucură de confort sau caută să-l obţină. Toţi cei care au luat parte la revoluţie trebuie să se fortifice atât de mult încât să devină imuni la privaţiuni şi la vitregiile soartei. Aşa făcuse şi tatăl meu la Yan’an şi în calitate de luptător de gherilă.

Mama a acceptat teoria, dar nu şi-a putut reprima gândul că tatăl meu nu-i oferea nici dragoste, nici tandreţe, când ea era tot timpul bolnavă şi extenuată, târându-şi picioarele, cărându-şi sacul de dormit în spinare, transpirând, vomitând, simţindu-şi membrele ca de plumb.

Într-o noapte, nu a mai rezistat şi a izbucnit în plâns pentru prima dată. Grupul înnopta, de obicei, în depozite goale sau în săli de clasă. În acea noapte, dormeau cu toţii într-un templu, înghesuiţi pe podea. Tata era întins lângă ea. Când a început să plângă, s-a întors cu spatele la el şi şi-a îngropat faţa în mânecă în încercarea de a-şi înăbuşi suspinele. Tata s-a trezit numaidecât şi i-a astupat gura cu mâna. Printre sughiţuri l-a auzit cum îi şoptea la ureche: „Nu plânge aşa de tare! Dacă te aude cineva ai să fii criticată”. A fi criticat era ceva serios. Însemna că tovarăşii puteau spune că nu era demnă „de a participa la revoluţie”, că ar fi o laşă. L-a simţit cum îi îndesa o batistă în mână ca să-şi potolească sughiţurile.

A doua zi, şeful unităţii din care făcea parte mama, bărbatul care o salvase atunci când căzuse în râu, a luat-o deoparte şi i-a spus că primise reclamaţii cu privire la faptul că plânsese. Oamenii spuneau că se comportase ca o „doamnă cu pretenţii din clasele exploatatoare”. El, personal, o înţelegea, dar trebuia să ţină seama de ce spuneau oamenii. Era nedemn să plângi după ce ai mers câţiva paşi, a spus el. Ea nu se comportase ca o adevărată

revoluţionară. Din acea zi, deşi simţea adesea nevoia să o facă, mama nu a mai plâns niciodată.

Aşa că s-a târât înainte. Zona cea mai periculoasă prin care au trebuit să treacă a fost provincia Shandong, căzută în mâinile comuniştilor doar cu puţine luni în urmă. La un moment dat, pe când traversau o vale adâncă, de sus a început să plouă cu gloanţe. Mama s-a adăpostit după o stâncă. Împuşcăturile au durat cam zece minute şi când au încetat, au descoperit că cineva din grupul lor fusese ucis încercând să se strecoare în spatele atacatorilor, care s-au dovedit a fi bandiţi. Au mai fost şi câţiva răniţi. Au îngropat mortul la marginea drumului. Tata şi ceilalţi oficiali şi-au cedat caii celor răniţi.

După patruzeci de zile de marş şi mai multe ambuscade, au intrat în oraşul Nanjing, la circa şapte sute de mile sud de Jinzhou, care fusese capitala guvernului Guomindangului. Era cunoscut drept „Cuptorul Chinei” şi, la mijlocul lui septembrie, era încă un cuptor. Grupul a fost găzduit în barăci. Salteaua de bambus de pe patul mamei avea imprimată o formă umană din cauza sudorii celor care dormiseră înaintea ei şi care se tot îmbibase în saltea. Grupul trebuia să facă instrucţie militară într-o căldură înăbuşitoare, să înveţe cum se montează un sac de dormit, cum se pun moletierele, cum să-şi pună rucsacul în spate în mare viteză şi să mărşăluiască repede cu poverile în spinare. Întrucât erau militari, trebuiau să respecte o disciplină de fier. Purtau uniforme kaki şi cămăşi şi lenjerie de corp dintr-o pânză aspră de bumbac. Uniformele trebuiau să fie încheiate până la gât şi le era interzis să-şi descheie gulerul. Mama respira cu greu şi pe spate avea în permanenţă o pată mare şi întunecată de sudoare. Mai purtau şi şepci dintr-un material gros, care trebuia să stea fixe pe cap ca să nu lase să se vadă nicio şuviţă de păr. Din cauza asta, mama transpira foarte mult şi marginea şepcii era mereu udă.

Din când în când aveau voie să iasă din locul unde erau încartiruiţi şi primul lucru la care se repezea mama era îngheţata pe băţ pe care o devora. Mare parte din membrii grupului nu mai fuseseră într-un oraş mare, cu excepţia scurtei opriri la Tianjin, şi toţi erau înnebuniţi după

îngheţata pe băţ; aşa că au cumpărat mai multe ca să le aducă şi camarazilor lor din barăci. Le-au învelit cu grijă în prosoapele albe de mână şi le-au pus în sacoşe. Şi au fost surprinşi să constate, la întoarcere, că nu mai rămăsese din ele decât apă.

La Nanjing au trebuit să participe la conferinţe politice, unele ţinute de Deng Xiaoping, viitorul lider al Chinei, şi de generalul Chen Yi, viitorul ministru de Externe. Mama şi colegele ei şedeau pe iarbă, la umbră, în faţa Universităţii Centrale, în timp ce conferenţiarii stăteau în picioare sub soarele arzător, timp de două, trei ore. Cu toată zăpuşeala, vorbitorii fascinau auditoriul.

Într-o zi, mama a trebuit să alerge cu toată unitatea ei mai multe mile, încărcate cu tot echipamentul, până la mormântul părintelui fondator al republicii, Sun Yat-sen. Când s-au întors, mama a simţit o împunsătură dureroasă în abdomen. În acea noapte, în cealaltă parte a oraşului, avea loc o reprezentaţie cu Opera din Peking în care juca una din cele mai faimoase stele ale epocii. Mama moştenise pasiunea mamei ei pentru Opera din Peking şi abia aştepta să se afle în sală.

Împreună cu tovarăşele ei, au pornit pe jos către operă, care se afla la circa cinci mile distanţă. Tata s-a dus cu maşina. Pe drum, mama a simţit dureri tot mai mari în abdomen şi s-a gândit că ar fi fost mai bine să se întoarcă acasă, dar tentaţia era prea mare şi nu s-a îndurat. În timpul reprezentaţiei, durerea a devenit însă insuportabilă. S-a ridicat şi s-a dus la locul unde se afla tatăl meu şi l-a rugat să o ducă acasă cu maşina lui. Nu i-a spus însă nimic de durere. El l-a căutat din ochi pe şofer, dar, când l-a văzut, lipit de scaun şi cu gura căscată, s-a întors către mama spunându-i: „Cum aş putea să-i întrerup plăcerea doar pentru că soţia mea vrea să plece?” Mama a renunţat să-i mai explice că suferea cumplit şi a plecat brusc.

S-a întors pe jos tot drumul până la barăci în chinuri îngrozitoare. Totul îi juca în faţa ochilor, parcă înainta într-un întuneric brăzdat de stele şi fulgere şi călcând în vată. N-a mai fost în stare să ţină drumul şi a pierdut complet noţiunea timpului de când tot umbla în neştire. Când a ajuns în sfârşit la barăci, acolo nu mai era nimeni, toţi, cu

excepţia celor care făceau de gardă, erau la operă. Mama a reuşit cumva să se târască până în pat şi la lumina unei lămpi a constatat că pantalonii îi erau uzi de sânge. A leşinat pe loc. Pierduse primul ei copil şi nu era nimeni lângă ea.

Puţin mai târziu s-a întors şi tatăl meu. Fiind cu maşina, ajunsese înaintea celorlalţi. A găsit-o pe mama prăvălită pe pat. În primul moment a crezut-o extenuată, dar, după ce a văzut sângele, şi-a dat seama că era fără cunoştinţă. A alergat după un doctor, care a presupus că avusese un avort spontan. Fiind doctor militar, nu avea experienţă în materie şi a telefonat la spitalul orăşenesc, solicitând o ambulanţă. Spitalul şi-a dat acordul, dar cu condiţia să fie plătit în dolari de argint, atât pentru ambulanţă, cât şi pentru operaţia de urgenţă necesară. Deşi personal nu avea bani, tatăl meu a acceptat fără ezitare. Fiind „de partea revoluţiei”, aveau dreptul la o asigurare de sănătate.

Mama a fost la un pas de moarte. A trebuit să i se facă o transfuzie şi un chiuretaj. Când a deschis ochii după operaţie, l-a văzut pe tata, care şedea lângă ea. Primele ei cuvinte au fost: „Vreau să divorţez”. Tata şi-a cerut iertare din toată inima. Nu avusese nici cea mai mică bănuială că era însărcinată – de fapt, nici ea. Remarcase că nu avusese ciclul, dar şi-a imaginat că faptul se datorase extenuării provocate de marş. Tata a recunoscut că nu ştia mare lucru despre avorturi. I-a promis să fie mai grijuliu în viitor şi i-a repetat întruna cât de mult o iubea şi că se va schimba.

Cât timp mama fusese în comă, el îi spălase hainele pătate de sânge, ceea ce era foarte neobişnuit pentru un bărbat chinez. În cele din urmă, mama a acceptat să nu divorţeze, dar i-a spus că dorea să se întoarcă în Manciuria pentru a-şi relua studiile medicale. I-a mai spus tatălui meu că nu va reuşi niciodată să fie la înălţimea revoluţiei oricât de mult ar încerca; tot ce obţinuse au fost doar critici. „Cel mai bine ar fi să abandonez”, a spus ea. „Nu, nu trebuie!” a replicat tata îngrijorat. „Se va interpreta că îţi este frică de greutăţi. Ai să fii considerată o dezertoare şi nu ai să mai ai un viitor. Chiar dacă colegiul te va accepta, nu ai să poţi niciodată să obţii o slujbă bună. Ai să fii discriminată pentru tot restul vieţii tale”. Mama nu realizase încă faptul că nu

exista opţiunea de a ieşi dintr-un sistem care nu avea reguli scrise. Dar a remarcat în glasul tatei că era foarte alarmat. Din clipa în care erai „de partea revoluţiei” nu mai exista ieşire, nu puteai abandona.

Mama era încă în spital când, la 1 octombrie, li s-a comunicat tuturor că se aştepta un comunicat special, care urma să se transmită prin megafoane instalate în jurul spitalului. S-au adunat cu toţii ca să-l asculte pe Mao proclamând din vârful Porţii Păcii Cereşti din Peking întemeierea Republicii Populare. Mama a plâns 9 a un copil. China pe care o visase, pentru care luptase, pe care o sperase era în sfârşit aici, îşi spunea ea, ţara căreia i se putea devota cu inima şi cu mintea. În timp ce asculta vocea lui Mao anunţând că „poporul chinez s-a ridicat”, s-a dojenit pentru că se îndoise. Suferinţa ei nu însemna nimic pe lângă marea cauză pentru salvarea Chinei. S-a simţit mândră şi vibrând de sentimente patriotice şi şi-a jurat sieşi că va rămâne pe veci cu revoluţia. După ce scurta proclamaţie a lui Mao s-a terminat, au izbucnit toate în ovaţii şi şi-au aruncat şepcile în aer – un gest pe care comuniştii chinezi l-au învăţat de la ruşi. Apoi, după ce li s-au uscat lacrimile de fericire, au celebrat cu o mică festivitate.

Cu câteva zile înainte de avort, părinţii mei au făcut prima lor fotografie împreună. Îi arată pe amândoi în uniformă militară privind spre obiectiv, gânditori. Şi cam melancolici. Fotografia fusese făcută pentru a celebra intrarea lor în fosta capitală a Guomindangului, şi mama i-a trimis-o imediat mamei ei.

La 3 octombrie, unitatea tatei a fost deplasată. Forţele comuniste se apropiau de Sichuan. Mama trebuia să mai stea în spital încă o lună şi, după aceea, i s-a acordat o perioadă de recuperare într-un magnific palat, care aparţinuse celui mai mare bancher al Guomindangului, cumnatul lui Chiang Kai-shek, H.H. Kung. Într-o bună zi, femeile din unitatea ei au fost alese să apară ca figurante într-un film documentar despre eliberarea Nanjingului. Li s-au dat haine civile şi urmau să reprezinte cetăţeni obişnuiţi care îi întâmpinau pe comunişti. Acest film, care era destul de veridic, a rulat peste tot în China ca „documentar”, o

practică obişnuită.

Mama a mai rămas în Nanjing aproape două luni. Din timp în timp primea o telegramă sau un teanc de scrisori de la tatăl meu. El îi scria în fiecare zi, dar trimitea scrisorile de câte ori reuşea să găsească un oficiu poştal care să lucreze. În fiecare scrisoare îi spunea cât de mult o iubea, îi promitea să se schimbe şi insista să o convingă să nu se întoarcă la Jinzhou pentru ca, în felul acesta, „să trădeze revoluţia".

Către sfârşitul lui decembrie, mama a fost informată că i se oferea un loc pe un vapor, împreună cu alte persoane rămase în urmă din motive de boală. Trebuiau să se adune pe debarcader la căderea nopţii – bombardamentele Guomindangului făceau ca operaţia să fie prea periculoasă în timpul zilei. Cheiul era învăluit într-o ceaţă îngheţată. Rarele felinare fuseseră stinse de teama unor raiduri aeriene, iar vântul aspru din nord spulbera fulgi mari de zăpadă peste râu. Mama a trebuit să aştepte ore lungi pe chei, bătând din picioarele îngheţate ca să şi le dezmorţească, încălţările ei din acea vreme erau nişte pantofi standard de pânză, numiţi şi „pantofii eliberării", care aveau scrise pe tălpi lozinci ca „Băteţi-l pe Chiang Kai-shek" şi „Să ne salvăm ţara".

Vaporul le-a dus spre vest, de-a lungul fluviului Yangtze. În primele două sute de mile, până în oraşul Anqing, au înaintat doar noaptea, în timpul zilei legând ambarcaţiunea printre tufele de trestii de pe malul nordic al râului pentru a o ascunde de avioanele Guomindangului. Vasul mai transporta un contingent de soldaţi, care au montat mitraliere pe punte, plus o cantitate mare de echipament militar şi muniţie. Din când în când, mai aveau loc încăierări cu forţele adverse şi cu bande formate de proprietari de pământ localnici. Odată, pe când se apropiau de tufişurile de pe mal ca să lase ancora pentru timpul zilei, s-au trezit sub un tir puternic şi trupe ale Guomindangului au încercat să sară pe vas. Mama şi celelalte femei s-au ascuns în cală, în timp ce gărzile îi respingeau pe atacatori. Dar vasul a trebuit să ridice ancora şi să caute un alt loc mai departe, pentru popasul zilnic.

Când au ajuns la defileul râului Yangtze, de unde începe

Sichuanul şi râul se îngustează periculos, au trebuit să se mute în două ambarcaţiuni mai mici, care le sosiseră în întâmpinare din Chongqing. Militarii, cu echipamentul lor şi câteva gărzi, au fost transferaţi pe unul din vase, în vreme ce restul călătorilor s-au îmbarcat pe cel de-al doilea.

Defileul Yangtze era cunoscut sub denumirea de „Porţile Iadului”, într-o după-amiază, soarele strălucitor de iarnă a dispărut cu totul. Mama a fugit pe covertă să vadă ce se întâmplase. De ambele părţi apăruseră nişte stânci perpendiculare uriaşe, gata-gata să se rezeme de vas şi să-l sfărâme. Vârfurile stâncilor erau acoperite de o vegetaţie deasă şi se înălţau atât de mult, încât aproape acopereau cerut. Stâncile păreau una mai abruptă decât alta şi îţi dădeau impresia că o secure uriaşă căzuse din cer şi le despărţise.

Mica ambarcaţiune s-a luptat zile întregi cu curenţii, cu vârtejurile, cu cataractele şi cu stâncile ascunse de pe fundul râului. Uneori, forţa curentului o făcea să se întoarcă cu pupa în faţă şi îţi dădea impresia că se va răsturna dintr-o clipă în alta. Adesea, mama se vedea strivită de vreo stâncă, dar de fiecare dată, timonierul reuşea să îndrepte vasul în ultimul moment.

Comuniştii cuceriseră Sichuan doar în ultima lună şi oraşul era încă bântuit de trupele Guomindangului abandonate acolo când Chiang Kai-shek renunţase să opună rezistenţă pe continent şi fugise în Taiwan. Cel mai greu moment a fost când o bandă de soldaţi inamici a bombardat prima ambarcaţiune, cea încărcată cu muniţie. O rafală a lovit-o din plin. Mama se afla pe punte când vasul a sărit în aer, la o sută de yarzi în faţa ei. I s-a părut că râul întreg luase foc. Bucăţi de cherestea în flăcări zburau spre vasul în care se afla mama şi părea că nu vor putea evita să se izbească de rămăşiţele arzânde ale vasului naufragiat. Şi chiar când coliziunea părea inevitabilă, vasul lor s-a strecurat, plutind la o distanţă de câţiva centimetri de epavă. Dar nimeni nu a dat vreun semn de teamă sau de uşurare, fiind de fapt prea speriaţi pentru a putea reacţiona. Majoritatea gărzilor din primul vas au fost ucise.

Mama intra într-o lume cu totul nouă, într-o nouă climă şi natură. Prăpăstiile de-a lungul defileului erau acoperite de

gigantici ratani cățărători, care dădeau şi mai mult exotism atmosferei stranii a locurilor. Maimuţe săreau de pe o cracă pe alta în frunzişul luxuriant. Şirul fără sfârşit, magnific, de munţi prăpăstioşi erau de o noutate năucitoare, după peisajul plat de câmpii din jurul Jinzhoului.

Uneori, vasul lor ancora la poalele unor trepte înguste, săpate în stânca neagră, care păreau să urce spre infinit, pe un perete muntos, al cărui vârf se ascundea în nori. Adesea, în vârful muntelui era cățărat un orăşel. Din cauza ceţei dese care era permanentă, locuitorii ardeau chiar şi în timpul zilei lămpi cu ulei de rapiţă. Era tot timpul rece, cu vânturi umede care suflau dinspre munte şi dinspre râu. Ţăranii localnici pe care îi zăreau uneori îi păreau mamei oribili de negricioşi, slăbănogi şi mărunţi, cu trăsături mult mai ascuţite şi cu ochii mai mari şi mai rotunzi decât oamenii cu care era obişnuită. Purtau un fel de turban dintr-o pânză albă legat în jurul capului. Întrucât albul era culoarea doliului în China, mama a crezut că purtau cu toţii doliu.

Spre mijlocul lui ianuarie, au ajuns la Chongqing, care fusese capitala Guomindangului în timpul războiului antijaponez. Acolo, mama s-a mutat pe un vas şi mai mic pentru călătoria până în oraşul Luzhou, la circa o sută de mile în amonte. Acolo o aştepta un mesaj din partea tatei, informând-o că un *sampan*[7] fusese trimis pentru ea permiţându-i să sosească numaidecât la Yibin. Atunci a aflat şi ea că el ajunsese teafăr la destinaţie. Între timp, resentimentul faţă de tata se evaporase. Trecuseră patru luni de când nu-l mai văzuse şi îi era dor de el. Îşi imagina emoţiile cu care parcursese el tot drumul, văzând cu ochii lui şi trăind atât de multe locuri descrise până atunci doar de vechii poeţi şi a simţit şi ea cum o cuprindea un val de căldură la gândul că el trebuia să-i fi dedicat multe poeme pe timpul călătoriei.

A putut să plece chiar în acea seară. În dimineaţa următoare, când s-a trezit, simţea deja mângâierea soarelui, ale cărui raze pătrundeau prin ceaţa uşoară destrămând-o. Colinele ce mărgineau râul erau verzi şi

7 Barcă uşoară cu fundul plat folosită pe râurile din China *(n. tr.).*

domoale şi ea a putut să stea întinsă şi să se relaxeze, ascultând cum apa clipocea la prora sampanului. A ajuns la Yibin în aceeaşi după-amiază, în ajunul Anului Nou Chinezesc.

Prima imagine a oraşului a fost ca o apariţie dintr-un basm – un oraş delicat plutind în nori. În timp ce barca se apropia de chei, l-a căutat din ochi pe tata. În cele din urmă, prin ceaţă i-a distins silueta vagă: era în picioare, cu o manta grea, militară, descheiată, cu garda de corp lângă el. Malul apei era lat şi acoperit cu nisip şi pietriş. Se vedea acum oraşul, care se căţăra spre vârful colinei. Unele case erau clădite pe catalige de lemn, lungi şi subţiri, care păreau să se legene în adierile vântului, de parcă stăteau să cadă în orice clipă.

Sampanul a acostat la cheiul promontoriului din marginea oraşului. Un marinar a aşezat o scândură de lemn şi garda de corp a tatei a venit pe vas ca să ia sacul de dormit al mamei. Ea s-a repezit şi tata şi-a întins braţele ca s-o ajute. Nu era locul cel mai potrivit ca să se îmbrăţişeze în public, deşi mama şi-a dat seama că şi el era la fel de emoţionat ca şi ea şi s-a simţit foarte fericită.

8

„Întoarcerea acasă îmbrăcaţi în straie de mătase brodată”.

La familie şi bandiţi
(1949-1952)

Tot drumul, mama s-a întrebat cum va arăta Yibinul. Au lumină electrică? Sunt oare munţii tot atât de înalţi ca şi cei întâlniţi de-a lungul fluviului Yangtze? Au teatre? Dar urcând dealul împreună cu tata, a entuziasmat-o să constate că ajunsese într-un loc foarte frumos. Yibin este construit pe un deal, deasupra unui promontoriu, la confluenţa a două fluvii, unul limpede şi celălalt noroios. În căsuţele aliniate străluceau luminiţe electrice. Zidurile caselor erau din argilă şi bambus, iar acoperişurile, din ţigle subţiri şi curbate, erau atât de delicate, încât păreau din dantelă. Se deosebeau atât de mult de acoperişurile greoaie din Manciuria, făcute să reziste la vânturile aprige şi la căderile de zăpadă. La o distanţă oarecare, prin ceaţă, se zăreau căsuţe din lemn de bambus şi din pământ bătătorit, aşezate între munţi de un verde închis, acoperiţi de arbori de camfor, sequoia şi tufişuri de arbuşti de ceai.

Mama s-a simţit în sfârşit despovărată de griji, şi nu în ultimul rând pentru că tata i-a permis gărzii lui de corp să-i care sacul de dormit. După ce trecuse prin oraşe şi sate distruse de război, a fost încântată că se afla, în sfârşit, într-un loc fără nicio urmă de distrugere. Garnizoana de şapte mii de soldaţi ai Guomindangului se predase fără luptă.

Tatăl meu locuia într-o clădire elegantă, preluată de noul guvern şi combinat pentru birouri şi pentru apartamente de locuit, iar mama s-a mutat cu el. În spatele casei, se afla o grădină plină de plante necunoscute ei, phoebe nanmu, papaya, bananieri, şi acoperită cu un muşchi gros, verde închis. Într-un bazin înotau peştişori aurii şi în jur se plimba o broască ţestoasă. Dormitorul tatălui meu avea un pat dublu, cel mai moale culcuş pe care dormise vreodată, obişnuită cum fusese înainte cu *kang-ul* de cărămidă. Chiar

şi iarna, nu aveai nevoie decât de o plapumă. Aici nu băteau vânturi aspre şi nu erau furtuni de praf care intră peste tot, ca în Manciuria. Nu trebuia să porţi un văl de tifon pe faţă ca să poţi respira. Fântânile nu erau acoperite cu capace; la vedere era doar o tulpină de bambus având legată la celălalt capăt o găleată pentru scos apa. Locuitorii îşi spălau rufele pe dale de piatră, netede şi lucioase, înclinate la un unghi mic, şi foloseau perii din fibre de palmieri pentru a le freca. Astfel de operaţii ar fi fost imposibile în Manciuria, unde rufele ar fi fost imediat fie acoperite cu praf, fie îngheţate lemn. Pentru prima oară în viaţa ei, mama a putut mânca în fiecare zi orez şi legume proaspete.

În săptămânile următoare, părinţii mei şi-au trăit adevărata lor lună de miere. Pentru prima oară, mama a putut locui cu soţul ei fără să fie criticată că „pune dragostea pe primul loc”. Atmosfera generală era relaxată; comuniştii erau în culmea fericirii pentru victoriile lor răsunătoare şi colegii tatălui meu nu mai insistau ca perechile căsătorite să petreacă împreună doar noaptea de sâmbătă.

Yibin căzuse la 11 decembrie 1949, cu două luni înainte. Tata, care sosise cu şase zile mai târziu, a fost numit şef al Comitatului Yibin, cu o populaţie de peste un milion de locuitori, dintre care aproape o sută de mii în oraşul Yibin. El sosise cu vaporul, cu un grup de peste o sută de studenţi, care „se alăturaseră revoluţiei” la Nanjing. Vaporul s-a oprit întâi la centrala electrică de pe malul opus oraşului, care fusese un cuib de rezistenţă al ilegaliştilor. Câteva sute de muncitori au ieşit pe chei să-i întâmpine fluturând steguleţe roşii cu cinci stele – noul drapel al Chinei comuniste – şi ovaţionându-i cu sloganuri de bun venit. Steluţele erau puse greşit pe steguleţe, întrucât comuniştii locali nu ştiau unde trebuiau puse. Tata a coborât de pe vas împreună cu un alt ofiţer şi li s-a adresat muncitorilor, încântaţi să-l audă vorbind în dialectul din Yibin. Tata purta, în loc de şapca militară obişnuită pe care o purtau cu toţii, o şapcă în opt colţuri, din cele pe care armata comunistă le purta în anii 1920 şi la începutul anilor ’30, care li s-a părut localnicilor neobişnuită, dar şi foarte

şic.

După aceea, vaporul i-a debarcat pe malul oraşului. Tata lipsise din oraş zece ani. Fusese foarte apropiat de familia lui, mai ales de sora mai mică. Îi scrisese în termeni entuziaşti din Yan'an despre noua lui viaţă şi îşi exprimase dorinţa ca ea să vină cândva la Yan'an să i se alăture. Cu timpul, scrisorile au încetat, pe măsură ce Guomindangul a întărit blocada. Aşa că prima veste după mulţi ani a fost când au primit fotografia lui cu mama, făcută în Nanjing. Timp de şapte ani, nu au ştiut nici măcar dacă era în viaţă. Le fusese dor de el, l-au plâns şi s-au rugat lui Buddha să se întoarcă sănătos. Odată cu fotografia, le scrisese şi că va fi în curând în Yibin şi că îşi schimbase numele. În timp ce se aflase în Yan'an, îşi luase, ca mulţi alţii, un nume conspirativ, Wang Yu. Yu însemna „Altruist până la riscul de a fi considerat prost". De îndată ce a sosit, şi-a reluat adevăratul său nume, Chang, dar i-a adăugat şi noul *nom de guerre,* astfel că s-a numit Chang Shou-yu, însemnând „Păstrează *Yu".*

Cu zece ani în urmă, când plecase, tata era un biet ucenic, sărac şi înfometat, iar acum se întorcea un bărbat puternic, înainte să fi împlinit încă treizeci de ani. Acesta era visul tradiţional chinez, care şi-a găsit un loc în limba vorbită sub formă de *Yi-jin-huan-xiang* „să te întorci acasă în straie de mătase brodată". Familia lui era extrem de mândră de el şi abia aştepta să vadă cum arată după zece ani, întrucât auziseră o sumedenie de lucruri ciudate despre comunişti. Şi, de bună seamă, mai cu seamă mama lui, voia să afle despre noua lui soţie.

Tatăl meu vorbea şi râdea tare şi din toată inima. Era acelaşi băiat lipsit de reţineri şi agitat de odinioară. După tot ce întâmpinase, nu se schimbase deloc, şi-a spus mama lui, respirând uşurată şi fericită. Dar, datorită unei adânc înrădăcinate rezerve tradiţionale, familia îşi manifesta bucuria doar prin lacrimile care le umpleau ochii. Doar sora cea mică se exprima cu vioiciune în vreme ce se juca cu cozile lungi, pe care şi le arunca din când în când peste umăr, mai ales când îşi înclina capul ca să-şi sublinieze spusele. Tata a zâmbit, recunoscând gestul jucăuş, tradiţional în Sichuan de cochetărie feminină. Îl uitase în cei

zece ani de austeritate petrecuţi în nord.

Aveau multe amintiri de reînnodat şi multe noutăţi de lămurit. Bunica l-a pus la curent cu tot ce i se întâmplase familiei de când plecase el; i-a spus că un lucru o frământa, şi anume ce se va întâmpla cu fiica ei cea mare care o îngrijise pe când erau în Chongqing. Ginerele ei murise şi-i lăsase soţiei ceva pământ, pe care îl arendase unor agricultori. Se acreditaseră o mulţime de rumori despre reforma agrară a comuniştilor şi familia era îngrijorată să nu fie trecute printre moşieri şi să i se ia pământul. Femeile şi-au dat curs emoţiei, grijile făcând loc recriminărilor: „Ce se va întâmpla cu ea? Cum va putea trăi? Cum pot face comuniştii aşa ceva?”

Tatăl meu era jignit şi exasperat. A izbucnit: „Am aşteptat aşa de mult această zi, ca să împart cu voi victoria noastră. Toate injustiţiile aparţin trecutului. A sosit timpul să fim optimişti, să ne bucurăm. Dar voi sunteţi atât de neîncrezători, atât de critici. Nu vreţi altceva decât să găsiţi vinovaţi”. Şi a izbucnit în lacrimi ca un băieţel. Femeile au început şi ele să plângă. Ale lui erau lacrimi de dezamăgire, de frustrare. În ce le priveşte, sentimentele trebuie să fi fost mai complexe, îndoială, poate nesiguranţă.

Mama tatălui meu locuia în vechea casă părintească din afara oraşului, lăsată de soţul ei, la moartea acestuia. Era o vilă de ţară, de un lux modest – joasă, construită din lemn şi cărămidă şi având înspre stradă un zid. În faţă era o grădină mare, iar în spate o livadă cu pruni care făceau fructe delicios de parfumate iarna, şi pâlcuri dese de bambuşi care creau o atmosferă de grădină fermecată. Totul era curat ca o farmacie. Ferestrele străluceau şi, oricât ai fi căutat, nu găseai un fir de praf. Mobila era din lemn lucios de padank, de un roşu intens, uneori aproape negru. Mama s-a îndrăgostit de casă de la prima ei vizită, în chiar ziua sosirii ei la Yibin.

Vizita aceasta avea o importanţă deosebită. În tradiţia chineză, persoana cu cea mai mare putere asupra unei femei căsătorite tiranizând-o chiar era întotdeauna soacra, faţă de care trebuia să fie total obedientă. Când devenea soacră la rândul ei, avea să-şi maltrateze nora în acelaşi fel. Emanciparea nurorilor reprezenta un capitol important în

politica comunistă şi se intensificaseră deja zvonurile potrivit cărora nurorile comuniste deveniseră nişte dragoni aroganţi, gata să-şi exercite autoritatea faţă de soacrele lor. Toată familia era pe jar, aşteptând să vadă cum se va comporta mama.

În ziua respectivă, toată familia tatei – foarte numeroasă – se adunase în casă. Pe când se apropia de poarta din faţă, mama a auzit deja şuşotelile familiei: „Vine! Vine!” Adulţii le cereau copiilor să tacă, în timp ce aceştia ţopăiau peste tot căutând să o zărească pe ciudata noră comunistă, venită din nordul depărtat.

Când mama a intrat în salon cu tata, soacra ei era aşezată în colţul depărtat al salonului pe un scaun protocolar, pătrat şi bogat sculptat, din lemn de pedank. Orientate tot spre ea, pe ambele părţi ale camerei, după cum o cerea eticheta, erau două rânduri simetrice de scaune din lemn de pedank, excepţional de frumos sculptate, Lângă fiecare scaun se afla o măsuţă cu un vas cu flori sau un alt ornament de preţ. Păşind pe mijloc, între cele două rânduri de scaune, mama a remarcat că soacra ei avea o expresie foarte calmă, pometii înalţi (pe care îi moştenise tatăl meu), ochi mici, o bărbie ascuţită şi buze subţiri. Colţurile gurii erau uşor lăsate în jos. Era mărunţică şi ochii păreau să fie pe jumătate închişi, dând impresia că medita adânc. Mama s-a apropiat încet de ea împreună cu tatăl meu şi s-a oprit în faţa fotoliului ei. Apoi a îngenuncheat şi s-a aplecat de trei ori până la pământ. Conform ritualului tradiţional, era exact ceea ce trebuia să facă şi toată familia aşteptase să vadă dacă tânăra comunistă va respecta tradiţia. În întreaga încăpere s-a auzit un suspin de uşurare. Verişoarele şi surorile tatălui meu i-au şoptit mamei lor, vizibil încântate: „Ce adorabilă noră! Aşa de blândă, aşa de frumuşică şi aşa de respectuoasă! Mamă. Eşti cu adevărat norocoasă!”

Iar mama mea era mândră de mica ei victorie. Petrecuse destul timp discutând cu tatăl meu cum trebuia să se prezinte. Comuniştii spuseseră că aveau de gând să se descotorosească de formalitatea plecăciunii, pe care o considerau o insultă la adresa demnităţii umane, dar mama a dorit să facă o excepţie, doar de data aceasta. Iar tata a

acceptat. Nu voia s-o jignească pe mama lui, nici să-şi ofenseze soţia, mai ales după ce suferise avortul, dar, în afară de aceste argumente, de data aceasta plecăciunea avea şi o altă semnificaţie. Voia să creeze o bună impresie despre comunişti. Nu putea să se ploconească el însuşi, deşi asta se aştepta de la el.

Toate femeile din familia tatei erau budiste, iar una dintre surori, Jun-ying, necăsătorită, era deosebit de credincioasă. Ea a dus-o pe mama ca să îngenuncheze în faţa unei statui a lui Buddha, a moaştelor strămoşilor familiei, scoase pentru Anul Nou Chinezesc, chiar în faţa pâlcului de pruni de iarnă şi de bambuşi din grădina din spatele casei. Mătuşa Jun-ying credea că fiecare floare şi fiecare copac are un spirit. l-a cerut mamei să facă douăsprezece plecăciuni în faţa bambuşilor ca să-i roage să nu înflorească, deoarece chinezii credeau că asta anunţă dezastre.

Pe mama toate astea o amuzau nespus. Îşi amintea de copilăria ei şi îi dădeau ocazia să se lase în voia firii ei jucăuşe şi glumeţe. Tatăl meu nu o aproba, dar ea l-a liniştit spunându-i că totul era în avantajul imaginii oferite de comunişti. Guomindangul speriase lumea, spunând că regimul comunist va distruge toate obiceiurile tradiţionale, şi era foarte important ca populaţia să constate că aceasta nu se va întâmpla.

Familia tatălui meu s-a purtat foarte frumos cu mama. În pofida formalismului ei iniţial, bunica mea era în realitate foarte prietenoasă. Rareori emitea judecăţi şi nu critica niciodată. Chipul rotund al mătuşii Jun-ying era plin de urme de variolă, dar ochii ei erau atât de blânzi şi expresia plină de tandreţe, încât toată lumea se simţea relaxată şi în siguranţă alături de ea. Mama nu se putea totuşi împiedica să compare noile ei rude cu propria ei mamă. Acestea nu emanau energia şi vioiciunea ei, le lipsea voioşia, dar calmul, absenţa constrângerilor şi seninătatea lor o făceau să se simtă în largul ei. Mătuşa Jun-ying gătea nişte mâncăruri delicios de condimentate, specifice Sichuanului, cu totul diferite de cele fade din nord. Mâncărurile purtau nume exotice care o încântau pe mama: „tigrul se luptă cu dragonul”, „puiul concubinei imperiale”, „raţă veselă

picantă”, „cocoşelul auriu cântă până în zori”. Mama mergea des la ei şi lua masa în familie, bucurându-se de priveliştea fermecătoare pe care o oferea livada de pruni, migdali şi piersici înfloriţi la începutul primăverii, când nu-şi mai putea lua ochii de la buchetele albe şi trandafirii învăluite de adierea vântului. Femeile din familia Chang o întâmpinau cu drag şi mama se simţea iubită.

Mama a primit în curând o slujbă în Departamentul de Afaceri Publice al Guvernului din Comitatul Yibin. Nu era obligată să stea în birou; munca ei era de teren – prioritatea consta în a hrăni populaţia şi aceasta s-a dovedit a fi foarte greu de realizat.

Sud-vestul fusese ultimul nucleu de rezistenţă al conducerii Guomindangului şi un sfert de milion de soldaţi au fost abandonaţi în Sichuan, când Chiang Kai-shek a fugit în Taiwan, în decembrie 1949. În plus, Sichuan era unul din puţinele locuri unde comuniştii nu ocupaseră zonele din jur înainte de a cuceri oraşele. Unităţile Guomindangului, dezorganizate, dar adesea bine înarmate, controlau încă satele din nordul Sichuanului şi marea majoritate a produselor agricole erau în mâinile moşierilor, cu toţii de partea Guomindangului. Comuniştii trebuiau să asigure rapid hrană pentru oraşe, ca şi pentru propriile forţe şi pentru marea masă de trupe ale Guomindangului care se predaseră.

La început, comuniştii au trimis oameni la ţară să încerce să cumpere alimente. Mulţi dintre marii moşieri avuseseră propriile lor armate particulare, care acum se alăturaseră formaţiunilor de soldaţi ai Guomindangului. La câteva zile după sosirea mamei la Yibin, aceste forţe au declanşat o răzmeriţă importantă în sudul Sichuanului. Yibin era în pericol de înfometare.

Comuniştii au trimis atunci echipe înarmate, compuse din funcţionari escortaţi de gărzi militare pentru a colecta alimente. Aproape toţi erau mobilizaţi şi birourile guvernamentale rămăseseră goale. În tot guvernul Comitatului Yibin rămăseseră doar două femei: una era la recepţie şi cealaltă abia născuse.

Mama a participat la mai multe asemenea expediţii, care durau mai multe zile fiecare. Din echipa ei făceau parte

treisprezece persoane: şapte civili şi şase soldaţi. Echipamentul mamei consta din sacul de dormit, o traistă de orez şi o umbrelă greoaie din pânză pictată cu ulei de tung, pe care trebuia să le poarte, toate, în spinare. Echipa trebuia să-şi croiască drum prin locuri neumblate şi pe cărări pe care chinezii le numesc „maţe de oi” – poteci de munte, înguste şi înşelătoare, răsucite în jurul unor prăpăstii adânci. Când ajungeau într-un sat, se duceau la cea mai nenorocită cocioabă şi încercau să ia legătura cu ţăranii foarte săraci, spunându-le cum comuniştii le vor da unor săraci ca ei pământul în stăpânire şi le vor aduce o viaţă fericită. După aceea, îi întrebau care moşier avea orez ascuns. Majoritatea ţăranilor moşteniseră însă o teamă şi o suspiciune tradiţionale faţă de oficialităţi. Mulţi auziseră doar vag de comunişti şi tot ce auziseră era de rău; dar mama, care adoptase accentul local, avea talentul de a se apropia de oameni şi de a-i convinge. Explicarea noii politici s-a dovedit a fi marele ei atu. Dacă echipa reuşea să obţină informaţii despre moşieri, se duceau la ei şi încercau să-i convingă să vândă în punctele de colectare înfiinţate, unde vor fi plătiţi la livrare. Unii erau speriaţi şi acceptau fără multă vorbă. Alţii îşi informau bandele înarmate despre locul unde se adăpostea echipa. Mama şi tovarăşele ei au fost de multe ori întâmpinate cu gloanţe şi îşi petreceau nopţile în alertă, trebuind să se mute dintr-un loc în altul ca să evite un atac.

În primele zile locuiau la ţărani săraci. Dar dacă bandiţii aflau că ţăranii le veneau în ajutor, puneau în pericol viaţa întregii familii. După ce au aflat de o serie de omoruri, echipa a preferat să doarmă sub cerul liber sau în temple părăsite decât să sacrifice nişte inocenţi.

În timpul celei de-a treia expediţii, mama a început să vomite şi să aibă ameţeli. Şi-a dat seama că era din nou însărcinată. S-a întors la Yibin, extenuată şi cu o nevoie disperată de odihnă, dar echipa ei trebuia să pornească imediat într-o nouă expediţie. Nu se prea ştia ce trebuia să facă o femeie în starea ei şi mama se frământa dacă era bine să plece sau nu.

Ar fi vrut să participe, mai ales că atmosfera vremii înclina hotărât către sacrificiul de sine şi se considera

ruşinos să te plângi de ceva. Pe de altă parte, nu putea uita suferinţele cauzate de avort cu abia cinci luni în urmă şi era speriată şi la gândul de a mai putea păţi încă o dată la fel în pustietate, fără doctori sau mijloace de transport. Mai mult, trebuiau să facă faţă şi unor lupte cu bandiţii şi era esenţial să poată alerga. Ba chiar trebuia să alerge repede, or ea avea ameţeli şi dacă mergea încet.

Şi totuşi s-a hotărât să ia parte la expediţie. Mai avea o tovarăşă, tot însărcinată. Într-o după-amiază, echipa se instalase pentru masa de prânz într-o curte părăsită. Presupuneau că proprietarul fugise, probabil de teama lor. Zidurile de pământ, care înconjurau curtea la înălţimea umerilor, aveau găuri în mai multe locuri. Poarta de lemn nu fusese încuiată şi scârţâia în vântul de primăvară. Bucătarul le pregătea orezul în bucătăria abandonată, când a apărut un bărbat de vârstă mijlocie. Purta pantaloni largi, sandale împletite din paie şi un şorţ mare, vârât într-o parte în brâul de pânză, iar pe cap un turban alb, foarte murdar. După toate aparenţele, era un ţăran. I-a prevenit că o bandă de bandiţi, cunoscuţi sub numele de Brigada Săbiilor Late se îndrepta spre ei cu scopul precis de a le captura pe mama şi pe cealaltă femeie din echipă, ştiind că erau soţiile unor înalte oficialităţi comuniste.

Bărbatul nu era însă un ţăran oarecare. Sub Guomindang fusese conducătorul oraşului de reşedinţă din partea locului, având sub comanda lui un număr de sate, printre care cel în care se afla echipa. Brigada Săbiilor Late încercase să-l atragă de partea ei, aşa cum făcea cu toţi foştii membri ai Guomindangului şi cu toţi moşierii. El acceptase să intre în brigadă, dar îşi păstrase opţiunea deschisă şi le dădea informaţii preţioase comuniştilor, ca să-şi asigure viitorul. Le-a indicat şi lor cel mai sigur drum pe unde să scape.

Toţi membrii echipei au sărit în picioare şi au luat-o la fugă. Mama şi tovarăşa ei nu se puteau însă mişca prea repede, aşa că şeful le-a dus printr-o spărtură din zid şi le-a ajutat să se ascundă într-o căpiţă de fân din apropiere. Bucătarul a mai zăbovit în bucătărie cât să înveleasc orezul fiert şi să toarne apă rece pe ceaun ca să-l răcească şi să-l poată lua cu el. Orezul şi ceaunul erau prea preţioase

ca să fie abandonate, un ceaun de fier fiind greu de găsit, mai ales pe timp de război. Doi dintre soldaţi au rămas în bucătărie să-l ajute şi să-l zorească. În sfârşit, bucătarul a luat orezul şi ceaunul şi toţi trei au alergat spre uşa din spate. Dar bandiţii ajunseseră deja la uşa din faţă, i-au prins după câţiva metri şi i-au tăiat cu săbiile. Banda nu avea destule puşti şi muniţie ca să tragă în restul echipei, care nu ajunsese, nici ea, prea departe. Din fericire, nu le-au descoperit nici pe cele două femei ascunse în căpiţa de fân.

Nu după mult timp, bandiţii au fost capturaţi împreună cu fostul conducător al oraşului care era, în acelaşi timp, căpetenia bandei şi unul din „şerpii din vechile vizuini”, ceea ce pleda pentru executarea lui. El îi prevenise totuşi pe membrii echipei şi salvase vieţile celor două femei. Pe vremea aceea, condamnările la moarte trebuiau hotărâte de un consiliu format din trei persoane. Din întâmplare, preşedintele tribunalului a fost tocmai tatăl meu. Al doilea membru era soţul celeilalte femei însărcinate, iar al treilea membru era şeful poliţiei locale.

Tribunalul a votat doi contra unul. Soţul celeilalte femei a votat să i se cruţe viaţa căpeteniei. Tatăl meu şi şeful poliţiei au votat sentinţa de condamnare la moarte. Mama a pledat în faţa tribunalului să i se cruţe viaţa bărbatului, dar tata a fost inflexibil. I-a spus mamei că pe asta conta căpetenia: alesese echipa lor tocmai ştiind că din ea făceau parte soţiile unor şefi importanţi. „Are mult sânge pe mâini”, a spus tata. Soţul celeilalte femei l-a combătut cu vehemenţă. Tata a replicat, lovind cu pumnul în masă: „Nu putem fi indulgenţi tocmai *pentru că* sunt implicate soţiile noastre. Dacă lăsăm ca judecata noastră să fie influenţată de sentimente personale, cu ce s-ar mai deosebi noua Chină de cea veche?” Căpetenia a fost executată.

Mama nu i-a iertat însă tatei această sentinţă. Ea considera că omul nu trebuia să moară pentru că salvase multe vieţi, şi că tatăl meu, în special, îi „era dator” o viaţă. După felul ei de a judeca, şi după felul de a judeca al majorităţii chinezilor, comportamentul tatălui meu dovedea că, spre deosebire de soţul celeilalte femei, nu o preţuia.

Nu se terminase bine judecata, că echipa mamei mele a

fost trimisă din nou la ţară. Ducea greu sarcina, vomita şi era obosită tot timpul. Avusese dureri în abdomen după ce fusese obligată să alerge până la căpiţa unde se ascunsese. Soţul celeilalte femei a decis că nu o va mai lăsa să rişte într-o nouă expediţie. „Vreau să-mi protejez soţia însărcinată”, a spus el. „Şi voi proteja toate soţiile însărcinate. Nicio femeie însărcinată nu va trebui să treacă prin astfel de pericole”.

A avut însă de înfruntat o opoziţie înverşunată din partea şefei mamei, Mi, o ţărancă ce luptase în gherilă. Unei ţărănci nu-i putea trece prin minte să se odihnească atunci când este însărcinată. Muncea până în clipa naşterii şi circulau numeroase poveşti cu femei care îşi tăiau cordonul ombilical cu secera şi continuau să muncească. Mi îşi născuse copilul pe câmpul de luptă şi trebuise să-l abandoneze – scâncetele unui nou-născut puteau pune în primejdie întreaga unitate.

După ce-şi pierduse copilul, lăsa impresia că voia ca şi alte femei să sufere ce suferise ea. A insistat ca mama să fie din nou trimisă la ţară, aducând un argument foarte puternic pe atunci: niciunui membru de partid nu-i era îngăduit să se căsătorească cu excepţia seniorilor din Partid. (Cei care intrau în calificarea „28-7-regiment-l”.) în consecinţă, femeile însărcinate erau practic membre ale elitei. Iar dacă ele nu se duceau să lupte, cum putea spera partidul să le convingă pe celelalte? Tata a fost de acord cu ea şi i-a spus mamei că trebuie să plece.

Mama a acceptat cu toată teama pe care o avea de un posibil nou avort. Era pregătită să moară, dar sperase că tatăl meu se va opune plecării ei: în felul acesta, ar fi putut crede că el punea siguranţa ei pe primul plan. Şi-a dat însă seama că tatăl meu acorda prioritate revoluţiei şi asta a dezamăgit-o cumplit.

Mama a suportat câteva săptămâni chinuitoare şi obositoare, cutreierând dealuri şi munţi. Luptele cu bandiţii s-au intensificat şi aproape zilnic le veneau veşti despre membrii altor echipe torturaţi şi omorâţi de bandiţi, care se comportau cu sadism faţă de femei. O dată, trupul uneia dintre nepoatele tatălui meu a fost aruncat lângă poarta oraşului: fusese violată şi tăiată cu cuţitul, iar vaginul ei nu

mai era decât o gaură însângerată. O altă femeie tânără a fost capturată de Brigada Săbiilor Late într-o încăierare. Bandiţii au fost încercuiţi de comunişti, aşa că au adus femeia legată şi i-au spus să le strige camarazilor ei să le dea drumul. Dar ea le-a strigat: „Continuaţi lupta, nu vă faceţi griji pentru mine! K La fiecare strigăt, unul din bandiţi îi tăia o bucată de carne. A murit îngrozitor de mutilată. După mai multe astfel de incidente, s-a hotărât ca femeile să nu mai fie trimise în expediţii pentru colectarea de alimente.

Între timp, la Jinzhou, bunica îşi făcea întruna griji pentru fiica ei. De îndată ce primise o scrisoare de la ea în care îi povestea cum sosise la Yibin, s-a hotărât să vadă cu ochii ei că totul era în ordine. În luna martie a anului 1950, şi-a pornit lungul ei marş, singură, traversând China.

Nu ştia nimic despre restul uriaşei ţări şi îşi imagina doar că Sichuan nu era numai o regiune muntoasă, ci şi una complet lipsită de cele necesare vieţii zilnice. Prima ei grijă a fost să ia cu ea o cantitate mare de bunuri de primă utilitate. Ţara era însă în pline mişcări sociale şi se dădeau încă lupte pe drumul pe care şi-l alesese. Bunica şi-a dat seama că trebuia să-şi care propriul bagaj şi să umble pe jos o bună parte din drum, ceea ce era aproape imposibil cu picioarele ei bandajate. În cele din urmă s-a decis să se rezume la o legăturică pe care să şi-o poată duce singură.

Picioarele îi crescuseră de când se măritase cu dr. Xia. Prin tradiţie, populaţia Manchu nu practica legarea picioarelor aşa că bunica a aruncat pânza cu care-i erau bandajate labele picioarelor şi acestea au început să crească câte puţin. Procesul acesta era însă la fel de dureros ca şi strivirea oaselor la o vârstă fragedă. Oasele sfărâmate nu se mai puteau reface, aşa că labele picioarelor ei nu au revenit la forma unor picioare normale, ci au rămas mutilate şi mai mici. Singurul lucru pe care-l putea face era să umple cu vată golurile din pantofi.

Înainte să plece, Lin Xiao-xia, omul care o adusese la nunta părinţilor mei, i-a procurat un document care preciza că era mama unei revoluţionare; datorită acestui document, organizaţiile de partid de pe parcursul călătoriei i-ar asigura alimente, locuinţă şi bani. Bunica a urmat

aproape acelaşi traseu ca şi părinţii mei, călătorind cu trenul o parte din drum, în camioane uneori şi mergând pe jos când nu avea alt mijloc de deplasare. Odată, se afla într-un camion deschis cu femei şi copii ai unor familii de comunişti. Camionul s-a oprit să-i lase pe copii să facă pipi. În acelaşi moment, o ploaie de gloanţe a găurit oblonul lateral de lemn al camionului. Bunica s-a târât în spatele acestuia în vreme ce gloanţele treceau peste capul ei. Gărzile au ripostat şi i-au redus la tăcere pe atacanţi, care s-au dovedit soldaţi rătăciţi ai Guomindangului. Bunica s-a ridicat de jos teafără, dar mai mulţi copii şi câţiva soldaţi au fost ucişi.

Când au ajuns la Wuhan, un mare oraş din China Centrală, parcursese două treimi din distanţă. Acolo i s-a spus că următoarea porţiune, cu vaporul în amonte pe Yangtze, era nesigură din cauza bandiţilor. A trebuit să aştepte o lună să se mai liniştească lucrurile, dar şi aşa, vaporul ei a fost atacat de mai multe ori de pe mal. Ambarcaţiunea, destul de veche, avea o punte plată şi deschisă, aşa că gărzile au ridicat un perete din saci cu nisip de circa patru picioare înălţime de ambele părţi, cu deschizături prin care scoteau ţevile puştilor. Arăta ca o adevărată fortăreaţă plutitoare. Ori de câte ori era atacat, căpitanul pornea cu toată viteza înainte şi încerca să gonească printre salve, în timp ce gărzile ripostau de după baricada din saci cu nisip. Bunica se refugia sub punte unde aştepta până se termina schimbul de focuri.

La Yichang s-a mutat într-o ambarcaţiune mai mică şi a traversat Cheile Yangtze. În mai s-a apropiat de Yibin, călătorind într-o barcă acoperită cu alge lungi şi frunze de palmier, care aluneca lin pe vălurele de o claritate de cristal şi mângâiată de o adiere parfumată cu flori de portocal.

Ambarcaţiunea înainta în amonte, împinsă de o duzină de vâslaşi care, în timp ce vâsleau, cântau arii din opere tradiţionale în Sichuan şi improvizau cântece pornind de la denumirile satelor pe lângă care treceau, de la legendele dealurilor sau spiritele pâlcurilor de bambuşi. Cântau şi despre starea lor sufletească. Pe bunica o amuzau cel mai mult declaraţiile de amor adresate unei pasagere, puse pe melodii, în timp ce în ochii vâslaşilor se aprindeau sclipiri

jucăuşe. Ea nu prea înţelegea expresiile în dialectul din Sichuan, dar îşi dădea seama că aveau conotaţii sexuale după felul cum reacţionau pasagerii prin râsete înăbuşite, de plăcere, amestecată cu stinghereală. Auzise multe despre temperamentul locuitorilor din Sichuan, despre care se spunea că era tot atât de îndrăzneţ şi picant ca şi talentul lor gastronomic. Bunica era binedispusă. Nu ştia de câte ori scăpase mama ca prin urechile acului de moarte, nici de avortul care-i pusese viaţa în pericol.

După două luni de călătorie, bunica a ajuns pe la mijlocul lui mai. Mama, care se simţise mai tot timpul rău şi nefericită, era acum aproape în extaz de bucurie. Tatăl meu însă nu era prea încântat. La Yibin se afla pentru prima dată singur cu mama şi se bucura de o situaţie de calm şi stabilitate. Nu de multă vreme se despărţise de soacră şi acum o avea din nou pe cap, tocmai când sperase că va continua să trăiască la o mie de mile depărtare. Îşi dădea foarte bine seama că nu se putea împotrivi legăturilor puternice dintre mamă şi fiică.

Iar mama fierbea, abia stăpânindu-şi ciuda pe care o avea contra tatei, mai ales că, după ce ameninţările bandiţilor deveniseră tot mai violente, adoptaseră din nou un stil de viaţă aproape militar. Cum amândoi trebuiau să plece tot timpul din oraş, mama îşi petrecea rareori nopţile cu soţul ei. El călătorea mai mereu, inspectând condiţiile de trai din regiunile rurale, având de rezolvat tot felul de probleme şi, în special, asigurând aprovizionarea populaţiei cu alimente. Chiar şi când se afla la Yibin, lucra în birou până noaptea târziu. Părinţii mei se întâlneau din ce în ce mai rar şi se depărtau din nou unul de altul.

Sosirea bunicii a redeschis rănile. I-a dat o cameră în curtea locuinţei părinţilor. Pe atunci, oficialităţile se bucurau de un sistem de alocaţii, numit *Gong-ji-zbi.* Nu primeau salarii, dar statul le asigura locuinţe, hrană, îmbrăcăminte şi necesităţile zilnice, plus o sumă modică pentru bani de buzunar, exact ca în armată. Toţi trebuiau să mănânce la cantină, unde hrana era sărăcăcioasă şi neapetisantă. Îţi era interzis să găteşti acasă, chiar dacă aveai bani din alte surse.

După ce a sosit, bunica a început să-şi vândă câte o

bijuterie ca să cumpere alimente din piaţă; era, mai ales, decisă să-i gătească mamei, ştiind că era vital pentru femeile însărcinate să mănânce bine. În curând însă prin intermediul doamnei Mi a început să plouă cu reclamaţii acuzând-o pe mama că era o „burgheză”, că se bucura de un tratament privilegiat şi că folosea un combustibil scump care, ca şi mâncarea, trebuia colectat din sate. Mama era criticată şi pentru „răsfăţul” de a o avea alături pe mama ei, ceea ce era dăunător pentru reeducarea ei. Tata şi-a făcut autocritica în faţa organizaţiei lui de partid şi i-a interzis bunicii să mai gătească acasă. Mama s-a simţit din nou jignită, ca şi bunica, de altfel. „Nu poţi să fii alături de mine măcar o dată?” i-a spus ea cu amărăciune. „Copilul pe care îl port este şi al tău, nu numai al meu şi are nevoie de hrană”. În cele din urmă, tatăl meu a cedat un pic: bunica putea găti acasă de două ori pe săptămână, dar nu mai des. „Chiar şi aşa se încalcă regulile”, a spus el.

S-a dovedit însă că bunica încălcase o regulă cu mult mai importantă. Numai oficialităţile de un anumit rang aveau dreptul să-şi aducă părinţii să stea cu ele şi mama nu îndeplinea această condiţie. Întrucât oficialităţile nu primeau salarii, statul era responsabil de întreţinerea celor aflaţi în grija acestora şi avea tot interesul să existe un număr cât mai redus. Chiar dacă tatăl meu avea o poziţie destul de înaltă, lăsa ca propria lui mamă să fie întreţinută de mătuşa Jun-Ying. Mama a argumentat că mama ei n-ar putea fi o povară pentru stat, pentru că poseda suficient de multe bijuterii ca să se întreţină şi fusese invitată să stea la mătuşa Jun-Ying. Dna Mi a decretat că bunica n-ar fi trebuit să se afle deloc aici şi ca va trebui să se întoarcă în Manciuria. Tatăl meu a fost de acord.

Mama l-a contrazis cu vehemenţă, dar el i-a ripostat că legea e lege şi el nu va lupta ca s-o încalce. Unul din viciile majore în vechea Chină fusese acela că dacă aveai putere erai deasupra legii, iar o componentă importantă a revoluţiei comuniste a constat în faptul că oficialităţile trebuiau să se supună legii ca orice om. Mama nu-şi mai putea opri lacrimile şi îi era frică să nu avorteze din nou. Nu putea oare tata să se gândească la siguranţa ei şi s-o lase pe mama ei să rămână până după naştere? El i-a spus din

nou: „Corupţia începe mereu cu lucruri mici ca acesta. Aceasta este genul de situaţie care va eroda revoluţia noastră”. Mama nu a mai găsit alt argument pentru a-l convinge. Şi-a spus că n-are sentimente, n-are inimă. Nu pune interesul meu pe primul plan. Nu mă iubeşte.

Bunica a trebuit să plece şi mama nu i-a iertat niciodată tatei acest lucru. Bunica nu stătuse cu fiica ei decât mai puţin de o lună şi pentru asta călătorise două luni străbătând China cu riscul vieţii. Îi era teamă ca mama să nu sufere încă un avort şi n-avea încredere în serviciile medicale din Yibin. Înainte să plece, s-au dus în vizită la mătuşa Jun-ying, a făcut plecăciunile tradiţionale în faţa ei şi i-a spus că o lăsa pe mama mea în grija ei. Mătuşa mea era tristă şi ea. Era îngrijorată pentru mama şi dorea ca bunica să fie acolo, la naştere. S-a dus să pledeze în faţa fratelui ei, dar acest a rămas inflexibil.

Cu inima grea şi lacrimi amare, bunica a pornind şchiopătând pe chei, ajutată de mama, ca să se îmbarce pe aceeaşi mică ambarcaţiune, în josul fluviului Yangtze, plecând într-o lungă şi nesigură călătorie îndărăt în Manciuria. Mama a rămas pe mal, fluturând mâna până ce barca a dispărut în ceaţă şi întrebându-se dacă îşi va mai vedea vreodată mama.

Era în iulie 1950, intervalul de un an de când mama era membru provizoriu de partid se apropia de sfârşit şi celula de partid a supus-o la interogatorii severe. Celula avea doar trei membri: mama, garda de corp a tatei şi şefa mamei, dna Mi. Erau atât de puţini membri de partid în Yibin, încât aceştia erau adunaţi împreună mai mult la întâmplare. Ceilalţi doi membri plini erau pentru respingerea cererii mamei, dar n-aveau curajul s-o spună pe faţă. O tot interogau, forţând-o să-şi facă autocritici fără sfârşit.

La fiecare autocritică i se răspundea cu şi mai multe critici. Cei doi tovarăşi ai mamei insistau, acuzând-o că se comportase într-un mod „burghez”. Au mai spus că nu voise să meargă la ţară să ajute la colectarea hranei; iar când mama i-a contrazis spunându-le că procedase în conformitate cu dorinţa Partidului, ei au ripostat: „Da, dar în realitate nu voiai să te duci”. Apoi au mai acuzat-o că s-a bucurat de un regim de hrană privilegiat şi ceea ce era şi

mai grav, i se gătise acasă, de mama ei – şi că a cedat slăbiciunilor cauzate de sarcină mai mult decât majoritatea femeilor însărcinate. Dna Mi a mai criticat-o şi pentru că mama ei îi făcuse hăinuţe pentru copil. „Cine a mai auzit ca un nou-născut să poarte haine noi? Ce risipă burgheză! De ce nu-l putea îmbrăca în haine vechi, ca pe toţi ceilalţi?” Iar faptul că mama îşi arătase tristeţea la plecarea bunicii mele a devenit dovada peremptorie că „punea familia pe primul plan”, o abatere gravă.

Vara anului 1950 a fost cea mai fierbinte de când îşi aminteau localnicii, cu umiditate mare şi o temperatură de peste 100°F. Mama se spăla în fiecare zi şi a fost atacată şi pentru asta. Ţăranii, mai ales cei din Nord de unde venea dna Mi, se spălau foarte rar din cauza lipsei de apă. Membrii gherilei obişnuiau să se ia la întrecere să vadă cine avea cele mai multe „insecte revoluţionare” (păduchi). Starea de curăţenie era considerată neproletară. După ce vara fierbinte s-a transformat într-o toamnă răcoroasă, garda de corp a tatei a venit cu o nouă acuzaţie: mama se comporta ca o „mare doamnă de oficial al Guomindangului”, deoarece folosise apa fierbinte rămasă de la tata. Pe atunci, pentru a economisi combustibilul, o lege permitea ca numai oficialităţile de la un anumit rang în sus aveau dreptul să se spele cu apă fierbinte. Tata intra în această categorie, dar mama nu. Mama fusese însă sfătuită de femeile din familia tatei să nu cumva să se spele cu apa rece în preajma momentului naşterii. După critica bodygardului, tata nu i-a mai dat voie mamei să folosească apa lui caldă. Mamei i-a venit să ţipe la el pentru că nu-i lua partea când ei se amestecau în intimitatea vieţii ei.

Dar tocmai amestecul Partidului în vieţile oamenilor era punctul principal în procesul cunoscut drept „reformarea gândirii”. Mao voia să impună nu numai o disciplină externă, dar şi o totală supunere a tuturor gândurilor, fie chiar cele intime. În fiecare săptămână se ţinea o şedinţă pentru „examinarea gândurilor” acelora care aderaseră „la revoluţie”. Fiecare trebuia să se autocritice pentru gândurile sale şi să se supună criticilor celorlalţi. Tendinţa era ca şedinţele să fie dominate de persoane ipocrite şi meschine, care le foloseau ca să dea frâu liber propriei

invidii şi frustrări; indivizi de origine ţărănească îi atacau pe cei de origine „burgheză”. Ideea era ca întreaga populaţie să fie reformată pentru a ajunge să semene cu ţăranii, deoarece revoluţia comunistă era, în esenţă, o revoluţie ţărănească. Procesul făcea apel la sentimentul de vinovăţie al celor educaţi, deoarece trăiseră mai bine decât ţărănimea şi autocritica se axa tocmai pe aceasta.

Şedinţele reprezentau un mijloc important în controlul exercitat de comunişti, deoarece nu le mai lăsau oamenilor nicio clipă de libertate şi tindeau să elimine complet sfera vieţii private. Meschinăria care domnea aici era justificată de pretextul că intruziunea în viaţa personală constituia un mod de a asigura o perfectă curăţire a sufletului. În realitate, meschinăria era o caracteristică fundamentală a revoluţiei în care se glorifică imixtiunea şi ignoranţa, iar invidia face parte din sistemul de control. Celula din care făcea parte mama o hărţuia săptămână după săptămână, lună după lună, forţând-o să producă o autocritică fără de sfârşit.

Mama a trebuit să consimtă la acest proces chinuitor. Pentru un revoluţionar, viaţa nu mai avea însemnătate dacă era respins de partid. Era ca excomunicarea pentru un catolic. Şi, mai ales, era o procedură standard. Tatăl meu o suportase şi o acceptase ca făcând parte din „ideea de a se alătura revoluţiei”. În realitate, el încă mai trecea prin acest proces. Partidul nu ascunsese niciodată faptul că era vorba de un proces dureros. El a consolat-o pe mama, spunându-i că spaima ei era normală.

La sfârşitul acestor şicane, cei doi membri au votat împotriva acordării calităţii de membru plin şi mama a intrat într-o perioadă de cruntă deprimare. Fusese devotată revoluţiei şi nu putea accepta ideea că revoluţia nu o voia; şi i se părea cu atât mai jignitor cu cât refuzul se datora unor motive total meschine şi irelevante, decise de două persoane al căror mod de gândire era la ani lumină depărtare de ceea ce considera ea că trebuia să fie ideologia Partidului. Era ţinută în afara unei organizaţii progresiste de nişte oameni înapoiaţi. Şi totuşi, revoluţia părea să-i spună că ea greşea. Mai avea un motiv de frustrare, unul practic, dar pe care nu îndrăznea să şi-l

recunoască nici ei înseşi: devenise vital să intre în Partid, deoarece altfel ar fi fost stigmatizată şi ostracizată.

Cu asemenea gânduri care îi zbuciumau mintea, mama a început să creadă că întreaga lume îi era împotrivă. Se temea să se mai vadă cu oamenii şi îşi petrecea mai tot timpul singură, plângându-şi soarta. Trebuia să se ascundă, altfel s-ar fi considerat că-şi pierduse încrederea în revoluţie. A ajuns la concluzia că nu putea arunca vina pe Partid, care părea să fi avut dreptate, aşa că a dat vina pe tatăl meu, în primul rând pentru că o lăsase însărcinată şi apoi, pentru că nu i-a ţinut partea când a fost atacată şi respinsă. Rătăcea adesea pe chei, privind spre apele nămoloase ale lui Yangtze şi îi dădea târcoale gândul de a se sinucide pentru a-l pedepsi, imaginându-l ros de remuşcări când ar afla de moartea ei.

Recomandarea celulei ei trebuia aprobată de o instanţă superioară, compusă din trei intelectuali descuiaţi la minte şi fără prejudecăţi. Părerea lor a fost că mama fusese nedreptăţită, dar regulamentul Partidului le ridica greutăţi în a infirma recomandarea celulei ei. Aşa că au amânat luarea unei hotărâri. Le era simplu să adopte această atitudine, întrucât se întruneau rareori în acelaşi loc şi în acelaşi timp. Ca şi tatăl meu, şi alţi bărbaţi din conducere se deplasau peste tot în regiune pentru a găsi produse alimentare şi a lupta cu bandiţii. Ştiind că Yibin era aproape lipsit de apărare şi disperaţi că drumurile de scăpare – spre Taiwan şi, prin Yan an spre Indochina şi Birmania – fuseseră tăiate, o armată destul de mare de fugari ai Guomindangului, moşieri şi bandiţi, au asediat oraşul, care a fost cât pe ce să cadă în mâinile lor. Auzind de atacul iminent, tata s-a întors de urgenţă.

Terenurile cultivate începeau chiar de la porţile oraşului şi vegetaţia era bogată. Folosind-o drept camuflaj, atacanţii au ajuns sub zidurile oraşului şi au început să izbească cu berbeci uriaşi în poarta de Nord. În avangardă se afla Brigada Săbiilor Late, compusă din ţărani neînarmaţi, care băuseră „apă sfinţită” menită, aşa credeau ei, să-i facă imuni la gloanţe. În urma lor veneau soldaţii Guomindangului. În primele momente, comandantul armatei comuniste a încercat să-şi îndrepte tirul către

Guomindang şi nu către ţărani pe care sperau să-i sperie şi să-i determine să se retragă.

Chiar dacă mama era în luna a şaptea de sarcină, s-a alăturat celorlalte femei, ducând mâncare şi apă apărătorilor de pe ziduri şi cărând răniţii în spatele liniei de foc. Datorită instructajului primit la şcoală, era foarte pricepută în acordarea primului ajutor. Era şi foarte curajoasă. După o săptămână, atacanţii au abandonat asediul şi comuniştii au contraatacat, măturând definitiv toată rezistenţa armată din regiune.

Imediat apoi, în zona Yibinului s-a declanşat reforma agrară. În acea vară, comuniştii promulgaseră o lege a reformei agrare, reprezentând cheia programului lor de transformare a Chinei. Conceptul de bază, pentru care Mao a folosit formula „pământul se întoarce acasă”, consta în redistribuirea terenurilor agricole, dar şi a animalelor şi caselor, în aşa fel încât fiecare agricultor să posede o suprafaţă oarecum egală de pământ. Proprietarii aveau dreptul să păstreze o parcelă, ca şi toţi ceilalţi. Tata era unul dintre cei ce răspundeau de desfăşurarea programului în bune condiţii. Mama a fost scutită de deplasările în sate, din cauza sarcinii ei înaintate.

Yibin era o localitate bogată. Circula o vorbă că, după un an de muncă, ţăranii puteau trăi cu uşurinţă doi. Dar ani lungi de războaie devastaseră terenul agricol şi, în plus, se puseseră taxe apăsătoare în războiul de opt ani împotriva Japoniei.

Jafurile şi prădăciunile s-au înteţit odată cu mutarea de către Chiang Kai-shek a cartierului general al războiului la Sichuan când oficialităţi corupte şi aventurieri au invadat provincia. Ultima lovitură a venit când Guomindangul a făcut din Sichuan, în 1949, ultima sa redută, percepând taxe exorbitante cu puţin înainte să sosească comuniştii. Toate aceste elemente, plus lăcomia proprietarilor de pământ, au dus la o sărăcie cumplită într-o provincie bogată. Optzeci la sută dintre ţărani nu-şi puteau hrăni familia. Dacă nu aveau recolte, nu le mai rămânea decât să mănânce ierburi şi frunze de cartofi dulci cu care erau hrăniţi de obicei porcii. Foametea se întindea şi speranţa de viaţă ajunsese la doar patruzeci de ani. Sărăcia

generalizată într-o regiune atât de bogată a fost unul din motivele care l-au atras pe tatăl meu către comunism.

Reforma agrară în Yibin a fost în întregime nonviolentă, în parte deoarece cei mai înverşunaţi moşieri fuseseră implicaţi în rebeliunile din primele nouă luni de guvernare comunistă şi fuseseră deja ucişi în lupte sau executaţi. Dar violenţele legate de ea nu au putut fi complet stârpite. Se povesteşte că un membru de partid a violat femeile unei familii de moşieri şi apoi le-a mutilat, tăindu-le sânii. Tata a dispus ca făptaşul să fie executat.

O bandă de răufăcători a capturat un tânăr comunist, absolvent al unei universităţi, în timp ce căuta alimente la ţară. Şeful bandiţilor a ordonat să fie tăiat în două. El a fost prins mai târziu de către liderul echipei pentru implementarea reformei agrare, care fusese un prieten al tânărului ucis şi bătut până ce şi-a dat duhul. Liderul echipei de comunişti i-a scos apoi inima şi a mâncat-o pentru a-şi marca răzbunarea. Tatăl meu a ordonat ca liderul echipei să fie îndepărtat din slujbă, dar nu şi împuşcat. Argumentul lui a fost că, deşi a făcut un act de brutalitate, acest act nu a fost îndreptat împotriva unei persoane inocente, ci împotriva unui ucigaş, şi încă a unuia foarte crud.

Reforma agrară a durat un an. În cele mai multe cazuri, răul cel mai mare suferit de moşieri a fost pierderea majorităţii pământului şi a caselor. Aşa-numiţii „moşieri cu minţi deschise”, aceia care nu se alăturaseră rebeliunii armate, sau care au dat ajutor mişcării comuniste, au fost trataţi bine. Părinţii mei aveau prieteni ale căror familii avuseseră pământ şi au fost invitaţi de aceştia la cină în vechile lor conace înainte ca ele să le fie confiscate şi împărţite la ţărani.

Tatăl meu era prins până peste cap în munca lui de teren şi nu era în oraş când mama a născut, la 8 noiembrie, primul ei copil, o fetiţă. Deoarece dr. Xia îi dăduse mamei numele de De-hong, care cuprindea denumirea pentru „lebădă sălbatică” (*Hong)* împreună cu cea a generaţiei *(De),* tata a numit-o pe sora mea Xiao-hong, ceea ce înseamnă „să fie la fel ca” *(Xiao)* mama mea. La şapte zile după naşterea surorii mele, mătuşa Jun-ying a adus-o pe

mama de la spital acasă la familia Chang pe o litieră de bambus purtată de doi bărbaţi. Când tata s-a întors după câteva săptămâni, i-a spus mamei că, în calitate de comunistă, nu trebuia să permită să fie cărată de alte fiinţe umane. Iar ea i-a răspuns că, potrivit înţelepciunii tradiţionale, femeile nu trebuiau să umble un timp după ce născuseră. Tata i-a replicat: „Dar cum rămâne cu ţărăncile, care trebuie să muncească la câmp imediat după ce au născut?”

Mama nu ieşise încă din starea de depresie şi nu ştia dacă să rămână sau nu în Partid. Neputându-şi vărsa furia pe tata sau pe Partid, ea şi-a considerat bebeluşul vinovat de toate mizeriile pe care le îndura. La patru zile după ce ieşiseră din spital, sora mea a plâns o noapte întreagă. La capătul răbdării, mama a zbierat la ea să tacă şi i-a tras cu sete o palmă. Mătuşa Jun-ying, care dormea în camera de alături, a venit în fugă şi i-a spus: „Eşti extenuată. Lasă-mă pe mine să am grijă de ea”. Din acea zi, mătuşa mea a îngrijit-o pe sora mea, iar când mama s-a întors acasă, după câteva săptămâni, sora mea a rămas în casa familiei Chang, în grija mătuşii Jun-ying.

Mama îşi aminteşte şi astăzi cu durere şi remuşcare de noaptea când a lovit-o pe sora mea. Ori de câte ori se ducea mama să o vadă, Xiao-hong se ascundea şi – ca o tragică răsturnare a celor întâmplate ei când era mică în casa generalului Xue – mama nu i-a dat voie lui Xiao-hong să-i spună „Mamă”.

Mătuşa a găsit o doică pentru sora mea. Potrivit sistemului alocaţiilor, statul acesta plătea o doică pentru fiecare nou-născut în familia unui oficial şi acorda acesteia controlul medical gratuit, doica fiind astfel tratată ca funcţionar de stat. Ea nu era însă considerată o servitoare şi nu trebuia să spele scutecele. Statul îşi putea permite să le plătească întrucât, în conformitate cu legile Partidului care reglementau viaţa oamenilor care erau „alături de revoluţie”, singurii care aveau permisiunea să se căsătorească erau înalţii demnitari şi aceştia produceau relativ puţini copii.

Doica nu împlinise douăzeci de ani şi copilul ei se născuse mort. Era măritată cu un membru al unei familii de

moşieri care îşi pierduseră bunurile provenite din agricultură. Nu voia să devină muncitoare agricolă, ci să trăiască alături de soţul ei, care locuia şi preda într-o şcoală din oraşul Yibin. Prin prieteni comuni, a intrat în legătură cu mătuşa mea şi s-a mutat cu soţul ei la familia Chang.

Cu timpul, mama a reuşit să-şi învingă depresia. După naştere i-a fost aprobată o vacanţă statutară de treizeci de zile, pe care şi-a petrecut-o cu soacra ei şi cu mătuşa Jun-ying. Când şi-a reluat serviciul, a fost transferată la Liga Tineretului Comunist din oraşul Yibin, în momentul unei reorganizări totale a regiunii. Regiunea Yibin, acoperind şapte mii cinci sute de mile pătrate şi având o populaţie de peste două milioane de suflete, a fost reîmpărţită în nouă comitate rurale şi un oraş, Yibin. Tatăl meu a devenit unul dintre cei patru oameni care constituiau comitetul ce guverna întreaga regiune.

Prin reorganizare, dna Mi a fost transferată şi mama a avut o nouă şefă, care era şi şefa Departamentului de Afaceri Publice pentru oraşul Yibin, care controla Liga Tineretului. În China comunistă, în pofida literei legii, personalitatea şefului ierarhic este mult mai importantă decât în Occident. Atitudinea şefului reprezintă atitudinea Partidului. Dacă ai un şef simpatic şi bun poţi fi sigur că ai să ai şi o viaţă bună.

Noua şefă a mamei era o femeie numită Zhang Xi-ting. Atât ea, cât şi soţul ei fuseseră într-o unitate militară, participantă la forţele ce aveau să cucerească Tibetul în 1950. Sichuan era o escală faţă de Tibet şi era considerat la capătul lumii de către chinezii Han. Cuplul ceruse să fie eliberat din armată şi, în schimb, fuseseră trimişi la Yibin.

Soţul ei se numea Liu Jie-ting, dar îşi schimbase numele în Jie-ting („Legat de Ting”), pentru a dovedi cât de mult îşi admira soţia. Cuplul a devenit cunoscut drept „cei doi Ting”.

În cursul primăverii, mama a fost promovată şefă a Ligii Tineretului, un post important pentru o femeie care nu împlinise încă douăzeci de ani. Îşi recâştigase echilibrul şi mult din vechea ei încredere în sine. Aceasta era atmosfera în care am fost concepută eu, în 1951.

9

„Când un om ajunge la putere, până şi găinile şi câinii lui se ridică în cer”.

Viaţa alături de un bărbat incoruptibil (1951-1953)

Mama făcea acum parte dintr-o nouă celulă de partid, alături de dna Ting şi o a treia femeie cu care mama se înţelegea foarte bine. Se terminaseră şi intruziunea în viaţa ei intimă şi autocriticile. Noua ei celulă a votat primirea ei ca membru plin în Partid, iar în iulie chiar a primit legitimaţia de partid.

Noua ei şefă, dna Ting, nu era o frumuseţe, dar silueta ei subţire şi zveltă, gura senzuală, faţa pistruiată, ochii vii şi replica iute şi spirituală, toate emanau energie şi dovedeau caracter. Mama s-a lăsat cucerită de îndată. În loc să o repeadă, aşa cum făcea dna Mi, dna Ting o lăsa să facă tot ce dorea, cum ar fi să citească romane; înainte, să citeşti o carte fără o copertă marxistă îţi atrăgea o ploaie de critici şi erai acuzat de intelectualism burghez. Dna Ting îi permitea mamei să meargă singură la cinema, ceea ce reprezenta un imens privilegiu, întrucât, pe atunci, cei care erau „de partea revoluţiei” aveau voie să vadă doar filme sovietice – şi, chiar şi atunci, numai în grupuri organizate –, în timp ce în cinematografele publice, care erau proprietate privată, încă mai rulau vechi filme americane, precum cele cu Charlie Chaplin. Încă un lucru, care avea mare însemnătate pentru mama, putea face baie la două zile.

Odată, mama s-a dus în piaţă cu dna Ting şi a cumpărat doi yarzi de material, dintr-un bumbac fin, roz, imprimat cu flori, importat din Polonia. Văzuse materialul mai înainte, dar nu îndrăznise să-l cumpere de teamă să nu fie criticată că e prea frivolă. Curând după ce ajunsese la Yibin, a trebuit să-şi predea uniforma militară şi să revină la „costumul Lenin”. Pe dedesubt purta o bluză din pânză aspră de bumbac, fără formă, în culoarea naturală a bumbacului. Nu exista vreun regulament care să ceară să

porţi în mod obligatoriu această uniformă, dar dacă te deosebeai de ceilalţi te puteai aştepta să fii criticat. Mama tânjea totuşi să poarte un strop de culoare. Ea şi dna Ting s-au repezii cu materialul în casa familiei Chang într-o stare de mare surescitare. Într-o clipită, au fost gata patru bluze adorabile, câte două pentru fiecare, şi a doua zi amândouă şi le-au îmbrăcat sub jachetele Lenin. Mama şi-a scos pe dinafară gulerul şi întreaga zi a fost excitată, dar şi nervoasă. Dna Ting a fost şi mai îndrăzneaţă, nu numai că şi-a scos pe dinafară gulerul, dar şi-a întors şi mânecile, aşa încât pe fiecare braţ să apară o porţiune lată de pânză roz.

Pe mama această provocare a speriat-o, a fost aproape copleşită. Cum era de aşteptat, au avut de întâmpinat o mulţime de priviri dezaprobatoare. Dar dna Ting şi-a ridicat bărbia. „Cui îi pasă?” i-a spus ea mamei, care a prins curaj. Dacă avea aprobarea şefei, putea ignora orice critică, fie ea exprimată cu glas tare sau tăcută.

Unul dintre motivele pentru care dna Ting nu se temea să încalce regulile era că avea în spate un soţ puternic şi mai puţin scrupulos în exercitarea puterii. De vârsta tatălui meu, dl Ting, un bărbat uşor adus de spate, cu un nas şi o bărbie ascuţite, era şeful Departamentului Organizatoric al Partidului pentru regiunea Yibin – o poziţie foarte importantă întrucât acest departament răspundea de promovări, excluderi şi pedepse. De asemenea, în păstrarea lui se aflau dosarele membrilor de partid. În plus, dl Ting – ca şi tata – era membru în comitetul celor patru care guvernau regiunea Yibin.

În Liga Tineretului, mama lucra cu persoane de vârsta ei. Acestea erau mai educate, mai lipsite de griji şi mai tentate să privească lucrurile cu umor decât femeile devenite din ţărănci oficialităţi de partid, mai vârstnice, făţarnice şi prezumţioase cu care lucrase înainte. Noilor ei colege le plăcea să danseze, mergeau împreună la picnicuri şi discutau despre cărţile citite şi despre idei.

Faptul de a avea o muncă de răspundere implica şi un tratament mai respectuos din partea celorlalte. Şi, pe măsură ce oamenii şi-au dat seama că era foarte capabilă şi, în acelaşi timp, dinamică, acest respect creştea. Pe de altă parte, devenind mai încrezătoare în propriile ei puteri şi

nemaifiind obligată să se sprijine pe tatăl meu, s-a simţit mai puţin dezamăgită de el. În plus, începuse să se obişnuiască cu atitudinea lui, nu se mai aştepta să se bucure de prioritate în preocupările lui şi era mult mai împăcată cu lumea.

Un alt avantaj pe care i-l oferea promovarea a fost dreptul să o aducă pe mama ei la Yibin, cu titlu permanent. La sfârşitul lui august 1951, după o călătorie extenuantă, bunica şi dr. Xia au sosit; sistemul de transport funcţiona din nou bine, atât cu trenul, cât şi cu vaporul. În calitate de rude de gradul unu aflate în grija unei oficialităţi guvernamentale, li s-a atribuit o locuinţă pe cheltuiala statului, compusă dintr-o casă cu trei camere, într-un complex pentru oaspeţi. Primeau gratuit şi o raţie de bunuri esenţiale, ca orez şi combustibil, care le era livrată de administratorul complexului şi o mică alocaţie în bani pentru a-şi cumpăra şi alte alimente. Sora mea împreună cu doica s-au mutat cu ei şi astfel, mama îşi putea petrece majoritatea puţinului ei timp liber acolo, bucurându-se de mâncărurile delicioase pe care le gătea bunica.

Mama era încântată să-i aibă alături pe mama ei şi pe dr. Xia, pentru care nutrea multă afecţiune. Se bucura, mai ales, că îi scosese din Jinzhou: recent izbucnise războiul din Coreea, aproape la hotarul Manciuriei. La sfârşitul anilor 1950, trupe americane au staţionat pe malurile râului Yalu, pe frontiera dintre Coreea şi China, iar avioane americane bombardau oraşe din Manciuria.

Una din primele dorinţe ale mamei a fost să ştie ce se întâmplase cu tânărul colonel, Hui-ge. Când a aflat că fusese executat de un pluton de execuţie în cotul râului din afara porţii de vest a oraşului Jinzhou a fost cutremurată.

Pentru chinezi, cel mai îngrozitor lucru ce i se poate întâmpla unui om este să nu aibă o înmormântare cum se cuvine. Ei cred că numai atunci când trupul a fost acoperit şi îngropat adânc în pământ, mortul are parte de pace şi odihnă veşnică. În afară de această tradiţie cu caracter religios, mai exista şi un argument practic: un cadavru neîngropat putea fi sfâşiat de câinii sălbatici sau carnea lui putea fi ciugulită până la os de păsări. În trecut, cadavrele celor executaţi erau expuse timp de trei zile în chip de

lecţie pentru populaţie; numai după aceea erau ridicate şi li se aproba un fel de înmormântare. Acum, comuniştii au emis o ordonanţă prin care familia era obligată să îngroape imediat ruda executată; dacă familia nu putea s-o facă, sarcina era dusă la îndeplinire de gropari angajaţi de autorităţi.

Bunica se dusese în persoană la locul execuţiei. Cadavrul lui Hui-ge fusese abandonat pe pământ, ciuruit de gloanţe, unul dintr-un şir de multe cadavre. Fusese împuşcat împreună cu încă cincisprezece camarazi. Sângele lor pătase zăpada în roşu închis. În oraş nu mai rămăsese nimeni din familia lui, aşa că bunica a plătit un serviciu funebru profesionist pentru a-i asigura o înmormântare decentă. A adus o bucată lungă de mătase roşie cu care să-i înfăşoare trupul. Mama a întrebat-o dacă la înmormântare veniseră şi alţi cunoscuţi. Da, veniseră. Bunica a dat peste o cunoştinţă care venise să ia cadavrele soţului şi fratelui ei. Amândoi fuseseră şefi de district ai Guomindangului.

Mama a rămas îngrozită şi când a aflat că bunica fusese denunţată de propria ei cumnată, soţia lui Yu-lin. De multă vreme, aceasta se simţea tratată prost de bunica şi pretindea că aceasta profita de ea ca s-o supună la munci grele în casă, în timp ce bunica făcea pe stăpâna. Comuniştii insistau ca toată populaţia să aducă la cunoştinţă cazurile de „opresiune şi de exploatare”, aşa că nemulţumirile Dnei Yu-lin au fost încadrate politic. Când bunica a ridicat cadavrul lui Hui-ge, Dna Yu-lin a denunţat-o că a manifestat o atitudine favorabilă faţă de un criminal. Vecinii s-au adunat pentru a ţine o „şedinţă de lucru” pentru a „o ajuta” pe bunica mea să-şi înţeleagă „greşelile”. Bunica a trebuit să participe, dar a avut înţelepciunea să nu ia cuvântul şi să pară că acceptă supusă criticile. În sinea ei, fierbea de mânie împotriva cumnatei şi comuniştilor.

Episodul acesta nu a fost de natură să amelioreze relaţiile dintre bunica şi tatăl meu. Când tata a aflat ce făcuse ea, a fost furios, acuzând-o că arată mai multă simpatie pentru Guomindang decât pentru comunişti. Era însă evident că acuzele tatei erau influenţate de o umbră de gelozie. În timp ce bunica abia dacă îi adresa cuvântul

tatălui meu, fusese foarte atrasă de Hui-ge, pe care îl considerase o bună partidă pentru mama.

Iar mama era prinsă la mijloc – între mama şi soţul ei – dar şi între sentimentele ei intime, durerea pentru moartea lui Hui-ge, şi simţămintele ei politice, angajamentul ei faţă de comunişti.

Execuţia colonelului făcuse parte dintr-o campanie de „suprimare a contrarevoluţionarilor". Scopul ei era să-i elimine pe toţi partizanii Guomindangului care avuseseră putere sau influenţă, campanie declanşată de războiul celor două Corei, izbucnit în iunie 1950. Când trupele americane au ajuns până la frontierele Manciuriei, lui Mao i-a fost teamă ca Statele Unite să nu atace China, sau să trimită armata lui Chiang Kai-shek împotriva Chinei continentale, sau şi una şi alta. Aşa că a trimis peste un milion de soldaţi în Coreea să lupte de partea nord-coreenilor împotriva americanilor.

Deşi armata lui Chiang Kai-shek nu a părăsit niciodată Taiwanul, Statele Unite au organizat o invazie în sud-vestul Chinei cu forţele Guomindangului din Birmania; în regiunile de coastă s-au produs raiduri frecvente, au fost debarcaţi mulţi agenţi sub acoperire şi actele de sabotaj s-au înmulţit. Un număr mare de soldaţi ai Guomindangului şi de bandiţi erau în libertate şi aveau loc rebeliuni violente în interiorul ţării. Comuniştii erau îngrijoraţi că adepţi ai Guomindangului ar putea răsturna ordinea nou instaurată şi că, dacă Chiang Kai-shek ar încerca să organizeze o revenire, ei ar putea alcătui o coloană a cincea. Ei mai urmăreau să dovedească populaţiei şi că erau aici definitiv, nu aveau intenţia să mai plece şi că a-şi elimina adversarii era un mod de a-şi impune concepţia lor de stabilitate unei populaţii care-şi dorea cu ardoare acest lucru. Părerile erau totuşi împărţite cu privire la gradul de cruzime necesar în realizarea tuturor deziderateloR. Iar noua putere a decis să nu fie slabă de înger. Cum spune un document: „Dacă nu-i omorâm noi, se vor întoarce şi ne vor omorî ei pe noi".

Mama nu s-a lăsat convinsă de argument, dar şi-a dat seama că n-are rost să încerce să-i vorbească tatei despre această problemă. Adevărul este că îl vedea rar, el fiind mult timp pe teren în sate pentru rezolvarea problemelor

majore. Nici când era în oraş nu-l vedea mai des. Programul funcţionarilor superiori era de la opt dimineaţa până la unsprezece noaptea, timp de şapte zile pe săptămână, iar unul dintre ei, sau chiar amândoi ajungeau acasă atât de târziu, încât abia mai puteau schimba o vorbă. Părinţii mei mâncau la cantină aşa că nu puteai spune că aveau o viaţă de familie.

Odată încheiată reforma agrară, tatăl meu a plecat din nou ca să supravegheze construirea primei şosele adevărate care traversa regiunea. Până atunci, singura legătură a oraşului Yibin cu lumea largă era fluviul. De aceea, autorităţile au hotărât să construiască o şosea spre sud, către provincia Yunnan. În doar un an, fără să beneficieze de echipamente mecanice moderne, au reuşit să construiască peste optzeci de mile printr-o regiune de deal foarte accidentată, traversată de numeroase râuri. Forţa de muncă o constituiau ţăranii, care munceau în schimbul hranei.

În timpul săpăturilor, ţăranii au dat peste scheletul unui dinozaur, care a fost uşor avariat. Tatăl meu şi-a făcut autocritică şi a depus diligenţe pentru a fi excavat cu grijă şi expediat unui muzeu din Peking. Tot el a trimis soldaţi să păzească o serie de morminte datând din anul 200, din care ţăranii începuseră să ia cărămizi ca să-şi facă coteţe pentru animale.

Odată, doi ţărani au fost ucişi sub o stâncă prăvălită peste ei. Tata a mers toată noaptea pe jos pe poteci de munte până la locul accidentului. Era pentru prima dată în viaţa lor că ţăranii au dat ochi cu o oficialitate de rangul tatei şi au fost emoţionaţi să-l vadă preocupat de bunăstarea lor. În trecut, se ştia că înalţii funcţionari guvernamentali veneau în mijlocul lor doar pentru a-şi umple buzunarele. După ce au văzut cu ochii lor ce făcea tatăl meu, şi-au spus cât de minunaţi erau comuniştii.

Ca să mă întorc la mama, una din sarcinile principale ale postului ei era să-i câştige pe muncitorii din fabrici de partea noii guvernări. Începând cu primele zile ale anului 1951, mama vizita fabricile, le vorbea muncitorilor, le asculta păsurile şi căuta să le rezolve problemele. În fişa postului ei intra şi munca cu tinerii muncitori, cărora le

explica ce era comunismul şi pe care îi încuraja să se înscrie în Liga Tineretului şi în Partid. Chiar a trăit mult timp în fabrici: comuniştii trebuiau „să trăiască şi să muncească printre muncitori şi ţărani”, aşa cum făcea tatăl meu, şi să le cunoască nevoile.

O fabrică din imediata apropiere a oraşului producea circuite izolate. Condiţiile de trai în această fabrică, ca şi în toate celelalte, erau îngrozitoare: o mulţime de femei dormeau într-o coşmelie ridicată din paie şi lemn de bambus. Hrana era cu totul insuficientă, primeau carne numai de două ori pe lună, chiar dacă munca lor era istovitoare. Multe dintre femei trebuiau să stea în picioare în apă rece timp de opt ore, în timp ce spălau izolatorii de porţelan. Tuberculoza, datorată fie subalimentării, fie lipsei de igienă elementară, avea o răspândire largă. Castroanele şi beţişoarele cu care mâncau nu erau niciodată spălate cum trebuie şi stăteau la grămadă, amestecate.

În martie, mama a început să tuşească şi să scuipe sânge. Şi-a dat imediat seama că avea TBC, dar şi-a continuat munca. Era pentru prima oară fericită că nimeni nu se amesteca în viaţa ei. Credea în ceea ce făcea şi era entuziasmată de rezultatele muncii ei: condiţiile de trai din fabrică se îmbunătăţeau, muncitorii tineri o plăceau şi mulţi începuseră datorită ei să-şi declare loialitatea faţă de cauza comuniştilor. Simţea cu adevărat că revoluţia avea nevoie de devotamentul ei şi de sacrificiul de sine, aşa că nu-şi întrerupea munca toată ziua, şapte zile din săptămână. Dar după o muncă neîntreruptă luni de zile, nu a mai putut ascunde faptul că era foarte bolnavă. În plămânii ei au apărut patru caverne, iar la începutul verii era gravidă cu mine.

Într-o zi de la sfârşitul lui noiembrie, mama a leşinat în fabrică. A fost dusă de urgenţă într-un mic spital din oraş, care fusese înfiinţat de misionari străini, unde a fost îngrijită de chinezi catolici. Mai rămăseseră acolo un preot european şi câteva călugăriţe înveşmântate în hainele religiei lor.

Dna Ting o îndemna pe bunica să-i ducă mâncare şi mama a mâncat cantităţi enorme – un pui întreg, zece ouă şi, uneori, o jumătate de kilogram de carne pe zi. Rezultatul

a fost că eu am devenit gigantică în burta ei, iar ea s-a îngrăşat cu aproape 15 kilograme.

Spitalul mai păstrase ceva medicamente americane pentru TBC şi Dna Ting a intervenit să fie reţinute toate medicamentele pentru mama. Când a aflat tata, i-a cerut Dnei Ting să ducă înapoi cel puţin jumătate din ele, dar ea l-a repezit: „La ce bun? Atâtea câte sunt, tot nu ajung pentru o singură persoană. Dacă nu mă crezi, îl poţi întreba pe doctor. Şi, afară de asta, soţia ta este în subordinea mea şi eu iau hotărârea în ce o priveşte”. Mama i-a fost extrem de recunoscătoare Dnei Ting pentru că l-a înfruntat pe tata. Nici el n-a mai insistat. Era limpede că tata era împărţit între îngrijorarea pentru sănătatea mamei şi propriile principii, potrivit cărora interesul pentru soţie nu trebuia să depăşească interesul pentru oamenii de rând şi considera că măcar o parte din medicamente ar fi trebuit păstrată şi pentru alţi bolnavi.

Din cauza dimensiunilor mele uriaşe, dar şi a faptului că mă dezvoltam în sus, cavernele din plămânii mamei au fost comprimate şi au început să se închidă. Doctorii i-au spus că trebuia să-i mulţumească fătului, dar mama era de părere că rezultatul bun se datora medicamentelor americane luate mulţumită Dnei Ting. Mama a mai rămas în spital trei luni, până în februarie 1952, când era în luna a opta de sarcină. Într-o bună zi, i s-a cerut brusc să plece „pentru propria ei siguranţă”. Un prieten al guvernului i-a spus că au fost găsite puşti la reşedinţa unui preot străin din Peking şi că toţi preoţii şi călugăriţele străine erau suspectaţi.

Dar mama nu voia să plece, se bucura de grădina frumoasă a spitalului unde admira nişte nuferi superbi şi de îngrijirea specialiştilor, de curăţenia ce domnea peste tot – ceva rar în China acelor vremi – şi toate astea o alinau. Nu avea însă de ales şi a fost transferată în Spitalul Poporului

Numărul Unu. Directorul spitalului nu era obstetrician şi nu moşise niciodată o gravidă. Fusese doctor militar în armata Guomindangului până când unitatea lui se răzvrătise şi trecuse la comunişti. Se temea ca mama să nu moară la naştere, ceea ce l-ar fi vârât într-un mare necaz din cauza trecutului său şi a faptului că tata era un înalt

funcţionar guvernamental.

În apropierea datei când urma să-mi fac apariţia, directorul i-a sugerat tatei s-o transfere pe mama într-un spital dintr-un oraş mai mare, cu dotări moderne şi obstetricieni specializaţi. Lui îi era teamă că, în momentul naşterii, dispariţia bruscă a presiunii exercitate de făt i-ar putea redeschide cavernele din plămâni, provocându-i o hemoragie. Tatăl meu a refuzat însă, spunând că soţia lui trebuia tratată ca oricare altă femeie, întrucât comuniştii s-au angajat să combată privilegiile. Când a aflat, pe mama a cuprins-o din nou amărăciunea la gândul că el părea să acţioneze mereu împotriva interesului ei şi că nu-i păsa dacă trăieşte sau moare.

Eu m-am născut la 25 martie 1952. Din cauza complexităţii cazului, a fost adus încă un medic de la un alt spital. Erau prezenţi mai mulţi doctori în afară de echipa pregătită să administreze cu oxigen şi cu cea cu aparatul pentru transfuzie, precum şi Dna Ting. Conform tradiţiei, bărbaţii chinezi nu asistau la naştere, dar directorul i-a cerut tatei să rămână prin preajmă întrucât era vorba de un caz special. Asta pentru a se proteja el însuşi dacă ceva n-ar fi mers cum trebuia. A fost într-adevăr o naştere foarte grea. După ce a apărut capul, umerii mei – care erau neobişnuit de laţi – nu puteau să iasă. Şi, mai ales, eram prea grasă. Asistentele au tras de cap şi când, în sfârşit, am ieşit, eram albastră-purpurie şi pe jumătate strangulată. Doctorii m-au cufundat întâi în apă fierbinte, apoi în apă rece, m-au ridicat ţinându-mă de picioare şi m-au plesnit cu putere; în cele din urmă, am început să ţip şi chiar destul de tare. Au izbucnit cu toţii în râs de uşurare. Cântăream puţin peste cinci kilograme, Iar plămânii mamei nu au avut de suferit.

O doctoriţă m-a luat în braţe şi m-a arătat tatei, ale cărui prime cuvinte au fost: „Vai, dar copilul ăsta are ochii bulbucaţi!” Mama a fost jignită de remarca lui, iar mătuşa Jin-ying a protestat: „Nu e adevărat, are doar ochi mari şi frumoşi!”

Ca pentru toate ocaziile şi împrejurările, tradiţia chineză prevedea şi că, imediat după naştere, femeia trebuia să mănânce ouă ochiuri fierte în apă cu sos de zahăr cu orez

fermentat. Bunica a pregătit acest fel la spital, unde existau bucătării în care pacienţii şi familiile lor îşi puteau găti propriile lor alimente şi i l-a adus mamei de îndată ce a fost în stare să mănânce.

Când a aflat de naşterea mea, dr. Xia a exclamat: „Ah, s-a născut încă o lebădă sălbatică!” şi mi-a dat numele de Er-hong, care însemna „A doua lebădă sălbatică”.

Numirea mea a fost ultimul act în lunga viaţă a D-rului Xia. A murit la patru zile după naşterea mea, la vârsta de optzeci şi doi de ani. Se rezema pe perne în pat şi îşi bea paharul cu lapte. Bunica ieşise pentru o clipă din cameră şi când s-a întors ca să ia paharul, a văzut că laptele se vărsase şi paharul căzuse pe podea. Murise instantaneu şi fără dureri.

Funeraliile sunt un eveniment foarte important în China. Oamenii obişnuiţi se ruinau adesea organizând o ceremonie grandioasă. Bunica îl iubise pe dr. Xia şi voia să-i asigure o înmormântare demnă de el. A insistat să aibă neapărat trei lucruri: un sicriu solid, care să fie purtat pe umeri de oameni şi nu tras pe o căruţă şi în fine, călugări budişti care să intoneze sutrele pentru cei morţi, în timp ce muzicienii cântă din *suona,* un instrument din lemn care producea un sunet ascuţit folosit în mod tradiţional la înmormântări. Tatăl meu şi-a dat acordul pentru prima şi a doua dorinţă a bunicii, dar s-a opus celei de a treia. Comuniştii considerau orice ceremonie mai extravagantă drept o risipă şi o reminiscenţă „feudală”. Prin tradiţie, numai oamenii de jos erau îngropaţi în tăcere. Era foarte important să faci cât mai mult zgomot la o înmormântare pentru că o transforma într-un eveniment public: dădea prestanţă şi arăta respectul cuvenit celui decedat. Dar tata a insistat interzicând *suona* şi ceremonia călugărilor. Bunica a avut un schimb dur de cuvinte cu el cu această ocazie.

Pentru ea, acestea erau chestiuni esenţiale şi trebuiau îndeplinite ca atare. În toiul discuţiei, bunica şi-a pierdut cunoştinţa din cauza supărării şi a durerii. Era agitată şi pentru că se ştia singură în cel mai trist moment din viaţa ei. Mamei nu-i spusese nimic despre cele întâmplate de teamă să nu o întristeze şi, cum mama se afla încă în spital, bunica trebuia să trateze direct cu tata. După funeralii, a şi

suferit o cădere nervoasă şi-a trebuit să stea internată în spital aproape două luni.

Dr. Xia a fost înmormântat într-un cimitir aflat pe vârful unei coline, la marginea oraşului Yibin, deasupra fluviului Yangtze. Mormântul îi era umbrit de pini, chiparoşi şi arbori de camfor. În scurta perioadă de timp cât a locuit la Yibin, dr. Xia îşi câştigase dragostea şi respectul tuturor celor care îl cunoscuseră. Când a murit, administratorul casei de oaspeţi în care locuise a aranjat toată ceremonia în numele bunicii şi-a condus oamenii din subordine într-o procesiune funerară tăcută.

Dr. Xia fusese fericit la bătrâneţe. Îi plăcea Yibinul şi se arăta încântat de toate florile exotice caracteristice climei subtropicale de aici, atât de diferită de cea din Manciuria. Până în ultimele zile ale vieţii, se bucurase de o sănătate de fier. Dusese o viaţă liniştită la Yibin, în propria lui casă şi grădină, scutite de chirie; el şi bunica fuseseră bine îngrijiţi, li se aduceau acasă provizii şi alimente din belşug. Acesta era visul fiecărui chinez, într-o societate lipsită de asigurări sociale, să i se poarte de grijă la bătrâneţe. Dr. Xia s-a putut bucura de toate acestea şi asta nu le-a fost puţin lucru.

Avea darul de a se înţelege cu toată lumea, chiar cu tatăl meu, care îl respecta enorm, recunoscând în el un om cu principii. Dr. Xia la rându-i îl considera pe tata un bărbat cultivat şi informat. Obişnuia să spună că şi în trecut cunoscuse multe oficialităţi, dar niciodată unul ca tata. Deşi, potrivit credinţei populare, „nu există o persoană oficială necoruptă”, tatăl meu nu a abuzat niciodată de poziţia lui, nici măcar pentru a acorda prioritate intereselor propriei sale familii.

Cei doi bărbaţi petreceau mult timp stând de vorbă, împărtăşeau multe valori etice, dar în vreme ce ale tatei luau forma unei ideologii, valorile doctorului Xia aveau un fundament umanitar. Odată, dr. Xia i-a spus tatei: „Cred că comuniştii au făcut multe lucruri bune. Dar voi aţi ucis prea mulţi oameni. Oameni care nu trebuiau ucişi”. „Ca, de exemplu, cine?” l-a întrebat tata. „Ca acei conducători ai Societăţii Raţiunii”, secta cvasireligioasă căreia îi aparţinea dr. Xia. Aceştia fuseseră executaţi în toiul campaniei de

„suprimare a contrarevoluţionarilor”. Noul regim suprimase toate societăţile secrete, deoarece acestea se bazau pe loialitate şi comuniştii nu voiau să-şi dispute loialitatea cu nimeni. „Aceştia nu erau oameni răi şi voi ar fi trebuit să cruţaţi Societatea”, a spus dr. Xia. A urmat o lungă tăcere. Tata a încercat să-i apere pe comunişti, spunând că lupta cu Guomindangul fusese una pe viaţă şi pe moarte. Dar dr. Xia a rămas cu convingerea că tatăl meu nu prea credea el însuşi ce spunea, dar că trebuia să ia apărarea Partidului.

Când a ieşit din spital, bunica a venit să stea cu părinţii mei. Tot aici a venit şi sora mea cu doica ei. Eu dormeam într-o cameră cu doica mea care născuse un copil cu douăsprezece zile înainte să mă nasc eu şi solicitase slujba având o nevoie disperată de bani. Soţul ei, un muncitor manual, era închis pentru jocuri de noroc şi trafic de opiu, două activităţi proscrise de legea comunistă. Yibin fusese un centru important în comerţul cu opiu, cu un număr de douăzeci şi cinci de mii de dependenţi estimaţi, iar opiul circulase mai înainte în chip de monedă. Comerţul cu opiu fusese considerat strâns legat de gangsterism şi asigura o bună parte din bugetul Guomindangului. După doi ani de la intrarea lor în Yibin, comuniştii reuşiseră să eradicheze fumatul opiului.

Doica mea nu avea dreptul de a beneficia de o asigurare socială sau de ajutor de şomaj, dar când a venit la noi, statul i-a plătit un salariu, pe care ea îl trimitea soacrei ei pentru îngrijirea propriului copil. Doica mea era micuţă, cu o piele frumoasă, ochi mari, neobişnuit de rotunzi şi un păr lung şi bogat, pe care şi-l strângea într-un coc. Era o femeie foarte blândă şi mă iubea ca pe propria ei fiică.

Potrivit tradiţiei chineze, umerii laţi erau foarte dizgraţioşi pentru o fată, aşa că m-au legat strâns ca să se dezvolte în forma cerută, de umeri căzuţi. Dar eu urlam atât de tare, că doica mi-a eliberat umerii şi braţele, permiţându-mi să le fac cu mâna oaspeţilor care veneau la noi şi să-i apuc cu mânuţele, ceea ce îmi plăcea tare mult, încă de când eram un plod.

Mama era convinsă că felul meu deschis şi prietenos cu lumea din jur se datora faptului că fusese fericită pe timpul sarcinii.

Locuiam pe atunci în casa bătrânului proprietar rural, unde se afla şi biroul tatălui meu. Imobilul era înconjurat de o grădină spaţioasă, cu arbori de piper chinezeşti, cu pâlcuri de bananieri şi plante subtropicale, toate în grija unui grădinar pus la dispoziţie de guvern. Tata îşi cultiva însă tomate şi ardei. Îi plăcea mult munca lui, dar unul din principiile pe care trebuia să le pună în practică un oficial comunist era să depună şi o muncă fizică, principiu dispreţuit de mandarini.

Tata era foarte afectuos cu mine. Când am început să merg de-a buşilea, se întindea pe jos pe burtă pentru a-mi oferi „munţii" pe care să mă pot căţăra în sus şi în jos.

Curând după naşterea mea, tata a fost promovat guvernator al provinciei Yibin, al doilea om ca putere în zonă, avându-l şef doar pe primul secretar de partid (Partidul şi Guvernul erau separate în mod formal, dar, de fapt, inseparabile).

De îndată ce se întorsese la Yibin, familia şi vechii prieteni se aşteptau ca tata să le fie de ajutor. În China tradiţională, era de la sine înţeles că oricine ajungea la putere va avea grijă de rudele sale. O vorbă din bătrâni spunea: „Când un om ajunge la putere, până şi găinile şi câinii lui se ridică în cer". Dar tatăl meu considera că nepotismul şi favoritismul nu sunt altceva decât panta pe care aluneci spre corupţie, acestea aflându-se la rădăcina tuturor relelor din vechea Chină. El mai ştia şi că oamenii din partea locului erau cu ochii pe el să vadă cum se comportă comuniştii şi că ceea ce făcea el influenţa părerea lor despre comunism.

Atitudinea lui strictă în toate privinţele l-a îndepărtat de familie. Unul dintre verii lui i-a solicitat o recomandare pentru a obţine o slujbă la casieria unui cinematograf local. Tata l-a sfătuit să urmeze calea oficială. Dar un astfel de comportament era de neconceput şi, după această încercare, nimeni nu i-a mai cerut vreodată o favoare. S-a mai întâmplat ceva după ce a fost numit guvernator. Unul dintre fraţii lui mai mari era specialist în cultura ceaiului şi lucra într-un birou de marketing pentru ceaiuri. La începutul anilor '50, economia era înfloritoare, producţia în creştere şi Consiliul de Administraţie local al ceaiului dorea să-i ofere

postul de director. Toate promovările de la un anumit nivel în sus trebuiau aprobate de tatăl meu. Când recomandarea a ajuns pe biroul său, el a respins-o. Întreaga familie a luat foc, la fel şi mama mea: „Nu tu eşti cel care numeşte, ci Consiliul de Administraţie, a explodat ea, furioasă. Nu trebuie să-l ajuţi, dar nici nu trebuie să-i blochezi viitorul”. Tata a răspuns că fratele lui nu era destul de capabil şi că nu ar fi fost propus pentru promovare dacă nu era fratele guvernatorului. A subliniat şi că exista o lungă tradiţie de a anticipa dorinţele superiorului. Consiliul de Administraţie al Ceaiului a fost indignat, deoarece decizia tatălui meu implica şi că recomandarea lor avusese alte motive. Tatăl meu a sfârşit prin a supăra pe toată lumea, iar fratele lui nu i-a mai vorbit niciodată.

Tata nu avea mustrări de cuget pentru acţiunile sale. Era angajat într-o cruciadă proprie împotriva vechilor tradiţii şi insista ca toată lumea să fie tratată după aceleaşi criterii. Cum însă nu existau standarde obiective în ce priveşte corectitudinea, el se baza pe propriul său instinct şi se străduia să fie just; nu-şi consulta colegii poate şi pentru că ştia că niciunul nu ar spune că vreo rudă de-a lui nu merita serviciul.

Cruciada lui personală privind moralitatea a atins o culme în 1953, când s-a instituit un sistem de gradaţii pentru funcţionarii publici. Toate oficialităţile şi toţi funcţionarii guvernamentali au fost împărţiţi în douăzeci şi şase de grade. Salariul celui mai mic grad, gradul 26, reprezenta a douăzecea parte din salariul gradului celui mai înalt. Adevărata diferenţă dintre grade apărea însă la subsidii şi bonusuri materiale. Sistemul stabilea aproape totul, de la calitatea paltonului – dacă era confecţionat dintr-o stofă de lână scumpă sau dintr-o pânză de bumbac, ieftină – până la dimensiunile apartamentului locuit şi dacă acesta beneficia de o toaletă în interior sau nu.

Gradul reglementa şi accesul funcţionarului la informaţii. Un foarte important aspect al sistemului comunist chinez consta în faptul că informaţia era nu numai foarte strict controlată, dar şi foarte compartimentată şi raţionalizată, nu doar pentru publicul chinez larg – căruia i se spunea foarte puţin – dar şi pentru membrii de partid.

Deşi semnificaţia ultimă a acestui sistem nu era evidentă, chiar de la început funcţionarii publici şi-au dat seama că gradaţiile vor deveni cruciale în cariera lor şi erau cu toţii nerăbdători să vadă ce gradaţie vor primi. Tatăl meu, al cărui grad fusese deja stabilit la 11 de către autorităţi superioare, era responsabil cu aprobarea gradaţiilor propuse pentru toţi rezidenţii din regiunea Yibin. Între aceştia era inclus şi soţul surorii lui celei mai mici, preferata lui: i-a scăzut două gradaţii. Departamentul în care lucra a recomandat-o pe mama pentru gradul 15; el a coborât-o la gradul 17.

Acest sistem de gradaţii nu era legat direct de poziţia persoanei în administraţia publică. Un funcţionar putea fi promovat fără să fie, în mod necesar, şi ridicat în grad. În aproape patruzeci de ani, mama a primit o gradaţie superioară doar de două ori: în 1962 şi în 1982, de fiecare dată obţinând doar un grad în plus, iar în 1990 avea încă gradul 15. În această treaptă, în anii 1980, ea nu avea dreptul să cumpere un bilet de avion sau un bilet de tren cu un loc pe un „fotoliu moale”, acestea fiind rezervate oficialităţilor care aveau de la gradul 14 în sus. Astfel că, datorită atitudinii din 1953 a tatei, după aproape patruzeci de ani, ea se afla pe o treaptă prea joasă pentru a putea călători confortabil în propria ei ţară. Nu avea dreptul nici la o cameră de hotel cu baie proprie, acestea fiind rezervate celor având de la gradul 13 în sus. Când mama a făcut cerere pentru schimbarea contorului electric din apartament cu unul cu o capacitate mai mare, administraţia blocului i-a răspuns că numai funcţionarii de la gradul 13 în sus aveau dreptul la un contor mai puternic.

Toate faptele tatei care îi indignaseră familia au fost însă foarte apreciate de populaţia locală şi reputaţia lui se menţine încă şi azi. În 1952, directorul Şcolii medii numărul unu i-a spus odată că nu putea găsi decât cu greu locuinţe pentru profesorii şcolii. „În acest caz, luaţi casa familiei mele – este prea mare pentru trei persoane”, i-a răspuns pe loc tata, deşi cele trei persoane erau mama lui, sora lui Jun-ying şi un frate retardat şi toţi adorau minunata casă cu splendida ei grădină. Şcoala a fost încântată, mai puţin familia lui, căreia i-a găsit o căsuţă în mijlocul oraşului.

Mama lui nu a fost foarte mulţumită, dar, fiind o femeie înţelegătoare şi politicoasă, nu a spus nimic.

Nu toate oficialităţile erau la fel de incoruptibile ca tatăl meu. Foarte curând după ce au preluat puterea, comuniştii s-au confruntat cu o criză. Ei câştigaseră de partea lor milioane de oameni promiţându-le o guvernare curată, dar unii înalţi funcţionari au început să ia mită şi să împartă favoruri familiilor şi prietenilor. Alţii făceau chefuri extravagante, ceea ce constituia o plăcere tradiţională în vechea Chină, aproape o meteahnă, şi un mod de a-şi trata în acelaşi timp oaspeţii, şi de a te grozăvi în faţa lor – toate acestea pe cheltuiala şi în numele statului, într-un moment când guvernul ducea lipsă de fonduri. Guvernul încerca să reconstruiască o economie distrusă şi, în acelaşi timp, să ducă un război important în Coreea, care înghiţea aproape jumătate din buget.

Dar nu era numai atât, unii înalţi funcţionari au început să se dedea la delapidări pe scară mare. Conducerea se îngrijora. Simţea că bunele intenţii care i-au facilitat venirea la putere, dar şi disciplina şi dăruirea membrilor lui, care i-au asigurat succesul, începeau să se erodeze. La sfârşitul anului 1951, s-a decis lansarea unei adevărate mişcări împotriva corupţiei, risipei şi birocraţiei. A fost numită „Campania celor trei anti”. Guvernul a executat câţiva înalţi funcţionari, a băgat la închisoare un număr destul de mare dintre ei şi i-a dat afară pe mulţi. Chiar unii veterani ai armatei comuniste, prinşi cu mari delapidări sau că luaseră mită, au fost executaţi ca să se dea un exemplu. Începând de atunci, corupţia a fost pedepsită cu severitate şi s-a rărit ca fenomen în clasa conducătoare în următoarele două decenii.

Tatăl meu a avut răspunderea acestei campanii în întreaga regiune. În sfera lui de activitate nu s-au aflat înalţi funcţionari corupţi, dar el voia să dovedească mai ales că comuniştii îşi ţineau promisiunile de a asigura o guvernare curată. Fiecare funcţionar trebuia să-şi facă autocritica pentru orice abatere, oricât de neînsemnată: de exemplu, dacă folosea telefonul instituţiei pentru convorbiri personale sau o foaie de hârtie oficială pentru a scrie o scrisoare particulară. Cu timpul, aceştia au devenit atât de

scrupuloşi în privinţa folosirii proprietăţii de stat, încât majoritatea refuzau să mai folosească cerneala din birou pentru a scrie altceva decât comunicate oficiale. Când treceau de la afacerile oficiale la ceva personal, schimbau tocurile de scris.

S-a ajuns la un puritanism în respectarea tuturor aceste prescripţii. Tatăl meu credea că prin aceste reguli avea să creeze o nouă mentalitate la chinezi: proprietatea publică avea să fie, pentru prima oară, strict despărţită de cea privată; funcţionarii publici nu ar mai fi tratat banii publici ca şi cum ar fi fost ai lor şi nu ar mai fi abuzat de poziţia lor. Majoritatea celor care lucrau cu tatăl meu i-au împărtăşit atitudinea şi credeau sincer că eforturile lor erau legate direct de cauza nobilă a creării unei Chine noi.

Campania celor trei anti era îndreptată împotriva membrilor de partid. Dar e nevoie de doi oameni pentru a dovedi o tranzacţie coruptă, iar cumpărătorii erau adesea din afara Partidului şi erau, mai ales „capitaliştii", proprietari de fabrici şi negustori, de care nu se atinsese încă nimeni. Vechile obiceiuri erau adânc înrădăcinate. În primăvara lui 1952, curând după lansarea Campaniei celor trei anti, a fost iniţiată o nouă campanie suplimentară, numită „Cei cinci anti" îndreptată de data aceasta împotriva capitaliştilor. Cele cinci obiective erau mita, evaziunea fiscală, frauda, furtul proprietăţii de stat şi obţinerea de informaţii economice prin corupţie. Mulţi capitalişti au fost descoperiţi că ar fi comis una sau mai multe din aceste delicte, dar pedeapsa consta, de obicei, dintr-o amendă. Comuniştii au folosit această campanie pentru a-i convinge şi (cel mai des) a-i intimida pe capitalişti, dar în aşa fel încât să crească la maximum utilitatea lor pentru economie. Puţini au fost închişi.

Aceste două campanii, unice în China, au consolidat mecanismul de control, implementat din primele zile ale comunismului. Cea mai importantă a fost „campania de masă" (*qiun zhong yun-dong)* condusă de unităţi cunoscute sub denumirea de „echipe de lucru" (*gong-zuo-zu).*

Echipele de lucru erau unităţi create *ad hoc,* compuse, mai ales, din funcţionari ai ministerelor şi conduse de membri „cu vechime" ai Partidului. Guvernul central din

Peking trimitea echipe în provincie pentru a evalua şi verifica autorităţile provinciale şi angajaţii lor. Acestea, la rândul lor, formau echipe care verificau treapta imediat inferioară şi procesul se repeta până se ajungea la oamenii de rând. În mod normal, nimeni nu putea deveni membru al unei echipe de lucru până când nu fusese deja verificat în campania respectivă.

Echipele erau trimise la toate organizaţiile în care se ducea campania de „mobilizare a oamenilor”. Aproape în fiecare seară aveau loc şedinţe obligatorii pentru a studia instrucţiunile emise de organele superioare. Membrii echipei se adresau oamenilor, le ţineau conferinţe şi încercau să-i convingă să-i denunţe pe suspecţi. Populaţia era îndemnată să depună denunţuri anonime în cutii special amenajate. Echipa urma să investigheze fiecare caz în parte. Dacă ancheta confirma acuzaţia sau scotea la iveală motive de suspiciune, echipa formula un verdict, care era trimis mai sus, la nivelul superior al autorităţii pentru a fi aprobat.

Nu exista un adevărat sistem de apel, deşi persoana declarată suspectă putea cere să se facă dovada vinovăţiei sale şi avea dreptul să-şi pregătească un fel de apărare. Echipele de lucru puteau impune o serie de sentinţe printre care o critică publică, pierderea locului de muncă şi diverse forme de supraveghere, sentinţa maximă pe care o puteau da fiind trimiterea persoanei la ţară pentru a efectua o muncă fizică. Doar cazurile mai serioase erau trimise la instanţa de judecată, care se afla sub controlul Partidului. Pentru fiecare campanie se emitea de la vârf un set de instrucţiuni, pe care echipele trebuiau să le respecte cu stricteţe. Dar când se ajungea la cazuri individuale, raţiunea – chiar şi temperamentul – echipei respective puteau avea o anumită importanţă.

În fiecare campanie erau desemnate de la Peking categoriile vizate şi cei ce făceau parte din aceste categorii erau supuşi la investigaţii mai amănunţite, în general de către colegii lor şi de către vecini, mai puţin de către poliţie. Aceasta a fost invenţia-cheie a lui Mao: să implice întreaga populaţie în mecanismul de control. Puţini răufăcători – după criteriile regimului – puteau să scape de ochii atenţi ai

populaţiei, mai ales într-o societate cu o mentalitate de portăreasă bătrână. „Eficienţa” a fost însă atinsă cu un preţ imens: deoarece se opera pe criterii vagi, urmărind vendete personale şi uneori chiar pe clevetiri, au fost condamnaţi mulţi inocenţi.

Mătuşa Jun-ying lucrase ca ţesătoare pentru a ajuta la întreţinerea mamei sale, a unui frate retardat şi pentru a se întreţine singură. În fiecare noapte lucra până în zori, stricându-şi ochii din cauza luminii slabe din atelier. În 1952, economisise şi împrumutase bani ca să-şi poată cumpăra încă două războaie de ţesut, pentru cele două prietene care lucrau alături de ea. Deşi ele îşi împărţeau câştigul, teoretic mătuşa le plătea munca deoarece ea era proprietara războaielor de ţesut. În „Campania celor cinci anti”, oricine angaja o persoană să presteze o muncă plătită cădea sub un fel de suspiciune, Orice mică afacere, ca aceea a mătuşii Jun-ying, de fapt, o cooperativă, trebuia investigată. Ea ar fi vrut să le ceară prietenelor să plece, dar îi era teamă să nu creadă că le dădea afară. Până la urmă, chiar prietenele ei i-au spus că ar fi mai bine să plece. Dacă i se întâmpla ceva rău lui Jun-ying, se temea ca ea să nu le bănuiască pe ele ca fiind la originea răului.

Către mijlocul anului 1953, campaniile celor trei şi celor cinci anti au căzut în desuetudine; capitaliştii fuseseră învinşi şi Guomindangul fusese eradicat. Se terminase şi cu mitingurile de masă, întrucât până şi oficialităţile se convinseseră că majoritatea informaţiilor pe care le primiseră nu fuseseră demne de încredere. Cazurile au început să fie examinate individual.

În luna mai a anului 1953, mama s-a internat în spital ca să nască cel de-al treilea copil, care a venit pe lume la 23 mai, un băieţel. Acesta a primit numele de Jin-ming. Era tot la spitalul misionar unde stătuse când era gravidă cu mine, dar misionarii fuseseră expulzaţi ca peste tot din China.

Mama tocmai fusese promovată şefă a Departamentului de Afaceri Publice pentru oraşul Yibin, dar lucra tot în subordinea Dnei Ting, devenită secretară de partid în organizaţia orăşenească. Tot atunci era şi bunica internată în spital, cu o criză puternică de astm. Din cauza unei infecţii la buric, eram şi eu internată cu doica mea. Eram

tratate, toate, foarte bine, gratuit, întrucât făceam parte dintr-o familie „a revoluţiei”. Doctorii păstrau puţinele paturi din spital pentru oficialităţi şi familiile lor. Pentru majoritatea populaţiei nu exista un serviciu de sănătate publică; ţăranii, de exemplu, trebuiau să plătească.

Sora mea şi mătuşa Jun-ying locuiau la nişte prieteni la ţară, aşa că tata era singur acasă. Într-o bună zi, Dna Ting l-a vizitat ca să-i facă un raport asupra muncii ei. După aceea, s-a plâns că o durea capul şi a dorit să se întindă pe pat. Tata a ajutat-o să se întindă pe unul din paturi, când Dna Ting l-a tras către ea şi a încercat să-l sărute şi să-l mângâie. Tata s-a retras numaidecât. „Trebuie să fii foarte obosită”, i-a spus el şi a părăsit camera. Câteva minute mai târziu s-a întors într-o stare foarte agitată – cu un pahar cu apă pe care l-a pus pe noptieră. „Trebuie să ştii că îmi iubesc soţia”, a mai spus el şi, înainte ca Dna Ting să mai poată spune ceva, a ieşit din cameră închizând uşa în urma lui. Sub paharul cu apă lăsase un bilet pe care scrisese cuvintele: „Moralitate comunistă”.

Câteva zile mai târziu, mama a părăsit spitalul. Dar nu a apucat să treacă bine pragul casei cu copilul în braţe, că tata i-a spus: „Plecăm din Yibin de îndată ce vom putea, definitiv”. Mama a rămas fără glas, nu-şi putea imagina ce i se întâmplase. El i-a povestit totul şi a mai adăugat că Dna Ting pusese de câtva timp ochii pe el. Mama a fost mai mult şocată decât furioasă: „Nu te înţeleg de ce vrei să plecăm atât de urgent”. „Este o femeie îndărătnică, i-a răspuns tata, mi-e teamă să nu încerce din nou. Şi mai este şi răzbunătoare. Îngrijorarea mea cea mai mare este că ar putea să încerce să-ţi facă vreun rău ţie. I-ar fi foarte uşor, lucrezi în subordinea ei”. „Crezi că poate fi atât de rea?” a replicat mama. „Am auzit nişte bârfe că în închisoare, în timpul Guomindangului, a încercat să seducă un gardian, ceva în genul ăsta”. „Unor oameni le place să împrăştie tot felul de zvonuri. Oricum, nu sunt surprinsă că te place, a zâmbit mama. Dar chiar crezi că ar putea deveni rea faţă de mine? E cea mai bună prietenă a mea”.

„Tu nu înţelegi – există un sentiment de furie izvorâtă din ruşine *(nao-xiu-cheng-nu).* Ştiu prea bine că asta simte ea acum. Nici eu nu am dat dovadă de tact. Cred că am făcut-

o să-i fie ruşine şi îmi pare rău. Pe moment am acţionat din impuls. Este genul de femeie care se răzbună”.

Mama îşi imagina perfect cum o respinsese tata pe Dna Ting. Dar nu credea că Dna Ting putea fi atât de răzbunătoare şi nici nu vedea ce dezastru ar putea declanşa ea asupra lor. Aşa că tata i-a povestit despre predecesorul său ca guvernator al regiunii Yibin, dl Shu.

Dl Shu fusese un ţăran sărac care se înrolase în Armata Roşie cu prilejul Marşului cel Lung. Lui nu-i plăcea Dna Ting şi o critica pentru că îi plăcea să flirteze. A făcut remarci şi despre felul cum se pieptăna, cu părul împletit în multe codiţe, pieptănătură considerată pe atunci o extravaganţă inacceptabilă. Shu i-a cerut în mai multe rânduri să-şi taie părul, dar ea a refuzat replicându-i să-şi vadă de treburile lui, ceea ce a avut drept rezultat că el şi-a intensificat criticile, iar ea a devenit şi mai ostilă. În final, Dna Ting s-a hotărât să se răzbune pe Shu cu ajutorul soţului ei.

În biroul dlui Shu mai lucra o femeie, fosta concubină a unui ofiţer superior al Guomindangului fugit în Taiwan. Fusese văzută cum încerca să-l seducă pe dl Shu, om însurat, şi se şoptea chiar că întreţineau o legătură amoroasă. Dna Ting a obţinut de la femeie o declaraţie în care spunea că dl Shu îi făcuse avansuri şi o forţase să se culce cu el. Chiar dacă dl Shu era guvernator, femeia a considerat că cei doi Ting erau mai periculoşi. Dl Shu a fost acuzat că şi-a folosit poziţia ca să aibă o relaţie cu o fostă concubină Guomindang, ceea ce era inacceptabil din partea unui veteran comunist.

În China, metoda standard de a distruge o persoană consta în a aduna mai multe acuzaţii diferite pentru a face să apară cazul mai substanţial. Cuplul Ting a mai găsit o „crimă” de care să-l acuze pe dl Shu. Cândva, în trecut, nu fusese de acord cu o directivă politică lansată de Peking şi scrisese liderilor de la vârful Partidului, expunându-şi vederile. Conform documentelor de partid, era dreptul său; mai mult, în calitate de veteran al Marşului cel Lung, el se afla într-o poziţie privilegiată, aşa că socotise că-şi putea formula foarte deschis nemulţumirile. Cuplul Ting a folosit această împrejurare ca să pretindă că el se opusese Partidului.

Prezentând cele două acuzaţii împreună, dl Ting a propus ca dl Shu să fie exclus din Partid şi să fie dat afară din slujbă. Dl Shu a negat energic ambele acuzaţii. Prima, a spus el, este pur şi simplu o minciună. Nu i-a făcut niciodată avansuri femeii; a fost doar politicos cu ea. Cât despre cea de-a doua, nu a făcut nimic rău şi nu a avut intenţia să se opună Partidului. Comitetul de Partid care conducea regiunea era compus din patru persoane: dl Shu, dl Ting, tatăl meu şi Primul Secretar. De data aceasta, dl Shu era judecat de ceilalţi trei. Tatăl meu l-a apărat. Era sigur că dl Shu era nevinovat, iar faptul că scrisese scrisoarea fusese perfect legitim.

Când au ajuns la vot, tata a pierdut, iar dl Shu a fost destituit. Primul Secretar al Partidului a votat de partea dlui Ting, unul din motivele lui fiind că dl Shu fusese în aripa „greşită” a Armatei Roşii. Fusese ofiţer superior în aşa-numitul „Al Patrulea Front” în Sichuan, la începutul anilor 1930. Această armată îşi unise forţele cu aripa Armatei Roşii condusă de Mao în Marşul cel Lung din 1935. Comandantul ei, o personalitate sclipitoare pe nume Zhang Guo-tao, s-a confruntat cu Mao pentru comanda Armatei Roşii şi a pierdut. Ca urmare, a părăsit Marşul cel

Lung cu trupele sale. În cele din urmă, după pierderi grele, a fost obligat să i se alăture lui Mao. În 1938, după ce comuniştii au ajuns la Yan’an, a trecut însă de partea Guomindangului. Din această cauză, toţi cei care au aparţinut celui de-al Patrulea Front erau stigmatizaţi şi chiar şi jurământul de credinţă făcut lui Mao era considerat suspect. Problema era deosebit de sensibilă, deoarece mulţi din cei c are făceau parte din al Patrulea Front erau originari din Sichuan.

După ce comuniştii au preluat puterea, acest stigmat nemărturisit a rămas să-i marcheze pe toţi revoluţionarii care nu se aflaseră sub controlul lui Mao, cuprinzându-i şi pe ilegalişti, printre care mulţi dintre cei mai curajoşi, mai devotaţi – şi mai bine educaţi – comunişti. La Yibin, toţi foştii ilegalişti au fost supuşi unor diferite forme de presiune. Printre alte complicaţii, nu trebuie uitat faptul că mulţi dintre ilegaliştii locali proveneau din familii înstărite, care suferiseră din cauza comuniştilor. Mai mult, fiind, în

general, mai bine educaţi decât cei sosiţi în mişcare odată cu armatele comuniste – îndeobşte de origine ţărănească şi adesea analfabeţi – ei au devenit ţinta invidiei acestora.

Deşi tatăl meu fusese luptător în gherilă, el se simţea din instinct mai apropiat de ilegalişti. A refuzat chiar să accepte ostracizarea lor insidioasă şi i-a susţinut. „Este de-a dreptul ridicol să împărţi comuniştii în ilegalişti şi legalişti”, spunea el adesea. Întâmplător sau nu, majoritatea oamenilor pe care îi angajase să lucreze cu el fuseseră ilegalişti şi erau şi cei mai capabili.

Tatăl meu era de părere că a-i considera pe oamenii Frontului al Patrulea, precum dl Shu, drept suspecţi era inacceptabil şi s-a zbătut ca acesta să fie reabilitat. În primul rând, l-a sfătuit să părăsească Yibin pentru a evita şi alte necazuri; dl Shu l-a ascultat şi a cinat pentru ultima dată cu familia mea. A fost transferat la Chengdu, capitala provinciei Sichuan, unde a obţinut o slujbă de funcţionar la Biroul Regional al Pădurii. De acolo a trimis apeluri Comitetului Central din Peking, dând numele tatălui meu drept referinţă. Şi tatăl meu a scris, susţinându-i apelul. Mult mai târziu, dl Shu a fost achitat pentru delictul de „a se fi opus Partidului”, dar acuzaţia mai puţin gravă de „a fi întreţinut relaţii extraconjugale” a rămas în picioare. Fosta concubină care formulase acuzaţia n-a îndrăznit să o retragă, dar a făcut un raport incoerent şi slab motivat al presupuselor avansuri, cu intenţia limpede de a semnala investigatorilor că acuzaţiile fuseseră mincinoase. Dl Shu a primit un post oarecum important în Ministerul Pădurilor din Peking, dar nu şi-a redobândit vechiul statut.

Convingerea pe care tata voia să i-o transmită mamei era că cei doi Ting nu se vor opri de la nimic pentru a-şi regla vechile conturi. I-a dat exemple peste exemple şi i-a tot repetat că trebuia să plece imediat. În ziua următoare, tata s-a deplasat la Chengdu – o zi de drum spre nord. Acolo s-a dus direct la Guvernatorul provinciei, pe care îl cunoştea bine, şi i-a cerut transferul, invocând motivul că era foarte greu să lucrezi în oraşul tău natal şi să faci faţă aşteptărilor unui număr mare de rude. Nu a destăinuit nimănui adevăratul său motiv, întrucât nu avea dovezi în legătură cu comportamentul soţilor Ting.

Guvernatorul, Lee Da-zhang, sprijinise candidatura soţiei lui Mao, Jiang Qing, pentru a intra în Partid. Şi-a exprimat toată înţelegerea pentru situaţia tatei şi i-a promis să-l ajute în obţinerea transferului, deşi nu era de părere să se mute imediat, deoarece toate posturile din Chengdu potrivite pentru el erau ocupate. Tata a insistat spunându-i că nu putea aştepta şi că va accepta orice post. După mai multe încercări de a-l face să se răzgândească, guvernatorul a cedat, oferindu-i poziţia de şef al Biroului de Arte şi Educaţie. Dar l-a prevenit: „Este un post mult sub capacităţile tale”. Tata i-a răspuns că nu-l descuraja, câtă vreme avea de lucru.

Tata era atât de îngrijorat, încât nu s-a mai întors la Yibin, i-a trimis doar un mesaj mamei cerându-i să vină şi ea cât mai curând posibil. Femeile din familie au protestat, spunând că nici nu se punea problema să călătorească atât de curând după naştere, dar tata era îngrozit de ce i-ar putea face Dna Ting. Aşa că, de îndată ce tradiţionala lună de convalescenţă postnatală a luat sfârşit, şi-a trimis bodyguardul la Yibin ca să ne aducă la el.

S-a decis ca fratele meu, Jin-ming, să rămână la Yibin, fiind prea mic să poată călători. Atât doica lui, cât şi cea a surorii mele au vrut şi ele să rămână ca să fie aproape de familiile lor. Doica lui Jin-ming se ataşase foarte mult de el şi a rugat-o pe mama să-l lase cu ea. Mama a fost de acord căci avea toată încrederea în ea.

Aşa că mama, bunica, sora mea şi cu mine, împreună cu doica mea şi cu bodyguardul, am părăsit Yibin într-o dimineaţă, înainte de a se lumina, la sfârşitul lui iunie. Ne-am înghesuit într-un jeep cu doar câteva valize cu lucruşoare esenţiale. Pe atunci, funcţionarii publici, aşa cum erau părinţii mei, nu aveau niciun fel de proprietate personală – în afara celor câteva articole de îmbrăcăminte. Am călătorit pe drumuri desfundate până în oraşul Neijiang, unde am ajuns a doua zi dimineaţa. Era o zi înăbuşitoare şi a trebuit să aşteptăm multe ore până la sosirea trenului.

Dar tocmai când trenul intra în gară, am hotărât brusc că trebuie să-mi fac nevoile. Doica m-a luat în braţe şi m-a dus la marginea peronului. Mamei i-a fost teamă să nu plece trenul şi a încercat să o oprească, dar doica nu mai văzuse

un tren în viaţa ei şi nu avea habar de orar. S-a întors spre ea şi i s-a adresat plină de importanţă: „Nu-i puteţi spune şoferului să aştepte? Er-hong trebuie să facă pipi”. Credea că toată lumea punea automat nevoile mele pe primul plan, aşa cum făcea ea.

În tren a trebuit să ne despărţim, din cauza statutului diferit al fiecăreia dintre noi. Mama avea drept la o cuşetă clasa a doua împreună cu sora mea, bunica avea un fotoliu moale în alt vagon, iar doica mea şi cu mine am fost repartizate în ceea ce se numea „compartimentul mamelor şi copiilor”, unde ea avea un fotoliu tare, iar eu un hamac. Bodyguardul călătorea în al patrulea vagon pe un fotoliu tare.

În vreme ce trenul se târa încet, mama privea pe fereastră la orezării şi la culturile de trestie de zahăr. Câţiva ţărani, care se mişcau prin şanţurile cu noroi, păreau să meargă în somn sub pălăriile lor cu boruri largi, iar bărbaţii erau goi până la brâu. Reţeaua de pârâiaşe curgea poticnit printre rigolele noroioase, care dirijau apa spre numeroasele parcele de orezării individuale.

Mama era gânditoare. Pentru a doua oară în patru ani, ea, bărbatul şi familia ei au trebuit să-şi părăsească un loc de care erau foarte ataşaţi. Prima dată Jinzhou, oraşul în care se născuse, şi acum oraşul natal al soţului ei, Yibin. Părea că revoluţia nu adusese o soluţie problemelor ei.

Dimpotrivă, crease altele noi. Fără voia ei, începea să prindă contur în mintea ei faptul că, întrucât era făcută de oameni, revoluţia era împovărată de toate tarele lor. Dar gândirea ei nu a mers mai departe pentru a constata că revoluţia făcea foarte puţin pentru a găsi o soluţie la aceste tare şi, de fapt, se sprijinea pe unele dintre acestea, adeseori pe cele mai rele.

În timp ce trenul se apropia de Chengdu, mama era cuprinsă de o stare de nerăbdare la gândul că urma să înceapă o nouă viaţă. Auzise multe despre Chengdu, cândva capitala vechiului regat şi cunoscut drept „Oraşul Mătăsii”, după celebrul său produs. I se mai spunea şi „Oraşul Ibiscului”, despre ale cărui petale se spunea că acopereau oraşul după o furtună de vară.

Mama împlinise douăzeci şi doi de ani. Cu douăzeci de

ani în urmă, la aceeaşi vârstă, mama ei trăia ca o prizonieră în Manciuria, într-o casă ce aparţinea absentului ei „soţ”, comandant de armate, sub privirile vigilente ale servitorilor lui; bunica fusese proprietatea şi obiectul de plăceri al bărbatului. Mama, cel puţin, era o fiinţă independentă. Oricare din suferinţele şi dezamăgirile ei nu puteau fi comparate cu condiţia şi obligaţiile mamei ei, de femeie care trăise în vechea Chină. Şi-a spus că avea de ce să mulţumească revoluţiei comuniste. Pe când trenul intra în gara Chengdu, mama era din nou hotărâtă să se implice şi mai mult în marea cauză a revoluţiei.

10

„Suferinţa te va face un comunist mai bun „

Mama devine suspectă (1953-1956)

Tata ne aştepta la gară. Aerul era nemişcat şi întreaga atmosferă, apăsătoare. Mama şi bunica erau extenuate după călătoria cu hurducături care durase toată noaptea şi înfierbântate de căldura din vagoane. Am fost conduse într-o casă de oaspeţi aparţinând guvernului provinciei Sichuan, unde urma să locuim temporar. Transferul mamei se făcuse atât de repede, încât nu i se atribuise încă o slujbă şi nu fusese timp să se ia măsurile necesare pentru o locuinţă.

Chengdu era capitala provinciei Sichuan, cea mai populată provincie a Chinei, numărând atunci şaizeci şi cinci de milioane de suflete. Era un oraş mare, cu o populaţie de peste cinci sute de mii şi fusese întemeiat în secolul al cincilea înainte de Christos. Marco Polo îl vizitase în secolul al treisprezecelea şi fusese extraordinar de impresionat de prosperitatea lui. Avea acelaşi plan ca şi Pekingul, cu palate vechi şi porţi uriaşe pe o axă nord-sud, care împărţea oraşul în două părţi distincte: occidentală şi orientală. În 1953 îşi depăşise planul originar şi era împărţit în trei districte administrative: cel oriental, cel occidental şi regiunile limitrofe.

La câteva săptămâni după sosire, mama a primit o slujbă. Tata a fost consultat, dar, în buna şi vechea tradiţie, nu şi mama. Tata a spus că orice slujbă va fi bună, cu condiţia să nu lucreze în directa lui subordine, aşa că ea a devenit şefa Departamentului de Afaceri Publice pentru Districtul Oriental. Întrucât unitatea pentru care lucra trebuia să-i asigure şi locuinţă, i s-au atribuit camere într-o curte aparţinând departamentului. Noi ne-am mutat în aceste camere, în vreme ce tata a continuat să locuiască în apartamentul aferent biroului său.

Locuinţa noastră se afla în acelaşi complex cu

administraţia Districtului Oriental. Ministerele îşi aveau, în general, sediile în clădiri mari, confiscate de la oficialităţile Guomindangului şi de la marii moşieri. Toţi funcţionarii guvernamentali, inclusiv cei cu rang înalt, locuiau în birourile lor. Nu aveau voie să-şi gătească acasă şi mâncau cu toţii la cantină. Tot de la cantină se obţinea apa fiartă în termosuri.

Sâmbăta era singura zi pe care soţii aveau voie să o petreacă împreună. Printre funcţionari circula expresia „a-şi petrece sâmbăta”, un eufemism pentru „a face dragoste”. Cu timpul însă, stilul de viaţă de regiment s-a mai relaxat şi cuplurile căsătorite au putut fi mai mult timp împreună, dar continuau să locuiască şi să-şi ducă viaţa în complexele unde funcţionau birourile respective.

Departamentul în care lucra mama avea un domeniu larg de activitate, în care erau cuprinse educaţia primară, sănătatea, petrecerea timpului liber şi sondarea opiniei publice. La vârsta de douăzeci şi doi de ani, mama răspundea de toate aceste activităţi ale unei populaţii de circa un sfert de milion de oameni. Era atât de ocupată că rareori o mai vedeam acasă. Guvernul dorea să stabilească un monopol (denumit „cumpărarea şi distribuirea pe piaţa unificată”) pentru comerţul cu produsele de bază, precum cereale, bumbac, untdelemn şi carne. Ideea era să-i facă pe ţărani să-şi vândă produsele exclusiv guvernului, care urma să le distribuie raţionalizat populaţiei urbane şi în unele regiuni ale ţării unde lipseau cu desăvârşire.

Atunci când Partidul Comunist Chinez lansa o nouă politică, o însoţea de o propagandă susţinută pentru a o putea implementa. Făcea parte din însărcinările mamei să încerce să convingă populaţia că schimbarea era spre binele ei. De data aceasta, esenţa mesajului era că ţara avea o populaţie uriaşă, şi problema hranei şi îmbrăcămintei acesteia nu fusese niciodată rezolvată; acum, guvernul dorea să se asigure că produsele de necesitate vitală erau distribuite în mod echitabil tuturor şi că nimeni nu va mai muri de foame în timp ce unii stochează grânele şi alte produse esenţiale. Mama s-a lansat cu entuziasm în noua ei slujbă, alergând peste tot călare pe bicicletă, vorbind zilnic în mitinguri nesfârşite,

chiar şi în ultimele luni ale sarcinii ei cu cel de-al patrulea copil. Adora această muncă şi credea în ceea ce făcea.

S-a internat în spital în ultima clipă, la 15 septembrie 1954, când a născut un fiu. Şi de data aceasta, naşterea a fost grea şi riscantă. Doctorul se pregătea să plece acasă, când mama l-a oprit deoarece sângera mai mult decât era normal şi şi-a dat seama că ceva nu era în regulă. A insistat ca doctorul să o mai examineze o dată. Lipsea o parte din placentă, iar extragerea acesteia era considerată o operaţie importantă. În consecinţă, i-a făcut anestezie generală şi i-a controlat din nou burta, până a găsit şi porţiunea care lipsea. Probabil că insistenţa mamei i-a salvat viaţa.

Tata era la ţară încercând să obţină sprijinul populaţiei pentru programul monopolului de stat. Fusese ridicat la gradul 10 şi promovat director adjunct al Departamentului de Afaceri Publice pentru întregul Sichuan. Una din sarcinile lui principale era să menţină un control constant al opiniei publice. Ce părere avea populaţia cu privire la o anumită politică? Ce nemulţumiri avea? întrucât ţăranii formau majoritatea absolută a populaţiei, el se afla mereu în mijlocul lor pentru a le sonda vederile şi sentimentele. Ca şi mama, era pasionat şi convins de munca lui, care consta în a menţine legătura Partidului şi a guvernului cu poporul.

În a şaptea zi după naşterea fratelui meu, unul dintre colegii lui a trimis o maşină la spital ca să-i aducă acasă pe mama şi pe cel mic. Era de la sine înţeles că, în lipsa soţului, organizaţia de partid avea răspunderea de a-i purta de grijă soţiei. Mama a acceptat cu recunoştinţă să fie adusă acasă, deoarece „acasă” era la o jumătate de oră de mers pe jos. Când s-a întors tata, câteva zile mai târziu, şi-a mustrat colegul. Legea stipula că mama putea călători într-o maşină oficială doar dacă îl însoţea pe el. A folosi o maşină în absenţa lui putea fi calificat drept nepotism, a decretat el. Colegul tatei a ripostat că autorizase maşina deoarece mama suferise o operaţie grea, în urma căreia era extrem de slăbită. Legea e lege, a insistat tata. Mama a fost din nou jignită de atitudinea lui puritană şi rigidă. Era pentru a doua oară că tata o rănea la scurt timp după o naştere grea. De ce nu fusese lângă ea ca s-o aducă el acasă? l-a întrebat mama, fiindcă aşa n-ar mai fi încălcat

nicio lege? Pentru că fusese legat de mâini şi de picioare cu munca lui, a răspuns el, care era foarte importantă. Mama i-a înţeles devotamentul – şi ea era devotată muncii ei. Dar mai era şi dureros de dezamăgită.

La două zile după naştere, noul meu frate, Xiao-hei, a făcut o eczemă. Mama credea că era din cauză că, prea ocupată cu munca ei, nu mâncase măsline verzi fierte în timpul verii. Chinezii cred că măslinele te feresc de căldura din corp care altfel iese pe piele sub formă de bube. Luni întregi Xiao-hei a stat cu mânuţele legate de gratiile pătuţului ca să nu se scarpine. După ce a împlinit şase luni, a fost internat într-o secţie de dermatologie. Tocmai atunci s-a îmbolnăvit grav mama bunicii şi ea a trebuit să plece la Jinzhou.

Doica lui Xiao-hei era o fată de la ţară, cu un păr bogat, lung şi negru, şi ochi jucăuşi. Îşi omorâse din greşeală copilul în pat în timp ce-l alăpta; a adormit şi l-a sufocat când s-a întors în somn. După aceea a ajuns la mătuşa Jun-ying prin nişte cunoştinţe comune şi a rugat-o să o recomande familiei mele. În realitate, fata voia să trăiască într-un oraş mare şi să se distreze. Cu toată opoziţia unor localnice, care o acuzau că voia să scape de bărbatul ei, mătuşa i-a dat referinţele necesare. Deşi necăsătorită, Jun-ying era departe de a fi geloasă pentru plăcerile altora, mai ales pentru cele procurate de viaţa sexuală; era chiar încântată să le ajute, fiind o persoană foarte înţelegătoare şi tolerantă cu slăbiciunile umane şi nu judeca pur şi simplu pe nimeni.

După câteva luni, s-a pretins că doica avea relaţii cu un amploaiat din complex. Părinţii mei au considerat problema de domeniul privat şi au închis ochii.

Când fratele meu a fost internat la dermatologie, doica l-a însoţit în spital. Comuniştii reuşiseră, în mare măsură, să eradicheze bolile venerice, dar într-un salon se mai aflau câţiva pacienţi şi, într-o bună zi, doica a fost găsită în patul unuia dintre aceştia. Spitalul a anunţat-o pe mama şi i-a sugerat că este periculos ca doica să-l alăpteze în continuare pe Xiao-hei. Mama i-a cerut acesteia să plece. Drept urmare, Xiao-hei a fost alăptat de doica mea şi de cea a celuilalt frate al meu, Jin-ming, care venise şi el la noi

de la Yibin.

Către sfârşitul anului 1954, doica lui Jin-ming îi scrisese mamei exprimându-şi dorinţa să vină să trăiască alături de noi, deoarece avea necazuri cu bărbatul ei, care devenise un beţiv notoriu şi o bătea. Mama nu-l mai văzuse pe Jin-ming de optsprezece luni, pe când avea doar o lună. Sosirea lui a dat loc la o întâlnire teribil de dureroasă. Multă vreme, copilul n-a lăsat-o nici măcar să-l atingă, persoana căreia îi spunea „mamă” fiind doica lui.

Nici tatei nu i-a fost uşor să stabilească o relaţie strânsă şi normală cu Jin-ming. În schimb, era foarte apropiat de mine. Se târa pe jos şi mă lăsa să mă urc pe spinarea lui. De obicei îşi punea flori în guler ca să le miros când mă lua în braţe. Dacă uita, arătam cu degetul grădina şi prin sunete poruncitoare dădeam de înţeles că trebuie să-mi fie aduse pe loc. Foarte des mă săruta pe obraz. Odată, nu se bărbierise încă şi eu m-am strâmbat şi am început să mă vaiet: „Barbă veche, barbă veche!” I-am spus luni de zile după aceea Barbă veche (*lao hu-zi).* Dar de atunci, mă săruta cu mare grijă. Îmi plăcea să merg de-a buşilea prin toate birourile şi să mă joc cu funcţionarii. Îi fugăream şi le dădeam nume speciale, inventate de mine, şi le recitam poezioare de la grădiniţă. Înainte de a împlini trei ani, eram cunoscută sub numele de „Mica Diplomată”.

Cred că popularitatea mea se datora în realitate faptului că funcţionarii erau încântaţi de pauza şi de distracţia pe care le-o ofeream eu cu pălăvrăgeala mea copilăroasă. Eram şi foarte durdulie şi le plăcea să mă ia pe genunchi, să mă ciupească şi să mă strângă în braţe.

După ce am împlinit trei ani, împreună cu toţi fraţii mei am fost trimişi în diferite creşe. Nu puteam înţelege de ce am fost luată de acasă şi am protestat trăgând de panglicile cu care îmi legaseră părul, rupându-le. Când am ajuns la grădiniţă, le-am necăjit intenţionat pe profesoare, turnând în fiecare zi laptele pe bancă şi apoi untura de peşte. După dejun trebuia să dormim o groază de timp; iar eu, în loc să dorm, le spuneam

Bunicul meu, Generalul Xue Zhi-heng, şef de poliţie în guvernul militarla Peking, 1922-1924.

Mama (în stânga), cu mama şi tatăl ei vitreg, dr. Xia; Jinzhou, 1939. În centru se află al doilea fiu al dr. Xia, De-gui, singurul membru al familiei care a aprobat căsătoria doctorului Xia cu bunica mea. Fiul cel mare al doctorului Xia's împmejt protestând împotriva căsătoriei. În extrema dreaptă, fiul lui De-gui

Mama mea, şcolăriţă, la vârsta de treisprezece ani, în Manciuko, 1944.

Vântul şi praful's, Sfârşitul lumii este căminul meu.

Exilul

După ce vărul Hu a fost scos de tatăl său din închisoare, în 1947, el a dat această fotografie unui prieten, rugându-l să o transmită mamei, pentru ca ea să ştie că este în viaţă. Din cauza asediului, prietenul nu s-a putut întâlni cu mama decât după ce comuniştii au luat Jinzhou; văzând că mama era îndrăgostită de tatăl meu, a decis să nu-i mai dea

fotografia. I-a dat-o totuşi, la o întâlnire întâmplătoare în anul 198 i; atunci abia a aflat mama că vărul Hu murise în timpul Revoluţiei Culturale.

Vărul Hu, primul prieten al m

Sora bunicii mele, Lan, şi soţul ei, „Credinciosul" cu copilul lor, la scurt timp după ce „Credinciosul" se înscrisese în serviciile secrete ale Guomindangului, Jinzhou, 1946.

Soldaţi comunişti trecând pe sub sloganurile Guomindangului, pe una din porţile oraşului, care a supravieţuit asediului oraşului Jinzhou, 1948.

Sloganuri pictate pe tălpile „pantofilor eliberării” în timpul Războiului Civil: „Păziţi Ţara Noastră” (stânga) şi „Învingeţi-Ipe Chiang Kai-Shek” (dreapta).

Forţe comuniste atacând oraşul Jinzhou, octombrie 1948.

Părinţii mei la Nanjing, fosta capitală a Guomindangului, pe drumul lor din Manciuria spre Sichuan, cu doar câteva zile înainte de avortul suferit de mama mea, când a pierdut primul ei copil, septembrie 1949. Amândoi poartă uniformele armatei comuniste.

Părinţii mei (în spate), cu bunica (stânga) ţinând-o în braţe pe Xiao-hong şi doica mea (ţinându-mă în braţe pe mine), la scurt timp după ce am ajuns la Chengdu, către sfârşitul anului 1954.

Petrecerea de rămas bun pentru mama, înainte de plecarea ei din Yibin, iunie 1953. De la stânga (rândul din spate): sora cea mai mică a tatei şi mama; (rândul din faţă): bunica mea paternă, eu, bunica mea materna, Xiao hong, Jin mmg, mătuşa Jun-ying.

Bunica mea, ţinându-mă în braţe pe mine (în vârstă de doi am, cu panglici în păr) şi Jin-ming; mama ţinându-l în braţe pe Xiao-hei; Xiao-hong, în picioare. Chengdu, către sfârşitul anului 1954,

Tatăl meu, într-o fotografie care, după părerea mea, t-a prins foarte bine starea sufletească în timpul călătoriei din Manciuria la Sichuan, sfârşitul anului 1949.

Mama cu (de la stânga) Xiao-hong, Jin-ming, Xiao-bei şi cu mine, Chengdu, la începutul anului 1958. Această fotografie a fost făcută în grabă, pentru tatăl meu, ca să o ia la Yibin, să i-o arate mamei sale, grav bolnavă. Astfel, mama nu apucase să se pieptene şi să ia batista prinsă pe costumul de marinar al lui Jin-ming (aşa cum se obişnuia pentru copii).

Celorlalţi copii poveşti înfricoşătoare inventate de mine. Am fost descoperită în curând şi pedepsită să stau pe pragul uşii.

Motivul pentru care fusesem trimişi cu toţii la creşă era că nu avea cine să ne poarte de grijă. Într-o bună zi din iulie 1955, mama, împreună cu alte opt sute de funcţionare din Districtul Oriental au fost informate că trebuiau să rămână în birouri până la noi ordine. Începuse o nouă campanie politică, de data aceasta pentru descoperirea „contrarevoluţionarilor camuflaţi”. Toată lumea urma să fie verificată cu toată atenţia.

Mama şi colegele ei s-au supus ordinului fără să pună vreo întrebare. Oricum, duceau o viaţă de cazarmă. În plus, li se părea normal că Partidul dorea să-şi verifice membrii, pentru a se asigura că noua societate avea să fie stabilă. Asemenea majorităţii tovarăşelor ei, mama dorea cu mult mai mare ardoare să se devoteze cauzei decât să protesteze împotriva stricteţii unei măsuri.

După o săptămână, aproape toate colegele mamei au fost verificate şi li s-a aprobat să plece. Mama a fost una din puţinele excepţii. I s-a spus că anumite aspecte din trecutul ei încă nu fuseseră clarificate. A trebuit să-şi părăsească dormitorul şi să doarmă într-o încăpere din altă

parte a imobilului. Mai înainte avusese voie să meargă câteva zile acasă, să pună la punct o serie de probleme de familie deoarece, i s-a spus, s-ar putea să fie reţinută destul de mult timp.

Noua campanie fusese declanşată de reacţia lui Mao la comportamentul unor scriitori comunişti, în special al cunoscutului autor Hu Feng. Ei nu erau neapărat în dezacord cu Mao din punct de vedere ideologic, dar dovediseră un grad de independenţă şi o capacitate de a gândi liber, ceea ce Mao considera inacceptabil. Îi era teamă că orice gândire independentă putea duce la slăbirea totalei obedienţe faţă de el. Mao ţinea ca noua Chină să acţioneze şi să gândească ca un singur individ şi considera că erau necesare măsuri severe pentru a păstra ţara strâns unită; altfel, ea s-ar fi putut dezintegra. A dispus arestarea unor scriitori importanţi şi i-a etichetat drept participanţi la „o conspiraţie contrarevoluţionară”, o acuzaţie înspăimântătoare, deoarece activitatea „contrarevoluţionară” era pedepsită cu mare asprime, mergându-se până la pedeapsa cu moartea.

Aceasta a marcat începutul sfârşitului pentru libertatea de expresie a individului în China. Întreaga presă a fost preluată de partid de îndată ce comuniştii au venit la puterea. De atunci înainte, gândirea unei naţiuni întregi a fost supusă celui mai strict control.

Mao a decretat că cetăţenii pe care îi cerceta erau „spioni în serviciul ţărilor imperialiste şi al Guomindangului, troţkişti, foşti ofiţeri ai Guomindangului şi trădători strecuraţi printre comunişti”. El pretindea că unelteau cu toţii pentru revenirea Guomindangului şi a „imperialiştilor americani”, care refuzau să recunoască Pekingul şi creau în jurul Chinei o atmosferă de ostilitate. În vreme ce campania anterioară de suprimare a contrarevoluţionarilor – în urma căreia fusese executat Hui-ge, prietenul mamei – era îndreptată împotriva membrilor Guomindangului, ţinta actualei campanii erau membrii de partid sau funcţionarii guvernamentali care avuseseră, în trecutul lor, relaţii cu Guomindangul.

Încă dinainte de a ajunge la putere, o componentă crucială a sistemului de control exercitat de comunişti a

fost să întocmească dosare detaliate cu privire la trecutul cetăţenilor. Dosarele membrilor de partid erau ţinute de Departamentul Organizatoric al Partidului, iar dosarele celor care lucrau în organizaţii de stat, fără a fi membri de partid, se alcătuiau de către autorităţile din unitatea în care lucrau şi erau aduse la Direcţia Personalului. În fiecare an, la dosarul fiecărui angajat se adăuga un raport întocmit de şeful lui ierarhic. Nimeni nu avea voie să-şi citească propriul dosar şi numai persoane special autorizate puteau cerceta dosarele altora.

Pentru a deveni un obiectiv al acestei campanii, era suficient să fi avut, în trecut, în vreun fel oarecare, o legătură cu Guomindangul, oricât de sporadică sau de vagă. Investigaţiile erau efectuate de echipe de lucru, compuse din oficialităţi reputate a nu fi avut nicio legătură cu Guomindangul. Mama mea a devenit un suspect de prim ordin. Şi doicile noastre au intrat în obiectiv datorită legăturilor lor de familie.

Se alcătuise o echipă specială care răspundea de investigarea servitorilor şi funcţionarilor guvernelor provinciale – şoferi, grădinari, femei de serviciu, bucătari şi îngrijitori. Soţul doicii mele era închis pentru că practica jocuri de noroc, făcea pariuri şi contrabandă cu opiu, ceea ce îl etichetase drept „indezirabil”. Doica lui Jin-ming se căsătorise cu un bărbat aparţinând unei familii de moşieri iar soţul ei fusese o măruntă oficialitate a Guomindangului. Deoarece doicile nu ocupau poziţii importante, Partidul nu supunea cazurile lor unor investigaţii serioase, dar ele nu mai puteau fi angajate în familia noastră.

Mama a fost informată de această situaţie pe când mai era acasă, cu scurt timp înainte de detenţia ei. Când le-a împărtăşit vestea celor două doici, ele au fost disperate, ne iubeau mult pe Jin-ming şi pe mine. Doica mea mai era îngrijorată şi pentru că îşi pierdea leafa dacă trebuia să se întoarcă la Yibin, aşa că mama i-a scris guvernatorului provinciei, solicitând să găsească un loc de muncă pentru doica mea, ceea ce acesta a şi făcut. Doica s-a angajat pe o plantaţie de ceai, şi a putut să-şi aducă fetiţa alături de ea.

Doica lui Jin-ming nu a vrut să se întoarcă la soţul ei. Îşi găsise un prieten în persoana unui îngrijitor din Chengdu şi

dorea să se mărite cu el. Vărsând un potop de lacrimi, a rugat-o pe mama să o ajute să obţină divorţul ca să se poată recăsători. Divorţul se obţinea cu mare dificultate, dar ea ştia că o vorbă spusă unde trebuia de către părinţii mei, mai ales de către tata, i-ar fi de mare ajutor. Mama o plăcea foarte mult şi voia să o ajute. Dacă reuşea să divorţeze şi se recăsătorea cu îngrijitorul, ar fi putut trece automat din categoria „moşieri" în cea a clasei muncitoare şi atunci nu ar mai fi fost obligată să părăsească familia noastră. Mama i-a vorbit tatei, dar acesta nici n-a vrut să audă şi s-a opus categoric: „Cum poţi aranja un divorţ? Ce-ar spune lumea, comuniştii separă familiile?" „Dar nu te gândeşti şi la copiii noştri? a ripostat mama. Cine se va ocupa de ei, dacă amândouă doicile trebuie să plece?" Dar tata a avut un răspuns şi la argumentul ei: „Trimite-i la creşe".

Când mama i-a spus doicii lui Jin-ming că va trebui să plece, aceasta aproape a leşinat. Prima amintire din copilărie a lui Jin-ming a fost plecarea ei. Într-o zi, pe înserat, cineva l-a dus până la uşa principală. Acolo era doica lui, îmbrăcată ţărăneşte, cu o bluză încheiată într-o parte, cu nasturi în formă de fluture făcuţi din bumbac şi purtând o boccea. El voia în braţe şi îşi întindea mânuţele spre ea, dar femeia n-a făcut niciun pas să se apropie de el. În schimb, faţa îi era scăldată în lacrimi. A coborât scările spre poarta aflată la capătul curţii. Cineva, pe care frăţiorul meu nu-l cunoştea, era cu ea. Înainte să păşească mai departe, doica s-a oprit şi s-a întors spre Jin-ming, care a început să strige, să zbiere, să dea din picioare, dar nu a fost lăsat să se apropie de ea. Doica a rămas un timp în arcada porţii privindu-l îndelung. Apoi s-a întors repede şi a dispărut. Jin-ming n-a mai văzut-o de atunci niciodată.

Bunica se afla încă în Manciuria, unde străbunica tocmai murise de tuberculoză. Înainte de a se duce la închisoare, mama a trebuit să ne trimită la creşă. Pentru că a trebuit să facă totul atât de in grabă, niciuna din grădiniţele municipale nu a putut să primească mai mult de un singur copil, aşa că a trebuit să ne împartă la patru instituţii diferite.

Când a plecat spre locul detenţiei, tata a sfătuit-o: „Să fii

perfect sinceră cu Partidul şi să ai încredere deplină în el, deoarece îţi va da un verdict corect". Mama a fost însă cuprinsă de un val de aversiune. Îşi dorise cuvinte mai calde şi mai personale din partea tatei. Încă revoltată şi furioasă pe tata, mama s-a prezentat într-o zi umedă de vară, pentru a doua perioadă de detenţie, de data aceasta pusă sub învinuire de propriul ei Partid.

Faptul că se afla sub anchetă nu însemna implicit că purta deja stigmatul vinei, ci doar că erau anumite aspecte în trecutul ei care trebuiau clarificate. Ea era totuşi îndurerată că trebuia să treacă prin această experienţă umilitoare, după toate sacrificiile şi loialitatea ei evidentă faţă de cauza comunismului. Dar o parte din sufletul ei era încă plină de optimism că umbra neagră a suspiciunii, care o însoţise aproape timp de şapte ani, va putea, în sfârşit, să se destrame pentru totdeauna. Nu avea nimic de care să-i fie ruşine, nimic de ascuns. Ea era o comunistă devotată şi era sigură că Partidul o va recunoaşte ca atare.

O comisie specială, formată din trei persoane, a fost numită să o ancheteze. Şeful ei era un domn Kuang, responsabil cu Afacerile Publice din oraşul Chengdu, ceea ce însemna că era mai mic în grad ca tata, dar superior ca grad mamei. Familiile noastre se cunoşteau bine. Dar în situaţia actuală, deşi era încă binevoitor faţă de mama, atitudinea lui era mai formală şi mai rezervată.

Ca şi celelalte deţinute, mamei i-au fost repartizate diferite „însoţitoare", care se ţineau după ea, chiar şi la toaletă, şi care dormeau în acelaşi pat cu ea. Mamei i se spunea că măsura fusese luată pentru protecţia ei. Mama a înţeles implicit că era „protejată" împotriva încercării de a se sinucide sau de a se lua la bătaie cu altcineva.

Aceste femei stăteau în preajma ei în ture. Una dintre ele a fost îndepărtată, deoarece a trebuit să fie reţinută şi ea pentru investigaţii. Fiecare însoţitoare trebuia să întocmească un raport zilnic cu privire la comportamentul mamei. Le cunoştea pe aceste femei, întrucât lucrau în birourile districtului, deşi nu în departamentul ei. Erau în general prietenoase şi, dacă nu luai în considerare lipsa de libertate, mama era tratată bine.

Anchetatorii, împreună cu „însoţi toarea" duceau

anchetele sub forma unor conversaţii prieteneşti, deşi subiectul lor era foarte neplăcut. Prezumţia nu era chiar de vinovăţie, dar nici de inocenţă. Şi pentru că nu existau proceduri legale adecvate, nu aveai cum să te aperi împotriva insinuărilor.

Dosarul mamei conţinea rapoarte detaliate despre fiecare perioadă a vieţii ei – ca studentă, activând în clandestinitate, în Federaţia Femeilor din Jinzhou şi în timpul diferitelor ei slujbe în Yibin. Toate fuseseră redactate de şefii ei din perioadele respective. Prima problemă care s-a dezbătut a fost eliberarea ei din închisoare, în 1948, sub guvernarea Guomindangului. Cum a putut familia ei să obţină eliberarea, având în vedere că infracţiunea fusese atât de gravă? Şi nici măcar nu fusese torturată! Nu era oare posibil ca arestarea ei să fi fost doar o farsă, cu scopul de a-i oferi o recomandare pentru comunişti, astfel încât să-şi croiască un drum către o poziţie de încredere, ca agentă a Guomindangului?

Apoi s-a discutat prietenia ei cu Hui-ge. Era limpede că şefii ei din Federaţia Femeilor din Jinzhou puseseră comentarii defăimătoare la dosar. Aşa cum Hui-ge încercase să-şi cumpere o asigurare pentru comunişti cu ajutorul ei, au scris aceştia în dosar, poate că şi ea a încercat să-şi obţină o asigurare similară pentru Guomindang, în cazul în care aceştia ar fi câştigat.

Aceeaşi întrebare i-a fost pusă şi despre pretendenţii ei din Guomindang. Nu i-a încurajat oare chiar ea ca să-şi pună la adăpost propria persoană? Şi se întorceau apoi la aceeaşi gravă bănuială: a instruit-o vreunul din ei să se piardă printre membrii Partidului Comunist ca să poată lucra pentru Guomindang?

Mama a fost astfel pusă în situaţia imposibilă de a trebui să-şi dovedească nevinovăţia. Toate persoanele despre care i-au fost puse întrebări fie fuseseră executate, fie fugiseră în Taiwan sau altundeva unde mama le pierduse urma. Oricum, erau simpatizanţi sau membri ai Guomindangului şi cuvântul lor tot nu putea fi crezut. Cum vă pot convinge? se gândea ea în culmea exasperării, în timp ce revenea mereu şi mereu asupra aceloraşi evenimente.

A mai fost întrebată şi despre legăturile cu Guomindangul ale unchilor ei şi despre relaţiile cu fiecare prietenă de şcoală care, ca adolescente, intraseră în Liga Tineretului din Guomindang în perioada dinaintea preluării de către comunişti a oraşului Jinzhou. Instrucţiunile campaniei îi etichetau pe toţi cei care fuseseră numiţi şefi de departamente în Liga Tineretului după capitularea japonezilor drept „contrarevoluţionari". Mama a încercat să argumenteze că Manciuria era un caz special: Guomindangul a fost considerat ca reprezentând China, patria-mamă, după ocupaţia japoneză. Chiar şi Mao fusese o înaltă oficialitate în Guomindang, dar mama s-a ferit să menţioneze aceasta. Mai mult, prietenii ei şi-au declarat loialitatea faţă de comunişti în următorii doi ani. I s-a răspuns însă că toţi aceşti vechi prieteni ai ei erau acum demascaţi drept contrarevoluţionari. Mama nu aparţinea niciunei categorii condamnate, dar i se punea mereu o întrebare imposibilă: De ce a avut atât de multe legături cu oameni ai Guomindangului?

Mama a rămas în detenţie şase luni, perioadă în care a trebuit să participe la mai multe mitinguri de masă în care „agenţii duşmani" erau expuşi oprobriului public, denunţaţi, condamnaţi, încătuşaţi şi duşi în închisori – în timp ce se urlau sloganuri şi zeci de mii de oameni ridicau în aer pumni. Au fost şi „contrarevoluţionari" care „mărturisiseră" şi, în consecinţă, obţinuseră „pedepse mai blânde", adică nu fuseseră trimişi la închisoare. Printre aceştia a fost şi o prietenă a mamei. După un astfel de miting s-a sinucis, deoarece în timpul anchetei, din disperare, făcuse o confesiune falsă. Şapte ani mai târziu, Partidul a recunoscut că fusese complet nevinovată.

Mama a fost dusă la aceste mitinguri pentru „a primi o lecţie". Având însă un caracter puternic, ea nu s-a lăsat strivită de teamă, ca atâţia alţii, sau zăpăcită de logica înşelătoare special concepută pentru a o convinge, a anchetelor. Şi-a păstrat mintea limpede şi a scris povestea vieţii ei cu toată sinceritatea.

A trăit nopţi întregi fără să poată închide un ochi, incapabilă să-şi domine amărăciunea faţă de tratamentul nedrept. Ascultând bâzâitul ţânţarilor din spatele plasei în

care se afla patul ei, în fierbinţeala fără pic de aer a verii, apoi ploaia de toamnă care-i bătea în geam şi apoi liniştea umedă a iernii, i se răsucea îndelung în minte nedreptatea suspiciunilor care planau asupra ei – în special îndoielile exprimate cu privire la arestarea ei de către Guomindang. Era mândră de felul cum se comportase atunci şi nu-şi închipuise niciodată că acesta va deveni motivul care o va îndepărta cândva de revoluţie.

Cu timpul a început să se convingă că nu trebuia să învinovăţească Partidul pentru încercările lui de a-şi menţine puritatea. În China o anumită cantitate de nedreptate era considerată normală. Cel puţin acum nedreptatea se comitea pentru o cauză mai bună. Şi nu înceta să-şi repete cuvintele Partidului atunci când acesta cerea sacrificii membrilor săi: „Treci printr-un test, şi suferinţa te va face un comunist mai bun”.

Se gândea la posibilitatea de a fi socotită o „contrarevoluţionară”. Dacă i se întâmpla aşa ceva, ar fi contaminaţi şi copiii ei şi vieţile noastre ar fi fost toate distruse. Singura cale pentru a evita această catastrofă ar fi fost să divorţeze de tatăl meu şi să se „renege” ca mamă a noastră. Noaptea, pe când o frământau toate aceste perspective groaznice, a învăţat să nu verse nicio lacrimă. Nu putea nici măcar să se întoarcă în pat, trebuia să ţină seama de „însoţitoarea” cu care împărţea patul şi care, oricât de prietenoasă ar fi fost, tot trebuia să raporteze cum se comportase. Lacrimile ar fi însemnat că se simţea rănită de partid şi îşi pierduse încrederea în el. Amândouă concluziile erau inacceptabile şi ar fi putut avea un efect negativ asupra verdictului final.

Mama a strâns din dinţi şi şi-a spus că trebuia să aibă încredere în Partid. Dar chiar şi aşa, îi era foarte greu să fie complet ruptă de familie şi îi era cumplit de dor de copii. Tata nu i-a scris şi nu a vizitat-o niciodată – scrisorile şi întâlnirile erau interzise. Ceea ce îi trebuia ei acum, mai mult decât orice, era un umăr pe care să-şi aşeze capul sau, cel puţin, o vorbă bună, de dragoste.

Primea însă apeluri telefonice: de la celălalt capăt al firului îi ajungeau glume, cuvinte de încurajare, de încredere, care o înviorau extraordinar. Unicul telefon din

întregul departament se afla pe biroul femeii care răspundea de documentele secrete. Când suna telefonul pentru mama, „însoţitoarea” ei stătea tot timpul în cameră, dar, pentru că toate o plăceau şi doreau să-i procure puţină alinare, se prefăceau că nu ascultă. Iar femeia care răspundea de documentele secrete nu făcea parte din echipa de investigare, aşa că nu era obligată să asculte sau să raporteze. Adevărul este că toate „însoţitoarele” mamei au apărat-o ca să nu aibă necazuri din pricina convorbirilor ei telefonice. Ele doar raportau: „A telefonat Directorul Chang. Au discutat probleme de familie”. S-a răspândit astfel zvonul ce soţ atent era tatăl meu, ce îngrijorat era pentru mama şi cât de afectuos era. Una din tinerele „însoţitoare” ale mamei i-a spus că tare ar dori să-şi găsească un soţ atât de drăguţ ca tatăl meu.

Dar nimeni n-a ştiut că nu tatăl meu era cel care o suna la telefon, ci un alt funcţionar superior, care trecuse la comunişti de la Guomindang în timpul războiului antijaponez. Deoarece fusese în trecut ofiţer în armata Guomindangului, fusese suspectat şi întemniţat de comunişti în 1947, dar, ulterior, fusese declarat în afara oricărei bănuieli. I-a povestit mamei experienţa lui, pentru a o încuraja şi i-a rămas un bun prieten pe tot parcursul vieţii. Tata nu i-a telefonat niciodată în cele şase luni de detenţie. Din experienţa lui în toţi anii de când era comunist, el ştia că Partidul prefera ca persoana aflată sub anchetă să nu aibă contact cu lumea de afară, nici măcar cu soţul sau soţia. În modul lui de gândire, a o consola pe mama implica un fel de neîncredere în Partid. Mama nu i-a iertat însă niciodată că a părăsit-o într-un moment în care avea cel mai mult nevoie de o vorbă bună şi de dragoste şi de un sprijin mai mult decât de orice. Tata îi dovedise încă o dată că punea Partidul pe primul loc.

Într-o dimineaţă de ianuarie, mama privea iarba care tremura şi se apleca sub ploaia întunecată şi iasomia cu bobocii ei verzi împletiţi pe spalier, când a fost chemată la dl Kuang, şeful echipei de anchetatori. Acesta a anunţat-o că i s-a aprobat să se întoarcă la lucru şi să părăsească locul de detenţie. Trebuia însă să se prezinte la raport în fiecare noapte. Partidul nu ajunsese la o concluzie finală.

Adevărul era că, aşa cum şi-a dat seama mama, ancheta se împotmolise. Cele mai multe suspiciuni nu au putut fi nici dovedite, nici respinse. Deşi pe mama situaţia nu o mulţumea, a preferat în surescitarea ce o cuprinsese la gândul că îşi va revedea copiii, pentru prima oară în şase luni, să dea uitării acest verdict.

Nici noi, în diferitele noastre internate, nu-l văzusem decât rareori pe tata, care era mereu plecat prin sate. În rarele ocazii când revenea în Chengdu, îşi trimitea garda personală sâmbăta ca să ne aducă acasă, pe sora mea şi pe mine. Niciodată n-a trimis după băieţi pentru că erau prea mici şi nu se putea descurca cu ei. „Acasă" era biroul lui. Dar şi când ajungeam acolo, mai trebuia să plece la vreo şedinţă, aşa că garda ne încuia în biroul lui, în care nu era nimic de făcut sau de descoperit, decât să ne luăm la întrecere să suflăm baloane de săpun. Odată eram atât de plictisită, că am băut apă cu săpun şi am fost bolnavă zile întregi.

Când i s-a spus mamei că e liberă să plece, primul gând a fost să sară pe bicicletă şi să alerge la grădiniţele noastre. Cel mai îngrijorată era pentru Jin-ming, care atunci avea doi ani şi jumătate şi pe care abia îl cunoscuse. Dar când şi-a scos bicicleta, care stătuse nefolosită şase luni, a văzut că roţile erau dezumflate şi a trebuit să meargă întâi la un atelier să le umfle. În viaţa ei nu se simţise mai nerăbdătoare ca atunci când se învârtea în jurul lui, nemulţumită de apatia cu care lucra muncitorul.

Mama s-a dus întâi la Jin-ming. Când a ajuns, educatoarea a primit-o cu răceală şi i-a reproşat că Jin-ming fusese printre puţinii copii lăsaţi la grădiniţă în weekenduri. Tata fusese foarte rar să-l vadă şi nu-l luase niciodată acasă. La început, Jin-ming întreba de „Mama Chen", i-a spus femeia. „Asta nu eşti tu, nu-i aşa?" a întrebat-o. Mama a recunoscut că „Mama Chen" fusese doica lui. Mai târziu, copilul se ascundea într-un colţ la ora când alţi părinţi veneau să-şi ia copiii. „Trebuie să fii o mamă vitregă", i-a mai spus educatoarea pe un ton acuzator. Mama nu i-a putut explica.

După ce l-au adus acasă, Jin-ming a rămas într-un colţ al odăii şi a refuzat să se apropie de mama. Stătea acolo tăcut

şi nici măcar nu o privea. Mama a scos nişte piersici şi l-a chemat să vină să le mănânce în timp ce le cojea. Dar Jin-ming tot nu s-a mişcat din loc. Atunci, mama a pus piersicile pe batista ei şi le-a împins pe masă. Jin-ming a aşteptat să-şi retragă mâna şi s-a repezit să ia o piersică pe care a devorat-o. Şi tot aşa, una câte una. Pentru prima oară de când fusese deţinută, mama a izbucnit în plâns.

Îmi amintesc de seara când a venit să mă vadă. Aveam aproape patru ani şi eram în pătuţul meu cu gratii, ca într-o colivie. Gratiile de pe o latură erau lăsate în jos pentru ca mama să se poată aşeza şi să mă ţină de mână până când adormeam. Dar eu voiam să-i povestesc despre toate aventurile şi poznele mele şi eram îngrijorată ca, după ce adormeam, mama să nu dispară din nou, de data asta pentru totdeauna.

Ori de câte ori credea că am adormit şi încerca să-şi retragă mâna, eu o apucam mai tare şi începeam să plâng. A rămas lângă mine până aproape de miezul nopţii. Am urlat când s-a ridicat să plece, dar ea nu s-a mai întors. Nu ştiam că fusese eliberată condiţionat şi că timpul se epuizase.

11

„După campania împotriva dreptei nimeni nu mai deschide gura”.

China este redusă la tăcere (1956-1958)

Pentru că nu mai aveam doici, şi mama, eliberată condiţionat, trebuia să se prezinte în fiecare seară pentru raport, noi, copiii, am rămas în continuare la grădiniţele noastre. Mama, oricum, nu se putea îngriji de noi, era prea ocupată „să alerge către socialism” – aşa cum anunţa un cântec de propagandă – împreună cu restul societăţii chineze.

Cât timp mama fusese în închisoare, Mao îşi accelerase eforturile de a schimba faţa Chinei. În iulie 1955, ceruse grăbirea colectivizării agriculturii, iar în noiembrie anunţase brusc că industria şi comerţul, care rămăseseră în mâinile proprietarilor particulari, urmau să fie naţionalizate.

Mama s-a implicat direct în această campanie. În teorie, statul împărţea proprietatea asupra întreprinderilor cu foştii lor proprietari, care urmau să obţină cinci la sută din valoarea afacerii lor timp de douăzeci de ani. Deoarece în mod oficial, nu exista inflaţie, această sumă ar fi trebuit să reprezinte plata deplină a valorii întreprinderii. Foştii proprietari aveau să rămână directori bine plătiţi, sub conducerea însă a unui membru de partid.

Mama răspundea de o echipă de lucru care superviza naţionalizarea a peste o sută de fabrici de produse alimentare, brutării şi restaurante din districtul ei. Deşi era încă în „libertate condiţionată”, trebuind să raporteze în fiecare seară, şi nici măcar nu putea dormi în patul ei, i se încredinţase această muncă importantă. Partidul îi agăţase un stigmat – *kong-zhi shi-yong* – adică „angajată, dar sub control şi supraveghere”. Eticheta aceasta nu era făcută publică, dar îi era cunoscută ei şi celor care răspundeau de cazul ei. Membrii echipei ei ştiau doar că fusese deţinută timp de şase luni, dar nu şi că era încă sub supraveghere.

După ce a fost închisă, mama i-a scris bunicii, cerându-i să rămână pentru moment în Manciuria. Ea ticluise o scuză, deoarece nu voia ca bunica să ştie ce i se întâmplase, dar să nu fie îngrijorată.

Bunica era încă la Jinzhou când a început programul de naţionalizare şi s-a trezit prinsă în vâltoare. După ce părăsise Jinzhou în 1951 împreună cu dr. Xia, cabinetul medical şi farmacia au fost conduse de fratele ei, Yu-lin. După moartea doctorului Xia, în 1952, proprietatea cabinetului medical i-a revenit ei, iar acum, statul intenţiona să i-l cumpere.

Pentru toate întreprinderile private, se înfiinţa o comisie alcătuită din membrii echipei de lucrătoare cu reprezentanţi atât ai angajaţilor cât şi ai conducerii, pentru a evalua activele astfel încât statul să plătească un „preţ corect”. Adesea comisia sugera o cifră foarte mică pentru a fi pe placul autorităţilor. Suma la care a fost evaluat cabinetul doctorului Xia a fost ridicolă, dar prezenta un avantaj pentru bunica: intra în categoria de „mic capitalist”, ceea ce îi permitea să se strecoare mai uşor. Nu a fost încântată că fusese aproape expropriată, dar a tăcut din gură.

De campania de naţionalizare ţineau şi procesiunile cu tobe şi gonguri, ca şi mitingurile nesfârşite, organizate de regim unele dintre ele pentru capitalişti. Bunica a înţeles că toţi îşi exprimau dorinţa să fie cumpăraţi de stat, ba chiar manifestau şi gratitudine pentru această soluţie. Mulţi luau cuvântul, spunând că ceea ce li se întâmpla era cu mult mai bine decât se temuseră. Auziseră ei că în Uniunea Sovietică întreprinderile private fuseseră confiscate. În timp ce aici, în China, proprietarii erau despăgubiţi şi, mai mult decât atât, statul nu le dădea ordin să-şi predea întreprinderile. Ei trebuiau să fie de acord, să vrea şi ei. Şi, bineînţeles, toată lumea voia.

Bunica nu era lămurită în legătură cu ce trebuia să simtă – ură faţă de cauza pe care o îmbrăţişase fiica ei sau bucurie pentru soarta ei, cum i se spunea că ar trebui să simtă. Afacerea cu cabinetul medical şi produsele farmaceutice fusese pusă pe picioare prin munca fără preget a doctorului Xia şi existenţa ei şi a fiicei ei

depindeau de această afacere. Nu putea accepta să o vadă ducându-se pe apa Sâmbetei.

Cu patru ani mai devreme, în timpul Războiului Coreean, guvernul îndemnase populaţia să-şi doneze obiectele de preţ pentru a-i ajuta să cumpere avioane de luptă. Bunica nu voise să-şi doneze bijuteriile dăruite de generalul Xue şi de doctorul Xia, unica ei avere în unele împrejurări. Este adevărat că aveau şi o valoare sentimentală. Dar mama şi-a unit vocea cu cea a guvernului. Ea considera că bijuteriile erau strâns legate de un trecut depăşit şi împărtăşea vederile Partidului, care le considera fructul „exploatării poporului" şi în consecinţă, socotea că trebuiau restituite acestuia. Mama mai vehicula şi argumentul standard privind protejarea Chinei de invazia „imperialiştilor americani", argument care nu însemna mare lucru pentru bunica. Argumentele peremptorii ale mamei erau: „Mamă, pentru ce mai vrei să păstrezi aceste obiecte? Nimeni nu mai poartă lucruri de felul acesta astăzi. Şi nu ai nevoie să te bizui pe ele ca să trăieşti. Acum că avem Partidul Comunist, China nu va mai fi săracă. De ce eşti îngrijorată? Oricum, mă ai pe mine. Eu am să am grijă de tine. Nu trebuie să-ţi mai faci griji. Eu trebuie să conving populaţia să doneze. Face parte din munca mea. Cum le pot cere acest lucru când propria mea mamă refuză să o facă?" Bunica a cedat. Ar fi făcut orice pentru fiica ei. Şi-a cedat toate bijuteriile cu excepţia a două brăţări, a unei perechi de cercei şi a unui inel de aur, daruri de nuntă de la dr. Xia. A primit o chitanţă de la guvern şi multe laude pentru „zelul ei patriotic".

Bunica a fost însă toată viaţa neconsolată de pierderea bijuteriilor, deşi a fost nevoită să-şi ascundă sentimentele. În afară de ataşamentul sentimental pentru ele, existau considerente de ordin practic. Bunica a trăit tot timpul în nesiguranţă. Puteai oare să ai încredere în Partidul Comunist că va avea grijă de toată lumea? Şi totdeauna?

Iar acum, cu patru ani mai târziu, era din nou în situaţia de a trebui să cedeze statului ceva ce dorea să păstreze, de fapt ultima ei posesiune. De data asta, nu avea de ales şi trebuia să mai fie şi cooperantă, fiindcă nu voia să-şi decepţioneze fiica şi dorea să fie sigură că nu-i va crea nici

cele mai mici complicaţii.

Naţionalizarea cabinetului şi farmaciei a fost un proces îndelungat şi bunica a rămas în Manciuria tot timpul cât au durat procedurile. Nici mama nu dorea ca bunica să se întoarcă la Sichuan până când ea însăşi nu şi-ar fi recăpătat deplina libertate de mişcare şi n-ar fi putut reveni în apartamentul ei. Abia în vara anului 1956 i-a fost ridicată restricţia de „eliberare condiţionată". Nici atunci însă nu s-a dat o decizie definitivă în cazul ei. Aceasta a fost obţinută abia la sfârşitul anului. Verdictul emis de autorităţile de partid din Chengdu preciza că s-a dat crezare raportului ei şi că nu avusese legături politice cu Guomindangul. Era o decizie clară care o exonera total. Mama a fost extraordinar de uşurată, îi fusese teamă ca dosarul ei să nu rămână deschis „din lipsă de probe satisfăcătoare", cum se întâmplase în alte dosare similare. În care caz, stigmatul ar fi urmărit-o toată viaţa. Acum, în fine, capitolul s-a închis, şi-a spus ea. I-a rămas foarte recunoscătoare şefului echipei de anchetatori, dl Kuang. De obicei, oficialităţile se fereau să manifeste prea mult zel pentru a se proteja pe ei înşişi. I-a trebuit mult curaj Dlui Kuang ca să se decidă să accepte versiunea ei.

După optsprezece luni de tensiune nervoasă, mama era din nou liberă. Fusese norocoasă. Ca rezultat al campaniei, peste o sută şaizeci de mii de bărbaţi şi femei au fost etichetaţi drept „contrarevoluţionari" şi vieţile lor au fost distruse timp de treizeci de ani. Printre aceştia, s-au numărat prieteni de-ai mamei din Jinzhou, cadre ale Ligii Tineretului din Guomindang. Au fost decretaţi în mod sumar „contrarevoluţionari", au fost daţi afară din slujbe şi trimişi la munca de jos.

Campania aceasta, menită să eradicheze ultimele rămăşiţe ale unui trecut guomindangist, a scos la iveală trecutul familiilor şi legăturile lor. De-a lungul istoriei Chinei, când o persoană era condamnată, uneori întregul clan – bărbaţi, femei şi copii, chiar nou-născuţii – era executat. Execuţiile se puteau extinde şi la veri, până la gradul al nouălea (*zhu-lian jiu-zu).* O persoană acuzată de crimă putea pune în primejdie un întreg cartier.

Până în acel timp, comuniştii acceptaseră în rândurile lor

şi persoane cu origine „necorespunzătoare”. Mulţi fii şi fiice ale duşmanilor lor s-au ridicat în poziţii înalte. În realitate, cei mai mulţi dintre primii lideri comunişti aveau origini „nesănătoase”. După 1955 însă, originea familiei a devenit tot mai importantă. Cu trecerea anilor, Mao lansând o vânătoare de vrăjitoare după alta, numărul de victime a tot crescut, fiecare victimă trăgând după ea multe altele, în primul rând din familia apropiată.

În pofida tuturor acestor tragedii sau poate tocmai din cauza controlului absolut, China era mai stabilă în 1956 decât fusese vreodată în tot secolul. Ocupaţia străină, războiul civil, miile de morţi provocate de foamete, bandiţii, inflaţia, toate păreau situaţii din trecut, uitate. Stabilitatea, visul oricărui chinez, întreţinea încrederea populaţiei, printre care şi mama, în pofida suferinţelor ei.

În vara anului 1956, bunica mea s-a întors la Chengdu. Primul lucru pe care l-a făcut a fost să dea fuga la creşe şi grădiniţe şi să ne aducă acasă la mama. Bunica detesta grădiniţele din principiu. Copiii, spunea ea, nu puteau fi îngrijiţi ca lumea în grupuri mari. Sora mea şi cu mine ne prezentam bine, dar de îndată ce am văzut-o, am început să zbierăm şi să cerem să plecăm acasă. Cu băieţii a fost altă problemă: educatoarea lui Jin-ming s-a plâns că era teribil de retras şi nu lăsa pe niciun adult să-l atingă. Tot timpul cerea, calm, dar cu obstinaţie, să vină fosta lui doică. Arăta ca o marionetă de lemn, cu un zâmbet inexpresiv pe faţă. Unde îl puneai, în picioare sau jos, acolo rămânea nemişcat. Nu ştia să ceară să fie dus la toaletă şi nici măcar nu părea să ştie să plângă. Bunica l-a luat în braţe şi Jin-ming a devenit pe loc preferatul ei.

Imediat ce ne-am întors în apartamentul mamei, bunica n-a mai rezistat şi şi-a dat drumul la toată mânia şi nedumerirea acumulate. Printre lacrimi, i-a acuzat pe tatăl şi pe mama mea că sunt nişte „părinţi fără inimă”. Nu ştia, biata de ea, că mama nu avusese de ales.

Dar cum bunica nu ne putea purta de grijă la toţi patru, cei mari, sora mea şi cu mine, a trebuit să rămânem la grădiniţă în timpul săptămânii, în fiecare luni dimineaţa, tata şi garda lui de corp ne ridicau pe umeri şi ne cărau la grădiniţă, în vreme ce noi urlam, dădeam din picioare şi le

smulgeam părul din cap.

Situaţia asta a durat ceva timp. Apoi, subconştientul meu a descoperit un mod de a protesta. Am început să mă îmbolnăvesc în intervalul de timp cât eram la grădiniţă, cu temperaturi înalte, care i-au alarmat pe doctori. De îndată ce ajungeam acasă, boala dispărea în mod miraculos, în cele din urmă, sora mea şi cu mine am avut voie să rămânem acasă.

Pentru bunica, florile şi copacii, norii şi ploaia erau fiinţe vii, cu inimă şi lacrimi şi înzestrate cu simţ moral. Vom fi în siguranţă dacă vom urma vechile reguli chinezeşti după care trebuie să se ghideze copiii, în comportarea lor *ting-hua* („să acorzi atenţie cuvintelor”, „să fii cuminte”). În caz contrar, ni se vor putea întâmpla tot felul de necazuri. Când mâneam portocale, bunica ne atrăgea atenţia să nu înghiţim sâmburii. „Dacă nu mă ascultaţi, într-o bună zi n-o să mai puteţi intra în casă. Fiecare sâmbure este un pui de portocal care vrea să crească tot ca şi voi. O să crească liniştit în burtica voastră tot mai mare, până când, într-o zi, *Ai-ya!* îl vezi cum a ieşit din vârful capului! O să-i crească frunze şi o să facă portocale şi o să fie mai înalt decât uşa noastră...”

Ideea de a purta pe cap un pomişor de portocal mă fascina atât de tare încât, într-o bună zi, am înghiţit în mod deliberat un sâmbure – unul singur, nu mai mulţi. Nu-mi trebuia o livadă întreagă pe cap, ar fi fost prea grea. Toată ziua mi-am pipăit capul, la fiecare minut, să văd dacă nu crăpase. În mai multe rânduri, am fost gata s-o întreb pe bunica dacă o să am voie să mănânc portocalele care o să-mi crească pe cap, dar m-am abţinut ca să nu afle că fusesem neascultătoare. M-am gândit că atunci când o să vadă pomul o să-i spun că a fost un accident. Am dormit foarte prost în acea noapte, simţeam că ceva îmi împingea ţeasta.

De obicei, poveştile bunicii mă făceau să adorm fericită. Ştia o mulţime, din literatura clasică chineză. Dar noi mai aveam şi cărţi despre animale şi păsări, şi mituri, şi poveşti cu zâne. Aveam şi poveşti străine pentru copii, printre care poveştile lui Hans Christian Andersen şi fabulele lui Esop. *Scufiţa Roşie, Albă ca Zăpada şi cei şapte pitici* şi

Cenuşăreasa au fost tovarăşele copilăriei mele.

Dar nu numai poveştile îmi plăceau, ci şi cântecele de leagăn. Ele au fost prima mea întâlnire cu poezia. Deoarece limba chineză se bazează pe tonuri, versurile sunt foarte melodioase. Eram fascinată când o auzeam pe bunica intonând poeme clasice, fără să le pot înţelege sensul. Ea le recita în stilul tradiţional, psalmodiind, scoţând sunete tărăgănate care urcau şi coborau în cadenţă. Mama a auzit-o o dată cum ne recita nişte poeme scrise cu aproximativ cinci sute de ani înainte de Christos. Ei i s-au părut prea grele pentru noi şi a încercat s-o oprească. Dar bunica a contrazis-o, spunând că nu era nevoie să înţelegem sensul, doar să ne sune în urechi muzicalitatea versurilor. Adesea a regretat că îşi pierduse ţitera acum douăzeci de ani, când părăsise oraşul Yixian.

Fraţii mei nu prea erau interesaţi de basmele dinainte de culcare şi nici nu cereau să li se citească. Doar sora mea, care dormea în aceeaşi cameră cu mine, îmi semăna în privinţa poveştilor şi mai avea şi o memorie extraordinară. Îi uimise pe toţi recitând ca pe apă la vârsta de trei ani lunga baladă a lui Puşkin *Pescarul şi peştişorul de aur.*

Viaţa mea de familie se scurgea în linişte şi era învăluită în iubire. Oricât de multe ar fi avut mama de reproşat soţului ei, se certa rareori cu el, cel puţin nu în prezenţa noastră, a copiilor. Pe măsură ce creşteam, tata îşi manifesta tot mai rar dragostea faţă de noi prin contact fizic. Un tată nu obişnuia să-şi ia copiii în braţe sau să le arate afecţiunea sărutându-i sau îmbrăţişându-i. Pe băieţi îi mai lua în cârcă şi îi bătea pe umăr sau îi mângâia pe cap, dar rareori şi pe fete. După ce am trecut de trei ani, ne ridica cu grijă de subsuori, menţinându-se strict în convenţia chineză de a evita o intimitate cu propriile fiice. Nici nu intra în camera noastră de culcare, a fetelor, fără să ne ceară permisiunea. Nici mama nu se apropia fizic de noi pe cât şi-ar fi dorit, deoarece ea trebuia să respecte alte legi, şi anume pe cele ale modului de viaţă puritan al comuniştilor. La începutul anilor ’50, un comunist trebuia să se dăruiască atât de deplin revoluţiei şi poporului, încât orice demonstraţie a afecţiunii pentru copil era privită ca o împărţire a loialităţii. Tot timpul în afară de cel dedicat

meselor sau somnului aparţinea revoluţiei. Orice acţiune nelegată direct de revoluţie, cum ar fi fost să-ţi duci copiii în braţe, trebuia expediată cât mai rapid posibil.

La început, mamei i-a fost greu să se obişnuiască cu aceste precepte. Faptul că „pune familia pe primul loc” era o critică îndreptată constant împotriva ei de colegii din Partid. Până la urmă, a devenit un fel de robot care muncea non-stop. Iar când ajungea, în sfârşit, acasă, noi eram culcate de mult. Nu-i mai rămânea decât să se aşeze pe paturile noastre, să ne privească feţele adormite şi să ne asculte răsuflarea liniştită. Era clipa cea mai fericită a zilei pentru ea.

Când avea puţin timp, ne lua în braţe şi ne scărpina uşor sau ne gâdila, mai ales pe la coate, ceea ce ne procura o plăcere intensă. Cât despre mine, când îmi puneam capul în poala ei şi mama mă gâdila în urechi, mă simţeam în al nouălea cer. Pentru chinezi, scărpinatul în ureche era o formă tradiţională de a crea plăcere. De când eram copil, îmi amintesc meseriaşi purtând pe umeri o platformă cu un scaun de bambus la un capăt, iar la celălalt atârnând zeci de minuscule beţişoare de urechi pufoase.

Începând cu 1956, oficialităţile au început să aibă duminicile libere. Aşa că şi părinţii noştri ne duceau în parcuri şi în locuri de joacă, unde ne dădeam în leagăn şi ne învârteam în căluşei sau ne dădeam drumul pe derdeluşuri acoperite cu gazon. Îmi aduc bine aminte cum alunecam şi făceam tumbe periculoase şi palpitante, voind să aterizăm în braţele părinţilor, dar, de cele mai multe ori, reuşind să ne oprim unul după altul, în tufişurile de hibiscus.

Bunica tot nu se împăca cu gândul atât de îndelungatei absenţe a părinţilor noştri. „Ce fel de părinţi sunt ăştia?” ofta ea, clătinând din cap.

Ca să compenseze lipsa lor, îşi consuma toată dragostea şi energia pe noi. Dar tot nu putea face faţă să îngrijească patru copii, aşa că mama a invitat-o pe mătuşa Jun-ying să vină să locuiască cu noi. Ea se înţelegea foarte bine cu bunica şi în căminul nostru a domnit armonia până în 1957, când a venit în gospodărie o fată. Asta a coincis cu mutarea noastră într-o nouă locuinţă situată într-o fostă casă

parohială creştină. Tot acolo a venit să locuiască şi tata, astfel că, pentru prima oară, familia locuia împreună sub acelaşi acoperiş.

Fata în casă avea optsprezece ani. Când a ajuns la noi, era îmbrăcată într-o bluză de pânză imprimată cu flori şi purta pantaloni. Localnicii, care purtau culori terne, conform puritanismului comunist, dar şi potrivit snobismului urban, o priveau de sus, considerând-o lipsită de gust. Doamnele de la oraş adoptaseră moda rusească în ce priveşte îmbrăcămintea, dar servitoarea noastră continua să poarte costumul ţărănesc tradiţional, cu bluza încheiată într-o parte cu nasturi din pânză, în loc de nasturi moderni, din plastic. În loc de curea, îşi lega pantalonii cu o sfoară din fire de bumbac. Multe femei de la ţară care se mutau la oraş preferau să-şi schimbe straiele ca să nu arate ca nişte ţărănci necivilizate. Dar pe ea o lăsau indiferentă părerile celorlalte, ceea ce – după mine – demonstra tărie de caracter. Avea mâini mari şi aspre şi un zâmbet timid şi sincer pe faţa pârlită de soare, cu gropiţe în obrajii ei trandafirii, întreaga familie a plăcut-o pe loc. Fata lua masa cu noi şi muncea alături de bunica şi de mătuşa mea. Bunica era chiar încântată să aibă două prietene apropiate şi, în acelaşi timp, două confidente, din moment ce mama nu era niciodată lângă ea.

Servitoarea noastră provenea dintr-o familie de proprietari de pământ şi căutase cu disperare să plece de la ţară şi să scape de discriminarea căreia trebuia să-i facă faţă acolo. În 1957, devenise din nou posibil să angajezi personal provenind dintr-o familie de origine „necorespunzătoare”. Campania din 1955 luase sfârşit şi atmosfera era, în general, mai relaxată.

Comuniştii instituiseră un sistem potrivit căruia toată lumea trebuia să se înregistreze în localitatea de reşedinţă (*hu-kou*). Doar cei înregistraţi ca locuitori urbani aveau drept la raţii alimentare. Fata noastră era înregistrată la ţară şi nu beneficia de raţie când a venit la noi, dar raţiile familiei noastre erau mai mult decât suficiente pentru a o hrăni şi pe ea. Un an mai târziu, mama a ajutat-o să-şi transfere domiciliul la Chengdu.

Servitoarea noastră primea şi o leafă de la părinţii mei.

Sistemul de alocaţii de stat fusese abolit la sfârşitul lui 1956, când tata a trebuit să renunţe la garda de corp, în schimbul unui servitor, care făcea diferite treburi în birou, îi servea ceaiul şi avea grijă de maşini. Părinţii mei primeau acum salarii în funcţie de gradele din administraţie. Mama avea gradul 17, iar tata, gradul 10, ceea ce însemna că salariul lui era dublu faţă de al mamei. Deoarece produsele de bază erau ieftine şi nu exista conceptul unei societăţi de consum, salariile lor împreună erau mai mult decât suficiente. Tatăl meu făcea parte dintr-o categorie cunoscută sub denumirea de *gao-gan* „funcţionari superiori”, termen aplicat celor de la gradul 13 în sus, în număr de circa două sute de persoane în Sichuan. Din cei de la gradul 10 în sus erau sub douăzeci în întreaga provincie, a cărei populaţie se ridica acum la circa şaptezeci şi două de milioane.

În primăvara lui 1956, Mao şi-a anunţat o nouă politică, a „Celor o sută de flori” (*bai-hua qi-fang)* care, în teorie, însemna o mai mare libertate pentru arte, literatură şi cercetarea ştiinţifică. Partidul urmărea să atragă pe cetăţenii educaţi ai Chinei, de care ţara avea nevoie, întrucât intra într-un nou stadiu de industrializare „postredresare”.

Nivelul educaţional general al ţării fusese întotdeauna foarte scăzut. Populaţia era imensă – peste şase sute de milioane la acea dată – şi marea majoritate nu se bucurase niciodată de un nivel de viaţă decent. Guvernarea ţării a fost mereu dictatorială şi funcţiona păstrând populaţia în ignoranţă şi, ca urmare, în obedienţă. Mai exista şi problema limbii: scrierea chineză este extrem de grea, fiind bazată pe zeci de mii de caractere, fără legătură cu sunetele, fiecare având trăsături complicate care trebuie memorate separat. Sute de milioane de indivizi erau totalmente analfabeţi.

Oricine avea cât de cât o oarecare educaţie era considerat „intelectual”. Sub comunişti, care îşi bazau politica pe împărţirea în clase, „intelectualii” au devenit o categorie specifică, deşi oarecum vagă, care includea doicile, infirmierele, studenţii şi actorii, dar şi inginerii, tehnicienii, scriitorii, profesorii, doctorii şi oamenii de

ştiinţă.

Potrivit politicii Celor o sută de flori, ţara s-a bucurat aproape un an de o relaxare relativă. Apoi, în primăvara lui 1957, Partidul a îndemnat intelectualii să-i critice pe înalţii funcţionari de la cei aflaţi la bază până la cei din vârf. Mama mea credea că această nouă campanie era destinată să încurajeze o mai mare liberalizare. După cuvântarea lui Mao pe acest subiect, care a fost reluată şi comentată până la nivelul ei, a fost atât de emoţionată că nu a putut dormi toată noaptea. Îi licărea speranţa că în China va exista un partid cu adevărat modern şi democrat, un partid care să accepte critica pentru a se întări. Era mândră că e comunistă.

Când la nivelul mamei li s-a vorbit despre cuvântarea lui Mao, care cerea criticarea oficialităţilor, oamenii nu au fost informaţi şi despre alte remarci pe care el le făcuse cu acea ocazie, şi anume despre ademenirea şerpilor afară din găurile lor – adică descoperirea celor ce îndrăzneau să i se opună lui sau regimului său. Cu un an înainte, liderul sovietic Hruşciov îl denunţase pe Stalin într-o „cuvântare secretă” şi acest fapt l-a îngrozit pe Mao care se identificase cu Stalin. Mao a mai fost zdruncinat şi de revoluţia din Ungaria, prima încercare reuşită – chiar dacă de scurtă durată – de a dărâma un regim comunist instaurat. Mao mai ştia şi că o mare proporţie a populaţiei educate chineze era în favoarea unei liberalizări şi a unei slăbiri a presiunilor. De aceea voia să prevină o „revoltă chino-ungară”. În realitate, el însuşi le-a spus mai târziu liderilor maghiari că apelul lui de a se da cale liberă criticii fusese o capcană, pe care o prelungise, chiar după ce colegii lui îi sugeraseră să o oprească, în scopul de a se asigura că depistase orice disident potenţial.

Pe Mao nu-l îngrijorau muncitorii şi nici ţăranii, întrucât era încredinţat că aceştia le erau recunoscători comuniştilor pentru că le umpluse stomacul şi le asigurase o viaţă stabilă. Pe de altă parte, îi dispreţuia deoarece nu credea despre ei că au capacitatea mintală de a-l contesta. În intelectuali însă nu a avut niciodată încredere. Ei jucaseră un rol important în Ungaria şi erau în stare să gândească liber.

Necunoscându-i manevrele secrete, atât oficialităţile, cât şi intelectualii s-au angajat în solicitarea şi exprimarea criticilor. Potrivit lui Mao, ei „puteau spune tot ce le trecea prin minte şi până la capăt”. Mama repeta aceste cuvinte plină de entuziasm în şcoli, spitale şi în grupurile de petrecere a timpului liber de care era răspunzătoare. Tot felul de opinii se auzeau la seminariile organizate în acest scop sau pe afişele lipite pe ziduri. Personalităţi bine cunoscute dădeau exemplu publicând critici în ziare.

Mama, ca aproape toată lumea, era şi ea criticată. Cea mai serioasă critică venea de la şcoli şi o acuza de favoritism pentru şcolile „pilot” (de elită) – *zhong-dian.* În China existau un număr de şcoli şi de universităţi desemnate în mod oficial, în care predau profesorii cei mai buni şi care se bucurau de o serie de facilităţi. În aceste şcoli se selectau cei mai inteligenţi elevi, ceea ce le garanta intrarea în universităţi, mai ales în universităţile „de elită”. Au fost profesori de la şcoli obişnuite care s-au plâns că mama acorda prea multă atenţie şcolilor „de elită”, în detrimentul şcolilor în care predau ei.

Şi profesorii intrau în sistemul de gradaţii; cei mai buni primeau gradaţii onorifice, care le dădeau dreptul la salarii mai mari, o aprovizionare cu alimente specială, mai ales în perioade de penurie, o locuinţă mai bună şi bilete gratuite la teatru. Majoritatea profesorilor cu gradaţii aflaţi în subordinea mamei păreau să fi provenit din familii de origine „necorespunzătoare” şi unii dintre profesorii fără gradaţii se plângeau că mama acorda prea multă importanţă meritului profesional şi nu apartenenţei la o anumită „clasă”. Mama şi-a făcut autocritica privitor la lipsa ei de imparţialitate faţă de şcolile de elită, dar s-a apărat spunând că nu a greşit când, pentru promovare, a folosit criteriul meritului profesional.

A mai existat o critică pe care mama de altfel a ignorat-o plină de dezgust. Directoarea unei şcoli primare, care intrase în Partid în 1945 – înaintea mamei mele –, nu accepta să primească ordine de la ea şi a atacat-o pe motiv că îşi obţinuse slujba doar datorită situaţiei tatălui meu.

S-au mai înregistrat şi alte plângeri: directori de şcoli care cereau dreptul de a-şi alege profesorii în loc să fie

numiţi de o autoritate superioară; directori de spitale care cereau să aibă dreptul de a cumpăra ierburi şi alte medicamente pentru că aprovizionarea de către stat nu corespundea necesităţilor; chirurgii cereau raţii mai mari de alimente, deoarece considerau că pentru efortul depus aveau nevoie de tot atâta hrană cât un actor de kung-fu dintr-o operă tradiţională, în timp ce raţiile lor erau cu o pătrime mai mici. Un funcţionar tânăr s-a plâns de dispariţia de pe pieţele din Chengdu a unor faimoase articole tradiţionale, precum „foarfeci pentru piele cu urme de vărsat „Wong" şi perii „Hu" pentru bărbi, care fuseseră înlocuite cu produse inferioare, de serie. Mama a fost de acord cu multe din aceste păreri, dar ea nu putea face nimic, întrucât intrau în competenţa statului. Tot ce putea era să le înainteze către autorităţile superioare.

Avalanşa aceasta de critici, care nu erau adesea decât răzbunări personale sau sugestii practice, nepolitizate, având doar scopul unei îmbunătăţiri a situaţiei de fapt, a durat circa o lună, la începutul verii anului 1957. În iunie, cuvântarea lui Mao despre „ademenirea şerpilor din găurile lor" a fost transmisă verbal până la nivelul mamei.

În această cuvântare, Mao a spus că „elementele de dreapta" se dedaseră unui atac violent împotriva Partidului Comunist şi împotriva sistemului socialist din China. A mai spus că aceste elemente de dreapta constituiau unu până la zece la sută din totalitatea intelectualilor şi că aceştia trebuiau zdrobiţi. Pentru a simplifica lucrurile, s-a stabilit o cifră de cinci la sută, jumătatea celor două extreme, proporţia de elemente care trebuiau identificate. Pentru a respecta această proporţie, mama trebuia să găsească peste o sută de elemente de dreapta în organizaţiile din subordinea ei.

Nu-i făcuseră plăcere unele dintre criticile ce-i fuseseră aduse; totuşi, puţine ar fi putut fi considerate „anticomuniste" sau „antisocialiste". Judecând după ceea ce citise în ziare, părea să fi existat unele atacuri împotriva monopolului comunist al puterii şi sistemului socialist. În şcolile şi spitalele din sectorul ei nu se puseseră astfel de probleme. Unde naiba să găsească ea elementele de dreapta?

Şi, afară de asta, i se părea injust să pedepsească oamenii care au luat cuvântul după ce fuseseră invitaţi, chiar obligaţi, să o facă. Mai mult, Mao garantase în mod explicit că nu vor fi represalii pentru luările de cuvânt. Ea însăşi ceruse, plină de entuziasm, ca lumea să-şi exprime criticile.

Dilema ei era identică cu cea a milioanelor de oficiali de-a lungul şi de-a latul Chinei. În Chengdu, Campania împotriva elementelor de dreapta a pornit încet, dar dureros. Autorităţile provinciale au decis să-l dea ca exemplu pe dl Hau, secretarul de partid al unui institut de cercetări, la care lucrau oameni de ştiinţă de frunte din întregul Sichuan. Se aştepta ca el să aducă un număr considerabil de elemente de dreapta; a raportat că în institut nu există niciunul. „Cum de este posibil?" l-a întrebat şeful. „Unii dintre cercetători au studiat în străinătate, în Occident. Ei trebuie să fi fost contaminaţi de societatea occidentală. Cum te poţi aştepta ca ei să se simtă fericiţi în comunism? Cum se poate să nu fie elemente de dreapta printre ei?" Dl Hau a ripostat că simplul fapt de a se afla în China, prin propria lor alegere, dovedea că nu erau ostili comuniştilor. El a mers atât de departe, încât a garantat personal pentru ei. A fost atenţionat de mai multe ori să-şi retragă cuvintele. Până la urmă a fost declarat el însuşi de dreapta, dat afară din partid şi din slujbă. Gradul lui de funcţionar public a fost drastic diminuat, a urmat o reducere majoră a salariului, apoi a fost pus să spele pardoseala laboratoarelor din institutul pe care îl condusese.

Mama îl cunoştea pe dl Hau şi îl admira pentru că ţinuse la principiile lui. S-a împrietenit cu el, prietenie care mai dăinuie şi astăzi. Şi-a petrecut multe seri cu el împărtăşindu-i îngrijorările, deoarece în soarta lui şi-o recunoştea şi pe a ei, dacă nu producea numărul de elemente de dreapta care îi fusese repartizat.

În fiecare zi, după obişnuitele mitinguri fără de sfârşit, mama trebuia să raporteze Comitetului Municipal de Partid cum mergea campania. Responsabil pentru campanie în Chengdu era un anume domn Ying, un bărbat înalt, slab şi cam arogant. Mama ar fi trebuit să-i ofere numărul de

elemente de dreapta, pe care le-ar fi descoperit. Nu trebuia să dea nume, important era numărul.

Dar unde să-i găsească ea pe cei o sută de „anticomunişti, antisocialişti, elemente de dreapta”? în cele din urmă, dl Kong, unul dintre adjuncţii ei, care răspundea de educaţie pentru Districtul Oriental, a informat-o că directoarele câtorva şcoli identificaseră nişte persoane în şcolile lor. Una dintre acestea era învăţătoare la o şcoală primară, iar soţul ei, un ofiţer în Guomindang, fusese ucis în războiul civil. Ea se exprimase cândva cum că „China de astăzi este mai rea decât în trecut”. Se certase într-o zi cu directoarea care o criticase că se cam lenevise. Ea s-a înfuriat şi a pălmuit-o pe directoare. Alte două învăţătoare au încercat să o oprească, spunându-i să fie atentă cu directoarea, că e gravidă. A fost reclamată că ar fi zbierat că voia „să scape de acel bastard comunist” (referindu-se la fătul din pântecele femeii).

A fost raportat un alt caz al unei profesoare al cărei soţ fugise în Taiwan odată cu Guomindangul şi care se lăuda la alte profesoare tinere cu bijuteriile pe care i le dăduse soţul ei, încercând să le trezească invidia pentru viaţa pe care o dusese în timpul Guomindangului. Acele tinere raportaseră şi că femeia le spusese „ce păcat că americanii nu câştigaseră războiul din Coreea şi nu înaintaseră în China”.

Dl Kong o asigurase pe mama că verificase faptele. Nu era de datoria mamei să facă anchete. Încercarea putea fi considerată ca intenţie de a proteja elementele de dreapta şi de a pune la îndoială integritatea colegilor ei.

Deşi nici directorii de spitale, nici adjuncţii care conduceau sectorul de sănătate nu au informat despre elementele de dreapta, mai mulţi doctori au fost totuşi etichetaţi ca atare de către autorităţile superioare ale municipalităţii pentru criticile aduse în mitingurile anterioare, organizate de aceleaşi autorităţi.

Cu toate eforturile, toate elementele de dreapta adunate nu au reuşit nici măcar să atingă cifra zece, mult sub procentajul impus. Dl Ying începuse să se sature de lipsa de zel manifestată de mama şi de colegii ei şi i-a imputat direct faptul de a nu fi descoperit elemente de dreapta, aceasta dovedind că ea însăşi era „dintr-un material de

dreapta”. Să fii etichetat de dreapta însemna nu numai să devii un paria politic şi să-ţi pierzi slujba, ci – mai important – copiii şi familia să fie discriminaţi şi viitorul lor să fie în pericol. Copiii ar fi fost daţi afară din şcoală, şi familia din strada în care locuiau. Comitetul de rezidenţi ar fi urmat să-i spioneze pentru a afla cine îi vizitează. Iar dacă un element de dreapta era exilat la ţară, ţăranii aveau grijă să-i dea de făcut muncile cele mai grele, atât lui, cât şi familiei sale. Adevărul era însă că nimeni nu prea ştia exact la ce să se aştepte şi această nesiguranţă era, prin ea însăşi, un puternic motiv de teamă.

Aceasta era dilema mamei mele. Dacă ar fi fost etichetată „de dreapta”, ar fi trebuit fie să renunţe la copii, fie să le distrugă viitorul. Iar tatăl meu ar fi fost probabil obligat să divorţeze sau ar fi fost şi el trecut pe lista neagră şi supus unei puternice suspiciuni. Chiar dacă mama se sacrifica şi divorţa, întreaga familie ar fi rămas stigmatizată în veci ca suspectă. Dar preţul salvării ei şi a familiei era distrugerea a mai mult de o sută de oameni nevinovaţi împreună cu familiile lor.

Mama nu i-a vorbit tatei despre toate astea. Ce soluţie i-ar fi putut da el? Era revoltată că, datorită poziţiei lui înalte, el nu avea de-a face cu cazuri concrete. Doar funcţionarii de rang mediu şi inferior, ca dl Ying şi mama, adjuncţii ei, directoarele de şcoli şi directorii de spitale erau obligaţi să ia astfel de decizii dureroase.

Una din instituţiile din districtul controlat de mama era Colegiul de Calificare a Profesorilor numărul 2 din Chengdu. Studenţii din colegiile de calificare a profesorilor primeau burse cu care îşi plăteau taxele şi locuinţa. Evident, aceste instituţii atrăgeau elevi din familii sărace. Prima linie ferată care lega Sichuan – „Grânarul Paradisului” – de restul Chinei fusese terminată de curând. Rezultatul a fost că mari cantităţi de produse alimentare au fost transportate brusc din Sichuan în alte regiuni ale Chinei, ceea ce a făcut ca preţurile multor articole să se dubleze şi chiar să se tripleze aproape peste noapte. Studenţii colegiului s-au trezit că nivelul lor de trai practic a scăzut de două ori şi au organizat o demonstraţie prin care cereau burse mai mari. Această acţiune a fost comparată de dl Ying cu aceea a

Cercului Petőfi în revoluţia ungară din 1956 şi i-a numit pe studenţi „spirite înrudite cu intelectualii maghiari”. A dat ordin ca toţi studenţii care participaseră în demonstraţie să fie categorisiţi ca elemente de dreapta. În colegiu se aflau circa trei sute de studenţi, dintre care o sută treizeci luaseră parte la demonstraţie. Toţi au primit eticheta de elemente de dreapta din partea dlui Ying. Deşi colegiul nu era în subordinea mamei, era situat în districtul ei şi autorităţile municipale i-au inclus în mod arbitrar în cota ei.

Mamei nu i-a fost iertată lipsa de iniţiativă. Dl Ying a trecut numele ei pe o listă de anchetă fiind suspectă de convingeri de dreapta. Din fericire, înainte de a apuca să facă ceva iremediabil a fost condamnat el însuşi ca element de dreapta.

În martie 1957, dl Ying se dusese la Peking pentru o conferinţă a şefilor de departamente regionale şi municipale de Afaceri Publice din întreaga Chină. În discuţiile pe comisii, delegaţii au fost încurajaţi să-şi exprime nemulţumirile cu privire la modul în care erau administrate instituţiile în zonele lor. Dl Ying a emis nişte plângeri destul de inofensive împotriva primului secretar al comitetului de partid al regiunii Sichuan, Li Jing-quan, cunoscut sub numele de Comisarul Li. Tatăl meu era şeful delegaţiei din Sichuan la conferinţă, aşa că i-a revenit lui sarcina să facă raportul de rutină la întoarcere. Când a început Campania împotriva elementelor de dreapta, Comisarul Li a hotărât că nu-i place ce spusese dl Ying. A vrut să verifice cu adjunctul şefului delegaţiei, dar acesta, din prudenţă, se retrăsese în toaletă când îşi începuse dl Ying critica. Spre sfârşitul campaniei, Comisarul Li l-a etichetat pe dl Ying drept element de dreapta. Când a aflat acest lucru, tatăl meu a fost disperat, acuzându-se că era, în parte, responsabil pentru căderea dlui Ying. Mama a încercat să-l convingă de contrariul: „Nu este vina ta!”, dar el nu a încetat să se culpabilizeze.

Multe oficialităţi au folosit campania pentru a-şi rezolva conflicte personale: unii, pentru a completa cota îşi livrau duşmanii, alţii acţionau din pură răzbunare. La Yibin, soţii Ting au epurat multe persoane talentate cu care nu se împăcau sau pe care le invidiau. Aproape toţi asistenţii

tatălui meu, pe care îi alesese şi îi promovase el, au fost condamnaţi drept persoane cu convingeri de dreapta. Un fost asistent, pe care tata îl aprecia foarte mult, fusese categorisit drept „extremist de dreapta”. Crima lui fusese o singură remarcă, şi anume că încrederea Chinei în Uniunea Sovietică nu trebuia să fie „absolută”. Aceasta într-un moment în care partidul proclama contrariul. El a fost condamnat la trei ani într-un gulag chinez, unde a lucrat la construirea unei şosele într-o regiune sălbatică, de munte, şi unde mulţi prizonieri au murit.

Campania împotriva elementelor de dreapta nu a afectat restul societăţii. Ţăranii şi muncitorii şi-au văzut înainte de viaţa lor. După un an, când a luat sfârşit, cel puţin cinci sute de mii de persoane au intrat în categoria elementelor de dreapta – studenţi, profesori, scriitori, artişti, oameni de ştiinţă şi alţi profesionişti. Majoritatea şi-au pierdut slujbele şi au fost trimişi la muncă grea, în gulaguri. Atât ei, cât şi familiile lor au devenit cetăţeni de rangul doi. Lecţia a fost dură, dar limpede: critica de orice fel nu va fi tolerată. Din acel moment, populaţia nu s-a mai plâns, nu şi-a mai făcut auzit glasul. Un proverb popular a rezumat atmosfera: „După cele «trei anti», nimeni n-a mai vrut să aibă pe mână bani; după campania împotriva elementelor de dreapta, nimeni nu-şi mai deschide gura”.

Dar tragedia anului 1957 nu a fost numai reducerea populaţiei la tăcere. Posibilitatea de a cădea în abis a devenit impredictibilă. Sistemul procentului de vinovaţi, combinat cu vendetele personale, însemna că oricine putea fi persecutat pentru nimic.

Jargonul popular a exprimat foarte bine atmosfera. Printre categoriile celor de dreapta existau „elemente de dreapta obţinute prin tragere la sorţi” (*chou-qian you-pai),* existau oameni care trăgeau la sorţi pentru a decide cine să fie numit „de dreapta”, şi „elemente de dreapta de toaletă” *(ce-suo you-pai),* oameni care s-au trezit nominalizaţi de dreapta în absenţă, după ce nu s-au putut abţine să se ducă la toaletă în timpul lungilor mitinguri. Mai erau şi unii de dreapta, despre care se spunea că „aveau otravă, dar nu o scoteau la iveală” *(you-du bu-fang)*: aceştia erau oameni nominalizaţi ca fiind de dreapta fără să fi spus ceva

împotriva cuiva. Când unui şef nu-i plăcea un subaltern, el putea spune: „Nu arată bine” sau „Tatăl lui a fost executat de comunişti, cum să nu vrea să se răzbune? Doar că nu o spune deschis”. Un şef de unitate cu inimă curată spunea uneori contrariul: „Pe cine să numesc? Nu pot face aşa ceva nimănui. Spune că sunt eu”. Era numit în mod popular „autorecunoscut de dreapta” *(zi-ren you-pai).*

Pentru foarte mulţi, anul 1957 a fost un moment de cumpănă. Mama era încă devotată cauzei comuniste, dar în mintea ei au început să se strecoare îndoieli cu privire la punerea în practică a teoriei. Începuse să discute despre aceste îndoieli cu prietenul ei, dl Hau, directorul epurat din institutul de cercetări, dar nu şi le-a dezvăluit niciodată tatălui meu, nu pentru că el nu avea îndoieli, ci pentru că el nu le-ar fi discutat cu mama. Regulamentele de partid, ca şi ordinele militare, interziceau membrilor să vorbească între ei despre politica partidului. În statutul partidului se stipula că fiecare membru trebuia să asculte fără condiţii de organizaţia sa de partid şi că un membru de rang inferior trebuia să asculte de cel cu un grad superior. Dacă aveai o nemulţumire, o puteai exprima numai înaintea unei oficialităţi de rang mai înalt, care era reprezentantul organizaţiei de partid. Această disciplină militară pe care o introduseseră comuniştii în zilele Yan’an şi mai înainte era crucială pentru succesul lor. Era un formidabil instrument al puterii, necesar într-o societate în care relaţiile personale erau mai puternice decât orice alte reguli. Tatăl meu aderase total la această disciplină. El credea sincer că revoluţia nu putea fi înfăptuită şi apărată dacă era supusă încercărilor. Într-o revoluţie trebuia să lupţi de partea ei, chiar dacă nu era perfectă, câtă vreme credeai că era mai bună decât alternativa ei. Unitatea era un imperativ categoric.

Mama îşi dădea seama că, în privinţa relaţiei tatălui meu cu partidul, ea era un outsider. Odată, când a îndrăznit să facă unele comentarii critice cu privire la situaţie şi nu a primit niciun răspuns de la el, i-a spus cu amărăciune: „Tu eşti un bun comunist, dar un soţ lamentabil!” Tata a aprobat din cap. I-a spus că ştia.

Paisprezece ani mai târziu, tata ne-a povestit nouă,

copiilor, ce era cât pe ce să i se întâmple în 1957. Încă din primele zile ale sale în Yan’an, pe când avea doar douăzeci de ani, fusese prietenul apropiat al unei cunoscute scriitoare, Ding Ling. În martie 1957, conducea delegaţia provinciei Sichuan la o conferinţă pentru Afaceri Publice. Scriitoarea i-a trimis un mesaj prin care îl invita să o viziteze în Tianjin, în apropierea Pekingului. Tata ar fi vrut să dea curs invitaţiei, dar a renunţat deoarece se grăbea să ajungă acasă. Câteva luni mai târziu, Ding Ling a fost etichetată drept elementul de dreapta numărul unu din întreaga Chină. „Dacă mă duceam să o văd, ne-a spus tata, aş fi fost terminat şi eu”.

12

„Femeile capabile pot pregăti masa fără ingrediente”.

Foametea (1958-1962)

Împlinisem şase ani în toamna anului 1958 şi am început să frecventez o şcoală primară la circa douăzeci de minute de mers pe jos de locuinţa noastră, pe alei pietruite, dar pline de noroi. Zilnic, către şi de la şcoală scotoceam din ochi fiecare părticică de drum pentru a descoperi cuie rupte, zimţi ruginiţi şi orice aşchie de metal ce’s ar putea ascunde între pietre. Acestea trebuiau culese pentru a alimenta cuptoarele care produceau oţel, ceea ce reprezenta ocupaţia mea principală. Da, aşa este, la vârsta de şase ani eram implicată în producţia de oţel şi eram în competiţie cu colegii mei de şcoală pentru predarea celei mai mari cantităţi de fier vechi. De jur-împrejurul meu, pretutindeni, din megafoane urla o muzică „înălţătoare”, iar pe ziduri şi străzi dădeai la tot pasul de flamuri, afişe şi lozinci uriaşe scrise pe pereţii caselor: „Trăiască Marele Salt înainte” şi „Faceţi oţel cu toţii!” Deşi nu prea înţelegeam de ce, ştiam că preşedintele Mao dăduse ordin naţiunii să facă mult oţel. În şcoala mea, ustensile ca nişte creuzete au înlocuit ceaunele în care se fierbea altădată mâncarea pe uriaşele sobe de gătit din bucătărie. Toate aşchiile de fier, împreună cu vechile ceaune sparte în bucăţi erau puse la topit la foc continuu. Profesoarele noastre alimentau cu rândul sobele cu lemn de foc şi amestecau fragmentele de fier cu linguri uriaşe. Noi, copiii, nu aveam prea multe lecţii, cu profesoarele atât de preocupate să păzească topitura. Cei mai mari dintre noi participam la campanie, iar restul făceam în mod organizat curăţenie în apartamentele profesoarelor şi le păzeam copiii.

Îmi amintesc cum am vizitat odată, cu alţi câţiva copii, un spital unde era internată o profesoară arsă foarte grav pe braţe de la stropii de fier topit săriţi din cazan. Doctori şi infirmiere în halate albe se agitau frenetic în jurul ei. Şi în

incinta spitalului se afla un cuptor care trebuia alimentat tot timpul de doctori cu buşteni – chiar în timp ce făceau operaţii bolnavilor – şi pe tot timpul nopţii.

Cu puţin înainte să încep şcoala, familia mea se mutase din casa parohială într-un complex, unde era şi sediul guvernului regional. Cartierul cuprindea mai multe străzi cu blocuri de apartamente şi de birouri şi un număr de vile mari şi era înconjurat de de un zid înalt, care îl separa de lumea de afară. Lângă poarta principală, în interior, se afla o clădire în care fusese în al Doilea Război Mondial Clubul Ofiţerilor Americani. Emest Hemingway stătuse acolo în 1941. Clădirea clubului era în stilul tradiţional chinez, cu marginile acoperişului din ţigle galbene ridicate în sus şi stâlpi solizi de un roşu închis. Găzduia acum birourile Secretariatului Guvernului din Sichuan.

În parcarea complexului pe locul unde aşteptau altădată şoferii se construise un cuptor uriaş. Noaptea, cerul era iluminat de flăcări şi zgomotul făcut de mulţimile care se agitau în jurul cuptorului putea fi auzit până în camera mea, la o depărtare de trei sute de yarzi. Ceaunele familiei mele s-au dus cu toatele în cuptorul din curte, împreună cu ustensilele metalice de bucătărie. Nu am suferit pentru pierderea lor, deoarece tot nu mai aveam nevoie de ele. Nu mai era permis să-ţi prepari mâncarea acasă, toată lumea trebuia să mănânce la cantină. Cuptorul era nesăţios. A înghiţit patul părinţilor mei, moale şi confortabil, cu arcuri de oţel. La fel şi balustradele străzilor din oraş şi tot ce era metalic. Luni de zile, abia dacă i-am văzut pe părinţii mei. De cele mai multe ori, nici nu veneau acasă, deoarece trebuiau să se asigure că temperatura cuptoarelor din birourile lor nu scădea niciun moment.

În acea epocă Mao şi-a lansat ideea lui pripită de a transforma China într-o putere modernă, de primă mărime. A botezat oţelul „mareşalul” industriei şi a dispus ca producţia de oţel să fie dublată într-un an: de la 5, 35 milioane tone în 1957, la 10, 7 milioane tone în 1958. Dar, în loc să încerce să dezvolte industria oţelului cu muncitori calificaţi, a angrenat toată populaţia să participe. Pentru fiecare unitate exista o cotă de oţel şi, timp de multe luni de zile, populaţia şi-a abandonat munca normală zilnică

pentru a o aduce la îndeplinire. Dezvoltarea economică a ţării a fost redusă la întrebarea simplistă: câte tone de oţel pot fi produse? şi întreaga naţiune era târâtă în această unică acţiune. S-a estimat în cifre oficiale că aproape o sută de milioane de ţărani au fost scoşi de la muncile agricole şi implicaţi în producţia de oţel. Ei alcătuiseră forţa de muncă ce producea hrana populaţiei. Munţii au fost dezgoliţi de păduri pentru combustibil. Cu toate aceste eforturi, randamentul producţiei de masă a oţelului s-a ridicat doar la ce populaţia numea „balegă de vită” *(niu-shi-ge-da),* adică nişte excremente nefolositoare.

Situaţia aceasta cu totul absurdă ilustrează nu numai ignoranţa lui Mao în ce priveşte modul cum acţionează economia unei ţări, dar şi indiferenţa lui aproape metafizică pentru realitate – o trăsătură interesantă, poate, la un poet, dar cu totul altceva la un lider politic cu putere absolută. La bază se afla un profund dispreţ pentru viaţa umană. Cu puţin timp în urmă, îi mărturisise ambasadorului Finlandei: „Chiar dacă Statele Unite au bombe atomice mai puternice şi le îndreaptă asupra Chinei, făcând o gaură în pământ sau aruncându-l în aer, asta ar fi de o mare importanţă pentru sistemul solar, dar ar constitui o problemă nesemnificativă dacă priveşti universul ca pe un întreg”.

Voluntarismul lui Mao fusese întărit de experienţa lui recentă în Rusia. Adânc deziluzionat de demascarea lui Stalin de către Hruşciov în 1956, Mao a participat, la sfârşitul anului 1957, la o întrunire a liderilor comunişti. S-a întors de acolo convins că Rusia şi aliaţii ei abandonaseră socialismul şi deveniseră „revizionişti”. În ochii lui, China era singura ţară fidelă comunismului. El trebuia să indice noua cale. Megalomania şi voluntarismul se cam amestecau în mintea lui Mao.

Ideea lui fixă cu oţelul a fost acceptată fără discuţie ca şi celelalte obsesii ale lui. Dintr-odată i-a căşunat pe vrăbii – devorau grăunţele. Aşa că a mobilizat fiecare gospodărie: ieşeam cu toţii afară şi făceam zgomote infernale, bătând în orice obiect de metal, de la talgere la tigăi, ca să speriem vrăbiuţele din copaci care, până la urmă, trebuiau să cadă moarte de foame. Chiar şi astăzi îmi sună în urechi larma făcută de fraţii mei şi de mine, dar şi de membrii

guvernului, aşezaţi sub un copac uriaş din curtea noastră.

Nu trebuie uitate nici fantasticele obiective economice pe care le stabilea. Mao pretindea că producţia industrială a Chinei ar putea-o depăşi pe aceea a Statelor Unite şi Marii Britanii în decurs de cincisprezece ani. Pentru chinezi, aceste ţări reprezentau lumea capitalistă. Să le depăşim ar fi putut fi considerat un triumf asupra duşmanului. Aceste ţinte îi atrăgeau pe oameni, făceau apel la mândria lor şi le stârneau entuziasmul. Fuseseră umiliţi de refuzul Statelor Unite şi al majorităţii ţărilor occidentale mari de a le acorda recunoaşterea diplomatică şi acum puteau arăta lumii că erau în stare să o realizeze, că voiau să creadă în miracole. Mao le oferea inspiraţia. Energia populaţiei trebuia să-şi găsească o canalizare. Şi acum o găsise. Spiritul *gung-ho* era mai puternic decât prudenţa, tot aşa cum ignoranţa triumfa asupra raţiunii.

La începutul anului 1958, la scurtă vreme după întoarcerea lui de la Moscova, Mao a făcut o vizită de aproximativ o lună la Chengdu. Se înflăcărase la ideea că China putea face orice, mai ales să preia conducerea socialismului din mâinile Uniunii Sovietice. Când se afla în Chengdu, Mao a plănuit „Marele Salt înainte”. Oraşul i-a organizat o mare paradă, dar participanţii habar nu aveau de prezenţa lui acolo. Iar el s-a ascuns, în timpul parăzii s-a lansat un slogan „Femeile capabile pot pregăti o masă fără ingrediente”, inversând un vechi proverb chinezesc: „Oricât de capabilă ar fi o femeie nu poate pregăti o masă fără ingrediente”.

Oratoria exagerată devenise sarcină concretă. Fantezii imposibile trebuiau să devină realităţi.

În anul acela a fost o primăvară încântătoare. Într-una din zile, Mao a ieşit să se plimbe într-un parc numit „Căsuţa acoperită cu paie a lui Du Fu”, poetul Tang din secolul opt. Biroul Districtului Oriental al mamei trebuia să asigure securitatea în acea zonă a parcului, astfel că ea şi colegii ei patrulau cu conştiinciozitate făcând pe turiştii. Mao nu obişnuia însă să respecte un program sau să-şi anunţe dinainte mişcările, aşa că mama a aşteptat ore întregi într-o ceainărie, bând ceai ca să rămână trează. Cuprinsă de o stare de neastâmpăr, le-a spus colegilor că pleacă să se

mişte puţin. Dar a intrat în aria de securitate a Districtului Occidental, unde nu era cunoscută, şi a fost luată imediat în urmărire. Secretarul de partid al Districtului Occidental a primit rapoarte cu privire la „o femeie suspectă” şi a venit să constate personal cine era „femeia suspectă”; recunoscând-o, a izbucnit în râs: „Dar aceasta este vechea noastră tovarăşă Xia din Districtul Oriental!” Mama a fost însă criticată de şeful ei, şeful Districtului Guo, „pentru a fi rătăcit de colo-colo indisciplinată”.

Mao a vizitat şi un număr de ferme pe Platoul Chengdu. Până atunci, cooperativele agricole fuseseră mici. Mao a dispus pe loc ca toate cooperativele să se unească formând unităţi mai mari, care au fost numite ulterior „comunele poporului”.

Cu începere din acea vară, China a fost organizată în aceste noi unităţi, fiecare numărând între două mii şi douăzeci de mii de gospodării. Una dintre primele unităţi s-a aflat în regiunea Xushui, în provincia Hebei din Nordul Chinei, unitate pentru care Mao a făcut o pasiune subită. În zelul lui de a dovedi că meritau atenţia lui Mao, şeful local s-a lăudat că vor produce de zece ori mai multe grâne decât înainte. Mao a zâmbit cu gura până la urechi şi i-a răspuns: „Ce ai să faci cu toată producţia asta? La urma urmei, nu e aşa de rău să ai prea multă hrană. Statul nu o vrea. Toţi ceilalţi au destul ei înşişi. Dar fermierii de aici pot mânca pe săturate. Puteţi mânca şi cinci mese pe zi!” Mao se îmbăta cu apă rece, lăsându-se în voia visului etern al ţăranului chinez – mai multă hrană. După cuvintele lui Mao, sătenii au ieşit în întâmpinarea dorinţelor Marelui lor Conducător supralicitând şi spunând că produceau mai mult de un milion de pfunzi (50.000 kg) de cartofi pe *mu* (un *mu* reprezintă o şesime dintr-un acru; un acru aprox. = un pogon) şi peste 130.000 pfunzi (un pfund =453 g) de grâu pe *mu* şi varză cântărind cinci sute pfunzi fiecare căpăţână.

A urmat o perioadă când a te legăna în fantezii şi a le împărtăşi şi altora, dar şi a crede în ele devenise o practică împinsă dincolo de imaginabil. Ţăranii mutau recolta de pe mai multe parcele pe una singură, pentru a demonstra oficialităţilor de partid că produseseră o recoltă miraculoasă. Asemenea „potemkiniade agricole” erau

prezentate unor oameni de ştiinţă, reporteri, vizitatori din alte regiuni şi străini orbiţi sau care voiau să nu vadă. Deşi aceste recolte se stricau în general, în câteva zile, din cauza transplantări fără respectarea timpului potrivit sau a densităţii prea mari, vizitatorii nu aflau aceasta sau nu voiau să afle. O mare parte a populaţiei era atrasă în această lume confuză şi nebună. „Automistificarea în timp ce îi înşeli pe alţii” *(zi-qi-qi-ren)* a cuprins întreaga naţiune. Destul de mulţi oameni, printre care oameni de ştiinţă din domeniul agricol şi lideri ai partidului, afirmau că văzuseră cu propriii lor ochi miracolele. Iar cei ce nu se alăturau acestor relatări fanteziste începeau să se îndoiască şi să se învinovăţească. Sub o dictatură ca aceea a lui Mao, când informaţia era ţinută ascunsă şi falsificată, pentru oamenii de rând era foarte greu să aibă încredere în propria lor experienţă sau în cunoştinţele lor. Ca să nu mai spun că se confruntau acum cu un val uriaş de fervoare, ce cuprinsese întreaga naţiune şi avea să întunece orice urmă de raţiune. Devenise uşor să ignori realitatea şi să-ţi pui toată încrederea în Mao. Era cel mai uşor să te laşi dus de frenezia aceasta colectivă. Să te opreşti şi să te gândeşti şi să fii circumspect însemna să-ţi cauţi necazul cu orice preţ.

O caricatură oficială înfăţişa un om de ştiinţă sub chipul unui şoarece chiţăind: „La o maşină de gătit ca a ta nu poţi să fierbi decât apa pentru ceai”. Lângă el se afla un muncitor uriaş, care ridica gigantica poartă a unei ecluze, lăsând să curgă un val de fier topit, şi care îi răspundea: „Cât de mult poţi să bei?” Majoritatea celor care-şi dădeau seama de absurditatea situaţiei erau prea speriaţi ca să se pronunţe, mai cu seamă după Campania împotriva elementelor de dreapta din 1957. Căci aceia care şi-au exprimat unele îndoieli au fost imediat reduşi la tăcere sau daţi afară din slujbe, acţiune urmată de discriminare faţă de familie şi de un viitor sumbru pentru copiii lor.

În multe locuri, cetăţenii care refuzau să laude creşterile masive de producţie erau bătuţi până când cedau. La Yibin, şefi ai unităţilor de producţie erau atârnaţi cu mâinile legate la spate în piaţa publică a satului, unde erau bombardaţi cu întrebări de felul:

— Cât de mult grâu poţi să produci pe *mu?*

— Patru sute de *jin* (circa patru sute cincizeci pfunzi – o cantitate realistă).

Apoi, după ce era bătut:

— Cât grâu poţi să produci pe *mu?*

— Opt sute de *jin.*

Dar nici această cifră imposibil de realizat nu era suficientă.

Nefericitul era bătut în continuare sau lăsat să atârne acolo până când era auzit şoptind: „Zece mii de *jin*". Uneori, bietul om murea acolo pentru că refuza să mărească cifra sau, pur şi simplu, fiindcă nu apuca să o mărească suficient de mult.

Mulţi ţărani sau oficialităţi de origine ţărănească, implicaţi în astfel de scene, nu credeau în competiţia aceasta ridicolă, dar teama de a fi acuzaţi de neîncredere era mai puternică. Ei erau cei ce transmiteau ordinele partidului şi erau în siguranţă câtă vreme îl urmau pe Mao. Sistemul totalitar în care trăiau le subminase şi pervertise simţul răspunderii. Chiar şi medicii ajunseseră să ridice în slăvi însănătoşiri miraculoase ale unor bolnavi incurabili.

În complexul unde locuiam veneau camioane cu ţărani zâmbitori, care raportau realizări fantastice, depăşind toate recordurile. Într-o zi au adus un castravete monstruos, lung cât jumătate de camion. În altă zi o roşie purtată cu greutate de doi copii. Altă dată, un porc gigantic, care abia încăpuse în camion. Ţăranii pretindeau că aveau acasă un porc la fel de mare, deoarece, în mod evident, cel din camion era din carton. În ochii mei de copil el apărea însă ca adevărat. Poate că mă lăsam înşelată de toţi adulţii din jurul meu, care se comportau ca şi cum totul era real. Populaţia a învăţat să sfideze raţiunea şi să se lase convinsă de înşelăciune.

Întreaga naţiune a adoptat dublul limbaj. Cuvintele nu mai reprezentau realitatea, responsabilitatea şi adevăratele gânduri ale oamenilor. Minciunile alunecau uşor pe limbă deoarece cuvintele îşi pierduseră înţelesul şi, de aceea, încetaseră să mai fie luate în serios.

Situaţia s-a înrăutăţit prin înregimentarea continuă a societăţii. Când a instituit comunele ţărăneşti, Mao a spus că avantajul principal era acela că oamenii vor fi „uşor de

controlat”, deoarece vor trăi de aci înainte într-un sistem organizat şi nu vor mai fi lăsaţi de capul lor. Li se dăduseră deja ordine de foarte sus cum să-şi lucreze pământul. Tot Mao a fost acela care a rezumat întreaga agricultură în opt cuvinte: „solul, îngrăşămintele, apa, seminţele, sădirea în cuiburi dese, protecţie, supraveghere, tehnologie”. Comitetul Central al Partidului de la Peking a emis instrucţiuni pe două pagini, în care li se spunea ţăranilor din toată China cum să-şi îmbunătăţească tarlalele, în altă pagină, cum să folosească îngrăşămintele şi în alta, cum să sădească în cuiburi dese. Instrucţiunile acestea, de o incredibilă simplitate, trebuiau urmate cu stricteţe: ţăranii trebuiau să-şi răsădească plantele tot mai des, în cadrul unor campanii continue.

Încă un mijloc de înregimentare, devenit, pe atunci, o obsesie pentru Mao, erau cantinele în fiecare comună. În stilul lui fantezist, el definea comunismul ca un sistem de „cantine publice, care oferă mese gratuite”. Faptul că aceste cantine nu produceau ele însele alimentele necesare nu-l preocupa. În 1958, regimul a interzis efectiv să se ia masa acasă. Fiecare ţăran trebuia să mănânce la cantina comunei. Ustensilele de bucătărie, precum ceaunele – şi, în unele locuri, banii – erau proscrise. Statul şi comuna urmau să aibă grijă de toţi cetăţenii. În fiecare seară, după o zi de muncă, ţăranii se înşirau la uşa cantinei şi mâncau pe săturate, ceea ce nu li se mai întâmplase în trecut, chiar în anii cei mai buni şi în regiunile cele mai fertile. Acum ei consumau şi prăpădeau întreaga rezervă de hrană. Se aşezau la rând şi pe câmp, dar cât de mult munceau nu mai conta, pentru că produsele aparţineau acum statului şi nu mai aveau o legătură cu viaţa lor. Mao prezisese doar că China se îndrepta spre o societate comunistă care, pentru chinezi, însemna „să împărţi bunurile materiale” şi, prin aceasta, ţăranii înţelegeau că vor primi oricum o parte, indiferent cât vor munci. În absenţa oricărui stimulent, se duceau pe câmp şi trăgeau un somn bun.

Faptul că agricultura era neglijată se datora şi priorităţii acordate oţelului. Mulţi ţărani erau extenuaţi după ce petreceau ore întregi căutând combustibil, şpan şi obiecte din fier, chiar minereu şi întreţinând focul continuu; aşa că

munca la câmp era lăsată pe seama femeilor şi copiilor, care trebuiau să se descurce cum puteau, făcând totul manual, deoarece şi animalele erau implicate în producţia de oţel. În toamna lui 1958, când a venit vremea recoltei, abia zăreai câţiva ţărani pe câmp.

Eşecul strângerii recoltei, şi aşa sărace, din 1958 a reprezentat un avertisment pentru penuria de alimente care se prefigura, chiar dacă statisticile oficiale arătau o creştere de două ori a producţiei agricole. S-a anunţat oficial că producţia de grâu în China anului 1958 a depăşit-o pe aceea a Statelor Unite. Ziarul partidului *People's Daily,* a iniţiat un sondaj al opiniei publice cu titlul: „Cum vom face faţă problemei unei producţii prea mari de hrană".

Departamentul tatălui meu răspundea de presa din Sichuan, care publica ştiri extravagante ca toate ziarele din China. Presa era vocea partidului, iar când era vorba de politica partidului, nici tata, nici altcineva din media nu aveau un cuvânt de spus. Ei făceau parte dintr-o uriaşă curea de transmisie. Tatăl meu urmărea însă alarmat situaţia nou creată: singurul lucru pe care-l putea face era să apeleze la conducătorii partidului.

Astfel că, la sfârşitul lui 1958, a trimis o scrisoare Comitetului Central din Peking, în care arăta că modul acesta de a realiza producţia de oţel era inutil şi ducea la risipirea forţelor de muncă: ţăranii erau extenuaţi, munca lor era zadarnică şi exista o penurie de alimente. Făcea un apel la măsuri urgente. Scrisoarea i-a fost înmânată guvernatorului, pentru a o transmite mai departe. Guvernatorul Lee Da-zhang era numărul doi în provincie. El îi dăduse prima slujbă tatei atunci când venise la Chengdu de la Yibin şi îl trata ca pe un prieten.

Guvernatorul Lee i-a spus însă tatălui meu că nu va trimite scrisoarea mai departe. Nu conţinea nicio noutate, a spus el. „Partidul ştie tot. Ai încredere în el". Mao spusese că, în niciun caz, populaţia nu trebuia descurajată. „Marele Salt înainte" modificase psihologia chinezilor, transformându-i din nişte indivizi pasivi într-un popor care poate face ceva, care şi-a însuşit principiul „ridică-te şi mergi", spusese el, şi acest spirit nou nu trebuie descurajat.

Guvernatorul Lee i-a mai adus la cunoştinţă tatei că

liderii provinciali îi dăduseră porecla periculoasă de „Opoziţie”, întrucât lăsase să-i scape în faţa lor unele dezacorduri. Şi că doar datorită celorlalte calităţi, **loiali**tatea lui totală faţă de partid şi simţului rigid al disciplinei, tata mai era încă în poziţia în care era. „Norocul tău, a spus guvernatorul, este că ţi-ai arătat îndoielile doar către Partid, şi nu în public”. L-a prevenit pe tata că ar putea da de necazuri serioase, atât el şi familia lui, cât şi „alţii”, inclu zându-se cu aceşti „alţii” şi pe el însuşi, prietenul lui, dacă tatăl meu ar insista să exprime asemenea îngrijorări. Tatăl meu nu a mai insistat. Fusese pe jumătate convins de argumentele prietenului său şi riscul era prea mare. Ajunsese la acel stadiu când nu mai era incapabil de compromisuri.

Dar tatăl meu şi colegii lui din Departamentul de Afaceri Publice adunaseră un număr mare de plângeri, ceea ce făcea parte din sarcina lor de serviciu, şi le transmiseseră la Peking. Se simţea o nemulţumire generală, atât în sânul populaţiei, cât şi printre oficialităţi. Adevărul era că Marele Salt înainte declanşase cea mai serioasă sciziune în conducere de când comuniştii luaseră puterea, cu zece ani în urmă. Mao a trebuit să renunţe la cel mai puţin important din cele două posturi principale, cel de preşedintele statului, în favoarea lui Liu Shaoqi, care a devenit al doilea om în China. Prestigiul lui reprezenta însă numai o mică parte din prestigiul lui Mao, care şi-a păstrat postul-cheie de şef al partidului.

Vocile disidenţilor au devenit însă atât de puternice încât partidul a trebuit să convoace o conferinţă specială, care s-a ţinut la sfârşitul lunii iunie 1959 în staţiunea montană Lushan din centrul Chinei. La conferinţă, ministrul Apărării, mareşalul Peng Dehuai, i-a adresat o scrisoare lui Mao în care critica ce se întâmplase în timpul Marelui Salt înainte şi recomanda o abordare realistă a economiei. Scrisoarea era însă destul de reţinută şi de fapt se încheia pe nota obligatorie de optimism (în cazul dat, ideea de a ajunge din urmă Marea Britanie în patru ani). Deşi Peng era unul din cei mai vechi camarazi ai lui Mao şi unul din apropiaţii lui, Mao nu accepta nici cea mai uşoară critică, mai ales într-un moment când era în defensivă, întrucât ştia că greşise.

Folosind limbajul jignit şi îndurerat care îi plăcea atât de mult, Mao a descris scrisoarea ca pe „un bombardament cu intenţia să dărâme dn temelii Lushan”. S-a îndărătnicit şi a prelungit lucrările conferinţei mai mult de o lună, atacându-l cu sălbăticie pe mareşalul Peng. Atât Peng cât şi câţiva susţinători de-ai lui au fost calificaţi drept „oportunişti de dreapta”. Peng a fost dat afară din minister şi pus în arest la domiciliu. Ulterior a fost pensionat înainte de termen la Sichuan unde i s-a asigurat o slujbă măruntă.

Mao a trebuit să unelteaască serios ca să se menţină la putere. În aceasta era un maestru desăvârşit. Lectura lui preferată, pe care o recomanda şi altor lideri de partid, era o colecţie clasică de mai multe volume despre putere şi intrigile de curte. De fapt, guvernarea lui Mao poate fi cel mai bine înţeleasă dacă o comparăm cu o curte medievală, în care el îşi exercita puterea, hipnotizându-şi curtenii şi supuşii. Era un desăvârşit maestru şi în politica lui „divide et impera” şi în manipularea înclinaţiei omului de a-şi da semenul pradă lupilor. Până la urmă, puţini lideri de vârf l-au susţinut pe mareşalul Peng, deşi erau, şi ei, dezamăgiţi de politica dusă de Mao. Singurul care a putut evita să-şi manifeste părerea a fost secretarul general al partidului, Deng Xiaoping, care îşi fracturase piciorul. Mama vitregă a lui Deng mormăia mereu: „Am lucrat pământul toată viaţa mea, dar n-am auzit niciodată de asemenea metode absurde de a munci pământul!” Iar când Mao a aflat cum îşi rupsese Deng piciorul – jucând biliard – a comentat: „Cât de oportun”.

Comisarul Li, primul secretar pentru Sichuan, s-a întors după conferinţă la Chengdu cu un document conţinând observaţiile făcute de Peng la Lushan. Acest document a fost distribuit funcţionarilor de la gradul 17 în sus şi li s-a cerut să se pronunţe dacă erau sau nu de acord cu ele.

Tatăl meu auzise ceva despre divergenţele de la Luchan de la guvernatorul provinciei Sichuan. La o şedinţă de „analiză”, tata a făcut câteva declaraţii vagi cu privire la scrisoarea lui Peng. După aceea, a făcut ceva ce nu mai făcuse niciodată: a prevenit-o pe mama că era o capcană. Iar mama a fost foarte emoţionată, constatând că, pentru prima oară, tata pusese interesul ei înaintea regulilor

partidului. Spre marea ei surpriză, o mulţime de cetăţeni păreau să fi fost şi ei preveniţi, căci la „analiza” colectivă, jumătate din colegi şi-au manifestat indignarea după lectura scrisorii lui Peng şi au declarat că criticile acestuia erau „cu totul nefondate”. Alţii păreau să-şi fi pierdut uzul vorbirii şi au mormăit nişte fraze evazive. Un tip a reuşit să o scalde, spunând: „Eu nu sunt în situaţia de a fi sau de a nu fi de acord, deoarece nu cunosc dacă faptele prezentate sunt reale. Dacă este aşa, îl voi sprijini. Evident că nu o voi face dacă nu sunt adevărate”.

Şeful biroului pentru cereale şi şeful oficiului poştal din Chengdu erau amândoi veterani ai Armatei Roşii şi luptaseră sub comanda mareşalului Peng. Ambii s-au declarat de acord cu cele spuse de bătrânul şi venerabilul lor comandant, adăugând şi propriile lor experienţe din cele trăite în sate în sprijinul observaţiilor lui Peng. Mama şi-a pus întrebarea cum de aceşti bătrâni soldaţi nu ştiau de capcana în care căzuseră. Dacă ştiau, s-au comportat eroic. Îşi dorea şi ea să fi avut curajul lor. Dar ea trebuia să se gândească la copii – ce li s-ar putea întâmpla, ce s-ar alege de ei? Unde era spiritul liber din timpul studenţiei? s-a întrebat ea cu oarecare amărăciune. Iar când i-a venit rândul, a spus: „Opiniile din scrisoare nu corespund cu politica Partidului din ultimii ani”.

Cu toate acestea, şeful ei, dl Guo, a fost de părere că luarea ei de cuvânt era cu totul nesatisfăcătoare, deoarece nu reuşise să-şi declare atitudinea. Zile întregi, mama a trăit într-o stare de îngrijorare. Veteranii din Armata Roşie, care-l sprijiniseră pe Peng, au fost denunţaţi ca „oportunişti de dreapta”, daţi afară din slujbe şi trimişi la munca de jos. Mama a fost convocată într-o şedinţă în care i-au fost criticat „tendinţele de dreapta”. Dl Guo a amintit încă una din „gravele ei erori”. În 1959, se dezvoltase în Chengdu un soi de piaţă neagră, pe care se vindeau pui şi ouă. Deoarece comunele preluaseră puii de la ţăranii individuali şi nu erau în stare să-i crească în crescătorii, puii şi ouăle dispăruseră din magazine, care erau proprietate de stat. Câţiva ţărani reuşiseră cumva să păstreze sub pat unul sau doi pui şi acum îi vindeau pe ascuns la preţuri de douăzeci de ori mai mari. Funcţionarii erau trimişi în fiecare zi să-i

prindă pe ţărani. I-a venit rândul şi mamei să ia parte în acele razii, dar ea i-a argumentat dlui Guo astfel: „Ce e rău să le dai oamenilor lucrurile de care au nevoie? Dacă există cerere, ar trebui să existe şi ofertă”. Din cauza acestei păreri, mama a fost avertizată cu privire „la tendinţele ei de dreapta”.

Epurarea „oportuniştilor de dreapta” a zdruncinat din nou partidul, deoarece foarte mulţi funcţionari erau de acord cu Peng. Lecţia pe care trebuiau să o accepte era că autoritatea lui Mao nu putea fi pusă la îndoială – chiar dacă era evident că greşea. Funcţionărimea şi-a dat seama că, oricât de sus s-ar afla-în definitiv, Peng fusese ministrul Apărării – sau oricare îi era poziţia – Peng fusese un favorit recunoscut al lui Mao – va cădea cu siguranţă în dizgraţie. Mai ştiau şi că nu-ţi puteai spune părerea şi apoi să-ţi dai demisia, nici nu puteai demisiona pe tăcute: demisia era privită ca un protest inacceptabil. Nu exista nicio ieşire. Gurile membrilor de partid, ca şi gura populaţiei, erau acum pecetluite. Marele Salt înainte a intrat de acum într-o fază de excese şi mai nebuneşti. Au fost impuse de la vârf tot mai multe obiective economice imposibil de realizat. Tot mai mulţi ţărani au fost mobilizaţi să producă oţel. Şi tot mai multe ordine arbitrare au curs provocând haos în ţară.

La sfârşitul anului 1958, când Marele Salt înainte atinsese punctul culminant, a fost lansat un proiect uriaş de construcţii: zece mari imobile trebuiau terminate în zece luni în capitala Peking, pentru a sărbători, la 1 octombrie 1959, a zecea aniversare a întemeierii Republicii Populare.

Unul din cele zece imobile era Marea Casă a Poporului, un edificiu cu coloane, în stilul sovietic, în partea de vest a Pieţei Tiananmen. Frontonul de marmură avea o lungime de peste un sfert de milă, iar în sala principală, a banchetelor, împodobită cu candelabre, puteau intra mai multe mii de persoane. Aici urmau să se ţină întrunirile importante şi tot aici liderii aveau să-i primească pe vizitatorii străini. Încăperile grandioase au fost numite după provinciile Chinei. Tatălui meu i-a revenit răspunderea decorării Camerei Sichuan şi, când lucrarea a fost terminată, i-a invitat pe liderii partidului, care avuseseră legături cu Sichuan, să o viziteze. Deng Xiaoping, originar

din Sichuan, dar şi bunul lui prieten, mareşalul Ho Lung, un faimos Robin Hood chinez, şi unul din creatorii Armatei Roşii, au fost prezenţi.

La un moment dat, tata a fost solicitat în altă parte şi i-a lăsat împreună cu un vechi coleg de-al lor – fratele lui Deng – la o discuţie liberă. Când a revenit, l-a auzit pe mareşalul Ho spunându-i fratelui lui Deng, în timp ce-l arăta pe Deng: „El ar trebui să fie cu adevărat pe tron”. Când şi-au dat seama că tatăl meu era prezent, s-au oprit din conversaţie.

După acest incident, tata a fost tare îngrijorat. Şi-a dat seama că auzise fără să vrea frânturi din dezacordul de la vârf. Orice ar fi făcut sau n-ar fi făcut i-ar fi putut provoca necazuri mari. Adevărul este că lui nu i s-a întâmplat nimic; dar când mi-a povestit, zece ani mai târziu, acest incident, a recunoscut că de atunci trăise cu teama unui posibil dezastru. „Doar să fi auzit şi te făceai vinovat de trădare”, a spus el folosind un termen care însemna „o crimă pedepsită cu decapitarea”.

Ce auzise el nu era altceva decât indiciul unor dezamăgiri provocate de Mao, sentiment împărtăşit de mulţi lideri la vârf, chiar şi de noul preşedinte Liu Shaoqi.

În toamna anului 1959, Liu a venit la Chengdu pentru a inspecta o comună numită „Splendoarea Roşie”. În anul precedent, Mao fusese foarte entuziasmat de producţia astronomică de orez a acestei comune, înainte să sosească Liu, oficialităţile locale au făcut o razie, adunând pe toţi cei care le-ar fi putut crea probleme şi i-a încuiat într-un templu. Dar Liu a avut o „cârtiţă” şi, pe când trecea prin faţa templului, s-a oprit şi a cerut să arunce o privire înăuntru. Oficialităţile au născocit o mulţime de scuze, pretinzând chiar că templul era pe punctul de a se prăbuşi, dar Liu a refuzat să se lase convins. În cele din urmă, lacătul mare şi ruginit a fost deschis şi un grup de ţărani sărăcăcioşi au apărut în lumină. Oficialităţile, jenate, au început să-i explice lui Liu că aceştia erau „agitatori”, care fuseseră încuiaţi pentru că l-ar fi putut agresa pe distinsul vizitator. Ţăranii închişi au rămas tăcuţi. Conducătorii comunei, deşi complet neputincioşi din punct de vedere politic, aveau puteri nemăsurate asupra vieţii oamenilor. Dacă voiau să pedepsească pe cineva, îi puteau da cea mai

cumplită muncă de făcut, cea mai redusă hrană şi puteau inventa orice scuză pentru a-l hărţui, denunţa, chiar aresta.

Preşedintele Liu a pus câteva întrebări, dar ţăranii doar au zâmbit şi au mormăit ceva. În ce îi privea, era de preferat să-l ofenseze pe preşedintele ţării decât pe şefii locali. Preşedintele urma să plece peste câteva minute la Peking, dar şefii comunei rămâneau cu ei pentru tot restul vieţii lor.

La scurt timp după această întâmplare, un alt lider important a venit la Chengdu, mareşalul Zhu De, însoţit de unul din secretarii particulari ai lui Mao. Zhu De era şi el originar din Sichuan şi fusese comandantul Armatei Roşii şi artizanul militar al victoriei comuniştilor. Din 1949, trăise însă retras. El a vizitat câteva comune în apropiere de Chengdu şi apoi s-a plimbat pe malul Râului de Mătase, admirând pavilioanele, pâlcurile de bambuşi şi ceainăriile cuibărite printre sălciile de pe mal. A exclamat emoţionat: „Sichuan este în adevăr un loc paradiziac...” S-a exprimat în stilul folosit în poeme. Secretarul lui Mao nu s-a lăsat mai prejos şi a completat în modul poetic tradiţional: „Păcat că adierile mincinoase şi falsul comunism distrug totul!” Mama îi însoţea şi şi-a spus în sinea ei: „Din toată inima sunt alături de ei”.

Neîncrezător în colegii lui şi încă furios în urma atacurilor suferite la Lushan, Mao s-a încăpăţânat să continue politica lui economică nebunească. Deşi era conştient de dezastrele pe care le provoca şi accepta în mod discret că unele din cele mai irealizabile să fie revizuite, ca să nu-şi piardă „faţa” nu putea să renunţe cu totul la ele. Între timp, la începutul anilor şaizeci, marea foamete a cuprins întreaga Chină.

La Chengdu, raţia lunară de alimente pentru un adult a fost redusă la nouăsprezece pfunzi de orez, trei uncii şi jumătate de untdelemn şi trei uncii şi jumătate de carne, când se găsea. Nimic altceva nu se mai găsea decât cu greu, nici măcar varză. Multe persoane au suferit de edeme; din cauza subnutriţiei, se acumula un lichid sub piele. Pacientul căpăta o culoare galbenă şi se umfla. Remediul cel mai popular era să mănânce chlorella, despre care se credea că era bogată în proteine. Chlorella se

dezvoltă în urină, astfel că lumea nu se mai ducea la toaletă şi urina în scuipători, în care puneau apoi seminţe de chlorella. Aceste seminţe se transformau în câteva zile în ceva ce semăna cu nişte icre verzi de peşte. Erau apoi scurse din urină, spălate şi fierte împreună cu orezul. Erau cu adevărat dezgustătoare, dar edemele se dezumflau.

La fel cu toţi ceilalţi, tata avea dreptul la o raţie redusă de alimente, dar, ca funcţionar superior, se bucura de unele privilegii. În complexul în care locuiam, existau două cantine, una mică pentru directorii departamentali cu soţiile şi copiii lor, şi alta mai mare pentru toţi ceilalţi, în care intrau bunica, mătuşa Jun-ying şi femeia de serviciu. Cel mai adesea, ne luam mâncarea de la cantină şi o mâneam acasă. Cantinele erau mai bine aprovizionate decât localurile din stradă. Guvernul regional avea propria lui fermă şi mai existau şi „daruri" de la guvernele „judeţene". Aceste preţioase surplusuri erau împărţite între cantine, iar cantina mică era tratată în mod preferenţial.

Făcând parte din oficialii Partidului, părinţii mei aveau şi cupoane speciale pentru alimente. Eu obişnuiam să merg cu bunica la un magazin special, în afara complexului, ca să cumpărăm alimente în schimbul cupoanelor. Cupoanele mamei erau albastre şi îi dădeau dreptul la cinci ouă, aproape o uncie de soia şi tot atât zahăr pe lună. Cupoanele tatei erau galbene. El avea dreptul la o cantitate dublă decât a mamei, datorită rangului său mai înalt. Familia mea aduna mâncarea de la cantină şi din celelalte surse şi serveam masa acasă împreună. Adulţii dădeau întotdeauna din porţia lor copiilor, aşa că eu n-am suferit de foame. Dar adulţii sufereau cu toţii de subnutriţie, şi bunica a făcut un uşor edem. A cultivat chlorella acasă şi mi-am dat seama că adulţii o mâncau, deşi nu mi-au spus niciodată la ce folosea. Îmi amintesc că, odată, am încercat să o gust, dar am scuipat-o imediat pentru că era de-a dreptul scârboasă şi nu m-am mai atins niciodată de ea.

Nu eram conştientă că foametea făcea ravagii în jurul meu. Într-o zi, mergeam spre şcoală şi mâneam un corn fierbinte, când cineva s-a repezit la mine şi mi l-a smuls din mână. După ce mi-am revenit din spaimă, am zărit spatele cuiva slab şi negru, în pantaloni scurţi şi cu nişte picioare

goale care alerga pe drum devorând cornul. Când le-am povestit părinţilor ce mi se întâmplase, am observat cum tata s-a întristat. M-a mângâiat pe păr şi mi-a spus: „Eşti norocoasă. Alţi copii ca tine mor de foame”.

Aveam pe atunci probleme cu dinţii şi trebuia să merg des la spital. De fiecare dată când intram acolo, mi se făcea rău de aspectul oribil al multor pacienţi cu membre umflate, lucioase, aproape transparente. Erau aduşi pe tărgi la spital şi erau atât de mulţi. Când am întrebat-o pe dentistă de ce boală sufereau, ea a oftat: „Edem”. Am întrebat-o în continuare ce însemna acest cuvânt şi ea a mormăit ceva care avea o vagă legătură cu hrana.

Aceşti bolnavi de edem erau majoritate ţărani. Inaniţia era mult mai gravă la ţară deoarece pentru ţărani nu existau raţii asigurate. Politica guvernului era să se asigure hrană întâi pentru oraşe şi asta însemna că şefii comunelor trebuiau să ia cerealele de la ţărani cu forţa. În multe locuri, ţăranii care încercau să ascundă alimentele erau arestaţi sau bătuţi şi torturaţi. Şefii comunelor care refuzau să ia produsele de la ţăranii flămânzi erau concediaţi şi, unii, chiar maltrataţi fizic. Consecinţa a fost tragică, ţăranii care erau producătorii hranei au murit cu milioanele pe tot întinsul Chinei.

Am aflat mai târziu că rude de-ale mele din Sichuan până în Manciuria au murit în timpul foametei. Printre ele a fost fratele retardat al tatei. Mama lui murise în 1958 şi când s-a declanşat foametea, nu i-a putut face faţă, întrucât nu asculta de sfaturile nimănui. Raţiile erau alocate lunar şi el şi-a mâncat-o pe a lui în primele zile fără să lase nimic pentru restul lunii. Curând au murit de foame sora bunicii mele, Lan, şi soţul ei, „Credinciosul” Pei-o, care fuseseră trimişi într-o regiune inospitalieră din nordul depărtat al Manciuriei din cauza vechilor lui legături cu spionajul Guomindangului. Când a început să se împuţineze hrana, autorităţile satelor au alocat raţiile după propriile lor priorităţi nescrise. Statutul de „paria” al lui Pei-o însemna că el şi soţia lui erau printre primii cărora nu li se acordau alimente. Copiii lor au supravieţuit pentru că părinţii le cedau partea lor. A murit şi tatăl soţiei lui Yu-lin. În ultimele zile, mâncase umplutura pernei lui şi cozi împletite de

usturoi.

Aveam aproape opt ani când, într-o seară, a intrat în casa noastră o femeie micuţă şi arătând foarte bătrână, cu o faţă foarte ridată. Era atât de slabă şi de fragilă, că o simplă adiere o putea doborî. Ea a căzut la picioarele mamei şi şi-a lovit fruntea de pardoseală, numind-o „salvatoarea fiicei mele”. Era mama servitoarei noastre. „Dacă nu erai dumneata, a spus ea, fiica mea nu ar fi supravieţuit...”

Eu nu am înţeles pe deplin semnificaţia acestor cuvinte decât o lună mai târziu, când a sosit o scrisoare pentru femeia noastră de serviciu. În ea se spunea că mama ei murise la scurt timp după ce ne vizitase, când ne transmisese că atât soţul, cât şi fiul ei mai mic muriseră. Nu am să uit niciodată hohotele de plâns ale servitoarei noastre, stând pe terasă rezemată de un stâlp de lemn şi străduindu-se să-şi înăbuşe gemetele în batistă. Plângea şi bunica, stând pe pat cu picioarele încrucişate. Eu m-am ascuns într-un colţ, lângă plasa contra ţânţarilor care acoperea patul meu. O auzeam pe bunica murmurând: „Comuniştii sunt buni, dar toţi aceşti oameni sunt morţi”.

Mulţi ani mai târziu, am auzit că celălalt frate al femeii noastre de serviciu şi soţia lui au murit curând după aceea. În comunele înfometate, familiile proprietarilor de pământ erau trecute de fiecare dată în josul lisei când era vorba de primit alimente.

În anul 1989, un funcţionar care lucrase pentru programul de asistenţă împotriva foametei mi-a spus că el aprecia numărul total al celor morţi în provincia Sichuan la şapte milioane, ceea ce ar însemna zece la sută din întreaga populaţie a unei provincii bogate. O cifră estimativă pentru numărul de morţi din întreaga ţară este în jur de treizeci de milioane.

Într-una din zilele anului 1960, fetiţa de trei ani a vecinei mătuşii Jun-ying din Yibin a dispărut de acasă. Câteva săptămâni mai târziu, vecina a văzut o fetiţă care se juca pe stradă îmbrăcată într-o rochiţă care semăna cu cea a fiicei ei. Apropiindu-se, a examinat-o şi a descoperit un semn prin care a identificat-o ca fiind a fetiţei sale. A raportat imediat poliţiei şi s-a descoperit că părinţii acelei fetiţe vindeau carne uscată la vânt. Aceştia răpeau şi

ucideau bebeluşi şi îi vindeau drept carne de iepure la preţuri exorbitante. Cuplul a fost executat, dar cazul a fost muşamalizat. S-a ştiut însă peste tot că uciderea de copii mici a fost practică curentă pentru o perioadă de timp.

Mulţi ani mai târziu, l-am întâlnit pe un coleg de-al tatălui meu, un om foarte blând şi capabil, care nu exagera în mărturiile sale. El mi-a povestit, foarte emoţionat, ce văzuse într-o comună în timpul foametei. Era într-o regiune în care recolta fusese bună, dar nu fusese culeasă, deoarece bărbaţii fuseseră trimişi să producă oţel, iar cantina comunală a risipit o mare parte din ce aveau. Rezultatul a fost că treizeci şi cinci la sută din ţărani au murit de foame. Mi-a mai relatat că într-o zi un sătean a năvălit în camera lui şi s-a trântit pe jos, urlând că comisese o crimă oribilă şi cerea să fie pedepsit. S-a aflat mai târziu că îşi ucisese propriul prunc şi îl mâncase. Simţise cum foamea devenise o forţă de nestăpânit care l-a împins să ia cuţitul. Colegul tatei a ordonat, cu lacrimi în ochi, ca ţăranul să fie arestat. Mai târziu omul a fost împuşcat, ca un avertisment pentru ucigaşii de copii.

S-a găsit şi o explicaţie oficială pentru foamete. Şi anume că Hruşciov forţase China să plătească toată odată datoria uriaşă pe care o făcuse în timpul războiului coreean, când venise în ajutor Coreei de Nord, Regimul s-a bazat pe trişa experienţă a majorităţii populaţiei, compusă din ţărani fără pământ, hăituiţi de creditori lipsiţi de inimă pentru a plăti arenda sau a restitui împrumuturile. Găsind Uniunea Sovietică vinovată pentru această tragedie, Mao şi-a creat şi un duşman extern împotriva căruia a reuşit să atragă de partea lui populaţia.

O altă cauză menţionată curent au fost „calamităţile naturale fără precedent”. China este o ţară uriaşă şi vremea rea produce în fiecare an pagube undeva. Nimeni însă, în afară de cei mai înalţi conducători, nu are acces la informaţiile cu privire la situaţia meteorologică, considerată o problemă de securitate naţională. Adevărul este că, din cauza lipsei de mobilitate a populaţiei, puţini erau informaţi cu privire la regiunea alăturată sau chiar de partea cealaltă a muntelui. Mulţi credeau pe atunci, şi mai cred şi acum, că foametea era cauzată de dezastre naturale. Nu am date

complete, dar, dintre toate persoanele cu care am vorbit din diferite părţi ale Chinei, foarte puţine aveau cunoştinţă de calamităţi naturale în regiunile lor. Ei îmi povesteau doar despre morţii din cauza inaniţiei.

La începutul anului 1962, a avut loc o conferinţă la care au participat şapte mii de oficiali de la vârf şi unde Mao le-a spus că foametea a fost cauzată în proporţie de şaptezeci la sută de dezastre naturale şi de treizeci la sută de erori umane. Preşedintele Liu Shaoqi a intervenit spontat spunând că a fost cauzată treizeci la sută de dezastre naturale şi şaptezeci la sută de erori umane. Tatăl meu participase la conferinţă şi când s-a întors acasă, i-a spus mamei: „Mi-e teamă că tovarăşul Shaoqi va da de necaz”.

Când discursurile au fost transmise oficialităţilor de rang inferior, cum era mama, declaraţiile preşedintelui Liu au fost omise. Populaţiei nici măcar nu i s-au pus la dispoziţie cifrele lui Mao. Ascunzându-i-se informaţiile, populaţia a putut fi ţinută sub control şi nu s-au auzit plângeri împotriva Partidului Comunist. În afară de faptul că în ultimii ani mulţi disidenţi fuseseră omorâţi sau suprimaţi pe alte căi, populaţiei nu-i era deloc clar dacă Partidul Comunist era vinovat. Nu ieşiseră la iveală dovezi de corupţie în felul în care oficialităţile stocau cerealele. Activiştii de partid trăiau doar într-o mică măsură mai bine decât lumea obişnuită. De fapt, în unele sate erau primit înfometa – şi primii morţi. Foametea a fost mult mai gravă decât sub regimul Guomindangului, dar *arăta* altfel: pe vremea Guomindangului, foametea domnea alături de extravaganţe ostentative şi nestânjenite de nimeni.

Înainte de foamete, mulţi activişti comunişti, proveniţi din familii de moşieri, şi-au adus familiile să locuiască cu ei la oraş. Când s-a declanşat foametea, partidul a dat ordinul ca aceşti oameni în vârstă să fie trimişi îndărăt în satele lor ca să împărtăşească viaţa grea – adică foametea – cu ţărănimea locală. Ideea era ca oficialii partidului să nu fie percepuţi ca folosindu-şi privilegiile în beneficiul rudelor lor „duşmanii de clasă”.

Am informaţii că bunici de-ai prietenilor mei au trebuit să părăsească Chengdu şi au murit de foame.

Mulţi ţărani trăiau într-o lume a lor, care nu depăşea

graniţele satului, şi aruncau vina pe şefii lor imediaţi şi pe ordinele catastrofale pe care le dădeau. Circulau cântecele populare, în care se spunea că partidul era bine condus acolo sus, dar şefii de jos erau putrezi.

Marele Salt înainte şi cumplita foamete i-au zdruncinat profund pe părinţii mei. Deşi nu aveau o imagine perfectă a lucrurilor, ei nu credeau în explicaţii cu „calamităţile naturale” şi sentimentul predominant era unul de vinovăţie. Cum lucrau în domeniul propagandei, se aflau chiar în inima mecanismului de dezinformare. Pentru a-şi salva conştiinţa şi pentru a evita rutina minciunilor zilnice, tatăl meu s-a înscris voluntar să ajute comunele în lupta împotriva foametei. Aceasta însemna să stea şi să sufere de foame împreună cu ţăranii. Acţiunea lui se înscria în linia indicaţiilor lui Mao „să împărţi şi la bine şi la rău soarta maselor”, dar nu i-a fost aprobată de colegii săi, care trebuiau să-l însoţească cu rândul, ceea ce detestau fiindcă însemna să sufere şi ei de foame.

De la sfârşitul anului 1959 şi până în 1961, cea mai grea perioadă a foametei, abia l-am văzut pe tatăl meu. Cât era la ţară, mânca frunze de cartofi, ierburi şi coajă de copac, la fel cu ţăranii. Într-o zi, pe când mergea pe marginea unui şanţ, între lanurile de orez, a zărit o umbră de ţăran, într-atât era de scheletic, care se mişca extrem de încet şi cu mare dificultate. Apoi a dispărut. Tata a dat fuga să ajungă la el, dar l-a găsit zăcând pe pământ, deja mort de inaniţie.

Tata era complet abătut de tot ce vedea zilnic, deşi rareori avea acces la ce era mai rău, întrucât, în mod obişnuit, activiştii locali îl înconjurau oriunde se ducea. Cu timpul, a început să sufere de o puternică hepatomegalie şi de edem – dar şi de o profundă depresie. Adesea, când se întorcea din deplasările sale, intra direct în spital. În vara anului 1961, a stat în spital mai multe luni. Se schimbase. Nu mai era puritanul sigur de el din trecut. Nici partidul nu mai era mulţumit de el. Începuse să fie criticat pentru că „îi slăbise voinţa revoluţionară” şi, drept urmare, s-a dat dispoziţia să fie scos din spital.

Tata a început să-şi petreacă mult timp la pescuit. Peste drum de spital era un râu frumos, numit Pârâul de Jad. Sălcii pletoase se aplecau şi-i atingeau apele şi norii se

reflectau în oglinda lui. Eu obişnuiam să mă lungesc pe mal, să urmăresc norii şi pe tata pescuind. În aer plutea un miros de bălegar. Sus, pe mal, erau terenurile ce aparţineau spitalului, odinioară parfumate de straturile de flori, acum transformate în grădină de legume ca să poată oferi un plus de hrană pentru pacienţi şi angajaţii spitalului. Chiar şi acum, când îmi închid ochii, văd larvele de fluturi rozând frunzele de varză. Fraţii mei le prindeau pentru tata care le folosea drept momeală. Grădina de zarzavat avea însă un aspect jalnic, se vedea bine că doctorii şi infirmierele nu erau experţi în grădinărit.

În toată istoria Chinei, învăţaţii şi mandarinii se întorceau prin tradiţie spre pescuit atunci când erau deziluzionaţi de faptele împăratului. Pescuitul reprezenta o retragere în natură, o evadare din politica momentului. Era un simbol al revenirii la realitate şi al refuzului de a coopera.

Tatăl meu prindea rareori un peşte şi îmi amintesc cum odată a compus un poem care începea aşa: „Nu pentru peşte mă duc eu la pescuit”. Tovarăşul lui de pescuit, un alt director adjunct din departamentul pe care îl conducea, îi ceda mereu o parte din peştele prins. Această generozitate se datora faptului că în 1961, în plină foamete, mama rămăsese din nou însărcinată şi chinezii consideră că peştele este esenţial pentru un păr sănătos al viitorului copil. Mama însă nu-şi mai dorea un copil. Amândoi trăiau din salarii, ceea ce însemna că statul nu le mai asigura gratuit doici şi guvernante. Cu patru copii, bunica şi o parte din familia tatei de întreţinut nu mai puteau pune bani deoparte.

O bună parte din salariul tatei se ducea pe cărţi, mai ales volume uriaşe de lucrări clasice, din care un singur set înghiţea două luni de salariu. Bunica mai protesta mormăind din când în când: alţi funcţionari superiori în poziţia lui făceau aluzii către edituri şi primeau exemplare gratuite „în scop de documentare”, dar tata insista să plătească tot ce cumpăra.

Sterilizarea, avorturile şi chiar contraceptivele se obţineau cu greutate. Comuniştii începuseră, în 1954, un program de planning familial şi mama era responsabilă de acest program în districtul ei. Era atunci însărcinată într-o

lună avansată cu Xiao-hei şi adesea îşi începea întrunirile cu o autocritică plină de umor. Dar Mao s-a pronunţat împotriva controlului naşterilor. Dorea să aibă o Chină mare şi puternică, bazată pe o populaţie numeroasă. El spunea că dacă americanii vor arunca bombe atomice asupra Chinei, chinezii „vor continua să se reproducă” şi să-şi reconstituie numărul în mare viteză. Împărtăşea şi atitudinea tradiţională chinezească faţă de copii: cu cât mai multe mâini de lucru, cu atât mai bine. În 1957, l-a acuzat personal pe un profesor celebru de la Universitatea din Peking, care sprijinea controlul naşterilor, calificându-l drept un militant de dreapta. După aceea, rareori s-a mai vorbit despre planificarea familiei.

Mama rămăsese însărcinată în 1959 şi se adresase în scris partidului, solicitând permisiunea să facă un avort. Aceasta era procedura standard. Unul din motivele pentru care partidul trebuia să-şi dea consimţământul era faptul că operaţia era considerată periculoasă în acea vreme. Mama spusese că era foarte ocupată, lucrând pentru revoluţie, şi ar putea servi mai bine poporul dacă n-ar mai avea încă un copil. I s-a aprobat avortul, care a fost cumplit de dureros deoarece metoda folosită era primitivă. Când a rămas din nou gravidă, în 1961, după părerea doctorilor, a mamei însăşi, dar şi a partidului, nu se mai punea problema unui nou avort întrucât era indicat un interval de minimum trei ani între avorturi.

Servitoarea noastră era şi ea gravidă, se căsătorise cu fostul servitor al tatei, care era acum muncitor într-o fabrică. Bunica le gătea şi ei, şi mamei, ouă şi soia, pe care le obţinea cu cupoanele părinţilor mei, precum şi peştele primit cadou de la colegul tatei.

La sfârşitul anului 1961, servitoarea noastră a născut un băiat şi a plecat de la noi ca să-şi întemeieze un cămin împreună cu soţul ei. Câtă vreme fusese încă angajata noastră, mergea la cantină să ne aducă porţiile de mâncare. Odată, mergând pe o alee în grădină, tata a surprins-o vârându-şi o bucată de carne în gură şi mestecând-o înfometată. Tata s-a întors şi a pornit în altă direcţie, ca să n-o facă să se simtă stânjenită, în cazul în care l-ar fi văzut. Nu i-a povestit nimănui cele observate

decât mult mai târziu, când medita cât de diferite ajunseseră toate faţă de visurile din tinereţea lui, dintre care cel mai însemnat fusese acela de a pune capăt foamei.

După ce a plecat fata, din cauza situaţiei alimentare, familia nu şi-a mai permis să angajeze altă servitoare. Cele care ar fi vrut slujba – femei de la ţară – nu aveau dreptul la alocaţia pentru hrană. Aşa că bunica şi mătuşa mea au trebuit să ne poarte de grijă tuturor celor cinci copii.

Fratele meu cel mai mic, Xiao-fang, s-a născut la 17 ianuarie 1962. El a fost singurul dintre noi pe care l-a alăptat mama. Înainte de a se naşte, mama se gândise să-l dea în adopţie, dar după ce a venit pe lume, s-a ataşat atât de mult de el, că a devenit copilul preferat. Noi ne jucam cu toţii cu el ca şi cum ar fi fost o jucărie mai mare, iar el a crescut înconjurat de dragostea tuturor, ceea ce – după spusele mamei – i-a determinat caracterul blând şi prietenos şi încrederea în viaţă. Şi tatăl meu şi-a petrecut mult timp cu el, ceea ce nu făcuse cu niciunul dintre ceilalţi copii. Când Xiao-fang a mai crescut şi s-a putut juca cu jucării, tata îl ducea în fiecare sâmbătă la magazinul universal de la capătul străzii, de unde îi cumpăra o jucărie nouă. Iar când Xiao-fang începea să plângă, indiferent din ce cauză, tata lăsa totul şi alerga la el să-l liniştească.

La începutul anului 1961, zecile de milioane de morţi l-au forţat în cele din urmă pe Mao să renunţe la politica lui economică. Fără tragere de inimă, i-a permis pragmaticului preşedinte Liu şi lui Deng Xiaoping, secretarul general al Partidului, să aibă un control mai mare asupra ţării. Mao a fost obligat să-şi facă autocritica, dar a făcut-o cu atâta autocompătimire în aşa fel exprimată, încât dădea impresia că el purta crucea pentru toată incompetenţa oficialităţilor de pe tot cuprinsul Chinei. În continuare, a dat cu generozitate indicaţii partidului să „tragă învăţăminte din experienţa dezastruoasă”, dar care erau acele învăţăminte oficialii de un rang inferior n-au putut afla. Mao le-a reproşat că se îndepărtaseră de popor şi luaseră decizii care nu reflectau simţămintele oamenilor obişnuiţi. Declanşate de Mao, autocriticile fără sfârşit ascundeau adevărata răspundere, pe care nimeni nu o mai căuta.

Cu toate acestea, lucrurile au început să se

îmbunătăţească. Pragmaticii au promovat o serie de reforme importante. Acesta a fost contextul în care Deng-Xiaoping a făcut remarca: „Nu are importanţă dacă pisica este albă sau neagră, important e să prindă şoareci”. S-a terminat şi cu producţia de oţel în masă. S-a pus stavilă obiectivelor economice nebuneşti şi s-au introdus politici realiste. Cantinele publice au fost desfiinţate, iar veniturile ţăranilor au fost stabilite în funcţie de munca lor. Li s-a redat proprietatea asupra gospodăriilor, care fuseseră confiscate de comune, precum şi asupra utilajelor agricole şi animalelor domestice. Li s-a admis şi să cultive mici loturi de pământ. În unele regiuni, pământul a fost efectiv arendat gospodăriilor ţărăneşti. În industrie şi comerţ, au fost introduse oficial elemente de economie de piaţă şi, câţiva ani mai târziu, economia a redevenit înfloritoare.

Concomitent cu liberalizarea economiei, s-a simţit şi o liberalizare politică. Multor moşieri li s-a anulat calificarea de „duşman de clasă” şi un număr însemnat de persoane care fuseseră epurate în timpul diferitelor campanii politice au fost „reabilitate”. În această categorie intrau „contrarevoluţionarii” din 1955, „elementele de dreapta” din 1957 şi „oportuniştii de dreapta” din 1959. Pentru că mama primise un avertisment pentru „tendinţele ei de dreapta” în 1959, în 1962 a fost avansată, drept compensaţie, de la gradul 17 la gradul 16 în ierarhia funcţionarilor publici. S-au acordat mai mari libertăţi domeniilor literar şi artistic. S-a instaurat o atmosferă generală mai relaxată. Pentru tatăl şi mama mea, ca şi pentru mulţi alţii, regimul părea să arate că putea fi corect şi că puteai să înveţi din greşeli şi că puteai să funcţionezi. Toate acestea au restaurat încrederea populaţiei în regim.

Toate acestea se petreceau în vreme ce eu trăiam într-un turn de fildeş, îndărătul zidurilor înalte ale complexului guvernamental. Nu aveam niciun contact direct cu tragedia. Am intrat în adolescenţă însoţită de „zgomote din afară”.

13

„O mie de nimicuri de aur”.
Într-un turn de fildeş privilegiat (1958-1965)

Când, în 1958, m-a dus mama să mă înregistreze la şcoala primară, purtam o jachetă nouă de catifea roz şi pantaloni de stofă verzi, iar în păr aveam o fundă mare, tot roz. Am intrat direct în biroul directoarei, care ne aştepta împreună cu inspectorul şcolar şi cu una dintre învăţătoare. Toate zâmbeau şi i s-au adresat mamei respectuos cu „Directoare Xia” şi au tratat-o ca pe un VIP. Am aflat, mai târziu, că şcoala făcea parte din departamentul condus de mama.

Pentru că aveam doar şase ani şi, în mod normal, din lipsă mare de şcoli, erau înscrişi numai copiii care împliniseră şapte, a trebuit să trec printr-un interviu. În cazul meu, nici tata nu a ezitat să treacă peste reguli, deoarece amândoi părinţii voiau să încep şcoala devreme. Am recitat fluent poeme clasice şi caligrafia mea elegantă i-a convins că eram destul de înaintată. După ce le-am satisfăcut, pe directoare şi pe colegele ei, cu privire la examenul de intrare, am fost acceptată în mod excepţional. Părinţii mei au fost teribil de mândri de mine, mulţi din copiii colegilor lor fuseseră respinşi la intrarea în această şcoală.

Adevărul era că toată lumea voia să-şi înscrie copiii la şcoala mea, deoarece era cea mai bună din Chengdu şi o şcoala „pilot”, de vârf, pe întreaga provincie. Era foarte greu să intri în şcolile şi universităţile „pilot”. Intrarea se făcea numai pe merit şi copiii familiilor de oficialităţi nu se bucurau de prioritate.

Ori de câte ori eram prezentată unei noi profesoare, eram mereu prezentată ca „fiica directorului Chang şi a directoarei Xia”. Mama venea adesea la şcoală pe bicicletă, ca obligaţie de serviciu, pentru a verifica modul cum era administrată şcoala. Într-o zi, când se făcuse dintr-odată frig, mi-a adus o jachetă călduroasă din catifea verde

brodate cu flori pe piept. Însăşi directoarea şcolii a venit în clasă şi mi-a dat-o. Am fost foarte jenată că toate colegele se holbau la mine. Ca mai toţi copiii, voiam şi eu să fiu integrată ca parte a grupului celor de seama mea.

Aveam examene în fiecare săptămână şi rezultatele erau afişate pe panou. Eram întotdeauna în fruntea clasei, ceea ce le nemulţumea pe cele de după mine. Uneori îşi manifestau ciuda poreclindu-mă „O mie de nimicuri de aur” (*qian-jin Xiao-jie),* punându-mi o broască în sertarul pupitrului sau legându-mi vârful codiţelor de spătarul băncii. Spuneau despre mine că n-am „spirit colectiv” şi că mă uitam de sus la ceilalţi. Dar mie îmi plăcea pur şi simplu să fiu singură.

Programa de învăţământ era similară cu cea din şcolile occidentale, exceptând perioada când a trebuit să producem oţel. Nu existau ore de educaţie politică, dar trebuia să facem multe sporturi: alergări, sărituri în înălţime şi în lungime, gimnastică şi înot. Mai puteam alege un sport pentru după orele de curs, iar eu am fost aleasă pentru tenis. La început, tata a fost împotriva perspectivei să devin o sportivă, care era şi scopul antrenamentului. Profesoara de tenis, o tânără foarte nostimă, îmbrăcată în pantalonii scurţi, a venit să-l convingă pe tata. Printre multele lui responsabilităţi, tata o avea şi pe aceea de a organiza activităţile sportive ale regiunii. Antrenoarea i s-a adresat cu cel mai fermecător zâmbet argumentând că, întrucât tenisul, cel mai elegant sport, nu prea era practicat în China, ar fi foarte bine ca fiica lui să dea un exemplu „pentru naţiune”. Tata a trebuit să cedeze.

Îmi iubeam profesorii, care erau excelenţi şi aveau darul de a face fascinante şi incitante subiectele predate. Mi-l amintesc pe profesorul de ştiinţe, dl Da-li, care ne preda ştiinţa cu ajutorul căreia a fost plasat un satelit pe orbită (ruşii tocmai lansaseră primul lor Sputnik) şi ne vorbea despre posibilitatea de a vizita alte planete. Chiar şi cei mai neastâmpăraţi băieţi stăteau lipiţi de bănci în timpul lecţiilor lui. Am auzit de la nişte elevi că fusese un „element de dreapta”, dar niciunul dintre noi nu ştia ce înseamnă şi, oricum, nu avea nicio importanţă pentru noi.

Mama mi-a spus, mulţi ani mai târziu, că dl Da-li fusese

un scriitor de literatură ştiinţifico-fantastică pentru copii. În 1957 fusese etichetat drept „element de dreapta”, în urma unui articol despre nişte şoareci care furau hrană şi se îngrăşau, articol considerat a fi un atac mascat împotriva oficialităţilor Partidului. I se interzisese să mai scrie şi era pe punctul de a fi trimis la ţară, când mama a reuşit să-l angajeze la şcoala noastră. Puţine oficialităţi au avut atunci curajul să angajeze din nou un om socotit de dreapta.

Mama a fost unul dintre aceştia şi a constituit motivul principal pentru care era responsabilă cu şcoala mea. Potrivit locaţiei, aceasta ar fi trebuit să intre în răspunderea Districtului Occidental al Chengdu. Dar autorităţile oraşului au repartizat-o districtului mamei, în est, pentru că voiau să aibă cei mai buni profesori, chiar dacă aveau origini „necorespunzătoare”. Or, şeful Departamentului de Afaceri Publice din Districtul Occidental nu ar fi îndrăznit să ofere o slujbă unor astfel de oameni. Inspectorul care răspundea de şcoala noastră era soţia unui fost ofiţer al Guomindangului, care stătuse într-un lagăr de muncă. În mod obişnuit, persoane cu un astfel de trecut nu puteau ocupa o slujbă ca a ei, dar mama a refuzat să le transfere şi chiar le-a acordat gradaţii onorifice. Superiorii ei au aprobat, dar au vrut ca mama să poarte răspunderea pentru un comportament atât de neortodox. Mamei nu i-a păsat însă. Bucurându-se în plus şi de protecţia implicită pe care i-o oferea poziţia tatei, ea se simţea mai sigură decât colegele ei.

În 1962, tatăl meu a fost invitat să-şi trimită copiii într-o şcoală nouă, care tocmai se deschisese alături de complexul unde locuiam noi. Se numea „Platanul”, după arborii care mărgineau o alee ce ducea spre şcoală. Şcoala fusese înfiinţată de Districtul Occidental, cu scopul precis de a deveni o „şcoală-pilot”, deoarece nu exista alta sub jurisdicţia districtului respectiv. Au fost transferaţi la „Platanul” de la alte şcoli ale districtului profesorii cei mai buni. În curând, şcoala s-a bucurat de reputaţia de a fi o „şcoală aristocratică”, pentru copiii VIP-urilor din guvernul regional.

Înainte de înfiinţarea acestei şcoli, în Chengdu existase o şcoală cu internat pentru copiii ofiţerilor superiori. Câţiva funcţionari superiori civili îşi trimiseseră şi ei copiii acolo.

Nivelul învăţământului era slab şi căpătase o reputaţie de „snobism”, întrucât copiii se întreceau între ei în funcţie de poziţia părinţilor. Erau adesea auziţi spunând: „Tatăl meu este comandant de divizie, al tău este doar comandant de brigadă!” La sfârşit de săptămână, maşinile făceau coadă cu dădace, gărzi de corp şi şoferi, aşteptând să ducă copiii acasă. Multe persoane erau de părere că atmosfera din şcoală le dăuna copiilor; de aceea, părinţii mei au fost întotdeauna împotriva acestei şcoli.

„Platanul” nu urmărea să devină o şcoală exclusivistă şi, după ce s-au întâlnit cu directorul şi cu unii profesori, părinţii mei s-au convins că şcoala răspundea unor înalte standarde etice şi disciplinei necesare într-o şcoală. În fiecare an erau înscrişi circa douăzeci şi cinci de elevi. În precedenta mea şcoală, eram cincizeci de elevi în clasă. Avantajele pe care le oferea Platanul erau, desigur, destinate în parte funcţionarilor superiori din vecinătate, dar, de curând, îmblânzind meu tată nu mai ţinea seamă de acest aspect.

Majoritatea noilor mei colegi erau copii ai oficialităţilor guvernului regional. Unii locuiau în acelaşi complex cu mine. În afară de şcoală, complexul reprezenta tot universul meu. Grădinile erau pline de flori şi de plante luxuriante. Erau acolo palmieri, cânepă de sisal, leandri, magnolii, camelii, trandafiri, ibişi şi chiar o pereche de plopi tremurători, rar întâlniţi în China, care crescuseră unul în direcţia celuilalt şi îşi încolăciseră crengile ca nişte îndrăgostiţi. Erau şi foarte sensibili: dacă zgâriai unul dintre trunchiuri, oricât de uşor, cei doi copaci începeau să tremure şi frunzele lor porneau să freamăte. În pauza de prânz din timpul verii, obişnuiam să mă aşez pe un scaun de piatră în formă de tobă, sub o boltă de glicină, rezemându-mi coatele pe o masă tot de piatră şi citind o carte sau jucând şah. În jurul meu, culorile strălucitoare ale straturilor de flori îmi furau privirile şi, nu departe de unde mă aflam, un cocotier destul de rar pe acolo se înălţa semeţ spre cer. Planta mea preferată era o iasomie cu un parfum dumnezeiesc care se căţăra pe un spalier alăturat. Când era înfloritǎ, camera mea era toată învălulă în parfumul ei. Adoram să stau la geam şi să mă las îmbătată

de minunatul miros.

Când ne-am mutat în complex, la început am locuit într-o adorabilă căsuţă cu un etaj, aşezată separat în mijlocul unei curţi. Era construită în stilul tradiţional chinezesc, fără utilităţile moderne, fără apă curentă în interior, fără toaletă cu apă curentă, fără cadă de baie. În 1962, au fost construite într-un colţ al complexului câteva apartamente de tip occidental, dotate cu toate aceste binefaceri ale civilizaţiei şi unul dintre acestea a fost alocat familiei mele. Înainte să ne mutăm, am vizitat acest tărâm de basm şi am examinat toate acele magice robinete noi şi toaletele în care se trăgea apa şi m-am oglindit în dulapurile de pe pereţi. Am lăsat să-mi alunece mâna de-a lungul plăcilor lucioase de faianţă care îmbrăcau pereţii din băi. Le-am simţit răcoroase şi plăcute la atingere.

În complex se ridicaseră treisprezece blocuri de apartamente. Patru erau destinate directorilor de departamente, restul şefilor de birou. Apartamentul nostru ocupa un etaj întreg, în timp ce şefii de birou trebuiau să împartă două familii un etaj. Camerele noastre erau mai spaţioase şi prevăzute cu plase împotriva ţânţarilor la ferestrele interioare, ceea ce ei nu aveau, iar noi mai aveam şi două băi, în timp ce ei aveau doar una. Noi aveam apă caldă de trei ori pe săptămână, ei nu aveau deloc. Noi aveam şi telefon – o raritate în China – iar ei nu. Oficialităţile de rang mai jos locuiau în blocuri situate într-un complex mai mic, pe cealaltă parte a străzii şi toate utilităţile erau la ei de un nivel inferior. Cei şase secretari de partid, care formau nucleul conducerii regionale, aveau propriul lor complex, în interiorul complexului nostru. Această Sfântă a Sfintelor se afla îndărătul a două porţi, păzite douăzeci şi patru de ore din douăzeci şi patru de o armată de gardieni cu puşti şi personalul avea dreptul să intre numai cu autorizaţie specială. În interiorul acestor porţi erau case cu două etaje, una pentru fiecare secretar de partid. În pragul uşii de intrare a primului secretar, Li Jing-quan, veghea un alt gardian înarmat. Iar eu am crescut luând ierarhia şi privilegiile drept bunuri cuvenite.

Toţi adulţii care lucrau în complexul principal trebuiau să-şi prezinte autorizaţiile la poarta principală. Noi, copiii, nu

aveam autorizaţii, dar gardienii ne cunoşteau şi ne dădeau drumul să intrăm. Lucrurile se complicau dacă aveam vizitatori. Aceştia trebuiau să completeze formulare, apoi portarul ne telefona în apartament şi cineva din familie trebuia să meargă până la poarta principală şi să-i însoţească pe vizitatori. Administratorii complexului nu acceptau cu plăcere copii străini care, spuneau ei, ar murdări curtea. Aşa că am fost sfătuiţi să nu ne invităm prietenii acasă şi îmi amintesc că în toţi cei patru ani petrecuţi în această şcoală de elită mi-am invitat colegele doar de câteva ori.

Iar, în afară de şcoală, nu am prea ieşit din complex, decât poate cât am însoţit-o, rareori, pe bunica pentru târguieli la magazinul universal, unde eu, personal, n-am simţit niciodată nevoia să cumpăr ceva. Pentru mine, a face cumpărături era un concept străin şi părinţii mei îmi dădeau bani de buzunar doar în ocazii speciale. Cantina noastră era un fel de restaurant şi ne servea o mâncare excelentă. Cu excepţia perioadei de foamete, se găseau întotdeauna cel puţin şapte sau opt feluri de mâncare din care să alegi. Bucătarii erau selectaţi cu grijă şi aveau fie „gradul unu”, fie „gradul special”; şi ei aveau gradaţii, ca şi profesorii. Acasă, aveam totdeauna dulciuri şi fructe. Singurul lucru pe care mi-l puteam dori era îngheţata pe băţ. Îmi amintesc cum odată, de Ziua Copilului, 1 iunie, am căpătat bani de buzunar şi am mâncat douăzeci şi şase de îngheţate.

Între zidurile complexului duceam o viaţă autarhică, dispunând de tot ce aveam nevoie: existau magazine, coafori, cinematografe, săli de dans, ba chiar şi instalatori şi ingineri. Dansul era un sport foarte popular. În timpul weekendurilor se organizau petreceri cu dans pentru diferitele niveluri de funcţionari din guvernul provincial. Cea care avea loc în fosta sală de bal a trupelor americane era pentru familiile din categoria şi peste nivelul şefilor de birou. Exista o orchestră şi participau şi actori şi actriţe din Trupa de cântece şi dansuri regionale, ca să adauge culoare şi eleganţă. Unele actriţe veneau în apartamentul nostru ca să schimbe o vorbă cu părinţii mei şi, după aceea, mă luau la o plimbare în jurul complexului. Eram foarte mândră să fiu văzută în compania lor, deoarece strălucirea

actorilor se bucura de multă admiraţie în China. Se bucurau şi de multă îngăduinţă şi li se permitea să se îmbrace în culori mai vesele decât noi ceilalţi şi chiar să aibă aventuri amoroase. Întrucât trupa ţinea de departamentul tatălui meu, el le era şef, dar nu se arătau supuşi ca restul subalternilor, ci glumeau cu el şi îl tachinau, numindu-l „steaua dansului”. Tata doar zâmbea parcă intimidat. Se dansau dansuri obişnuite, fără cine ştie ce figuri, cuplurile alunecau în sus şi în jos pe podeaua foarte lustruită. Tatăl meu era într-adevăr un foarte bun dansator şi îi plăcea să danseze. Mama nu era însă tot atât de talentată la dans şi nu prea intra în ritm, aşa că ei nu-i prea plăcea. În pauze, copiii aveau voie pe ringul de dans, aşa că ne luam de mâini şi ne dădeam drumul într-un fel de schi pe parchet. Pentru mine, întreaga atmosferă, căldura, parfumul dansatoarelor, doamnele îmbrăcate atât de elegant şi domnii zâmbitori alcătuiau o lume magică, de vis.

În fiecare sâmbăta seara rulau filme. În 1962, profitând de atmosfera mai relaxată, au fost aduse chiar filme din Hong Kong, mai ales filme de dragoste. Erau foarte populare pentru că ne permiteam să aruncăm o privire spre lumea din afară. Rulau, desigur, şi filme educative, revoluţionare. Reprezentaţiile aveau loc în două locaţii diferite, după statutul spectatorilor. Elita le urmărea într-o sală spaţioasă, cu fotolii mari şi confortabile. Ceilalţi erau găzduiţi într-o sală imensă, situată într-un alt complex şi mereu plină ochi. Am mers o dată acolo pentru că se dădea un film pe care ţineam să-l văd. Scaunele fuseseră ocupate cu mult înainte să înceapă filmul. Ultimii veniţi trebuiau să-şi aducă taburete de acasă, dar multe persoane se mulţumeau să urmărească filmul stând în picioare. Dacă îţi găseai loc în spate, trebuia să te ridici în picioare ca să vezi ceva. Nu-mi închipuisem să fie chiar aşa de rău şi nu-mi adusesem taburet de acasă. Am fost înghesuită în ultimul rând şi nu am putut vedea nimic. Am zărit un bucătar pe care îl cunoşteam şi care şedea pe o băncuţă unde puteau să încapă două persoane. Când m-a văzut cum mă strecuram, m-a chemat să stau lângă el. Banca era foarte îngustă şi mă simţeam în nesiguranţă. Lumea a început să se împingă şi cineva m-a trântit pe jos. Am căzut rău şi m-

am rănit la arcadă de marginea unui taburet. Mai am semnul şi astăzi.

În sala pentru elite din complexul nostru rulau filme mai restricţionate care nu puteau fi vizionate de dincolo, în marele auditorium, nici chiar de cei din conducere. Erau aşa-numitele „filme de referinţă” alcătuite, în majoritate, din secvenţe din filme occidentale. Acolo am văzut pentru prima dată o fustă „mini” şi pe Beatles. Îmi amintesc de un voaiorist pe plajă: femeile pe care le spiona aruncau găleţi de apă peste el. O altă secvenţă dintr-un film documentar arăta pictori abstracţionişti care puneau un cimpanzeu ca să stropească cu cerneală o foaie de hârtie şi alta în care un bărbat cânta la pian cu fundul.

Presupun că aceste filme fuseseră selecţionate cu bună ştiinţă, ca să ne arate ce decadent era Occidentul. Erau destinate doar înaltelor oficialităţi ale partidului, dar chiar şi lor le era interzis accesul la informaţiile necenzurate cu privire la Occident. Din când în când mai scăpa câte un film occidental şi rula într-o sală mică, unde nu erau admişi copiii. Eram cumplit de curioasă şi mă rugam de părinţi să mă ia cu ei. De câteva ori au fost de acord, căci, pe atunci, tata devenise foarte îngăduitor cu noi. La uşă stătea un gardian, dar, pentru că eram cu părinţii, m-a lăsat să trec. Filmele mă depăşeau cu totul. Unul părea să fie despre un pilot american care înnebunise după ce aruncase o bombă atomică deasupra Japoniei. Celălalt era un film artistic alb-negru de lung metraj. Într-o scenă, un lider sindical era bătut de doi tâlhari într-o maşină şi îi curgea sânge pe la colţul gurii. Am fost îngrozită. Era pentru prima oară în viaţa mea când vedeam un act de violenţă, cu vărsare de sânge (comuniştii aboliseră pedeapsa corporală în şcoli). Filmele chinezeşti din zilele acelea erau blânde, sentimentale şi educative; chiar dacă implicau o aluzie la violenţă, aceasta era stilizată, ca şi opera chinezească.

Am fost mirată de felul în care erau îmbrăcaţi muncitorii occidentali: în costume curate, fără niciun petic, cu totul diferit de ce-mi imaginam eu despre cum ar trebui să arate hainele maselor oprimate dintr-o ţară capitalistă. După film, am întrebat-o pe mama şi ea mi-a spus ceva despre „standarde de trai relative”. Nu am înţeles ce voia să spună

şi întrebările mele au rămas fără răspuns.

Când eram copil, îmi închipuiam că Occidentul răspândea o duhoare de sărăcie şi mizerie ca aceea din *Fetiţa cu chibrituri* din povestea lui Hans Christian Andersen. Iar când mă aflam în grădiniţa cu internat şi nu voiam să mănânc tot ce mi se punea în farfurie, educatoarea îmi spunea „Gândeşte-te la toţi copiii care mor de foame în lumea capitalistă!” La şcoală, când încercau să ne facă să învăţăm mai serios, profesoarele ne spuneau adesea: „Sunteţi norocoase că aveţi o şcoală la care să învăţaţi şi cărţi pe care să le citiţi. În ţările capitaliste, copiii trebuie să muncească pentru a-şi întreţine familiile înfometate”. Adesea, când adulţii voiau să ne convingă să acceptăm ceva, spuneau că oamenii din Occident voiau şi ei acel lucru, dar nu-l puteau obţine; şi de aceea noi trebuia să apreciem norocul pe care-l aveam. Am ajuns să gândesc automat în acest fel. O dată am văzut o fată din clasa mea purtând un model nou de manta de ploaie, de un roz translucid, cum nu mai văzusem până atunci şi m-am gândit ce bine ar fi să schimb vechea mea umbrelă din hârtie cerată cu aşa o manta. Dar imediat m-am mustrat singură pentru această tendinţă „burgheză” şi am notat în jurnalul meu: „Gândeşte-te la copiii din lumea capitalistă – ei nici măcar nu-şi pun problema că ar putea avea o umbrelă!”

În mintea mea, străinii erau înspăimântători. Chinezii au cu toţii părul negru şi ochii căprui, aşa că ei consideră ciudată o altă culoare de păr sau de ochi. Imaginea pe care o aveam eu despre un străin era una oficială, mai mult sau mai puţin stereotipă: un bărbat cu părul roşu, nepieptănat, cu ochi de o culoare stranie, cu un nas foarte, foarte lung, împleticindu-se de beat şi într-o poziţie total lipsită de eleganţă cu picioarele crăcănate turnându-şi pe gât o sticlă de Coca-Cola. Străinii spuneau tot timpul, cu o intonaţie ciudată „hello”. Nu ştiam ce însemna „hello”, credeam că-i o înjurătură. Când băieţii se jucau „de-a războiul” – versiunea lor pentru „cowboys şi indieni” – duşmanul avea întotdeauna ghimpi lipiţi pe nas şi spunea tot timpul „hello”.

În clasa a treia de şcoală primară, când împlinisem nouă

ani, colegele mele şi cu mine am luat hotărârea să decorăm clasa cu plante. Una dintre fete s-a oferit să aducă nişte plante neobişnuite dintr-o grădină pe care o îngrijea tatăl ei la Biserica Catolică de pe strada Podul Sigur. Pe vremuri existase pe lângă biserică un orfelinat, între timp închis. Biserica încă mai funcţiona sub controlul guvernului, care interzisese catolicilor legătura cu Vaticanul şi-i obligase să se alăture unei organizaţii „patriotice”. Ideea pe care o aveam despre biserică era obscură, dar şi înfricoşătoare, din cauza propagandei cu privire la religie. Prima oară am auzit despre un viol citind un roman în care fapta respectivă îi era atribuită unui preot străin. Tot preoţii apăreau invariabil ca spioni imperialişti şi ca personaje diavoleşti, care foloseau copilaşii din orfelinate pentru experienţe medicale.

În fiecare zi, în drumul meu spre şi de la şcoală treceam pe strada Podul Sigur, mărginită cu pomi, şi vedeam profilul porţii bisericii. În ochii mei de chinezoaică, stâlpii de marmură albă în stil grecesc arătau foarte ciudaţi, deoarece eram obişnuită cu stâlpii chinezeşti din lemn pictat. Muream de curiozitate să arunc o privire înăuntru. Am rugat-o pe colega mea să mă invite acasă la ea, dar mi-a răspuns că tatăl ei nu-i dădea voie să aducă vizitatori. Asta n-a făcut decât să intensifice misterul. Când fata s-a oferit să aducă plante din grădina bisericii, m-am oferit s-o ajut.

Pe măsură ce ne apropiam de poarta bisericii, eram cuprinsă de o stare de tensiune şi inima aproape că a încetat să mai bată. Mi s-a părut cea mai impozantă poartă pe care o văzusem vreodată. Prietena mea s-a ridicat pe vârfuri şi a întins o mână lovind în poartă cu un inel de fier. O uşiţă s-a întredeschis în marea poartă, în care a apărut un bătrân cu faţa zbârcită şi îndoit de spate. Era însăşi vrăjitoarea din pozele unei cărţi de basme. Deşi nu-i vedeam bine chipul, îmi imagineam că avea un nas lung şi coroiat, o pălărie ascuţită şi că se pregătea să se ridice spre cer pe o coadă de mătură. Nu mi se părea important că era de alt sex decât vrăjitoarea. Evitând să-l privesc, m-am grăbit să intru. Chiar în faţa mea a apărut grădina aflată într-o mică incintă curată. Eram atât de emoţionată că nu distingeam nicio floare. Ochii mei înregistrau doar culori şi

forme şi un mic havuz care picura printre pietre artistic aranjate. Prietena mea m-a luat de mână şi m-a condus spre o arcadă mărginind curtea de jur-împrejur. La capătul ei, a deschis o uşă şi mi-a spus că acolo îşi rostea preotul predicile. Predici! Găsisem cuvântul într-o carte în care preotul îşi folosea „predicile” ca să transmită secrete de stat unui alt spion imperialist. Tensiunea mea a crescut şi mai mult când am trecut pragul unei încăperi mari şi întunecate, un fel de sală în care nu vedeam încă nimic. După un timp, am zărit la capătul ei o statuie. A fost prima mea întâlnire cu un crucifix. Privită de aproape, silueta de pe cruce părea să se aplece asupra mea, enormă şi zdrobitoare. Sângele, poziţia şi expresia feţei împreună mi au produs o senzaţie înspăimântătoare, copleşitoare. M-am întors şi am ieşind alergând din biserică. Afară m-am ciocnit de un bărbat îmbrăcat într-o robă neagră, care a întins o mână ca să mă ajute să-mi recapăt echilibrul. Dar eu am crezut că voia să mă apuce, l-am evitat şi am fugit în continuare. Undeva, în spatele meu, am auzit o uşă scârţâind. Apoi s-a făcut o linişte mormântală. Nu auzeam decât susurul apei din havuz. Am deschis uşiţa din poarta de intrare şi am fugit fără să mă opresc până la capătul străzii. Inima mi se zbătea în piept şi mi se învârtea capul.

Spre deosebire de mine, fratele meu Jin-ming, născut cu un an mai târziu, şi-a manifestat independenţa de gândire încă de la o vârstă fragedă. Era fascinat de ştiinţă şi citea tot ce găsea în materie de ştiinţă popularizată. Deşi aceste publicaţii, ca şi toate celelalte de altfel, erau încărcate de propagandă, ele dădeau informaţii despre noutăţile din ştiinţă şi tehnologie realizate în Occident care îl încântau şi impresionau enorm. Fotografiile laserelor, Hovercraft-urilor, elicopterelor, produselor electronice, automobilelor îl fascinau şi le completa cu imaginile furate din „filmele de referinţă”. Începuse să-şi dea seama că şcoala, media şi adulţii, în general, nu puteau fi crezuţi când spuneau că lumea capitalistă era infernul, iar China paradisul.

În special Statele Unite îi stăpâneau imaginaţia lui Jin-ming; considera că aici exista tehnologia cea mai înaltă. Avea unsprezece ani când, într-o seară la masă, ne-a descris cu admiraţie ultimele realizări în materie de lasere

din America şi i-a declarat tatei că adora America. Tata n-a ştiut ce să-i răspundă şi a părut foarte îngrijorat. Într-un târziu, l-a mângâiat pe Jin-ming pe cap şi i s-a adresat mamei: „Ce putem face? Copilul ăsta o să devină un element de dreapta când va creşte mare”.

Înainte de a împlini doisprezece ani, Jin-ming făcuse câteva „invenţii” bazându-se pe pozele din cărţile de ştiinţă pentru copii, printre care un telescop cu ajutorul căruia a încercat să urmărească Cometa Halley şi un microscop pentru care a folosit sticla de la un bec electric. Odată a încercat să îmbunătăţească o armă confecţionată dintr-o bandă de cauciuc folosind drept muniţie pietricele şi sâmburi de tisă. Ca să creeze un efect sonor apropriat, i-a cerut unui coleg, al cărui tată era ofiţer, să-i aducă cartuşe goale. Prietenul i-a adus mai multe cartuşe, le-a scos capetele, le-a golit de praful de puşcă şi i le-a dat lui Jin-ming, fără să realizeze că detonatoarele erau încă înăuntru. Jin-ming a băgat în centru un tub de pastă de dinţi tăiat şi a ţinut glonţul cu un cleşte deasupra unui ochi de la maşina de gătit ca să-l încălzească. Pe un grătar deasupra cărbunilor aprinşi se afla un ibric şi deodată s-a auzit o pocnitură puternică şi a apărut o gaură mare în fundul ibricului. Am alergat cu toţii să vedem ce se întâmplase. Jin-ming era înspăimântat, dar nu din cauza exploziei, ci de frica tatei, care era foarte sever.

Dar tata nu l-a bătut şi nici nu l-a certat. S-a uitat doar încruntat la el, o vreme, şi a spus apoi că e şi aşa destul de speriat şi că ar trebui să iasă la aer şi să facă o plimbare. Iar Jin-ming a fost atât de uşurat că abia s-a stăpânit să nu sară în sus de bucurie. Nu-şi imaginase că ar fi putut scăpa atât de uşor. După ce s-a întors, tata i-a spus să nu mai facă nici o altă experienţă fără supravegherea unui adult. Dar nu şi-a mai repetat ordinul şi, în curând, Jin-ming şi-a văzut de experienţele lui ca şi înainte.

L-am ajutat şi eu la câteva proiecte. Îmi amintesc că odată am realizat un mecanism de măcinat acţionat de apa de la robinet, care putea zdrobi creta, aducând-o în stare de pulbere. Jin-ming era creierul şi îndemânarea în toate proiectele, fiindcă interesul meu nu a durat prea mult.

Jin-ming urma aceeaşi şcoală pilot ca şi mine. Dl Da-li,

profesorul de ştiinţă care fusese condamnat pentru simpatii de dreapta, îi preda şi lui şi sunt convinsă că a avut un rol decisiv dezvăluindu-i lumea miraculoasă a ştiinţei, iar Jin-ming i-a păstrat o adâncă recunoştinţă toată viaţa.

Al doilea frate al meu, Xiao-hei, născut în 1954, era preferatul bunicii mele, dar nu a prea fost luat în seamă de tatăl şi de mama mea. Unul dintre motive trebuie să fi fost că era destul de răsfăţat de bunica. Dar Xiao-hei a simţit că le era cam indiferent şi a adoptat o atitudine retractilă faţă de părinţii noştri, ceea ce pe ei îi irita, mai cu seamă pe tata, care nu suporta atitudinea lui, considerând că nu e sincer şi deschis.

Uneori, îl scotea atât de mult din sărite, încât îl bătea. E adevărat că după aceea regreta şi cu prima ocazie îl mângâia pe cap şi-i spunea că regreta că îşi pierduse controlul. Cu bunica a avut un schimb violent de cuvinte, cu lacrimi din partea ei, dar tata a acuzat-o că îl răsfăţa din cale afară pe Xiao-hei. Aceasta a constituit o sursă de tensiune continuă între ei. De bună seamă că bunica a devenit şi mai ataşată de băiat şi l-a răsfăţat şi mai mult.

Părinţii mei erau de părere că numai băieţii puteau fi certaţi sau loviţi, nu şi fetele. Una din singurele două dăţi când sora mea, Xiao-hong, a mâncat bătaie a fost când avea cinci ani. Ceruse cu insistenţă să mănânce dulciuri înainte de masă, iar când s-a adus mâncarea s-a plâns că nu putea pune nimic în gură din cauza gustului dulce lăsat de desert. Tata i-a spus că nu avea decât ce îşi dorise. Xiao-hong s-a simţit jignită şi a început să ţipe aruncându-şi beţişoarele prin sufragerie. Tata a plesnit-o, dar ea a apucat pământuful cu pene pentru şters praful ca să dea în el. Tata i-a smuls din mână ştergătorul aşa că ea a recurs la o mătură. După ce a imobilizat-o, tata a încuiat-o în dormitorul nostru repetând: „Răsfăţată! Răsfăţată!” Sora mea a rămas fără dejun.

Cât a fost copil, Xiao-hong era foarte voluntară. Fără vreun motiv, refuza categoric să asiste la filme sau spectacole de teatru sau să călătorească. Şi mai erau şi o serie de alimente pe care detesta să le mănânce şi urla din răsputeri când i se dădea lapte, carne de vacă sau de miel. La rândul meu, când eram mică, mă luam după ea şi aşa

am ratat o mulţime de filme şi de mâncăruri delicioase.

Caracterul meu era foarte diferit de al ei şi lumea spunea că eram raţională şi sensibilă (*dong-sbi)* pentru vârsta mea fragedă. Părinţii mei nu m-au atins niciodată şi nici nu mi-au spus cuvânt aspre. Chiar şi rarele lor critici erau formulate cu multă delicateţe, de parcă aş fi fost adult şi uşor de rănit. Mă înconjurau cu multă dragoste, mai ales tata, care mă lua adesea cu el în plimbările de după masa de seară şi când îşi vizita prietenii. Majoritatea acestora erau veterani ai revoluţiei, inteligenţi şi capabili, şi toţi păreau să aibă, în ochii partidului, ceva „greşit" în trecutul lor şi, de aceea, primiseră doar slujbe minore. Unul dintre ei luptase în aripa Armatei Roşii conduse de adversarul lui Mao, Zhang Guo-tao. Un altul fusese un Don Juan, a cărui soţie – o înaltă oficialitate a partidului pe care tata căuta mereu să o evite – era o acritură de nesuportat. Eu eram încântată să particip la aceste întruniri de adulţi, dar cel mai mult îmi plăcea să mă retrag cu cărţile mele, mai ales în vacanţe, când citeam toată ziulica, rozându-mi vârful codiţelor. În afară de literatură, din care nu neglijam poeme clasice mai simple, adoram literatura ştiinţifico-fantastică şi de aventuri. Îmi amintesc şi acum de o carte despre un bărbat care petrecuse, după părerea lui, câteva zile pe altă planetă şi revenise pe pământ în secolul al douăzecişiunulea, când nu a mai recunoscut nimic. Oamenii mâncau doar pilule, călătoreau cu Hovercraftul şi aveau telefoane cu ecran video. Iar eu tânjeam şi nu mai aveam răbdare să ajung să trăiesc în secolul XXI, cu toate aceste „jucărele" magice.

Aşa mi-am petrecut eu copilăria, gonind spre viitor, grăbindu-mă să devin adult şi visând tot timpul la ce voi face când voi fi mare. Din momentul când am putut să citesc şi să scriu, am preferat cărţile cu mult text celor cu poze. Eram nerăbdătoare în toate celelalte privinţe: dacă primeam o bomboană, nu o sugeam, ci muşcam din ea şi o mestecam pe loc. Mi-am mestecat şi tabletele de tuse.

Mă înţelegeam extraordinar de bine cu sora şi cu fraţii mei. În tradiţia chinezească, băieţii se jucau rareori cu fetele, dar noi eram buni prieteni şi ţineam foarte mult unul la altul, nu ne gelozeam, nu ne luam la întrecere pentru

nimic şi rareori izbucnea o ceartă între noi. Dacă sora mea mă vedea plângând, izbucnea şi ea în plâns. Nu o deranja când auzea că mă lăuda cineva. Strânsele relaţii dintre noi erau şi admirate, dar şi foarte comentate, iar adesea, părinţii altor copii îi întrebau pe ai mei cum reuşiseră.

Şi între părinţii mei şi bunica se instalase o atmosferă de familie plină de înţelegere şi iubire, iar noi eram martorii unor relaţii afectuoase, fără certuri. Nici mama nu lăsa să se întrevadă vreodată dezamăgirea pe care i-o provoca adesea tata. După perioada de foamete, părinţii mei, ca şi majoritatea oficialităţilor, nu se mai dăruiau cu aceeaşi pasiune muncii lor cum făcuseră în anii ’50. Viaţa de familie începuse să devină preponderentă şi nu mai erau acuzaţi de lipsă de loialitate faţă de partid. Tatăl meu, în vârstă acum de peste patruzeci de ani, se îmblânzise şi se apropiase mai mult de mama. Părinţii mei petreceau acum mai mult timp împreună şi începusem să observ tot mai multe dovezi de dragoste între ei.

L-am auzit odată pe tata povestindu-i mamei despre un compliment făcut ei de un coleg de-al lui, a cărui soţie se bucura de reputaţia de a fi o frumuseţe. „Suntem norocoşi amândoi să avem neveste atât de deosebite”, îi spusese el tatei. „Priveşte în jur, ele ies în evidenţă faţă de toate celelalte”. Tata surâdea şi îşi amintea scena cu încântare reţinută: „Am zâmbit politicos, de bună seamă, a spus el. Dar, în sinea mea, îl întrebam cum o poţi compara pe soţia ta cu a mea? Soţia mea este unică!”

Odată, tata a fost plecat trei săptămâni într-o călătorie turistică, organizată pentru directorii Departamentelor de Afaceri Publice ai fiecărei regiuni în care au fost plimbaţi prin toată China. A fost singurul astfel de eveniment din toată cariera tatei considerat ca o recompensă specială. Grupul s-a bucurat de tratamentul acordat unor VIP-uri şi a fost însoţit de un reporter fotograf, care a înregistrat tot drumul. Dar tata parcă nu-şi găsea locul de nerăbdător ce era. La începutul celei de-a treia săptămâni, când au ajuns la Shanghai, i s-a făcut atât de dor de casă, încât le-a spus că nu se simţea bine şi a zburat îndărăt la Changdu. După aceea, ori de câte ori îşi aminteau, mama îi spunea: „caraghiosul meu drag”. „Căminul tău nu zbura de aici. Eu

n-aş fi dispărut. Oricum, nu în săptămâna aceea. Ce şansă ai pierdut să te distrezi!” Dar eu am înţeles că fusese chiar emoţionată de plăcere de „caraghiosul dor de casă” al tatei.

În relaţiile lor cu copiii, părinţii mei păreau preocupaţi de două lucruri: unul era educaţia noastră superioară. Oricât de ocupaţi erau la slujbă, ne controlau întotdeauna temele şi menţineau contactul cu profesorii noştri. Se străduiau să ne bage în cap că ţelul nostru în viaţă era să obţinem cele mai înalte calificări academice. După foamete, când aveau mai mult timp liber, s-au implicat şi mai mult în supravegherea studiilor noastre şi serile ne dădeau, pe rând, lecţii suplimentare.

Mama era profesoara noastră de matematică, iar tata ne preda limba şi literatura chineză. Serile acestea constituiau ocazii solemne pentru noi atunci când aveam permisiunea să citim cărţile tatălui meu în biroul lui, căptuşit de la podea la plafon cu rafturi pe care se odihneau volume groase, cartonate, din clasicii chinezi. Înainte să răsfoim paginile, trebuia să ne spălăm pe mâini. Aşa l-am citit pe Lu Xun, marele scriitor modern, şi poemele din secolele de aur ale poeziei chineze, considerate greu de înţeles, chiar şi de către adulţi.

În afară de preocuparea pentru studii, ei n-au neglijat nici educaţia noastră etică. Tatăl meu voia să devenim cetăţeni onorabili, cu principii solide, ceea ce, credea el, urmărea şi revoluţia chineză. Păstrând tradiţia chinezească, el a dat fiecărui frate al meu un nume care reprezenta idealurile lui: lui Jin-ming *Zhi*, care însemna „cinstit”; lui Xiao-hei *Pu,* „nepretenţios”, iar lui Xiao-fang *Fang*, „incoruptibil”, care făcea chiar parte din numele lui. Tata credea că acestea erau calităţi de care vechea Chină ducea lipsă şi pe care comuniştii urmau să le restaureze. Mai cu seamă corupţia subminase vechea Chină. Odată, l-a certat pe Jin-ming pentru că făcuse aeroplane din hârtia cu antetul departamentului său. Iar dacă voiam să folosim telefonul, trebuia să obţinem permisiunea lui. Întrucât în fişa postului său se afla şi presa, i se puneau la dispoziţie maldăre de ziare şi periodice. Tata ne încuraja să le citim, dar nu le puteam scoate din biroul lui. La sfârşitul lunii le ducea

îndărăt la departament, deoarece ziarele vechi erau vândute pentru reciclare. Am petrecut multe duminici plicticoase ajutându-l să verifice că nu lipsea niciun număr.

Faţă de noi, tata era foarte riguros şi asta era mereu o sursă de tensiune între el şi bunica şi între el şi noi. În 1965, una din fiicele prinţului Sihanouk al Cambodgiei a venit la Chengdu, pentru a da o reprezentaţie de balet. A fost un mare eveniment, într-o societate aproape în totalitate izolată. Eu muream de poftă să văd baletul. Datorită postului său, tata primea bilete de onoare, cele mai bune, pentru toate noile spectacole şi adesea mă lua şi pe mine. De data aceasta, dintr-un motiv oarecare, nu a putut merge la spectacol. Mi-a dat mie biletul lui, dar mi-a recomandat să-l schimb cu cineva care avea bilet în fundul sălii, ca să nu stau eu într-un loc de favoare. În acea seară, am stat la intrarea teatrului ţinând biletul în mână, în timp ce lumea se îmbulzea să intre – toţi cu bilete de favoare obţinute în funcţie de rangul fiecăruia. A trecut un sfert de oră şi eu tot la uşă eram. Eram prea timidă ca să cer cuiva să schimbe biletul cu mine. Coada a început să se subţieze şi reprezentaţia trebuia să înceapă. Abia îmi reţineam lacrimile şi îmi doream să fi avut alt tată. Chiar atunci am văzut un tânăr funcţionar din departamentul tatei. Mi-am luat inima-n dinţi şi l-am tras de jachetă. Mi-a zâmbit şi a fost imediat de acord să-mi dea fotoliul său care era chiar în fundul sălii. Nici măcar n-a fost surprins. Stricteţea tatălui meu faţă de copii era legendară în complexul nostru.

În 1965, de Anul Nou Chinezesc, s-a organizat o reprezentaţie specială pentru profesoarele noastre. De data aceasta, tata m-a însoţit la spectacol, dar, în loc să mă lase să mă aşez lângă el, a schimbat biletul meu cu unul din ultimele rânduri. A spus că nu era potrivit ca eu să stau în faţa profesoarelor. Dar acolo unde aveam acum biletul abia dacă zăream scena şi am fost foarte nefericită. Mai târziu, am aflat de la profesoare cât de mult au apreciat atitudinea lui. Fuseseră indignate să vadă cum copiii altor înalte oficialităţi se lăfăiau în fotoliile din primul rând, într-un mod pe care îl considerau lipsit de respect.

De-a lungul întregii istorii a Chinei, prin tradiţie, copiii oficialităţilor erau aroganţi şi abuzau de privilegiile lor, ceea

ce provocase, în timp, un resentiment general. S-a întâmplat că, o dată, un gardian n-a recunoscut o adolescentă care locuia în complexul respectiv şi a refuzat s-o lase să intre. Ea a zbierat la el şi l-a lovit cu ghiozdanul. Alţi copii se adresau bucătarilor, şoferilor şi altor funcţionari mai mărunţi pe un ton obraznic şi poruncitor. Îi strigau pe nume, ceea ce un tânăr nu trebuia să facă niciodată în China, unde să tutuieşti pe cineva mai vârstnic era cea mai mare lipsă de respect. Nu pot uita privirea îndurerată a unui bucătar din cantina noastră, când fiul unuia din colegii tatei i-a înapoiat mâncarea şi i-a spus că nu-i bună, strigându-l pe nume. Bucătarul a fost profund jignit, dar n-a scos niciun cuvânt fiindcă se temea de tatăl băiatului. Unii părinţi nu luau nicio măsură împotriva acestui comportament al copiilor lor, dar tata era indignat şi spunea adesea: „Aceşti conducători nu sunt comunişti”.

Părinţii mei considerau foarte importantă educaţia dată copiilor, care trebuiau să fie politicoşi şi respectuoşi cu toată lumea. Oamenilor de serviciu ne adresam cu „unchiul” sau „mătuşa” urmat de numele lor, mod tradiţional în care un copil se adresa politicos adultului. După ce terminam masa, ne duceam întotdeauna castronaşele murdare şi beţigaşele la bucătărie. Tata ne învăţase că era un semn de politeţe faţă de bucătari, deoarece îi scuteam să strângă vasele murdare de pe mese. Aceste lucruri mărunte ne-au atras o imensă afecţiune din partea servitorimii complexului. Bucătarii ne ţineau mâncarea caldă dacă întârziam, grădinarii ne dădeau flori şi fructe, iar şoferul făcea un ocol ca să mă ia de la şcoală şi să mă aducă acasă – fără însă să afle tata, care n-ar fi admis niciodată să folosim maşina fără să fie şi el în automobil.

Modernul nostru apartament era la etajul al treilea şi din balconul lui priveai spre o alee îngustă cu pietriş, care şerpuia în afara zidului complexului. De o parte a aleii era zidul de cărămidă al complexului nostru, iar de cealaltă se înşirau căsuţe cu un nivel, din lemn de bambus, tipice pentru locuinţele de oameni săraci din Chengdu. Casele aveau pământ pe jos şi nu dispuneau de toalete şi nici de apă curentă. Faţadele erau din scânduri verticale, dintre

care două serveau drept uşă. Camera din faţă dădea în altă cameră, aceasta în alta şi tot aşa, formând case-vagon. Ultima cameră, cea din spate, dădea în altă stradă. Întrucât casele erau lipite unele de altele, peretele despărţitor lateral nu avea ferestre. Locuitorii acestor case trebuiau să lase deschise uşile de la ambele capete ca să lase aerul şi lumina să pătrundă în încăperi. Adesea, mai cu seamă în serile fierbinţi de vară, ieşeau pe trotuarele înguste, unde se aşezau şi citeau, lucrau sau schimbau o vorbă. De acolo priveau direct spre balcoanele spaţioase ale apartamentului nostru cu ferestrele din sticlă strălucitoare. Tata spunea că nu trebuia să-i jignim pe oamenii care trăiau în casele de pe alee, aşa că ne-a interzis să ne jucăm pe balcon.

În serile de vară, băieţii care locuiau acolo ieşeau pe străzi şi vindeau tămâie contra ţânţarilor, cântând o melodie anume ca să atragă atenţia asupra mărfii lor. Lectura mea de seară era acompaniată de această melodie tristă şi persistentă. Datorită remarcilor permanente ale tatei niciodată nu uitam cât eram de privilegiată să pot studia în linişte, într-o cameră mare şi răcoroasă, cu parchet pe jos şi ferestre deschise, cu plasă contra ţânţarilor. El spunea: „Nu trebuie să crezi că le eşti superioară. Eşti doar norocoasă că eşti aici. Ştii de ce avem nevoie de comunism? Pentru ca toţi să poată trăi într-o casă bună ca a noastră şi chiar în case şi mai bune”.

Tata spunea astfel de fraze de atâtea ori încât am început să-mi fie ruşine de privilegiile de care mă bucuram. Uneori, băieţi din complexul nostru ieşeau în balcoanele lor şi imitau în batjocură strigătele cântate ale tinerilor vânzători ambulanţi. Iar mie îmi era ruşine pentru ei. Când plecam cu tata cu maşina lui, eram mereu jenată când şoferul claxona ca să-şi facă loc prin mulţime. Dacă oamenii aceia priveau prin geamul maşinii, mă făceam mică de tot pe fotoliul meu şi le evitam privirile.

După ce am împlinit zece ani, am devenit o fată foarte serioasă, îmi plăcea să stau singură, să reflectez la o serie de probleme morale care mă tulburau. Nu mă interesau jocurile şi terenurile de sport, nici nu-mi mai făcea plăcere să mă joc cu alţi copii şi, rareori, stăteam să bârfesc cu fetele. Deşi eram sociabilă şi populară, întotdeauna părea

să existe o anumită distanţă între mine şi ceilalţi. În China, oamenii se împrietenesc uşor, mai ales femeile. Dar eu, de când eram copil, am dorit să fiu lăsată în pace, singură.

Tata a remarcat această trăsătură a caracterului meu şi m-a încurajat. În vreme ce profesorii se plângeau întruna că ar trebui să am mai mult „spirit colectiv”, el accentua că familiaritatea ar fi o trăsătură negativă. Încurajată fiind de el, am continuat să mă retrag în intimitatea mea şi în propriul meu spaţiu. În limba chineză nu există cuvinte potrivite care să exprime aceste două concepte, dar către ele tânjeau multe fiinţe, mai ales fraţii mei. De pildă, Jin-ming insista atât de mult să fie lăsat să-şi conducă viaţa, că cei care nu-l cunoşteau îndeajuns spuneau despre el că este antisocial; în realitate, cu cei asemenea lui era foarte sociabil şi extrem de popular.

Tata ne spunea adesea: „Cred că a fost extraordinar că mama voastră v-a dat drumul «să zburdaţi liberi pe pajişte»”. Adevărul este că părinţii noştri ne-au lăsat de capul nostru şi au respectat nevoia pe care o simţeam de a trăi în lumi separate.

14

„Tata este aproape, mama este aproape, dar niciunul atât de aproape ca Preşedintele Mao „

Cultul lui Mao (1964-1965)

„Preşedintele Mao”, aşa cum îl numeam noi mereu, a început să-mi influenţeze direct viaţa în 1964 când aveam doisprezece ani. După foamete se retrăsese un timp, apoi a început să-şi pregătească revenirea, iar în luna martie a anului precedent a lansat o chemare către ţara întreagă, dar adresată în special tineretului „să înveţe de la Lei Feng”.

Lei Feng fusese un soldat care, după cum ni s-a spus, murise în 1962, la vârsta de douăzeci şi doi de ani. Făcuse un număr imens de fapte bune: s-a străduit din răsputeri să-i ajute pe cei vârstnici, pe bolnavi şi pe cei nevoiaşi. Îşi donase toate economiile fondurilor de ajutorare în cazuri de dezastre şi chiar raţia lui de mâncare camarazilor aflaţi în spitale.

Curând, Lei Feng a ajuns să-mi domine viaţa. În fiecare după-amiază, plecam de la şcoală „ca să facem fapte bune, după exemplul lui Lei Feng”. Ne duceam la gară, încercând să le dăm ajutor bătrânilor care îşi cărau bagajele, aşa cum făcuse şi Lei Feng. Uneori, trebuia să le smulgem boccelele din mână, pentru că ţărăncile credeau că eram hoaţe şi voiam să le furăm. În zilele ploioase, stăteam pe străzi cu o umbrelă, atente să descoperim vreo bătrână care trecea, să ne oferim s-o conducem acasă – aşa cum făcuse Lei Feng. Dacă vedeam pe cineva cărând căldări cu apă atârnate de o cobiliţă deoarece casele vechi nu aveau instalaţii de apă curentă – încercam, fără prea mare succes, să-mi adun curajul şi să-mi ofer ajutorul, deşi nu aveam nici cea mai mică idee cât de grea era o găleată plină cu apă.

Încetul cu încetul, de-a lungul întregului an 1964, accentul a început să se mute de la faptele bune pionieresti

spre cultul lui Mao. Esenţa învăţăturilor lăsate de Lei Feng era, aşa cum ne-au spus profesoarele noastre, „o dragoste fără margini şi un devotament total pentru Preşedintele Mao”. Înainte să pornească la acţiune, Lei Feng îşi amintea întotdeauna de unele cuvinte ale lui Mao. I s-a publicat jurnalul, care a devenit cărticica noastră de căpătâi. Aproape pe fiecare pagină, puteai citi o maximă, precum: „Trebuie să studiez lucrările Preşedintelui Mao, să urmăresc cu atenţie învăţăturile Preşedintelui Mao, să urmez indicaţiile Preşedintelui Mao şi să fiu un bun soldat al Preşedintelui Mao”. Iar noi făgăduiam solemn să-l urmăm pe Lei Feng şi să fim gata „să urcăm pe munţi de cuţite şi să coborâm pe mări de flăcări”, pentru ca „trupurile noastre să fie sfărâmate până devin pulbere şi oasele noastre zdrobite în fărâme” şi să „ne supunem fără crâcnire controlului Marelui Conducător” – Mao. Cultul lui Mao şi cultul lui Lei Feng erau cele două feţe ale aceleiaşi monede: una cultul personalităţii, cealaltă, corolarul ei esenţial, cultul impersonalităţii.

Am citit primul articol scris de Mao în 1964, într-un timp când viaţa noastră era dominată de două sloganuri lansate de Mao „Slujiţi Poporul” şi „Nu uitaţi niciodată Lupta de Clasă”. Esenţa acestor două teme complementare era ilustrată în poemul lui Lei Feng „Cele patru anotimpuri”, pe care îl învăţasem cu toţii pe dinafară.

Precum primăvara, îmi tratez tovarăşii cu căldură Precum vara, sunt plin de ardoare pentru munca mea revoluţionară

Elimin individualismul meu tot astfel cum vânturile toamnei mătură frunzele veştede Iar faţă de duşmanul de clasă sunt crud şi nemilos asemeni iernii aspre în aceeaşi ordine de idei, profesoara noastră ne atrăgea atenţia să avem grijă pe cine ajutăm prin faptele noastre bune. Nu trebuia să-i ajutăm pe „duşmanii de clasă”. Dar eu nu înţelesesem cine erau aceştia şi, când am întrebat, nici profesorii, nici părinţii mei nu mi-au putut explica. Singurul răspuns ce mi se dădea era: „cei care sunt ca personajele negative din filme”. Dar oricât mă străduiam, nu vedeam pe nimeni în jurul meu care să semene cu tipurile de duşmani foarte stilizaţi din filme. Aceasta m-a pus în faţa unei probleme serioase. Nu mai eram sigură că trebuia să

le iau sacoşele din mâini doamnelor bătrâne. Nu aveam cum să le întreb: „Sunteţi o duşmancă de clasă?”

Uneori mergeam să facem curăţenie pe o străduţă de lângă şcoala noastră. Într-una din case locuia un tânăr care lenevea pe un fotoliu de bambus, urmărindu-ne cu un zâmbet cinic, în timp ce trudeam să-i spălăm ferestrele. Nu numai că nu s-a oferit să ne ajute, dar şi-a scos şi bicicleta dintr-un şopron şi ne-a cerut să i-o spălăm. Într-o zi ne-a spus: „Ce păcat că nu sunteţi chiar Lei Feng în persoană şi că nu avem fotografi pe aproape ca să vă pozăm pentru ziare”. (Faptele bune ale lui Lei Feng fuseseră înregistrate în mod miraculos de un fotograf oficial.) Iar noi îl detestam pe leneşul cu bicicleta murdară. Să fie oare el duşmanul de clasă? Ştiam însă că lucra într-o fabrică de maşini, unde muncitorii, aşa ni se spusese de nenumărate ori, erau cei mai buni, clasa conducătoare a revoluţiei noastre. Eram tulburată şi nu mai ştiam ce să cred.

O altă faptă bună pe care o îndeplineam după ce se terminau orele de şcoală, era să ajut la împins cărucioarele încărcate cu blocuri de ciment sau cu bucăţi de gresie. Erau groaznic de grele şi cereau un efort enorm de la bărbaţii care le împingeau. Chiar în anotimpul rece, aceştia munceau cu pieptul gol şi stropi de sudoare le curgeau pe faţă şi pe spinare. Dacă drumul urca în pantă, chiar uşoară, unii din ei făceau eforturi uriaşe ca să împingă cărucioarele. Ori de câte ori îi vedeam, nu mă puteam împiedica să mă las cuprinsă de un val de tristeţe. Dar, de când începuse campania „să învăţăm de la Lei Feng”, aşteptam pe marginea drumului să treacă o asemenea căruţă. E adevărat că după ce împingeam la prima eram total răpusă. Iar când mă despărţeam de bietul om, acesta îmi adresa un zâmbet aproape imperceptibil, fără să se oprească, să nu-şi piardă avântul.

Odată, o colegă mi-a spus pe un ton serios că cei mai mulţi din cei care împingeau cărucioarele erau duşmani de clasă, care fuseseră condamnaţi la muncă silnică. Aşadar, mi-a spus ea, era greşit să-i ajutăm. Mi-am întrebat profesoara, deoarece, după tradiţia chinezească, apelam mereu la profesori pentru îndrumare. Dar, în loc de obişnuita atitudine de încredere, părea tulburată şi mi-a

spus că nu ştia ce să-mi răspundă, ceea ce m-a derutat. De fapt, era adevărat că oamenii care împingeau căruţele făceau această muncă din cauza legăturilor lor trecute cu Guomindangul sau pentru că erau victimele uneia din multiplele epurări politice. Era limpede că profesoara mea nu voia să-mi împărtăşească aceste lucruri, m-a sfătuit să nu mai dau însă ajutor la împinsul căruţelor. De atunci, de câte ori mă întâlneam cu o căruţă pe stradă, îmi îndepărtam privirile de la silueta aplecată, care îşi dădea duhul împingând, şi măream pasul, dar inima îmi era grea.

Ca să ne insufle cât mai multă ură pentru duşmanul de clasă, în toate şcolile s-au organizat şedinţe regulate ca să ne „reamintim nenorocirile şi să reflectăm la fericire”, în care persoane în vârstă ne povesteau despre nefericirile din China precomunistă. Generaţia noastră se născuse „sub steagul roşu”, în noua Chină, şi nu avea habar ce însemnase viaţa sub stăpânirea Guomindangului. Lei Feng trăise această viaţă, aşa ni se spunea, şi de aceea putea să-i urască atât de profund pe duşmanii de clasă şi să-l iubească din toată inima pe Preşedintele Mao. Când avea şapte ani, se spunea că mama lui se spânzurase după ce fusese violată de un moşier. Pe la şcoala noastră s-au perindat muncitori şi ţărani, ca să ne vorbească de copilăria lor, în care dominaseră foametea, iernile îngheţate fără pantofi şi morţi premature şi chinuitoare. Ne-au spus ce nemărginită recunoştinţă îi purtau Preşedintelui Mao pentru că le salvase viaţa şi le dăduse mâncare şi îmbrăcăminte. Unul dintre vorbitori era membru al unui grup etnic numit Yi, care trăise într-un fel de sclavagism până la finele anului 1950. El fusese sclav şi ne-a arătat cicatricele de pe urma bătăilor groaznice îndurate de la foştii lui stăpâni. De fiecare dată când vorbitorii descriau suferinţele suportate, sala arhiplină se cutremura de planşete, iar eu ieşeam din aceste şedinţe distrusă, după ce aflam ce făcuse Guomindangul şi, în acelaşi timp, devotată cu pasiune lui Mao.

Ca să ne demonstreze cum ar putea fi viaţa fără Mao, din când în când ni se pregătea la cantina şcolii ceva numit „mâncare amară”, despre care se presupunea că era mâncarea săracilor sub Guomindang. Era făcută din tot

felul de ierburi necunoscute şi eu mă întrebam dacă bucătarii nu făceau glume nesărate, pentru că nu putea fi mâncată: de câteva ori la început am vomitat-o.

Într-o zi am fost duse la o expoziţie referitoare la „educaţia de clasă” în Tibet: pe ecrane ni s-au arătat fotografii de fortăreţe în care colcăiau scorpioni, cu instrumente de tortură groaznice, printre care o unealtă de scos ochii şi cuţite pentru tăierea tendoanelor la glezne. Un bărbat într-un cărucior cu rotile a venit la şcoala noastră pentru a ne povesti cum fusese sclav în Tibet, şi i se tăiaseră tendoanele de la glezne pentru o vină fără importanţă.

Începând din 1964, case mari au fost deschise şi transformate în „muzee pentru educaţia de clasă”, pentru a ne arăta cum trăiau în lux duşmanii de clasă, de exemplu moşierii, sugând sudoarea şi sângele ţăranilor înainte de venirea lui Mao. În timpul vacanţei pentru Anul Nou Chinezesc din anul 1965, tata ne-a dus la un palat celebru, la două ore şi jumătate depărtare de locuinţa noastră. În afară de justificarea oficială, călătoria era, în realitate, o scuză pentru o excursie la ţară primăvara, respectând tradiţia chinezească de „a păşi pe iarba fragedă” (*ta-qing)* pentru a întâmpina noul anotimp. Aceasta era una din puţinele ocazii când familia mea făcea o excursie la ţară.

În timp ce maşina traversa Câmpia Chengdu, toată înverzită, pe un drum asfaltat şi mărginit cu eucalipţi, eu priveam fascinată pe geam la pâlcurile încântătoare de bambuşi, care parcă îmbrăţişau fermele şi la fumul care se înălţa în spirale deasupra căsuţelor acoperite cu stuf ce se zăreau printre frunzele de bambus. Din când în când, o ramură de prun încărcată de flori se reflecta în pârâul care şerpuia aproape în jurul fiecărui tufiş. Tatăl meu ne-a cerut tuturor să scriem câte o compunere la întoarcere, în care să descriem tot peisajul, aşa că eram atentă să nu-mi scape nimic.

O imagine m-a nedumerit în special: câţiva copaci, împrăştiaţi în jurul câmpurilor cultivate, erau complet jupuiţi de ramuri şi frunze până aproape de vârf şi arătau ca nişte catarge de steag cu un moţ verde. Tata ne-a explicat că în regiunea dens cultivată din Câmpia Chengdu

lemnul de foc era foarte puţin şi ţăranii tăiau ramurile până unde ajungeau. Ceea ce nu ne-a spus însă a fost că, până cu câţiva ani în urmă, fuseseră mult mai mulţi copaci, iar aceştia fuseseră tăiaţi pentru a alimenta cuptoarele în care se producea oţelul în timpul Marelui Salt înainte.

Întreaga regiune părea foarte prosperă; în orăşelul în care ne-am oprit pentru prânz forfoteau ţărani îmbrăcaţi în haine noi, colorate, cei mai vârstnici purtând turbane albe lucioase şi şorţuri curate, albastru închis, în ferestrele restaurantelor pline ochi te atrăgeau raţe fripte, rumenite, iar de pe tarabele instalate în străzile aglomerate din târg se înălţau, de sub capacele unor oale uriaşe de bambus, arome delicioase, irezistibile. Automobilul nostru îşi făcea cu greu loc prin piaţa din centrul târgului către sediul guvernului local, situat într-un palat străjuit la poartă de doi lei de piatră. Tatăl meu trăise în acest judeţ în timpul foametei din 1961 şi acum, cu patru ani mai târziu, oficialităţile locale se întreceau să-i arate cât de mult se schimbase situaţia. Ne-au condus într-un restaurant unde ne fusese rezervată o încăpere privată. Pe când ne strecuram printre mesele restaurantului, ţăranii ne urmăreau cu privirile, considerându-ne nişte oaspeţi străini, conduşi de şefii locali, plini de respect pentru noi.

Nu mi-au scăpat atenţiei felurile apetisante şi necunoscute mie, care acopereau toate mesele. Nu prea gustasem înainte altceva decât mâncărurile ce ni se dădeau la cantină şi acest târguşor era plin de nenumărate surprize culinare plăcute. Purtau şi denumiri necunoscute mie: „Mărgele de perlă”, „Trei focuri de armă”, „Capete de lei”. După ce am terminat ospăţul, şeful restaurantului şi-a luat rămas-bun de la noi pe trotuar, în vreme ce trecătorii ne priveau cu gura căscată.

În drum spre muzeu, automobilul nostru a depăşit un camion deschis, în care se aflau băieţi şi fete de la şcoala mea. De bună seamă că şi ei se duceau la localul unde se ţinea lecţia de „educaţie de clasă”. Una dintre profesoarele mele era în picioare în spate şi mi-a zâmbit, dar eu m-am ghemuit pe scaunul meu, jenată de diferenţa dintre maşina noastră cu şofer şi camionul deschis, circulând pe drumul desfundat, în aerul rece de primăvară timpurie. Tata şedea

în faţă, lângă şofer, cu fratele meu cel mai mic pe genunchi. El a recunoscut-o pe profesoara mea şi i-a zâmbit. Când s-a întors ca să-mi atragă atenţia, a remarcat că dispărusem şi a fost încântat de reacţia mea. Jena mea era o dovadă a bunelor mele însuşiri: era un semn bun că îmi era ruşine de privilegiul de care mă bucuram, în loc să mă laud cu el.

Muzeul însă, pur şi simplu, m-a şocat. Am văzut sculpturi înfăţişând ţărani fără pământ, siliţi să plătească o arendă exorbitantă. O alta arăta cum moşierul folosea două măsuri diferite: una, mare, pentru a colecta cerealele şi alta, mică, pentru a le vinde şi, pe deasupra, cu o dobândă împovărătoare. Era şi o cameră de tortură şi o carceră cu o cuşcă de fier cufundată în apă murdară. Cuşca era prea mică pentru ca un om să poată sta în picioare şi prea strâmtă ca să poată şedea. Ni s-a spus că era folosită de moşieri pentru a-i pedepsi pe ţăranii care nu-şi puteau plăti dările. Despre una din camere se spunea că găzduise trei doici care îi procurau moşierului lapte uman, deoarece îl găsea a fi cel mai nutritiv. Despre concubina lui Numărul Cinci se spunea că mânca treizeci de raţe pe zi – dar numai copanele, care erau considerate o mare delicatesă.

Ce nu ni s-a spus era că fratele acestui moşier inuman era acum ministru în guvernul de la Peking şi că primise postul drept recunoştinţă pentru că predase Changdu comuniştilor în 1949. Şi în tot timpul cât ni se umplea capul cu „zilele de canibalism din timpul Guomindangului”, ni se amintea că trebuia să fim recunoscătoare lui Mao.

Cultul lui Mao mergea mână în mână cu manipularea amintirilor nefericite din trecutul populaţiei. Duşmanii de clasă erau prezentaţi ca nişte răufăcători notorii, care voiau să târască China înapoi în vremurile când Guomindangul era la putere şi aceasta ar fi însemnat ca noi, copiii, să ne pierdem şcolile, ghetele de iarnă şi hrana zilnică. De aceea, ni se spunea că trebuia ca noi să-i zdrobim pe aceşti duşmani. Despre Chiang Kai-shek se spunea că atacase continentul şi încercase să organizeze o revenire la putere în timpul „perioadei dificile” din 1962 – eufemismul prin care regimul evita să vorbească despre foamete.

Dar, cu toate aceste conferinţe şi activităţi, pentru mine

şi aproape pentru toată generaţia mea, „duşmanii de clasă” au rămas o noţiune abstractă, nişte umbre ireale. Aparţineau trecutului, unui trecut prea îndepărtat. Mao nu a fost în stare să le dea o formă materială, concretă, în mod paradoxal, această incapacitate se datora tocmai faptului că distrusese trecutul atât de total. Şi, totuşi, ceva reuşise, şi anume să ne sădească în conştiinţe aşteptarea unui duşman.

În tot acest timp, Mao răspândea peste tot germenii propriei zeificări şi atât eu, cât şi contemporanii mei eram cufundaţi în această grosolană, şi totuşi eficace, îndoctrinare.

În parte ea avea efect, deoarece Mao a avut abilitatea să-şi însuşească monopolul moralităţii: la fel cum atitudinea nemiloasă faţă de duşmanul de clasă era prezentată drept loialitate faţă de popor, tot aşa supunerea totală faţă de Mao era prezentată sub masca unei false renunţări la egoism. Era foarte greu să scapi din plasa cuvintelor, mai ales că nu exista un punct de vedere alternativ venit din partea populaţiei adulte. În realitate, adulţii se călcau pur şi simplu pe picioare întrecându-se în a perfecţiona cultul lui Mao.

Timp de două mii de ani, China avusese figura împăratului, care deţinea concomitent puterea politică totală şi autoritatea spirituală. Sentimentul religios, pe care, în alte părţi ale lumii, populaţia îl dedică lui Dumnezeu, a fost îndreptat întotdeauna în China către împărat. Părinţii mei, ca şi sutele de milioane de chinezi, erau influenţaţi de aceste tradiţii.

Mao s-a învăluit în mister, pentru a-şi crea o imagine de zeitate. Apărea întotdeauna îndepărtat, inaccesibil. Evita radioul, şi televiziunea nu exista încă. Cu excepţia membrilor curţii sale, puţini erau aceia care se puteau lăuda că aveau sau avuseseră un contact cu el. Nici colegii lui de la vârful conducerii nu-l întâlneau decât în ocazii oficiale. După Yan’an, tatăl meu nu l-a văzut decât de câteva ori, şi atunci doar în timpul unor mari mitinguri. Iar mama mea l-a văzut doar o dată, când a venit la Chengdu în 1958 şi i-a convocat pe toţi funcţionarii peste gradul 18, pentru o fotografie de grup cu ei. După eşecul Marelui Salt

înainte a dispărut aproape cu totul.

Mao, împăratul, s-a suprapus pe unul dintre tiparele de lider din istoria Chinei: liderul unei revolte ţărăneşti naţionale, care a măturat o dinastie putredă şi a devenit noul împărat, înţelept, exercitând o autoritate absolută. Şi, într-un anumit sens, s-ar putea spune că Mao şi-a meritat statutul de zeu-împărat. El *a fost* cu adevărat cel care a pus capăt războiului şi a adus pace şi stabilitate, ceea ce şi-au dorit dintotdeauna chinezii – atât de mult încât spuneau: „Este mai bine să fii un câine pe timp de pace, decât o fiinţă umană pe timp de război". De asemenea, sub Mao, China a devenit o putere de care lumea a început să ţină seama. Şi mulţi chinezi au încetat să se mai simtă umiliţi şi ruşinaţi că sunt chinezi, ceea ce reprezenta enorm pentru populaţie.

În realitate, Mao a târât China îndărăt, în epoca Regatului de Mijloc şi, cu ajutorul Statelor Unite, a condamnat-o la izolare faţă de întreaga lume. El le-a dat chinezilor posibilitatea să se simtă din nou măreţi şi superiori, dar cu preţul orbirii faţă de lumea din afara graniţelor ţării. Cu toate acestea, mândria naţională este un sentiment atât de important pentru chinezi, încât majoritatea populaţiei îi era sincer recunoscătoare lui Mao şi nu avea nimic împotriva cultului personalităţii sale, cu siguranţă nu la început. Aproape totala lipsă la acces la informaţii şi sistematicul dopaj cu dezinformare au avut drept rezultat faptul că majoritatea chinezilor nu aveau cum să distingă succesele lui Mao de eşecurile lui, nici cum să identifice rolul real al lui Mao şi al altor lideri în realizările comunismului.

Frica nu a fost niciodată absentă din construirea cultului lui Mao. Mulţi oameni au fost aduşi la starea de a nu îndrăzni măcar să gândească, de teamă să nu se întâmple să-şi exprime gândurile fără voia lor. Chiar dacă unii ajungeau la concluzii neortodoxe, puţini le împărtăşeau copiilor lor, ca nu cumva acestora să le scape vreo vorbă faţă de colegi, ceea ce ar fi însemnat un dezastru pentru ei, dar şi pentru părinţii lor. În anii „învăţaţi de la Feng", copiilor Îi se băga în cap că prima şi singura loialitate trebuia să fie pentru Mao. Un cântec popular ne spunea: „Tata e aproape, mama e aproape, dar niciunul atât de

aproape ca Preşedintele Mao”. Trebuia să ne intre bine în cap că orice fiinţă, inclusiv părinţii noştri, care nu era devotată lui Mao, era duşmanul nostru. Mulţi părinţi îşi încurajau copiii să devină conformişti, deoarece astfel viitorul lor era în siguranţă.

Autocenzura se aplica şi la informaţiile privind viaţa intimă a familiei. Eu nu auzisem nimic despre existenţa lui Yu-lin, nici a celorlalte rude ale bunicii mele. Nu mi se spusese niciodată nimic despre detenţia mamei mele din 1955 sau despre foamete – de fapt nimic care ar fi putut sădi cea mai mică îndoială în mintea mea cu privire la regim sau la Mao. Părinţii mei, ca toţi părinţii din China, nu scăpau nimic necontrolat către copiii lor.

În 1965, angajamentul meu pentru Noul An a fost: „Voi da ascultare bunicii mele” – un mod tradiţional chinezesc de a promite să fii cuminte. Tata a dat din cap: N-ar trebui să spui aşa. Ar trebui să spui numai: „Voi da ascultare Preşedintelui Mao”. Când am împlinit treisprezece ani, în martie al aceluiaşi an, cadoul tatălui meu nu au mai fost obişnuitele cărţi ştiinţifico-fantastice, ci un volum conţinând cele patru lucrări filosofice ale lui Mao.

Singurul adult care mi-a spus vreodată ceva în contrast cu propaganda oficială a fost soacra lui Deng Xiaoping, care locuia din când în când în blocul de lângă noi cu fiica ei, angajată în administraţia guvernului regional. Ea iubea copiii şi eu eram mai tot timpul în apartamentul ei. Atunci când prietenii mei şi cu mine furam conserve de la cantină sau flori de pepene galben şi plante din grădina complexului, nu îndrăzneam să le ducem acasă de teamă să nu fim certaţi, aşa că le duceam la ea şi acolo ni le spăla şi le frigea pentru noi. Era cu atât mai incitant cu cât mâneam ceva ilicit. Doamna aceasta avea pe atunci şaptezeci de ani, dar arăta mult mai tânără, cu picioruşe mici şi o faţă blândă, fără riduri, dar expresivă. Purta mereu o jachetă de pânză gri şi pantofi de pânză negri, pe care şi-i confecţiona ea însăşi. Era foarte relaxată şi ne trata ca pe nişte egali. Îmi plăcea să mă aşez în bucătăria ei şi să stăm de vorbă. Îmi amintesc cum, odată, aveam aproape treisprezece ani, m-am dus la ea direct după o şedinţă emoţionantă de „povestit trecutul amar”. Eram plină de

compasiune pentru toţi cei care au trebuit să trăiască sub Guomindang şi i-am spus: „Bunică Deng, cât de mult trebuie să fi suferit sub blestemaţii de Guomindang! Cum te-au jefuit soldaţii! Şi cum ţi-au supt sângele moşierii! Ce ţi-au făcut?” „Păi, a răspuns ea, nu au jefuit mereu... şi nu au fost răi tot timpul...” Cuvintele ei m-au lovit ca o măciucă în cap. Am fost atât de şocată că nu am mai repetat nimănui ce-mi spusese ea.

La acea epocă, niciunul dintre noi nu avea cea mai mică idee că atât cultul lui Mao, cât şi accentul pus pe lupta de clasă făceau parte din planurile lui Mao pentru demascarea Preşedintelui Liu Shaoqi şi a lui Deng Xiaoping, Secretarul General al Partidului. Mao nu era mulţumit de măsurile luate de Liu şi Deng. După foamete, ei liberalizaseră atât economia, cât şi societatea. În ochii lui Mao, asta aducea mai mult a capitalism decât a socialism, îl irita, mai ales, faptul că ceea ce numea el „calea capitalistă”, se dovedea un succes, în timp ce calea aleasă de el, calea „corectă”, se dovedise un dezastru. Din punct de vedere practic, Mao recunoştea asta şi a trebuit să-i lase să aplice măsurile pe care ei le considerau necesare. Dar Mao nu renunţa la ideile lui şi plănuia să şi le impună din nou, de îndată ce ţara se refăcuse îndeajuns pentru a suporta experienţa şi de îndată ce îşi asigura suficientă putere pentru a reuşi să-i disloce pe puternicii lui adversari din partid.

Pe Mao îl exaspera ideea unui progres paşnic. Fiind un conducător militar neobosit, un războinic-poet, el avea nevoie de acţiune ca de aer – acţiune violentă – şi considera că starea de luptă permanentă era necesară dezvoltării societăţii. După gustul lui, propriii lui comunişti deveniseră prea toleranţi şi îngăduitori, urmărind să aducă armonie mai degrabă decât conflicte. Din 1959 nu mai fuseseră campanii politice în care oamenii să se lupte între ei!

În consecinţă, Mao era trist. Se simţea umilit de adversarii săi, care îi dovediseră incompetenţa. Trebuia să se răzbune şi, fiind conştient că duşmanii lui se bucurau de un sprijin larg, ştia că trebuia să-şi întărească autoritatea pe măsură. Pentru a realiza aceasta, trebuia să fie zeificat.

Mao a aşteptat liniştit ca economia să se refacă. Dar

când aceasta s-a înviorat, în special după 1964, a început să-şi pregătească marea confruntare. Relativa liberalizare de la începutul deceniului a început să îngheţe.

Serile săptămânale de dans au încetat brusc în 1964. La fel şi filmele ce ne soseau din Hong Kong. Au dispărut coafurile cârlionţate ale mamei, înlocuite cu părul scurt şi drept. Bluzele şi jachetele ei nu mai erau colorate sau mulate pe corp. Acum erau confecţionate din culori şterse şi arătau ca nişte saci. Cel mai mult mi-a părut rău de fustele ei. Îmi aminteam cum, cu puţin timp înainte, o urmărisem dându-se jos de pe bicicletă şi ridicând graţios cu genunchiul marginea fustei cu pătrăţele albe şi albastre. Eu mă rezemasem de trunchiul unui platan, de partea cealaltă a străzii pe care se afla complexul nostru. Fusta ei se înfoia ca un evantai, în timp ce ea venea spre mine. În serile de vară, îl scoteam adesea pe Xiao-fang în căruciorul lui de bambus şi o aşteptam pe mama în acel loc.

Bunica, trecută de cincizeci de ani, avea acum mai multă feminitate decât mama. Deşi jachetele ei – tot în stilul tradiţional – adoptaseră aceeaşi culoare gri pal, ea îşi îngrijea în mod special părul negru, lung şi des. După tradiţia chinezească, moştenită şi de comunişti, femeile de vârstă mijlocie, adică peste treizeci de ani, trebuiau să-şi poarte părul tăiat până deasupra umerilor. Bunica îşi pieptăna însă părul într-un coc strâns la ceafă şi îl împodobea mereu cu flori, uneori cu două magnolii de culoarea fildeşului, iar alteori cu o iasomie albă strânsă între două frunze de un verde închis, care îi punea în valoare părul lucios. Nu folosea niciodată şampon din comerţ, care, credea ea, face ca părul să arate mort şi uscat; în schimb, fierbea fructul unui arbust care conţinea un fel de miere, la spălat folosea acest lichid iar cu fructul îşi freca părul producând o spumă parfumată. Clătea apoi părul în lichidul alburiu şi părul devenea lucios şi mătăsos. Pieptenii din lemn îi cufunda în sucul seminţelor de pomelo – un balsam – care făcea ca pieptănul să alunece uşor prin părul ei, parfumându-l în acelaşi timp. Ca un ultim retuş, mai punea câteva picături de esenţă de flori de osmanthus, pe care o pregătea singură de când parfumul începuse să dispară din comerţ. Îmi amintesc cum o urmăream în timp

ce se pieptăna pe îndelete. Era singurul lux pe care şi-l permitea pentru că restul toaletei îl făcea în viteză. Bunica îşi mai accentua sprâncenele cu un creion negru de cărbune şi îşi pudra uşor nasul. Observându-i în oglindă ochii zâmbitori, dar concentraţi asupra felului cum îşi desăvârşea machiajul, mă gândeam că acel moment trebuie să fi fost unul din cele mai plăcute din viaţa ei.

Mi se părea ciudat să o urmăresc cum se machia, deşi o făceam de când eram foarte mică. În cărţi şi în filme, femeile care se machiau erau invariabil nişte femei pierdute, cum ar fi de exemplu concubinele. Aflasem foarte vag câte ceva despre faptul că mult iubita mea bunică fusese o concubină, dar învăţasem să trăiesc cu gânduri şi realităţi contradictorii şi să le compartimentez. Când mergeam cu bunica la cumpărături, începusem să-mi dau seama cât era ea de diferită de ceilalţi cumpărători, cu faţa ei machiată, oricât de discret, şi cu flori în păr. Lumea o remarca. Avea un mers elegant, îşi ţinea trupul drept, păşea mândră, deşi cu o oarecare reţinere.

Nu a avut de suferit din cauza acestui comportament deoarece locuia în complex. Dacă ar fi trăit în afara lui, ar fi fost judecată de unul din comitetele de rezidenţi, care supravegheau viaţa adulţilor neîncadraţi în „câmpul muncii” şi deci neaparţinând unei unităţi de producţie. Din comitete făceau parte îndeobşte pensionari şi casnice bătrâne. Unii dintre aceştia deveneau cunoscuţi pentru modul cum se amestecau în treburile altora şi cum îşi dădeau importanţă. Dacă bunica ar fi avut de-a face cu un astfel de comitet, ar fi înghiţit aluzii răutăcioase şi critici pe faţă. Din fericire, complexul nostru nu avea comitete. O dată pe săptămână trebuia să participe, cu alţi socri, servitoare şi dădace, la un miting, unde li se vorbea despre politica partidului; dar, în general, era lăsată în pace. Adevărul era că ei îi plăceau asemenea mitinguri, care îi dădeau ocazia să schimbe o vorbă cu alte femei, iar când se întorcea acasă, ne împărtăşea, încântată, ultimele bârfe.

Politica mi-a invadat progresiv viaţa când am început să merg la şcoala medie în 1964. Din prima zi ni s-a spus că trebuia să-i mulţumim Preşedintelui Mao pentru simplul fapt că eram acolo, deoarece „criteriul de clasă” fusese introdus

de el în anul în care ne-am înscris. Mao acuzase şcolile şi universităţile că acceptaseră prea mulţi copii din clasa burgheză, în prezent, dispusese el, se va acorda prioritate fiilor şi fiicelor „cu origine sănătoasă” (*chu-shen hao).* Aceasta însemna să ai părinţi muncitori, ţărani, soldaţi, sau oficialităţi de partid, mai ales taţi. Aplicarea acestui criteriu „de clasă” la nivelul întregii societăţi însemna că soarta fiecăruia era determinată de originea familiei şi de accidentul naşterii.

Cu toate acestea, statutul unei familii era adesea ambiguu: un muncitor ar fi putut fi angajat într-o slujbă de Guomindang; funcţionarul nu aparţinea niciunei categorii; un intelectual era un „indezirabil”, dar ce se întâmpla dacă era membru de partid? Cum ar fi trebuit clasificaţi copiii unor astfel de părinţi? Mulţi funcţionari care făceau înscrierile au preferat, ca să nu greşească, să acorde preferinţă copiilor unor oficialităţi de partid. Şi aceştia alcătuiau jumătate din colegii mei de clasă.

Noua mea şcoală, Şcoala medie nr. 4, era şcoală fruntaşă pe întreaga regiune şi a înscris şcolari cu cele mai mari note obţinute la toate examenele de admitere din Sichuan. În anii anteriori, înscrierea era decisă doar pe baza rezultatelor la examen. În anul în care m-am înscris eu, la fel de importantă ca notele devenise originea familiei.

În cele două lucrări de examen, am luat o sută de puncte din o sută la matematici şi un neobişnuit o sută „plus” la limba chineză. Tata mi-a băgat întruna în cap că nu trebuia să mă bazez pe numele părinţilor mei şi nici mie nu-mi plăcea să mi se spună că „directiva de clasă” m-a ajutat să intru în această şcoală. Curând însă nu m-am mai gândit la asta. Dacă aşa a spus Preşedintele Mao, însemna că aşa era bine.

Aceasta a fost perioada când „copiii unor înalte oficialităţi” (*gao-gan zi-di)* deveniseră aproape o pătură socială aparte. Căpătaseră un aer prin care erau identificaţi fără greş ca membrii unui grup de elită, manifestând o siguranţă, dată de puterea pe care se bazau şi considerându-se mai presus de orice critică. Mulţi dintre aceşti copii au devenit tot mai aroganţi şi mai trufaşi şi, chiar începând cu Mao, exista o îngrijorare cu privire la

comportamentul lor. A devenit chiar un subiect atacat constant de presă. Ceea ce nu făcea decât să confirme ideea că alcătuiau un grup special.

Tatăl meu ne avertiza mereu împotriva acestei tendinţe şi ne atrăgea atenţia să nu formăm găşti cu copiii oficialităţilor. Consecinţa a fost că am avut puţine prietene, deoarece rareori întâlneam copii cu alte origini. Când intram în contact cu aceştia, realizam că ni se inculcase atât de mult importanţa originii familiei şi că aveam atât de puţine experienţe comune, încât nu puteam decât constata că ne suntem străini unii altora.

După ce am intrat în noua mea şcoală, două profesoare au venit la părinţii mei ca să-i întrebe ce limbi străine voiau să învăţ eu. Ei au preferat engleza limbii ruse, care era singura alternativă. Profesoarele mai voiau să ştie dacă voiam să studiez în primul an fizica sau chimia. Părinţii mei le-au răspuns că lăsau aceasta la alegerea şcolii.

Mi-a plăcut şcoala din clipa în care am păşit în ea. Avea o poartă impunătoare, cu un acoperiş din ţigle albastre şi streşini sculptate. Câteva trepte de piatră duceau la logia sprijinită de şase coloane de lemn, vopsite în roşu. Şiruri simetrice de chiparoşi verde închis accentuau atmosfera solemnă care te întâmpina la intrare.

Şcoala fusese înfiinţată în anul 141 i.H. Şi a fost prima şcoală întemeiată de un guvern regional în China. În centrul ei se afla un templu magnific, dedicat, la început, lui Confucius. Era bine conservat, dar nu mai funcţiona ca templu. Înăuntrul lui se aflau vreo şase mese de ping-pong, separate de coloanele masive. În faţa uşilor sculptate, coborând o scară, ajungeai într-un hol larg a cărui menire era să asigure o intrare maiestuoasă în templu. Se clădise ulterior un bloc de două etaje pentru sălile de clasă, care împărţea în două tot terenul începând de la un pârâiaş traversat de trei podeţe arcuite, cu sculpturi în miniatură înfăţişând lei şi alte animale înşirate pe marginile lor. Dincolo de poduri se întindea o grădină frumoasă înconjurată de piersici şi de platani. În faţa templului, la baza treptelor, străjuiau două sfeşnice gigantice, deşi de mult nu se mai ardea în ele tămâie şi fumul nu se mai ridica în inele albăstrui plutind în aerul din jur. Spaţiile din dreapta

şi stânga templului fuseseră transformate în terenuri de sport, pentru baschet şi volei. Alături de ele, două pajişti erau destinate primăvara elevilor, care îşi petreceau pauza de prânz pe iarbă, bucurându-se de razele blânde ale soarelui. Iar în spatele templului se mai găsea o peluză, la capătul căreia o livadă mare se întindea până la poalele unei coline cu viţă-de-vie, copaci şi ierburi aromate.

De jur-împrejur se ridicaseră laboratoare, unde studiam biologie şi chimie, învăţam să folosim microscopul şi disecam animale moarte. În amfiteatre, urmăream filme educative. Ca activitate în afara clasei, alesesem biologia şi mă înscrisesem într-un grup cu care colindam în jurul colinei şi în grădina alăturată ei, împreună cu profesoara de la care aflam numele şi caracteristicile diferitelor plante. Aveam la dispoziţie şi incubatoare cu temperatura controlată, care ne permiteau să observăm cum mormolocii şi puii de raţă ies din ou. Primăvara, tot complexul şcolii se înfăţişa ca o mare trandafirie, datorită numărului mare de piersici în floare. Însă ce îmi plăcea mie cel mai mult era biblioteca şcolii, clădită pe două etaje, în stilul tradiţional chinezesc. Clădirea era înconjurată la ambele etaje de verande, iar la marginea lor se afla un rând de scaune de forma unor aripi superb pictate. Eu îmi găsisem un locşor al meu pe aceste „scaune înaripate” *(fei-lai-yi*), pe care şedeam ore întregi citind. Din când în când întindeam o mână ca să ating frunzele în evantai ale unei specii rare de ginkgo. Alţi doi copaci la fel străjuiau poarta de intrare în bibliotecă, înalţi şi eleganţi. Erau singurii care reuşeau să-mi distragă atenţia de la cărţile mele.

Cele mai vii amintiri ale mele sunt legate de profesoare, care erau cele mai bune din domeniul lor; multe aveau gradul unu sau grad excepţional. Lecţiile şi dizertaţiile lor erau o adevărată plăcere, nu mă mai săturam să le ascult.

Îmi dădeam însă seama că tot mai multă îndoctrinare politică se amesteca în educaţia noastră şcolară. Încetul cu încetul, adunarea de la începutul zilei era dedicată învăţăturilor lui Mao şi au început să fie instituite şedinţe speciale, în care citeam documentele de partid. Cărţile de limba chineză conţineau tot mai multă propagandă şi mai puţine texte de literatură chinezească, iar ştiinţele politice,

constând din lucrările lui Mao, au intrat în programa şcolară.

Aproape toate activităţile au fost politizate. Într-o bună zi, la adunarea de dimineaţă, directorul ne-a informat că vom face o gimnastică pentru ochi. Ne-a spus că Preşedintele Mao observase că prea mulţi şcolari purtau ochelari, un semn că îşi stricaseră ochii muncind prea mult şi a dat dispoziţie să se ia măsuri. Noi am fost teribil de emoţionaţi de grija manifestată de tovarăşul Mao, unii au plâns de recunoştinţă. Şi aşa am început să facem exerciţii pentru ochi timp de cincisprezece minute în fiecare dimineaţă. Doctorii au pus la punct o serie de mişcări care se făceau pe muzică. După ce ne frecam în diverse locuri în jurul ochilor, priveam fix şi intens la şirul de plopi şi de sălcii din faţa ferestrei. Culoarea verde era presupusă a fi o culoare odihnitoare. În timp ce mă bucuram de o bună stare procurată de exerciţii şi de verdele frunzelor, gândul îmi zbura la Mao şi îmi înnoiam angajamentul de credinţă faţă de el.

O temă care ni se repeta până la saţietate era că nu trebuia să permitem Chinei să-şi „schimbe culoarea”, adică să alunece de la comunism la capitalism. Despărţirea Chinei de Uniunea Sovietică, ţinută secretă la început, a fost declarată la începutul anului 1963. Ni s-a explicat că, de când Hruşciov venise la putere după moartea lui Stalin în 1953, Uniunea Sovietică cedase în faţa capitalismului internaţional şi că micuţii erau primit care sufereau din nou şi trăiau din nou în mizerie, aşa cum suferiseră copiii chinezi sub guvernarea Guomindangului. Odată, după ce ne-au avertizat pentru a n-a oară cu privire la calea pe care o luase Rusia, profesorul de ştiinţe politice ne-a spus: „Dacă nu sunteţi atenţi, ţara noastră îşi va schimba culoarea încetul cu încetul, întâi de la roşu aprins la roşu şters, apoi la cenuşiu şi, în fine, la negru”. Întâmplător, sintagma de „roşu şters” se pronunţa exact ca numele meu (*er-hong).* Colegele de clasă au început să chicotească şi să-mi arunce priviri. Mi-a intrat în cap că trebuia să-mi schimb imediat numele şi, chiar în acea seară, l-am rugat pe tata să-mi dea alt nume. El a sugerat *Zhang,* care însemna şi „proză”, dar şi „devii tu însuţi cât mai curând”, exprimând dorinţa lui ca

eu să devin o bună scriitoare la o vârstă fragedă. Dar mie nu mi-a plăcut numele şi i-am spus că voiam „ceva care să sune militar”. Multe din prietenele mele îşi schimbaseră numele pentru a încorpora cuvinte însemnând „armată” sau „soldat”. Alegerea tatălui meu reflecta învăţătura lui clasică. Noul meu nume „Jung” (pronunţat „Yung”) era un cuvânt foarte vechi şi rar folosit pentru „probleme militare”, pe care îl puteai întâlni doar în poemele clasice şi în câteva fraze învechite. Evoca imaginea apusă a unor lupte între cavaleri în armură strălucitoare, cu suliţe împodobite cu ciucuri şi cu armăsari nechezând. Când am revenit la şcoală, mândră de noul meu nume, nici chiar unii profesori ai mei n-au reuşit să recunoască simbolul.

Era perioada în care Mao a cerut ţârii să treacă de la învăţăturile inspirate de Lei Feng la învăţături milităreşti. În timpul ministrului Apărării Lin Biao, care îi succedase mareşalului Peng Dehuai în 1959, armata devenise un deschizător de drumuri pentru introducerea cultului lui Mao. Mao dorea să înregimenteze şi mai mult naţiunea. Tocmai scrisesem un poem căruia i se făcuse foarte multă publicitate şi în care le îndemna pe femei „să renunţe la feminitate şi să îmbrace haina militară”. Ni se spunea că americanii aştepau prilejul să ne invadeze şi să restaureze Guomindangul şi că, tocmai pentru a zădărnici invazia, Lei Feng s-a antrenat zi şi noapte, ca să învingă slăbiciunea trupească şi să devină un campion în aruncarea grenadelor. Dintr-odată, antrenamentul fizic a căpătat o importanţă vitală. Făceam antrenamente la alergări, înot, sărituri în înălţime, exerciţii la paralele, aruncări cu discul şi aruncări de grenade de mână din lemn. În afară de cele două ore de sport pe săptămână, după orele de clasă, încă patruzeci de minute de sport deveniseră obligatorii.

Eu nu am avut niciodată înclinaţie pentru sporturi şi chiar le detestam, cu excepţia tenisului. Mai înainte, aceasta nu avea nicio importanţă, dar acum căpătase o conotaţie politică, cu sloganuri, precum: „antrenează-te ca să-ţi faci un fizic puternic pentru a-ţi apăra patria”. Din nefericire, aversiunea mea pentru sporturi creştea tot mai mult în urma acestei presiuni. Când încercam să înot, prin faţa ochilor mi se perindau de fiecare dată imagini cu urmăritori

americani invadatori ţinându-se după mine până la mal. Cum să înot nu ştiam, singura mea alegere era să mă înec sau să fiu prinsă şi torturată de invadatorii americani. Spaima îmi provoca adesea cârcei când eram în apă şi o dată chiar am crezut că mă înecam în bazinul de înot. Cu tot antrenamentul obligatoriu în fiecare săptămână a acelei veri, nu am reuşit niciodată să învăţ să înot cât timp am trăit în China.

Aruncarea cu grenade de mână era, de asemenea, un sport considerat foarte important, pentru motive evidente. Eu eram însă întotdeauna la coada clasei. Nu reuşeam să arunc grenadele de mână din lemn cu care mă antrenam decât la un metru şi ceva. Aveam sentimentul că colegii mei puneau la îndoială hotărârea mea de a lupta împotriva Statelor Unite imperialiste. Chiar o dată, la întrunirile noastre politice săptămânale, cineva a comentat eşecurile mele continue de a lansa grenadele. Puteam simţi cum ochii întregii clase mă ţintuiau ca nişte ace, de parcă ar fi vrut să spună: „Tu nu eşti decât un lacheu al americanilor!” în ziua următoare, m-am dus într-un colţ al terenului de sport, m-am aşezat jos, am luat în mâinile întinse în faţă câte două cărămizi. În jurnalul lui Lei Feng, pe care îl învăţasem pe de rost, citisem că acesta era modul de a-şi întări muşchii pentru a putea arunca grenadele. După câteva zile în care antebraţele mi s-au înroşit şi s-au umflat, am renunţat, iar după aceea, ori de câte ori mi se înmâna bucata de lemn, eram atât de emoţională încât mâinile începeau să-mi tremure.

Îmi amintesc cum, în 1965, ni s-a cerut să ieşim să smulgem iarba de pe peluze. Mao dăduse ordin că iarba, florile şi animalele de casă – fiind nişte plăceri burgheze – trebuiau eliminate. Iarba peluzelor din şcoala noastră era cu totul specială, cum nu am mai văzut nicăieri decât în China. Numele ei în chineză însemna „legată de pământ”. Ea se târăşte pe suprafeţele bătătorite şi se strecoară printre pietre, împrăştiindu-se în mii de rădăcini, care se înfig în sol ca nişte gheare de oţel. Sub pământ, ele se ramifică şi dau naştere la o mulţime de rădăcini, care se îndreaptă în toate direcţiile. În scurt timp, eşti în faţa a două reţele, una pe deasupra pământului, alta pe dedesubt,

care se împletesc şi rămân agăţate de sol, ca nişte sârme înnodate şi fixate cu cuie de podea. Adesea, singurul rezultat se vedea pe degetele mele, pline de tăieturi lungi şi adânci. Doar atacându-le cu săpăliga puteai dovedi acele buruieni şi asta cu greutate. Şi orice firicel de iarbă rămas pe pământ se înmulţea triumfător după cea mai uşoară creştere de temperatură sau câţiva stropi de ploaie iar noi trebuia să reluăm lupta de la început.

Cu florile ne-am fi descurcat mai uşor, dar nu le puteam distruge, deoarece ne izbeam de refuzul populaţiei. Mao atacase florile şi iarba şi mai înainte, cerând să fie înlocuite cu varză şi bumbac. Numai acum a fost în stare să impună să i se execute ordinul – şi aceasta până la un punct. Oamenii îşi iubeau plantele şi multe straturi de flori au supravieţuit campaniei.

Pe mine m-a întristat mult să văd cum frumoasele noastre plante trebuie distruse. Şi, totuşi, nu eram supărată pe Mao. Dimpotrivă, îmi reproşam mie însămi că eram întristată. La vremea aceea, mă obişnuisem cu „autocritica” şi aruncam automat vina pe propriile instincte care se împotriveau ordinelor lui Mao. În realitate, astfel de sentimente mă înspăimântau. Nici nu se punea problema să le discut cu altcineva. Aşa că încercam să le suprim şi să-mi însuşesc modul corespunzător de a gândi. Adevărul este că trăiam într-o stare continuă de autoacuzare.

De fapt, acest autoexamen şi această autocritică nu erau o trăsătură a Chinei lui Mao. Ni se spunea că numai aşa vom deveni un om nou mai bun. În realitate, toată această introspecţie avea rolul de a crea o populaţie lipsită de o gândire proprie.

Aspectele religioase luate de cultul lui Mao nu ar fi fost posibile într-o societate tradiţional laică, cum era China, dacă nu’s ar fi obţinut realizări economice impresionante. Ţara şi-a revenit în mod uimitor după perioada de foamete şi nivelul de trai s-a îmbunătăţit într-un ritm spectaculos. La Chengdu, deşi orezul era încă raţionat, se găseau din belşug carne, păsări şi legume. Pepenii de iarnă, guliile şi vinetele zăceau în grămezi pe trotuarele din faţa prăvăliilor, deoarece nu mai era loc înăuntru pentru depozitarea lor. Rămâneau afară şi peste noapte şi nu le lua nimeni; ca să

nu se strice, negustorii le dădeau pe aproape nimic. Ouăle, cândva atât de preţioase, se stricau în coşuri, atât erau de multe. Doar cu câţiva ani înainte, era o problemă să găseşti o piersică – acum a mânca piersici era considerat un act „patriotic” şi activiştii umblau pe la casele oamenilor şi încercau să-i convingă să cumpere piersici pe mai nimic.

Circulau o serie de poveşti despre succese obţinute, care amplificau mândria populaţiei. În octombrie 1964, China a experimentat prima ei bombă atomică. I s-a făcut o imensă publicitate şi se trâmbiţau realizările ştiinţifice şi industriale ale ţării, mai ales cele legate de ideea de „a ne ridica împotriva imperialiştilor agresivi”. Explozia bombei atomice a coincis cu debarcarea lui Hruşciov, prezentată la noi ca o dovadă că Mao avusese din nou dreptate. În 1964, Franţa a recunoscut diplomatic China, fiind prima ţară occidentală importantă care a făcut-o. Această informaţie a fost primită cu entuziasm nespus în interiorul Chinei, fiind considerată o victorie însemnată asupra Statelor Unite, care refuzau să recunoască locul legitim al Chinei în lume.

În plus, nu se mai semnalau persecuţii politice şi populaţia începuse să fie destul de mulţumită. Iar întregul merít i se atribuia lui Mao. Deşi conducătorii la vârf ai ţării ştiau foarte bine care era adevărata contribuţie a lui Mao, lumea nu avea nici cea mai mică idee. De-a lungul anilor, am compus imnuri pasionate, în care îi mulţumeam lui Mao pentru toate realizările sale şi îi închinam nesfârşita mea credinţă.

În 1965 aveam treisprezece ani. În acel an, în seara de 1 octombrie, a şaisprezecea aniversare a întemeierii Republicii Populare, în piaţa din centrul oraşului Chengdu, au avut loc uriaşe focuri de artificii. În nordul pieţei se afla poarta către vechiul palat imperial, recent restaurat şi readus la grandoarea lui din secolul al treilea, când Chengdu era capitala regatului şi un oraş fortificat prosper. Poarta semăna foarte mult cu Poarta Păcii Cereşti din Peking, în prezent intrarea în Oraşul Interzis, cu excepţia culorii: avea acoperişuri de ţigle verzi şi pereţii cenuşii. Acoperişul smălţuit al pavilionului se sprijinea pe stâlpi enormi de un roşu închis. Balustradele erau din marmură albă. Eu mă aflam pe o estradă îndărătul lor, cu familia mea

şi cu demnitarii din Sichuan şi mă bucuram de atmosfera de sărbătoare ce plutea în aer, aşteptând să înceapă focurile de artificii. Jos, în piaţă, se adunaseră vreo cincizeci de mii de persoane care cântau şi dansau. *Bang! Bang!* S-a dat semnalul pentru jocurile de artificii la câţiva metri de locul unde mă aflam eu. Într-o clipă cerul devenise o grădină de forme şi culori spectaculoase, o mare în care se revărsau valurile de strălucire după valuri de strălucire. De dedesubt se ridicau sunete şi cântece care se împleteau cu somptuozitatea culorilor. După un timp, pentru câteva secunde, cerul a fost curat. Apoi a explodat ca într-o superbă înflorescenţă, urmată de căderea unei lungi, vaste, mătăsoase draperii, care s-a întins pe mijlocul cerului, legănându-se uşor în adierea vântului tomnatic. În luminile aprinse în piaţă, literele de pe draperie aruncau scântei: „Să trăiască Mulţi Ani Marele Nostru Lider, Preşedintele Mao!” Ochii mi s-au umplut de lacrimi. „Cât de norocoasă, cât de incredibil de norocoasă sunt să trăiesc în măreaţa eră a lui Mao Tze Dong!” îmi tot spuneam. „Cum pot trăi copiii din lumea capitalistă fără să fie lângă Preşedintele Mao şi fără speranţa de a-l vedea cândva în persoană?” Voiam să fac ceva pentru ei, să-i salvez din starea lor jalnică. Mi-am promis mie însămi, acolo şi atunci, să muncesc cu sârg pentru a construi o Chină mai puternică, pentru a susţine o revoluţie mondială. Trebuia să muncesc din greu ca să am dreptul să-l văd pe Preşedintele Mao. Acesta era atunci scopul vieţii mele.

15

„Distruge întâi şi reconstrucţia va veni de la sine”.

Declanşarea Revoluţiei Culturale (1965-1966)

La începutul anilor ’60, cu toate dezastrele provocate de politica lui Mao, el era încă idolatrizat de populaţie ca lider suprem al Chinei. Totuşi, deoarece adevăraţii guvernanţi ai ţării erau oameni pragmatici, exista o oarecare libertate literară şi artistică. Au apărut o mulţime de piese de teatru, de opere, filme şi romane după lunga hibernare a artelor. În niciuna nu era atacat pe faţă partidul, căci temele contemporane erau rare. Iar Mao era pe atunci în defensivă, şi devenea tot mai apropiat de soţia sa, Jiang Qing, care fusese actriţă în anii 1930. Împreună au ajuns la concluzia că artiştii se foloseau de teme istorice pentru a lansa insinuări împotriva regimului şi chiar împotriva lui Mao însuşi.

În ţara noastră exista o tradiţie îndelungată de a folosi aluziile istorice pentru a da glas împotrivirii şi chiar aluziile aparent esoterice erau uşor interpretate de populaţie ca referiri codificate la situaţia prezentă. În aprilie 1963, Mao a interzis toate „Dramele cu fantome”, o serie foarte abundentă constând din povestiri vechi în care spiritele victimelor decedate se răzbunau pe persecutorii lor. În viziunea lui Mao, aceşti răzbunători/justiţiari semănau foarte mult cu duşmanii de clasă morţi sub guvernarea lui.

Soţii Mao şi-au îndreptat atenţia şi către o altă serie, „Mandarinul Ming”, al căror protagonist era Hai Rui, un mandarin din dinastia Ming (1368-1644). Faimoasă personificare a justiţiei şi curajului, Mandarinul Ming protesta, cu riscul propriei lui vieţi, în faţa împăratului în numele oamenilor de rând aflaţi în suferinţă. Ca urmare el fusese alungat şi exilat. Cuplul Mao suspecta că sub chipul Mandarinului Ming era înfăţişat mareşalul Peng Dehui, fostul ministru al Apărării care, în 1959, ridicase glasul

împotriva politicii dezastruoase a lui Mao, care au avut drept urmare foametea. La foarte scurt timp după alungarea lui Peng, s-a produs o revigorare a seriei „Mandarinul Ming”. Madam Mao a încercat să obţină ostracizarea acestor piese de teatru, dar când a luat contact cu scriitorii şi miniştrii care răspundeau de artă, aceştia au rămas surzi la cererile ei.

În 1964, Mao a întocmit o listă cu treizeci şi nouă de artişti, scriitori şi universitari care trebuiau denunţaţi sub calificativul de „autorităţi reacţionare burgheze”, lansând o nouă categorie de duşmani de clasă. Nume proeminente apăreau pe această listă, printre care cel mai celebru dramaturg în genul „Mandarinului Ming”, Wu Han, şi profesorul Ma Yin-chu, primul economist de valoare care pledase pentru controlul naşterilor. Această atitudine îi atrăsese deja calificativul de „element de dreapta” în 1957. Mao a realizat ulterior necesitatea controlului naşterilor, dar îl ura pe profesorul Ma pentru că pusese astfel în evidenţă politica lui greşită.

Lista lui Mao n-a fost făcută publică şi cei treizeci şi nouă n-au fost epuraţi de organizaţiile de partid. Totuşi, Mao a făcut în aşa fel ca lista să circule printre autorităţile până la nivelul mamei mele. În iarna 1964-’65, mama a fost trimisă în fruntea unei echipe de lucru la o şcoală numită „Piaţa Boului”. I s-a spus să descopere suspecţi printre cei mai buni profesori şi printre cei care scriseseră cărţi sau articole.

Mama a fost îngrozită, mai cu seamă pentru că epurarea ameninţa personalităţile pe care ea le admira cel mai mult. În plus, şi-a dat foarte limpede seama că oricât s-ar strădui nu ar reuşi să găsească niciun „duşman”. Pe de altă parte, având încă în memorie toate persecuţiile recente, puţini au fost aceia care au îndrăznit să mai deschidă gura. Mama i-a împărtăşit superiorului ei, dl Pao, care răspundea de întreaga campanie în Chengdu, sentimentele ei.

Anul 1965 a trecut şi mama n-a făcut nimic. Nici Dl Pao n-a exercitat vreo presiune asupra ei. Reţinerea lor de a acţiona reflecta starea generală de spirit a oficialităţilor partidului. Majoritatea se săturaseră de persecuţii şi doreau să continue să îmbunătăţească nivelul de trai şi să înceapă

să clădească o viaţă normală. Cu toate astea, nu-şi manifestau clar opoziţia faţă de Mao şi promovau înainte cultul personalităţii lui. Puţinii care urmăreau cu aprehensiune zeificarea lui Mao îşi dădeau seama că nu puteau face nimic pentru a o opri: Mao se bucura de o putere şi de un prestigiu atât de mari încât cultul lui era irezistibil. Cel mult ei puteau să se cantoneze într-un fel oarecare de rezistenţă pasivă.

Mao a luat reacţia activului de partid la chemarea lui de a declanşa o vânătoare de vrăjitoare drept un indiciu că loialitatea faţă de el era în scădere şi că, în adâncul inimii lor, activiştii sprijineau politica promovată de Preşedintele Liu şi de Deng. Bănuiala i-a fost confirmată când ziarele partidului au refuzat să publice un articol autorizat chiar de el, şi care îl denunţa pe Wu Han şi piesa lui de teatru avându-l erou pe Mandarinul Ming. Când a cerut publicarea articolului, scopul lui fusese să implice populaţia în vânătoarea de vrăjitoare. S-a trezit izolat de supuşii săi tocmai de aparatul de partid, care fusese, până atunci, intermediarul dintre el şi populaţie. De fapt, pierduse controlul. Comitetul de Partid din Peking, unde Wu Han era primar adjunct, dar şi Departamentul Central al Afacerilor Publice, care răspundea de media şi de arte, s-au opus lui Mao, refuzând să-l denunţe pe Wu Han sau să-l dea afară.

De data aceasta, Mao s-a simţit ameninţat. S-a văzut în situaţia lui Stalin, pe cale să fie denunţat de un Hruşciov încă în timpul vieţii. Voia să le-o ia înainte şi să dea o lovitură prin care să-l distrugă pe acela pe care îl considera ca pe „Hruşciovul Chinei’s, Liu Shaogi, şi pe colegul său, Deng, precum şi pe aliaţii lor din partid. Acestei acţiuni i-a dat în mod fals numele de „Revoluţia Culturală”. Era conştient că va fi lupta unui singur om, dar asta îi dădea imensa satisfacţie că înfrunta singur lumea întreagă şi că era un manipulator de un asemenea calibru. Se adaugă aici şi nuanţa de autocompătimire la acest autoportret, întruchipând un erou tragic în luptă cu puternicul său duşman – uriaşa maşinărie a partidului.

La 10 noiembrie 1965 după mai multe eşecuri de a publica la Peking articolul de condamnare a piesei lui Wu Han, Mao a reuşit în sfârşit să-l publice la Shanghai, unde

oamenii lui erau responsabili cu presa şi artele, în acest articol a apărut pentru prima oară noţiunea de „Revoluţie Culturală”. *People’s Daily,* ziarul partidului, dar şi *Peking Daily,* vocea organizaţiei de partid din capitală au refuzat din nou să reia articolul. În provincie unele ziare l-au publicat. Pe atunci, tatăl meu superviza ziarul regional al partidului, *Sichuan Daily,* şi era împotriva reproducerii articolului, pe care îl considera un atac la adresa mareşalului Peng şi o invitaţie la vânătoarea de vrăjitoare. A stat de vorbă cu responsabilul cu probleme culturale al regiunii, care i-a sugerat să telefoneze lui Deng Xiaoping. Deng nu era în birou şi apelul a fost preluat de mareşalul Ho Lung, un prieten apropiat de-al lui Deng şi membru al Biroului Politic. Pe el îl auzise tata spunând în 1959: „El (Deng) ar trebui să fie pe tron”. Ho i-a spus să nu reproducă articolul.

Sichuan a fost una din ultimele provincii unde s-a tipărit articolul şi aceasta s-a întâmplat la 18 decembrie, mult după ce *People’s Daily* a acceptat să-l publice la 30 noiembrie. Articolul a apărut în *People’s Daily* numai după ce Chu Enlai, premierul, care a apărut drept pacificator în lupta pentru putere, a adăugat o „notă a editorului” în care spunea că Revoluţia Culturală avea să fie o discuţie „academică”, deci nu trebuia politizată şi nu trebuia să ducă la condamnări politice.

În următoarele trei luni s-au înregistrat intense manevre printre adversarii lui Mao, dar şi cu Chu Enlai în încercarea de a preveni vânătoarea de vrăjitoare a lui Mao.

În februarie 1966, într-un moment când Mao lipsea din Peking, Biroul Politic a dat o hotărâre prin care se interzicea ca „discuţiile academice” să degenereze în persecuţii. Mao nu fusese de acord cu ea, dar părerea lui a fost ignorată.

În aprilie, tatălui meu i s-a cerut să pregătească un document în spiritul rezoluţiei Biroului Politic care să servească de îndrumător în Revoluţia Culturală în Sichuan. Ceea ce a scris el a devenit cunoscut drept *Documentul din aprilie.* În el se spunea: Dezbaterile trebuiau să fie strict academice. Nu erau permise acuzaţii violente. Toţi sunt egali în faţa adevărului. Partidul nu trebuie să-şi folosească puterea pentru a suprima intelectualii.

Dar în mai, tocmai când acest document urma să fie publicat, a fost brusc blocat. A apărut o nouă decizie a Biroului Politic. De data aceasta, Mao fusese prezent şi dominase cu complicitatea lui Chu Enlai. Mao a anulat Rezoluţia din Februarie şi a declarat că toţi oamenii de ştiinţă disidenţi şi ideile lor trebuiau „eliminate”. El a subliniat că oficiali ai Partidului Comunist îi protejaseră pe savanţii disidenţi şi alţi duşmani de clasă. I-a caracterizat pe aceştia drept „aceia care la putere fiind, mergeau pe drumul capitalismului” şi le-a declarat război. Aceştia au devenit cunoscuţi ca „adepţi ai căii capitaliste”. Atunci a fost lansat în mod oficial mamutul numit Revoluţia Culturală.

Cine erau exact aceşti „adepţi ai căii capitaliste”? Nici Mao nu era sigur că ştia. El ştia doar că voia să înlocuiască întregul Comitet de Partid din Peking, ceea ce a şi făcut. Mai ştia şi că voia să scape de Liu Shaogi şi de Deng Xiaoping şi de „cuiburile burgheze din partid”. Dar nu ştia cine îi era loial în vastul aparat de partid şi cine fidel lui Liu şi Deng şi „căii lor capitaliste”. După calculele sale, el controla doar o treime din partid. Ca să nu lase să-i scape nici măcar unul din duşmanii săi, a decis să distrugă întregul partid comunist. Cei care îi erau credincioşi vor supravieţui răsturnării. Cu propriile lui cuvinte: „Distruge întâi şi reconstrucţia va veni de la sine”. Mao nu-şi făcea griji în legătură cu distrugerea Partidului. Mao împăratul trecea mereu înaintea lui Mao comunistul. Nici nu-şi făcea probleme şi nu avea remuşcări că loveşte în oamenii nevinovaţi, chiar dintre cei mai credincioşi lui. Unul dintre marii lui eroi, generalul Tsao Tsao care trăise în secolul întâi, spusese o frază nemuritoare pe care Mao o admira pe faţă: „Mai degrabă aş nedreptăţi pe toţi oamenii de pe pământ, dar nimeni de pe pământ nu trebuie să mă nedreptăţească vreodată pe mine”. Generalul făcuse această declaraţie când descoperise că omorâse din greşeală un cuplu în vârstă – un bătrân şi o bătrână – pe care îi suspectase de a-l fi trădat şi care de fapt îi salvaseră viaţa.

Imprecisele chemări la luptă ale lui Mao au aruncat populaţia şi pe cei mai mulţi activişti de partid într-o

confuzie totală. Puţini ştiau ce avea de gând sau care erau exact duşmanii de data aceasta. Tatăl meu şi mama, ca şi alţi membri cu vechime în partid, şi-au dat seama că Mao luase decizia de a pedepsi nişte oficiali. Dar nu ştiau cine ar putea fi aceştia. Puteau fi chiar ei. I-a cuprins teama şi dezorientarea.

Între timp, Mao a făcut singura şi cea mai importantă mişcare de ordin organizatoric: şi-a creat propria reţea de comandă care opera în afara aparatului de partid, dar – cum în mod formal acesta era sub direcţia Biroului Politic şi al Comitetului Central – pretindea că acţionează din ordinul partidului.

În primul rând, l-a numit ca adjunct al său pe mareşalul Lin Biao, care îi urmase lui Peng Dehuai ca ministru al Apărării în 1959 şi care i-a sprijinit masiv cultul personalităţii în forţele armate. Mao a mai creat o nouă instituţie, Autoritatea Revoluţiei Culturale, de care răspundea fostul lui secretar Chen Boda, şeful spionajului Kang Sheng şi Madam Mao ca lideri *de facto.* Această instituţie a devenit nucleul conducerii Revoluţiei Culturale.

După aceea, Mao s-a îndreptat către presă, întâi spre *People's Daily,* care se bucura de cea mai mare autoritate, fiind ziarul oficial al partidului şi populaţia se obişnuise să-l considere vocea regimului. L-a numit pe Chen Boda să preia ziarul în ziua de 31 mai, Mao asigurându-şi astfel un canal prin care să se adreseze direct sutelor de milioane de chinezi.

Începând cu iunie 1966, *People's Daily* a inundat ţara cu un editorial mai strident decât altul, cerând „instituirea autorităţii absolute a Preşedintelui Mao", „măturându-i pe toţi boii împieliţaţi şi demonii târâtori" (duşmanii de clasă) şi îndemnând poporul să-l urmeze pe Mao şi să se alăture acţiunii vaste, fără precedent, care era Revoluţia Culturală.

În şcoala mea, cursurile au încetat de la începutul lui iunie, deşi noi trebuia să fim prezenţi. Megafoanele urlau editorialele din *People's Daily* iar prima pagină a ziarului era adesea ocupată de portretul lui Mao.

În fiecare zi se publica un articol cu citate din Mao. Îmi amintesc şi astăzi sloganurile cu litere de-o şchioapă care, citite şi recitite în clasă, rămâneau întipărite adânc în cutele

creierului meu: „Preşedintele Mao este soarele roşu din inimile noastre!” „Gândirea lui Mao Tze Dong este linia noastră de viaţă!” „îl vom zdrobi pe oricine se opune Preşedintelui Mao!” „Popoarele din lumea întreagă îl iubesc pe Marele nostru Conducător, Preşedintele Mao!” Erau pagini întregi cu comentarii pline de idolatrie, semnate de străini şi imagini cu gloate de europeni care se striveau ca să apuce lucrările lui Mao. A fost mobilizată toată floarea naţiunii ca să-i preamărească cultul.

Citirea zilnică a ziarului în clasă s-a transformat în curând în recitarea şi memorarea *Citatelor din Preşedintele Mao,* care apăruseră într-o cărticică de buzunar cu coperţi din plastic roşu, cunoscută drept *Cărticica Roşie.* Toţi primisem câte un exemplar şi ni s-a spus să o iubim „ca pe ochii din cap”. În fiecare zi scandam pasaje, repetându-le la unison. Mi le amintesc şi acum.

Odată, am citit în *People’s Daily* că un ţăran bătrân îşi lipise treizeci şi două de portrete ale lui Mao pe pereţii dormitorului, „ca să-i pot vedea chipul Preşedintelui Mao de îndată ce-mi deschid ochii, în orice direcţie aş privi”. Aşa că şi noi am acoperit pereţii clasei noastre cu fotografii din care faţa lui Mao ne întâmpina cu cel mai larg şi blând zâmbet. Dar curând a trebuit să le dăm jos, şi chiar foarte repede. Se împrăştiaseră zvonuri că ţăranul de aceea folosise afişele cu imaginea lui Mao ca tapet, deoarece portretul lui fusese tipărit pe o hârtie de cea mai bună calitate şi erau gratuite. S-a mai spus că reporterul care ticluise povestea fusese demascat ca duşman de clasă care favorizase „insultele aduse Preşedintelui Mao”. Pentru prima dată, în subconştientul meu a pătruns teama de Preşedintele Mao.

Ca şi în „Piaţa Boului”, în şcoala mea se instalase o comisie de lucru, care stigmatizase fără prea multă tragere de inimă drept „autorităţi reacţionare burgheze” pe câţiva dintre cei mai buni profesori ai şcolii, dar ascunseseră această decizie faţă de şcolari. Dar în luna iunie 1966, au intrat în panică văzând amploarea pe care o luase Revoluţia Culturală şi atunci au simţit nevoia să ofere nişte victime; echipa de lucru a anunţat brusc în faţa întregii şcoli numele celor acuzaţi.

Această echipă le-a cerut elevilor şi profesorilor care scăpaseră de acuzaţii să compună sloganuri şi să creeze afişe de demascare. În curând, acestea au acoperit toate terenurile şcolii. Profesorii au răspuns apelului dintr-o serie de motive: conformism, dorinţa de a-şi dovedi loialitatea faţă de ordinele partidului, invidie faţă de prestigiul şi privilegiile de care se bucurau alţi profesori – şi, mai ales, din frică.

Printre victime, s-a aflat profesorul meu de limba şi literatura chineză, domnul Chi, pe care îl adoram. După cum se putea citi pe unul din afişele agăţate pe pereţi, el ar fi spus la începutul anilor ’60: „Să strigăm «Trăiască în veci Marele Salt înainte» nu ne va umple stomacul, nu-i aşa?” Cum eu habar n-aveam că Marele Salt provocase foametea, n-am înţeles presupusa lui ireverenţă, deşi remarcasem tonul nepoliticos.

Domnul Chi avea ceva care îl singulariza. Pe atunci nu puteam numi acel ceva, dar acum îmi dau seama că avea un mod de exprimare ironic. Avea un fel de a scoate nişte sunete seci pe jumătate tuse, pe jumătate râs, care sugerau că mai avea ceva de spus, dar prefera să tacă. Odată mi-a răspuns la o întrebare scoţând aceste sunete. Într-una din lecţiile noastre din carte citisem un extras din memoriile lui Lu Dingyi, pe atunci şeful Afacerilor Publice Centrale, în care descria experienţa lui din timpul Marşului cel Lung. Domnul Chi ne-a atras atenţia asupra unei descrieri foarte vii a trupelor care mărşăluiau de-a lungul unei poteci şerpuind pe munte. Întreaga procesiune era luminată de torţe din pin purtate de bărbaţi, ale căror flăcări străluceau pe cerul întunecat fără lună, fără stele. Când au ajuns la destinaţia fixată pentru a petrece noaptea, toţi ca unul „s-au repezit să înşface un castron cu orez cu care să-şi umple stomacul”. Acest fel de exprimare m-a tulburat şi m-a mirat foarte tare, întrucât soldaţii Armatei Roşii erau descrişi mereu ca fiind generoşi şi oferindu-şi ultima îmbucătură camarazilor lor, ei preferând să moară de foame. Îmi era imposibil să mi-i imaginez „înşfăcând”. M-am întors spre domnul Chi pentru a afla răspunsul. El a scos acel râs-tuşit, mi-a spus că eu nu ştiam ce însemna să-ţi fie foame şi a schimbat repede subiectul.

N-am fost deloc convinsă.

Cu toate acestea, aveam cel mai mare respect pentru domnul Chi. Mi se rupea inima să-l văd, ca şi pe alţi profesori pe care îi admiram, cum era condamnat cu violenţă şi cum îi erau aruncate injurii. I-am detestat pe cei din echipa de lucru când ne-a cerut tuturor şcolarilor să scriem afişe de perete în care „să-i demascăm şi să-i denunţăm”.

La vremea aceea aveam paisprezece ani şi eram, din instinct, împotriva tuturor militantismelor, aşa că nu ştiam ce să scriu. Eram înspăimântată de literele scrise cu cerneală neagră lăţindu-se pe afişele albe, uriaşe, de carton şi de limbajul violent şi străin mie, precum „zdrobiţi capul de câine al Cutăruia” şi „anihilaţi-l pe Cutare dacă nu se predă”. Am început să chiulesc de la şcoală şi să rămân acasă. Asta mi-a atras permanente critici că „puneam familia pe primul plan” în cursul unor şedinţe nesfârşite care ne ocupau acum tot timpul petrecut la şcoală. Îmi era groază de aceste mitinguri. Mă obseda un sentiment de pericol neprevăzut.

Într-o bună zi, directorul adjunct, dl Kan, un bărbat energic şi voios, a fost acuzat de a fi „un adept al căii capitaliste” şi de a-i proteja pe profesorii condamnaţi. Tot ce făcuse în şcoală şi pentru şcoală în toţi anii în care activase a fost considerat „capitalist”, chiar şi studierea lucrărilor lui Mao – întrucât dedicase mai puţine ore acestui studiu decât studiilor ştiinţifice.

La fel de şocată am fost când secretarul Ligii Tineretului Comunist, dl Shau, mereu binedispus, a fost acuzat de a fi împotriva Preşedintelui Mao. Era un tânăr fermecător, iar eu mă străduisem mereu să-i atrag atenţia în speranţa că m-ar putea ajuta să intru în Liga Tineretului când voi împlini vârsta minimă de cincisprezece ani.

El le predase un curs de filosofie marxistă destinat celor în vârstă de la şaisprezece la optsprezece ani şi le dăduse de scris ca temă câte un eseu. Subliniase pasaje din eseuri pe care le considera foarte bine scrise. Iar acum, aceste fragmente rupte din context fuseseră montate într-un colaj de către elevii săi pentru a alcătui un text evident fără sens, pretins anti-Mao reprodus pe postere. Ani mai târziu

am aflat că această metodă de a inventa o acuzaţie punând în mod arbitrar împreună fraze fără nicio legătură între ele apăruse încă din 1955, anul în care mama suferise prima detenţie sub conducerea comunistă, când o serie de scriitori o folosiseră pentru a-i ataca pe colegii lor scriitori.

Dl Shan mi-a spus mulţi ani mai târziu că adevăratul motiv pentru care el şi directorul adjunct fuseseră desemnaţi ca victime era că lipseau din şcoală în acel moment – făcuseră parte din altă echipă de lucru – şi erau aşadar la îndemână drept ţapi ispăşitori. Iar faptul că nu se prea înţelegeau cu directorul, care rămăsese în şcoală, a contribuit la înrăutăţirea situaţiei lor. „Dacă noi am fi fost prezenţi şi el ar fi fost plecat, fiul ăsta de căţea nu şi-ar mai fi putut trage nădragii, atât ar fi fost plin de rahat la cur”, mi-a spus dl Shan cu tristeţe.

Directorul adjunct, dl Kan, fusese devotat partidului şi s-a simţit foarte nedreptăţit. Într-o seară a lăsat o scrisoare de adio şi şi-a tăiat gâtul cu briciul. A fost dus pe loc la spital de soţia sa care, din fericire, sosise acasă mai devreme decât de obicei. Echipa de lucru a ascuns această încercare de sinucidere. Pentru un membru de partid, aşa cum era dl Kan, sinuciderea era considerată o trădare. Era privită ca o pierdere a încrederii în partid şi o încercare de şantaj. De aceea nu trebuia să i se acorde nicio milă nefericitului. Dar membrii echipei de lucru erau neliniştiţi pentru că ştiau foarte bine că inventaseră victimele fără cea mai mică dovadă şi mama a plâns când a aflat ce i se întâmplase dlui Kan. Ţinea foarte mult la el şi, cum ştia că era un optimist ireductibil, şi-a dat seama că fusese supus unor presiuni inumane dacă ajunsese să recurgă la acest act.

În mediul ei şcolar, mama a refuzat să se lase cuprinsă de panica victimizării. Adolescenţii însă, îmboldiţi de articolele din *People’s Daily,* au declanşat acţiuni împotriva profesorilor lor. *People’s Daily* le cerea să „distrugă” sistemul de examinare care îi „trata pe elevi ca pe nişte duşmani” (citat din Mao) şi care făcea parte din planurile odioase ale „intelectualilor burghezi”, cu alte cuvinte ale majorităţii profesorilor (din nou un citat din Mao). Ziarul îi mai denunţa pe „intelectualii burghezi” că otrăvesc minţile tineretului cu prostiile capitaliste pentru pregătirea unei

reveniri a Guomindangului „Nu putem permite intelectualilor burghezi să mai domine şcolile noastre!” a mai spus Mao.

Îmi amintesc cum mama s-a dus într-o dimineaţă pe bicicletă la şcoală, unde a descoperit că elevii îi adunaseră pe director, pe inspectorul şcolar, pe profesorii cu grade superioare despre care ei înţeleseseră din presa oficială că ar fi „autorităţi burgheze reacţionare”, dar şi pe alţi profesori care nu le erau lor pe plac, îi închiseseră într-o clasă pe uşa căreia puseseră o inscripţie pe care scria „clasa demonilor”. Profesorii au acceptat fără să protesteze deoarece Revoluţia Culturală îi aruncase într-o stare de dezorientare totală. Iar elevii păreau să aibă acum o anumită autoritate nedefinită, dar foarte reală. Peste tot se puteau citi sloganuri uriaşe, reprezentând, în majoritate, titlurile din *People’s Daily.*

Ca să ajungă în clasă transformată acum în „închisoare”, mama a trebuit să-şi facă drum prin mulţimea de elevi. Unii păreau sălbăticiţi, alţii ruşinaţi, unii îngrijoraţi, iar alţii nesiguri. Mulţi copii s-au ţinut după ea din clipa când a intrat în şcoală. În calitatea ei de lider al echipei de lucru ea era autoritatea supremă, era identificată cu partidul însuşi. Elevii aşteptau ordine de la ea. După ce înfiinţase „închisoarea”, nu aveau habar ce să facă în continuare.

Mama a anunţat cu glas autoritar că „clasa demonilor” a fost desfiinţată. S-a produs rumoare printre elevi, dar nimeni n-a protestat. Câţiva băieţi au schimbat între ei câteva cuvinte, dar au tăcut când mama le-a cerut să le spună cu voce tare. Ea a continuat prin a le spune că era ilegal să ţii pe cineva prizonier fără autorizare şi că n-ar trebui să-i maltrateze, să se poarte urât cu profesorii lor, care au dreptul la gratitudinea şi respectul lor. Uşa clasei respective a fost dechisă şi „prizonierii” eliberaţi.

Mama a dat dovadă de mult curaj mergând împotriva valului. Mai ales că multe alte echipe de lucru acceptaseră să transforme în victime pe multe persoane inocente pentru a-şi salva propria piele. În realitate, avea şi alte motive să fie îngrijorată. Autorităţile regionale pedepsiseră destul de mulţi ţapi ispăşitori şi tatăl meu avea o presimţire destul de întemeiată că el va fi următorul. Vreo doi colegi l-

au avertizat direct că se vorbea în unele organizaţii din subordinea sa că urmau să-şi îndrepte suspiciunile în direcţia lui.

Părinţii noştri nu ne-au spus nimic despre îngrijorările lor mie sau fraţilor mei. Reţinerea pe care o avuseseră de a nu vorbi despre politică îi oprea şi acum să-şi deschidă sufletul în faţa noastră. Ba chiar devenise şi mai greu să vorbească. Situaţia era atât de complexă şi de confuză că nici ei nu o puteau înţelege. Ce ne-ar fi putut spune ca să ne facă să înţelegem? Şi la ce ne-ar fi folosit, oricum? Nu era nimic de făcut. Mai mult chiar, faptul de a şti, de a fi informat, este periculos în sine. În consecinţă, fraţii mei şi cu mine eram total nepregătiţi pentru Revoluţia Culturală, deşi aveam un sentiment vag de catastrofă iminentă.

Luna august a sosit în această atmosferă. Şi, dintr-odată, ca un uragan abătut asupra Chinei, au apărut milioane de Gărzi Roşii.

16

„Avântă-te spre ceruri şi străpunge pământul”.

Gărzile Roşii ale lui Mao (iunie-august 1966)

O întreagă generaţie de adolescenţi a crescut în regimul lui Mao, aşteptând să se lupte cu duşmanii de clasă şi chemările, lipsite de ţintă precisă, la Revoluţie Culturală din presă au creat sentimentul unui „război” iminent. Unii tineri, bine orientaţi din punct de vedere politic, au perceput că idolul lor, Mao, era implicat direct şi îndoctrinarea lor i-a obligat să se situeze de partea lui. La începutul lui iunie, câţiva activişti de la o şcoală medie, afiliată la una din cele mai renumite universităţi chineze, Qinghua din Peking, s-au întrunit de mai multe ori pentru a discuta o strategie în vederea viitoarei bătălii şi au decis să-şi ia numele de „Gărzile Roşii ale Preşedintelui Mao”. Au adoptat drept motto un citat din lucrările lui Mao apărut în *People’s Daily:* „Rebeliunea este justificată”.

Aceste prime Gărzi Roşii nu erau altele decât „copiii unor înalte oficialităţi”. Doar ei se puteau simţi suficient de siguri ca să se implice în astfel de activităţi. În plus, ei fuseseră educaţi într-un mediu politic şi erau mai interesaţi de intrigile politice decât majoritatea chinezilor. Madam Mao i-a remarcat şi le-a acordat o audienţă în iulie.

La 1 august, Mao a făcut gestul neobişnuit de a le trimite o scrisoare deschisă, oferindu-le „cel mai cald şi înfocat sprijin”. În această scrisoare a modificat însă în mod subtil propria idee mai veche în: „Rebeliunea *împotriva reacţionarilor* este justificată”. Pentru adolescenţii fanatici, aceste cuvinte veneau parcă de la Dumnezeu. Grupuri de Gărzi Roşii au răsărit după aceea în tot Pekingul şi, de acolo, în toată China.

Mao voia ca Gărzile Roşii să fie trupele lui de şoc. Şi-a dat seama că populaţia nu răspundea la repetatele lui chemări de a-i ataca pe adepţii căii capitaliste. Partidul Comunist

avea un număr considerabil de membri şi lecţia anului 1957 era încă proaspătă în mintea oamenilor. Apoi Mao ceruse populaţiei să-i critice pe activiştii de partid, dar cei care i-au urmat invitaţia au terminat prin a fi etichetaţi drept „elemente de dreapta” şi au fost puşi la stâlpul infamiei. Cei mai mulţi chinezi îl suspectau că folosea din nou aceeaşi tactică – „ademenirea şarpelui din vizuină pentru a-i putea tăia capul”.

Dacă urmărea să determine populaţia să acţioneze, Mao trebuia să retragă autoritatea partidului şi să impună o loialitate absolută şi obedienţă doar faţă de el. Pentru a obţine aceasta, avea nevoie de teroare – o teroare cumplită care să blocheze orice alte considerente şi să zdrobească orice alte temeri. El vedea în băieţii şi fetele sub douăzeci de ani agenţii săi ideali: ei fuseseră crescuţi în cultul fanatic al personalităţii lui Mao şi în doctrina militantă a „luptei de clasă”. Erau înzestraţi cu toate calităţile tinereţii – erau rebeli, fără teamă, nerăbdători să lupte pentru o „cauză dreaptă”, însetaţi de aventură şi acţiune. Dar mai erau şi iresponsabili, ignoranţi şi uşor de manipulat şi, mai ales, predispuşi la violenţă. Doar ei îi puteau oferi lui Mao forţa imensă de care avea nevoie ca să terorizeze o societate întreagă, să creeze haosul care să zguduie şi apoi să sfărâme fundamentul partidului. Un slogan rezuma misiunea Gărzilor Roşii şi anume: „Ne angajăm într-un război sângeros împotriva oricui îndrăzneşte să reziste Revoluţiei Culturale, să se opună Preşedintelui Mao”.

Toate directivele politice şi ordinele fuseseră transmise până atunci printr-un sistem foarte sever controlat, aflat în totalitate în mâinile partidului. Acum, Mao a renunţat la acest canal şi s-a adresat direct maselor de tineri. Dar şi pentru reuşita acestei noi tactici a combinat două metode foarte diferite: o retorică vagă, dar metaforic purtată în mod deschis prin presă şi manipulare şi agitaţie conspirative conduse de Autoritatea Revoluţiei Culturale, în special de soţia lui. Prin aceasta din urmă tactică s-a dat un conţinut retoricii. Fraze precum: „rebeliune împotriva autorităţii”, „revoluţie în educaţie”, „să distrugem o lume veche, astfel încât o lume nouă să se poată naşte” şi „crearea omului nou” – fraze care au atras multe

personalităţi în Occident în anii 1960 – au fost traduse în chemări la o acţiune violentă. Mao a înţeles violenţa latentă a tinerilor şi a spus că întrucât erau bine hrăniţi şi şcoala fusese întreruptă, puteau fi uşor stârniţi să-şi folosească energia nestăvilită ca să creeze dezordine. Dar pentru a scoate tineretul în stradă să se pună în fruntea gloatei violente erau necesare victime. Cele mai vizibile ţinte în orice şcoală erau profesorii, dintre care unii fuseseră deja maltrataţi de echipele de lucru şi autorităţile şcolare în ultimele câteva luni. Acum aceşti copii rebeli s-au năpustit asupra lor. Profesorii erau ţinte mai bune decât părinţii, care puteau fi atacaţi doar într-un mod atomizat şi izolat. De asemenea, în cultura chineză profesorii erau imagini ale autorităţii mult mai importante decât părinţii. În aproape fiecare şcoală din China, profesorii erau maltrataţi şi bătuţi, uneori ucişi. Unii şcolari au înfiinţat închisori în care profesorii erau torturaţi.

Dar toate aceste evenimente nu au fost suficiente pentru a crea acel fel de teroare pe care-l dorea Mao. La 18 august a avut loc un miting uriaş în Piaţa Tiananmen din centrul Pekingului, la care au participat peste un milion de tineri. Lin Biao a apărut pentru prima oară în public ca adjunctul lui Mao şi purtător de cuvânt. A ţinut o cuvântare prin care le-a cerut Gărzilor Roşii să năvălească din şcoli şi să „zdrobească cele patru vechituri”, prin care se înţelegeau „idei vechi, cultură veche, tradiţii vechi şi obiceiuri vechi”.

Urmând această chemare vagă şi obscură, Gărzile Roşii din toată China au ieşit în stradă, dând frâu liber pornirilor spre vandalism, ignoranţă şi fanatism. Au invadat casele oamenilor, au zdrobit obiectele antice, au sfâşiat lucrări de pictură şi de caligrafie, au aprins ruguri în care au ars cărţi. Foarte curând, aproape toate operele de artă din colecţii particulare au fost distruse. Mulţi scriitori şi artişti s-au sinucis după ce au fost bătuţi cu cruzime, umiliţi şi forţaţi să fie martori la distrugerea şi transformarea lucrărilor lor în cenuşă. Muzeele au fost golite, palate, temple, morminte antice, statui, pagode, zidurile cetăţilor, orice era vechi a fost jefuit. Supravieţuirea puţinelor monumente rămase neatinse, cum a fost Oraşul interzis, s-a datorat intervenţiei premierului Chu Enlai care a trimis armata să le păzească şi

a transmis ordine precise să fie protejate. Gărzile Roşii aveau totuşi nevoie de încurajare ca să se dezlănţuie.

Mao a salutat acţiunile Gărzilor Roşii ca fiind „Foarte bune, în adevăr!” şi a ordonat naţiunii să-i sprijine.

Tot el i-a încurajat să caute şi mai multe victime, din categorii tot mai largi pentru a intensifica teroarea. Scriitori, artişti, savanţi proeminenţi şi cei mai mulţi profesionişti de elită, odinioară privilegiaţi ai regimului comunist, erau acum condamnaţi fără drept de apel ca „autorităţi burgheze reacţionare”. Ajutaţi de colegi ai acestor oameni, care îi detestau din diferite motive, mergând de la fanatism până la invidie, Gărzile Roşii au început să-i maltrateze. Apoi, mai erau vechii „duşmani de clasă”: foştii moşieri şi foştii capitalişti, persoane cu legături cu Guomindangul, sau cu condamnaţii în campaniile politice anterioare ca fiind „elemente de dreapta” şi copiii lor.

Destul de mulţi „duşmani de clasă” nu fuseseră condamnaţi, nici trimişi în lagăre, ci doar ţinuţi „sub supraveghere”. Înainte de Revoluţia Culturală, poliţia fusese autorizată să dea informaţii despre ei numai unor funcţionari autorizaţi. Acum, acea politică se schimbase. Şeful poliţiei, unul dintre executanţii lui Mao, pe numele său Xie Fuzhi, a dispus subordonaţilor săi să predea „duşmanii de clasă” Gărzilor Roşii dându-le informaţii despre crimele lor, cum ar fi „intenţia de a răsturna guvernământul comunist”.

Până la declanşarea Revoluţiei Culturale, tortura, socotită ca fiind diferită de noţiunea de durere, era interzisă. Acum, Xie a ordonat poliţiştilor „să nu se mai simtă legaţi de vechile reguli, indiferent dacă emanaseră de la autorităţile poliţieneşti sau de la cele de stat”.

După ce a spus „eu nu sunt adeptul ideii de a bate oamenii până-şi dau duhul”, a continuat: „dar dacă unele Gărzi Roşii îi detestă atât de mult pe duşmanii de clasă, încât vor să-i omoare, nu trebuie să-i forţaţi să se oprească”.

Tortura şi bătăile au cuprins ţara, mai cu seamă în timpul descinderilor în locuinţe. Acestea se petreceau invariabil astfel: familiilor li se ordona să se pună în genunchi pe

podea şi să se închine în faţa Gărzilor Roşii; apoi oamenii erau bătuţi cu cataramele de alamă ale curelelor gărzilor, erau loviţi cu picioarele şi erau raşi pe o jumătate de cap, o umilinţă numită „cap yin şi yang” amintind de simbolul clasic chinezesc al laturii întunecate *(yin)* şi laturii luminoase *(yang)* a naturii umane. Şi cele ma multe bunuri ale lor erau distruse sau confiscate.

La Peking situaţia era mai gravă, deoarece acolo Autoritatea Revoluţiei Culturale avea libertatea să-i incite pe tineri. În centrul oraşului, câteva săli de teatru şi de cinema fuseseră transformate în camere de tortură. Victimele erau târâte din toate colţurile oraşului. Trecătorii evitau acele locuri unde şi străzile din jur răsunau de ţipetele şi gemetele victimelor.

Primele grupări de Gărzi Roşii erau formate din copiii înaltelor oficialităţi. În curând însă, pe măsură ce li s-au alăturat şi cetăţeni din alte categorii, unii din acei copii au reuşit să se izoleze şi să-şi aibă grupurile lor speciale, precum *Pichetele.* Mao şi camarila sa au luat câteva măsuri pentru a spori sentimentul lor de putere. La al doilea miting de masă al Gărzilor Roşii, Lin Biao şi-a pus brasarda lor, ca să arate că-i susţine. Madam Mao le-a făcut cinstea să-i pună „gărzi de onoare” în faţa Porţii Păcii Cereşti din Piaţa Tiananmen de Ziua Naţională, 1 octombrie. Rezultatul a fost că unii membri ai Gărzilor Roşii au lansat o revoltătoare „teorie a legăturii de sânge”, rezumată în cuvintele unui cântec: „Fiul unui tată erou va fi întotdeauna un mare om; un tată reacţionar nu poate aduce pe lume decât un ticălos”. Înarmaţi cu această „teorie”, mulţi copii ai înaltelor oficialităţi îi terorizau şi uneori chiar îi torturau pe copiii proveniţi din familiile „indezirabile”.

Mao a închis ochii şi a permis toate aceste orori, pentru a genera teroarea şi haosul pe care le dorea. Nu-şi făcea niciun scrupul în legătură cu cine era cel lovit şi cine cel care lovea. În realitate, aceste prime victime nu constituiau adevăratele lui ţinte, aşa cum nu aprecia prea mult şi nici nu avea mare încredere în tinerele lui Gărzi Roşii. Pur şi simplu le folosea. Dar nici aceşti vandali şi torţionari nu erau cu toţii devotaţi lui Mao; ei erau încântaţi doar să-şi dezlănţuie cele mai josnice instincte.

Adevărul este că doar o mică parte din Gărzile Roşii s-a implicat în cruzimi şi violenţe. Mulţi au putut evita să participe, întrucât organizaţia lor nu era bine structurată şi nu-şi putea forţa toţi membrii să comită nelegiuiri. De fapt, nici Mao nu le-a dat ordin Gărzilor Roşii să ucidă, iar instrucţiunile lui cu privire la violenţă erau contradictorii. Era posibil să fii devotat lui Mao fără să trebuiască să te implici în violenţe şi fărădelegi. Cei care o făcuseră totuşi nu puteau arunca pur şi simplu vina pe Mao.

Cu toate acestea, nu se poate contesta încurajarea insidioasă a lui Mao la săvârşirea de atrocităţi. În ziua de 18 august, de exemplu, în primul din cele opt uriaşe mitinguri la care au participat circa treisprezece milioane de chinezi, a întrebat-o pe o membră a Gărzilor Roşii cum o cheamă. Când aceasta i-a răspuns „Bin-bin”, ceea ce în limba chineză înseamnă „blândă”, el i-a ripostrat pe un ton dezaprobator, „Să fii violentă” *(yao-wu-ma*). Mao vorbea rareori în public şi această remarcă, cu o bună publicitate, a fost evident adoptată ca literă de evanghelie. La al treilea miting mamut, care a avut loc pe 15 septembrie, când atrocităţile săvârşite de Gărzile Roşii atinseseră apogeul, purtătorul de cuvânt recunoscut al lui Mao, aflat lângă el, Lin Biao a anunţat: „Luptători din Gărzile Roşii! Direcţia în care v-aţi purtat lupta a fost întotdeauna corectă. I-aţi bătut zdravăn, pe adepţii căii capitaliste, pe autorităţile reacţionare burgheze, cei ce v-au supt sângele şi pe paraziţi. Aţi făcut ce trebuia! Şi aţi făcut-o minunat!” Răspunsul a fost: aclamaţii isterice, zbierete asurzitoare de „Să trăiască în veci Preşedintele Mao!”. Lacrimi ce curgeau gârlă şi jurăminte de credinţă urlate au cuprins mulţimile ce se înghesuiau în enorma Piaţă Tiananmen. Mao le făcea cu mâna cu o blândeţe de părinte stârnind şi mai multă frenezie.

Prin intermediul Autorităţii Revoluţiei Culturale, Mao şi-a păstrat controlul asupra Gărzilor Roşii din Peking. Îi trimitea în provincii ca să-i instruiască pe tineri în legătură cu ce aveau de făcut. La Jinzhou, în Manciuria, fratele bunicii mele, Yu-Lin, şi soţia sa au fost bătuţi la sânge şi apoi, împreună cu cei doi copii ai lor, au fost exilaţi într-o parte secetoasă şi aridă a ţării. Încă de la sosirea comuniştilor,

Yu-Lin devenise suspect din cauza dosarului său de membru al spionajului din Guomindang, deşi până atunci nu i se întâmplase nimic nici lui, nici familiei sale. Familia mea nu ştia nimic despre toate acestea în acel moment, lumea evita să comunice, să schimbe veşti. Cu acuzaţii ticluite cu atâta minuţie şi cu consecinţe atât de dezastruoase, nu ştiai niciodată ce necazuri le puteai provoca corespondenţilor tăi, sau ei ţie.

Iar locuitorii Sichuanului nu prea ştiau cât de întinsă era teroarea la Peking. În Sichuan se săvârşiseră mai puţine atrocităţi, în parte Gărzile Roşii de acolo fiind incitate direct de Autoritatea Revoluţiei Culturale, în plus, poliţia din provincie rămânea surdă la injoncţiunile ministrului ei din Peking, dl Xie, şi refuza să pună la dispoziţia Gărzilor Roşii pe „duşmanii de clasă" controlaţi de ea. Dar nici Gărzile Roşii locale nu se lăsau şi copiau, ca şi în alte provincii, acţiunile celor din Peking. Iar în regiune domnea acelaşi haos ca peste tot în China, un haos controlat. Era posibil ca Gărzile Roşii să prade tot ce găseau în casele în care erau autorizaţi să intre, dar nu se atingeau de magazine. Majoritatea sectoarelor, printre care serviciile poştale şi transporturile lucrau normal.

În şcoala mea, la 16 august s-a înfiinţat o organizaţie a Gărzilor Roşii cu ajutorul organizaţiei de Peking. Eu rămăsesem acasă, pretextând o îmbolnăvire, ca să scap de mitingurile politice şi de sloganurile înspăimântătoare, aşa că nu am aflat decât cu câteva zile mai târziu că organizaţia luase fiinţă, când am primit un apel telefonic prin care eram chemată la şcoală „ca să particip la Marea Revoluţie Culturală Proletară". Când am ajuns la şcoală, am remarcat că mulţi elevi purtau cu mândrie banderole roşii pe care scria cu caractere aurii: „Gărzile Roşii".

În acele zile de început, nou-născutele Gărzi Roşii se bucurau de imensul prestigiu de a fi copiii lui Mao. De bună seamă, trebuia să mă alătur şi eu şi am înaintat de îndată cererea mea liderului Gărzilor Roşii din clasa mea – un băiat de cincisprezece ani numit Geng – care îmi căuta mereu compania, dar când vorbea cu mine se intimida şi devenea stângaci.

Nu puteam să nu mă întreb cum de a devenit Geng o

Gardă Roşie, mai cu seamă că era misterios când era vorba de activităţile lui. Dar îmi era foarte clar că Gărzile Roşii din şcoala mea erau în majoritate copiii unor înalte oficialităţi. Şeful lor era unul din fii comisarului Li, primul secretar al partidului pentru Sichuan. Eu ar fi trebuit să fiu o Gardă Roşie din oficiu, deoarece puţini şcolari aveau taţi în poziţii mai înalte decât al meu. Dar Geng mi-a spus în particular că eram considerată moale şi, „prea inactivă”, şi că trebuia să fiu călită înainte să poată lua în considerare acceptarea mea.

Cu începere din luna iunie, se instituise o regulă nescrisă, potrivit căreia toată lumea trebuia să rămână în şcoală douăzeci şi patru de ore din douăzeci şi patru, pentru a se putea devota cu totul Revoluţiei Culturale. Eu eram printre puţinii elevi care nu o făceau. Dar acum, ideea de a continua să trag chiulul îmi inducea un sentiment de pericol şi m-am simţit obligată să rămân. Băieţii dormeau în clase pentru ca noi, fetele, să ne putem odihni în dormitoare. Gărzile ne-roşii erau ataşate de grupurile de Gărzi Roşii şi luate cu ele pentru a îndeplini diferite activităţi.

A doua zi după ce-am revenit la şcoală, am fost luată cu mulţi alţi copii să schimbăm numele străzilor, făcându-le mai „revoluţionare”. Strada pe care locuiam se numea strada Comerţului şi noi am dezbătut alegerea unui nou nume. Unii au propus „strada Călăuzei” semnificând rolul liderilor noştri de partid regionali. Alţii s-au gândit la „Strada Funcţionarilor de Stat” (în traducere literară „Strada Servitorilor Publici”) întrucât asta trebuia să fie un funcţionar public, potrivit unui citat din Mao. În cele din urmă am renunţat să stabilim ceva; neputând rezolva o problemă preliminară şi anume tăbliţa cu numele străzii fixată prea sus pe ziduri ca să putem ajunge la ea. Din câte ştiu, nimeni nu a revenit asupra chestiunii.

Gărzile Roşii din Peking erau cu mult mai zeloase. Am auzit despre succesele lor: misiunea britanică îşi avea acum sediul pe „Calea Antiimperialismului”, ambasada Rusiei pe „Calea Anti-revizionismului”.

La Chengdu, străzile renunţau vechile denumiri ca „Cinci generaţii sub acelaşi acoperiş” (o virtute confucianistă), „Plopul şi salcia sunt verzi” (verdele nu era o culoare

revoluţionară) sau „Dragonul de jad” (un simbol al puterii feudale). Ele au devenit „Distrugeţi vechiul”, „Estul este Roşu” şi strada „Revoluţiei”. Un faimos restaurant „Parfumul vântului blând” s-a trezit cu plăcuţa spartă în bucăţele. A fost numit „Adierea prafului de puşcă”.

Traficul a fost perturbat timp de mai multe zile. Faptul că roşul înseamnă „stop” era considerat inadmisibil de contrarevoluţionar. Evident, trebuia să însemne „liber”. Iar circulaţia nu trebuia să se desfăşoare pe dreapta, aşa cum era obişnuit, ci pe stânga. Timp de câteva zile am înlăturat agenţii de circulaţie şi am controlat noi traficul. Eu am fost postată la un colţ de stradă şi le spuneam bicicliştilor cum să circule. În Chengdu nu erau multe automobile şi nici semafoare, dar la puţinele intersecţii mari domnea haosul. Până la urmă, vechile reguli au avut câştig de cauză, datorită lui Chu Enlai, care a reuşit să-i convingă pe liderii Gărzilor Roşii din Peking. Dar tinerii au găsit o justificare: o membră a Gărzilor Roşii din şcoala mea mi-a spus că în Marea Britanie traficul se efectua pe stânga, aşa că al nostru trebuia să fie pe dreapta pentru a ne dovedi spiritul antiimperialist. Ea nu a menţionat însă America.

Încă de când eram copil, evitam activităţile colective. Acum, la paisprezece ani, eram şi mai potrivnică lor. Dar mi-am înăbuşit această aversiune din cauza sentimentului constant de vinovăţie pe care începusem să-l am prin educaţie, pentru toate momentele când nu ţinusem pasul cu Mao.

Nu încetam să-mi spun că trebuie să-mi potrivesc gândurile cu noile teorii şi practici revoluţionare. Dacă mai existau lucruri pe care nu le înţelegeam, eu eram cea care trebuia să se reformeze, să se adapteze. Cu toate eforturile mele, mă surprindeam încercând din răsputeri să evit acţiunile militante, cum ar fi să opresc trecătorii şi să le tai părul, dacă îl purtau lung, sau să le strâmtez pantalonii şi fustele sau chiar să le rup pantofii care aveau tocuri ceva mai înalte. Toate acestea deveniseră acum manifestări ale unei burghezii decadente, ca să citez Gărzile Roşii din Peking.

Chiar şi propriul meu păr a reţinut privirile critice ale colegilor mei. A trebuit să mi-l tai până la nivelul lobului

urechii. Deşi îmi manifestam ruşinea de a fi atât de „mic-burgheză”, în secret am vărsat lacrimi amare pentru pierderea lungilor mele cozi. Când eram mică, dădaca mea ştia un fel de a mă pieptăna, prin care părul era ridicat în vârful capului, semănând cu o ramură de salcie. Ea numea pieptănătura mea „artificii îndreptate spre cer”. Apoi, până la începutul anilor 1960, mi-am purtat părul strâns în două conciuri cu inele din floricele de mătase prinse în jurul lor. Dimineaţa, în timp ce mă grăbeam să înghit micul dejun, bunica sau fata în casă mă pieptănau cu blândeţe, fără să mă tragă de păr. Iar dintre toate floricelele de mătase, preferatele mele erau cele rozalii.

După 1964, în urma apelului lui Mao de a adopta un stil de viaţă auster, mai potrivit atmosferei de luptă de clasă, mi-am cusut petice pe pantaloni, ca să pară „proletari” şi m-am pieptănat în stilul comun tuturor fetelor, cu două cozi, fără floricele colorate, căci părul lung nu fusese condamnat încă de Mao. Când a trebuit să-l scurtez, bunica mi l-a tăiat, mormăind ceva tot timpul. Doar părul ei a supravieţuit, pentru că pe atunci evita să iasă din casă.

Celebrele ceainării din Chengdu au căzut şi ele ţinta atacurilor, fiind considerate „decadente”. Nu înţelegeam de ce, dar nici n-am întrebat. În vara anului 1966, am învăţat să-mi stăpânesc – dacă nu să o suprim – gândirea raţională. Majoritatea chinezilor o făcuseră deja de multă vreme.

O ceainărie din Sichuan este un loc unic. Este în general situată la adăpostul unor tufişuri de bambus sau sub crengile unui copac maiestuos. În jurul meselor joase, pătrate, din lemn, fotolile împletite din bambus împrăştie o uşoară aromă chiar dacă au o vechime de câţiva ani. Pregătirea ceaiului urmează o îndelungată tradiţie: se pune o priză – cât iei între trei degete – de frunze de ceai într-o ceaşcă şi se toarnă peste ele apă clocotită. Apoi se pune un capac pe ceaşcă în aşa fel încât să permită aburului să iasă împrăştiind în jur parfumul de iasomie sau de alte plante, în Sichuan se găsesc foarte multe feluri de ceai. Numai iasomia singură este de cinci categorii diferite.

Ceainăriile sunt tot atât de importante pentru sichuanezi ca „pub”-urile pentru britanici. Mai cu seamă cei mai în vârstă petrec mult timp acolo, pufăind din pipele lor lungi,

la o ceaşcă de ceai şi un platou cu nuci şi seminţe de pepene. Chelnerul se strecoară printre fotolii cu un ibric de apă fierbinte pe care o toarnă de la mare înălţime cu o măiestrie demnă de invidiat. Un chelner dibaci îţi umple ceaşca până la marginea ei fără să verse o picătură. Când eram copilă, urmăream fascinată cum curgea apa din ciocul ibricului, deşi se întâmpla foarte rar să fiu dusă într-o ceainărie. Era un răsfăţ pe care părinţii mei nu-l acceptau.

Ca şi cafenelele europene, o ceainărie din Sichuan punea la dispoziţia clienţilor ziare de citit rezemate pe rame din bambus. Unii clienţi se duc acolo numai pentru a citi ziarele, dar, în principal, este un loc de întâlnire şi de conversaţie, de aflat noutăţi şi de flecăreală. Adesea se oferă şi distracţii – se spun povestiri punctate de aplauze.

Probabil pentru că emanau o atmosferă de relaxare, şi dacă intrau acolo şi savurau în linişte o ceaşcă de ceai oamenii nu se mai duceau afară să participe la tumultul revoluţiei, ceainăriile au trebuit să fie închise. Îmi amintesc că am intrat cu un grup de câteva zeci de elevi între treisprezece şi şaisprezece ani, majoritatea membri ai Gărzilor Roşii, într-o mică ceainărie pe malul Râului de Mătase. Mesele şi scaunele erau aşezate un salcâm de o specie numită în China Copacul înţeleptului. Dinspre râu venea o briză de noapte de vară aducând miresmele puternice ale mănunchiurilor de flori albe din apropiere. Clienţii, în majoritate bărbaţi, şi-au ridicat ochii de pe tablele de şah în vreme ce ne apropiam pe aleea pietruită de pe malul râului. Ne am oprit cu toţii sub copac. Au izbucnit câteva strigăte din grupul nostru: „Făceţi-vă bagajele! Haideţi! Nu mai întârziaţi în acest loc burghez!” Un băiat din clasa mea a smuls o tablă de şah de carton de pe cea mai apropiată masă şi a aruncat-o spre râu. Piesele de şah din lemn s-au împrăştiat pe jos.

Bărbaţii care jucau şah erau destul de tineri. Unul dintre ei s-a repezit înainte cu pumnii strânşi, dar prietenul său l-a tras iute de haină. Au început să adune în tăcere piesele de şah. Acelaşi băiat a zbierat: „Gata cu jocul de şah! Nu ştiţi că este un obicei burghez?” S-a aplecat, a luat un pumn de piese şi le-a aruncat în râu.

Fusesem crescută să arăt respect şi politeţe faţă de toţi

cei mai în vârstă decât mine, dar acum, să fii revoluţionar însemna să fii agresiv şi militant. Politeţea şi amabilitatea erau considerate „burgheze”. Tocmai pentru această atitudine fusesem adesea criticată şi constituise unul dintre motivele ce mi se aduseseră la cunoştinţă pentru neadmiterea mea ca membră a Gărzilor Roşii. În toţi anii Revoluţiei Culturale, am fost martoră la scene în care oamenii erau atacaţi pentru că pronunţaseră cuvântul „mulţumesc” prea des, ceea ce era etichetat drept „o ipocrizie burgheză”; politeţea era pe cale de dispariţie.

Dar în acea zi, în faţa ceainăriei, îmi dădeam seama că cei mai mulţi dintre noi, inclusiv Gărzile Roşii, eram stânjeniţi de noul stil de exprimare şi de faptul că îl impuneau altora. N-au prea fost mulţi dintre noi care să deschidă gura. În tăcere, câţiva au început să lipească afişe cu lozinci pe pereţii ceainăriei şi pe trunchiul copacului.

Iar clienţii s-au îndreptat şi ei în tăcere de-a lungul râului. Urmărindu-le siluetele care se pierdeau în depărtare m-a cuprins un sentiment de gol, de pierdere. Cu câteva luni în urmă, aceşti adulţi ne-ar fi spus probabil „Luaţi-o din loc, dispăreţi!” Dar acum ştiau că Gărzile Roşii se bazau pe puterea dată lor de Mao. Întorcându-mă cu gândul înapoi, în acele zile, îmi dau seama ce fior de bucurie trebuie să fi simţit acei copii demonstrându-şi puterea asupra adulţilor.

Un slogan popular al Gărzilor Roşii spunea: „Noi ne putem avânta spre ceruri şi putem străpunge pământul, pentru că marele nostru conducător Mao este comandantul nostru suprem!”

După cum reiese din această declaraţie, Gărzile Roşii nu se bucurau de o libertate de exprimare reală. Dintru început, ei nu erau decât unealta unui tiran.

În august 1966, când şedeam pe malul râului eram totuşi confuză. Am intrat în ceainărie împreună cu colegii mei. Unii i-au cerut şefului să închidă localul. Alţii au început să lipească sloganuri pe pereţi. Mulţi clienţi s-au ridicat de la mese pregătindu-se să plece; într-un colţ din fundul ceainăriei un bătrân continua să şadă la masa lui, sorbindu-şi calm ceaiul. M-am aşezat lângă el, jenată că trebuie să-mi asum vocea autorităţii. El m-a privit şi a continuat să soarbă. Faţa lui, brăzdată de riduri adânci, era

întruchiparea „clasei muncitoare”, aşa cum apărea în imaginile oferite de propagandă. Mâinile lui îmi aminteau de o poveste din manualului meu în care erau descrise mâinile unui ţăran bătrân şi se povestea cum acesta putea lega cu ele vreascuri pline de ghimpi fără să simtă vreo durere.

Poate că bătrânul era sigur de originea lui fără pată, sau de vârsta lui înaintată, care până atunci îi adusese respect sau, poate, pur şi simplu nu mă considera prea impresionantă. Oricum, nu s-a mişcat din scaun şi n-a dat impresia că mă observase. Eu mi-am adunat inima în dinţi şi am pledat cu o voce stinsă, joasă: „Vă rog, puteţi să plecaţi?” Fără să mă privească, a spus: „Unde?” „Acasă, desigur”, i-am răspuns eu.

S-a întors spre mine. Deşi vorbea liniştit, vocea îi tremura de emoţie: „Acasă? în care casă? împart o cămăruţă cu cei doi nepoţi ai mei. Am doar un colţ despărţit cu o perdea de bambus, în care intră numai patul. Asta e tot ce am. Când copiii sunt acasă, eu vin aici să-mi caut puţină pace şi linişte. De ce trebuie să-mi iei şi asta?”

Cuvintele lui mi au produs o stare de şoc şi de ruşine. Aceea a fost prima dată când am luat cunoştinţă direct, la prima mână, de nişte condiţii de trai atât de mizerabile. M-am întors şi am părăsit localul.

Ceainăria, ca toate celelalte din Sichuan, a stat închisă timp de cincisprezece ani, până în 1981, când reformele anunţate de Deng Xiaoping au permis redeschiderea ei. În 1985 am fost din nou acolo, împreună cu un prieten britanic. Ne-am aşezat sub acelaşi salcâm. O chelneriţă bătrână a venit să ne umple ceştile dintr-un ibric, tot de la mare înălţime. În jurul nostru, lumea juca şah. A fost unul din cele mai fericite momente din acea călătorie de întoarcere a mea.

Atunci când Lin Biao a cerut distrugerea a tot ce reprezenta vechea cultură, colegi de-ai mei au început să spargă tot ce le cădea în mână. Fiind o clădire veche de peste două sute de ani, în şcoala noastră erau multe antichităţi valoroase şi era, de aceea, o ţintă potrivită pentru vandali. Poarta şcolii avea un acoperiş din plăcuţe de faianţă şi streaşina bogat sculptată. Au fost sfărâmate

cu ciocanele. La fel s-a întâmplat cu acoperişul de faianţă albastră, frumos ondulat într-o curbă elegantă al marelui templu folosit până atunci ca sală de ping-pong. Perechea uriaşă de sfeşnice din bronz, unde se ardea tămâia şi care stăteau strajă în faţa templului, au fost răsturnate şi s-au găsit băieţi care să urineze pe ele. În grădina din spate, un grup de elevi înarmaţi cu baroase şi cu ţevi de fier, a dărâmat statuetele de pe podeţe. Într-o parte a terenului de sport se afla o pereche de tablete dreptunghiulare din gresie roşie, înalte de douăzeci de picioare, pe care erau gravate într-o frumoasă caligrafie câteva rânduri despre Confucius. Copiii au legat o funie în jurul lor şi două echipe au început să tragă de ele. Le-au trebuit vreo două zile, fundaţiile fiind foarte adânci. Şi tot nu au reuşit decât cu ajutorul unor muncitori aduşi de afară, care au săpat canale în jurul tabletelor. Când, în sfârşit, monumentele s-au prăbuşit în uralele celor prezenţi, s-au apucat să astupe găurile rămase.

Au dispărut toate lucrurile pe care le iubeam. Cea mai dureroasă pentru mine a fost vandalizarea bibliotecii: acoperişul din ţigle aurite, ferestrele delicat sculptate, scaunele vopsite în albastru... Rafturile au fost răsturnate şi am văzut copii care rupeau cărţile doar pentru plăcerea de a strica. După aceea, au lipit pe ce mai rămăsese din uşi şi din ferestre fâşii de hârtie albă scrise cu caractere negre în formă de X pentru a semnala că imobilul fusese sigilat.

În conformitate cu ordinele lui Mao, cărţile au reprezentat principala ţintă a distrugerii. Întrucât acestea nu fuseseră scrise în ultimele câteva luni şi, în consecinţă, nu conţineau citate din învăţămintele lui Mao pe fiecare pagină, unele Gărzi Roşii au declarat că erau toate „buruieni otrăvitoare”. Cu excepţia clasicilor marxişti şi a lucrărilor lui Stalin, Mao şi ale răpostului Lu Xun, al cărui nume era folosit de Madam Mao pentru vendetele ei personale, pe tot cuprinsul Chinei se ardeau cărţi. Astfel că ţara a pierdut cea mai mare parte a moştenirii ei scrise. Multe din cărţile care au supravieţuit au ajuns mai târziu în sobele populaţiei în chip de combustibil.

În şcoala noastră nu s-au aprins însă ruguri. Şeful Gărzilor Roşii pe şcoală fusese un elev foarte conştiincios. Un băiat

în vârstă de şaptesprezece ani, cu o mutră cam feminină, a fost ales lider deoarece tatăl său era şeful de partid al provinciei, şi nu pentru că şi-o dorise el. Deşi nu se putuse opune vandalismului general, el a reuşit să împiedice arderea cărţilor.

Ca toţi ceilalţi şcolari, şi eu trebuia să mă alătur „acţiunilor revoluţionare”. Dar, asemenea celor mai mulţi elevi, am reuşit să le evit întrucât distrugerea nu era organizată şi nimeni nu ne controla cu adevărat. Îmi dădeam seama că mulţi elevi detestau toată povestea, dar nimeni nu încerca să o oprească. Ca şi mine, mulţi băieţi şi multe fete aveau posibilitatea să se autoconvingă că nu trebuiau să regrete distrugerea şi că era nevoie de reformă, iar în subconştient ştiam cu toţii că am fi fost zdrobiţi pe loc dacă ridicam vreo obiecţie.

„Mitingurile de demascare” deveniseră o caracteristică principală a Revoluţiei Culturale. Participau la ele mulţimi isterice şi rareori se încheiau fără brutalităţi fizice. Universitatea din Peking era în frunte sub supravegherea personală a lui Mao. La primul „miting de demascare”, care a avut loc pe 18 iunie, peste şaizeci de profesori şi şefi de departamente, inclusiv rectorul, au fost bătuţi şi forţaţi să stea îngenuncheaţi sub lovituri ore întregi. Pe capete li s-au pus şepci cu urechi de măgar cu sloganuri umilitoare. Li s-a turnat cerneală neagră pe faţă, negrul fiind culoarea răului, şi pe trupuri li s-au lipit hârtii, pe care erau scrise tot felul de lozinci injurioase. Doi studenţi le ţineau fiecăruia braţele răsucite la spate şi îi împingeau cu atâta ferocitate încât aproape că le scoteau din umeri. Această poziţie era numită „avion cu reacţie” şi, curând, a devenit obişnuită în orice miting de demascare pe tot cuprinsul ţării.

Odată, Gărzile Roşii din clasa mea m-au chemat să particip la un astfel de miting. Când am dat cu ochii de vreo doisprezece profesori, stând în picioare pe platforma de pe terenul de sport, cu capetele plecate şi cu braţele răsucite în poziţia „avion cu reacţie”, am simţit un fior de gheaţă pe şira spinării deşi eram în plină vară fierbinte, din cauza senzaţiei de oroare pe care mi-a provocat-o scena. Apoi unii dintre ei au fost loviţi în spatele genunchilor ca să îngenuncheze, în timp ce alţii, printre care şi profesorul

meu de limba engleză, au fost obligaţi să stea în picioare pe bare înguste de lemn. Profesorului meu i-a fost greu să-şi păstreze echilibrul, s-a clătinat şi a căzut rănindu-se la frunte de colţul ascuţit al unei bănci. O Gardă roşie care se afla lângă el s-a aplecat instinctiv şi a întins mâinile să-l ajute, dar s-a ridicat imediat şi a încremenit într-o poziţie exagerat de rigidă, cu pumnii strânşi zbierând: „Treci imediat înapoi pe bancă!” Nu voia să fie văzut dând dovadă de blândeţe faţă de un „duşman de clasă”. Pe faţa bietului profesor picura sânge care s-a închegat pe bărbie.

Atât el, cât şi ceilalţi profesori au fost acuzaţi de tot felul de crime extravagante; dar adevărul e că se aflau acolo pentru că aveau grade universitare, deci pentru că erau cei mai buni sau pentru că unii elevi aveau pică pe ei.

Ani mai târziu, am aflat că elevii din şcoala mea s-au comportat relativ blând deoarece, urmând cursurile celei mai prestigioase şcoli, erau înclinaţi spre studiu. În şcolile frecventate de băieţi mai violenţi, s-au înregistrat şi profesori morţi în bătaie. Eu am fost martoră doar la o bătaie în şcoala mea. Profesoara mea de filosofie îi cam tratase cu dispreţ pe cei care nu obţinuseră rezultate bune la lecţiile ei, şi unii dintre aceştia o urau şi începuseră să o acuze că este „decadentă”. „Dovada” unui conservatorism extrem după criteriile Revoluţiei Culturale a fost că îşi cunoscuse soţul în autobuz. Începuseră să-şi vorbească şi tot aşa, până când s-au îndrăgostit. Or, să te îndrăgosteşti după o întâlnire întâmplătoare era considerat imoral. Băieţii au dus-o într-un birou şi „au declanşat acţiunea revoluţionară asupra ei” – eufemism pentru o bătaie în toată regula. Înainte să înceapă „acţiunea”, m-au chemat în mod special ca să fiu de faţă: „Ce o să simtă când o să te vadă pe tine aici, eleva ei preferată!”

Eram considerată preferata ei deoarece îmi lăudase adesea compunerile. Dar mi s-a mai spus că fusesem chemată să asist, şi fiindcă fusesem prea moale şi aveam nevoie de „o lecţie revoluţionară”.

Când a început bătaia, m-am retras în spatele grupului de elevi care se înghesuiseră în micul birou. Câteva colege m-au îndemnat să merg în faţă şi să particip la bătaie. Nu le-am dat importanţă în mijlocul biroului, profesoara mea

era lovită din toate părţile, zvârcolindu-se în dureri pe podea, cu părul desfăcut. În timp ce striga rugându-i să se oprească, băieţii care o torturau i-au spus pe un ton de gheaţă: „Acum te rogi! înainte erai feroce! Cere iertare cum trebuie!” Au lovit-o din nou cu picioarele şi i-au ordonat să se închine în faţa lor şi să spună: „Vă rog, lăsaţi-mă în viaţă, stăpânilor!” A obliga pe cineva să se închine şi să se roage pentru ceva era o umilinţă extremă. Ea s-a ridicat şi a privit în gol în faţa ei; i-am întâlnit ochii prin părul încâlcit şi am citit în ei durere, disperare şi vid. Respira cu greutate şi faţa îi era cenuşie. M-am strecurat afară din încăpere şi am fost urmată de mai mulţi elevi. În spatele nostru, auzeam cum se strigă injurii, dar vocile erau nesigure. Mulţi copii trebuie să fi fost speriaţi. Eu am plecat în fugă, inima îmi bătea puternic şi îmi era teamă să nu fiu prinsă de ei şi bătută la rândul meu. Dar am scăpat, nu m-a urmărit nimeni şi nici nu am fost condamnată după aceea.

Cu toată evidenta mea lipsă de entuziasm nu am avut necazuri în acea perioadă. În afară de faptul că Gărzile Roşii erau prost organizate, eu aveam, după criteriul „rudeniei de sânge”, o origine de un roşu aprins, deoarece tatăl meu era un înalt funcţionar. Deşi mă dezaprobau pentru atitudinea mea, nimeni nu lua măsuri mai drastice împotriva mea, în afară de critici.

În acea vreme, Gărzile Roşii împărţeau elevii în trei categorii: „roşii”, „negri „şi „cenuşii”. Roşii proveneau din familii de muncitori, ţărani, oficialităţi, funcţionari revoluţionari, ofiţeri revoluţionari şi martiri revoluţionari. „Negri” erau aceia ai căror părinţi erau clasificaţi drept „moşieri, ţărani, bogaţi, contrarevoluţionari, elemente periculoase şi elemente de dreapta”. Cei „cenuşii” proveneau din familii ambigue, precum vânzători în magazine şi funcţionari. În clasa mea, toţi copiii ar fi trebuit să fie „roşii” datorită sitei prin care trecuseră la înscriere. Dar presiunea exercitată de Revoluţia Culturală cerea să fie descoperiţi şi nişte elemente negative. În consecinţă, vreo doisprezece elevi sau mai mulţi au devenit „cenuşii”, ba chiar „negri”.

În acelaşi an cu mine aveam o colegă numită Ai-ling de care mă lega o veche prietenie. Mergeam adesea la ea

acasă, unde îi cunoscusem bine şi familia. Bunicul ei fusese un bine cunoscut economist şi familia ei se bucurase de multe privilegii sub comunişti. Casa lor era mare, elegantă şi luxoasă, cu o grădină superbă – mult mai frumoasă decât apartamentul în care locuia familia mea. Eram atrasă mai ales de colecţia lor de antichităţi, în special narghilele pe care bunicul lui Ai-ling le adusese din Anglia, unde studiase la Oxford în anii 1920.

Iar acum, dintr-odată, Ai-ling a devenit „neagră”. Am auzit că elevi din clasa ei au făcut razii în locuinţa ei, au spart toate antichităţile, printre care şi narghilele, i-au bătut pe părinţii şi bunicul ei cu cataramele de aramă ale curelelor. În ziua următoare, când a venit la şcoală, purta pe cap o basma. Colegele ei de clasă îi făcuseră în cap „yin şi yang”. A trebuit să se radă complet şi a plâns pe umărul meu. M-am simţit foarte rău fiindcă nu găseam cuvinte să o pot consola.

În propria mea clasă s-a organizat de către Gărzile Roşii un miting în care trebuia să ne facem cunoscute originile familiei, pentru a se putea stabili categoriile în care intram fiecare. Am fost uşurată când am putut declara „oficialităţi revoluţionare”. Trei sau patru colegi au spus „funcţionari de birou”. În jargonul zilei această categorie era diferită de cea de „oficialitate” sau de „înalţii funcţionari” care deţineau o poziţie mai înaltă, erau „veterani”. De fapt împărţirea nu era prea clară, întrucât nu exista o definiţie pentru „veterani”. Totuşi, toate aceste etichetări vagi trebuiau folosite în tot felul de formulare, unde exista peste tot o rubrică pentru „originea familiei”. Împreună cu o fată al cărei tată era vânzător într-un magazin, copiii „funcţionarilor de birou” au fost stigmatizaţi drept „cenuşii”. Ni s-a spus că urmau să fie ţinuţi sub supraveghere, că trebuiau să mătură curtea şcolii şi să cureţe toaletele, să plece tot timpul capetele şi să accepte să fie admonestaţi de orice Gardă roşie care avea chef să o facă. Mai trebuiau să-şi mărturisească gândurile şi comportamentul de zi cu zi.

Brusc aceşti copii au început să devină mai mici şi cumva mai şterşi. Le dispăruseră vigoarea şi entuziasmul de care dăduseră dovadă până atunci. Una dintre fete şi-a plecat

capul şi lacrimile au început să-i curgă pe obraji. Fuseserăm prietene şi după miting m-am dus la ea să-i spun cuvinte de consolare, dar când şi-a ridicat capul, i-am citit în ochi resentiment, aproape ură. Am plecat fără să mai spun un cuvânt şi am rătăcit apoi apatică prin curtea şcolii. Era către sfârşitul lui august. Tufişurile de iasomie îşi răspândeau în jur parfumul ameţitor. Mi se părea ciudat că mai putea exista parfum.

Se lăsa amurgul şi eu mă îndreptam spre dormitor când am văzut ceva sclipind la fereastra de la etajul doi al unui bloc de săli de clasă, la circa douăzeci de metri de locul unde mă aflam. Am auzit şi o bufnitură înăbuşită la piciorul blocului. Crengile unor portocali m-au împiedicat să văd ce se întâmplase, dar lumea din jur a început să alerge în direcţia zgomotului. Din exclamaţiile reţinute, confuze am reuşit să înţeleg: „Cineva a sărit pe fereastră!”

Instinctiv mi-am ridicat mâinile şi mi-am acoperit ochii şi am fugit în camera mea. Eram îngrozitor de speriată. Pe retina minţii îmi rămăsese fixată imaginea vagă a unei siluete contorsionate plutind în aer. M-am grăbit să închid fereastra, dar rumoarea discuţiilor şi comentariilor despre cele întâmplate ale unor martori oculari speriaţi şi nervoşi pătrundea prin geam.

O fată de şaptesprezece ani încercase să se sinucidă. Înainte de Revoluţia Culturală ea fusese printre liderii Ligii Tineretului Comunist şi fusese dată drept exemplu pentru modul în care studia lucrările Preşedintelui Mao şi învăţase din Lei Feng. Făcuse multe fapte lăudabile, cum ar fi să spele îmbrăcămintea colegilor ei, sau să spele toaletele şi ţinuse adesea cuvântări despre loialitatea cu care urma învăţăturile lui Mao. Era văzută adesea plimbându-se adâncită în conversaţie alături de un coleg, cu o expresie conştincioasă şi hotărâtă pe faţă, îndeplinindu-şi sarcina de a purta o discuţie deschisă şi sinceră cu oricine dorea să se înscrie în Liga Tinerilor. Acum, dintr-odată, fusese trecută în categoria „neagră”. Tatăl ei era funcţionar de birou, lucra pentru guvernul municipal şi era membru de partid. Câţiva colegi de-ai ei, care o declaraseră „o scorpie” şi ai căror taţi aveau posturi înalte, au decretat că trebuia să fie o „neagră”. În ultimele zile fusese pusă sub pază laolaltă cu

alţi colegi „negri” şi „cenuşii” şi forţată să smulgă iarba de pe terenul de sport. Pentru a o umili şi mai mult, colegele i-au ras frumosul ei păr negru lăsând-o complet chelă. În acea seară, „roşii” din clasa ei le-au ţinut tuturor victimelor un discurs plin de insulte. Ea le-a ripostat că era mai loială lui Mao decât ei. „Roşii” au pălmuit-o şi i-au spus că nu era demnă să vorbească despre loialitatea ei faţă de Mao, deoarece era un duşman de clasă. Atunci s-a repezit la fereastră şi s-a aruncat în gol.

Uluiţi şi speriaţi, Gărzile Roşii au dus-o imediat la spital. N-a murit, dar a rămas infirmă pe tot restul vieţii. Când am revăzut-o, luni mai târziu, mergea pe stradă încovoiată şi sprijinindu-se în cârje, cu o privire goală, lipsită de expresie.

Nu am putut dormi în noaptea încercării ei de sinucidere. De îndată ce închideam ochii, o siluetă vagă, plină cu sânge se apleca asupra mea. Eram înspăimântată şi tremuram din toate mădularele. În ziua următoare am solicitat o scutire pe motiv de boală, care mi-a fost acordată. Căminul meu îmi părea singura salvare de oroarea trăită în şcoală. Doream cu disperare să nu mai fiu nevoită niciodată să ies din nou în lume.

17

„Vrei ca propriii noştri copii să devină «negri»?”

Dilema părinţilor mei (august-octombrie 1966)

De data asta, căminul nu mi-a oferit o salvare. Părinţii mei păreau absenţi şi abia dacă mă observau. Când nu măsura cu paşi mari, în lung şi în lat, apartamentul, tata se încuia în bibliotecă. Mama arunca tot timpul coşul de gunoi plin cu hârtii mototolite în cuptorul maşinii de gătit. Bunica avea o expresie neobişnuită, de parcă s-ar fi aşteptat la dezastre. Privirea ei intensă, plină de nelinişte îi urmărea pe părinţii mei, fără să îndrăznească să le pună vreo întrebare. Iar eu le urmăream frământările, prea speriată ca să-i întreb ce se întâmplă.

Părinţii mei nu mi au împărtăşit o conversaţie pe care o avuseseră cu câteva seri mai înainte. Şedeau în faţa unei ferestre deschise de unde auzeau un megafon fixat de un stâlp de felinar împrăştiind în eter nesfârşite citate din Mao, în special unul afirmând că revoluţia era violentă prin definiţie „tumultul sălbatic al unei clase răsturnând-o pe cealaltă”. Citatele erau psalmodiate iar şi iar, de o voce ascuţită care trezea frică, dar şi, pentru unii, o stare de excitare. Tot mai des se anunţau „victorii” repurtate de Gărzile Roşii; făcuseră razii în mai multe locuinţe ale „duşmanilor de clasă” şi „le zdrobiseră capetele de câine”.

Tata era în faţa ferestrei şi privea apusul de soare. Se întorsese către mama şi îi spusese vorbind rar: „Eu nu înţeleg această Revoluţie Culturală. Şi sunt sigur că ceea ce se întâmplă este teribil de greşit. Această revoluţie nu se justifică prin niciun principiu marxist sau comunist. Oamenii şi-au pierdut drepturile fundamentale, dar şi protecţia. Asta este de neconceput. Eu sunt comunist şi datoria mea este să opresc un dezastru mai mare. Trebuie să scriu conducerii Partidului, Preşedintelui Mao”.

În China nu exista niciun mijloc prin care populaţia să dea

glas unui motiv de nemulţumire sau să influenţeze politicul, cu excepţia apelului direct la conducători. În acest caz special, doar Mao putea schimba situaţia.

Orice gândea tata, sau bănuia, cu privire la rolul lui Mao, singura posibilitate care-i stătea la îndemână era să-i trimită o petiţie.

Experienţa prin care trecuse mama îi spunea că era extrem de periculos să te plângi. Cei care luaseră această hotărâre au suferit, împreună cu familiile lor, pedepse grele. Mama a rămas tăcută un timp privind cerul aprins de afară şi încercând să-şi controleze sentimentele de îngrijorare, furie şi frustrare. În cele din urmă, i-a răspuns: „De ce vrei să te arunci ca o molie în foc?”

Tata a ripostat: „Acesta nu este un foc obişnuit Este un foc care priveşte viaţa şi moartea atâtor oameni. De data aceasta, trebuie să fac ceva”.

Mama era exasperată: „Accept, nu-ţi pasă de ce ţi se poate întâmpla ţie. Nu-ţi pasă de soţia ta. Accept şi asta. Dar ce faci cu copiii? Ştii ce li se va întâmpla după ce tu dai de necaz. Vrei ca propriii noştri copii să devină „negri”?”

Tata a rămas pe gânduri şi a răspuns de parcă voia să se convingă pe el însuşi: Orice om îşi iubeşte copiii. Ştii şi tu că înainte să se pregătească să sară şi să ucidă, tigrul priveşte întotdeauna îndărăt, ca să se asigure că puiul său este în siguranţă, chiar şi un animal sălbatic, mâncător de oameni, simte în acest fel, darămite o fiinţă umană. Un comunist însă trebuie să fie mai mult decât atât. El trebuie să se gândească şi la ceilalţi copii. Ce se întâmplă cu copiii victimelor?”

Mama s-a ridicat şi a părăsit camera. Era inutil să mai insiste. Dar când s-a văzut singură a plâns amarnic.

Tata a început să-şi scrie scrisoarea, rupând ciornă după ciornă. A fost dintotdeauna un perfecţionist, iar o scrisoare adresată Preşedintelui Mao nu era un fleac. Nu numai că trebuia să formuleze exact ceea ce dorea să spună, dar mai trebuia şi să încerce să reducă posibilele consecinţe care i-ar fi lovit, mai ales, familia. Cu alte cuvinte, critica lui nu trebuia să apară ca o critică. Nu-şi putea permite să-l ofenseze pe Mao.

Tata începuse încă din iunie să se gândească la

conţinutul scrisorii sale. Mulţi dintre colegii lui căzuseră în postura de ţapi ispăşitori şi voise să le ia apărarea. Dar evenimentele i-o luaseră înainte. Printre altele, au apărut tot mai multe semne că era chiar el în pericol să devină o victimă, într-o zi, mama a văzut lipit pe un perete în centrul oraşului Chengdu un afiş în care tata era numit „adversarul numărul unu din Sichuan al Revoluţiei Culturale”. La baza acestei acuzaţii stăteau următoarele fapte: iarna trecută refuzase să aprobe tipărirea articolului în care erau denunţate dramele Mandarinului Ming, articol reprezentând chemarea originară a lui Mao la Revoluţia Culturală; redactase *Documentele din aprilie* care se opuneau persecuţiei şi încerca să limiteze Revoluţia Culturală la dezbateri fără conţinut politic.

Când mama i-a povestit tatei despre afiş, el şi-a dat numaidecât seama că era opera liderilor de partid regionali. Cele două fapte incriminate erau cunoscute doar de un mic cerc de la vârful partidului. Tata era convins de hotărârea lor de a a-l face ţap ispăşitor şi mai ştia şi de ce. Studenţii din universităţile din Chengdu începuseră să-şi îndrepte ofensiva împotriva liderilor regionali. Aceşti studenţi primeau mai multe informaţii de la Autoritatea Revoluţiei Culturale decât elevii din şcolile medii; astfel li se spusese că intenţia reală a lui Mao era să-i distrugă pe „adepţii căii capitaliste”, adică oficialităţile comuniste. În general, studenţii nu erau odrasle de înalte oficialităţi guvernamentale, deoarece majoritatea acestora se căsătoriseră abia după proclamarea Republicii Populare în 1949, aşa că nu puteau avea copii de vârsta studenţiei. Studenţii nu aveau aşadar nicio reţinere să se ridice împotriva oficialităţilor

Autorităţile din Sichuan fuseseră înspăimântate de violenţele comise de copiii din şcolile medii, dar acum studenţii i-au făcut chiar să intre în panică. Au realizat că trebuiau să găsească un ţap ispăşitor suficient de proeminent ca să-i domolească. Tatăl meu era unul din funcţionarii guvernamentali de vârf din domeniul culturii, domeniu ce reprezenta o ţintă majoră a Revoluţiei Culturale. El avea reputaţia de a fi neclintit în principiile sale. Iar acum, când tot ce le trebuia erau unanimitate şi

obedienţă, se puteau lipsi de el.

În curând s-au confirmat presupunerile sumbre. La 26 august i s-a cerut să participe la un miting[8] cu studenţii Universităţii din Sichuan, cea mai prestigioasă universitate a regiunii. Studenţii îi atacaseră deja pe rector şi pe membrii senatului Universităţii şi acum ridicaseră privirile asupra oficialităţilor din partid. În mod oficial, scopul mitingului era acela de a-i informa pe liderii provinciei în legătură cu plângerile studenţilor. Comisarul Li se afla pe un podium împreună cu grupul celor mai mari lideri ai partidului. Sala în care avea loc mitingul, cea mai mare din Chengdu, era plină ochi.

Studenţii au sosit la miting cu intenţia vădită de a face scandal şi, în curând, s-a declanşat iadul. Zbierând slogane şi fluturând steaguri, studenţii au sărit pe scenă şi au pus mâna pe microfoane. Deşi nu tata conducea mitingul, lui i s-a cerut să se aducă situaţia sub control. În timp ce el se confrunta cu studenţii, celelalte oficialităţi s-au retras.

Tata le-a strigat: „Ce sunteţi? Sunteţi nişte studenţi inteligenţi sau nişte huligani? Vreţi să fiţi raţionali?” Persoanele oficiale din China păstrează în general un mod de a se comporta impasibil, potrivit cu statutul lor, dar tatăl meu zbiera la rând cu studenţii. Din nefericire, felul sincer al tatălui meu de a ataca problema nu i-a impresionat pe studenţi şi el a părăsit adunarea în urlete pline de ostilitate la adresa lui. La scurt timp după aceea au apărut pe pereţi afişe imense numindu-l „cel mai înrăit adept al căii capitaliste”, conservator, adversar al Revoluţiei Culturale.

Acest miting a devenit un punct de răscruce. De la data când a avut loc şi-au luat numele – „26 August” – grupul Gărzilor Roşii din Universitatea din Sichuan, care urma să devină nucleul unui monolit numărând milioane de oameni şi forţa cea mai importantă a Revoluţiei Culturale din Sichuan.

După miting, autorităţile provinciei i-au dat ordin tatei să nu părăsească locuinţa în niciun caz – pentru propria lui „siguranţă”. Tatăl meu şi-a dat seama că într-o primă fază

8 Scopul mitingului era acela de a-i informa pe liderii provinciei în legătură cu plângerile studenţilor *(n. tr.).*

fusese expus în mod deliberat ca o ţintă pentru studenţi şi, după aceea, supus arestului la domiciliu. Ca urmare, în scrisoarea către Mao a adăugat propria lui persecuţie. Într-o noapte, cu lacrimi în ochi a rugat-o pe mama să ducă scrisoarea la Peking, deoarece el îşi pierduse libertatea.

Iniţial, mama nu fusese de acord ca el să scrie scrisoarea, dar acum îşi schimbase părerea. Ceea ce a înclinat balanţa spre noua ei atitudine a fost faptul că tata devenise o victimă, aceasta însemna că propriii ei copii aveau să devină „negri” – şi ştia prea bine ce însemna aceasta. A socotit că singura ei şansă, oricât de slabă, de a-şi salva soţul şi copiii era să meargă la Peking şi să facă un apel la conducerea supremă. Aşa că i-a promis să ducă scrisoarea.

În ultima zi din august am fost trezită de un zgomot neobişnuit în camera părinţilor mei. M-am strecurat tiptil până la uşa întredeschisă a biroului tatei. El se afla în picioare în mijlocul încăperii înconjurat de mai multe persoane. I-am recunoscut ca fiind din departamentul său. Toţi aveau o expresie severă, obişnuitele lor zâmbete dispăruseră. Tata tocmai le spunea: „Vă rog să fiţi amabili şi să mulţumiţi autorităţilor regionale în numele meu. Le sunt foarte recunoscător pentru grija ce mi-o poartă. Dar prefer să nu mă ascund. Unui comunist nu trebuie să-i fie frică de studenţi”.

Vocea lui era calmă, dar simţeam în ea un tremur de emoţie care mă înspăimânta. Apoi am auzit o voce masculină ce părea a unei persoane importante spunând ameninţător: „Dar director Chang, partidul ştie cu siguranţă ce e mai bine. Studenţii din Universitate vă atacă şi pot deveni violenţi. Partidul crede că ar trebui să fiţi sub protecţia sa. Aceasta este decizia partidului. Trebuie să ştiţi că un comunist trebuie să se supună necondiţionat deciziilor partidului”.

După o clipă de tăcere, tata a spus calm: „Mă supun deciziei partidului. Voi merge cu voi”. „Dar unde?” am auzit-o pe mama întrebând. Apoi am auzit vocea unui bărbat nerăbdător: „Instrucţiunile partidului prevăd ca: nimeni să nu ştie”. Când a ieşit din birou, tata m-a văzut şi m-a luat de mână. „Tata pleacă pentru un timp”, a spus el. „Să fii o fetiţă cuminte şi s-o asculţi pe mama ta”.

Mama şi cu mine l-am însoţit până la poarta laterală a complexului. Pe toată lungimea aleii erau înşiraţi membri ai departamentului tatei. Inima îmi bătea cu putere şi picioarele parcă-mi erau din vată. Tata părea foarte agitat, simţeam cum îi tremura mâna într-a mea. I-am mângâiat-o cu cealaltă mână.

În faţa porţii era parcat un automobil, cu portiera deschisă. În maşină mai erau doi bărbaţi, unul în faţă şi celălalt în spate. Pe mama o simţeam încordată, dar aparent calmă. A privit în ochii tatei şi i-a spus: „Nu-ţi face griji. Am s-o fac”. Tata a plecat fără să ne strângă în braţe pe mine sau pe mama. Chinezii nu-şi manifestă simţămintele în public, nici măcar în momente de mare tensiune.

Eu nu mi-am dat seama că tata fusese arestat, deoarece faptul ne fusese prezentat ca „protecţie”. La paisprezece ani, câţi aveam pe atunci, nu învăţasem încă să descifrez stilul ipocrit al regimului; în cazul nostru ocolişurile se impuneau şi întrucât autorităţile nu se hotărâseră ce să facă cu tata. Ca în mai toate cazurile de acest fel, poliţia nu juca niciun rol. Tipii care au venit să-l ia pe tata erau membri ai departamentului său pe baza unei autorizaţii verbale din partea Comitetului Regional de Partid.

De îndată ce tata a plecat, mama şi-a aruncat câteva articole de îmbrăcăminte într-o sacoşă şi ne-a spus că se duce la Peking. Scrisoarea tatălui meu era încă în formă de ciornă cu ştersături şi modificări. În clipa în care văzuse delegaţia departamentului venind, tata i-o înmânase mamei.

Bunica l-a luat în braţe pe fratele meu Xiao-fang, în vârstă de patru ani şi a început să plângă. Eu am vrut s-o însoţesc pe mama la gară. Cum nu aveam timp să aşteptăm autobuzul, am sărit într-un taxi cu tricicletă.

Eram speriată, şi gândurile mi se învălmăşeau, iar mama nu-mi explica ce se întâmpla. Era tensionată şi preocupată, adâncită în gânduri. Când am întrebat-o, mi-a spus scurt că am să aflu cu timpul şi nu a mai adăugat altceva. Am considerat că era prea complicat să-mi explice şi mă obişnuisem să mi se spună că sunt prea tânără ca să ştiu anumite lucruri. Îmi dădeam seama şi că mama era

preocupată să analizeze situaţia şi să-şi planifice următoarele mişcări şi de aceea nu voiam să-i distrag atenţia. Ceea ce nu ştiam era că nici ea nu înţelegea situaţia confuză în care se aflau.

Şedeam tăcute şi încordate în triciclu, ţinându-ne de mână. Mama se tot uita peste umăr; îşi dădea seama că autorităţile nu voiau ca ea să ajungă la Peking şi că mama mă lăsase să vin cu ea ca să fiu martoră dacă i s-ar fi întâmplat ceva. La gară, a cumpărat un bilet cu loc pe „scaun tare” pentru următorul tren spre Peking. Cum nu era programat decât în zorii zilei următoare, ne-am aşezat pe o bancă în sala de aşteptare, un fel de şopron fără pereţi.

M-am ghemuit lângă ea aşteptând să treacă orele lungi. Priveam tăcute în gol în timp ce întunericul se lăsa deasupra platformei de ciment din faţa gării. Câteva becuri chioare în vârful unor stâlpi de lemn împrăştiau o lumină palidă ce se reflecta în băltoacele rămase după furtuna cu ploaie de dimineaţă. Tremuram în bluza mea de vară şi mama m-a acoperit cu mantaua ei de ploaie. Cum se lăsa deja noaptea, ea m-a îndemnat să dorm. Eram extenuată de emoţii şi am moţăit cu capul în poala ei.

M-am trezit când mama şi-a mişcat genunchii. Mi-am ridicat capul şi-am dat cu ochii de doi oameni îmbrăcaţi în mantale de ploaie cu glugă stând în faţa noastră. Se certau cu voce joasă în legătură cu ceva. Eram încă adormită şi nu am înţeles ce spuneau. Nici măcar nu puteam spune dacă erau bărbaţi sau femei. Ca prin vis am auzit-o pe mama spunând calmă: „Am să chem Gărzile Roşii”. Cele două mantale cenuşii cu glugă au păstrat tăcere. Au mai şoptit ceva şi apoi au plecat, de bună seamă nevrând să atragă atenţia.

În zori, mama s-a urcat în trenul de Peking.

Ani mai târziu, ea mi-a spus că cele două personaje erau femei cunoscute, tinere funcţionare din departamentul tatei. Ele îi spuseseră că autorităţile considerau că deplasarea ei la Peking era o acţiune „antipartinică”. Ea le-a citat documentele de partid care spuneau că orice membru al partidului are dreptul să apeleze la conducători. Când aceste emisare au informat-o că o aştepta o maşină

în care se aflau bărbaţi gata să o ia cu forţa, mama le-a răspuns că în acest caz, ea va striga în ajutor Gărzile Roşii din jurul gării şi le va spune că încercau s-o oprească să meargă la Peking să-l vadă pe Preşedintele Mao. Am întrebat-o cum de putuse fi sigură că Gărzile Roşii aveau s-o ajute mai degrabă pe ea decât pe urmăritorii ei. „Dacă te denunţau Gărzilor Roşii ca pe un duşman de clasă care încearcă să fugă?" Mama a zâmbit şi mi-a răspuns: „Am luat în calcul că nu vor îndrăzni să rişte. Eram pregătită să mizez pe orice. Nu aveau alternativă".

La Peking mama a dus scrisoarea tatei la un „birou de reclamaţii". Din vremuri străvechi, guvernanţii chinezi, care n-au permis niciodată existenţa unui sistem juridic independent, creaseră birouri unde oamenii de rând puteau înregistra plângeri împotriva şefilor sau stăpânilor, iar comuniştii moşteniseră tradiţia. Atunci când în timpul Revoluţiei Culturale a început să devină evident că şefii comunişti începeau să-şi piardă puterea, mii de oameni persecutaţi în trecut au năvălit la Peking pentru a depune plângeri. În curând însă, Autoritatea Revoluţiei Culturale a anunţat că „duşmanii de clasă" nu aveau voie să depună plângeri, nici măcar împotriva „adepţilor căii capitaliste". Dacă, totuşi, încercau, primeau o pedeapsă dublă.

Puţine reclamaţii venite de la înalţi funcţionari erau depuse la biroul de plângeri, aşa că mama s-a bucurat de o atenţie specială. Era în plus şi una din foarte puţinele soţii de victime care să fi avut curajul să se ducă la Peking pentru a face apel, întrucât acestea erau îndemnate insistent „să tragă o linie" între ele şi cei acuzaţi mai degrabă decât să-şi atragă necazuri pentru că le luau apărarea. Mama a fost primită numaidecât de vicepremierul Tao Zhu, şeful Departamentului Central al Afacerilor Publice şi unul din liderii Revoluţiei Culturale. I-a dat scrisoarea tatei şi a plecat rugându-l să ordone autorităţilor din Sichuan să-l elibereze.

Câteva săptămâni mai târziu, Tao Zhu a primit-o din nou. I-a înmânat o scrisoare în care se spunea că tatăl meu acţionase într-un mod perfect constituţional şi în acord cu conducerea de partid din Sichuan şi că trebuie eliberat imediat. Tao nu investigase cazul tatei. A crezut-o pe mama

pe cuvânt, întrucât ce i se întâmplase tatei era de notorietate: înalte oficialităţi de partid din întreaga Chină umblau după ţapi ispăşitori în panica lor de a-şi salva pielea. Tao i-a dat scrisoarea în mână în loc să o trimită prin canalele normale ale partidului, ştiind că acestea nu erau sigure.

Tao Zhu i-a arătat că înţelegea şi era de acord şi cu celelalte preocupări din scrisoarea tatei: epidemia ţapilor ispăşitori şi larg răspândita violenţă. Mama a înţeles că el dorea să îndrepte lucrurile. Dar aşa cum s-a întâmplat, tocmai din cauza acestei dorinţe, a fost şi el condamnat în curând ca fiind „al treilea cel mai mare adept al căii capitaliste", după Liu Shaogi şi Deng Xiaoping.

Între timp, mama a copiat de mână scrisoarea lui Tao Zhu, a trimis copia prin poştă bunicii mele, cerându-i să o arate la departamentul tatei şi să le spună că mama se va întoarce numai după ce îi vor da lui drumul. Mama era îngrijorată că, dacă se întorcea în Sechuan, autorităţile puteau s-o aresteze, să pună mâna pe scrisoare şi să nu-l elibereze pe tata. Ea credea că cea mai bună soluţie era să rămână la Peking unde putea să continue să facă şi alte intervenţii.

Bunica a transmis textul copiat de mama al scrisorii lui Zhu, aşa cum îi ceruse. Răspunsul autorităţilor regionale a fost că toată chestiunea era o neînţelegere întrucât ei nu voiau decât să-i ofere protecţie tatei. Au insistat ca mama să se întoarcă şi să renunţe la acţiunea individuală.

Persoane oficiale au venit de mai multe ori în apartamentul nostru pentru a încerca s-o convingă pe bunica să se ducă la Peking şi s-o aducă pe mama înapoi. Unul i s-a adresat: „Să ştiţi că eu chiar mă gândesc la fiica dumitale. De ce să persiste în a nu da crezare partidului? Partidul încearcă doar să-l protejeze pe ginerele dumneavoastră. Fiica dumneavoastră nu a vrut să asculte de partid şi s-a dus la Peking. Sunt îngrijorat pentru ea pentru că, dacă nu se întoarce, va fi considerată antipartinică. Şi ştiţi doar cât este de serioasă această acuzaţie. Fiind mama ei, trebuie să faceţi ce e mai bine pentru ea. Partidul a promis că va fi iertată dacă se întoarce şi îşi face autocritica".

La gândul că fata ei era în primejdie, bunica aproape şi-a pierdut cunoştinţa. După mai multe astfel de vizite devenise ezitantă. Dar câteva zile mai târziu hotărârea au luat-o alţii; i s-a spus că tatăl meu suferise o prăbuşire nervoasă şi doar după sosirea mamei acasă îl vor interna într-un spital.

Partidul i-a dat bunicii două bilete, unul pentru ea şi altul pentru Xiao-fang şi ei au pornit într-o călătorie de treizeci şi şase de ore cu trenul la Peking. De îndată ce mama a aflat veştile, a trimis o telegramă la departamentul tatei, informându-i că era în drum spre casă. S-a întors cu bunica şi Xiao-fang în a doua săptămână din octombrie.

În lipsa mamei, toată luna septembrie, am rămas acasă să stau cu bunica.

0 Vedeam cum se consuma de îngrijorare, dar nu ştiam ce se întâmpla. Unde era tata? Era arestat sau era sub protecţie? Dăduse familia mea de necaz sau nu? Nu ştiam nimic – şi nimeni nu spunea ceva.

Puteam să rămân acasă deoarece Gărzile Roşii nu exercitau un control la fel de riguros ca partidul. Şi, în afară de asta, aveam un soi de „protector” în Gărzi, pe Geng, timidul şi stângaciul meu şef de cincisprezece ani, care n-a făcut niciun efort ca să mă aducă înapoi la şcoală. La sfârşitul lui septembrie mi-a telefonat ca să mă îndemne să mă întorc înainte de

1 octombrie, Ziua Naţională, pentru că altfel nu mai aveam nicio şansă să intru în Gărzile Roşii

De fapt nu eram forţată să mă înscriu. Eu îmi doream asta. În pofida celor ce se întâmplau în jurul meu, aversiunea mea şi teama nu aveau un obiect precis şi nu mi-a trecut prin minte să pun la îndoială Revoluţia Culturală sau Gărzile Roşii, în mod explicit. Ele erau creaţiile lui Mao şi Mao era deasupra oricărei îndoieli.

Ca mulţi chinezi, eram incapabilă de o gândire raţională în acea vreme. Eram atât de intimidate şi deformate de teamă şi îndoctrinare, încât era de neconceput să ne abatem de la calea trasată de Mao. În plus, fusesem îndopate cu discursuri amăgitoare, dezinformare şi ipocrizie, ceea ce făcea practic imposibil să evaluezi situaţia şi să-ţi formezi o opinie inteligentă.

După ce am revenit la şcoală, am aflat că se înregistraseră multe proteste din partea „roşiilor”, cerând să li se spună de ce nu fuseseră admişi în organizaţia Gărzilor Roşii. De aceea a fost important să fiu prezentă de Ziua Naţională, deoarece urma să aibă loc o înrolare masivă cuprinzându-i pe toţi „roşii” rămaşi. Astfel încât, chiar în momentul când Revoluţia Culturală a adus dezastrul asupra familiei mele, eu am devenit membră a Gărzilor roşii.

Eram supraexcitată de banderola mea roşie cu litere de aur. Moda zilei pentru Gărzile Roşii era să poarte vechi uniforme militare cu curele de piele, la fel cu cea purtată de Mao la începutul Revoluţiei Culturale. Eu, evident, abia aşteptam să adopt această modă, aşa că, de îndată ce am fost recrutată, am dat fuga acasă şi am scos din fundul unui vechi cufăr o jachetă Lenin gri-pal care fusese uniforma mamei la începutul anilor ’50. Îmi era puţin cam mare, dar bunica mi-a ajustat-o. Cu o curea luată de la nişte pantaloni de-ai tatălui meu, costumul era complet. Dar imediat ce-am ieşit în stradă m-am simţit cam incomodată, cam stingherită de imaginea mea prea agresivă. Totuşi, nu am renunţat la uniformă.

Curând după acest eveniment, bunica a plecat la Peking, iar eu, ca proaspătă membră a Gărzilor Roşii, a trebuit să locuiesc în şcoală. Din cauza celor întâmplate la mine acasă, şcoala mă speria şi mă surprindea tot timpul. Când îi vedeam pe „negri” şi pe „cenuşii” cum trebuiau să spele toaletele şi să mătură terenurile şcolii, cu capetele plecate, simţeam cum mă cuprinde groaza de parcă aş fi fost şi eu printre ei. Când Gărzile Roşii plecau în razii de noapte, mi se înmuiau genunchii ca şi cum ei s-ar fi îndreptat spre casa noastră. Iar când remarcam alţi colegi vorbind în şoaptă în preajma mea, inima începea să mi se zbată în piept: oare ce spuneau, că devenisem o „neagră” sau că tatăl meu era arestat?

Am reuşit însă să-mi găsesc un refugiu: biroul de primiri al Gărzilor Roşii. Primeau o mulţime de vizitatori la şcoală. Începând din septembrie 1966, tot mai mulţi tineri călătoreau pe tot cuprinsul ţării. Pentru a-i încuraja şi a le stârni interesul, transportul, hrana şi cazarea erau gratuite.

Biroul de primiri era situat într-o fostă sală de cursuri.

Vizitatorilor, care adesea rătăceau fără un ţel, li se ofereau ceşti de ceai şi conversaţie. Dacă spuneau că aveam probleme serioase, biroul de primiri le organiza o întrevedere cu unul din liderii Gărzilor Roşii. Mi-am îndreptat atenţia asupra acestui birou deoarece nu trebuia să particip la acţiuni cum ar fi paza „negrilor” şi a „cenuşiilor” sau raziile în locuinţe. Mă atrăgea şi datorită celor cinci fete care lucrau acolo. Ele creaseră o atmosferă caldă, lipsită de fanatism, care mi-a mers la inimă din clipa în care le-am cunoscut.

Multă lume se obişnuise să treacă pe la noi şi să întârzie pentru a schimba o vorbă. Se făcea adesea coadă la uşă şi mulţi reveneau de multe ori. Privind acum îndărăt în acel timp, îmi dau seama că acei tineri doreau cu adevărat o companie feminină. Şi că nu erau chiar atât de captivaţi de revoluţie. Dar îmi amintesc şi că eram extrem de serioasă. Nu le evitam privirea, dar nici nu le răspundeam atunci când îmi făceau cu ochiul şi notam conştiincios toate prostiile pe care le spuneau.

Într-o noapte toridă, două femei între două vârste, cu o înfăţişare cam din topor, s-au prezentat la biroul de primiri, animat ca de obicei. S-au prezentat ca directoarea şi directoarea adjunctă a unui comitet de rezidenţi din apropierea şcolii. Aveau o exprimare misterioasă şi gravă ca şi cum ar fi îndeplinit o misiune importantă. Mi-a displăcut întotdeauna acest stil afectat, aşa că le-am întors spatele. Dar curând o informaţie explozivă s-a răspândit în jurul nostru. Au început unii să strige: „Aduceţi un camion! Repede, un camion! Să mergem cu toţii acolo!” înainte să înţeleg bine ce se întâmplase, am fost târâtă de mulţime afară din încăpere şi urcată în camion. După indicaţia lui Mao ca muncitorii să-i ajute pe membrii Gărzilor Roşii, camioane şi şoferi erau permanent în serviciul nostru. În camion am nimerit lângă una dintre femei. Şi-a reluat foarte animată povestea, în dorinţa de a se face agreabilă. O femeie din vecini, soţia unui ofiţer al Guomindangului fugit în Taiwan, ascunsese un portret al lui Chiang Kai-shek în apartamentul ei.

Nu-mi plăcea femeia, mai ales zâmbetul ei linguşitor. Şi o învinuiam că, din cauza ei, eram în drum spre prima mea

razie a unei locuinţe. În curând, camionul s-a oprit în faţa unei alei înguste. Am coborât cu toţii şi le-am urmat pe cele două femei pe o cărare pavată cu pietriş. Era întuneric beznă şi singurele raze de lumină erau cele care treceau printre scândurile care alcătuiau pereţii caselor. Eu m-am împiedicat şi am alunecat, încercând să rămân în urmă. Femeia acuzată locuia în două camere şi spaţiul era atât de mic că nu încăpeau cu toţii. Am fost încântată să rămân afară. Dar nu a trecut mult şi cineva a strigat să vină şi cei de afară să „primească o lecţie despre lupta de clasă”.

De îndată ce am fost împinsă în cameră cu ceilalţi, m-a izbit o duhoare de fecale, urină şi trupuri nespălate. Camera fusese întoarsă cu susul în jos. Am văzut-o apoi pe femeia acuzată, îngenuncheată în mijlocul camerei, pe jumătate goală. Părea să aibă vreo patruzeci de ani Camera era luminată de un bec de 15 waţi. În lumina slabă, silueta îngenuncheată era grotescă, cu părul răvăşit şi lipit cu sânge, cu ochii ieşiţi din orbite de disperare şi cu o voce ascuţită strigând: „Stăpâni ai Gărzilor Roşii! Nu am niciun portret de-al lui Chang Kai-shek! Vă jur că n-am!” Se lovea cu capul de podea cu atâta putere că se auzea un zgomot surd şi sângele îi ţâşnea pe frunte. Avea pe spate tăieturi şi pete de sânge. Când şi-a ridicat fundul ca să se închine, a dat la iveală petice întunecate şi un miros de exremente s-a răspândit în aer. Eram atât de speriată încât mi-am întors repede ochii de la penibilul spectacol. Apoi l-am văzut pe torţionarul ei, un băiat de şaptesprezece ani numit Chian, care îmi plăcuse până atunci. Era prăvălit pe un scaun cu o curea de piele în mână şi se juca cu catarama de alamă. „Spune adevărul sau te lovesc din nou”, i-a spus el pe un ton tandru.

Tatăl lui Chian era ofiţer în armata din Tibet. Ca mulţi alţii în aceeaşi situaţie, îşi lăsase familia în Chengdu, o metropolă a Chinei, întrucât Tibetul era considerat de nelocuit şi barbar.

Mai înainte fusesem atrasă de manierele tandre ale lui Chiang, care-i dădeau un aer de gentleman. Dar acum murmuram, încercând să-mi controlez tremurai din voce: „Nu ne-a învăţat Mao să folosim lupta de idei *(weu-dou*) în loc de lupta violentă (*wu-dou*)? Poate că nu ar trebui...”

Slabul meu protest a fost preluat de câteva voci din cameră. Dar Chiang ne-a aruncat o privire dezgustată şi ne-a spus cu emfază: „Trageţi o linie între voi şi duşmanul de clasă, ne-a spus Preşedintele Mao”. „Milă pentru duşman este cruzime pentru popor”. „Dacă vă e frică de sânge, nu mai fiţi Gărzi Roşii”. Fanatismul îi schimonosise faţa. Am tăcut toţi. Deşi nu puteai simţi decât repulsie pentru ceea ce făcea el, nu-l puteam înfrunta. Fusesem învăţaţi să fim fără milă faţă de duşmanii de clasă. Dacă am fi avut milă, am fi devenit noi înşine duşmani de clasă. M-am întors şi m-am dus repede în grădina din spate, împânzită de membri ai Gărzilor Roşii înarmaţi cu lopeţi. Din casă răzbăteau din nou zgomotele biciuirii şi ţipetele de durere care-mi făceau părul măciucă. Strigătele trebuie să fi fost de nesuportat şi pentru ceilalţi, deoarece mulţi şi-au întrerupt săpatul. „Nu e nimic aici. Hai să plecăm! Hai să plecăm!”

Când am trecut prin cameră, l-am zărit pe Chian aplecat deasupra victimei sale. În dosul uşii, am văzut-o pe informatoarea mieroasă şi insinuantă. Acum îi citeam în ochi o expresie de teamă linguşitoare. A deschis gura parcă vrând să spună ceva, dar nu i-a ieşit niciun sunet. Privind-o cu atenţie, mi-a trecut prin minte că nu existase niciun portret al lui Chiang Kai-shek. O denunţase pe biata femeie din pură răzbunare. Gărzile Roşii fuseseră folosite pentru a rezolva o veche răfuială. M-am urcat în camion dezgustată şi furioasă.

18

„Veşti mai mult decât minunate”.
Pelerinaj la Peking
(octombrie-decembrie 1966)

Am găsit o scuză ca să plec de la şcoală şi în dimineaţa următoare eram din nou acasă. Apartamentul era pustiu. Tatăl meu era în detenţie, mama, bunica şi Xiao-fang erau la Peking, iar ceilalţi fraţi ai mei îşi trăiau viaţa, fiecare separat, în altă parte.

Jin-ming fusese de la început împotriva Revoluţiei Culturale. Urma aceeaşi şcoală ca şi mine şi era în primul an. Dorea să devină om de ştiinţă, dar această carieră era descurajată de Revoluţia Culturală, ca fiind „burgheză”. Înainte de declanşarea Revoluţiei Culturale, împreună cu alţi băieţi din clasa lui, alcătuiseră o gaşcă intitulată „Frăţia Fierului Forjat”, pasionată de aventuri şi mistere. Jin-ming – fratele numărul unu – era înalt şi strălucit la învăţătură. În fiecare săptămână organiza pentru clasa lui demonstraţii de magie, folosindu-şi cunoştinţele în domeniul chimiei. Dacă o lecţie nu-l interesa sau o considera depăşită faţă de ştiinţa lui sărea fără jenă peste ea, dar faţă de colegii săi era drept şi generos.

Când, la 16 august, s-a înfiinţat organizaţia Gărzilor Roşii pe şcoală „frăţia” lui Jin-ming a fost absorbită în ea. Lui şi membrilor găştii lui li s-a dat sarcina de a tipări manifeste şi a le distribui pe străzi. Textele fuseseră scrise de membrii adolescenţi ai Gărzilor şi aveau titluri tipice, precum: „Declaraţia de înfiinţare a primei brigăzi a primei divizii a Gărzilor Roşii din Şcoala nr. 4 (toate organizaţiile Gărzilor Roşii aveau denumiri grandilocvente), „Declaraţie solemnă” (un şcolar anunţa că îşi schimba numele în „Huang, Gardă a Preşedintelui Mao”). „Veşti mai mult decât minunate” (un membru al Autorităţii Revoluţiei Culturale tocmai acordase o audienţă unor membri ai Gărzilor Roşii) şi „Ultimele Instrucţiuni Supreme” (un cuvânt sau două ale lui Mao tocmai ajunseseră în presă).

În curând, Jin-ming s-a plictisit de moarte de tot acest

jargon, a început să absenteze de la misiunile lui şi a început să se simtă atras de o fată de vârsta lui, treisprezece ani. Ea i-a apărut ca întruchiparea perfectă a unei „lady” – frumoasă, amabilă şi uşor distantă, cu o umbră de timiditate. Nu a încercat să facă cunoştinţă şi se mulţumea să o admire de departe.

Odată, elevii din clasa lui au primit misiunea să facă o razie într-o casă. Cei mai vârstnici din Gărzile Roşii au spus ceva despre „intelectualii burghezi”. Toţi membrii acelei familii au fost făcuţi prizonieri şi li s-a ordonat să se adune într-o cameră, în vreme ce Gărzile Roşii au scotocit restul casei. Jin-ming a fost desemnat să supravegheze familia. Spre încântarea lui, fata era celălalt „temnicer”.

Erau trei „prizonieri”: un bărbat între două vârste, fiul acestuia şi nora. Era limpede că se aşteptaseră la descindere şi şedeau calmi, cu o expresie resemnată, privind în ochii lui Jin-ming de parcă ar fi privit în gol. Jin-ming se simţea foarte stânjenit de atitudinea lor, dar era jenat şi de prezenţa fetei, care părea plictisită şi privea des către uşă. Când au apărut mai mulţi băieţi cărând un cufăr mare de lemn plin de obiecte de porţelan, ea i-a murmurat lui Jin-ming că voia să arunce o privire şi a părăsit încăperea.

Singur în faţa captivilor săi, Jin-ming se simţea tot mai neliniştit. La un moment dat, femeia s-a ridicat şi a spus că voia să meargă în camera alăturată ca să-i dea să sugă copilului ei. Jin-ming i-a aprobat pe loc.

Dar când femeia a părăsit camera, a apărut intempestiv obiectul afecţiunii lui Jin-ming. Pe un ton sever, ea l-a întrebat de ce unul dintre prizonieri a fost pus în libertate. După ce el i-a dat explicaţia, ea a zbierat la el acuzându-l că e „îngăduitor cu duşmanii de clasă”. Fata purta în jurul a ceea ce el numea „talia ei de viespe” o curea de piele. Şi-a scos-o şi i-a vârât-o sub nas – o poziţie tipică pentru o Gardă Roşie – în timp ce zbiera la el. Jin-ming a rămas fără glas. Fata devenise de nerecunoscut. Dintr-odată nu mai era deloc amabilă şi blândă, timidă sau frumoasă. Era de o urâţenie isterică. Acesta a fost sfârşitul primului amor al lui Jin-ming.

I-a ripostat deci pe acelaşi ton. Fata a părăsit încăperea

şi s-a întors cu şeful grupului. Acesta a început să strige atât de tare încât îl împroşca pe Jin-ming cu scuipat şi i-a arătat şi el cureaua. Apoi s-a oprit dându-şi seama că nu trebuiau să-şi spele rufele murdare în faţa duşmanilor de clasă. I-a ordonat lui Jin-ming să se întoarcă la şcoală şi să „aştepte sentinţa”.

În seara aceea, membrii Gărzilor Roşii din clasa lui Jin-ming au ţinut o întrunire fără el. Când s-au întors în dormitor, băieţii s-au ferit să-l privească în ochi şi timp de câteva zile s-au comportat ciudat, păstrând o anumită distanţă. Apoi i-au povestit că avuseseră o discuţie cu fata. Ea raportase faptul că Jin-ming „capitulase în faţa duşmanilor de clasă” şi insistase că trebuia să primească o pedeapsă severă. „Frăţia Fierului Forjat” îi luase apărarea, mulţi dintre ei antipatizând-o pe militantă, care fusese foarte agresivă şi faţă de alţi băieţi şi fete.

Cu toate acestea, Jin-ming a fost pedepsit să smulgă iarbă, la rând cu „negrii” şi cu „cenuşiii”. Ordinul lui Mao de a stârpi iarba a dus la o cerere continuă de forţă de muncă, datorită tocmai naturii îndărătnice a buruienilor. Întâmplător, asta crea totodată o modalitate de a pedepsi categoriile nou apărute de „duşmani de clasă”.

Jin-ming a smuls iarbă doar vreo câteva zile, Frăţia lui neputând suporta să-l vadă umilit. Dar fusese prins „pactizând cu duşmanii de clasă” şi n-a mai fost trimis în alte descinderi, ceea ce i-a convenit de minune. În curând a pornit împreună cu Frăţia lui într-o călătorie de cunoaştere a ţării, cu râurile şi munţii ei; dar, spre deosebire de majoritatea Gărzilor Roşii, nu a făcut niciodată pelerinajul la Peking ca să-l vadă pe Mao. Jin-ming n-a revenit acasă decât spre sfârşitul anului 1966.

Sora mea, Xiao-hong, în vârstă de cincisprezece ani, fusese membră fondatoare al Gărzilor Roşii din şcoala ei. Era însă una din sutele de eleve, deoarece şcoala era plină de copii de oficialităţi, care se întreceau în a se dovedi activi. În realitate, ea detesta şi se temea de atmosfera de activism şi violenţă în aşa măsură, încât a ajuns în curând la o cădere nervoasă. A venit acasă în septembrie pentru a cere ajutorul părinţilor noştri dar nu i-a găsit, iar nelinişteа în care a găsit-o pe bunica a speriat-o şi mai tare, aşa că s-

a întors la şcoală. S-a oferit voluntar să ajute la „paza” bibliotecii şcolii, care fusese jefuită şi apoi sigilată, ca şi cea din şcoala mea. Acolo îşi petrecea zilele şi nopţile citind, devorând tot ce-i cădea în mână. Doar această pasiune i-a ajutat să-şi revină. Către mijlocul lui septembrie, a plecat şi ea într-o lungă călătorie prin ţară cu prietenele ei şi, ca şi Jin-ming, nu s-a întors până la sfârşitul anului.

Fratele meu, Xiao-hei, avea aproape doisprezece ani şi frecventa aceeaşi şcoală-pilot pe care o urmasem şi eu. Când s-au organizat Gărzile Roşii în şcolile medii, Xiao-hei şi prietenii săi abia aşteptau să se înscrie. Pentru ei a fi membru al Gărzilor Roşii însemna libertatea de a trăi departe de casă, de a sta treaz toată noaptea şi mai însemna putere asupra adulţilor. Ei au venit la şcoala mea şi s-au rugat să fie primiţi în organizaţie. Ca să scape de ei, unul din membri le-a spus cu dezinvoltură: „Poţi forma Prima Divizie Armată a Unităţii 4969”. Astfel că Xiao-hei a devenit şeful Departamentului de Propagandă al unei trupe de douăzeci de băieţi, ceilalţi fiind „comandanţi”, „şef de stat-major” şi aşa mai departe. Soldaţi nu existau.

Xiao-hei a participat de două ori la maltratarea profesorilor. Una din victime a fost profesorul de sport, condamnat ca „element negativ”. Unele colege de-ale lui Xiao-hei îl acuzaseră pe profesor că le atingea sânii şi coapsele în timpul lecţiilor de gimnastică. Aşa că băieţii au tăbărât pe el, mai cu seamă ca să facă impresie asupra fetelor. Celălalt profesor era diriginta lor. Întrucât pedeapsa corporală era interzisă în şcoli, ea s-a plâns părinţilor, care şi-au bătut apoi fiii.

Odată, băieţii au fost trimişi la o descindere într-o familie despre care se credea că fuseseră membri Guomindang. Nu prea ştiau ce trebuiau să facă acolo. Li se băgase în cap ideea vagă că ar trebui găsit ceva ca un jurnal din care să reiasă că aceştia doreau întoarcerea lui Chiang Kai-shek şi că detestau Partidul Comunist.

Familia avea cinci fii, toţi solizi şi viguroşi şi cu o înfăţişare de „duri”. S-au postat cu toţii în uşă, cu mâinile în şolduri şi i-au privit de sus pe băieţi cu un aer fioros. Doar unul dintre băieţi a încercat să se furişeze înăuntru. Unul dintre fii l-a luat de ceafă şi l-a aruncat afară cu o singură

mână. Aventura lor a pus capăt oricărei astfel de „acţiuni revoluţionare” săvârşite de „divizia” lui Xiao-hei.

Astfel, în a doua săptămână din octombrie, când Xiao-hei locuia în şcoala lui şi se bucura de libertatea câştigată, Jin-ming şi sora mea călătoreau, mama şi bunica erau la Peking, iar eu eram singură acasă; într-o bună zi, fără veste, tata a apărut în pragul uşii.

A fost o întoarcere liniştită, dar impregnată de mister şi care mi-a produs şi o oarecare teamă. Tatăl meu nu mai era acelaşi, era o persoană schimbată. Distrat şi cufundat în gânduri, nu mi-a spus nici unde fusese până atunci, nici ce i se întâmplase. Îl auzeam cum umbla fără încetare în camera lui în nopţi de nesomn şi eram prea speriată şi îngrijorată ca să dorm şi eu. Spre marea mea uşurare, două zile mai târziu, mama s-a întors de la Peking împreună cu bunica şi cu Xiao-fang.

Mama n-a pierdut nicio clipă şi s-a dus la Departamentul tatălui meu unde i-a înmânat directorului adjunct scrisoarea lui Tao Zhu. Imediat după aceea, tata a fost trimis într-o clinică de recuperare a sănătăţii şi mamei i s-a permis să-l însoţească.

Am fost şi eu acolo să-i văd. Era într-o regiune frumoasă, la ţară, iar locul era mărginită pe două părţi de un pârâiaş cristalin. Tatei i se repartizase un apartament cu o cameră de zi pe peretele căreia se înşiruia un rând de rafturi goale, un dormitor cu un pat dublu, mare, şi o baie cu faianţă albă lucioasă. În faţa balconului mai mulţi arbori osmanthus împrăştiau un parfum ameţitor, iar când se stârnea briza, delicatele flori aurii pluteau uşor înainte să cadă pe pământul fără iarbă.

Amândoi părinţii mei păreau liniştiţi. Mama mi-a povestit cum mergeau zilnic la pescuit în pârâiaş. Eu i-am găsit în siguranţă, aşa că le-am spus că aveam de gând să mă duc la Peking să-l văd pe Preşedintele Mao. Îmi doream şi eu, ca aproape toată lumea, să fac această călătorie, dar nu-mi pusesem planul în aplicare, deoarece simţeam că nu-i puteam lăsa pe părinţii mei fără ajutor în caz de nevoie.

Pelerinajul la Peking era o acţiune foarte încurajată şi pe tot parcursul, hrana, locuinţa şi transportul erau gratuite. Dar nu era organizat. Am părăsit Chengdu două zile mai

târziu, împreună cu celelalte cinci fete care lucrau în biroul de primire. În timp ce trenul se îndrepta în viteză spre nord, sentimentele mele erau amestecare: pe de o parte surescitare, pe de alta îngrijorare cu privire la tata, care nu-mi dădea pace.

În tren, priveam pe fereastră Câmpia Chengdu, unde o parte dintre culturile de orez fuseseră recoltate şi pătratele de pământ gras, negru, alternând cu altele aurii alcătuiau un bogat covor pestriţ. Satele avuseseră mai puţin de suferit de pe urma tulburărilor cu toate instigările repetate ale Autorităţii Revoluţiei Culturale, condusă de Madam Mao. Mao voia ca populaţia să fie hrănită ca să poată „face revoluţia”, aşa că nu i-a acordat tot sprijinul soţiei sale. Iar ţăranii ştiau că dacă se implicau în dezordine şi nu mai produceau hrană, ar fi fost primii care să moară de foame, aşa cum li se întâmplase în timpul foametei care bântuise cu puţini ani înainte. Căsuţele ascunse în pâlcurile de bambuşi păreau la fel de paşnice şi idilice ca pe vremuri. Vântul legăna uşor vălătucii de fum formând o coroană deasupra vârfurilor graţioase de bambuşi şi hornurile ascunse ale colibelor. Nu trecuseră nici cinci luni de la începutul Revoluţiei Culturale, dar lumea mea se schimbase total. Frumuseţea liniştită a câmpiei îmi umplea ochii învăluindu-mă într-o stare de visare. Din fericire nu-mi era teamă să fiu criticată pentru că sunt „nostalgică” – o stare considerată burgheză – deoarece niciuna dintre fetele cu care eram nu era pusă pe acuzaţii. Cu ele ştiam că pot fi liniştită.

Pe nesimţite, Câmpia Chengdu, atât de mănoasă, a rămas în urmă lăsând loc unor coline joase, iar în zare apăreau, sclipind, munţii înzăpeziţi din vestul Sichuanului. În curând am început să intrăm şi să ieşim din tunelurile care străpung Munţii Qin, lanţul muntos care desparte Sichuanul de nordul Chinei. Cu Tibetul spre vest, cu Cheile strâmte ale lui Yangtze spre est şi cu vecinii din sud consideraţi barbari, Sichuanul fusese dintotdeauna autonom, iar locuitorii lui erau cunoscuţi pentru spiritul lor independent. Mao fusese îngrijorat de înclinaţia lor legendară de a-şi câştiga şi mai multă independenţă şi se asigurase ca provincia să fie condusă cu mână forte de la

Peking.

După Munţii Qin, peisajul s-a schimbat spectaculos. Vegetaţei de un verde delicat i-au luat locul nuanţele de galben aspru al pământului, iar căsuţele acoperite cu stuf din Câmpia Chengdu au fost înlocuite de şiruri de colibe din pământ semănând a peşteri. În peşteri ca acestea îşi petrecuse tatăl meu cinci ani de viaţă, când era tânăr. Ne aflam la doar o sută de mile de Yan'an, unde Mao îşi stabilise cartierul general după Marşul cel Lung. Tot acolo îşi visase tata visurile lui tinereşti şi devenise un comunist devotat. Gândindu-mă la el, am simţit cum mi se umezesc ochii.

Călătoria noastră a durat două zile şi o noapte. Însoţitorii de vagon veneau adesea să ne vorbească şi ne spuneau cât de mult ne invidiau că noi îl vom vedea în curând pe Preşedintele Mao.

În gara din Peking ne-au întâmpinat uriaşe pancarte cu lozinci în calitatea noastră de „oaspeţi ai Preşedintelui Mao". Deşi trecuse de miezul nopţii, piaţa din faţa gării era luminată ca ziua. Proiectoare puternice măturau cu razele lor zecile de mii de tineri purtând cu toţii banderole roşii şi vorbindu-şi în dialecte atât de variate că abia de se înţelegeau. Vorbeau, strigau, chicoteau, râdeau şi se certau în faţa unei clădiri gigantice cu arhitectură sovietică – clădirea gării. Singurele trăsături chinezeşti erau acoperişurile false, de tip pavilion, ale celor două turnuri cu orologii din ambele capete.

Nu eram complet trează când am păşit afară în luminile încrucişate ale proiectoarelor. Am fost extraordinar de impresionată de clădire, cu grandoarea ei ostentativă şi modernismul conferit de marmura lucioasă, care înlocuia lemnul întunecat al coloanelor şi cărămida pereţilor, tradiţionale în arhitectura chineză. Privind îndărăt, un nou val de emoţie m-a cuprins la vederea uriaşului portret al lui Mao în centrul faţadei, sub trei litere aurii în propria-i caligrafie, însemnând „Gara Peking".

Difuzoarele ne-au îndreptat spre camerele de recepţie situate într-un colţ al gării. La Peking, ca în orice alt oraş din China erau angajaţi oameni pentru a asigura hrana şi cazarea tineretului călător. Fuseseră solicitate să ofere

dormitoare universităţile, şcolile, hotelurile şi chiar sediile administraţiei de stat. După ce am făcut o coadă de mai multe ore, am fost repartizate la Universitatea Qinghua, una din cele mai prestigioase din ţară. Am fost duse acolo cu un autocar şi ni s-a spus că masa o vom lua la cantină. Funcţionarea maşinăriei gigantice pentru asigurarea călătoriei milioanelor de tineri a căzut în sarcina lui Chu Enlai. El rezolva problemele zilnice cu care nu-l puteau deranja pe Mao. Fără Chu, sau altcineva ca el, ţara întreagă – şi cu ea Revoluţia Culturală – s-ar fi prăbuşit şi Mao a avut grijă să facă tuturor cunoscut că Chu nu trebuia atacat.

Noi alcătuiam un grup foarte serios şi tot ce doream era să-l vedem pe Preşedintele Mao. Din nefericire, pierdusem a cincea trecere în revistă a Gărzilor Roşii ce tocmai avusese loc în Piaţa Tiananmen. Ce puteam face? Ni se punea problema să vizităm oraşul sau să ne lansăm în activităţi de petrecere a timpului liber – nu cadrau cu ideea de revoluţie. Aşa că ne-am petrecut vremea în campus copiind afişele şi pancartele. Mao spusese că unul din scopurile călătoriei era de „a schimba informaţii cu privire la Revoluţia Culturală”. Deci asta era ce vom avea de făcut: de a duce lozincile Gărzilor Roşii din Peking la Chengdu în realitate, mai era un motiv de a nu ieşi din campusul Universităţii: mijloacele de transport în comun erau superaglomerate şi Universitatea era situată undeva în suburbii, la vreo zece mile de centrul oraşului. Şi totuşi, noi trebuia să ne autoconvingem că lipsa noastră de interes pentru tot ce era în afara Universităţii era motivată corect.

Locul unde stăteam era foarte inconfortabil. Până astăzi mi-a rămas în nări mirosul latrinelor din coridorul unde se afla camera noastră, atât de înfundate încât conţinutul toaletelor şi apa de la lavoare se revărsau pe gresia de pe jos. Din fericire, la intrare în latrine, trebuia să cobori o treaptă, ceea ce împiedica lichidul rău mirositor să inunde coridorul.

Administraţia universităţii era paralizată şi nu mai era nimeni să poată face reparaţiile necesare. Copiii de la ţară nu se împiedicau de aceste neajunsuri: ţăranii nu se fereau să mânuiască bălegarul, dar când îşi târau picioarele ieşind din latrine lăsau urme puturoase pe coridor şi în cameră.

Trecuse o săptămână şi tot nu aveam veşti despre organizarea unui alt miting la care să-l putem vedea pe Mao. Din disperarea de a scăpa de mizeria în care trăiam, ne-am hotărât să mergem la Shanghai să vizităm locul unde a fost înfiinţat Partidul Comunist în 1921 şi după aceea, locul naşterii lui Mao, la Hunan, în centrul sudic al Chinei.

Dar toate aceste pelerinaje s-au dovedit infernale: trenurile erau incredibil de aglomerate. Pe de altă parte, copiii înalţilor funcţionari nu mai dominau Gărzile Roşii, deoarece părinţii lor începuseră să fie atacaţi ca „adepţi ai căii capitaliste”. „Negrii” şi „cenuşiii” oprimaţi până atunci au început să organizeze propriile lor grupări de Gărzi Roşii şi să pornească în călătorii. Codurile de culoare şi-au pierdut înţelesul. Îmi amintesc cum am cunoscut într-un tren o fată de optsprezece ani, foarte frumoasă şi subţirică, cu nişte ochi neobişnuiţi de mari, negri şi catifelaţi şi umbriţi de gene lungi şi dese. Aşa cum era obiceiul, am început prin a ne interesa de „originea” familiilor noastre şi am fost uimită de felul direct şi fără reţinere cu care frumoasa fată mi-a răspuns că era „neagră”. Mai mult, părea încrezătoare că noi, „fetele roşii”, o să ne arătăm prietenoase faţă de ea.

Grupul nostru de şase ne comportam într-un mod foarte puţin „militant” şi băncile pe care şedeam erau centrul unor sporovăieli gălăgioase. Cea mai mare dintre noi avea optsprezece ani şi era extrem de populară. Cu toatele îi spuneam Durdulia pentru că era bine căptuşită peste tot.

Râdea tot timpul scoţând nişte sunete din piept, adânci, de altistă. Dar şi cânta o mulţime, evident numai melodii pe citatele Preşedintelui Mao. Toate celelalte cântece erau interzise, ca, de altfel, orice altă formă de distracţie şi aşa au rămas pe toată durata celor zece ani de Revoluţie Culturală.

De la începutul Revoluţiei Culturale, acelea au fost momentele cele mai fericite, cu toată grija apăsătoare pentru tatăl meu şi chinurile constante ale călătoriei. Fiecare centimetru din vagoane era ocupat, chiar şi plasa pentru bagaje. De toalete ce să mai spun: nimeni nu mai putea intra acolo. Ne susţinea doar decizia încăpăţânată de

a vizita locurile sfinte ale Chinei.

S-a întâmplat o dată că aveam o nevoie disperată să merg la toaletă. Eram înghesuită lângă un geam, pentru că pe o bancă de trei persoane stăteau cinci. Cu eforturi incredibile am ajuns la toaletă, dar odată ajunsă acolo, mi-am dat seama că era imposibil s-o folosesc. Chiar dacă băiatul care şedea pe capacul rezervorului cu picioarele sprijinite pe colacul veceului şi-ar fi putut ridica picioarele timp de un moment, chiar dacă fata care şedea între picioarele lui ar putea fi ridicată pentru scurt timp de cei care umpleau spaţiul din jurul ei, tot nu mi-aş fi putut face nevoile în faţa acelor băieţi şi fete. Am revenit la locul meu, abia ţinându-mi lacrimile. Panica mă cuprinsese şi asta înrăutăţea senzaţia de explozie şi picioarele au început să-mi tremure. M-am hotărât să folosesc toaleta la staţia următoare. După un timp ce mi s-a părut fără sfârşit, trenul s-a oprit la o mică staţie cufundată în întuneric. Geamul era deschis, am reuşit să sar afară, dar când am revenit mi-am dat seama că nu mă mai puteam urca. Eram, probabil, cea mai puţin atletică din cele şase camarade. De câte ori a trebuit să mă urc într-un tren pe fereastră, una din prietene mă ridica în timp ce altele mă trăgeau în sus dinăuntru. De data aceasta, deşi au încercat să mă ajute patru fete din vagon, nu mi-am putut ridica trupul destul de sus ca să pătrund pe geam cu capul şi coatele. Curgeau apele pe mine, deşi afară aerul era îngheţat. Şi, ca situaţia să fie şi mai rea, trenul s-a pus în mişcare. Panicată, am privit în jur ca să găsesc pe cineva care să mă poată ajuta. Privirea mi s-a oprit asupra unui băieţaş slăbuţ, cu o faţă negricioasă, care se înghesuia lângă mine; intenţia lui nu era însă să-mi dea o mână de ajutor.

Portofelul meu era într-un buzunar al jachetei şi devenise chiar foarte vizibil în timpul încercărilor mele de a mă urca în tren. Cu două degete, băiatul I-a scos din buzunar pândind momentul când trenul se punea în mişcare. Am izbucnit în strigăte. Băiatul s-a oprit din acţiune, m-a privit, a ezitat şi a pus portofelul la loc. Apoi mi-a apucat piciorul drept şi m-a săltat în sus. Am poposit pe masa din compartiment în timp ce trenul prindea viteză.

Datorită acestui incident, am devenit indulgentă cu hoţii

de buzunare adolescenţi. În următorii ani ai Revoluţiei Culturale, când economia era pe butuci, hoţia a luat o largă răspândire şi îmi amintesc cum odată mi-am pierdut cupoanele pentru alimente pentru un an întreg. Cu toate astea ori de câte ori auzeam că poliţişti sau alţi paznici ai „legii şi ordinii” îl băturseră pe un hoţ de buzunare, aveam o strângere de inimă. Poate că băiatul din acea gară îngheţată dovedise mai multă umanitate decât ipocriţii stâlpi ai societăţii.

În total, călătoria noastră a însumat două mii de mile şi am făcut-o într-o stare de epuizare cum nu am mai simţit în toată viaţa mea. Am vizitat casa părintească a lui Mao, care fusese transformată într-un muzeu-altar. Era mai degrabă grandioasă, foarte diferită de ideea pe care o aveam despre o locuinţă de ţăran exploatat, aşa cum trebuia să fie. Legenda de sub o uriaşă fotografie a mamei lui Mao spunea că fusese o persoană foarte bună şi generoasă şi că împărţea hrană săracilor, deoarece familia ei avea o situaţie materială destul de bună. Aşadar, părinţii marelui nostru lider fuseseră ţărani bogaţi! Dar ţăranii bogaţi erau duşmani de clasă! De ce părinţii lui Mao au fost eroi, în timp ce alţi duşmani de clasă au devenit ţinte ale urii? întrebarea m-a speriat atât de mult încât am alungat-o imediat din minte.

Când ne-am întors la Peking pe la mijlocul lui noiembrie, capitala era îngheţată. Birourile de primire nu se mai aflau la gară, pentru că spaţiul era insuficient pentru marele număr de tineri care nu încetau să sosească. Ne-am încărcat într-un camion care ne-a transportat într-un parc, unde ne-am petrecut noaptea aşteptând să ni se repartizeze spaţiul de cazare. Nu puteam şedea pe jos pentru că pământul era îngheţat. Am moţăit în picioare o secundă sau două. Nu eram obişnuită cu iernile aspre din Peking şi, întrucât plecasem de-acasă toamna, nu-mi luasem haine de iarnă. Vântul care mă străpungea era atât de rece încât mă dureau oasele şi noaptea nu se mai termina. Am sfârşit prin a hoinări în jurul iazului acoperit de gheaţă din mijlocul parcului.

Au venit zorile şi noi eram tot la coadă pentru cazare, sfârşite de oboseală. Abia pe înserat am ajuns la locul de

cazare: Şcoala Centrală de Dramă. Camera noastră fusese folosită odinioară pentru orele de canto. Acum se puseseră pe duşumea două rânduri de saltele de paie fără cearşafuri şi fără perne. Ne-au primit nişte ofiţeri din forţele aeriene care ne-au spus că fuseseră trimişi de Preşedintele Mao ca să aibă grijă de noi şi să ne facă instrucţie militară. Am fost, toate, foarte emoţionate de grija ce ne-o arăta Preşedintele Mao.

Instrucţia militară a Gărzilor Roşii era o formulă nouă. Mao se hotărâse să stăvilească distrugerile inutile, cărora el însuşi le dăduse frâu liber. Sutele de Gărzi Roşii găzduite la Şcoala de Dramă erau organizate de către ofiţeri de aviaţie într-un „regiment”. Ne-am înţeles bine cu ei, ne plăceau în special doi ofiţeri ale căror origini le-am aflat imediat, după cum era obiceiul. Comandantul companiei fuses ţăran din nord, în timp ce comisarul politic provenea dintr-o familie de intelectuali din faimosul oraş-grădină Suzhou. Într-o zi ne-au propus să ne ducă, pe toate şase fetele, la grădina zoologică, dar ne-au cerut să fim discrete pentru că în jeepul lor nu intra un număr mai mare. Şi, în plus, au mai lăsat ei să se înţeleagă, ei nu trebuiau să ne atragă în activităţi fără legătură cu Revoluţia Culturală. Deoarece nu voiam să le provocăm necazuri, am declinat oferta, spunând că voiam să ne „ocupăm doar cu revoluţia”.

Cei doi ofiţeri ne-au adus sacoşe pline cu mere mari, bine coapte, cum văzusem rareori la Chengdu şi o grămadă de castane glazurate cu ciocolată, despre care auzisem că ar fi o mare specialitate a Pekingului. Ca să le răsplătim amabilitatea ne-am strecurat în dormitorul lor şi le-am luat rufele murdare pe care le-am spălat cu mare entuziasm. Îmi amintesc cum m-am luptat cu uniformele lor kaki uriaşe, foarte grele şi ţepene în apa îngheţată. Mao ceruse întregii populaţii să ia învăţăminte de la forţele armate, pentru că dorea ca toţi să fie înregimentaţi şi îndoctrinaţi cu loialitate şi devotament numai pentru el, aşa cum era armata. Iar a învăţa de la ei mergea mână în mână cu a le arăta afecţiune şi în numeroase cărţi, articole, cântece şi dansuri apăreau, fete care-i ajutau pe soldaţi spălându-le îmbrăcămintea.

Eu le-am spălat şi indispensabilii fără să-mi treacă

vreodată prin minte, ceva legat de sex. De bună seamă că multe chinezoaice din generaţia mea erau prea stăpânite de nesiguranţă şi copleşite de atâtea răsturnări politice ca să mai dea atenţie trezirii simţurilor. Dar nu toate. Unora faptul că scăpau de sub controlul părinţilor le deschidea calea spre promiscuitate. Când m-am întors acasă, am auzit că o fostă colegă de clasă, o fată frumuşică de cincisprezece ani, care plecase în ţară cu nişte Gărzi Roşii din Peking, a rămas însărcinată cu unul dintre băieţi. Tatăl ei a bătut-o, vecinii îi aruncau priviri acuzatoare şi colegele o bârfeau. Fata s-a spânzurat lăsând un bilet în care spunea că „îi era prea ruşine ca să mai trăiască”. Nimeni n-a pus sub semnul întrebării această concepţie medievală a ruşinii, care ar fi putut deveni o ţintă într-o reală revoluţie culturală. Dar asta n-a intrat niciodată în preocupările lui Mao şi nici în „vechile” obiceiuri pe care Gărzile Roşii aveau binecuvântarea să le distrugă.

Revoluţia Culturală a produs şi un număr mare de militanţi puritani, mai ales dintre femeile tinere. O altă fată din clasa mea primise o scrisoare de dragoste de la un băiat de şaisprezece ani. Ea i-a răspuns numindu-l „un trădător al revoluţiei”. „Cum îndrăzneşti să te gândeşti la astfel de lucruri ruşinoase când duşmanii de clasă sunt încă agresivi şi violenţi, iar oamenii din lumea capitalistă trăiesc încă în cea mai neagră mizerie!” Stilul acesta le devenise propriu multor fete pe care le cunoşteam. Pentru că Mao le ceruse fetelor să fie militante, feminitatea a fost condamnată în anii adolescenţei noastre. Multe fete se străduiau să vorbească, să umble şi să se poarte ca nişte bărbaţi agresivi şi brutali şi îşi băteau joc de cele care nu o făceau. Oricum, nu erau multe ocazii pentru a ne exprima feminitatea. În primul rând, nu aveam voie să ne îmbrăcăm decât cu pantaloni şi jachetă fără formă în culorile albastru, gri sau verde.

Aviatorii noştri ne făceau instrucţie zilnică pe terenurile de baschet ale Şcolii de Dramă. Lângă terenuri se afla cantina şi eu eram cu ochii pe ea deşi abia îmi luasem micul dejun. Eram obsedată de mâncare, fără să-mi dau seama dacă se datora lipsei de carne, frigului, plictiselii exerciţiilor. Visam la delicatesele bucătăriei din Sichuan, cu

bobocii de raţă crocanţi, cu peştele dulce-acrişor, cu „Puii beţi” şi cu zeci de alte feluri suculente.

Niciuna din fetele din grupul nostru nu era obişnuită să aibă bani de buzunar, mai ales că „a cumpăra lucruri” trăda o atitudine cumva „capitalistă”. Aşa încât, cu toată obsesia mea pentru mâncare, am cumpărat doar o pungă cu castane caramelizate glazurate cu ciocolată. Mi se trezise apetitul pentru ele în urma cadourilor de la aviatorii noştri. Mă hotărâsem să-mi ofer acest răsfăţ după multe ezitări şi consultări cu celelalte fete. Când m-am întors acasă după călătorie, am devorat nişte biscuiţi vechi dar i-am înapoiat bunicii banii pe care mi-i dăduse şi care erau aproape neatinşi. Ea m-a strâns în braţe spunându-mi „Ce prostuţă eşti!”

M-am întors însă pricopsită şi cu un reumatism. În Peking era aşa de frig că îngheţa apa în robinete. Totuşi, nu făceam instructajul afară fără o haină groasă pe noi şi nu exista apă caldă ca să ne încălzim picioarele îngheţate. La sosire ni s-a repartizat câte o pătură la fiecare. După câteva zile, au mai sosit fete, dar nu mai erau pături. Am hotărât să le dăm lor trei pături şi să le împărţim pe celelalte trei între noi, care eram şase. Educaţia noastră ne cerea să ne ajutăm camarazii în suferinţă. Fusesem informate că păturile noastre proveneau din depozitele rezervate pentru timp de război. Preşedintele Mao dispusese să fie scoase de la rezervele armatei pentru a asigura confortul Gărzilor lui Roşii. Iar noi ne-am exprimat din toată inima gratitudinea noastră lui Mao. Acum, când nu mai aveam practic nicio pătură ni s-a spus că trebuia să fim şi mai recunoscătoare lui Mao, pentru că el ne dăduse tot ce avea China

Păturile erau mici şi nu puteau acoperi două persoane decât dacă dormeam îmbrăţişate. Coşmarurile de care sufeream după tentativa de sinucidere la care asistasem, deveniseră tot mai rele după ce tata fusese ridicat de acasă şi mama plecase la Peking. De atunci dormeam foarte prost şi adesea mă zbăteam sub pătură. Camera în care dormeam era foarte puţin încălzită şi, după ce adormeam, mă pătrundea frigul. Când am părăsit în sfârşit Pekingul, articulaţiile genunchilor îmi erau atât de inflamate că abia îi mai puteam îndoi.

Dar necazurile nu s-au oprit aici. Câţiva copii de la ţară aveau purici şi păduchi. Intrând odată în camera noastră, am găsit-o pe una din fete plângând. Tocmai descoperise nişte ouă albe mărunte în cusătura maioului ei – ouă de păduchi. M-a cuprins panica pentru că ştiam că păduchii provoacă mâncărimi insuportabile şi erau asociaţi cu lipsa de curăţenie. Am început să mă scarpin tot timpul şi să-mi cercetez lenjeria de corp de mai multe ori pe zi. Cât de mult doream ca Preşedintele Mao să se hotărască să ne vadă cât mai curând şi să pot pleca acasă!

În după-amiaza de 24 noiembrie, eram într-una din obişnuitele şedinţe de studiere a citatelor din Mao în camera băieţilor (ofiţerii şi băieţii nu puteau intra în camera fetelor din pudoare). Simpaticul nostru comandant de companie a venit la noi cu un pas neobişnuit de uşor şi ne-a propus să lucrăm pe melodia cea mai frumoasă a Revoluţiei Culturale: „Când navigăm pe mări, avem nevoie de timonier”. Cum nu mai făcusem aşa ceva înainte, am fost foarte plăcut surprinse. Dădea din braţe pentru a bate ritmul, cu ochi strălucitori şi obraji îmbujoraţi. Când şi-a terminat demonstraţia şi ne-a anunţat cu o surescitare reţinută că avea veşti bune, am înţeles imediat despre ce era vorba.

„Mâine mergem să-l vedem pe Preşedintele Mao!” a exclamat el. Restul cuvintelor s-au pierdut în aclamaţiile noastre. După primele urlete, entuziasmul nostru a luat forma unor sloganuri: „Trăiască Preşedintele Mao!” „îl vom urma în veci pe Preşedintele Mao!”

Comandantul companiei ne-a spus că din acel moment nimeni nu putea părăsi campusul şi că trebuia să ne supraveghem între noi ca să fim siguri de asta. Să ţi se ceară să-i urmăreşti pe ceilalţi era normal. În plus, acestea erau măsuri de siguranţă pentru Preşedintele Mao şi eram fericite să le adoptăm. După cină, ofiţerul ne-a adunat pe cele şase fete din grup şi ne-a spus cu o voce şoptită, dar solemnă: „Vreţi să contribuiţi la siguranţa Preşedintelui Mao?” „Desigur!” Ne-a sfătuit să fim calme şi a continuat să murmure: „Aţi vrea să propuneţi voi ca mâine dimineaţă, înainte de plecare, să ne percheziţionăm unii pe alţii ca să fim siguri că nimeni nu poartă ceva ce nu ar trebui? Ştiţi

voi, tinerii ar putea uita regulile...” El ne anunţase mai înainte care erau regulile – că nu trebuia să aducem niciun obiect de metal, nici măcar chei.

Aproape niciuna nu am putut dormi şi am vorbit toată noaptea surescitate. Ne-am sculat la vreo patru dimineaţa şi ne-am adunat în rânduri disciplinate pentru distanţa de parcurs pe jos de o oră şi jumătate până în Piaţa Tiananmen. Înainte ca „compania” noastră să pornească, la o clipire din ochi a ofiţerului, Durdulia s-a ridicat şi a propus cercetarea. Mi-am dat seama că unii considerau propunerea ei pierdere de vreme, dar comandantul i-a aprobat propunerea cu entuziasm. A sugerat să-l percheziţionăm întâi pe el. A fost chemat un băiat, care a găsit asupra lui o legătură mare de chei. Comandantul nostru s-a prefăcut că ar fi fost vinovat de neglijenţă cu adevărat şi i-a adresat Durduliei un surâs victorios. Acest mod „ocolit „de a proceda reflecta întregul sistem maoist: toate ideile lui trebuiau să pară că exprimau dorinţele populaţiei şi nu sunt nişte ordine venite de sus. Ipocrizia şi teatrul pe care-l jucau guvernanţii deveniseră o realitate pe care şi-o asumau cu toţii.

Străzile fierbeau de activitate încă din primele ore ale dimineţii. Gărzile Roşii mărşăluiau din toate colţurile capitalei către Piaţa Tiananmen. Lozinci scandate asurzitor se răspândeau valuri, valuri în aerul îngheţat, în timp ce răsunau incantaţiile noastre, mâinile ridicate cu Cărticica Roşie formau o linie spectaculoasă, profilată pe cerul încă întunecat. Am ajuns în piaţă în zori. Eu mă aflam în rândul al şaptelea, pe larga porţiune dinspre nord a Bulevardului Păcii Eterne care intră în piaţă dinspre est. În spatele meu erau încă multe rânduri. După ce ne-am aliniat cu toţii, ofiţerii ne-au ordonat să ne aşezăm pe caldarâm cu picioarele încrucişate. Pentru mine a fost un chin curat din cauza articulaţiilor mele inflamate şi dureroase şi, în curând, am început să simt înţepături în fese. Eram îngheţată de frig, epuizată şi ameţită de nesomn. Ofiţerii dirijau corurile noastre non-stop, provocând diferitele grupuri să se ia la întrecere, ca să ne ţină treji şi entuziaşti.

Cu puţin înainte de prânz, dinspre răsărit au izbucnit valuri isterice de „Trăiască Preşedintele Mao!” Eu mă cam

pleoştisem şi mi-a trebuit timp până să-mi dau seama că Mao tocmai trecea într-o limuzină deschisă. Deodată, urlete cutremurătoare au explodat în jurul meu „Trăiască Preşedintele Mao! Trăiască Preşedintele Mao!” Cei ce şezuseră în faţa mea au sărit în sus şi au început să ţopăie într-o surescitare delirantă, cu mâinile ridicate şi fluturând Cărticica Roşie. „Staţi jos! Staţi jos!” am strigat în zadar. Comandantul companiei noastre ne spusese că nu trebuia să ne sculăm de jos pe tot timpul cât ţinea apariţia lui Mao. Dar puţini păreau dispuşi să respecte regulile, înnebuniţi de dorinţa de a-l vedea pe Mao cu ochii lor.

Din cauză că stătusem atât de mult timp jos, picioarele îmi amorţiseră şi nu le mai simţeam. Pentru câteva secunde, tot ce-am văzut în faţa mea a fost o mare învolburată de cefe. Când am reuşit în fine să mă ţin pe picioare, n-am mai prins decât ultimele imagini ale coloanei oficiale de maşini, cu Liu Shaogi, preşedintele, cu faţa întoarsă în direcţia mea.

Afişele de pe pereţi începuseră deja să-l atace pe Liu numindu-l „Hruşciovul Chinei” şi principalul adversar al lui Mao. Deşi nu fusese denunţat în mod oficial, era limpede că înlăturarea lui era iminentă. În toate anicolele din presă consemnând mitingurile Gărzilor Roşii, locul lui era din ce în ce mai şters. Şi în această procesiune, în loc să se afle lângă Mao, aşa cum ar fi fost cazul pentru omul numărul doi din ţară, el defila în unul din ultimele automobile.

În fine înfăţişarea lui Liu era şi ea una de om învins şi epuizat. Dar eu nu aveam nicio apreciere pentru el. Noi crescusem în cultul exclusiv al lui Mao, iar dacă Liu era împotriva lui Mao ni se părea normal că trebuia să plece.

În acel moment, când valurile de adolescenţi îşi zbierau fidelitatea faţă de Mao, Liu trebuie să-şi fi dat seama cât de fără speranţă era situaţia lui. Ironia acestei stări de lucruri era că el era cel care organizase cultul lui Mao care a dus la explozia de fanatism în tinerii naţiunii. Este posibil ca Liu şi colegii săi să fi gândit că prin idolatrizarea lui Mao l-ar potoli, oferindu-i o glorie abstractă care i-ar lăsa pe ei să-şi desfăşoare munca de rutină, obişnuită, fără strălucire. Dar Mao nu se mulţumise cu atât, el voia puterea absolută atât pe pământ cât şi în ceruri. Sau poate că nu era nimic de

făcut şi cultul lui Mao ar fi fost oricum de nestăvilit.

Toate aceste gânduri nu mi-au trecut însă prin minte în dimineaţa de 25 noiembrie a anului 1966. Tot ce mă interesa atunci era să-l văd cu ochii mei pe Preşedintele Mao. Repede mi-am întors privirea de la Liu către primele maşini ale coloanei. Am zărit doar spatele solid al lui Mao şi mâna lui dreaptă fluturând neîncetat cu fermitate. Peste o clipă, dispăruse cu totul. Inima mi s-a oprit. Asta rămânea tot ce aveam să văd eu din Preşedintele Mao? Spatele lui dispărut rapid? Parcă şi soarele se întunecase şi nu mai răspândea lumină.

În jurul meu, Gărzile Roşii făceau în continuare un zgomot asurzitor. O fată de lângă mine îşi împunsese degetul cu un ac şi storcea sânge ca să scrie ceva pe o batistă împăturită cu mare grijă. Ştiam dinainte ce cuvinte avea să scrie. Şi mulţi alţi membri ai Gărzilor Roşii o mai făcuseră de multe ori şi fapta lor fusese subiectul unei campanii de publicitate fără de sfârşit: „Sunt astăzi persoana cea mai fericită din lume. L-am văzut pe Marele Conducător, Preşedintele Mao!” Uitându-mă la ea, disperarea mea a devenit tot mai mare. Viaţa însăşi mi se părea fără sens. Prin minte mi-a trecut un gând: poate că ar trebui să mă sinucid?

Dar a dispărut într-o clipită. Privind acum în urmă, presupun că ideea aceea era o încercare subconştientă de a-mi măsura dezamăgirea văzându-mi visul sfărâmat, mai cu seamă după atâtea chinuri suferite pe tot timpul călătoriei mele. Trenurile aglomerate de păreau să pleznească la încheieturi, genunchii umflaţi şi dureroşi, foamea şi frigul, mâncărimea, toaletele înfundate, oboseala extremă – toate rămase la sfârşit nerăsplătite.

Pelerinajul nostru luase sfârşit şi în câteva zile am pornit spre casă. Mă săturasem de excursie şi tânjeam după căldură şi confort şi după o baie fierbinte. Dar gândul de a mă vedea acasă era tulburat de o temere vagă. Oricât de lipsită de confort, călătoria nu m-a speriat, aşa cum mă speriase situaţia trăită înainte de ea. Aşa cum trăisem în contact cu mii şi mii de Gărzi Roşii timp de mai mult de o lună, nu întâlnisem nici violenţă, nu simţisem nici teroare. Mulţimile imense, chiar şi atât de isterizate, au fost destul

de disciplinate şi paşnice. Toţi cei din jurul meu au fost prietenoşi.

Cu puţin înainte să părăsesc Pekingul, am primit o scrisoare de la mama în care spunea că tata se restabilise complet şi că toată familia din Chengdu era sănătoasă. Dar, la sfârşit, adăugase că atât tata, cât şi ea erau criticaţi ca adepăţi ai căii capitaliste. Inima mi s-a oprit. Îmi devenise limpede că adepţii căi capitaliste – oficialităţile comuniste – deveniseră ţinta principală a Revoluţiei Culturale. În curând aveam să aflu ce însemna aceasta pentru familia mea şi pentru mine.

19

„Unde există voinţa de a condamna, există şi probe „

Părinţii sunt torturaţi (decembrie 1966-1967)

Un adept al căii capitaliste este, prin definiţie, un reprezentant de vârf al conducerii care adoptă politici capitaliste. În realitate, nicio oficialitate nu-şi putea manifesta opţiunea cu privire la linia politică de urmat. Atât ordinele date de Mao cât şi cele ale opozanţilor săi erau toate prezentate ca emanând de la partid, iar înalţii funcţionari trebuiau să le dea ascultare – chiar dacă în aplicarea lor erau obligaţi să facă zigzaguri şi chiar întoarceri de 180 de grade. Dacă o anumită dispoziţie nu le era pe plac, puteau cel mult să opună o rezistenţă pasivă, pe care însă trebuiau să-şi dea osteneala să o mascheze. Aşa că era imposibil să stabileşti pe baza muncii lor dacă oficialităţilor erau sau nu adepţi ai căii capitaliste.

Multe persoane oficiale aveau propriile lor puncte de vedere, dar regula de aur a Partidului le cerea să nu le dezvăluie în public. Nici nu ar fi îndrăznit să o facă. Astfel încât, de orice parte ar fi înclinat simpatiile oficialităţilor, ele erau necunoscute marelui public.

Însă forţa pe care se baza ordinul lui Mao de a-i ataca pe adepţii căii capitaliste o constituia populaţia de rând – evident fără ca aceasta să beneficieze nici de informaţie nici de dreptul de a-şi exercita propria judecată. Aşa că atacul asupra clasei conducătoare sub învinuirea că ar fi adepţăi ai capitalismului era în realitate un atac asupra poziţiilor în stat. Vechimea singură nu constituia însă un criteriu. Factorul decisiv era dacă persoana avea poziţia de şef al unei structuri relativ independente. Populaţia era organizată în structuri, iar cei care reprezentau puterea deveneau şefii acelei comunităţi – liderii ei. Arătându-i cu degetul pe aceşti lideri, Mao se baza pe resentimentele celor de jos, în acelaşi mod în care îi incitase pe elevi

împotriva profesorilor lor. Liderii de structuri erau şi veriga principală în lanţul strucrurii de putere comunistă, de care Mao voia să scape.

De aceea, amândoi părinţii mei au fost denunţaţi ca fund adepţi ai capitalismului, pentru simplul motiv că erau şefi de departamente. Sau, cum spune un proverb chinezesc: „Unde există voinţa de a condamna există şi probe”. Pe această bază, toţi şefii unor structuri din întreaga Chină, mari sau mici, erau denunţaţi în mod sumar de muncitorii sau funcţionarii din subordinea lor, ca fiind „adepţi ai capitalismului” şi pentru că implementau măsuri politice considerate a fi „capitaliste” şi „împotriva Preşedintelui Mao”. Printre aceste măsuri se număra aprobarea înfiinţării unor pieţe libere la ţară, sprijinirea unor calificări profesionale superioare pentru muncitori, îngăduirea unei liberalizări relative în domeniul literaturii şi al artelor precum şi încurajarea competiţiei în domeniul sportului, considerată până acum drept „o manie burgheză de a aduna cupe şi medalii”. Până atunci majoritatea oficialităţilor nu avuseseră habar că lui Mao îi displăceau aceste măsuri – în definitiv, toate directivele veniseră de la Partid, care era condus de el. Iar acum Îi s-a spus, aşa dintr-odată, că, de fapt, acestea emanaseră de la „gruparea burgheză” din interiorul Partidului.

În toate unităţile din ţară existau oameni care deveneau activişti. Ei purtau numele de Gărzi Roşii Rebele sau, pe scurt „Rebeli”. Ei erau cei care scriau afişele şi compuneau sloganurile proclamând „Jos cu adepţii capitalismului” şi organizau mitinguri de demascare a şefilor lor. Demascările erau adesea goale de conţinut, deoarece acuzaţii declarau pur şi simplu că urmaseră ordinele Partidului – le ceruse întotdeauna să asculte fără condiţii ordinele Partidului şi nu i-a informat niciodată de existenţa unor „grupări burgheze”. Cum puteau şti? Şi cum ar fi putut acţiona în alt fel? Oficialităţile aveau mulţi suporteri care s-au unit pentru a le lua apărarea. Aceştia au primit denumirea de „Loialişti”. Între ei şi Rebeli au izbucnit confruntări verbale şi fizice. Întrucât Mao nu spusese niciodată limpede că toţi şefii din Partid trebuiau condamnaţi, unii militanţi au început să ezite: dar dacă şefii pe care îi atacau nu erau totuşi „adepţii

căii capitaliste”? în afară de afişe, sloganuri şi mitinguri de demascare, oameni de rând nu ştiau ce se aştepta de la ei.

Astfel că în decembrie 1966, când am revenit la Chengdu, am simţit plutind în aer o anumită nesiguranţă.

Pe părinţii mei i-am găsit acasă. Clinica în care fusese tratat tatăl meu i-a făcut în noiembrie ieşirea, deoarece tovarăşii de drum capitalişti trebuiau să revină în unităţile lor pentru a putea fi demascaţi. Cantina mică a complexului fusese închisă şi noi eram obligaţi să ne luăm hrana de la cantina mare care funcţiona normal. Părinţii mei au continuat să primească salariile în fiecare lună, cu toate că sistemul administrativ al Partidului era paralizat şi ei nu se mai prezentau la lucru. Întrucât departamentele lor erau implicate în cultură, iar şefii lor din Peking erau ţinta urii maoiştilor şi fuseseră epuraţi încă de la debutul Revoluţiei Culturale, părinţii mei se aflau direct în bătaia focului. Au fost atacaţi în afişele de pe pereţi prin ameninţări standard, precum „Bombardaţi-l pe Chang Shou-Yu” şi „Ardeţi-o pe Xia De-hong”. Acuzaţiile aduse erau identice cu cele ale fiecărui director şi fiecărui departament de Afaceri Publice de pe tot întinsul ţării.

S-au convocat mitinguri în departamentul tatei pentru demascarea lui. Au zbierat cu toţii la apariţia lui. Dar ca în toate luptele politice din China, adevăratul mobil erau animozităţile personale. Acuzatorul cel mai virulent al tatei a fost dna Shau, adjuncta şefului de secţie, justiţiară înverşunată, care aspira de multă vreme să scape de particula „adjunct”. Ea considera că tata fusese cel care îi blocase înaintarea în grad şi era mânată de hotărârea de a se răzbuna pe el. Într-unul din mitinguri l-a scuipat în faţă şi l-a pălmuit. În general însă, furia era limitată. Mulţi din funcţionarii departamentului îl plăceau şi-l respectau pe tata şi nu erau înverşunaţi împotriva lui. Dar, şi în afara departamentului său, unele organizaţii de care răspundea, cum ar fi *Sichuan Daily* au ţinut adunări pentru demascarea sa. Cu toate acestea, organele de conducere nu aveau nimic a-i reproşa şi mitingurile s-au dovedit simplă formalitate.

Împotriva mamei nu au existat niciun fel de mitinguri de demascare. Ca oficialitate cu origine sănătoasă, ea a avut

în subordine mai multe unităţi decât tata – şcoli, spitale şi formaţii artistice. În mod normal, o persoană în poziţia ei ar fi trebuit să fie demascată de membrii acestor organizaţii. Dar nu s-a atins nimeni de ea. Ea avusese sarcina să le rezolve problemele personale precum locuinţe, transferuri şi pensii şi îşi dusese munca cu eficienţă, ajutându-i pe toţi fără preget. În campaniile anterioare se străduise să nu persecute pe nimeni şi chiar îi protejase pe mulţi. Oamenii cunoşteau riscurile pe care şi le asumase şi au răsplătit-o refuzând să se pronunţe împotriva ei.

În prima seară după sosirea mea acasă, bunica ne-a gătit găluşti „care înghiţeau norii” şi orez fiert în frunze de palmier umplute cu „opt comori”. Mama mi-a dat un raport vesel cu privire la cele întâmplate tatei şi ei. Spunea că fuseseră de acord să renunţe la statutul de oficialităţi după Revoluţia Culturală. Vor depune cereri să devină cetăţeni obişnuiţi ca să se poată bucura de o viaţă de familie normală. După cum mi-am dat seama mai târziu, această dorinţă nu era altceva decât un vis amăgitor, deoarece Partidul Comunist nu admitea opţiunea de a renunţa la funcţie. Dar ei aveau nevoie să spere în ceva.

Tatăl meu mai spunea: „Chiar şi un preşedinte capitalist poate deveni peste noapte un cetăţean obişnuit. Este foarte bine să nu i se dea cuiva putere permanentă, pentru că oficialii ar avea tendinţa să abuzeze de puterea lor”. Apoi m-a rugat să-l iert că a avut o atitudine dictatorială cu familia. „Voi sunteţi ca nişte păsări cântătoare reduse la tăcere de frigul iernii, spunea el şi este salutar ca voi, tinerii, să vă revoltaţi împotriva noastră, generaţia mai veche”. Apoi a adăugat pe jumătate pentru el „Cred că nu e nimic rău ca persoane oficiale ca mine să devină subiect de critică – chiar să sufere puţin şi să-şi mai piardă faţa”.

Şi aceasta a reprezentat o altă tentativă confuză din partea părinţilor mei de a face faţă revoluţiei. Nu regretau perspectiva de a-şi pierde poziţiile privilegiate, de fapt chiar încercau să o considere drept ceva pozitiv.

A sosit şi anul 1957. Brusc, Revoluţia Culturală şi-a accelerat ritmul, în primul stadiu, mişcarea Gărzilor Roşii a creat o atmosferă de teroare. Acum Mao s-a „concentrat pe obiectivul lui principal: să înlocuiască gruparea burgheză” şi

ierarhia de partid existentă cu sistemul lui de putere personală. Liu Shaogi şi Deng Xiaoping au fost demascaţi în mod oficial şi întemniţaţi, ca şi Tao Zhu.

La 9 ianuarie, *People's Daily* şi radioul au anunţat că de la Shanghai unde Rebelii luaseră controlul s-a pornit o „Furtună de Ianuarie". Mao a chemat populaţia din întreaga Chină să le urmeze exemplul şi să ia puterea din mâna adepţilor liniei capitaliste.

„Luaţi puterea" (*duo-quan*). Aceasta era fraza magică în China. Puterea nu însemna să influenţezi decizia politică, însemna autoritate asupra oamenilor. Pe lângă bani, ea îţi aducea privilegii, respect, linguşiri şi ocazii de a te răzbuna. În China acelui timp nu exista supapă de siguranţă pentru oamenii obişnuiţi. Întreaga ţară semăna cu o oală sub presiune, în care se construise un dispozitiv gigantic de comprimat aburul. Nu existau meciuri de fotbal, grupuri de presiune, procese în instanţă, nici măcar filme cu acţiuni violente. Era imposibil să dai glas oricărui fel de protest împotriva sistemului şi nedreptăţilor sale şi nici nu te puteai gândi să organizezi o demonstraţie. Chiar şi a vorbi despre politică – o modalitate importantă de scădere a presiunii în majoritatea societăţilor – era în China tabu. Subordonaţii aveau puţine şanse să se ridice împotriva şefilor. Doar dacă erai şef puteai să-ţi manifeşti frustrarea. Aşa că, atunci când Mao şi-a lansat chemarea „de a lua puterea", a găsit o imensă masă de oameni toţi dornici să se răzbune pe cineva. Deşi puterea era periculoasă, tot era mai de dorit decât lipsa de putere, mai ales pentru aceia care nu o avuseseră niciodată. Părea acum în ochii populaţiei că Mao dăduse semnalul că puterea putea fi luată.

În aproape fiecare structură din China, starea de spirit a Rebelilor era la cote foarte ridicate, ca şi numărul lor, de altfel. Tot felul de indivizi – muncitori, profesori, funcţionari din comerţ, chiar şi funcţionari din birourile guvernamentale – au început să-şi ia numele de „Rebeli". Urmând exemplul celor din Shanghai, au început să-i molesteze pe „Loialişti" până când aceştia s-au predat. Primele grupări de Gărzi Roşii, precum cea din şcoala mea, s-au dezintegrat, deoarece fuseseră organizate în jurul copiilor de înalţi funcţionari, care acum erau sub focurile

atacanţilor. Unii care se opuneau acestei noi faze a Revoluţiei Culturale, au fost chiar arestaţi. Unul din fiii Comisarului Li a fost ucis în bătaie de Rebelii care îl acuzau că lăsase să îi scape o remarcă împotriva lui Madam Mao.

Funcţionarii din departamentul tatei, membri ai echipei care îl ridicase de acasă pentru a-l duce la închisoare, erau acum Rebeli. Dna Shau era şefa unui grup de Rebeli care avea în subordine toate birourile guvernamentale din Sichuan, fiind în plus şi şefa filialei din departamentul tatălui meu.

N-a trecut însă mult de la apariţia Rebelilor, că aceştia s-au separat în facţiuni şi au început să lupte între ei pentru putere în aproape toate unităţile din China. Fiecare dintre părţi îşi acuzau adversarii de a fi „împotriva Revoluţiei Culturale" sau de a fi loial vechiului sistem de partid. În Chengdu, numeroasele grupări au fuzionat repede, formând două blocuri opuse unul altuia, conduse de două grupuri de Rebeli universitari: cel mai activ fiind „26 August" din Universitatea Sichuan şi celălalt, mai moderat „Chengdu Roşu" din Universitatea Chengdu. Fiecare avea în subordine milioane de cetăţeni din toată provincia. În departamentul tatălui meu, grupul dnei Shau era afiliat grupării „26 August", iar grupul opus – compus mai ales din persoane mai moderate pe care tatăl meu le apreciase şi promovase şi care, la rândul lor îl preţuiau – se afiliase la „Chengdu Roşu".

În afara apartamentului nostru, dincolo de zidurile complexului, „26 August" şi „Chengdu Roşu" instalaseră microfoane în copaci şi stâlpii de tensiune, care urlau zi şi noapte insulte reciproce. Într-o noapte am auzit că „26 August" adunaseră sute de suporteri şi au atacat o fabrică, cunoscută ca fiind o „fortăreaţă" a grupării „Chengdu Roşu". Au capturat muncitorii, i-au torturat, folosind – printre altele – metoda „fântânilor cântătoare" (spargerea craniului lăsând să ţâşnească sângele) sau a „picturii peisagistice" (sfâşierea feţei pentru a crea diferite modele). Emisiunile la microfon ale grupării „Chengdu Roşu" au informat că mai mulţi muncitori deveniseră martiri sărind în gol de pe acoperişul clădirii. Am presupus că s-au sinucis deoarece nu au putut suporta tortura.

Una din ţintele principale ale Rebelilor era elita profesională din fiecare unitate compusă nu numai din doctori, artişti, scriitori şi oameni de ştiinţă, dar şi din ingineri şi muncitori calificaţi, ba chiar şi colectori de deşeuri menajere, un material extrem de valoros pentru ţărani. Erau cu toţii acuzaţi de a fi fost promovaţi în frunte de adepţi ai căii capitaliste, când, în realitate, erau obiectul invidiei colegilor lor. Tot în numele revoluţiei s-au soluţionat şi alte pricini personale.

„Furtuna de Ianuarie” a declanşat violenţa cea mai brutală împotriva adepţilor capitalismului. Puterea fusese luată din mâinile oficialităţilor de partid şi populaţia era îndemnată să se răzbune. Toţi cei care îşi detestaseră şefii de la Partid au profitat să se răzbune pe ei, iar victimelor persecuţiilor din campaniile anterioare nu li s-a permis să acţioneze. A durat un timp până când Mao s-a hotărât să facă noi numiri, pentru că încă nu ştia pe cine să numească, aşa că le-a dat cale liberă carieriştilor ambiţioşi să-şi dovedească militantismul în speranţa că vor pune mâna pe putere. Facţiuni rivale se luau la întrecere pentru a-şi dovedi brutalitatea. Iar populaţia, în marea ei majoritate, le era complice, fie mânată de teamă, fie de conformism, de devotament faţă de Mao, de dorinţa de a-şi plăti vechi socoteli sau doar pentru a se elibera de frustrări.

Maltratată fizic a fost şi mama, dar nu de către subordonaţii ei, ci de foşti puşcăriaşi, care lucraseră la tarabe stradale în Districtul ei Răsăritean – hoţi, violatori, contrabandişti de droguri şi codoşi. Spre deosebire de „criminalii politici”, care constituiau ţinta Revoluţiei Culturale, aceşti criminali de rând erau încurajaţi să atace victime ce le erau desemnate dinainte. Ei nu aveau nimic personal cu mama, dar era suficient să ştie că fusese unul dintre liderii importanţi în districtul ei.

În timpul mitingurilor pentru demascarea ei, aceşti foşti puşcăriaşi erau din cale afară de activi. Odată mama a venit acasă cu faţa schimonosită de durere. I se ordonase să stea în genunchi pe sticlă spartă. Bunica şi-a petrecut toată seara culegând cioburi de sticlă din genunchii ei cu o pensetă şi un ac de cusut. A doua zi i-a pus genunchiere bine căptuşite şi un brâu madasat ca să-i protejeze talia,

deoarece acela era locul de predilecţie al agresorilor.

Mama a fost purtată de mai multe ori pe străzi cu o tichie de măgar pe cap şi o pancartă grea atârnată de gât cu numele ei şi o cruce mare ca să facă tuturor cunoscute umilirea şi demiterea ei. La fiecare câţiva paşi, ea şi colegele ei erau forţate să îngenuncheze şi să facă plecăciuni în faţa mulţimilor. Copiii o batjocoreau, unii îi strigau că nu se închina cu destulă convingere şi îi cereau să repete. Atunci mama şi colegele ei trebuiau să-şi lovească frunţile cu zgomot de caldarâm.

În iarna aceea, a avut o dată loc o adunare de demascare într-un atelier de pe stradă. Mai înainte, în timp ce participanţii luau masa la cantină, mama şi colegele ei au trebuit să stea în genunchi o oră şi jumătate afară, pe un teren cu pietriş. Ploua şi mama s-a udat până la piele, iar vântul aspru şi îngheţat îi pătrundea prin hainele ude în oase. După ce a început mitingul au trebuit să stea pe platformă frânte în două încercând să-şi potolească dârdâielile. Gâtul şi mijlocul îi înţepeniseră şi avea dureri insuportabile. Când au început urletele participanţilor, mama s-a răsucit şi a încercat să-şi ridice un pic capul ca să-şi dezmorţească gâtul. Pe neaşteptate o lovitură puternică pe ceafă a trântit-o la pământ.

Abia mai târziu a aflat ce se întâmplase. O femeie care şedea în primul rând, o matroană a unui bordel, întemniţată odinioară, când comuniştii au interzis prostituţia, o urmărea pe mama, poate pentru că era singura femeie de pe platformă. În clipa în care mama îşi ridicase capul, femeia a sărit de pe locul ei şi a aruncat o sulă ţintind drept în ochiul ei stâng. Un gardian al Rebelilor care se afla în spatele mamei, a observat mişcarea şi a interceptat obiectul aruncându-l la pământ. Dacă n-ar fi fost el, mama şi-ar fi pierdut ochiul.

Mama nu ne-a spus nimic despre această întâmplare. Rareori ne povestea ce i se întâmpla. Iar când a trebuit totuşi să vorbească despre sticla spartă pe care trebuise să stea în genunchi, vorbea ca despre un fapt divers, încercând să dramatizeze cât mai puţin. Nu ne-a lăsat niciodată să-i vedem vânătăile de pe trup şi era mereu calmă, chiar voioasă uneori. Nu voia să fim îngrijoraţi din

cauza ei. Dar bunica îşi dădea seama cât de mult suferea. O urmărea doar cu privirea încercând să-şi ascundă durerea.

Odată ne-am trezit cu fosta noastră servitoare care venise să ne vadă. Ea şi soţul ei erau dintre puţinii care nu rupseseră legăturile cu familia noastră în tot timpul Revoluţiei Culturale. I-am fost recunoscătoare pentru căldura şi prietenia pe care ni le dăruiau, mai ales că îşi luaseră riscul de a fi acuzaţi că „simpatizează cu adepţii căii capitaliste”. Cu oarecare jenă, i-a menţionat bunicii că tocmai o văzuse pe mama purtată pe străzi. Bunica a insistat să-i dea amănunte şi dintr-odată s-a prăbuşit lovindu-şi capul de podea. Îşi pierduse cunoştinţa. Încet, încet, şi-a revenit şi când s-a ridicat îi curgeau lacrimi pe obraz „Ce a făcut fata mea ca să merite aşa ceva?”

Mama s-a ales cu hemoragii care o sâcâiau zile întregi de care n-a scăpat şase ani, până când în 1973 a trebuit să i se facă o histerectomie. Uneori pierdea atât de mult sânge încât leşina şi trebuia internată în spital. Doctorii i-au prescris hormoni ca să-i controleze pierderea de sânge şi sora mea şi cu mine îi administram injecţii. Mama ştia că dependenţa de hormoni era periculoasă, dar nu avea o alternativă. Era singurul mod ca să poată trece prin adunările de demascare.

Între timp, Rebelii din departamentul tatălui meu şi-au pornit şi ei asaltul asupra lui. Fiind unul din cele mai importante departamente ale guvernului provincial, avea un număr apreciabil de oportunişti. În trecut instrumente obediente ale vechiului sistem de partid, mulţi dintre ei au devenit nişte feroci militanţi Rebeli, conduşi de dna Shan sub stindardul „26 August”.

Într-o bună zi, un asemenea grup a năvălit în apartamentul nostru şi a pătruns în biroul tatei. Au cercetat rafturile cu cărţi şi l-au declarat un „conservator înveterat”, pentru că încă mai păstrase toate „cărţile lui reacţionare”. Mai înainte, până să înceapă campania de ardere a cărţilor de către Gărzile Roşii adolescente, multă lume şi-a pus cărţile pe foc. Dar nu şi tatăl meu. Acum a făcut o slabă încercare de a şi le proteja indicându-le seturile de lucrări marxiste cu coperţi tari. „Nu încerca să ne păcăleşti pe noi,

Gărzile Roşii!” a zbierat dl Shau. „Ai o mulţime de buruieni otrăvite!” Şi a pus mâna pe câţiva clasici chinezi tipăriţi pe hârtie fină de orez.

„La ce te referi când spui noi „Gărzile Roşii”? i-a ripostat tata. „Eşti destul de bătrână ca să le fii mamă – şi ar trebui să fii şi mai raţională”.

Dar dna Shan i-a ars o palmă zdravănă, iar ceilalţi au urlat la el cu indignare, deşi câţiva încercau să-şi ascundă hohote de râs. Apoi au smuls cărţile de pe rafturi şi le-au îndesat în saci uriaşi de iută, pe care îi aduseseră cu ei. După ce i-au umplut pe toţi, i-au cărat jos pe scări, anunţându-l pe tata că le vor arde în faţa departamentului a doua zi după mitingul de demascare. I-au ordonat să urmărească focul „ca să înveţe lecţia”. Iar, între timp, trebuia să-şi ardă toată biblioteca.

Când am ajuns acasă în acea după-amiază, l-am găsit pe tata în bucătărie. Aprinsese un foc în lavoarul mare de ciment şi îşi arunca toate cărţile în flăcări.

A fost prima oară în viaţa mea când l-am văzut plângând. Era plânsul unui om torturat, distrus, dar totuşi dur, al unui om care nu era obişnuit să verse lacrimi. Din când în când îi scăpau hohote violente, lovea duşumeaua cu picioarele şi îşi izbea capul de perete.

Am fost atât de speriată încât pentru un timp nu am îndrăznit să fac ceva ca să-l mângâi. În cele din urmă l-am luat în braţe din spate, dar nu am ştiut ce să-i spun. Nici el nu a scos niciun cuvânt. Tatăl meu cheltuise ultimul bănuţ pe cărţi. Ele erau viaţa lui. După ce le-a ars, mi-am dat seama că ceva se întâmplase cu mintea lui.

A trebuit să compară în multe mitinguri de demascare. Dna Shau şi grupul ei adunau de obicei un mare număr de Rebeli ca să fie cât mai mulţi şi să contribuie la întreţinerea violenţei. Mitingurile standard începeau cu o incantaţie: „Zece mii de ani, încă zece mii de ani, şi încă zece mii de ani pentru Marele Nostru învăţător, Marele Nostru Conducător şi Marele Timonier, Preşedintele Mao!” De fiecare dată cele trei „zece mii” şi cele patru „Marele” erau strigate în cor şi toată lumea ridica în sus Cărticica Roşie la unison. Tata refuza să facă aşa. El spunea că cei „zece mii de ani” erau modul în care li se adresau împăratului şi nu

era potrivit cu Preşedintele Mao, un comunist.

Rezultatul a fost un torent de zbierete isterice şi palme. La unul din mitinguri, toţi demascaţii au trebuit să îngenuncheze şi să se închine în faţa unui portret uriaş al lui Mao. În timp ce toţi ceilalţi s-au supus, tatăl meu a refuzat din nou să o facă, spunând că îngenuncherea şi închinarea erau practici feudale nedemne, pe care comuniştii se angajaseră să le elimine. Rebelii au răcnit, i-au lovit genunchii şi i-au dat în cap, dar el a continuat să se lupte să rămână în picioare. „Eu nu voi îngenunchea! Eu nu mă voi închina!" a strigat el plin de furie. Mulţimea turbată i-a cerut: „Pleacă-ţi capul şi mărturiseşte-ţi crimele!" Iar el le-a răspuns: „Nu am comis nicio crimă. Nu-mi voi pleca capul!"

Câţiva tineri voinici au sărit pe el forţându-l să se aplece, dar de îndată ce s-au retras, el s-a ridicat din nou drept, şi-a înălţat capul şi a privit auditoriul cu un aer sfidător. Agresorii săi l-au tras de păr şi au încercat să-i aplece capul, dar tata se lupta cu putere. Pe când mulţimea isterizată răcnea că era „împotriva Revoluţiei Culturale", el le-a răspuns furios „Ce fel de Revoluţie Culturală e asta? Nu e nimic «cultural» în ea! Este numai brutalitate!"

Bărbaţii care îl bătuseră au urlat „Revoluţia Culturală este condusă de Preşedintele Mao! Cum îndrăzneşti să i te opui?" Tata a strigat şi mai tare: „Mă opun, chiar dacă este condusă de Preşedintele Mao! K

S-a lăsat o linişte mormântală. „Să te opui Preşedintelui Mao" era o crimă pedepsită cu moartea. Multă lume murise pur şi simplu doar în cauza unor acuzaţii, fără probe. Rebelii au rămas înmărmuriţi să constate că tatei nu părea să-i fie frică. După ce şi-au revenit din şoc, au început din nou să-l bată, strigându-i să-şi retragă cuvintele calomniatoare. Tata a refuzat. Furibunzi, l-au legat şi l-au târât la poliţia locală cerându-le să-l aresteze. Dar poliţiştii au refuzat. Lor le plăceau legea şi ordinea şi oficialităţile de partid şi îi detestau pe Rebeli. Au răspuns că aveau nevoie de o aprobare pentru a aresta o oficialitate atât de înaltă ca tatăl meu şi nimeni nu le dăduse acest ordin.

Tata avea bă fie bătut în mod repetat Dar nu a cedat. A fost singura persoană din întregul complex care s-a

comportat în acest fel, chiar singura pe care am ştiut-o şi multă lume, incluzând Rebeli, l-a admirat în secret. Adesea, străini care treceau pe lângă noi pe stradă ne şopteau cât de mult îi impresionase tatăl meu. Colegi de-ai fraţilor mei le spuneau că tare ar fi dorit să aibă oase tot atât de puternice ca ale tatălui meu.

După chinurile suferite zilnic, amândoi părinţii mei veneau acasă lăsându-se pe mâinile pricepute ale bunicii mele. La vremea aceea, ea nu mai avea aceleaşi resentimente faţă de tata, dar şi el se îmblânzise faţă de ea. Bunica îi aplica unguente pe răni, cataplasme pe vânătăi şi umflături şi-i dădea să bea poţiuni făcute dintr-o pudră albă, numită *bai-yao,* să-i vindece leziunile interne.

Părinţii mei aveau interdicţia să-şi părăsească domiciliul unde trebuiau să aştepte următoarea convocare. Nu se punea problema să se ascundă. Întreaga Chină era o închisoare. Fiecare casă, fiecare stradă erau ţinute sub observaţie de către populaţia însăşi, şi oricât era de mare ţara nu exista niciun locşor unde s-ar fi putut ascunde.

Dar părinţii mei nu puteau nici să iasă din casă, ca să se relaxeze un pic. „Relaxarea” devenise un concept perimat: cărţi, tablouri, instrumente muzicale, sporturi, jocul de cărţi, şahul, ceainăriile, barurile – toate dispăruseră. Parcurile erau pustii, terenuri vandalizate din care dispăruseră florile şi iarba, iar păsările şi peştii din havuzuri fuseseră ucişi. Filmele, piesele de teatru, concertele, toate fuseseră interzise. Madam Mao curăţise scenele pentru a lăsa loc celor opt „opere revoluţionare” produse de ea, singurele care puteau fi puse în scenă. În provincie, oamenii nu aveau curajul să le reprezinte nici pe acestea. Un regizor fusese condamnat deoarece machiajul eroului torturat al unei opere a fost considerat excesiv de Madam Mao. A fost aruncat în închisoare pentru „prezentarea exagerată a cruzimii luptei revoluţionare”. Nici nu ne gândeam măcar să ne plimbăm. Atmosfera de afară era înspăimântătoare, cu mitinguri de demascare la toate colţurile de stradă şi cu afişe şi sloganuri sinistre; populaţia se mişca în jurul lor ca nişte zombi cu expresii dure sau îngrozite întipărite pe chipuri. Mai mult, vânătăile de pe feţele părinţilor mei îi desemnau ca pe nişte fiinţe condamnate şi riscau să fie

bătuţi din nou.

O altă dovadă a terorii care domnea în ţară era şi faptul că nimeni nu mai îndrăznea să ardă sau să arunce ziarele după ce erau citite. Fiecare primă pagină purta portretul lui Mao şi la fiecare două rânduri, erau citate din învăţăturile lui Mao. Ziarele trebuiau păstrate cu sfinţenie, căci dacă te vedea cineva că le arunci te păştea dezastrul. Dar şi păstrarea lor punea probleme pentru că şoarecii puteau roade portretul lui Mao, sau ziarul putea putrezi şi oricare din aceste situaţii era interpretată drept crimă împotriva lui Mao. Într-adevăr, prima luptă între facţiuni în Chengdu a fost declanşată de nişte Gărzi Roşii care se aşezaseră din întâmplare pe ziare cu portretul lui Mao pe prima pagină. Iar o colegă de şcoală de-a mamei a fost împinsă la sinucidere din cauză că voind să scrie pe un afiş „Dragoste din toată inima pentru Preşedintele Mao” scrisese din greşeală, cu un semn din pensulă mai scurt decât trebuia, astfel încât în loc de „din toată inima” i-a ieşit „cu tristeţe”.

Într-una din zilele lunii februarie 1967, în plină teroare, părinţii mei au avut o lungă conversaţie despre care am aflat doar mult mai târziu. Mama şedea pe marginea patului, iar tata era într-un fotoliu de paie în faţa ei. El i-a spus că acum ştia ce era cu adevărat Revoluţia Culturală şi că acest adevăr i-a sfărâmat toate convingerile de până atunci. Vedea clar acum că nu avea nimic comun cu democratizarea sau cu a da mai multă putere oamenilor de rând. Nu era decât o epurare sângeroasă menită să întărească puterea personală a lui Mao.

Tata vorbea rar şi fără grabă, alegându-şi cu grijă cuvintele. „Dar Preşedintele Mao a fost mereu atât de mărinimos”, a ripostat mama. „L-a cruţat chiar şi pe Pu Yi. De ce nu-şi poate tolera camarazii de arme care au luptat pentru o nouă Chină alături de el? Cum poate fi atât de aspru cu ei?”

Tata i-a răspuns calm, dar apăsat: „Ce era Pu Yi? Era un criminal de război fără niciun sprijin din partea poporului. El nu ar fi putut face nimic. Dar...” A tăcut cu subînţeles şi mama a priceput: Mao nu ar fi tolerat nicio eventuală provocare. Apoi l-a întrebat: „Dar de ce noi toţi care, în definitiv, am executat ordine? Şi de ce să incrimineze pe

toţi aceşti nevinovaţi? Şi să aducă atâtea distrugeri şi suferinţe?”

Tata i-a replicat: „Poate că Preşedintele Mao simte că nu-şi poate atinge obiectivul fără să dea totul peste cap. A fost totdeauna conştiincios – şi niciodată slab de înger când a fost vorba de pierderi de vieţi omeneşti”.

După o pauză, tata a continuat: „Aceasta nu poate fi o revoluţie în niciunul din sensurile acestui termen. Pentru a obţine putere personală cu astfel de costuri din partea ţării şi a populaţiei trebuie să fie ceva greşit. De fapt, eu cred că este criminal”.

Mamei îi mirosea a dezastru. După acest raţionament, soţul ei trebuia să acţioneze. După cum era de aşteptat, el a reluat: „Voi scrie o scrisoare Preşedintele Mao”.

Mama şi-a lăsat capul în mâini. „Ce rost are?” a izbucnt ea. „Cum îţi poţi imagina că Preşedintele Mao te va asculta? De ce vrei să te distrugi – ş: pentru nimic? Nu conta pe mine că am să ţi-o duc la Peking şi de data asta!”

Tata s-a aplecat şi a sărutat-o. „Nu mă gândeam să-ţi cer asta. O voi trimite prin poştă”. Apoi i-a luat capul în mâini şi a privit-o în ochi spunându-i pe un ton disperat: „Ce altceva aş putea face? Ce alternative am? Trebuie să vorbesc. Ar putea fi de folos. Şi trebuie să o fac chiar şi numai pentru conştiinţa mea”.

„De ce este conştiinţa ta atât de importantă? I-a întrebat mama. Mai importantă decât copiii tăi? Vrei să devină negri?”

A urmat o pauză lungă. Apoi tata a spus pe un ton şovăitor: „Presupun că ar trebui să divorţezi şi să creşti copiii în convingerile tale”. S-a aşternut tăcerea între ei, mama gândindu-se că poate nu era chiar atât de hotărât să scrie scrisoarea pentru că îşi dădea seama de consecinţe. Ar fi catastrofal.

Zilele au trecut. La sfârşitul lui februarie un avion a zburat jos deasupra oraşului împrăştiind mii de bucăţi de hârtie lucioasă care au plutit din cerul cenuşiu. Aceste foi aveau tipărită copia unei scrisori datate 17 februarie semnată de Comitetul Central Militar, unitatea superioară compusă de militari de frunte. Scrisoarea le recomanda Rebelilor să renunţe la acţiunile lor violente. Deşi nu

condamna categoric Revoluţia Culturală, era limpede că se cerea oprirea ei. O colegă i-a arătat mamei manifestul. Părinţii mei au fost cuprinşi de speranţă. Poate că mareşalii Chinei, bătrâni şi foarte respectaţi, aveau de gând să intervină. Pe străzile din centrul Chengduului a avut loc o mare demonstraţie în sprijinul chemării mareşalilor.

Aceste manifestări erau rezultatul unor revolte în spatele uşilor închise la Peking. La sfârşitul lui ianuarie, Mao se adresase pentru prima oară armatei ca să-i sprijine pe Rebeli. Majoritatea şefilor militari de la vârf au fost furioşi, cu excepţia ministrului Apărării, Lin Biao. La 14 şi 16 februarie au avut loc două mitinguri prelungite cu liderii politici. Mao nu a luat parte, nici Lin Biao. Adunarea a fost prezidă de Chu Enlai. Mareşalii şi-au unit forţele cu membrii Politbiroului care nu fuseseră încă epuraţi. Aceşti mareşali fuseseră comandanţii armatei comuniste, erau veteranii Marşului cel Lung şi eroi ai revoluţiei. Ei au condamnat Revoluţia Culturală pentru că persecutase oamenii nevinovaţi şi destabilizase ţara. Unul dintre vicepremieri, Tan Zhenlin, a izbucnit furibund: „L-am urmat pe Preşedintele Mao toată viaţa mea. Dar acum nu-l mai urmez!” Imediat după aceste mitinguri, mareşalii au început să ia măsuri pentru a opri violenţele. Pentru că în Sichuan situaţia era deosebit de periculoasă, au emis scrisoarea din 17 februarie special pentru această provincie.

Chu Enlai a declinat însă propunerea să se alăture majorităţii şi a rămas cu Mao. Cultul personalităţii îl înzestrase pe Mao cu o putere demonică. Sancţiunea împotriva opoziţiei a fost rapidă. Mao a organizat atacuri împotriva membrilor disidenţi ai Politbiroului şi a comandanţilor militari, cu razii la domiciliile lor şi cu violente mitinguri de demascare. Atunci când Mao a dat semnalul să fie pedepsiţi mareşalii, nu a ridicat niciun deget în sprijinul lor.

Această singură încercare, de altfel slabă, de a-i rezista lui Mao şi Revoluţiei Culturale a fost numită „curentul de opoziţie din februarie”. Regimul a dat informaţii selective despre el pentru a genera şi mai multă violenţă împotriva „adepţilor căii capitaliste”.

Mitingurile din februarie au reprezentat un moment de cotitură pentru Mao. El şi-a dat seama că practic toată lumea era împotriva politicii sale. Decizia a constat într-o totală despărţire de partid, din care n-a mai păstrat decât numele. Politbiroul a fost efectiv înlocuit de Autoritatea Revoluţiei Culturale. Lin Biao a început să epureze comandanţii loiali mareşalilor, iar rolul Comitetului Militar Central a fost luat de biroul său personal pe care îl controla prin soţia sa. Clica lui Mao era acum ca o curte medievală, structurată în jurul soţiilor, verilor şi curtenilor linguşitori. Mao a trimis delegaţi în provincii ca să organizeze „comitete revoluţionare" care urmau să devină noile instrumente ale puterii sale personale, înlocuind sistemul de partid până la membrii de rând.

În Sichuan, delegaţii lui Mao s-au nimerit să fie vechile cunoştinţe ale părinţilor mei, familia Ting. După ce familia mea a părăsit Yibinul, cei doi Ting au pus practic stăpânire pe întreaga regiune. Dl Ting a devenit secretarul partidului, dna Ting, şeful pe linie de partid al oraşului Yibin, capitala Sichuanului.

Cuplul Ting şi-au folosit poziţiile ca să declanşeze persecuţii interminabile şi vendete personale. Una din aceasta l-a lovit pe tânărul care fusese garda ei de corp din anii 1950. Ea încercase în mai multe rânduri să-l seducă, iar într-o zi plângându-se că are dureri de stomac, i-a cerut acestuia să-i facă masaj pe abdomen. Apoi i-a luat mâna şi i-a dus-o spre sexul ei. Băiatul şi-a retras imediat mâna şi a plecat. Dl Ting l-a acuzat că a încercat s-o violeze şi a obţinut împotriva lui o condamnare de trei ani într-un lagăr de muncă.

O scrisoare anonimă în care se povestea întreaga afacere a ajuns la Comitetul de Partid din Sichuan, care a dispus o anchetă. Fiind chiar ei pârâţi, cei doi Ting n-ar fi trebuit să ia cunoştinţă de scrisoare, dar un amic de-al lor le-a arătat-o. Au reuşit să obţină de la fiecare membru al guvernului din Yibin câte ceva scris, ca să poată identifica scrisul. N-au reuşit să afle autorul anonimei, dar nici ancheta n-a dus la vreun rezultat.

La Yibin, atât oficialităţile, cât şi oameni de rând erau îngroziţi de cei doi Ting. Campaniile politice şi sistemul de

cote le ofereau tot felul de ocazii să persecute oamenii.

În 1959, cuplul Ting s-au debarasat de guvernatorul Yibinului, omul care-i urmase tatălui meu în 1953. Acesta era un veteran al Marşului cel Lung şi se bucura de popularitate, iar asta stârnise invidia celor doi. Guvernatorul era supranumit „Sandaua de paie Li” deoarece purta în permanenţă sandale ţărăneşti – un semn că nu voia să se despartă de originea sa şi de legătura cu pământul. De fapt, în timpul Marelui Salt înainte a dovedit puţină râvnă în a forţa ţăranii să producă oţel, iar în 1959 şi-a ridicat glasul vorbind despre foamete. Cei doi Ting l-au denunţat ca „oportunist de dreapta” şi l-au retrogradat în poziţia de agent de achiziţii pentru cantina unei fabrici de bere. A murit în timpul foametei, deşi slujba cea nouă i-a oferit ocazia să-şi umple stomacul mai bine decât oricine. La autopsie s-a constatat că avea în stomac doar paie. Rămăsese un om cinstit până la moarte.

Un alt caz, tot din 1959, se referea la un doctor pe care cuplul Ting l-a condamnat ca duşman de clasă, deoarece pusese diagnosticuri reale pentru victimele foametei, iar foametea nu putea fi invocată oficial.

Au mai fost zeci de cazuri asemănătoare, atât de multe încât oamenii şi-au riscat viaţa scriind autorităţilor regionale pentru a-i denunţa pe cei doi Ting. În 1962, când moderaţii au obţinut majoritatea în guvernul central, au lansat o anchetă pe plan naţional privind campaniile anterioare şi au fost reabilitate multe victime. Guvernul din Sichuan a format o comisie pentru a-i cerceta pe soţii Ting, care au fost găsiţi vinovaţi de abuz de putere. Au fost arestaţi şi trimişi la închisoare, iar în 1965, Secretarul General Deng Xiaoping a semnat ordinul prin care au fost excluşi din partid.

Când s-a declanşat Revoluţia Culturală, soţii Ting au reuşit să scape şi s-au refugiat la Peking, unde au făcut apel la Autoritatea Revoluţiei Culturale. S-au prezentat acolo ca nişte eroi care susţinuseră „lupta de clasă” atitudine care, au pretins ei, le-au atras persecuţiile autorităţilor de partid. Mama s-a ciocnit de ei odată la biroul de reclamaţii. Ei au întâmpinat-o cu căldură şi i-au cerut adresa din Peking, pe care mama a refuzat să le-o dea.

Soţii Ting s-au dat bine pe lângă Chen Boda, unul din liderii Autorităţii Revoluţiei Culturale şi fostul şef al tatei din vremea când activa la Yan'an. Prin intermediul lui, au fost primiţi de Madam Mao care i-a recunoscut pe dată ca fiind spirite înrudite. Motivaţia Revoluţiei Culturale era, pentru Madam Mao, legată mai puţin de politică, cât de răzbunări personale, unele dintre cele mai meschine. Ea s-a aflat îndărătul persecuţiilor la care fusese supusă dna Liu Shaogi deoarece, aşa cum declarase personal Gărzilor Roşii, era furioasă că dna Liu îl însoţea în străinătate pe soţul ei, preşedintele. Mao a călătorit în afara graniţelor doar de două ori, de ambele dăţi în Rusia şi niciodată cu Madam Mao. Ceea ce o incrimina şi mai mult pe dna Liu era faptul că fusese văzută purtând haine elegante şi bijuterii interzise în China austeră a lui Mao. Dna Liu a fost acuzată că era agentă CIA şi a fost aruncată în închisoare scăpând astfel cu viaţă.

Cu ani în urmă, mai precis în anii '30, înainte să-l fi întâlnit pe Mao, Madam Mao era o actriţă de mâna a doua la Shanghai, neluată în seamă de intelectualii din oraş. Unii erau lideri comunişti din ilegalitate iar, după 1949, au devenit figuri de frunte în Departamentul Central al Afacerilor Publice. În parte pentru a se răzbuna de umilinţele reale sau imaginare la care fusese supusă cu treizeci de ani în urmă la Shanghai, Madam Mao a dus la extrem fixaţia, de a descoperi elemente „anti-Preşedintele Mao, antisocialiste" în munca tuturor. Atunci când Mao s-a retras în timpul foametei, ea s-a apropiat mai mult de el, turnându-i în ureche tot felul de veşti otrăvite. Pentru a-şi înfrânge duşmanii, ea a condamnat întregul sistem, adică Departamentele de Afaceri Publice din toată ţara.

S-a răzbunat şi pe actorii şi actriţele din Shanghai pe care le invidia. O actriţă numită Wang Ying jucase un rol pe care şi-l dorise Madam Mao. Treizeci de ani mai târziu, în 1966, Madam Mao a băgat-o în închisoare pe viaţă împreună cu soţul ei. Wang Ying s-a sinucis în închisoare în 1974.

O altă actriţă celebră, Sun Wei-shi, apăruse cu zeci de ani înainte de Madam Mao într-o piesă în teatrul din Yan'an în prezenţa lui Mao. Se pare că performanţa ei fusese strălucită şi a devenit o figură foarte populară printre

conducătorii de la vârf, printre care şi Mao. Fiind fiica adoptivă a lui Chu Enlai, ea n-a considerat că trebuia s-o linguşească pe Madam Mao. În 1968, Madam Mao a dispus ca ea şi fratele ei să fie arestaţi şi torturaţi până şi-au dat duhul. Nici puterea lui Chu Enlai nu a reuşit să o protejeze.

Răzbunările lui Madam Mao au devenit cunoscute populaţiei, prin sistemul telefonului fără fir, iar caracterul ei abject s-a dezvăluit în cuvântările ei reproduse la gazetele de perete. Avea să fie detestată de toată lumea, dar la începutul lui 1967, fărădelegile ei erau încă puţin cunoscute.

Madam Mao şi soţii Ting făceau parte din aceeaşi specie, care în China lui Mao purta denumirea de *zheng-ren,* „oameni care persecutau personajele sus-puse”. Perseverenţa neobosită cu care se angajau în persecuţii, metodele sângeroase pe care le utilizau erau de-a dreptul oribile. În martie 1967, un document semnat de Mao anunţa că soţii Ting fuseseră reabilitaţi şi împuterniciţi să organizeze Comitetul Revoluţionar din Sichuan.

A fost creată întâi o autoritate tranzitorie numită Comitetul Revoluţionar Pregătitor din Sichuan, compus din doi generali – comisarul şef politic, comandantul Regiunii Militare Chengdu (una din cele opt regiuni militare ale Chinei) şi soţii Ting. Mao decretase ca fiecare Comitet Revoluţionar să aibă trei componente: armata locală, reprezentanţii Rebelilor şi „oficialităţi revoluţionare”. Ultimii trebuiau aleşi din foste oficialităţi şi erau la discreţia familiei Ting, care conduceau de fapt comitetul.

Pe la sfârşitul lunii martie 1967, soţii Ting au venit să-l viziteze pe tatăl meu. Voiau să-l includă în Comitet. Tata se bucura de un prestigiu enorm printre colegii săi, fiind recunoscut drept cinstit şi corect. Chiar şi cei doi Ting îi apreciau calităţile, mai cu seamă că ştiau că, în perioada lor de dizgraţie, tatăl meu nu adăugase şi propriile lui denunţuri aşa cum făcuseră alţii. În plus, aveau nevoie de cineva cu capacităţile lui.

Tata i-a primit aşa cum cerea curtoazia, dar bunica a fost entuziasmată. Auzise puţine lucruri despre vendetele lor şi îi era recunoscătoare dnei Ting fiindcă autorizase preţioasele medicamente americane care o vindecaseră pe

mama de TBC când era însărcinată cu mine.

După ce oaspeţii au intrat în biroul tatei, bunica a frământat repede un aluat şi în curând s-a auzit melodia ritmică a tocătorului de carne. A tocat carne de porc, a adăugat o legătură de arpagic, mirodenii asortate şi a turnat ulei de rapiţă fierbinte peste boiaua de ardei iute pentru sosul găluştelor care reprezentau masa tradiţională de bun venit.

În biroul tatei, soţii Ting l-au informat despre reabilitarea lor şi despre noul lor statut. I-au mai spus şi că fuseseră în departamentul lui, unde Rebelii le-au adus la cunoştinţă necazul în care se vârâse singur. Cu toate acestea, au spus ei, tata le-a fost mereu simpatic şi l-au plăcut în anii petrecuţi la Yibin, aveau încă respect pentru el şi voiau să colaboreze din nou cu ei. I-au promis că toate cuvintele şi actele incriminante pe care le spusese şi făcuse vor fi uitate dacă va coopera. Nu numai asta, dar avea şanse să se ridice din nou în noua structură de putere, preluând sarcina tuturor problemelor culturale din Sichuan, de exemplu. L-au făcut să înţeleagă că era o ofertă pe care nu-şi putea permite s-o refuze.

Tatăl meu auzise despre numirea soţilor Ting de la mama care citise pe anunţurile afişate pe ziduri. La vremea aceea, i-a spus mamei: „Nu trebuie să credem în zvonuri. Este de-a dreptul imposibil!” I se părea incredibil să vadă acest cuplu cocoţat în poziţii vitale de Mao însuşi.

Acum a încercat să-şi ascundă dezgustul: „îmi pare rău, nu pot accepta oferta voastră”.

Dna Ting a ripostat: „Noi îţi facem o mare favoare. Alţii ne-ar fi rugat în genunchi. Îţi dai seama în ce situaţie nefericită eşti şi cine suntem noi acum?”

Tata a simţit cum îl cuprinde furia: „Orice aş fi spus şi făcut răspund de tot. Nu vreau să mă amestec cu voi”. În schimbul aprins de cuvinte care a urmat, a mai spus că el considera pedepsirea lor justă şi că n-ar fi trebuit niciodată să li se încredinţeze slujbe importante. Uimiţi, i-au spus să aibă grijă ce vorbeşte: chiar Preşedintele Mao în persoană îi reabilitase şi îi numise „persoane oficiale de încredere”.

Furia tatălui meu a izbucnit. „Dar Preşedintele Mao nu putea şti tot ce aţi făcut. Ce fel de «persoane oficiale de

încredere» sunteţi voi? Aţi comis greşeli de neiertat”. S-a abţinut să nu pronunţe „crime”.

„Cum îndrăzneşti să pui la îndoială cuvintele Preşedintelui Mao?” a exclamat dna Ting. „Comandantul adjunct Lin Biao a spus că fiecare cuvânt rostit de Preşedintele Mao este un adevăr universal absolut şi fiecare cuvânt valorează cât zeci de mii de cuvinte!”

„Dacă un cuvânt înseamnă un cuvânt, a spus tata, este deja suprema realizare a unui om. Nu este omeneşte posibil ca un cuvânt să însemne zece mii. Comandantul adjunct Lin Biao a vorbit metaforic şi vorbele lui nu trebuie luate literal”.

Soţii Ting nu-şi puteau crede urechilor, aşa cum au povestit mai târziu. L-au prevenit pe tata că modul lui de gândire, de exprimare şi de comportament era împotriva Revoluţiei Culturale, care era condusă de Preşedintele Mao. Tata le-a ripostat că ar dori să aibă şansa de a dezbate toate aceste probleme cu Preşedintele Mao. Dar spusele lui erau atât de sinucigaşe încât cuplul Ting a rămas fără cuvinte. După câteva clipe de tăcere, s-au ridicat să plece.

Bunica a auzit nişte paşi grăbiţi şi a ieşit din bucătărie cu mâinile pline de făina în care cufundase găluştile. S-a izbit de dna Ting şi i-a poftit la dejun. Ting a ignorat-o, a ieşit din apartament şi a tropăit pe scări în jos. Ajunsă pe palier, s-a întors şi i s-a adresat furioasă tatălui meu, care ieşise odată cu ei. „Eşti nebun? Te întreb pentru ultima oară: Tot vrei să refuzi ajutorul meu? îţi dai seama că acum îţi pot face orice?”

„Nu vreau să am de-a face cu voi”, a spus tata. „Voi şi cu mine suntem două specii diferite”.

Lăsând-o pe bunica surprinsă şi speriată în capul scărilor, tata s-a întors în biroul său. A ieşit aproape imediat ducând o bucată de calcar în baie, a lăsat să cadă câteva picături de apă pe piatră şi s-a întors gânditor în birou. Apoi s-a aşezat la birou şi a început să macine un baton de cerneală pe piatră, formând un lichid negru, gros. A întins în faţa lui o foaie de hârtie. În scurt timp a terminat a doua scrisoare către Mao. O începuse astfel: „Preşedinte Mao, fac apel la dumneavoastră, ca de la comunist la comunist, să opriţi Revoluţia Culturală”. A continuat cu descrierea dezastrelor

în care azvârlise China. Scrisoarea s-a terminat cu cuvintele: „îmi este teamă că cel mai rău pentru Partidul nostru şi pentru ţara noastră este să li se dea putere asupra a zeci de milioane de vieţi unor oameni ca Liu Jie-ting şi Zhang Xi-Ting”.

Pe plic a scris: „Către Preşedintele Mao. Peking” şi a dus scrisoarea la oficiul poştal de la capătul străzii. A trimis-o recomandată, par avion. Funcţionarul din spatele ghişeului a luat scrisoarea, a privit-o, păstrând o figură total lipsită de expresie. Apoi tatăl meu s-a întors acasă – şi a aşteptat.

20

„Nu vreau să-mi vând sufletul”.
Tatăl meu este arestat (1967-1968)

În după-amiaza celei de-a treia zi după expedierea scrisorii lui Mao s-au auzit bătăi în uşa apartamentului şi mama a deschis. Au intrat trei bărbaţi, purtând aceeaşi îmbrăcăminte albastră; tata îl ştia pe unul din ei: fusese îngrijitor în departamentul lui şi, în prezent, era un militant rebel. Un altul, un bărbat înalt cu furunculi pe faţa lui uscată, l-a informat că erau Rebeli de la poliţie şi că veniseră să-l aresteze, ca pe „un contrarevoluţionar care îl atacă pe Preşedintele Mao şi Revoluţia Culturală”. Apoi, împreună cu cel de-al treilea bărbat, mai scurt şi mai solid, l-au prins pe tatăl meu de braţe şi i-au făcut semn să pornească.

Nu au arătat niciun act de identitate, nici măcar un mandat de arestare. Nu era însă nicio îndoială: erau poliţişti rebeli în haine civile, iar autoritatea lor era de netăgăduit, deoarece erau însoţiţi de un rebel din departamentul tatălui meu.

Deşi nu menţionaseră scrisoarea tatălui meu către Mao, tata şi-a dat seama că fusese interceptată, ceea ce era inevitabil. Ştiuse că va fi arestat, deoarece nu numai că pusese pe hârtie blasfemia, dar acum exista şi o autoritate – soţii Ting – care să şi pună în practică arestarea lui. Chiar şi aşa, tata dorise să se folosească de singura şansă pe care o avea, fie ea şi slabă. Era tăcut şi tensionat, dar n-a protestat. Pe când părăsea apartamentul, s-a oprit o clipă şi i-a spus încet mamei: „Să nu porţi pică Partidului nostru. Să ai încredere că îşi va corecta greşelile, oricât de grave ar fi ele. Divorţează şi transmite-le copiilor toată dragostea mea. Dar nu-i alarma”.

Când am ajuns acasă, în acea după-amiază, nu i-am mai găsit pe niciunul din părinţii mei. Bunica mi-a spus că mama plecase la Peking ca să depună un apel pentru tata, care fusese luat de Rebelii din departamentul lui. Ea n-a

pronunţat cuvântul „poliţie”, pentru că ar fi fost prea înspăimântător, mai dezastruos şi mai definitiv decât reţinerea de către Rebeli.

Am dat fuga la departamentul tatălui meu să întreb unde este. N-am primit niciun răspuns în afară de ţipete între care se distingeau mai ales ale dnei Shau: „Trebuie să o rupi definitiv cu tac-to care este un adept al căii capitaliste” şi „Oriunde ar fi, o merită”. Abia am putut să-mi reţin lacrimi de furie. Îi uram din tot sufletul pe adulţii ăia, chipurile inteligenţi. Nu aveau de ce să fie atât de neiertători, atât de brutali. O privire mai blândă, un ton mai amabil ar fi fost perfect posibile, chiar şi în acele zile.

Din acel moment am început să-mi schimb modul de a-i judeca pe chinezi, împărţindu-i în două categorii: umani şi inumani. A fost nevoie de o bulversare ca Revoluţia Culturală pentru a scoate la iveală din străfundul sufletelor aceste caracteristici, indiferent dacă erau Gărzi Roşii adolescente, Rebeli adulţi sau adepţi ai căii capitaliste.

Între timp, mama aştepta la gară trenul care avea s-o ducă pentru a doua oară la Peking. Se simţea mult mai descurajată acum decât cu şase luni înainte. Atunci mai exista o şansă să aibă parte de o judecată dreaptă, dar acum avea puţine speranţe. Totuşi, mama nu s-a lăsat învinsă de disperare, era hotărâtă să lupte.

Decisese că singura persoană pe care trebuia să o vadă era Premierul Chu Enlai. Niciun altul nu i-ar putea ajuta. Dacă apela la oricare altul, ar fi grăbit sfârşitul soţului ei, al ei înseşi şi al întregii ei familii. Ştia că Chu era cu mult mai moderat decât Madam Mao şi decât Autoritatea Revoluţiei Culturale şi, mai ales, că avea o influenţă considerabilă asupra Rebelilor, cărora le dădea ordine aproape în fiecare zi.

Dar să ajungi să stai de vorbă cu el era la fel de greu ca încercarea de a intra în Casa Albă sau să-l vezi pe Papă singur. Chiar dacă reuşea să ajungă la Peking fără să fie prinsă, şi să nimerească la biroul de reclamaţii potrivit, nu ar fi putut spune pe cine voia să vadă, deoarece ar fi fost considerată o insultă, chiar un atac împotriva celorlalţi lideri. Spaima ei creştea şi nu avea cum să ştie dacă lipsa ei de acasă fusese deja descoperită de Rebeli. Urma să

aştepte o convocare pentru următorul miting de demascare; dar era posibilă o portiţă de scăpare, anume ca un grup de Rebeli să o creadă în mâinile altui grup.

Pe când aştepta trenul de Peking, a văzut un baner uriaş pe care scria: „Delegaţia Roşilor din Chengdu pentru Petiţii la Peking”. În jurul banerului erau adunaţi circa două sute de tineri cam de douăzeci de ani. Din celelalte banere ale lor se vedea clar că erau studenţi veniţi la Peking pentru a protesta împotriva soţilor Ting. Mai mult, banerele lor anunţau că obţinuseră o întâlnire cu Preşedintele Chu.

În comparaţie cu grupul de Rebeli rival, numit „26 August”, „Roşii Chengdu” erau relativ moderaţi. Cuplul Ting îi susţineau cu putere pe cei din „26 August”, dar „Roşii Chengdu” nu cedaseră. Puterea soţilor Ting nu fusese niciodată absolută, chiar dacă erau sprijiniţi de Mao şi de Autoritatea Revoluţiei Culturale.

La momentul respectiv, Revoluţia Culturală era dominată de lupte între diferitele grupuri de Rebeli. Această situaţie se ivise aproape imediat ce Mao le dăduse semnalul să ia puterea de la adepţii căii capitaliste; trei luni mai târziu, majoritatea liderilor Rebelilor deveniseră foarte diferiţi de oficialităţile comuniste înlăturate; erau nişte oportunişti indisciplinaţi şi nici măcar nu erau fanatici maoişti. Mao le dăduse instrucţiuni să se unească şi să împartă puterea, dar ei s-au prefăcut doar că respectă îndemnurile lui. Se atacau unii pe alţii cu citate din Mao, bătându-şi joc cu cinism de cuvintele lui evazive de „guru”; era uşor să alegi un citat care să se potrivească cu orice situaţie sau chiar cu ambele soluţii ale unei probleme. Mao îşi dădea seama că „filosofia” sa insipidă se întorcea împotriva lui, dar nu avea cum s-o corecteze fără să-şi piardă distanţa mistică faţă de supuşii săi.

Pentru a distruge facţiunea „26 August”, „Roşii Chengdu” ştiau că trebuiau să-i doboare pe soţii Ting. Cunoşteau reputaţia de răzbunători şi setea lor de putere, discutate pe larg, de unii pe şoptite şi mai pe faţă de alţii. Nici sprijinul lui Mao nu era suficient pentru ca „Roşii Chengdu” să-i accepte. Aşa că aceasta era atmosfera când „Roşii Chengdu” şi-a trimis studenţii la Peking. Chu Enlai le promisese să-i primească deoarece facţiunea lor avea

milioane de adepţi.

Mama s-a lipit de grupul de „Roşii Chengdu” când au trecut de bariera pentru controlul biletelor de pe peron, unde expresul de Peking se oprise pufăind. Tocmai încerca să se urce într-un vagon când a fost oprită de un student: „Cine eşti?” i-a strigat aceasta. Mama, care împlinise treizeci şi cinci de ani, nu prea arăta a studentă. „Nu eşti una de-a noastră. Dă-te jos!”

Mama s-a prins zdravăn de mânerul de la uşa compartimentului: „Merg şi eu la Peking ca să fac apel împotriva soţilor Ting!” a răspuns ea „Le ştiu trecutul”. Băiatul a privit-o neîncrezător. Dar din spatele lui două voci, una de bărbat şi alta de femeie, au sărit în ajutorul ei: „Las-o să intre! Să auzim ce are de spus!”

Mama s-a înghesuit în compartiment şi a fost aşezată între cei doi, care s-au prezentat ca fiind din conducerea organizaţiei, „Roşii Chengdu”. Bărbatul se numea Yong, iar femeia Yan şi erau amândoi studenţi la Universitatea din Chengdu.

Din cele spuse de ei, mama şi-a dat seama că nu ştiau prea multe despre soţii Ting. Ea le-a povestit tot ce-şi amintea despre multele cazuri de persecuţie în Yibin, înainte de Revoluţia Culturală, despre încercarea dnei Ting de a-l seduce pe tatăl meu în 1953, despre vizita recentă a cuplului la tatăl meu şi despre refuzul lui de a colabora cu ei. Le-a mai spus că cei doi Ting l-au arestat pe tata fiindcă îi scrisese Preşedintelui Mao să nu le aprobe numirea în calitate de noi lideri ai Sichuanului.

Yan şi Yong i-au promis mamei s-o ia la întrevederea lor cu Chu Enlai. Toată noaptea, mama a rămas trează ca să se gândească ce avea de spus şi cum i se va adresa.

La sosirea delegaţiei în Gara Peking, îi aştepta un reprezentant al premierului, care i-a dus la casa de oaspeţi a guvernului şi le-a spus că Chu îi va primi în seara următoare.

A doua zi, în timp ce studenţii erau în oraş, mama şi-a pregătit petiţia scrisă către Chu. Era posibil să nu aibă şansa de a-i vorbi şi era mai bine să aştearnă pe hârtie tot ce avea de spus. La 9 seara a mers cu studenţii în Marea Sală a Poporului în partea de vest a Pieţei Tiananmen.

Întâlnirea avea loc în Camera Sichuan pe care tata o decorase în 1959. Studenţii s-au grupat într-un arc de cerc în faţa premierului. S-a stat şi pe jos, deoarece nu erau suficiente scaune. Mama s-a aşezat în rândul din spate.

Îşi dădea seama că luarea ei de cuvânt trebuia să fie succintă şi eficientă şi a tot repetat-o în minte în vreme întâlnirea ce se desfăşura. Era prea preocupată de cuvântarea ei pentru a auzi ce spuneau studenţii, a reţinut doar cum reacţiona premierul, care dădea din când în când din cap, fără să manifeste o aprobare sau un dezacord. El doar asculta, făcând câte o remarcă generală de genul, „urmându-l pe Preşedintele Mao” sau „necesitatea de a se uni”. Un asistent lua notiţe.

Deodată l-a auzit pe premier spunând, ca o concluzie: „Mai e ceva?” S-a ridicat brusc: „Eu am ceva de spus”.

Chu şi-a ridicat privirea. Mama nu avea înfăţişare de studentă. „Cine eşti dumneata?” a întrebat-o el. Mama şi-a spus numele şi poziţia şi a continuat. „Soţul meu a fost arestat sub învinuirea de contrarevoluţionar. Sunt aici ca să cer să i se facă dreptate”. A spus apoi numele şi poziţia tatei.

Privirea lui Chu a devenit interesată. Tatăl meu avea o poziţie importantă. „Studenţii pot pleca”, a spus el, „Voi vorbi cu tine în particular”.

Mama dorea mai mult decât orice să rămână cu Chu între patru ochi, dar s-a hotărât pe loc să sacrifice această şansă pentru un obiectiv mai important. „Domnule premier, aş prefera ca studenţii să rămână pentru a fi martorii mei”. În acelaşi timp, a înmânat petiţia ei studentului din faţă care a trecut-o lui Chu.

Premierul a încuviinţat. „În regulă. Dă-i drumul”.

Succint, dar foarte limpede, mama i-a spus cum tata fusese arestat pentru ce scrisese într-o scrisoare adresată Preşedintelui Mao. Tatăl meu nu fusese de acord cu numirea soţilor Ting în calitate de noi lideri în Sichuan, din cauza abuzurilor de putere la care se dedaseră în Yibin şi la care ea asistase personal. În afară de aceasta, ea a spus pe scurt: „Scrisoarea soţului meu conţine şi greşeli grave cu privire la Revoluţia Culturală”.

Mama cântărise cu multă grijă cum trebuia să formuleze

acest din urmă punct. Trebuia să-l redea corect lui Chu, dar nu putea să repete exact cuvintele tatălui meu de teama Rebelilor. Trebuia să rămână la termeni cât mai abstracţi posibil. „Soţul meu avea unele păreri eronate, dar nu şi le-a făcut cunoscute public. El a urmat documentele Partidului Comunist şi şi-a descărcat sufletul Preşedintelui Mao. Potrivit documentelor de partid, aceasta reprezintă dreptul legitim al unui membru de partid şi nu putea fi folosit ca un motiv pentru arestarea sa. Eu am venit aici să fac apel ca să se aplice justiţia în cazul său".

Când privirile mamei s-au întâlnit cu ale lui Chu Enlai, şi-a dat seama că el înţelesese pe deplin conţinutul scrisorii tatei şi dificultatea ei de a-l dezvălui. Chu a aruncat o privire spre petiţia mamei, apoi s-a întors către un asistent din spatele său şi i-a şoptit ceva. În sală era o tăcere mormântală şi toţi ochii erau fixaţi pe premier.

Un asistent i-a înmânat lui Chu câteva foi de hârtie cu antetul Consiliului de Stat (cabinetul). Chu a început să scrie în felul său chinuit – braţul drept îi fusese rupt cu ani în urmă când căzuse de pe cal la Yan'an. După ce a terminat de scris, a dat hârtia asistentului care i-a dat citire cu voce tare.

„Unu: în calitate de membru al Partidului Comunist, Chang Shou-yu are dreptul să scrie conducerii de partid. Orice greşeli grave conţine scrisoarea, nu poate fi folosită pentru a-l acuza că este contrarevoluţionar.

Doi: în calitate de Director Adjunct al Departamentului de Afaceri Publice din Provincia Sichuan, Chang Shou-yu trebuie să se supună anchetelor şi criticilor poporului.

Trei: Orice decizie finală cu privire la Chang Shou-yu trebuie să aştepte sfârşitul Revoluţiei Culturale. Chu Enlai".

Mama a rămas mută de bucurie. Nota nu era adresată noilor lideri din Sichuan, cum ar fi fost cazul în mod normal, aşa că nu era obligată să le-o dea lor sau oricui altuia. Intenţia lui Chu fusese să i-o dea ei ca s-o păstreze şi s-o arate când şi cui s-ar dovedi folositoare.

Yan şi Yong şedeau în stânga mamei. Când s-a aşezat i-a văzut că erau şi ei tare bucuroşi.

Două zile mai târziu a luat trenul înapoi spre Chengdu stând tot timpul lângă Yan şi Yong, de parcă s-ar fi temut ca

soţii Ting să nu afle de scrisoarea lui Chu şi să nu-şi trimită călăii să i-o ia, şi pe ea odată cu scrisoarea. Dar şi noii ei prieteni gândeau că era vital să nu se despartă de ea: „în cazul în care «26 august» ar avea de gând să te răpească”. Au insistat să o însoţească până în apartamentul nostru. Bunica le-a oferit clătite umplute cu carne pe care le-au devorat într-o clipită.

Eu m-am împrietenit numaidecât cu Yan şi Yong. Deşi Rebeli, erau atât de drăguţi, de prietenoşi şi de calzi faţă de familia mea! Era de necrezut. Mi-am dat seama de cum i-am văzut că erau îndrăgostiţi: din felul în care se priveau, din felul cum se tachinau şi se atingeau, ceea ce era foarte neobişnuit în public. Am auzit-o pe bunica şoptindu-i mamei că ar fi drăguţ să le dea nişte cadouri de nuntă. Mama a sfătuit-o să nu facă asta pentru că tinerii ar intra în necaz dacă s-ar afla. Să primeşti „mită” de la un adept al căii capitaliste nu era de glumit!

Yan avea douăzeci şi patru de ani şi era în anul trei la contabilitate, la Universitatea din Chengdu. Avea un chip vioi şi expresiv acoperit însă de o pereche de ochelari cu rame groase. Râdea adesea aruncându-şi capul pe spate, un râs care-ţi încălzea inima şi te binedispunea. În China acelor ani, îmbrăcămintea standard pentru bărbaţi, femei şi copii era compusă din pantaloni şi jachetă bleumarin sau gri; nu era permis nimic înflorat. Şi totuşi, multe femei reuşeau să-şi poarte uniforma imprimându-i o oarecare feminitate. Dar nu era cazul lui Yan. Ea arăta întotdeauna de parcă s-ar fi încheiat strâmb şi n-ar fi nimerit nasturii. Părul şi-l purta scurt şi legat la spate într-o coadă neglijentă. Nici măcar faptul că era îndrăgostită n-o făcea mai preocupată de felul cum arăta.

Yong însă părea mai conştient de moda zilei. Purta o pereche de sandale de paie puse în valoare de pantalonii suflecaţi pe picior. Sandalele de paie erau la modă printre studenţi, întrucât era o încălţăminte specific ţărănească. Yong părea un tip extrem de inteligent şi sensibil. Eram fascinată de el.

După o masă plină de voie bună Yan şi Yong şi-au luat rămas-bun de la noi. Mama i-a condus până jos şi ei i-au şoptit să aibă grijă ca biletul lui Chu Enlai să fie pus într-un

loc sigur. Mama nu ne-a spus nimic, mie şi fraţilor mei, despre întâlnirea ei cu Chu.

În seara aceea, mama s-a dus să se întâlnească cu un vechi coleg căruia i-a arătat scrisoarea lui Chu. Chen Mo, colegul ei, lucrase cu părinţii mei la Yibin la începutul anilor ’50 şi se înţelesese bine cu ei. El reuşise şi să menţină o relaţie bună cu soţii Ting, iar când au fost reabilitaţi, s-a alăturat lor. Mama l-a implorat cu lacrimi în ochi ca în amintirea trecutului să o ajute să obţină eliberarea tatălui meu şi el i-a promis să vorbească cu cei doi Ting.

A mai trecut un timp şi, în aprilie, tata a revenit acasă. Am fost extrem de uşurată şi de fericită să-l revăd, dar bucuria mea s-a transformat aproape imediat în groază. În ochi îi apăruse o lumină ciudată. Nu ne-a spus unde fusese până atunci şi când a început să vorbească, abia îi înţelegeam cuvintele. N-a putut să doarmă zile şi nopţi întregi şi umbla în sus şi în jos prin apartament vorbind singur. Într-o zi a obligat întreaga familie să stea în ploaie, spunându-ne că „trebuie” să experimentăm „furtuna revoluţionară”. În altă zi, după ce şi-a încasat salariul l-a aruncat în maşina de gătit spunând că voia „să rupă cu proprietatea privată”. Îngrozitorul adevăr ne-a lovit pe toţi, tatăl meu îşi pierduse minţile. Mama a devenit ţinta principală asupra căreia s-a concentrat nebunia lui. Urla la ea, numind-o „neruşinată”, „laşă” şi acuzând-o că „îşi vinde sufletul”. Apoi, pe neaşteptate, devenea jenant de drăgăstos cu ea în faţa tuturor – spunându-i întruna cât de mult o iubea, cum devenise un soţ nevrednic şi implorând-o „iartă-mă şi întoarce-te la mine”.

În prima zi după ce revenise, o privise pe mama cu suspiciune şi o întrebase ce făcuse în lipsa lui. Ea i-a răspuns că se dusese la Peking să facă un apel pentru eliberarea lui. El a dat din cap neîncrezător şi i-a cerut să-i aducă probe. Mama s-a decis pe loc să nu-i spună de scrisoarea obţinută de la Chu Enlai. Şi-a dat seama că nu era normal şi i-a fost teamă că ar fi putut s-o dea chiar soţilor Ting dacă „Partidul” i-ar fi cerut-o. N-a putut nici să-i invoce pe Yan şi pe Yong în calitate de martori: tata ar fi spus că era greşit să colaboreze cu o facţiune a Gărzilor Roşii.

Dar el revenea în mod obsesiv la această acţiune a mamei şi în fiecare zi o supunea unui interogatoriu strâns căutând să scoată la iveală posibile inconsecvenţe şi contradicţii. Suspiciunile şi confuzia tatălui meu au sporit, şi furia pe care o manifesta faţă de mama a început să capete aspecte violente. Fraţii mei şi cu mine voiam să-i venim în ajutor mamei şi încercam să facem povestea ei cât mai convingătoare deşi nici noi nu ştiam mare lucru. Evident, când tata a început să ne pună întrebări şi nouă, totul a devenit şi mai încurcat.

Am aflat mai târziu ce se întâmplase. Cât timp tata a fost în închisoare, anchetatorii săi i-au spus întruna că va fi părăsit de mama şi de întreaga familie dacă nu îşi scria „confesiunea”.

Insistenţa pe confesiune era o practică standard. Era vital pentru distrugerea moralului să-ţi forţezi victima să-şi mărturisească „vina”. Dar tatăl meu spunea mereu că n-are ce mărturisi şi refuza să pună ceva pe hârtie.

Atunci, anchetatorii săi i-au spus că mama îl denunţase. Când a cerut permisiunea ca mama să-l viziteze, i s-a spus că i se dăduse aprobarea, dar ea refuzase pentru a dovedi că ea „trăsese o linie” între ea şi soţul ei. Când anchetatorii şi-au dat seama că tatăl meu începuse să audă voci – un semn de schizofrenie – au început să-i atragă atenţia asupra unor frânturi de conversaţie din camera alăturată, spunându-i că mama se afla acolo, dar nu voia să-l vadă decât dacă îşi scria mărturisirea. Anchetatorii îşi jucau rolul atât de bine încât tata chiar credea că a auzit vocea mamei. Moralul i s-a prăbuşit. Dar tot nu a vrut să-şi scrie confesiunea.

Când i s-a dat drumul din închisoare, unul dintre anchetatori i-a spus că i s-a permis să plece acasă pentru a fi ţinut sub observaţia soţiei sale „care a fost mandatată de partid să te urmărească”. Acasă, i s-a spus, va fi noua lui închisoare. Întrucât nu ştia care era adevăratul motiv pentru eliberarea lui subită, în starea de confuzie în care se afla, s-a agăţat de această explicaţie.

Pe de altă parte, mama nu ştia nimic din ce i se întâmplase în închisoare. Când tata a întrebat-o de ce fusese eliberat, ea nu i-a putut da un răspuns satisfăcător.

Nu numai că nu-i putea mărturisi despre biletul lui Chu Enlai, dar nici nu putea menţiona faptul că fusese să-l vadă pe Cheu Mo, care era mâna dreaptă a celor doi Ting. Tata n-ar fi tolerat ca soţia lui să se umilească pentru „a solicita o favoare” de la soţii Ting. În acest cerc vicios, atât dilema mamei, cât şi alienarea mintală a tatei au luat proporţii, hrănindu-se una din cealaltă.

Mama a încercat să obţină un tratament medical pentru tata. S-a dus la spitalul acordat vechiului guvern provincial. A încercat şi la spitalele psihiatrice, dar de îndată ce funcţionarii de la registratură auzeau numele tatălui meu, dădeau din cap explicând că nu-l puteau primi întrucât le era teamă de sancţiuni din partea autorităţilor.

Mama s-a dus atunci la grupul de Rebeli dominant din departamentul tatălui meu şi le-a solicitat să-i aprobe spitalizarea. Acesta era grupul condus de dna Shau, şi ţinut ferm în mână de soţii Ting. Dna Shau i-a spus mamei că tata s-a prefăcut bolnav mintal ca să scape de pedeapsă şi că mama îl ajuta folosindu-şi propriile ei cunoştinţe medicale (tatăl ei vitreg, dr. Xia, fusese doctor). Tatăl meu era „un câine care căzuse în apă şi trebuia biciuit şi bătut fără milă”, a spus un Rebel, citând un slogan cunoscut care elogia cruzimea Revoluţiei Culturale.

În urma instrucţiunilor primite de la soţii Ting, Rebelii l-au hăituit pe tata cu o campanie de afişe lipite pe pereţi. S-ar părea că soţii Ting îi raportaseră lui Madam Mao „cuvintele criminale” pe care le folosise tatăl meu la mitingul de demascare, în conversaţia avută cu ei şi în scrisoarea către Mao. Pe acele afişe scria că Madam Mao se ridicase în picioare şi spusese indignată: „Pentru omul care îndrăzneşte să-l atace pe Marele Conducător atât de grosolan, închisoarea, chiar pedeapsa cu moartea sunt prea blânde! Trebuie să sufere pedepse grele înainte să-l exterminăm!”

Teroarea care m-a cuprins la citirea lor a fost imensă. Madam Mao îl denunţase pe tatăl meu! Aceasta însemna cu siguranţă sfârşitul lui. Dar, în mod paradoxal, una din trăsăturile diabolice ale lui Madam Mao avea să ne fie de ajutor. Madam Mao era mai preocupată de răzbunările ei personale decât de problemele reale şi, deoarece nu-l

cunoscuse pe tatăl meu şi n-avea nimic personal să-i reproşeze, nu l-a urmărit. Noi n-aveam de unde să ştim aceasta, dar am încercat să mă mângâi cu ideea că acele cuvinte despre care mi se transmisese că sunt ale ei erau doar un zvon. În teorie, gazetele de perete erau neoficiale, deoarece erau scrise de „mase” şi nu făceau parte din presa propriu-zisă. Deşi, în fundul sufletului, ştiam că erau adevărate.

Încărcate cu veninul celor doi Ting şi cu condamnarea lui Madam Mao, mitingurile de demascare ale Rebelilor au devenit tot mai brutale, chiar dacă familia mea a fost lăsată să locuiască mai departe în apartament. Într-o zi, tata a venit acasă rănit grav la un ochi. În altă zi l-am văzut purtat pe străzi în picioare într-un camion. O pancartă uriaşă era atârnată de gâtul lui cu o sârmă subţire care-i rănea ceafa, iar braţele îi erau sucite cu brutalitate în spate. Se străduia să-şi ţină capul sus sub îmbrâncelile Rebelilor. Ceea ce mi se părea cel mai trist era indiferenţa lui faţă de durerile şi chinurile fizice. În nebunia lui, mintea părea să i se fi desprins de trup.

Acasă a rupt toate fotografiile din albumul de familie în care apăreau cei doi Ting. A ars cearşafurile şi multe haine ale familiei. A rupt picioarele scaunelor şi meselor şi le-a ars şi pe acestea.

Într-o după-amiază, mama se odihnea în patul lor, iar tata se afla în fotoliul său preferat din birou, când el s-a ridicat brusc şi s-a repezit în dormitor. Am auzit zgomotul şi ne-am repezit după el în dormitor unde l-am găsit apucând-o pe mama de gât. Am strigat şi am încercat să-l îndepărtăm. Mi se părea că voia s-o sugrume. Dar brusc i-a dat drumul şi a plecat din cameră.

Mama s-a ridicat, albă ca varul. Şi-a pus mâna pe urechea stângă. Tata o trezise pălmuind-o cu putere peste faţă. Vocea îi era slabă, dar calmă. „Nu vă faceţi griji, sunt bine”, i-a spus ea bunicii care plângea în hohote. Apoi, s-a întors către noi şi ne-a spus: „Duceţi-vă să vedeţi cum se simte tatăl vostru şi apoi mergeţi în camera voastră”. S-a rezemat de oglinda ovală încrustată în lemn de camfor care forma spătarul patului. În oglindă am văzut cum strângea perna cu mâna dreaptă. Bunica a stat toată noaptea la uşa

dormitorului părinţilor mei. Nici eu n-am putut să dorm. Ce s-ar putea întâmpla dacă tata ar ataca-o pe mama cu uşa încuiată?

Urechea stângă a mamei nu s-a mai vindecat şi nu a mai putut auzi cu ea. A realizat că era prea periculos pentru ea să rămână acasă şi s-a dus la serviciu, ca să găsească un loc unde să se mute. Rebelii de acolo au primit-o cu simpatie. I-au dat o cameră în cabana grădinarului din colţul grădinii. Era minusculă, opt picioare pe zece. Nu putea intra decât un pat şi un birou fără spaţiu între ele.

În noaptea aceea, am dormit acolo cu mama, bunica şi Xiao-fang, înghesuiţi cu toţii în pat. Nu ne puteam întinde picioarele, nu ne puteam întoarce. Hemoragiile de care suferea mama s-au înrăutăţit. Eram foarte speriate deoarece în această cameră nu aveam sobă şi nu puteam steriliza seringa şi acul şi, în consecinţă, nu-i puteam face injecţiile. În cele din urmă, am căzut ca un buştean într-un somn adânc, atât eram de obosită. Dar ştiam că nici mama, nici bunica nu au închis un ochi toată noaptea.

În următoarele câteva zile, în timp ce Jin-ming continua să locuiască cu tata, eu am rămas lângă mama ca s-o pot îngriji. În camera de alături locuia un tânăr lider Rebel din districtul mamei. Nu-l salutasem deoarece nu eram sigură că ar accepta să i se adreseze cineva din familia unui adept al căii capitaliste, dar, spre surprinderea mea, ne-a salutat foarte firesc atunci când ne-am întâlnit. A tratat-o pe mama cu deferenţă, deşi cam ţeapăn. A fost o mare uşurare pentru mine după răceala ostentativă a Rebelilor din departamentul tatei.

La câteva zile după ce ne instalasem, mama se spăla pe faţă sub streaşină în cameră nefiind loc, când vecinul nostru a venit să ne propună să schimbăm camerele. A lui era de două ori mai mare decât a noastră. Ne-am mutat în aceeaşi după-amiază. Ne-a ajutat să aducem şi un alt pat în care să ne putem odihni. Am fost foarte emoţionate.

Tânărul avea un strabism sever şi o foarte drăgălaşă prietenă, care rămânea la el peste noapte, ceea ce era de neconceput în acele vremuri. Nu părea să le pese că noi cunoşteam situaţia. Evident, adepţii căii capitaliste nu erau în situaţia de a răspândi astfel de poveşti. Când dădeam

peste ei dimineaţa, îmi zâmbeau fericiţi. Atunci mi-am dat seama că atunci când oamenii sunt fericiţi ei devin şi generoşi, şi buni.

Pe măsură ce sănătatea mamei se îmbunătăţea, m-am întors în apartament lângă tata. Locuinţa era într-o stare jalnică: ferestre sparte, bucăţi de mobilier arse şi îmbrăcăminte împrăştiată pe duşumea. Tata părea să nu observe prezenţa mea, îi devenisem indiferentă. Măsura la nesfârşit cu paşii apartamentul fără să obosească. Noaptea mă încuiam în camera mea pentru că el nu putea să doarmă şi voia să vorbească cu mine, spunând cuvinte fără sens. Deasupra uşii de la camera mea era un ochi de geam care nu putea fi încuiat. Într-o noapte m-am trezit şi l-am văzut intrând prin mica deschidere şi sărind apoi sprinten pe duşumea. Nu mi-a dat nicio atenţie. A început să ia la întâmplare piese grele de mobilier de mahon, le ridica şi le dădea drumul fără să pară că face un efort. Nebunia îi dădea agilitate şi o putere supraomeneşti. Devenise un coşmar să locuieşti cu el. De multe ori am vrut să fug înapoi la mama, dar nici nu mă înduram să-l abandonez.

M-a pălmuit adesea, ceva ce nu făcuse niciodată înainte şi atunci fugeam să mă ascund în grădina din spate, sub balconul apartamentului, în nopţile răcoroase de primăvară ascultam încordată să văd dacă e linişte deasupra mea, asta însemnând că, în sfârşit, adormise.

Într-o bună zi, i-am simţit lipsa. Cuprinsă de un presentiment rău, am fugit la uşă. Un vecin din apartamentul de deasupra noastră cobora scările. Înainte ne opream să ne salutăm, dar acum mi-a spus: „L-am văzut pe tatăl tău urcând spre acoperiş”.

Blocul nostru avea cinci etaje. Am zburat spre ultimul etaj. Pe palier, spre stânga, o ferestruică permitea accesul pe acoperişul plat al blocului de patru etaje de lângă al nostru. Acoperişul avea o balustradă de fier în jurul marginii. Pe când încercam să mă strecor prin deschizătură, l-am văzut pe tata la marginea acoperişului. Cred că l-am văzut cum îşi ridica piciorul să încalece balustrada.

„Tată”, am strigat cu o voce tremurătoare deşi mă străduiam să pară normală. Instinctul îmi spunea să nu-l alarmez.

El s-a oprit şi s-a întors spre mine: „Ce faci tu aici?”

„Te rog, vino să mă ajuţi să ies pe fereastră”.

Cumva, cred că l-am convins să se depărteze de marginea acoperişului. L-am prins de mână şi l-am condus jos pe palier. Tremuram toată. Părea că ceva îl mişcase şi o expresie aproape normală a luat locul obişnuitei lui indiferenţe sau mişcării neîncetate a ochilor. M-a adus jos pe o sofa şi a adus chiar un prosop ca să-mi şteargă lacrimile. Dar semnele normalităţii au fost de scurtă durată. Înainte să-mi fi revenit din şoc, a trebuit să fug de el, fiindcă ridicase mâna să mă lovească.

În loc să-i aprobe tatei un tratament medical, Rebelii au considerat nebunia lui un prilej de distracţie. Un serial apărea în fiecare zi la gazeta de perete cu titlul „Povestea intimă a Nebunului Chang”. Autorii lui erau din departamentul condus altădată de tatăl meu iar acum îl ridiculizau şi îşi revărsau sarcasmul asupra lui. Afişele au fost lipite la început în apropierea clădirii departamentului şi au adunat mulţimi care îşi manifestau aprecierea. M-am forţat să le citesc, deşi eram conştientă de privirile celorlalţi cititori, care ştiau cine sunt. I-am auzit murmurându-le celor care nu-mi cunoşteau identitatea. Inima îmi bătea puternic de furie şi de durere insuportabilă, dar ştiam şi că reacţiile mele vor fi raportate călăilor lui. Doream să par calmă şi să-i fac să realizeze că nu ne puteau demoraliza. Nu simţeam teamă, nici umilinţă, doar dispreţ pentru ei.

Ce i-a transformat pe oameni în monştri? Ce raţiune a avut toată această brutalitate inutilă? Atunci, în acea perioadă, devotamentul meu pentru Mao a început să pălească. Înainte, când oamenii erau persecutaţi, nu puteam fi perfect convinsă de inocenţa lor. Dar îmi cunoşteam părinţii. În mintea mea începuse să se strecoare îndoiala cu privire la infailibilitatea lui Mao, dar în acel moment, ca mulţi alţii, aruncam vina pe soţia lui şi pe Autoritatea Revoluţiei Culturale. Mao însuşi, zeul împărat, era încă de necontestat.

Urmăream degradarea mintală şi fizică a tatei cu fiecare zi ce trecea. Mama i-a cerut din nou ajutorul lui Chen Mo, care a promis să vadă ce poate face. Am aşteptat, dar nu s-a întâmplat nimic. Tăcerea lui însemna cu siguranţă că nu

reuşise să obţină de la soţii Ting aprobarea unui tratament medical pentru tata. În disperarea ei, mama s-a dus la Centrala din Chengdu a Rebelilor să-i vadă pe Yan şi Yong.

Grupul principal din Colegiul Medical Sichuan făcea parte din „Roşii Chengdu”. La acest colegiu era arondat un spital psihiatric şi printr-o intervenţie de la Centrul „Roşilor Chengdu” tata putea fi primit. Yan şi Yong mi-au arătat multă simpatie, dar nu era de-ajuns, trebuiau să-i convingă şi pe camarazii lor.

Considerentele umanitare fuseseră condamnate de Mao ca „ipocrizie burgheză” şi nu încăpea îndoială că faţă de „duşmanii de clasă” nu va exista milă. Yan şi Yong trebuiau să găsească o motivaţie politică pentru a-l putea trata pe tata. Din fericire, aveau una bună: tata era persecutat de soţii Ting. El putea oferi muniţie împotriva acestora, poate chiar putea ajuta la doborârea lor. Iar, ca o consecinţă, putea ajuta la prăbuşirea facţiunii „26 August”.

Mai era un motiv. Mao spusese că noile comitete revoluţionare trebuiau să conţină atât „oficialităţi revoluţionare”, cât şi Rebeli şi membri ai forţelor armate. Ambele facţiuni „Roşii Chengdu” şi „26 August” încercau să găsească oficialităţi care să-i reprezinte în Comitetul Revoluţionar din Sichuan. În plus, Rebelii începuseră să constate cât de complicată era politica şi ce sarcină chinuitoare era să conduci sistemul administrativ. Aveau nevoie de politicieni competenţi care să-i sfătuiască. Facţiunea „Roşii Chengdu” credeau că tatăl meu era candidatul ideal şi astfel au aprobat tratamentul medical.

Pe de altă parte, ei ştiau că tata fusese denunţat pentru vina de a fi proferat cuvinte grele împotriva lui Mao, a Revoluţiei Culturale şi a lui Madam Mao. Mao îl condamnase. Dar toate acuzele fuseseră lansate de duşmanii lor la gazete de perete în care adevărul şi minciunile se amestecau adesea. Puteau, de aceea, să le ignore.

Astfel că tatăl meu a fost admis în spitalul de boli mentale al Colegiului Medical din Sichuan. Acesta se afla în suburbiile oraşului Chengdu, înconjurat de câmpii fertile de orez. Frunzele de bambus se legănau deasupra zidurilor de cărămidă şi a porţii principale din fier. O a doua poartă izola

o curte cu gazon verde – cartierul rezidenţial al doctorilor şi surorilor. La capătul curţii nişte scări de gresie roşie duceau spre latura fără ferestre a unei clădiri de două etaje înconjurată de ziduri solide. Aceste scări constituiau singurul acces în interiorul clădirii – saloanele de psihiatrie.

Cei doi infirmieri care au venit să-l ia pe tata purtau haine obişnuite şi i-au spus că veniseră să-l ducă la un alt miting de demascare. Când s-a văzut la spital, tata s-a zbătut să scape, dar ei l-au tras până sus într-o cămăruţă goală şi au închis uşa în urma lor pentru ca mama şi cu mine să nu vedem cum îl pune într-o cămaşă de forţă. Mi se rupea inima văzând cu câtă brutalitate se purtau cu el, dar ştiam că este spre binele lui.

Medicul psihiatru, dr. Lu, avea treizeci de ani, o figură blândă şi un comportament profesionist. I-a spus mamei că îl va ţine pe tata sub observaţie timp de o săptămână înainte să se pronunţe. La sfârşitul săptămânii a pus diagnosticul de schizofrenie. Tratamentul a constat din şocuri electrice şi injecţii cu insulină pentru care trebuia să fie legat de pat ca să le suporte. După câteva zile a început să-şi recapete sănătatea psihică. Cu lacrimi în ochi, a rugat-o pe mama să intervină pe lângă doctor să-i schimbe tratamentul. „Este atât de dureros”, şi vocea l-a lăsat. „E mai rău decât moartea”. Dar dr Lu a spus că nu exista altă cale.

Următoarea dată când l-am văzut pe tata, şedea pe pat şi vorbea cu mama, cu Yan şi cu Yong, zâmbeau cu toţii, iar tata râdea chiar şi părea din nou sănătos. A trebuit să mă prefac că trebuie să merg la toaletă ca să nu-mi vadă lacrimile.

La ordinul „Roşilor Chengdu”, tata a primit o hrană substanţială şi un infirmier zi şi noapte. Yan şi Yong îl vizitau adesea aducând şi membri ai departamentului tatei care îl simpatizau şi care fuseseră la rândul lor supuşi şedinţelor de demascare de către grupul doamnei Shau. Tata îi plăcea foarte mult pe Yan şi Yong şi, deşi nu era un observator atent, şi-a dat seama că erau îndrăgostiţi şi îi tachina cu mult umor, iar eu vedeam cum le plăcea şi lor. Am simţit că, în cele din urmă, coşmarul trecuse şi tatăl meu se restabilea şi puteam face faţă împreună oricăror

dezastre.

Tratamentul a durat vreo patruzeci de zile. Pe la mijlocul lui iulie tata era din nou normal. A părăsit spitalul şi el şi cu mama au fost duşi la Universitatea din Chengdu, unde Îi s-a repartizat un apartament într-o curte separată. La intrare au fost postate gărzi din studenţi. Tatei i s-a dat un pseudonim şi i s-a spus să nu iasă în curticică în timpul zilei, pentru propria-i siguranţă. Mama aducea mâncarea de la o bucătărie specială. Yan şi Yong, ca şi liderii facţiunii „Roşii Chengdu" îl vizitau în fiecare zi şi se purtau cu el cu multă deferenţă.

I-am vizitat adesea pe părinţii mei în noua lor reşedinţă pe o bicicletă împrumutată pentru o oră pe drumurile cu gropi. Tata părea liniştit, spunea întruna cât de recunoscător le era acestor studenţi pentru că i-au permis să fie tratat.

După ce se întuneca, avea voie să iasă la aer şi făceau lungi plimbări în campusul universităţii, urmaţi de la distanţă de doi gardieni. Mergeau pe alei îngrădite de tufe de iasomie, ale căror flori împrăştiau un parfum puternic în adierea verii. Parcă trăiau într-un vis senin şi liniştit, departe de teroare şi violenţă. Ştiam că acolo era închisoarea tatei, dar doream să nu trebuiască să iasă niciodată de acolo.

În vara anului 1967, luptele între Rebeli s-au intensificat devenind un soi de război civil pe tot cuprinsul Chinei. Antagonismul dintre facţiunile Rebelilor era cu mult mai înverşunat decât presupusa lor furie împotriva adepţilor căii capitaliste, deoarece luptau pe viaţă şi pe moarte pentru putere. Kang Sheng, şeful Serviciului Secret al lui Mao şi Madam Mao conduceau Autoritatea Revoluţiei Culturale căutând să stârnească o şi mai mare animozitate, prin definirea luptei între facţiuni ca o „extindere a războiului între comunişti şi Guomindang" fără însă a specifica ce grupare era a unora şi care a altora. Autoritatea Revoluţiei Culturale a dispus armatei „să-i înarmeze pe Rebeli pentru autoapărare" fără să le spună ce facţiune anume să sprijine. Inevitabil, fiecare unitate a armatei şi-a acordat sprijinul în funcţie de preferinţe.

Forţele armate pregăteau însă deja o revoltă serioasă,

deoarece Lin Biao urmărea să-şi epureze adversarii şi să-i înlocuiască cu oamenii lui. Până la urmă, Mao şi-a dat seama că nu-şi putea permite să creeze instabilitate în armată şi l-a ţinut în frâu pe Lin Biao Cu toate acestea, nu părea să se fi decis cu privire la luptele dintre facţiunile Rebelilor. Pe de altă parte, voia ca facţiunile să se împace şi să se unească astfel încât să-şi poată stabiliza structura puterii sale personale. Pe de altă parte dădea impresia că era incapabil să-şi reprime patima lui de a lupta: în timp ce războaie sângeroase se purtau pe tot teritoriul Chinei, spunea: „Nu e un lucru rău să-i laşi pe tineri să aibă o practică în mânuirea armelor – nu am avut războaie de atât de mult timp.

În Sichuan, luptele erau foarte violente, în parte deoarece provincia era centrul industriei de armament a Chinei. Tancuri, maşini militare şi artilerie au fost luate direct din liniile de producţie şi din depozite de către amândouă părţile. O altă cauză au constituit-o soţii Ting care voiau să profite ca să-şi elimine adversarii. În Yibin se dădeau lupte violente cu puşti, grenade de mână, mortiere şi militare. Peste o sută de persoane au căzut doar în oraş. În cele din urmă facţiunea „Roşilor Chengdu” a fost obligată să abandoneze oraşul.

Mulţi locuitori au plecat în oraşul învecinat Luzhou, aflat în mâinile „Roşilor Chengdu”. Soţii Ting au trimis cinci mii de membri ai grupării „26 August” pentru a ataca oraşul, reuşind să-l captureze, omorând aproape trei sute de civili şi rănind şi mai mulţi.

La Chengdu luptele erau sporadice şi numai cei mai fanatici participau. Dar chiar şi aşa, am văzut defilări cu zeci de mii de Rebeli purtând pe străzi cadavrele însângerate ale celor ucişi în lupte şi alţi oameni trăgând cu puşca pe străzi.

În aceste circumstanţe, gruparea „Roşii Chengdu” i-au adresat tatălui meu trei solicitări: să-şi anunţe sprijinul pentru ei, să le dezvăluie tot ce ştia despre cei doi Ting şi să devină consilierul şi, în cele din urmă, reprezentantul lor în Comitetul Revoluţionar din Sichuan.

Tata a refuzat net. Le-a spus că nu putea sprijini o grupare împotriva celeilalte, nici nu le putea furniza

informaţii despre cuplul Ting, deoarece acest lucru ar putea agrava situaţia şi crea şi mai multă animozitate. Le-a mai spus că nu va reprezenta o facţiune în Comitetul Revoluţionar din Sichuan – ba chiar că nu dorea să facă parte din el deloc.

În cele din urmă, atmosfera prietenească s-a degradat. Şefii facţiunii „Roşii Chengdu” erau învrăjbiţi. Un grup spunea că nu mai întâlnise niciodată o persoană atât de incredibil de încăpăţânată şi de perversă. Tatăl meu fusese persecutat şi cât pe ce să fie ucis şi totuşi refuza să-i lase să-l răzbune. Îndrăznea să se opună puternicilor Rebeli care îi salvaseră viaţa. A refuzat oferta de a fi reabilitat şi de a reveni la putere. În furia şi exasperarea ce îi cuprinsese, unii au zbierat: „Haide să-i dăm o bătaie bună. Să-i rupem cel puţin câteva oase ca să-i dăm o lecţie!”

Dar Yan şi Yong au intervenit pentru el, ca şi alţii. „Este rar să întâlneşti un caracter ca al lui”, a spus Yong. „Nu este drept să-l pedepsim. Nu va ceda chiar dacă este omorât în bătaie. Iar să-l torturăm înseamnă să ne facem toţi de ruşine. Avem de-a face cu un bărbat cu principii”.

În pofida ameninţării cu bătaia şi cu toată recunoştinţa pentru aceşti Rebeli, tatăl meu nu şi-a putut călca principiile. Într-o noapte de la sfârşitul lui septembrie 1967, o maşină i-a adus pe amândoi acasă. Yan şi Yong nu-i mai puteau proteja. I-au însoţit pe părinţii mei până acasă, unde şi-au luat rămas-bun.

Iar părinţii mei au căzut imediat în mâinile soţilor Ting şi al grupului dnei Shau. Soţii Ting au anunţat că de atitudinea membrilor conducerii faţă de tatăl meu va depinde viitorul lor. Dnei Shau i se promisese o slujbă echivalentă cu cea avută de tatăl meu în „viitorul Comitet Revoluţionar din Schuan, cu condiţia ca tata să fie distrus definitiv”. Iar cei care îi arătaseră simpatie tatei au fost şi ei condamnaţi.

Doi oameni din grupul dnei Shau a venit într-o zi la noi ca să-l ia pe tata pentru un „miting”. Mai târziu au revenit şi ne-au spus mie şi fraţilor mei să ne duceam la departamentul lui ca să-l aducem înapoi.

L-am găsit rezemat de un zid în curtea departamentului, într-o poziţie care dovedea eforturile de a se ţine în picioare. Faţa îi era umflată şi avea pete albăstrui şi negre.

Capul îi fusese ras pe jumătate cu brutalitate.

Nu avusese loc niciun miting de demascare. După ce ajunsese la birou, fusese aruncat într-o cămăruţă unde şase voinici necunoscuţi au început să-l lucreze. L-au lovit, au dat cu picioarele în el, în partea de jos a trupului, în special în organele genitale. L-au forţat să înghită apă, i-au turnat şi pe nas şi apoi l-au călcat pe stomac, ca să-i scoată apa, sânge şi excremente. Tatăl meu a leşinat.

Când şi-a revenit, torţionarii lui dispăruseră. Tatei îi era cumplit de sete. S-a târât afară din încăpere şi a băut dintr-o băltoacă din curte, a încercat să se ridice, dar nu se putea ţine pe picioare. Membrii grupului dnei Shau erau în curte, dar niciunul n-a ridicat un deget ca să-l ajute.

Mardeiaşii proveneau din facţiunea „26 August” din Chonging, situat la circa o sută cincizeci de mile de Chengdu. Avuseseră lupte grele acolo şi un tir susţinut de artilerie peste Yangtze. „26 August” a fost gonită din oraş şi mulţi membri au fugit în Chengdu unde unii au fost găzduiţi în complexul nostru. Erau cu toţii neliniştiţi şi frustraţi şi îi spuneau dnei Shau că „îi mâncau pumnii să termine cu viaţa vegetariană şi să guste ceva sânge şi carne vie”. Şi le-a fost oferit tatăl meu.

În noaptea aceea, tata, care nu gemuse niciodată după bătăile suferite, a strigat din cauza durerii insuportabile. În dimineaţa următoare, fratele meu Jin-ming, în vârstă de paisprezece ani, a dat fuga la bucătăria campusului de îndată ce s-a deschis pentru a împrumuta un cărucior cu care să-l ducă la spital. Xiao-hei, care avea atunci treisprezece ani, a adus un foarfece şi i-a tăiat tatei şi restul de păr. Când şi-a văzut capul complet chel în oglindă, tata a zâmbit trist: „Ce bine. În felul ăsta nu-mi voi mai face griji că mă vor trage de păr data viitoare la mitingul de demascare”.

L-am urcat pe tata în cărucior şi l-am împins până la un spital ortopedic apropiat. De data aceasta n-am mai avut nevoie de autorizaţie deoarece suferinţele lui nu mai erau de ordin mental. Bolile mentale alcătuiau o sferă foarte sensibilă. Oasele nu aveau culoare ideologică, iar doctorul a fost foarte atent şi cald. Când l-am văzut cu câtă delicateţe îl atingea pe tata mi s-a pus un nod în gât. Văzusem mereu

lovituri, bătăi, îmbrânceli şi foarte puţină blândeţe.

Doctorul ne-a spus că avea două coaste rupte, dar nu putea rămâne în spital. Pentru aceasta avea nevoie de o autorizaţie. Şi, în plus, erau prea multe cazuri grave pentru a i se putea face un loc. Spitalul era plin de răniţi în urma mitingurilor de demascare şi a luptelor dintre facţiuni. Am zărit un tânăr întins pe o targă cu o treime din cap lipsă. Însoţitorul lui ne-a spus că fusese lovit de o grenadă de mână.

Mama s-a dus din nou la Chen Mo şi l-a rugat să intervină pe lângă soţii Ting să oprească bătăile. Câteva zile mai târziu, Chen i-a spus mamei că cei doi erau pregătiţi să-l „ierte" pe tata dacă ar scrie un articol la gazeta de perete în care să ridice osanale „bunilor conducători" Liu Jie-ting şi Zhang Xi-ting. Chen a subliniat că tocmai li se reînnoise sprijinul deplin şi explicit al Autorităţii Revoluţiei Culturale, iar Chu Enlai declarase că îi considera pe soţii Ting „conducători vrednici". Să continui să te opui lor, i-a spus Chen mamei, ar fi ca şi cum „ai arunca un ou de o stâncă". Când mama i-a raportat tatei discuţia avută, el a spus doar: „Nu există nimic bun de spus despre ei". Mama l-a implorat cu lacrimi în ochi „N-o faci ca să-ţi iei slujba înapoi, nici ca să fii reabilitat, o faci ca să-ţi salvezi viaţa! Ce mare lucru este un articol în comparaţie cu o viaţă?" „Eu nu-mi voi vinde sufletul", a fost singurul răspuns al tatei.

Timp de mai bine de un an, până la finele anului 1968, tata a fost când în închisoare, când afară, împreună cu cei mai mulţi foşti conducători ai guvernului regional. Apartamentul nostru a fost supus continuu raziilor şi scotocit. Starea de detenţie era acum numită „Cursurile de Studiu al Gândirii lui Mao Tze Dong". Presiunile exercitate în aceste „cursuri" erau atât de mari, că mulţi s-au umilit în faţa soţilor Ting, alţii s-au sinucis. Dar tata n-a cedat niciodată ofertei acestora de a lucra cu ei. Va spune mai târziu cât de mult l-a ajutat faptul că a avut o familie iubitoare. Majoritatea celor care se sinuciseseră o făcuseră după ce familiile lor se lepădaseră de ei. Noi îl vizitam pe tata la închisoare ori de câte ori aveam voie, adică foarte rar, şi de fiecare dată când era acasă îl înconjuram cu toată afecţiunea noastră.

Soţii Ting ştiau cât de mult o iubea tata pe mama şi au încercat să-l frângă prin ea. Aşa că au început să exercite o presiune puternică asupra ei pentru a o forţa să-l demaşte. Mama avea mult de reproşat tatei: nu o invitase pe bunica la nunta lor, o lăsase să umble pe jos sute de kilometri chinuitori şi nu-i arătase înţelegere şi simpatie în suferinţele ei. La Yibin i-a refuzat internarea într-un spital mai bun când a suferit o naştere grea. Acordase prioritate Partidului şi revoluţiei. Dar mama îl înţelesese şi îl respectase pe tata şi, mai ales, nu încetase niciun moment să-l iubească. Aşa că mai mult ca oricând, acum, când avea necazuri, ea era alături de el. Nicio suferinţă n-o putea convinge să-l demaşte.

Departamentul în care lucra mama nu a dat curs ordinului soţilor Ting de a o tortura, dar grupul dnei Shau s-a grăbit să-l execute, ca şi alte câteva organizaţii care nu avuseseră nimic a face cu ea. În total, a fost supusă la circa o sută de mitinguri de demascare. Odată a fost dusă la o adunare de zeci de mii de cetăţeni în Parcul Poporului din centrul oraşului pentru a fi demascată. Majoritatea participanţilor habar nu aveau cine era mama, iar ea nu era un personaj atât de important încât să merite un astfel de eveniment de masă.

Mama a fost condamnată pentru tot felul de lucruri, printre care şi pentru că tatăl ei fusese general „senior al războiului”. Faptul că generalul Xue murise când ea nu împlinise încă doi ani nu a avut nicio importanţă.

În acele zile, fiecare adept al căii capitaliste avea repartizate mai multe comisii pentru a i se investiga trecutul în cele mai mici amănunte, deoarece Mao voia ca povestea vieţii fiecărui om care lucra pentru el să fie verificată perfect. Mama a fost anchetată de patru comisii în momente diferite, ultima fiind compusă din cincisprezece inşi. Aceştia au fost trimişi în toate colţurile Chinei şi abia atunci a aflat şi mama despre vechi prieteni şi rude de care pierduse contactul de ani de zile. Majoritatea anchetatorilor s-au mulţumit să viziteze regiunile şi s-au întors fără să fi găsit ceva incriminant. Unul singur a venit cu o „bombă”.

La Jinzhou, în anii ’40, dr. Xia închiriase o cameră agentului comunist Yu-wu, şeful mamei mele atunci, când

avea sarcina să culeagă informaţii militare şi să le introducă în oraş. Legătura superioară a lui Yu-wu, pe care mama n-o cunoştea atunci, pretindea că lucrează pentru Guomindang. În timpul Revoluţiei Culturale, a fost supus la presiuni cumplite pentru a mărturisi că era spion al Guomindangului şi torturat în mod atroce. În cele din urmă, a „mărturisit", inventând o reţea de spionaj în care l-a inclus şi pe Yu-wu.

Yu-wu a fost şi el torturat cu ferocitate şi pentru a nu incrimina şi pe alţii s-a sinucis tăindu-şi venele. Nu o menţionase însă niciodată pe mama. Echipa de anchetatori a făcut legătura dintre ei şi a pretins că făcea şi ea parte din „reţeaua de spioni".

Astfel a scos la iveală contactul ei cu Guomindangul la vârsta adolescenţei. Toate întrebările care i se puseseră în 1955 au fost reluate, dar de data aceasta nu se aşteptau răspunsuri. Mamei i s-a dat pur şi simplu ordin să admită că fusese spioană a Guomindangului. Degeaba s-a apărat ea spunând că ancheta din 1955 o declarase nevinovată, i s-a răspuns că şeful anchetei de atunci, dl Kuang, fusese el însuşi „un trădător şi un spion al Guomindangului".

Însă dl Kuang fusese închis în tinereţe de Guomindang, care promisese să-i elibereze pe comuniştii ilegalişti arestaţi dacă semnau o retractare publicată în gazeta locală. La început, atât el cât şi camarazii săi au refuzat, dar Partidul le-a cerut să accepte. Li s-a spus că Partidul avea nevoie de ei şi că nu le păsa de „declaraţiile anticomuniste", nesincere. Dl Kuang a îndeplinit ordinul şi a fost eliberat.

Şi mulţi alţii au făcut acelaşi lucru. Se menţionează un caz celebru din 1936, când şaizeci şi unu de comunişti întemniţaţi au fost eliberaţi în acest fel. Ordinul de eliberare fusese dat de Comitetul Central al

Partidului şi datorită lui a fost semnat de Liu Shaogi. Unii dintre cei eliberaţi au devenit lideri de vârf ai guvernului comunist, vicepremieri, miniştri şi prim-secretari ai regiunilor. În timpul Revoluţiei Culturale, Madam Mao şi Kang Sheng au declarat că erau cu toţii „şaizeci şi unu de mari trădători şi spioni". Verdictul lor a fost sprijinit de Mao personal şi toţi aceşti oameni au fost supuşi la torturi inimaginabile. Chiar şi cunoştinţe vagi ale lor au avut

probleme mari.

Ca urmare, sute de mii de foşti activişti ilegalişti şi contactele lor, unii dintre cei mai curajoşi bărbaţi şi femei care luptaseră pentru o Chină comunistă, au fost învinuiţi ca „trădători şi spioni” şi au suferit detenţie, mitinguri de demascare brutale şi tortură. Potrivit unui raport oficial de mai târziu, în provincia Yunnam, alăturată Sichuanului, au murit peste paisprezece mii de oameni, în provincia Nebei din jurul Pekingului, optzeci şi patru de mii au fost întemniţaţi şi torturaţi şi au murit mii. Mama a aflat cu ani mai târziu că primul ei prieten, vărul Hu, s-a aflat printre ei. Ea crezuse că fusese executat de Guomindang, dar tatăl lui îl scosese din închisoare dând în schimb lingouri de aur. Nimeni nu a vrut însă să-i spună mamei cum a murit.

Dl Kuang a căzut sub aceeaşi acuzaţie. A fost torturat, a încercat fără succes să se sinucidă, iar faptul că o declarase nevinovată pe mama în 1956 a fost considerat ca dovedind tocmai „vina” ei. Ea şi-a petrecut următorii doi ani, de la sfârşitul lui 1967 până în octombrie 1968, în diverse forme de detenţie, în condiţii depinzând în largă măsură de gardieni. Unii se purtau mai blând cu ea, dacă erau singuri. Una dintre gardiene, soţia unui ofiţer militar, i-a procurat medicamente pentru hemoragiile ei. I-a cerut şi soţului ei, care avea acces la depozitele privilegiate de alimente, să-i procure mamei săptămânal lapte, ouă şi carne de pui.

Datorită acestor gardiene cu suflet, mama a primit în mai multe rânduri permisiunea să vină acasă pentru câteva zile. Dar când soţii Ting au aflat, gardienele omenoase au fost înlocuite cu altele, cu feţe acre, pe care mama nu le cunoştea, şi care au chinuit-o şi au torturat-o din pură plăcere. Când aveau chef, o puneau pe mama să stea ore întregi în curte frântă în două, iar iarna o forţau să îngenuncheze în apă rece până ce leşina. De două ori au aşezat-o pe „banca tigrului”. Aceasta era o bancă îngustă, pe care mama trebuia să stea cu picioarele întinse în faţa ei, cu torsul legat de un stâlp şi pulpele legate de bancă în aşa fel încât să nu-şi poată mişca sau îndoi picioarele. După aceea i se puneau cărămizi sub călcâie. Intenţia era să i se rupă genunchii sau şoldurile. Cu douăzeci de ani în urmă, la Jinzhou, fusese ameninţată cu acest fel de tortură în

închisoarea Guomindangului. Gardianca trebuia să renunţe la „banca tigrului” deoarece avea nevoie de oameni care să o ajute să împingă cărămizile; au ajutat-o de câteva ori, dar apoi au refuzat să mai coopereze. Ani mai târziu, gardianca a fost diagnosticată ca psihopată şi, în prezent, se află într-un spital psihiatric.

Mama a semnat multe „confesiuni”, recunoscând că a fost adepta unei „căi capitaliste”. Dar a refuzat să-l denunţe pe tata şi a respins toate acuzaţiile de „spionaj”, deoarece era convinsă că ar duce în mod inevitabil la incriminarea altora.

În timpul detenţiei ei, nu am primit prea des aprobarea să o vizităm şi nici măcar nu ştiam unde se află. Rătăceam pe străzile din apropierea posibilelor locaţii în speranţa de a o putea zări.

Într-o perioadă a fost deţinută într-o sală de cinema părăsită, de pe principala arteră comercială. Acolo aveam voie din când în când să-i trimitem un pachet printr-un gardian sau s-o vedem pentru câteva minute, dar niciodată singură. Când era de serviciu vreun gardian mai sever, şedeam sub privirile lui îngheţate. Într-o zi din toamna anului 1968 m-am dus acolo să-i dau un pachet, dar mi s-a spus că nu putea fi primit. Nu mi s-a dat niciun motiv, dar mi s-a spus să nu-i mai trimitem nimic. Când a auzit, bunica a leşinat; credea că mama murise.

Era insuportabil să nu ştim ce i se întâmplase mamei. M-am hotărât să-l iau de mână pe frăţiorul meu de şase ani, Xiao-fang, şi ne-am dus la fostul cinematograf. Am patrulat în faţa porţii de intrare. Am cercetat cu privirea ferestrele de la etajul al doilea. În disperare am început să zbierăm continuu „Mamă! Mamă!”. Trecătorii ne priveau, dar noi nu le dădeam atenţie. Nu voiam decât s-o vedem. Fratele meu a început să plângă. Dar mama tot n-a apărut.

După mulţi ani, mama ne-a mărturisit că ne auzise. De fapt, gardianca ei psihopată întredeschisese geamurile ca să ne audă vocile. Iar mamei i s-a spus că dacă era de acord să-l denunţe pe tata şi să recunoască activitatea de spioană în slujba Guomindangului, putea să ne vadă numaidecât, „în caz contrar, i-a spus gardianca, s-ar putea să nu mai ieşi vie din această clădire”. Dar mama a refuzat

în continuare. În tot acest timp îşi înfigea unghiile în palme ca să-şi oprească lacrimile.

21

„Cărbunele aruncat pe zăpadă”.
Fraţii şi prietenii mei (1967-1968)

Pe toată durata anilor 1967 şi 1968, când s-a luptat să-şi instaureze sistemul de putere personală, Mao şi-a ţinut victimele, printre care şi părinţii mei, într-o stare de nesiguranţă şi de suferinţă. Teroarea umană nu-l preocupa pe Mao. Oamenii existau doar ca instrumente ale planurilor strategice. Cu toate acestea, scopul lui nu era genocidul şi, de aceea, familia mea, ca multe alte victime, nu a fost lăsată să moară de foame. Părinţii îşi primeau încă regulat salariile în fiecare lună, deşi nu numai că nu mai prestau nicio muncă, dar mai erau încă demascaţi şi torturaţi. Cantina principală a complexului funcţiona normal, pentru a le permite Rebelilor să-şi vadă de „revoluţia” lor, iar noi, ca şi familiile altor adepţi ai căii capitaliste, eram hrăniţi. Mai mult, primeam aceleaşi raţii ca şi orice alt rezident al oraşelor.

Cea mai mare parte a populaţiei urbane era ţinută „mobilizată” pentru revoluţie. Mao voia ca populaţia să lupte, dar şi să trăiască. I-a asigurat protecţie lui Chu Enlai, un premier extrem de capabil, şi astfel economia a continuat să funcţioneze. Ştia şi că avea nevoie de un administrator la fel de capabil în rezervă în cazul în care i se întâmpla ceva lui Chu, aşa că l-a menţinut şi pe Deng Xiaoping sub o relativă protecţie. Ţara nu trebuia lăsată să se prăbuşească complet.

Dar pe măsură ce revoluţia îşi urma cursul, sectoare importante ale economiei au început să nu mai funcţioneze. Populaţia urbană a crescut cu mai multe zeci de milioane, dar nu a existat o preocupare pentru a-i asigura noi locuinţe sau alte servicii. Aproape toate produsele, de la sare, pastă de dinţi şi hârtie igienică, până la alimente şi articole de îmbrăcăminte, fie erau raţionalizate, fie dispăruseră complet. În Chengdu nu mai exista zahăr de un an, şi nu văzusem o bucată de săpun de şase luni.

Începând din iunie 1966, nu mai funcţionau nici şcolile. Profesorii fuseseră în majoritatea lor demascaţi, iar cei care scăpaseră îşi organizau propriile lor grupuri de Rebeli.

Întreruperea şcolilor însemna şi suspendarea oricărei forme de control. Dar ce am fi putut face cu libertatea noastră? în realitate, nu mai erau cărţi, nici muzică, nici filme sau teatre, nici muzee sau ceainării, adică niciun mijloc de a ne ţine ocupaţi – cu excepţia jocului de cărţi care, deşi nu era permis oficial, înregistrase o revenire spectaculoasă. Spre deosebire de alte revoluţii, în revoluţia lui Mao nu aveam nimic de făcut. De bună seamă că „ocupaţia" de membru în Gărzile Roşii a devenit o ocupaţie cu normă întreagă pentru mulţi tineri. Singurul mod în care îşi puteau manifesta energia şi frustrarea erau însă demascările brutale şi înfruntările verbale şi fizice dintre diferitele grupări.

Înrolarea în Gărzile Roşii nu era obligatorie. În urma dezintegrării sistemului de partid, a slăbit şi controlul asupra indivizilor şi mare parte a populaţiei a fost lăsată în pace. Mulţi cetăţeni au rămas fără ocupaţie şi au stat acasă să lenevească, cu consecinţa că au izbucnit tot felul de certuri mărunte. Oameni care în perioada dinaintea Revoluţiei Culturale erau politicoşi şi prestau servicii ireproşabile, acum deveniseră ursuzi şi morocănoşi. Devenise obişnuit să-i vezi certându-se pe stradă cu vânzători din magazine, cu şoferii de pe autobuze, cu trecătorii. Altă consecinţă a fost că, nemaiexercitându-se niciun control al naşterilor, s-a produs o avalanşă de naşteri. În timpul Revoluţiei Culturale, populaţia a crescut cu două sute de milioane.

Către sfârşitul anului 1966, fraţii mei adolescenţi şi cu mine am hotărât că ne săturasem să mai fim Gărzi Roşii. Copiii din familii condamnate trebuiau să „tragă linia" între ei şi părinţii lor, ceea ce au făcut mulţi dintre ei. Una din fiicele preşedintelui Liu Shaogi a scris la gazeta de perete texte în care „îl expunea" pe tatăl ei. Am cunoscut copii care şi-au schimbat numele de familie ca să demonstreze că se lepădaseră de taţii lor, alţii care nu şi-au vizitat niciodată părinţii în închisoare şi unii care au luat parte la mitingurile de demascare a părinţilor lor, vorbind împotriva

lor.

Odată, când era supusă la presiuni inimaginabile pentru a divorţa de tata, mama ne-a întrebat ce părere avem. Dacă îl susţineam, însemna că puteam deveni „negri”; văzusem la ce discriminări şi chinuri puteam fi supuşi. I-am spus că vom ţine cu el, orice s-ar întâmpla. Mama ne-a spus că-i pare bine şi că este mândră de noi. Devotamentul pentru părinţii noştri a crescut pentru că le împărtăşeam suferinţele, dar şi pentru că îi admiram pentru integritatea şi curajul lor, şi din cauză că îi uram pe torţionarii lor. Simţeam deja un alt fel de respect şi de dragoste pentru părinţii noştri.

Am crescut şi ne-am maturizat repede. Nu aveam rivalităţi, nici ciorovăieli, nici resentimente, nu ne-au preocupat niciuna dintre problemele – şi plăcerile – adolescenţei. Revoluţia Culturală ne-a distrus adolescenţa şi ne-a aruncat direct în vârsta matură înainte să fi împlinit douăzeci de ani.

La paisprezece ani, dragostea pentru părinţii mei atinsese o intensitate pe care n-aş fi resimţit-o în circumstanţe normale. Întreaga mea existenţă se desfăşura în jurul lor. În scurtul interval de timp pe care îl petreceam acasă, cercetam dispoziţia în care se aflau şi încercam să-i distrez, iar cât au fost la închisoare, mergeam întruna la Rebeli să le solicit permisiunea de a-i vizita, în pofida atitudinii lor dispreţuitoare. Uneori obţineam doar câteva minute, şi acestea în prezenţa gardienilor. În acele cazuri nu le spuneam decât cât de mult îi iubeam. Foştii membri ai guvernului din Sichuan şi ai Districtului Răsăritean al oraşului Chengdu ajunseseră să mă cunoască bine, dar devenisem şi o continuă sursă de iritare pentru torţionarii părinţilor mei, care mă detestau pentru că nu-mi era frică de ei. Odată dna Schau a zbierat la mine scoasă din sărite că „mă uitam drept prin ea”. De furie au inventat tot felul de acuzaţii scrise la gazetele de perete, pretinzând că „Roşii” din Chengdu îi administraseră medicamente tatălui meu, fiindcă eu îl sedusesem pe Yong.

Când nu eram cu părinţii mei, îmi petreceam orele libere în mijlocul prietenilor. După ce am revenit de la Peking în decembrie 1966, am stat o lună într-o unitate de întreţinere

tehnică a avioanelor din afara oraşului împreună cu Durdulia şi cu Ching-ching, o prietenă de-a ei. Simţeam nevoia să ne ocupăm timpul cu ceva şi cel mai important lucru pe care-l puteam face, după indicaţiile lui Mao, era să mergem în fabrici şi să provocăm acte de rebeliune împotriva adeptelor căii capitaliste. Revoltele cuprindeau prea încet întreprinderile faţă de planurile lui Mao.

Singura acţiune pe care noi trei am reuşit s-o provocăm a fost să atragem atenţia câtorva tineri din defuncta echipă de basket a fabricii. Ne-am plimbat multe nopţi pe drumuri de ţară cu ei, savurând parfumul florilor de fasole timpurie. Curând însă, cum suferinţele părinţilor mei deveneau tot mai grele, m-am întors acasă, părăsind pentru totdeauna indicaţiile lui Mao şi implicarea mea în Revoluţia Culturală.

Prietenia mea cu Durdulia, Ching-ching şi jucătorii de basket a dăinuit însă. Din cercul nostru făceau parte şi sora mea, Xiao-fang, şi mai multe foste colege de şcoală. Erau toate mai mari decât mine. Ne întâlneam în casa uneia dintre noi şi ne petreceam acolo toată ziua, uneori şi noaptea, neavând altceva de făcut. Purtam discuţii nesfârşite despre preferinţele băieţilor faţă de fiecare dintre noi. Căpitanul echipei, un băiat chipeş de nouăsprezece ani, Săi, era subiectul favorit al speculaţiilor. Fetele se întrebau dacă mă plăcea mai mult pe mine sau pe Ching-ching. El era reticent şi rezervat, dar Ching-ching nu-şi ascundea preferinţele. De fiecare dată când ne întâlneam cu el, ea îşi spăla şi pieptăna cu grijă părul care îi ajungea la umeri, îşi călca şi modifica îmbrăcămintea ca să pară mai modernă şi mergea până la a se pudra, ruja şi a-şi accentua sprâncenele cu un creion. Iar noi o tachinam fără răutate.

Adevărul este că şi eu eram atrasă de Săi. Simţeam cum îmi bate inima ori de câte ori mă gândeam la el, iar adesea mă trezeam noaptea înfierbântată pentru că îmi apăruse în somn.! i şopteam numele şi vorbeam cu el în gând ori de câte ori îmi era frică de ceva sau eram îngrijorată Dar niciodată nu i-am mărturisit ceva lui sau altora, nici măcar mie însămi. Fantazam doar timid în legătură cu el fiindcă părinţii îmi dominau viaţa şi gândurile şi orice alt interes sentimental îl alungam, mi se părea neloial. Revoluţia Culturală mă lipsise, sau mă apărase de viaţa normală a

fetelor cu supărările, toanele şi prieteniile lor cu băieţi.

Dar nu eram cu totul lipsită de vanităţi, de dorinţa de a fi la modă, de a mă deosebi, aşa că mi-am cusut petice mari vopsite în albastru şi cu desene abstracte pe genunchii şi pe fundul pantalonilor mei de un gri decolorat. Prietenele au râs de mine când m-au văzut, iar bunica a fost scandalizată şi a protestat: „Nici o altă fată nu se îmbracă aşa”. Dar eu n-am cedat, nu încercam să mă fac mai frumoasă, voiam doar să fiu diferită.

Într-o zi, una dintre prietenele mele ne-a povestit că părinţii ei, amândoi distinşi actori, s-au sinucis nemaiputând suporta şedinţele de demascare. Nu mult după aceea, am aflat că fratele altei fete se omorâse. Era student la Colegiul de Aeronautică din Peking şi fusese denunţat împreună cu alţi colegi că încercase să organizeze un partid anti-Mao. El se aruncase pe fereastră de la etajul al treilea când a venit poliţia să-l aresteze. Unii dintre colegii săi „conspiratori” au fost executaţi, alţii au primit condamnări pe viaţă, pedepse obişnuite pentru orice încercare de a organiza o opoziţie, ceea ce era rar. Dar tragedii de acest fel făceau parte din viaţa noastră de fiecare zi.

Familiile Durduliei, a lui Ching-ching şi ale altor câteva fete n-au avut de suferit. Au rămas prietenele mele. Din fericire n-am fost hărţuite de torţionarii părinţilor mei, care nu aveau cum să-şi extindă puterea până şi asupra prietenelor copiilor lor. Dar nici prietenele mele nu erau scutite de riscuri pentru faptul că nu înotau în direcţia curentului. Ele făceau parte din milioanele de tineri care încă mai considerau sacru codul chinez tradiţional al loialităţii – „cărbunele aruncat pe zăpadă”. Iar faptul că erau alături de mine m-a ajutat să trec prin anii cei mai răi ai Revoluţiei Culturale.

Ajutorul lor s-a dovedit şi practic, nu numai moral. Către sfârşitul lui 1967, „Roşii Chengdu” au început să atace complexul în care locuiam, controlat de gruparea „26 August” şi, ca urmare, blocul nostru de apartamente a devenit o fortăreaţă. Nouă ni s-a ordonat să ne mutăm din apartamentul nostru de la etajul trei în nişte camere de la parterul blocului alăturat.

În acel timp părinţii erau în detenţie. Departamentul

tatei, care, în mod normal ar fi trebuit să se ocupe de mutarea noastră, ne-a dat doar ordinul de evacuare. Deoarece nu existau firme pentru mutat mobilierul, fără ajutorul prietenilor, familia mea n-ar mai fi avut nici măcar un pat.

Şi totuşi, n-am luat cu noi decât mobilele strict necesare, lăsând pe loc bibliotecile grele ale tatălui meu: nu le puteam nici mişca din loc, darmite să le cărăm jos pe scări.

Camerele noastre se aflau într-un apartament deja ocupat de familia altor adepţi ai căii capitaliste, care au primit ordinul să ne elibereze jumătate din el. Toate apartamentele au fost reorganizate în felul acesta, astfel încât cele de la etajele superioare să fie folosite ca posturi de comandă. Sora mea şi cu mine împărţeam o cameră şi trebuia să ţinem închisă fereastra care dădea în curtea interioară din cauza putorii care pătrundea de la canalizarea înfundată. Noaptea auzeam somaţii din afara zidului complexului şi împuşcături răzleţe. Într-o noapte m-am trezit cu un zgomot de sticlă spartă: un glonte pătrunsese prin fereastră şi se înfipsese în peretele din faţă. Ciudat, dar nu mi-a fost frică. După toate ororile prin care trecusem, un glonte nu mă mai impresiona.

Ca să-mi găsesc o ocupaţie, am început să scriu versuri în stil clasic. Primul poem care m-a mulţumit l-am scris în ziua în care împlineam şaisprezece ani, 25 martie 1968. N-am avut parte de nicio sărbătorire, amândoi părinţii erau la închisoare. În noaptea aceea, pe când stăteam în pat ascultând împuşcăturile şi microfoanele Rebelilor urlând diatribe care îţi îngheţau sângele în vine, am ajuns la un punct de cotitură. Mi se spusese mereu – şi crezusem – că trăiam în paradisul pe pământ, China socialistă, în timp ce lumea capitalistă era iadul. Acum îmi puneam întrebarea: dacă acesta e paradisul, cum este atunci iadul? M-am hotărât că trebuia să văd cu ochii mei dacă mai există un loc mai plin de suferinţe. Pentru prima oară, am devenit conştientă că uram regimul în care trăiam şi că tânjeam după o alternativă.

Cu toate acestea, în subconştient evitam să-l numesc pe Mao. Încă de când eram copil, făcuse parte din viaţa mea. El era idolul, zeul, inspiraţia. Scopul vieţii mele fusese fixat

în numele lui. Cu vreo doi ani mai înainte aş fi fost fericită să mor pentru el. Deşi puterea lui magică ce mă luase în stăpânire dispăruse, persoana lui era încă sacră şi de necontestat. Chiar şi în acele momente nu-l negam.

Aceea era starea în care am compus poemul. Am scris despre moartea trecutului meu îndoctrinat, dar inocent, asemănând-o cu frunzele moarte smulse din copaci de un vârtej şi purtate într-o lume de unde nu mai exista întoarcere. Am descris dezorientarea mea în faţa unei lumi noi, neştiind ce şi cum să gândesc. Era un poem în care bâjbâiam în întuneric, căutând ceva.

Am pus poemul pe hârtie şi şedeam întinsă în pat recitându-l în gând, când am auzit bătăi în uşă. Mi-am dat imediat seama că era vorba de o nouă razie. Dna Shau făcuse mai multe razii în apartamentul nostru, cu care ocazie luaseră „articole de lux burgheze", cum ar fi îmbrăcămintea elegantă a bunicii din perioada pre-comunistă, mantoul manciurian îmblănit al mamei, costumele tatei – chiar dacă erau în stil maoist. Mi-au confiscat până şi pantalonii mei de lână. Revenea mereu încercând să găsească „probe" împotriva tatei. Mă obişnuisem să văd locuinţa noastră răvăşită şi întoarsă cu susul în jos.

Am fost cuprinsă de spaimă, la gândul că mi-ar putea găsi poemul. La primele atacuri împotriva lui tata o rugase pe mama să-i ardă poemele, deoarece ştia că scrierile, orice scriere putea fi interpretată în defavoarea autorului ei. Dar mama n-a avut inima să le distrugă pe toate şi a păstrat câteva care îi fuseseră dedicate ei. Şi tocmai acestea l-au costat mai multe mitinguri brutale de demascare.

Într-unul din poeme, tata s-a autoironizat pentru că nu reuşise să se urce până în vârful unui munte. Dna Shau şi camarazii ei l-au acuzat că „se lamenta pentru ambiţia lui frustrată de a nu putea uzurpa conducerea supremă a Chinei".

În alt poem şi-a descris munca de noapte:

Lumina străluceşte mai albă pe măsură ce noaptea devine mai întunecată,

Pana mea se zoreşte în întâmpinarea zorilor...

Rebelii au pretins că se referea la China socialistă ca la o „noapte întunecată” şi că lucra cu pana pentru a întâmpina zorile „albe” – o revenire a Guomindangului (albul era culoarea contrarevoluţiei). În acel moment astfel de interpretări ridicole date scrierilor cuiva era lucru obişnuit. Mao, care aprecia poezia clasică, n-a luat nicio măsură ca să pună capăt acestei situaţii imposibile. Să fii poet devenise o ocupaţie foarte periculoasă.

Când au început bătăile în uşă, am dat fuga la toaletă şi m-am încuiat acolo în timp ce bunica îi deschidea dnei Shau şi detaşamentului poliţienesc ce o însoţea. Cu mâini tremurătoare am reuşit să rup poemul în bucăţele, să le arunc în closet şi să trag apa. Am cercetat podeaua să nu fi rămas vreo bucăţică, să mă trădeze. Dar hârtiuţele nu au dispărut imediat, a trebuit să mai trag o dată apa. Rebelii ajunseseră deja la uşa toaletei şi băteau în uşă ordonându-mi să ies imediat. Nu le-am răspuns.

Nu numai eu am avut parte de sperietură în acea noapte, ci şi fratele meu, Jin-ming. Chiar de când începuse Revoluţia Culturală, el frecventa o piaţă neagră specializată în cărţi. Instinctul comercial al chinezilor este atât de puternic încât pieţele negre, cea mai importantă *bete noire* capitalistă a lui Mao, supravieţuise controlului la sânge al Autorităţii Revoluţiei Culturale.

În centrul oraşului, în mijlocul principalei artere comerciale, se afla o statuie de bronz a lui Sun Yat-sen, conducătorul revoluţiei din 1911, care răsturnase două mii de ani de guvernare imperială. Statuia fusese ridicată înaintea venirii la putere a comuniştilor. Mao nu prea suporta alţi lideri revoluţionari înainte de el, şi deci nici pe Sun. Dar era înţelept din punct de vedere politic să accepte tradiţia, aşa că statuia a rămas pe loc, iar micul teren din jur a devenit o pepinieră. Atunci când a izbucnit Revoluţia Culturală, Gărzile Roşii au atacat emblemele lui Sun Yat-sen până când Chu Enlai a emis un ordin pentru protejarea lui şi statuia a rămas în picioare, deşi pepiniera a fost abandonată, fiind decretată semn de „decadenţă burgheză”. Iar când Gărzile Roşii au început să facă razii în locuinţele cetăţenilor şi să le ardă cărţile, un mic grup s-a adunat pe acest teren părăsit pentru a valorifica volumele

care scăpaseră de la rug. Tot felul de oameni se găseau acolo: Gărzi Roşii care urmăreau să facă ceva parale aducând la vânzare cărţile pe care tot ei le confiscaseră; întreprinzători care miroseau o sursă de câştig; intelectuali care nu voiau să le fie arse cărţile, dar le era frică să le păstreze; iubitorii de cărţi. Cărţile ce se găseau pe această „piaţă” fuseseră publicate şi aprobate de regimul comunist dinaintea Revoluţiei Culturale. În afară de clasicii chinezi, se publicaseră operele lui Shakespeare, Dickens, Byron, Shelley, Shaw, Thackeray, Tolstoi, Dostoievski, Turgheniev, Cehov, Ibsen, Balzac, Maupassant, Flaubert, Dumas, Zola, şi mulţi alţi clasici ai literaturilor lumii. Chiar şi eroul lui Conan Doyle, Sherlock Holmes, fusese un mare favorit.

Preţul cărţilor varia în funcţie de o mulţime de factori. Dacă aveau ştampila unei librării, majoritatea cumpărătorilor le evitau, guvernul comunist avea o reputaţie bine stabilită de control şi ordine, încât oamenii nu voiau să rişte să fie găsiţi cu obiecte din proprietatea statului deţinute în mod ilegal, care le-ar fi atras pedepse severe. Aşa că preferau să cumpere cărţi din bibliotecile particulare fără ştampile de identificare. Romanele în care existau pagini erotice erau la mare căutare şi obţineau preţurile cele mai mari, dar erau şi cele mai periculoase. Romanul *Le Rouge et le Noir* de Stendhal, considerat erotic, costa echivalentul salariului mediu pe două săptămâni.

Jin-ming vizita zilnic această piaţă neagră. Capitalul iniţial îl obţinuse de la o prăvălie care vindea hârtie reciclată, căreia cetăţenii temători îşi vindeau colecţiile sub denumirea de deşeuri de hârtie. Jin-ming l-a îmbrobodit pe vânzător şi a cumpărat o mulţime de astfel de cărţi, pe care le-a revândut la preţuri mult mai mari. A cumpărat în continuare tot mai multe cărţi de pe piaţa neagră, le-a citit, le-a vândut şi a cumpărat altele.

Între declanşarea Revoluţiei Culturale şi finele anului 1968, prin mâinile lui au trecut cel puţin o mie de cărţi. Citea câte una sau două pe zi. N-a îndrăznit să păstreze mai mult de o duzină pentru el, dar şi acestea trebuiau ascunse cu grijă. Una din ascunzătorile lui a fost un turn de apă abandonat din curtea complexului, până când o aversă puternică i-a distrus un stoc din cărţile lui favorite, printre

care cartea lui Jack London *Chemarea sălbăticiei.* Câteva cărţi le păstra acasă ascunse în saltele şi într-un colţ al cămării. Într-o noapte, cu ocazia unei razii, avea *Roşu şi Negru* ascunsă în pat, dar – ca întotdeauna – rupsese coperţile cărţii şi le înlocuise cu acelea ale *Operelor alese* ale lui Mao Tze Dong şi dna Shau şi camarazii ei n-au examinat cartea.

Jin-ming nu s-a mulţumit însă doar la comerţul cu cărţi, ci s-a ocupat şi cu alte produse cerute pe piaţa neagră. Nici pasiunea lui pentru ştiinţă n-a scăzut. Pe vremea aceea, singura piaţă neagră din Chengdu, specializată în obiecte tehnice, comercializa semiconductori pentru radiouri; această ramură avea succes deoarece „răspândea cuvintele Preşedintelui Mao”. Jin-ming a cumpărat piese şi şi-a construit radiouri pe care le-a vândut la preţuri bune, a mai cumpărat şi alte piese pentru adevăratul lui obiectiv: să testeze o serie de teorii în fizică pentru care căuta o rezolvare.

Ca să facă rost de bani pentru experienţele lui, a comercializat şi insigne cu portretul lui Mao. Multe fabrici încetaseră producţia de insigne din aluminiu cu chipul lui Mao, Colecţionarea de orice fel de obiecte, printre care mărci poştale şi picturi, a fost condamnată ca „obicei burghez”. Atunci instinctul foarte dezvoltat de colecţionar al chinezilor s-a îndreptat către acest obiect – deşi nu se putea opera decât clandestin. Jin-ming a realizat o mică avere. Marele Cârmaci n-a ştiut niciodată că până şi imaginea capului său devenise o proprietate pentru speculanţii capitalişti, exact ceea ce se străduise el atât de mult s-o stârpească.

Au fost şi multe incidente periculoase. Adesea camioane încărcate cu Rebeli soseau la faţa locului, blocau străzile din jur şi puneau mâna pe toţi suspecţii. Uneori îşi trimiteau spioni, care se prefăceau interesaţi să cumpere. Se auzea apoi un fluierat şi toţi negustorii erau luaţi ca din oală, bunurile le erau confiscate şi, de regulă, erau şi bătuţi. O altă pedeapsă obişnuită era „sângerarea” – înţeparea în fese. Unii erau chiar torturaţi, alţii ameninţaţi cu pedepse duble dacă nu încetau. Dar cei mai mulţi reveneau mereu, şi mereu.

Cel de-al doilea frate, Xiao-hei, avea doisprezece ani la începutul anului 1967. Neavând ce face, a fost atras într-o gaşcă de cartier, din acelea care nu existau înainte de Revoluţia Culturală, dar care acum apăruseră peste tot. Gaşca era denumită „doc”, iar liderul era „timonierul”. Toţi ceilalţi erau „fraţi” şi aveau câte o poreclă, de obicei în legătură cu animalele: „Câine slab” dacă băiatul era slăbănog; „Lupul cenuşiu”, dacă avea o buclă cenuşie. Xiao-hei a primit porecla de „Copita neagră”, deoarece *hei* însemna „negru” şi pentru că era brunet şi negricios, era iute de picior când avea de făcut comisioane – una din sarcinile lui – fiind cel mai tânăr din membrii găştii.

La început, gangsterii l-au tratat cu consideraţie, pentru că nu avuseseră printre ei copii de înalţi funcţionari. În general, membrii găştilor de cartier proveneau din familii sărace şi părăsiseră şcoala înainte de revoluţie. Familiile lor nu constituiau ţinte ale revoluţiei, care nici nu prezenta vreun interes pentru ei.

Printre ei, unii se străduiau să-i imite pe copiii înalţilor funcţionari, neţinând seama de faptul că părinţii acestora fuseseră înlăturaţi. În epoca în care fuseseră Gărzi Roşii, aceşti copii purtau cu precădere vechi uniforme ale armatei comuniste, deoarece erau singurii care şi le puteau procura prin părinţii lor. Unii băieţi ai străzii au găsit astfel de uniforme prin intermediul pieţei negre şi le-au vopsit în verde, dar le lipsea ţinuta arogantă a elitei, iar nuanţa de verde nu era cea mai potrivită. Nu s-au ales decât cu zeflemeli de la adevăraţii copii ai funcţionarilor superiori şi cu porecla din partea prietenilor de „pseudo”.

După un timp, copiii înalţilor funcţionari au început să poarte jachete şi pantaloni bleumarin. Deşi majoritatea populaţiei purta haine albastre, a lor avea o nuanţă deosebită, diferită pentru jachetă şi pentru pantaloni. După ce au stabilit aceste semne distinctive, băieţii şi fetele de altă origine trebuiau să aibă grijă să nu-i imite ca să nu fie trataţi drept „pseudo”. Aceeaşi distincţie se aplica la încălţăminte: căputa din pânză neagră şi tălpile de plastic alb şi o bandă de plastic albă între ele.

Unii membri ai găştilor şi-au stabilit un stil propriu. Sub haină purtau mai multe rânduri de cămăşi şi scoteau

gulerele afară. Cu cât scoteau afară mai multe gulere cu atât erau consideraţi mai eleganţi. Adesea Xiao-hei purta şase sau şapte cămăşi sub jachetă – şi chiar două în timpul arşiţei verii. Pantalonii de joging trebuiau să apară de sub pantalonii mai scurţi. Mai era la modă să poarte bascheţi fără şireturi, caschete militare cu benzi de carton vârâte înăuntru ca să pară mai impozante.

Una din ocupaţiile principale ale „fraţilor" lui Xiao-hei era furtul. Pe orice puneau mâna, prada trebuia adusă timonierului care o împărţea în mod egal între ei. Lui Xiao-hei îi era prea frică să fure, dar fraţii îi dădeau şi lui partea.

Furtul era foarte larg răspândit în timpul Revoluţiei Culturale, aveau mai ales succes hoţii de buzunare şi de biciclete. Aproape toţi cunoscuţii mei au fost păgubiţi cel puţin o dată. Cât despre mine, la fiecare drum pentru cumpărături fie mi se fura portofelul, fie îi auzeam pe alţii strigând „hoţii!" Poliţia, care era şi ea împărţită în facţiuni, supraveghea strada numai de formă.

Când, în 1970, au venit în China primit străini în număr mare, mulţi au fost impresionaţi de „curăţenia morală" a societăţii: o şosetă aruncată îşi urmărea posesorul o mie de kilometri de la Peking la Guangzhou, spălată şi împăturită, şi depusă în camera de hotel respectivă. Vizitatorii nu şi-au dat niciodată seama că numai străinii şi chinezii sub strictă supraveghere se bucurau de o atare atenţie şi că nimeni n-ar fi îndrăznit să fure de la un străin pentru că şi pentru o batistă riscai pedeapsa cu moartea. Şoseta spălată şi împăturită nu avea nicio relevanţă pentru adevărata stare a societăţii: făcea doar parte din teatrul pe care îl juca regimul.

„Fraţii" lui Xiao-hei mai aveau o obsesie: să fugă după fete. Cei de doisprezece – treisprezece ani, ca fratele meu, erau prea timizi să se lege de fete, aşa că deveniseră mesagerii băieţilor mai mari şi le transmiteau fetelor scrisori de dragoste pline de greşeli gramaticale. Xiao-hei se prezenta la uşa fetei rugându-se să-i deschidă chiar ea şi nu tatăl sau fratele mai mare, care l-ar fi plesnit cu siguranţă. Uneori, când îi era mai frică, împingea scrisoarea pe sub uşă.

Dacă fata respingea propunerea, puştii deveneau unealta

de răzbunare a îndrăgostitului refuzat şi trebuiau să facă scandal în faţa casei fetei şi să aprindă artificii sub fereastra ei. Când fata ieşea din casă, o scuipau, îi strigau injurii, îi scuturau degetul mijlociu în faţă, îi zbierau cuvinte murdare pe care nici ei nu le înţelegeau. Termenii chinezeşti injurioşi pentru femei erau: „suveică” (pentru forma organelor genitale) „şa” (sugerând poziţia împreunării) „vărsarea petrolului lampant” („actul sexual”) şi „pantofi vechi” („folosită” mult).

Unele fete căutau protecţie la găşti, dar cele mai capabile au devenit timoniere ele însele. Iar cele care au pătruns în această lume a bărbaţilor şi-au inventat singure porecle „Peony neagră cu Rouă”, „Sticlă de vin spartă”, „îmblânzitoare de şerpi”.

A treia ocupaţie importantă a găştilor era lupta, bătaia la cea mai mică provocare. Xiao-hei era foarte surescitat de lupte, dar, spre regretul lui, îl caracteriza o „atitudine fricoasă şi laşă”: fugea la primul semn că bătaia se transforma în ceva periculos.

Datorită lipsei lui de curaj, Xiao-hei a scăpat nevătămat în timp ce mulţi alţi băieţi au fost răniţi, ba chiar şi-au pierdut viaţa în aceste lupte inutile.

Într-o după amiază pe când vagabonda, ca de obicei, cu alţi „fraţi”, un membru al găştii i-a înştiinţat că locuinţa altui frate fusese supusă unei razii de către altă gaşcă, şi „fratele” fusese împuns în fese şi sângera. S-au dus cu toţii în „şantierul” docului lor să-şi ia armele – bastoane, cărămizi, cuţite, bice din sârmă şi ciomege. Xiao-hei şi-a vârât în curea un ciomag din trei secţiuni şi a plecat cu ei spre casa unde avusese loc incidentul, dar n-au mai găsit pe niciunul dintre agresori iar victima fusese dusă la spital de familie. Timonierul lui Xiao-hei a compus o scrisoare plină de greşeli, aruncând mănuşa către cealaltă gaşcă şi Xiao-hei a primit sarcina s-o predea.

Prin scrisoare li se cerea adversarilor o confruntare oficială pe Stadionul de Sport al Poporului unde aveau loc suficient; stadionul nu mai găzduia întreceri sportive întrucât acestea fuseseră condamnate de Mao, atleţii trebuind să se devoteze exclusiv Revoluţiei Culturale.

În ziua stabilită, gaşca lui Xiao-hei compusă din vreo

treizeci-patruzeci de băieţi aştepta pe pista de alergare. Au trecut două ore până când pe stadion a apărut un tânăr de douăzeci de ani şchiopătând. Era „Bărbatul Şchiop” Tang, o figură cunoscută din lumea interlopă a oraşului Chengdu. Deşi relativ tânăr, era tratat cu respectul rezervat bătrânilor.

Şchiopul Tang rămăsese infirm de pe urma unei poliomielite. Tatăl lui fusese un ofiţer al Guomindangului, şi, în consecinţă, fiul avea o slujbă minoră într-un mic atelier situat în vechea casă a familiei confiscată de comunişti. Angajaţii din acest fel de mici unităţi nu se bucurau de o slujbă garantată, asistenţă medicală gratuită şi pensie.

Originea îl împiedicase să-şi continue studiile, dar, întrucât era foarte inteligent, devenise şeful *de facto* al lumii interlope din oraş. Iar acum era mesagerul celeilalte găşti pentru a solicita un armistiţiu. Adusese mai multe baxuri din cele mai bune ţigarete pe care le-a împărţit. A transmis scuzele celorlalţi şi promisiunea lor de a plăti repararea stricăciunilor cauzate locuinţei, precum şi cele pentru îngrijirea medicală. Timonierul lui Xiao-hei a acceptat: era imposibil să-l refuzi pe Şchiopul Tang.

Şchiopul Tang a fost însă curând arestat. La începutul lui 1968 s-a înregistrat un nou stadiu, al Revoluţiei Culturale al patrulea. Prima fază a fost cea cu Gărzile Roşii adolescente; a doua au fost Rebelii şi atacurile lor împotriva „adepţilor căii capitaliste”, a treia fază a fost caracterizată prin războaiele dintre facţiunilor Rebelilor. Mao a decis acum să oprească luptele dintre facţiuni. Pentru a-i aduce la supunere, a dezlănţuit teroarea pentru a dovedi că nimeni nu este imun. O mare parte din populaţia care nu fusese afectată în primele faze, printre care şi unii Rebeli, deveniseră acum victime. Au urmat noi campanii politice ca să-i distrugă pe noii duşmani de clasă. Cea mai amplă vânătoare de vrăjitoare „Curăţiţi rândurile claselor” l-a revendicat drept victimă pe Şchiopul Tang. În 1976, la sfârşitul Revoluţiei Culturale, a fost eliberat, iar la începutul anilor ’80 devenise întreprinzător şi milionar, unul din cei mai bogaţi oameni din Chengdu. Locuinţa familiei, în ruine, i-a fost restituită; el a dărâmat-o şi a construit un edificiu impozant cu două etaje. Iar când nebunia cu discotecile a

ajuns şi în China, era adesea văzut în cele mai cunoscute localuri privind cu duioşie cum dansau tineri băieţi şi fete din anturajul său, în timp ce număra cu emfază şi o nonşalanţă calculată teancuri de bancnote cu care plătea consumaţia tuturor, bucurându-se de nou-descoperita putere – a banului.

Campania de „Curăţire a Rândurilor Clasei" a distrus vieţile a milioane de oameni. Într-un singur caz, aşa-numita afacere a Partidului Poporului din Mongolia Interioară, zece la sută din populaţia adultă a fost torturată sau maltratată fizic; cel puţin douăzeci de mii au murit. Această campanie specială a avut drept model studii-pilot efectuate în şase întreprinderi şi două universităţi din Peking, sub supravegherea personală a lui Mao. Într-un raport cu privire la una din cele şase întreprinderi, tipografia Xinhua există următorul pasaj: „După ce această femeie a fost catalogate drept contrarevoluţionară, într-o zi pe când efectua muncă forţată şi gardianul se uita în altă parte, a fugit până la dormitorul femeilor de la etajul patru, a sărit pe fereastră şi a murit. Este, desigur, inevitabil să se sinucidă contrarevoluţionarii. Dar este păcat că astfel avem cu un «exemplu negativ» mai puţin!!" Raportul era avizat de Mao: „Acest raport este cel mai bine scrie din toate pe care le-am citit".

Aceasta şi alte campanii au fost conduse de Comitetele Revoluţionare înfiinţate pe tot cuprinsul ţării. Comitetul Revoluţionar Regional din

Sichuan a fost înfiinţat la 2 iunie 1968. Liderii erau aceiaşi patru oameni care giraseră Comitetul Pregătitor: doi comandanţi militari şi cei doi Ting. Comitetul mai includea şi pe şefii celor două facţiuni principale ale Rebelilor: „Roşii Chengdu" şi „26 August", precum şi unele „oficialităţi revoluţionare".

Consolidarea noului sistem de putere al lui Mao a avut efecte profunde asupra familiei mele. Unul dintre primele rezultate a fost de a reţine o parte din salariile „adepţilor căii capitaliste" şi de a lăsa fiecărei persoane în întreţinere doar o mică alocaţie lunară. Venitul familiei mele s-a redus cu mai mult de jumătate. Deşi nu muream de foame, nu ne mai puteam permite să cumpărăm de pe piaţa neagră,

întrucât aprovizionarea cu alimente de la stat se deteriora rapid. De pildă, raţia de carne era de jumătate de livră de persoană pe lună. Bunica era îngrijorată şi făcea zi şi noapte tot felul de planuri cum să ne hrănească mai bine pe noi, copiii, şi cum să facă şi pachete cu alimente pentru părinţii mei din închisoare.

Următoarea decizie a Comitetului Revoluţionar a fost de a evacua pe toţi adepţii căii capitaliste din complex, pentru a face loc noilor lideri. Familiei mele i s-au atribuit câteva camere la ultimul din cele trei etaje ale unei clădiri, cândva birourile unei reviste desfiinţate. La ultimul etaj nu exista apă curentă, nici canalizare şi toaletă. Trebuia să coborâm la parter chiar şi ca să ne spălăm pe dinţi sau să aruncăm un rest de ceai. Dar pe mine nu mă deranja acest lucru, clădirea era foarte elegantă şi eu muream după lucrurile frumoase.

Spre deosebire de complexul în care locuisem până atunci, un bloc de ciment fără personalitate, noua noastră rezidenţă era un imobil splendid din cărămidă şi lemn cu faţadă dublă şi ferestre cu rame cărămizii superb lucrate, sub streşini graţios arcuite. Grădina din spate era plină de duzi, iar în cea din faţă viţa-de-vie se răsucea pe spalier, un boschet de oleandri se învecina cu un dud şi cu un alt copac uriaş, fără nume, ale cărui fructe, asemănătoare piperului, creşteau în mici ciorchini ascunşi printre frunzele cafenii în formă de barcă. Mie îmi plăceau în mod special bananele ornamentale şi frunzele lor lungi, arcuite, o imagine rară într-un climat care nu era tropical.

În epoca aceea, frumosul era atât de dispreţuit încât familia mea a fost trimisă în această superbă casă ca pedeapsă. Odaia principală, mare şi pătrată, avea parchet. De trei părţi, pereţii erau din sticlă, ceea ce îi asigura multă lumină, iar în zilele senine ne bucuram de panorama încântătoare a munţilor înzăpeziţi din depărtare, din vestul Sichuanului. Balconul nu era făcut din ciment obişnuit, ci din lemn vopsit în aceeaşi nuanţă cărămizie ca şi ramele ferestrelor şi cu un grilaj „în stil grecesc”. O altă cameră care dădea în balcon avea un plafon ascuţit, neobişnuit de înalt – aproape douăzeci de picioare în înălţime, cu grinzi aparente de un roşu şters. Eu m-am îndrăgostit pe dată de

noua noastră locuinţă. Mai târziu mi-am dat seama că iarna camera pătrată era câmpul de bătălie al unor vânturi aprige, care pătrundeau din toate părţile prin sticla subţire, şi când vântul sufla ploua cu praf din plafoanele înalte. Cu toate aceste neajunsuri, în nopţile calme, stând întinsă în pat, cu razele lunii pătrunzând prin ferestre şi umbrele dudului dansând pe perete, eram cuprinsă de o imensă bucurie. Eram aşa de încântată că scăpasem de complex cu toate intrigile sale murdare, că speram din toată inima că familia mea nu se va mai întoarce niciodată acolo.

Îmi plăcea şi noua noastră stradă, care purta numele de Strada Meteoritului, în amintirea unui meteorit care căzuse acolo cu o sută de ani în urmă. Strada era pavată cu piatră de râu pe care o preferam asfaltului străzii unde se afla complexul.

Singurii care-mi aminteau de complex erau unii dintre vecini, care lucraseră în departamentul tatălui meu şi făceau parte din Rebelii dnei Shau. Când ne întâlneau, ne întâmpinau cu feţe rigide, iar în rarele ocazii de neocolit când trebuia să comunicăm, ne vorbeau răstit. Unul dintre ei fusese editorul revistei desfiinţate, iar soţia lui, profesoară. Aveau un băiat de şase ani pe care îl chema Jo-jo, de aceeaşi vârstă cu fratele meu Xiao-fang. Un funcţionar guvernamental mărunt cu o fetiţă de cinci ani a fost repartizat să locuiască cu ei şi cei trei copii se jucau adesea împreună în grădină. Deşi bunica era îngrijorată să-l lase pe Xiao-fang să se joace cu ei, nu a îndrăznit să-i interzică, de teamă ca vecinii să nu interpreteze gestul ca semn de ostilitate faţă de Rebelii Preşedintelui Mao...

La piciorul scării în spirală de culoare roşu-închis care ducea la camerele noastre, se afla o masă mare în formă de semilună. Altădată, pe masă şi-ar fi aflat locul un vas uriaş de porţelan cu un buchet de iasomie de iarnă sau cu rămurele cu flori de piersic. Acum pe masă nu se afla nimic şi cei trei copii se jucau pe ea. Într-o zi se jucau „de-a doctorul”: Jo-jo era doctorul, Xiao-fang, infirmiera, iar fetiţa de cinci ani, pacienta. Ea era întinsă pe masă pe burtă şi îşi ridica rochiţa pentru a i se face o injecţie. Xiao-fang ţinea în mână o surcică desprinsă din piciorul rupt al unui scaun drept „ac”. Exact în acel moment a intrat mama fetiţei,

care a tras un ţipăt şi a smuls copila de pe masă. A constatat câteva zgârieturi pe faţa interioară a pulpei, dar în loc să-şi ducă fiica la spital, a adus câţiva Rebeli de la biroul tatălui meu, situat la o distanţă de câteva străzi. În curând s-a adunat o mulţime de oameni în grădina din faţă. Mama, care era întâmplător acasă eliberată din detenţie pentru câteva zile, a fost imediat reţinută. Pe Xiao-fang l-au înşfăcat şi au început să zbiere la el. I-au spus că o să-l bată până îşi va da duhul dacă refuză să spună cine l-a învăţat să „o violeze pe fată”. Au încercat să-l forţeze să spună că ştia de la fraţii lui mai mari. Dar Xiao-fang nu putea să articuleze niciun cuvânt, nici măcar să plângă, iar Jo-jo era înlemnit de spaimă. Apoi a izbucnit în plâns şi le-a spus că el a fost cel care i-a cerut lui Xiao-fang să-i facă o injecţie fetei. Fetiţa a plâns şi ea spunând că nu i s-a făcut injecţia. Iar adulţii au zbierat la toţi să tacă, dar au continuat să-l terorizeze pe Xiao-fang. În cele din urmă, la sugestia mamei, mulţimea, înghiontind-o pe mama şi târându-l pe Xiao-fang, s-a năpustit la Spitalul Poporului din Sichuan.

De îndată ce au pătruns în ambulatorul spitalului, mama furioasă a fetiţei şi mulţimea înfierbântată au început să profereze insulte la adresa doctorilor, infirmierelor şi celorlalţi pacienţi. „Fiul unui adept al capitalismului a violat-o pe fiica unui Rebel! Părinţii lui trebuie să plătească!” în timp ce fata era examinată în cabinetul doctorului, un tânăr care se afla pe coridor, complet străin faţă de eveniment, a strigat: „De ce nu puneţi mâna pe părinţii adepţi ai capitalismului şi nu le daţi o bătaie soră cu moartea?”

După ce doctoriţa a terminat examinarea fetiţei, a ieşit din cabinet anunţând că nu exista niciun fel de semn că fata ar fi fost violată. Zgârieturile de pe picioare nu erau recente şi nu putuseră fi cauzate de bucăţica de lemn din mâna lui Xiao-fang care – a spus ea arătând-o mulţimii – era vopsită şi netedă. Probabil că şi le-a făcut căţărându-se într-un copac. Mulţimea s-a împrăştiat, nemulţumită.

În seara aceea, Xiao-fang a făcut o criză cauzată de spaima prin care trecuse: roşu la faţă a delirat, strigând şi bolborosind cuvinte incoerente. A doua zi, mama l-a dus la spital unde i s-a administrat o doză masivă de tranchilizante. După câteva zile şi-a revenit, dar nu s-a mai

jucat cu alţi copii. Acest incident a pus de fapt capăt copilăriei lui, la vârsta de şase ani.

Mutarea noastră în Strada Meteoritului fusese lăsată pe umerii bunicii mele şi ai noştri, cei cinci copii. Dar am avut norocul să ne ajute prietenul surorii mele Xiao-fang, Cheng-yi.

Tatăl lui fusese un funcţionar mărunt sub guvernarea Guomindangului şi, după 1949, n-a mai reuşit să aibă o slujbă stabilă, în parte din cauza trecutului său, dar şi pentru că suferea de TBC şi de ulcer gastric. Făcuse tot felul de munci precum cea de gunoier, încasator de taxe pentru societatea comunală de apă şi canal. În timpul foametei, când trăiau la Chongqing, şi el şi soţia lui au murit din cauza agravării bolilor. Cheng-yi era muncitor într-o fabrică de motoare de avion şi o cunoscuse pe sora mea la începutul anului 1968. Ca majoritatea muncitorilor din fabrică, era un membru inactiv al grupării principale a Rebelilor, afiliată la „26 August”. Pe atunci nu existau teatre sau locuri de distracţii, astfel că multe grupări ale Rebelilor şi-au înfiinţat propriile lor trupe de cântece şi dansuri care dădeau reprezentaţii cu puţinele cântece permise în citate din Mao şi osanale. Cheng-yi, care avea talent muzical, era membrul unei astfel de trupe. Sora mea, nu era angajată la fabrică, dar îi plăcea să danseze, aşa că s-a alăturat trupei împreună cu Durdulia şi Ching-ching. La scurt timp, cei doi s-au îndrăgostit. Relaţia lor a fost însă aspru criticate de toată lumea: de sora şi tovarăşii de muncă, îngrijoraţi că o legătură cu familia unui adept al capitalismului i-ar periclita viitorul; de cercul nostru de copii ai foştilor funcţionari superiori, care îl dispreţuiau pentru că nu era „de-ai noştri” şi de mine care, lipsită de raţiune, consideram că dorinţa surorii mele de a-şi trăi propria viaţă însemna că îi părăseşte pe părinţi. Dar iubirea lor a supravieţuit şi a susţinut-o pe sora mea în următorii ani grei. Curând am învăţat să-l plac şi să-l respect foarte mult pe Cheng-yi, ca întreaga familie de altfel. Deoarece purta ochelari, l-am poreclit „ochelaristul” (spectacles = ochelari).

Un alt muzician al trupei, prieten cu Cheng-yi, era tâmplar şi fiul unui şofer de camion. Era un tânăr vesel cu

un nas mare care îl făcea să nu pară chinez. Pe atunci, singurii străini ale căror fotografii le vedeam adesea erau albanezi întrucât mica şi îndepărtata Albanie era singurul aliat al Chinei – chiar şi nord-coreenii erau consideraţi prea decadenţi. Prietenii săi îl porecliseră „Al”, o prescurtare pentru albanez.

Ai a venit să ajute la mutarea noastră cu o căruţă. Pentru că nu voiam să-l încărcăm prea mult, m-am gândit să lăsăm unele lucruri, dar el ne-a convins să luăm totul. Cu un zâmbet nonşalant, şi-a strâns pumnii şi şi-a arătat muşchii puternici pe care fraţii mei i-au pipăit cu admiraţie.

Lui Al îi plăcea Durdulia. A doua zi după ce ne am mutat, ne-a invitat, pe ea, pe Ching-ching şi pe mine să luăm dejunul la ei acasă, una din casele fără ferestre din Chengdu, cu pardoseala de pământ şi în care se intra direct din stradă. A fost pentru prima oară când am intrat într-o astfel de casă. Când am ajuns pe strada pe care locuia Al, am zărit un grup de tineri care hălăduiau la colţul străzii. Ne-au urmărit din ochi în vreme ce îi strigau un „bună” apăsat lui Al. El s-a înroşit de mândrie şi s-a dus să le vorbească. S-a întors zâmbind şi ne-a relatat: „Le-am spus că sunteţi copii de şefi mari şi că m-am împrietenit cu voi ca să pot obţine obiecte mai speciale după ce se va termina Revoluţia Culturală”.

Am rămas mută. În primul rând părea să sugereze convingerea oamenilor că odraslele unor şefi mari aveau acces la bunuri de consum, ceea ce nu era cazul. Apoi m-a surprins plăcerea lui de a fi asociat cu noi şi prestigiul pe care această asociere i-l conferea în ochii prietenilor lui. Într-o vreme când părinţii mei erau la închisoare, iar noi fuseserăm azvârliţi din complex, când Comitetul Revoluţionar din Sichuan fusese instalat şi adepţii căii capitaliste fuseseră înlăturaţi, când Revoluţia Culturală părea să fi învins, Al şi prietenii săi păreau convinşi că părinţii mei se vor întoarce la putere.

Aveam să întâlnesc o asemenea atitudine de multe ori. Ori de câte ori ieşeam pe poarta impozantă a curţii noastre, eram conştientă de privirile locuitorilor din Strada Meteoritului, priviri pline de curiozitate, dar şi de admiraţie. Devenise limpede pentru mine că populaţia considera

trecătoare mai curând Comitetele Revoluţionare, decât adepţii capitalismului.

În toamna lui 1968, un nou tip de echipă a venit să ia în primire şcoala mea, numit „Echipele de Propagandă a Gândirii lui Mao Tze Dong”. Alcătuite din soldaţi sau muncitori care nu participaseră la luptele dintre facţiuni, sarcina lor era să reintroducă ordinea. În şcoala mea, ca şi în toate celelalte, echipa a rechemat pe toţi elevii care învăţaseră în şcoală atunci când, cu doi ani în urmă, se declanşase Revoluţia Culturală, pentru a-i ţine sub control. Puţinii care părăsiseră oraşul au fost găsiţi şi chemaţi prin telegrame. Nu mulţi au îndrăznit să refuze.

Profesorii care nu căzuseră victime, s-au întors în şcoală, dar nu îndrăzneau să predea. Vechile manuale fuseseră condamnate ca „otravă burgheză” şi nimeni nu avea curajul să scrie manuale noi. Aşa că noi doar şedeam în clase recitând articolele lui Mao şi citind articolele de fond din *People’s Daily.* Cântam melodii pe citate din Mao şi ne adunam să dansăm „dansuri loiale”, făcând piruete şi fluturând Cărticica Roşie.

„Dansurile loiale” obligatorii făcuseră obiectul unuia dintre ordinele emise de Comitetele Revoluţionare din întreaga Chină. Această absurdă răsucire de trupuri era obligatorie în şcoli şi uzine, pe străzi, în prăvălii, pe peronul gărilor, chiar şi în spitale pentru pacienţii care se puteau mişca.

În general, echipa de propagandă trimisă în şcoala mea a fost destul de binevoitoare spre deosebire de altele. Cea de la Universitatea din Chengdu era numită de cei doi Ting, întrucât universitatea fusese sediul adversarilor lor, „Roşii Chengdu”, Yan şi Yong au suferit cel mai mult. Cuplul Ting au instruit echipa de propagandă să-i forţeze să-l condamne pe tata. Ei au refuzat. Mai târziu i-au povestit mamei cât de mult îl admirau pe tata pentru curajul lui şi că se hotărâseră să-l susţină.

La sfârşitul anului 1968, toţi studenţii din universităţile din China au fost declaraţi absolvenţi *en masse,* fără să treacă niciun examen, şi li s-au repartizat slujbe, fiind împrăştiaţi în toate colţurile Chinei. Yan şi Yong au fost avertizaţi că, dacă nu-l denunţau pe tata, nu aveau niciun

viitor. Dar ei tot n-au cedat. Yan a fost trimis într-o mină de cărbuni în munţii din estul Sichuanului. Aceasta era cea mai cumplită slujbă, condiţiile de muncă erau foarte primitive şi nu existau măsuri de protecţie. Femeile, ca şi bărbaţii, trebuiau să se strecoare în puţul minei în patru labe şi să scoată coşurile cu cărbuni. Soarta lui Yan era în parte rezultatul ideilor absurde ale momentului: Madam Mao insistase ca femeile să facă aceeaşi muncă ca şi bărbaţii şi unul din sloganurile zilei era fraza lui Mao: „Femeile pot susţine jumătate din firmament”. Dar femeile ştiau prea bine că acest privilegiu al egalităţii le trimitea de fapt spre munca fizică grea.

Imediat după ce studenţii au fost expulzaţi practic din universităţi, elevii din şcolile medii, ca mine, au descoperit că vor fi exilaţi în regiuni muntoase şi depărtate pentru a efectua munca agricolă distrugătoare. Mao intenţiona ca eu să-mi petrec restul vieţii ca ţărancă.

22

Reformarea gândirii prin muncă„
Până la marginea Munţilor Himalaya (ianuarie-iunie 1969)

În 1969, părinţii mei, sora mea şi fratele meu Jin-ming am fost expulzaţi din Chengdu unul după altul şi trimişi în cele mai depărtate regiuni din sălbăticia Sichuanului. Făceam parte din milioanele de locuitori urbani exilaţi la ţară. În felul acesta, tinerii aveau să nu mai hoinărească prin oraşe fără nimic de făcut, provocând tulburări din pură plictiseală, iar adulţii, cum erau părinţii mei, aveau să-şi asigure „un viitor”. Ei făceau parte din vechea administraţie înlocuită de Comitetele Revoluţionare ale lui Mao şi se găsise soluţia potrivită de a-i trimite la muncă silnică, agricolă sau de alt fel.

Potrivit ideii lui Mao, noi eram trimişi la ţară „pentru a fi reformaţi”. Mao sprijinea „reforma gândirii prin muncă” aplicată tuturor, dar nu a explicat niciodată care era relaţia dintre cele două abstracţiuni. Desigur, nimeni nu cerea o clasificare. Doar gândul la o astfel de întrebare echivala cu o trădare. În realitate, toţi chinezii ştiau că munca silnică, mai ales la ţară, era întotdeauna o pedeapsă. Evident că niciunul dintre aghiotanţii lui Mao, membrii noilor Comitete Revoluţionare create, militarii – şi copiii ai acestora – nu trebuiau să efectueze aceste munci.

Primul exilat din familie a fost tata. La scurt timp după Anul Nou 1969, a fost trimis în Comitatul Miyi, în regiunea Xichang, la marginea estică a Munţilor Himalaya, o regiune atât de depărtată încât astăzi este baza de lansare a sateliţilor. Se afla la circa trei sute mile de Chengdu, la patru zile de călătorie cu camionul, deoarece nu exista cale ferată. În trecutul foarte îndepărtat, regiunea era locul de deportare a exilaţilor, deoarece se spunea că munţii şi apele erau impregnate de un misterios „aer stricat”. În termenii actuali, prin „aerul stricat” se înţeleg boli subtropicale.

S-a organizat un lagăr pentru foştii şefi ai guvernului

regional. În întreaga Chină existau mii de astfel de lagăre, numite „şcoli de cadre”.

dar, pe lângă de faptul că nu erau şcoli, nu erau nici exclusiv destinate şefilor politici. Scriitori, învăţaţi, oameni de ştiinţă, profesori, doctori şi actori, care deveniseră „nefolositori” în ordinea instaurată de Mao, erau şi ei trimişi acolo.

Printre politicienii din lagăr se aflau nu numai adepţi ai căii capitaliste ca tatăl meu şi alţi duşmani de clasă, ci şi mulţi dintre colegii lor Rebeli, motivul fiind că noul Comitet Revoluţionar din Sichuan nu le putea găsi slujbe tuturor, deoarece posturile erau ocupate de Rebeli având alte origini, precum muncitori, studenţi şi militari. „Reforma gândirii prin muncă” a devenit metodă comodă de a se dispensa de surplusul de Rebeli. Din departamentul tatălui meu, doar câţiva au rămas la Chengdu. Dna Shau a devenit director adjunct al Afacerilor Publice din Comitetul Revoluţionar din Sichuan. Ca urmare, toate organizaţiile Rebelilor au fost dizolvate.

„Şcolile de cadre” nu erau lagăre de concentrare, nici închisori, ci doar locuri izolate de detenţie, în care locatarii se bucurau de o libertate restrânsă şi trebuiau să efectueze muncă silnică sub o strictă supraveghere. Întrucât toate peticele de pământ cultivabil din China erau foarte dens populate, doar în munţi era suficient spaţiu pentru a găzdui exilaţii din oraşe. Aceştia trebuiau să producă alimente şi să se întreţină. Li se plăteau încă salarii, dar nu aveau ce cumpăra cu ele. Viaţa în lagăre era foarte aspră.

Pentru a se pregăti în vederea călătoriei, tata a fost eliberat din locul de detenţie din Chengdu cu câteva zile înainte de plecare. Singura lui dorinţă a fost s-o vadă pe mama. Ea era încă în închisoare şi tata s-a temut că n-o va mai vedea vreodată. S-a adresat Comitetului Revoluţionar, cât a putut de umil, rugându-i să i se permită s-o vadă. Cererea i-a fost respinsă.

Cinematograful în care era deţinută mama se afla pe fosta stradă comercială a oraşului. În prezent, prăvăliile erau pe jumătate goale, dar piaţa neagră pentru semiconductori pe care o frecventa fratele meu Jin-ming era aproape şi o zărea din când în când pe mama în timp ce

defila pe o stradă într-o coloană de deţinute, ţinând în mână un castronaş şi o pereche de beţigaşe. Cantina din cinematograf nu funcţiona zilnic, aşa că deţinutele se duceau în altă parte să-şi primească mâncarea. Descoperirea lui Jin-ming ne permitea s-o vedem din când în când pe mama dacă aşteptam în stradă. Uneori nu apărea şi eram înnebuniţi de spaimă. Noi nu ştiam că în acele zile era pedepsită de gardianca ei psihopată, refuzându-i-se dreptul să mănânce. Şi atunci speram că poate, în ziua următoare, o s-o vedem printre zecile de bărbaţi şi femei, încruntaţi, cu capetele plecate, purtând banderole cu cuvintele sinistre de: „bou-îndrăcit, şarpe-diabolic”.

L-am dus pe tata pe stradă mai multe zile la rând şi am aşteptat din zori până la prânz, dar mama n-a apărut. Umblam în sus şi în jos, tropăind pe caldarâmul îngheţat ca să ne încălzim picioarele. Într-o dimineaţă, în timp ce aşteptam să se ridice ceaţa deasă şi să putem vedea clădirea, a apărut mama. Cum pe noi copiii ne văzuse deja de mai multe ori aşteptând în stradă, a ridicat repede privirea să ne caute şi ochii ei s-au întâlnit cu ai tatălui meu. Buzele le tremurau, dar nu au scos niciun sunet. Privirile doar le-au rămas înnodate până când gardianul i-a strigat mamei să-şi plece capul. Multă vreme după ce a dispărut pe după colţul străzii, tata a rămas încremenit pe loc cu ochii după ea.

Două zile mai târziu, a plecat. Cu tot calmul şi atitudinea lui rezervată, am intuit că nu-l mai ţineau nervii. Eram cumplit de îngrijorată să nu-şi piardă din nou minţile, mai cu seamă că de data aceasta trebuia să sufere chinurile fizice şi psihice în singurătate, fără să aibă familia în jurul său. M-am hotărât să mă duc şi să stau cu el un timp, dar era aproape imposibil să găsesc mijloace de transport la Miyi. Aşa că atunci când am aflat, câteva zile mai târziu, că şcoala mea era transferată într-o localitate numită Ningnan, la doar cincizeci de mile de lagărul tatei, am fost încântată.

În ianuarie 1969, fiecare şcoală medie din Chengdu era trimisă într-o regiune rurală în Sichuan. Urma să trăim în sate, printre ţărani, ca să fim „reeducaţi” de ei. Nu s-a specificat cum anume ne vor reeduca ei, dar Mao îşi

menţinea părerea că oamenii cu oarecare educaţie sunt inferiori ţăranilor analfabeţi şi trebuie să se reformeze ca să semene cât mai mult cu aceştia. Una din frazele lui era: „Ţăranii au mâini murdare şi picioare pline de balegă, dar sunt mult mai curaţi decât intelectualii”.

Atât şcoala mea, cât şi a surorii mele erau pline de copii de adepţi ai capitalismului şi, în consecinţă, erau trimişi în locuri cât mai uitate de Dumnezeu. Niciunul din copiii membrilor Comitetelor Revoluţionare nu a mers cu noi. Ei au intrat în serviciul militar, singura şi, în acelaşi timp, cea mai profitabilă alternativă. Cu începere din acel moment, cel mai categoric semn de putere era acela că fiii şi fiicele lor intrau în rândul cadrelor militare.

În total, aproximativ cincisprezece milioane de tineri au fost trimişi la ţară, constituind una din cele mai mari mişcări de populaţie din istorie. Surprinzător, în haosul care domnea în ţară, această transhumanţă a fost foarte bine organizată. Fiecare a primit o sumă pentru a-şi putea cumpăra îmbrăcăminte, plăpumi, cearşafuri, valize, plase contra ţânţarilor şi saci de plastic în care să-şi împacheteze salteaua de dormit. S-a acordat o atenţie specială detaliilor; de exemplu, procurarea de bascheţi, căni de apă şi lămpi de buzunar cu baterii. Multe din aceste articole au trebuit fabricate special, deoarece nu se găseau în prăvăliile slab aprovizionate. Elevii proveniţi din familii sărace puteau face o cerere pentru a obţine un ajutor financiar suplimentar. În primul an, statul ne-a dat bani de buzunar şi raţii de alimente printre care orez, ulei de gătit şi carne. Aceste produse urma să le obţinem din satele unde fusesem trimişi.

Cu începere de la Marele Salt înainte, regiunile rurale au fost organizate în comune, în care se grupau un număr de sate. Comunele puteau avea de la două mii la douăzeci de mii de gospodării. În subordinea comunelor erau brigăzile de producţie care, la rândul lor, comandau mai multe echipe de producţie. O echipă de producţie corespundea unui sat şi era unitatea de bază a vieţii rurale. În şcoala mea, opt elevi erau repartizaţi fiecărei echipe de producţie, iar noi ne bucuram de permisiunea de a alege cu cine voiam să formăm un grup. Eu mi-am ales prietenele din

clasa Durdulicii. Sora mea a vrut să facă parte din grupul meu în loc să meargă cu şcoala ei: ni se permitea şi să optăm pentru o rudă! Fratele meu Jin-ming, deşi urma aceeaşi şcoală cu mine, a rămas la Chengdu, deoarece nu împlinise şaisprezece ani, vârsta majoratului. Nici Durdulia n-a venit cu noi fiindcă era copil unic.

Iar eu aşteptam cu nerăbdare să ajung la Ningnan. Nu avusesem o adevărată experienţă în privinţa suferinţelor fizice şi de aceea nu-mi dădeam seama ce însemnau ele. Îmi imaginam un peisaj idilic în care nu există politică. Un şef din Ningnan venise să ne vorbească şi ne descrisese clima subtropicală de acolo, cu cerul veşnic albastru, imense flori roşii de zămoşiţă (ibiscus), banane lungi de treizeci cm, iar râul numit Nisipul Auriu – porţiunea superioară a râului Yangtze –, scânteind în razele de soare, curgea lin în briza uşoară, vălurindu-se calm.

Pentru mine, care trăiam într-o lume cenuşie înceţoşată, cu lozinci negre scrise pe ziduri, vegetaţia tropicală într-o regiune însorită mi se părea un vis de neatins. Ascultându-l pe vorbitor, mă şi vedeam pe un tăpşan cu pomi în floare şi cu un râu auriu la picioare. El a menţionat şi misteriosul „aer stricat”, despre care citisem în literatura clasică, dar chiar şi asta adăuga o notă de exotism şi vechime. Pentru mine, pericolul exista doar în campaniile politice. Eram nerăbdătoare să plec şi pentru că speram că îmi va fi mai uşor să-l vizitez pe tata. Dar nu remarcasem că eram despărţiţi de un lanţ de munţi fără trecători, înalţi de zece mii de picioare. Nu am dovedit niciodată talent în studiul hărţilor.

La 27 ianuarie 1969, şcoala mea a pornit spre Ningnan. Fiecare şcolar avea voie să ia o valiză şi o saltea de dormit. Eram încărcaţi în camioane, câte treizeci şi şase în fiecare. În camion nu existau decât puţine locuri de stat jos, aşa că ne-am aşezat pe saltelele noastre sau direct pe duşumea. Coloana de camioane ne-a hurducat pe drumuri de ţară timp de trei zile, înainte să ajungem la graniţa cu Xichang. Am trecut prin câmpiile din Chengdu şi am traversat munţii în lungul marginii de răsărit a Munţilor Himalaya şi camioanele au trebuit să pună lanţuri la roţi. Am căutat să stau în spatele camionului ca să pot urmări spectaculoasele

furtuni de zăpadă şi grindină care, într-o clipă, albeau totul, pentru ca în clipa următoare, atmosfera să se lumineze dezvăluind un cer albastru şi un soare orbitor. Această frumuseţe zbuciumată m-a lăsat fără cuvinte. Spre apus, în depărtare, se ridica un vârf de douăzeci şi cinci de mii de picioare, după care se întindeau regiunile sălbatice unde se născuse mare parte din flora lumii; abia când am ajuns în Occident, mi-am dat seama că rododendronii, crizantemele, majoritatea speciilor de trandafiri, care ne bucurau privirile în viaţa zilnică, veneau de aici. Şi încă ceva, în aceste locuri încă mai trăiau ursuleţii Panda.

A doua zi seara, am intrat într-o regiune, Comitatul Asbestului, astfel numită după principala producţie industrială. Convoiul nostru s-a oprit undeva în munţi pentru a folosi toaletele – două cabane de pământ în care erau săpate gropi rotunde pline de viermi. Şi dacă privelişte a din interiorul toaletei era revoltătoare, cea din exterior era înspăimântătoare. Feţele muncitorilor erau cenuşii, de culoarea plumbului şi lipsite de expresie. Îngrozită, l-am întrebat pe un membru al echipei de propagandă, Dong-an, o persoană amabilă, care ne conducea la destinaţie, cine erau aceşti oameni, arătând ca nişte stafii. „Deţinuţi dintr-un lagăr de *lao-gai* („reformă prin muncă")", mi-a răspuns el. Deoarece minele de asbest sunt foarte nocive, exploatarea lor se făcea mai ales prin muncă silnică, cu puţine precauţii privind siguranţa sau sănătatea. Aceasta a fost prima, şi singura, mea întâlnire cu gulagul chinezesc.

În ziua a cincea, camionul ne-a descărcat la un grânar din vârful unui munte. Publicitatea în jurul acestei acţiuni mă făcuse să mă aştept la o ceremonie cu fanfară şi cu flori de hârtie oferite nou-sosiţilor. Dar tot ce s-a întâmplat a fost că un responsabil al comunei ne-a primit la unitatea de producţie. Ne-a urat bun venit în jargonul folosit de ziare. Vreo douăzeci de ţărani veniseră să ne ajute să ne transportăm saltelele de dormit şi valizele. Chipurile lor erau inexpresive, iar frazele rostite, de neînţeles pentru mine.

Sora mea şi cu mine ne-am îndreptat spre noua noastră locuinţă, împreună cu alte două fete şi patru băieţi, care

alcătuiau grupul nostru. Cei patru ţărani care ne-au cărat bagajele erau tăcuţi şi păreau că nu înţeleg întrebările noastre. Am tăcut şi noi. Am tot mers preţ de mai multe ore, într-un singur rând, afundându-ne tot mai adânc în marele necunoscut verde-închis al munţilor. Eram însă mult prea obosită pentru a le remarca frumuseţea. La un moment dat, după ce mă luptasem să-mi ţin echilibrul şi să mă sprijin de o stâncă pentru a-mi trage sufletul, am privit în jur şi în depărtare. Grupul nostru părea atât de neînsemnat, în vastitatea aceea muntoasă, fără margini, fără drumuri, fără case şi fără fiinţe vii în jurul nostru, doar cu freamătul vântului prin pădure şi murmurul unor pâraie ascunse. Simţeam cum dispar, cum mă topesc într-o sălbăticie ostilă.

Seara am ajuns într-un sat cufundat în întuneric. Locuitorii nu aveau curent electric şi petrolul lampant era prea preţios ca să fie consumat până ce nu cădea noaptea. Oamenii stăteau în pragul locuinţelor şi ne priveau cu gurile deschise şi total lipsiţi de expresie. Nu-mi dădeam seama dacă manifestau vreun interes sau erau indiferenţi. După prima deschidere a graniţelor, străinii întâlneau astfel de priviri, iar noi, chiar eram nişte străini pentru aceşti ţărani – ca şi ei pentru noi, de altfel.

Satul ne pregătise un loc de locuit, un adăpost din lemn şi pământ, compus din două odăi mari – una pentru cei patru băieţi, şi cealaltă pentru cele patru fete. Un coridor făcea legătura cu sala comună a satului unde ni se construise o sobă de gătit din cărămidă.

Am căzut zdrobită de oboseală pe scândurile de lemn ale patului pe care urma să-l împart cu sora mea. Câţiva copii s-au ţinut după noi scoţând tot felul de sunete isterice. Au bătut în uşă, dar când le-am deschis, au fugit pentru a reveni bătând din nou în uşă. S-au iţit pe geam care era doar o gaură pătrată în perete, scoţând alte ţipete ciudate. La început le-am zâmbit şi i-am invitat înăuntru, dar gestul nostru de prietenie n-a avut efect. Eu simţeam nevoia disperată să mă spăl. Am bătut în cuie în cadrul ferestrei o cămaşă veche în chip de perdea, şi am început să înmuiem prosoapele în apa îngheţată din ligheane. Am încercat să nu iau în seamă chicotelile copiilor care ridicau „perdeaua”

ca să se holbeze la noi. Dar nu ne-am scos jachetele matlasate, căptuşite, în timp ce ne spălam.

Unul din băieţii din grupul nostru şi-a asumat rolul de lider şi de om de legătură cu sătenii. Mai aveam de aşteptat câteva zile până ce primeam raţia zilnică de apă, petrol lampant şi lemn de foc, după care trebuia să începem să lucrăm la câmp.

La Ningnan, totul se făcea manual, ca în urmă cu două mii de ani. Nu existau obiecte mecanice, nici animale de povară. Sătenii nu aveau destulă hrană nici pentru ei ca să-şi mai poată permite să ţină cai sau catâri. Pentru grupul nostru, umpluseră cu apă un rezervor rotund din lut. În ziua următoare ne-am dat seama cât de preţioasă era fiecare picătură. Pentru a aduce apă trebuia să urcăm timp de treizeci de minute pe cărări înguste până la izvor, purtând două găleţi de lemn în echilibru pe o cobiliţă ţinută pe umeri. Când găleţile erau pline, cântăreau nouăzeci de livre (circa 45 de kg). Umerii mă dureau îngrozitor şi când erau goale. Am fost imens de recunoscătoare când băieţii s-au oferit în mod galant să aducă ei apa.

Tot ei găteau masa, căci trei din cele patru fete –, printre care şi eu – nu gătiseră niciodată, date fiind familiile din care proveneam. Acum însă am învăţat să gătesc din greu. Orezul venea nedecorticat şi trebuia să-l pisăm cu toată puterea într-un mojar de piatră cu un pisălog greu. Apoi era turnat într-un coş de bambus puţin adânc care trebuia balansat cu o mişcare specială a braţelor astfel încât să se ridice deasupra cojile uşoare, ce puteau fi astfel îndepărtate şi orezul rămânea pe fund. După câteva minute, braţele îmi amorţeau şi începeau să-mi tremure atât de tare, că nu mai puteam ţine coşul. Luptam din greu pentru fiecare blid de orez.

Un alt chin era să adunăm vreascuri pentru foc. Umblam două ore până în pădurea de unde regulamentul de protecţie a pădurii ne permitea să adunăm lemne de foc. Aveam voie să tăiem doar crengi mici, aşa că trebuia să ne suim pe pini şi să lovim cu toată puterea în crengi, folosind cuţitele. Legam crengile şi le purtam în spinare. Pentru că eram cea mai tânără din grup, mi se repartizase sarcina de a căra un coş cu ace de pin. Drumul de întoarcere ne lua

încă două ore de coborâre pe cărări de munte. Eram atât de obosită când ajungeam înapoi, încât mi se părea că purtam o greutate de cel puţin zece kg şi mare mi-a fost mirarea când am pus coşul pe cântar şi am constatat că avea doar două kilograme şi jumătate. Iar dacă îl puneai pe foc, nu ajungea nici măcar să încălzeşti un ceaun cu apă.

Într-unul din primele drumuri pentru a aduna lemne mi-am rupt pantalonii în fund când coboram dintr-un pin. Am fost atât de jenată, că m-am ascuns în pădure şi am ieşit după ce rămăsesem ultima din şir ca să nu mă vadă nimeni. Băieţii, procedând ca nişte perfecţi gentlemeni, au insistat să merg în faţă ca să impun un ritm mai lent. Iar eu a trebuit să tot repet că eram bucuroasă să merg ultima şi că nu o spuneam numai aşa, din politeţe.

Nici mersul la toaletă nu era uşor. Trebuia să cobori pe o pantă alunecoasă până la o groapă adâncă în apropierea stânei de capre. Acestea se repezeau cu corniţele fie spre capul, fie spre fundul meu. Eram atât de speriată că nu-mi puteam face nevoile zile întregi. Iar după ce scăpăm de capre, urma efortul să te caţări din nou sus. De fiecare dată îmi apăreau noi vânătăi pe unde nici nu gândeam.

În prima zi de muncă la câmp am fost însărcinată să aduc bălegar de capră şi excremente din toaletele noastre ca îngrăşăminte pentru minusculele tarlale de pe care fuseseră arse iarba şi mărăcinii. Pământul era acum acoperit cu un strat de cenuşă care, împreună cu bălegarul şi excrementele umane, fertilizau solul, pregătindu-l pentru aratul manual din primăvară.

Eu încărcăm în spinare coşul greu şi urcam panta în patru labe. Bălegarul era destul de uscat, dar tot se mai scurgea prin jacheta mea de bumbac, prin lenjeria de corp şi pe spate. Îmi intra şi în păr, când coşul se clătina prea tare în efortul meu disperat de a urca panta lunecoasă. Când am ajuns în sfârşit pe câmp, am văzut cum ţărăncile îşi descărcau coşurile cu îndemânare aplecându-se din talie într-o parte şi înclinând coşul în aşa fel încât conţinutul să se verse fără să le atingă. Eu însă n-am ştiut cum să-l golesc. În disperarea mea de a scăpa de greutatea din spinare, am scos braţul drept din chinga de pe umăr şi dintr-odată coşul s-a aplecat brusc spre stânga trăgându-mi

şi umărul stâng după el. Am căzut în grămada de bălegar. Ceva mai târziu o prietenă şi-a dislocat genunchiul, eu am scăpat mai uşor, doar cu dureri de mijloc.

Muncile grele şi constrângerile fizice făceau parte din „reforma gândirii”. În teorie, trebuia să-ţi aducă satisfacţie, deoarece te ajuta să devii o nouă fiinţă, cât mai asemănătoare structurii ţărăneşti. Înainte de Revoluţia Culturală, subscrisesem şi eu din toată inima la această atitudine naivă şi mă angajasem să efectuez munci grele în scopul de a deveni o fiinţă mai bună. Îmi amintesc că odată, în primăvara anului 1966, clasa mea participa la reabilitarea unor drumuri. Fetelor li se dăduse o muncă mai uşoară, de a sorta pietrele care, apoi, erau sparte de băieţi. Eu m-am oferit să fac munca băieţilor, dar m-am ales până la urmă cu braţele îngrozitor de umflate, din cauză că trebuia să sfărâm pietrele cu un baros enorm, pe care abia îl puteam ridica. Dar acum, trei ani mai târziu, îndoctrinarea mea se topise văzând cu ochii. Dispăruse încrederea oarbă servind drept suport psihologic, iar eu m-am trezit că detestam munca grea şi forţată din munţii din Ningnan. Mi-am dat seama că n-avea niciun rost.

În acest exil, am avut şi alt necaz: am făcut o urticarie serioasă de îndată ce am sosit. Timp de peste trei ani, urticaria revenea de câte ori mă aflam la ţară şi niciun medicament nu i-a venit de hac. Mă scărpinam zi şi noapte şi după trei săptămâni în noua mea viaţă, am făcut nişte furuncule pline cu puroi, iar picioarele mi s-au umflat din cauza infecţiilor. Am suferit şi accese de diaree şi vomitături. Eram groaznic de slăbită, fără putere şi bolnavă, tocmai când aveam nevoie de mai multă putere fizică. Iar spitalul comunei era la vreo treizeci de mile depărtare.

Mi-am dat seama curând că nu aveam aproape nicio şansă să-l pot vizita pe tatăl meu porninde de la Ningnan. Cel mai apropiat drum accesibil era la o zi de mers depărtare şi, chiar dacă ajungeai acolo, nu exista niciun mijloc de transport public. Camioanele erau puţine şi niciunul nu făcea legătura din locul în care mă aflam cu Miyi. Am avut însă un noroc: Dong-an, responsabilul echipei de propagandă, a sosit în satul nostru pentru a constata dacă fusesem instalaţi în condiţii mulţumitoare, şi, când a

văzut cât eram de bolnavă, a sugerat să mă întorc la Chengdu pentru un tratament. El urma să plece cu ultimul camion care adusese elevi la Ningnan. Aşa că, după douăzeci şi şase de zile de la sosirea mea acolo, am pornit înapoi la Chengdu.

Mi-am dat atunci seama că abia reuşisem să-i cunosc pe sătenii care ne primesc în satul lor. Singura mea cunoştinţă era contabilul satului care, fiind cel mai educat om din sat, venea adesea la noi în virtutea unei vagi înrudiri intelectuale. Locuinţa lui a fost singura în care intrasem, dar nu-mi amintesc decât expresia plină de suspiciune care se citea pe faţa bătută de soare şi vânt a tinerei sale soţii. Am găsit-o spălând maţele unui porc, şi purtând în spinare un bebeluş tăcut. Când am salutat-o nu mi-a răspuns şi pe chipul ei se citea aceeaşi expresie indiferentă.

În puţinele zile cât lucrasem cu sătenii, nu am avut energia să leg câteva cuvinte cu ei. Păreau retraşi, lipsiţi de interes, tot atât de departe de mine ca şi impenetrabilii munţi ai Ningnanului. Ştiam că ar fi trebuit să facem efortul de a-i vizita, aşa cum făceau prietenele şi sora mea, aflate într-o stare mai bună, în fiecare seară, dar eu eram extenuată, bolnavă şi mă scărpinam tot timpul. Şi, în afară de toate astea, dacă acceptam să-i vizitez, ar fi însemnat că mă resemnasem să trăiesc în acele locuri. Iar eu refuzam în subconştientul meu să mă stabilesc acolo şi să duc o viaţă de ţărancă. Fără să o exprim atât de explicit, eu respingeam viaţa pe care Mao mi-o hărăzise.

Când a sosit clipa plecării, mi-am dat brusc seama că îmi va fi dor de extraordinara frumuseţe a regiunii Ningnan. Nu admirasem îndeajuns munţii aşa cum ar fi trebuit, fiindcă mă luptasem să rămân în viaţă. Primăvara venise devreme, în februarie, şi iasomiile aurii de iarnă sclipeau printre ţurţuri de gheaţă ce atârnau de ramurile de pin. Pârâiaşele din văiugi formau ochiuri cristaline – ca nişte mărgele în jurul unor stânci de forme ciudate – în care se reflectau norii, coamele pinilor şi nenumăratele specii de flori ivite printre crăpăturile stâncilor. În aceste lăculeţe, minuni ale naturii, noi ne spălam rufele şi apoi le întindeam pe stâncile din jur să se usuce la soare şi la briza de munte. Între timp noi ne întindeam pe iarbă şi ascultam murmurul pădurilor

de pin în adierea brizei. Privind la pantele line ale versantului din faţa noastră, acoperite de piersici sălbatici, nu mă puteam împiedica să mă minunez cum vor arăta ele peste câteva săptămâni, când vor fi toţi în floare şi muntele va îmbrăca o mantie trandafirie.

Când am ajuns la Chengdu, după patru zile interminabile, de zdruncinături şi scuturături într-un camion gol, cu dureri constante de stomac şi diaree, am intrat direct în policlinica arondată complexului nostru, unde injecţiile şi tabletele m-au vindecat rapid. Familia mea beneficia încă de clinică precum şi de cantină. Comitetul Revoluţionar din Sichuan era dezbinat şi ineficient, astfel că n-a reuşit să organizeze o administraţie care să funcţioneze. Nu fusese nici măcar în stare să emită reglementări cu privire la multe aspecte ale vieţii de fiecare zi. Rezultatul: sistemul era plin de lacune, multe din vechile practici au continuat, iar populaţia a fost lăsată să se descurce cum putea. Conducerea cantinei şi cea a policlinicii n-au refuzat să ne servească, aşa că am profitat şi am beneficiat de facilităţile pe care le ofereau.

Pe lângă injecţiile şi pilulele occidentale prescrise la policlinică, bunica a decis că aveam nevoie şi de leacuri chinezeşti. Într-o zi a venit acasă cu un pui, cu nişte rădăcini de vetch[9] şi cu „angelica” chinezească, considerate foarte *bu* (tămăduitoare) şi a făcut din ele o supă în care a pus şi ceapă verde tocată. Aceste ingrediente nu se găseau în comerţ şi ea se dusese, şchiopătând, la câţiva kilometri să le cumpere la negru dintr-un sat.

Nici bunica mea nu se simţea bine. O vedeam uneori întinzându-se pe pat, lucru cu totul neobişnuit pentru ea, care fusese mereu atât de energică şi nu putea sta locului niciun minut. Acum o observam cum ţine ochii închişi strâns şi îşi muşcă buzele, ceea ce mă făcea să cred că suferea dureri mari. Dar când o întrebam ce i se întâmpla, îmi răspundea că nu era nimic şi continua să adune leacuri şi să stea la coadă ca să-mi cumpere alimente hrănitoare.

M-am simţit în curând mult mai bine. Cum nu exista nicio autoritate care să mă oblige să mă întorc la Ningnan, am început să-mi planific o călătorie ca să-l vizitez pe tata. Am

9 Plantă medicinală căţărătoare *(n. tr.).*

primit însă o telegramă de la Yibin. Mătuşa Jun-ying, care avea grijă de fratele meu cel mai mic, Xiao-fang, era grav bolnavă. Mi-am spus că trebuia să plec la Yibin să mă ocup de ei.

Jun mătuşa Jun-ying şi celelalte rude ale tatei din Yibin fuseseră foarte buni cu familia mea, cu toate că tata călcase adânc înrădăcinata tradiţie chineză de a avea grijă de rude. Tradiţia considera datorie filială ca fiul să pregătească pentru mama lui un sicriu greu din lemn, cu multe straturi de vopsea, şi să-i ofere funeralii grandioase – adesea ducându-l la faliment. Guvernul însă încuraja incinerarea – ca să economisească pământ – şi funeraliile mai simple. Când mama lui a murit în 1958, familia lui nu l-a informat decât după funeralii, de teamă că tata ar putea veni cu obiecţii în privinţa ceremoniilor complicate de înmormântare. După ce ne-am mutat la Chengdu, familia lui ne-a vizitat foarte rar. Totuşi, când tata a fost lovit de nenorocire în timpul Revoluţiei Culturale, au venit să ne vadă şi să ne ofere ajutorul lor. Mătuşa Jun-ying, care călătorea des între Chengdu şi Yibin l-a luat în cele din urmă pe Xiao-fang la ea, ca s-o ajute pe bunica. Ea împărţea o casă cu o soră mai mică, dar dăruise jumătate din partea ei unor rude mai îndepărtate, obligate să-şi abandoneze locuinţa căzută în ruine.

Când am ajuns la ea, mătuşa mea şedea într-un fotoliu din răchită lângă uşa de intrare în holul care servea şi de salon. Pe locul de onoare se afla un sicriu uriaş dintr-un lemn roşu-închis. Sicriul era al ei şi reprezenta singurul ei răsfăţ. Privind-o pe mătuşa mea, am simţit cum mă cuprinde un val de tristeţe. Avusese o congestie cerebrală şi picioarele îi erau pe jumătate paralizate. Spitalele funcţionau sporadic, utilităţile se defectaseră nemaiavând cine să le repare, iar aprovizionarea cu medicamente era neregulată. Medicii îi spuseseră mătuşii Jun-ying că nu-i puteau face nimic, aşa că ea stătea acasă.

Suferinţa cea mai mare a mătuşii mele era funcţionarea proastă a intestinelor. După ce mânca, se simţea umflată, digestia nu se făcea şi nu avea scaun decât cu efort şi dureri cumplite. Formulele recomandate de rude îi ajutau uneori, dar cel mai des rămâneau fără efect. Îi făceam

adesea un masaj pe abdomen şi odată, în disperare de cauză, m-a rugat să introduc un deget în anus şi să încerc să scot excrementele. Toate aceste remedii nu-i ofereau decât o uşurare momentană. În consecinţă, nu mai îndrăznea să mănânce. Era foarte slăbită şi zăcea în fotoliu ore întregi, privind, fără să vadă, arborii de papaya şi bananierii din grădina din spatele casei. Biata de ea nu se plângea niciodată. O singură dată mi-a murmurat cu blândeţe: „îmi este atât de foame. Aş vrea atât de mult să pot mânca...”

Nu mai putea umbla nesusţinută şi chiar să stea în şezut îi cerea un efort considerabil. Ca să-i uşurez durerile de oase datorate imobilităţii, mă aşezam lângă ea, ca să se poată sprijini pe mine. Îmi spunea mereu că eram o bună infirmieră, dar că trebuia să fiu obosită şi plictisită să tot stau acolo cu ea. Oricât de mult insistam, ea nu mai şedea în fotoliu decât pentru scurt timp în fiecare zi, ca să pot „ieşi să mă distrez”.

Dar afară, în oraş, nu exista nicio ocazie de distracţii. Duceam dorul unei cărţi bune de citit. În afară de cele patru volume ale *Operelor alese* ale lui Mao Tze Dong, tot ce am descoperit în casă a fost un dicţionar, în rest, totul fusese ars. M-am ocupat aşadar cu studiul celor cincisprezece mii de caractere din dicţionar, învăţându-le şi pe acelea pe care nu le ştiam pe dinafară.

Restul timpului l-am petrecut purtându-i de grijă fratelui meu în vârstă de şapte ani, pe care îl luam în lungi plimbări. Uneori se plictisea şi de plimbări şi îmi cerea jucării, de pildă un pistol sau dulciuri de culoarea cărbunelui, care zăceau singuratice în prăvălii. Nu aveam bani – alocaţia ce ni se dădea era mică, dar Xiao-fang nu înţelegea acest lucru şi se trântea la pământ, în praf, dând din picioare, zbierând şi agăţându-se de jacheta mea. Îngenuncheam lângă el şi încercam să-l liniştesc, folosind toate argumentele posibile, dar, până la urmă, izbucneam şi eu în plâns. Atunci abia se potolea şi îi trecea supărarea pe mine.

Yibin era un oraş cu o atmosferă specială chiar în plină Revoluţie Culturală. Râurile zglobii şi colinele unduioase, orizontul înceţoşat de dincolo de ele creau un sentiment de

eternitate, de siguranţă şi îmi aducea, chiar şi numai temporar, o alinare pentru toată mizeria din jur. Când se lăsa înserarea, afişele şi megafoanele din oraş parcă adormeau şi ele şi cărările tainice, întunecoase se cufundau în ceaţă. Din loc în loc, răzbătea pâlpâirea unei lămpi prin crăpăturile uşilor şi ferestrelor. Din când în când apărea un petic luminos: se deschisese o prăvălioară în care se vindeau alimente. Nu era cine ştie ce, dar se întindea o masă pe stradă cu patru bănci înguste în jur, întunecate la culoare, dar lucind de atâta frecat şi de stat pe ele. Pe masă apărea o scânteie cât un bob de mazăre – lampa în care se ardea ulei de rapiţă. Deşi nu se mai aşeza nimeni la acea masă, patronul ţinea birtul deschis. Pe vremuri ar fi fost plin de oameni veseli trăncănind şi bârfind în jurul unei „licori din cinci boabe”, însoţită de friptură de vacă marinată, tocăniţă cu soia din limba de porc, şi alune prăjite cu sare şi piper. Birturile goale îmi evocau un alt Yibin, din zilele când viaţa nu era Sufocată de politică.

Dacă părăseam acele străduţe dosnice, urechile mele suportau asaltul megafoanelor. Căci centrul oraşului era, timp de optsprezece ore de zi, o perpetuă învălmăşeală şi un vacarm de muzică mobilizatoare şi demascări. Chiar dacă nu luai în seamă conţinutul, nivelul zgomotului era insuportabil şi a trebuit să-mi creez o tehnică de a-l ignora, pentru a-mi păstra sănătatea mintală.

Într-o seară din aprilie, o emisiune mi-a atras atenţia. Se întrunise un congres al Partidului la Peking, dar, ca de obicei, populaţia Chinei nu era informată care era obiectivul acestei foarte importante întruniri a „reprezentanţilor” ei. A fost anunţată o nouă echipă la conducere. Mi s-a strâns inima când am auzit că a fost confirmată noua organizare a Revoluţiei Culturale.

Acest congres, al IX-lea, a marcat instalarea oficială a sistemului de putere personală a lui Mao. Puţini din liderii veterani ai congresului precedent, din 1956, au rezistat şi în acesta. Din cei şaptesprezece membri ai Politbiroului, doar patru – Mao, Lin Biao, Chu Enlai şi Li Xiannian – au rămas în funcţii. Toţi ceilalţi, cu excepţia celor morţi, fuseseră demascaţi şi înlăturaţi. Unii dintre ultimii aveau să moară în curând.

Preşedintele Liu Shaoqi, numărul doi la Congresul al VIII-lea, era deţinut încă din 1967 şi fusese bătut cu ferocitate la mitingurile de demascare. I-au fost refuzate medicamentele pentru bolile cronice de care suferea, diabetul şi pneumonia mai recentă, şi era supus unui tratament doar pentru a-l menţine în viaţă, deoarece Madam Mao ordonase în mod explicit că el trebuia să se constituie într-un „obiectiv viu” pentru Congresul al IX-lea. La congres Chu Enlai a dat citire verdictului potrivit căruia Liu fusese „un trădător criminal, un agent al duşmanului şi un escroc în serviciul imperialiştilor, al revizioniştilor moderni (ruşii) şi al reacţionarilor Guomindangului”. După Congres, lui Liu i s-a permis să moară, în chinuri.

Mareşalul Ho Lung, un alt fost membru al Politbiroului şi creatorul armatei comuniste, a murit la două luni după congres. Deoarece avusese multă putere în armată, a fost supus timp de doi ani şi jumătate unui regim de tortură lentă care – după cum i-a transmis soţiei sale – „trebuie să-mi distrugă sănătatea, astfel încât să mă poată ucide fără să-mi verse sângele”. Metodele de tortură erau multe: avea dreptul doar la o cană de apă zilnic în timpul verilor fierbinţi, oprea încălzirea pe timpul iernii, când temperatura cobora sub zero grade luni de-a rândul, i se întrerupea medicaţia pentru diabet. Până la urmă a murit, după ce i s-a administrat o doză mare de glucoză, atunci când diabetul i s-a agravat.

Tao Zhu, membrul Politbiroului care o ajutase pe mama la declanşarea Revoluţiei Culturale, a fost deţinut aproape trei ani în condiţii inumane, care i-au distrus sănătatea. Şi lui i s-a refuzat un tratament adecvat până când ciroza ajunsese la un stadiu mult prea avansat şi Chu Enlai a aprobat efectuarea operaţiei. Ferestrele camerei din spital au fost acoperite permanent cu ziare, iar familia nu l-a putut vedea nici pe patul de moarte, nici după deces.

Mareşalul Peng Dehuai a murit după acelaşi fel de torturi care au durat, în cazul său, peste opt ani, până în 1974. Ultima lui dorinţă a fost să mai vadă o dată copacii şi lumina zilei ascunse de ferestrele spitalului, acoperite cu hârtie de ziar, favoare ce i-a fost refuzată.

Toate aceste exemple şi multe altele asemănătoare erau

tipice pentru metodele folosite de Mao în timpul Revoluţiei Culturale. În loc să semneze condamnări la moarte, Mao se mărginea să-şi facă cunoscute intenţiile şi s-au găsit oameni care să pună în practică torturile, improvizând detaliile sinistre. Metodele lor cuprindeau presiuni psihice, brutalitate fizică şi refuzul acordării de îngrijiri medicale – mergând până la folosirea unor medicamente letale. Moartea cauzată în acest din urmă fel a dobândit o denumire specială în limba chineză: *po-hai zhi-şi* „persecutat până la moarte”. Mao era perfect conştient de ceea ce se întâmpla în ţară şi îi încuraja pe făptuitori, dându-le „consimţământul său tăcut” *(mo-xu).* Această tactică îi permitea să se descotorosească de duşmani fără să poarte vreo vină. Răspunderea îi aparţinea, dar nu numai lui. Torţionarii se lăudau cu iniţiative. Subordonaţii lui Mao erau mereu pregătiţi să descopere noi căi de a-i fi pe plac, anticipându-i dorinţele şi, cu siguranţă, dând frâu liber propriilor porniri sadice.

Abia mulţi ani mai târziu au ieşit la iveală detaliile îngrozitoare ale persecuţiei multor lideri. Dar n-au surprins pe nimeni în China, atunci când au fost date în vileag. Cunoşteam cu toţii, din proprie experienţă, prea multe cazuri similare.

Stăteam deci în piaţa aglomerată ascultând comunicatul, conţinând numele membrilor noului Comitet Central, şi aşteptam cu groază numele celor doi Ting. Care nu au întârziat să fie citite: Liu Jie-ting şi Zhang Xi-ting. Am fost atunci sigură că suferinţele familiei mele nu se vor termina niciodată.

La scurtă vreme după aceea, a sosit o telegramă în care eram anunţată că bunica se prăbuşise şi nu se mai putea da jos din pat. Nu i se întâmplase niciodată aşa ceva. Mătuşa Jun-ying a insistat să plec acasă şi să o îngrijesc. Aşa că, împreună cu Xiao-fang, am luat primul tren spre Chengdu.

Bunica împlinea în curând şaizeci de ani şi stoicismul ei cedase în cele din urmă în faţa durerii. Simţea împunsături şi convulsii în tot trupul, iar durerea se concentra apoi în urechi. Doctorii din policlinica complexului spuneau că boala ei ar putea fi de natură nervoasă şi că nu aveau

niciun tratament în afară de a i se asigura o stare de bună dispoziţie. Am dus-o la un spital aflat la o jumătate de oră de mers.

Instalaţi confortabil în limuzinele lor conduse de şoferi, noii deţinători ai puterii nu dădeau doi bani pe felul cum trăiau oamenii obişnuiţi. În Chengdu nu funcţionau autobuze, deoarece acestea nu erau considerate de o importanţă vitală pentru revoluţie, iar trăsurelele trase de om erau interzise pe motiv că exploatau munca omului. Dar bunica mea nu mai putea merge din cauza durerilor. Aşa că am aşezat-o pe bunica pe bicicletă punând o pernă, pe locul prevăzut pentru bagaje, ea ţinându-se de şa. Eu împingeam bicicleta, Xiao-hei o sprijinea, iar Xiao-fang şedea pe cadru.

Mulţumită profesionalismului şi devotamentului unora din medici, spitalul încă funcţiona. Totuşi am citit pe ziduri sloganuri scrise de colegii lor, militanţi care-i acuzau că „folosesc munca pentru a suprima revoluţia” – o acuzaţie standard vizându-i pe cei care nu-şi părăseau posturile. Doctoriţa care ne-a primit avea cearcăne negre şi pleoapele i se zbăteau probabil de oboseală după ce consultase mulţimea de pacienţi, dar şi din cauza atacurilor politice pe care trebuia să le suporte. În spital nu aveai loc să scapi un ac, atât era de plin de bărbaţi şi femei cu feţe învineţite, cu coaste rupte zăcând pe tărgi – victime ale mitingurilor de demascare.

Niciun doctor n-a fost în măsură să emită un diagnostic cu privire la boala bunicii. Nu exista un aparat cu raze X. Nici alte instrumente pentru a o examina cum trebuie. Niciunul nu funcţiona. I s-au dat o mulţime de calmante, fără succes. Atunci a fost admisă în spital. Saloanele erau aglomerate, paturile înghesuite unul lângă altul. Chiar şi pe coridoare erau înşirate paturi. Puţinele infirmiere alergau de la un salon la altul şi nu se puteau ocupa de toţi pacienţii, aşa că m-am hotărât să rămân cu bunica.

M-am dus acasă să aduc nişte vase de bucătărie, să-i pot găti, şi o saltea de bambus pe care am ascuns-o sub patul ei. Noaptea mă trezeam mereu în gemetele ei şi ieşeam de sub pat ca să-i fac masaje care o alinau pentru un timp. De sub pat, unde dormeam eu, salonul mirosea puternic a

urină. Lângă fiecare pat se afla oala de noapte. Dar bunica mea, care ţinea extraordinar de mult la curăţenie, se scula din pat chiar în timpul nopţii şi se ducea la toaleta din capătul coridorului. Nu la fel procedau şi ceilalţi bolnavi, iar oalele lor de noapte nu erau golite cu zilele, infirmierele fiind prea ocupate cu alte servicii pentru a ţine seama de asemenea detalii.

Fereastra de lângă patul bunicii mele dădea în grădina din faţa spitalului, aflată într-o stare jalnică, invadată de buruieni şi cu băncile de lemn rupte şi fără scândurile pe care să poţi şedea. Prima dată când am privit afară, câţiva copii încercau să rupă crengile încă înflorite ale unui arbore de magnolia. Adulţii treceau pe lângă ei indiferenţi; vandalismul ajunsese parte din viaţa de toate zilele, ca să mai atragă atenţia cuiva.

Într-o zi, l-am văzut pe Bing, un prieten de-al meu, coborând de pe bicicletă. Inima mi-a zvâcnit şi am simţit cum mi se urcă sângele în obraji. Am aruncat o privire în geam. Dacă îndrăzneai să te uiţi într-o oglindă în public erai considerată „un element burghez”. Purtam o jachetă în carouri roz şi albe, un desen permis pentru îmbrăcămintea tinerelor femei. Şi părul lung era acceptat din nou, dar numai împletit în două cozi. Oscilam ore întregi până să mă hotărăsc cum să-l port. Să le împletesc una lângă cealaltă sau să las distanţă între ele? La capete să fie drepte sau puţin curbate? Partea de păr împletită să fie mai lungă decât cea lăsată liber sau viceversa? Decizia îmi lua lungi minute de fiecare dată.

Adevărul este că nu existau reglementări oficiale asupra coafurii şi îmbrăcăminţii. Ne conduceam după ce purtau celelalte fete sau femei şi asta deveneau moda zilei. Şi pentru că nu prea aveam de unde alege, ne preocupa să descoperim mici variaţii de la regula generală. Pot spune că era un adevărat test de inventivitate să arăţi cât mai diferită şi mai atrăgătoare, fără să te abaţi de la linia generală, ca să nu rişti să fii arătată cu un deget acuzator şi învinuită de erezie.

Mă studiam încă în geamul ferestrei, când l-am văzut pe Bing intrând în salon. Imaginea pe care o prezenta era una cu totul obişnuită şi, totuşi, ceva îl făcea să fie mai aparte.

Te lăsa să ghiceşti la el o permanentă umbră de cinism, cu totul rară în acea epocă absolut lipsită de umor. Mă simţeam foarte atrasă de el. Tatăl lui fusese director de departament în guvernul regional dinainte de Revoluţia Culturală, dar Bing se deosebea de majoritatea odraslelor unor înalţi funcţionari. „De ce să fiu trimis la ţară?" spusese el şi, de fapt, a reuşit să nu plece obţinând un certificat de „boală incurabilă". A fost prima persoană în care am perceput o inteligenţă şi o gândire libere, o minte ironică şi cercetătoare, care nu accepta să ia de bun tot ce i se spunea. A fost şi primul care mi-a deschis mintea la subiecte ce fuseseră tabu înainte.

Până la acel moment evitasem să mă gândesc la dragoste şi la o relaţie de acest fel. Devotamentul meu pentru familie, exacerbat de adversităţi, a pus în umbră orice altă stare emoţională. Deşi simţeam că în adâncul meu exista şi o altă fiinţă, o fiinţă înzestrată cu instincte sexuale cerându-şi dreptul să iasă la suprafaţă, reuşisem să o ţin încuiată. De Bing îmi era teamă să nu mă atragă într-o încurcătură.

În acea zi Bing intrase în salon cu un ochi învineţit. Povestea cum fusese lovit de Wen, un tânăr care se întorsese din Ningnan însoţind o fată care îşi fracturase un picior. Bing a descris bătaia cu un aer nonşalant, lăudându-se cu satisfacţie că Wen era gelos pe el pentru că se bucura de atenţia şi compania mea. Mai târziu, am auzit şi varianta lui Wen, povestind cum îl lovise pe Bing întrucât nu mai suporta „rânjetul lui îngâmfat".

Wen era scund şi grăsuţ, cu mâini şi picioare mari şi dinţi proeminenţi. Ca şi Bing, era fiul unor înalţi funcţionari. Purta mânecile şi pantalonii suflecaţi şi sandale de paie ca ţăranii, aidoma tânărului dat drept model în afişele propagandistice. Într-o zi mi-a spus că se hotărâse să se întoarcă la Ningnan ca să continue „să se reformeze". Când l-am întrebat de ce făcea asta, mi-a răspuns simplu: „Ca să-l urmez pe Preşedintele Mao. De ce să caut un alt motiv? Sunt Garda Roşie a Preşedintelui Mao". Am rămas mută. Începusem să cred că oamenii foloseau acea limbă de lemn doar în ocazii oficiale. Mai mult decât atât nu-i citeam pe faţă expresia solemnă obligatorie care însoţea această

declaraţie. Aşa că m-a convins că era sincer.

Cu toate astea, felul lui de a gândi nu m-a făcut să-l evit. Revoluţia Culturală m-a învăţat să nu împart oamenii după convingerile lor, ci după însuşirea de a fi sau a nu fi cruzi şi ticăloşi. Îl ştiam pe Wen că era o fiinţă decentă şi când am vrut să părăsesc definitiv Ningnan el a fost cel care m-a ajutat.

Trecuseră două luni de când plecasem. Nu exista nicio lege care să interzică acest lucru, dar regimul deţinea o armă puternică pentru a se asigura că va trebui mai devreme sau mai târziu să mă întorc în munţi; şi aceasta era înregistrarea domiciliului meu care fusese schimbat din Changdu la Ningnan; aceasta însemna că, pe timpul cât rămâneam la Changdu, nu aveam dreptul la hrană şi la celelalte raţii. Pentru moment, trăiam din raţiile familiei, dar această situaţie nu putea dăinui. Mi-am dat seama că trebuia să-mi mut domiciliul undeva mai aproape de Chengdu.

Nu se putea pune problema să aleg chiar Chengdu, deoarece nimeni nu avea dreptul să-şi schimbe mutaţia de la ţară într-un oraş. Era de asemenea interzis transferul dintr-un loc muntos şi aspru într-o regiune mai bogată, aşa cum era regiunea din jurul oraşului Chengdu. Dar exista o portiţă de scăpare: ne puteam muta dacă aveam rude care acceptau să ne primească. Era chiar posibil să inventezi o astfel de rudă deoarece să ţii socoteala numeroaselor rude pe care le putea avea un chinez era imposibil.

Am plănuit transferul împreună cu Nana, o bună prietenă a mea, care tocmai se întorsese de la Ningnan şi căuta o cale ca să scape de acolo. Am inclus-o în plan şi pe sora mea care rămăsese încă la Ningnan. Pentru a-mi schimba domiciliul, aveam nevoie în primul rând de trei scrisori, una de la o comună prin care eram acceptate acolo, la recomandarea unei rude rezidente în acea comună, a doua de la comitatul de care ţinea comuna şi care o autoriza pe prima; şi a treia scrisoare de la Biroul pentru Tineretul Citadin din Sichuan, care aproba transferul. Cu aceste trei scrisori trebuia să ne întoarcem la echipa noastră de producţie din Ningnan pentru a obţine aprobarea ei, urmând ca ofiţerul cu înregistrarea din Comitatul Ningnan

să ne dea dezlegarea finală. Numai după aceea puteam obţine documentul-cheie, esenţial pentru toţi locuitorii Chinei – cartea de înregistrare – pe care urma să o înmânăm autorităţii din noul nostru loc de rezidenţă.

Viaţa devenea înfricoşătoare şi complexă ori de câte ori ieşeai din tiparul planului rigid stabilit de autorităţi. Şi, în majoritatea cazurilor, apăreau complicaţii neaşteptate. În timp ce eu plănuiam cum să rezolv transferul, guvernul central a emis din senin o reglementare prin care interzicea toate schimbările de domiciliu cu începere din 21 iunie. Şi noi eram în a treia săptămână din mai. Era imposibil să găsim o rudă adevărată care să ne accepte şi să trecem prin toate procedurile în timpul scurt ce mai rămăsese. M-am adresat lui Wen. Fără nicio ezitare, s-a oferit să ne „creeze" cele trei scrisori. Să plastografiezi documente oficiale era un delict grav, pedepsit cu ani grei de închisoare. Dar devotata Gardă Roşie a lui Mao a ignorat temerile mele şi sfaturile să fie prudent.

Elementul principal într-o falsificare erau sigiliile. În China, toate documentele deveneau oficiale dacă erau ştampilate. Wen avea talent la caligrafie şi putea să imite stilul sigiliilor oficiale. Pentru asta folosea o bucată de săpun. Într-o singură seară au fost gata toate cele trei scrisori pentru noi trei, operaţie care dacă eram norocoase ar fi durat luni de zile. Wen s-a oferit să ne însoţească pe Nana şi pe mine, îndărăt la Ninguan ca să ne ajute cu restul procedurilor.

Când a venit ziua să plecăm, eram sfâşiată de durere, că o părăsesc pe bunica singură în spital. Ea a insistat să plec şi m-a asigurat că se simţea mai bine şi se va întoarce acasă ca să-i supravegheze pe fraţii mei mai mici. Nu am încercat prea tare să o conving să rămână fiindcă spitalul în sine era un loc deprimant. Pe lângă mirosul insuportabil, erau gemetele şi conversaţiile cu voce tare pe coridoare, şi zgomotul paşilor şi bocănitul încălţămintei zi şi noapte. Megafoanele îi trezeau pe toţi pacienţii la şase dimineaţa şi, adesea, pacienţii mureau în văzul celorlalţi bolnavi.

În seara când şi-a făcut ieşirea din spital, bunica a simţit o durere ascuţită la baza coloanei vertebrale şi n-am mai putut-o aşeza pe suportul de bagaje al bicicletei aşa că

Xiao-hei a plecat acasă cu haine, prosoape, ligheane, termos, crătiţi şi eu am pornit-o cu ea pe jos susţinând-o. Mersul chiar foarte încet îi provoca dureri mari, îmi dădeam seama de asta, văzând-o cum îşi strânge buzele şi cum tremura încercând să-şi stăpânească gemetele. Ca s-o distrez şi s-o mai distrag de la dureri, i-am tot povestit despre unii şi alţii şi bârfele care circulau. Atmosfera era încărcată. Platanii care umbreau drumul nu mai aveau decât nişte biete rămurele cu câteva frunze, nemaifiind tunşi în cei trei ani de Revoluţie Culturală. Ici şi colo, clădirile aveau urme de gloanţe, urme ale încăierărilor sălbatice dintre facţiunile de Rebeli.

Ne-a luat aproape o oră ca să parcurgem jumătate de drum, când cerul s-a întunecat şi un vânt puternic a măturat praful şi bucăţi de hârtie din afişele de pe pereţi. Bunica s-a clătinat, dar am ţinut-o strâns. A început să plouă cu stropi mari şi într-o clipă am fost ude până la piele. Nu aveam unde să ne refugiem, aşa că ne-am luptat să mergem înainte, îmbrăcămintea ni se lipise de trup şi ne stingherea mişcările. Eu îmi trăgeam sufletul să pot respira. Trupul firav al bunicii devenea tot mai greu în braţele mele. Ploaia şuiera şi ne împroşca cu noroi, vântul ne biciuia trupurile ude şi îmi era foarte frig. Bunica plângea în hohote: „Cerule, fii bun şi lasă-mă să mor! Lasă-mă să mor!” Şi eu voiam să plâng, dar m-am stăpânit şi îi tot spuneam: „Bunica, încă puţin şi ajungem acasă”...

Atunci am auzit un clopoţel. „Hei, nu vrei să vă duc?” Un cărucior cu pedale s-a oprit lângă noi, şi condus de un tânăr în cămaşă, cu ploaia şiroindu-i pe obraji. A luat-o în braţe pe bunica şi a aşezat-o în căruciorul neacoperit în care mai era ghemuit un bătrân, care ne-a făcut un semn din cap. Tânărul ne-a spus că îl aducea pe tatăl său acasă de la spital. Ne-a lăsat la uşa locuinţei noastre şi a răspuns mulţumirilor mele cu un simplu: „Nu ai pentru ce”, înainte să dispară în întuneric.

Două zile mai târziu, bunica se dăduse deja jos din pat şi era în bucătărie, pregătind găluşte ca să ne răsfeţe. A început să facă din nou ordine în casă neobosită cum îi era felul. Îmi dădeam seama că exagera şi am rugat-o să mai stea în pat, dar nu m-a luat în seamă.

Era deja începutul lui iunie. Bunica îmi spunea întruna că trebuia să plec şi insista să-l iau şi pe Jin-ming ca să-mi poarte de grijă, deoarece fusesem atât de bolnavă la Ningnan. Deşi împlinise şaisprezece ani, Jin-ming nu fusese încă repartizat într-o comună. I-am trimis o telegramă surorii mele cerându-i să plece din Ningnan şi să vină să aibă grijă de bunica. Xiao-hei care avea paisprezece ani la acea vreme şi Xiao-fang, şapte ani, au promis că puteam conta pe ei.

Când m-am dus să-mi iau rămas-bun de la bunica, am găsit-o plângând. Mi-a spus că nu ştia dacă o să mă mai vadă vreodată. I-am mângâiat mâna care era acum osoasă şi cu vene îngroşate şi am lipit-o de obrazul meu. Mi-am stăpânit lacrimile şi i-am promis că mă voi întoarce curând.

După cercetări îndelungate, am găsit un camion care mergea în regiunea Xichang. Începând cu anii 1960, Mao dispusese ca multe fabrici importante (printre care şi cea în care lucra prietenul surorii mele Cheng-Yi) să fie mutate la Sichuan, mai ales la Xichang unde se construia o nouă platformă industrială. Teoria lui Mao era că munţii din Sichuan ofereau cea mai bună apărare în cazul în care americanii sau ruşii ar fi lansat un atac. Camioane provenind din cinci provincii diferite livrau produse pentru platformă. Un prieten ne-a pus în legătură cu un şofer din Peking care a acceptat să ne ia pe toţi: Jin-ming, Nana, Wen şi cu mine. Aveam să călătorim pe platforma deschisă a camionului deoarece cabina era rezervată şoferului de schimb. Fiecare camion făcea parte dintr-un convoi care se întrunea seara.

Şoferii aveau reputaţia de a prefera să ia la drum fete şi nu băieţi, ca toţi şoferii de camion din lume. Cum erau aproape singurul mijloc de transport, băieţii s-au cam înfuriat. Pe drum am citit afişe lipite pe copaci: „Protestaţi împotriva camionagiilor care iau numai femei, nu şi bărbaţi!” Unii băieţi mai îndrăzneţi se aşezau în mijlocul drumului ca să forţeze camionul să oprească. Un băiat din şcoala mea n-a reuşit să sară în lături la timp şi a fost ucis.

Printre fericitele „autostopiste”, au fost puţine cazuri de viol, şi mult mai multe idile. Au rezultat şi câteva căsătorii de pe urma acestor călătorii. Un şofer de camion care

participa la construcţia acestei baze strategice se bucura de anumite privilegii, unul fiind dreptul de a schimba domiciliul de la ţară a noii lui soţii în oraşul în care locuia el. Au fost fete care au prins ocazia din zbor.

Şoferii camionului nostru au fost foarte amabili şi drăguţi şi s-au comportat impecabil. Când opreau pentru noapte, ne ajutau să găsim un pat într-un hotel sigur înainte să se ducă la casa lor de oaspeţi şi ne invitau să luăm masa cu ei, şi să ne bucurăm de o hrană mai specială fără să plătim.

O singură dată am avut impresia că le trecuse ceva legat de sex prin minte. La o oprire, o altă pereche de şoferi ne-a invitat pe Nana şi pe mine să călătorim cu ei pe următoarea distanţă. Când i-am spus şoferului nostru, ne-a răspuns răstit: „Nu aveţi decât, duceţi-vă cu băieţii voştri frumoşi, dacă îi preferaţi”. Nana şi cu mine am schimbat priviri şi ne-am bâlbâit: „N-am spus că ne plăceau mai mult. Voi sunteţi foarte drăguţi cu noi...” Şi nu ne-am dus.

Wen nu ne scăpa din ochi pe Nana şi pe mine. Ne dădea sfaturi despre bărbaţi în general şi ne prevenea cu privire la şoferi, la hoţi, ne spunea ce să mâncăm şi ce să nu mâncăm, şi ne atrăgea atenţia să nu ieşim afară după ce se întuneca. Ne căra şi bagajele şi ne aducea apă caldă. La ora cinei, ne trimitea pe toţi trei să luăm masa cu şoferii, în timp ce el rămânea în hotel ca să ne păzească bagajele de hoţi. În schimb, noi îi aduceam mâncarea.

Nu am simţit niciodată intenţii sexuale din partea lui Wen. În seara în care am trecut graniţa spre Xichang, Nana şi cu mine am dorit să ne spălăm în râu, pentru că era foarte cald afară şi seara era atât de frumoasă. Wen a căutat un loc liniştit în râu, unde ne-am îmbăiat în compania răţuştelor sălbatice. Râul sclipea în razele lunii. Wen ne păzea pe drum, stând cu spatele spre noi. Ca mulţi alţi tineri, fusese educat în zilele prerevoluţionare să se poarte ca un gentleman.

Ca să putem dormi într-un hotel, trebuia să arătăm o scrisoare de la unitatea de care aparţineam. Wen, Nana şi cu mine aveam fiecare câte o scrisoare de la echipa de producţie din Ningnan, iar Jin-ming o avea de la şcoală. Hotelurile erau ieftine, dar noi nu aveam destui bani, întrucât salariile părinţilor fuseseră reduse drastic. Nana şi

cu mine împărţeam un pat într-un dormitor şi băieţii făceau acelaşi lucru. Hotelurile erau murdare şi înainte de culcare, Nana şi cu mine dădeam tot timpul deoparte pătura să ne asigurăm că nu erau purici şi păduchi. Ligheanele aveau dungi gri sau galbene de murdărie veche. Infecţiile de tot felul erau lucru obişnuit, aşa că le foloseam pe ale noastre.

Odată am fost trezite pe la miezul nopţii de bătăi puternice în uşă: toată lumea trebuia să se scoale şi să facă „un raport de seară" Preşedintelui Mao. Activitatea aceasta absurdă mergea pe aceeaşi linie cu „dansurile loialităţii", pentru care ne adunam în faţa unei statui sau a unui portret al lui Mao, făcând incantaţii pe texte din Cărticică Roşie şi strigând cât ne ţinea gura „Viaţă lungă să trăiască Preşedintele Mao, viaţă lungă, lungă să trăiască Preşedintele Mao, viaţă lungă, lungă, lungă să trăiască Preşedintele Mao!" în timp ce fluturam în ritmul cântecului Cărticica Roşie.

Pe jumătate adormite, Nana şi cu mine am ieşit din cameră. Alţi călători apăreau, câte doi, câte trei din camerele respective, frecându-se la ochi, încheindu-şi jachetele şi trăgându-şi pantofii în picioare. Nu s-a auzit niciun protest, nimeni n-ar fi îndrăznit. La ora cinci dimineaţă a trebuit să trecem prin acelaşi ridicol ritual. De data aceasta purta denumirea de „Cererea matinală de indicaţii de la Mao". Mai târziu, când eram deja pe drum, Jin-ming s-a pronunţat: „Şeful Comitetului Revoluţionar din acest oraş trebuie să sufere de insomnii".

Tot felul de modalităţi groteşti de a-l venera pe Mao deveniseră o parte din viaţa noastră – scandam, purtam insigne cu chipul lui Mao, fluturam Cărticica Roşie. Dar idolatrizarea lui a luat un nou avânt odată cu instalarea formală, în 1968, a Comitetelor Revoluţionare pe tot cuprinsul ţării. Membrii comitetelor socoteau că cel mai sigur şi cel mai eficient lucru era să nu facă nimic altceva decât să promoveze cultul lui Mao – şi, fără îndoială, să-şi continue persecuţiile politice. Îmi amintesc cum, într-o farmacie din Chengdu, un bătrân angajat, cu o privire impasibilă îndărătul unor ochelari cu rame groase, a murmurat fără să mă privească: „Când porneşti pe mări, ai nevoie de un timonier..." A făcut o pauză semnificativă şi

mi-a trebuit un minut ca să-mi dau seama că trebuia să continui fraza, care era un citat din Lin Biao despre Mao. Astfel de schimburi de cuvinte deveniseră obligatorii, ca un salut standard între două persoane. Eu trebuia să reiau fraza murmurând la rândul meu: „Când faci o revoluţie este nevoie de gândirea lui Mao Tze Dong”.

Comitetele Revoluţionare au dispus să se construiască statui ale lui Mao: pentru centrul din Chengdu se planificase o statuie uriaşă din marmură albă. Pentru a-i face loc, a fost dinamitat elegantul portic al vechiului palat. Marmura albă era expediată din Xichang şi s-au organizat convoaie de camioane speciale, numite „camioanele loialităţii”, care o aduceau din munţi. Camioanele erau decorate ca pentru paradă, festónate cu panglici de mătase roşie şi pe capotă cu o imensă floare de mătase. Camioanele acestea făceau cursa de la Chengdu fără încărcătură, deoarece erau destinate exclusiv transportului de marmură, iar camioanele care aprovizionau Xichang se întorceau la Chengdu goale şi ele; nu le era permis să murdărească materialul din care se sculpta trupul lui Mao.

După ce ne-am luat rămas-bun de la şoferul care ne adusese de la Chengdu, am făcut autostop în faţa unor „camioane ale loialităţii” şi astfel am ajuns la Ningnan. Pe drum ne-am oprit la o carieră de marmură să ne odihnim. Un grup de muncitori asudaţi, goi până la brâu, beau ceai şi fumau din pipele lor lungi. Unii ne-au mărturisit că nu foloseau niciun mijloc mecanic, ci doar mâinile lor, pentru că doar aşa îşi puteau exprima loialitatea faţă de Mao. Am fost oripilată să observ că avea insigna lui Mao agăţată pe pieptul gol. Când ne-am întors în camion, Jin-ming a remarcat că ar fi putut fi lipită cu un plasture. Iar în privinţa devotamentului de a scoate marmura din pământ cu mâna goală: „în primul rând, probabil că nu aveau nicio unealtă sau maşină de perforat”.

Jin-ming făcea adesea asemenea comentarii sceptice prin care ne făcea să râdem, atitudine neobişnuită în acele zile, când umorul era periculos. Îndemnând cu ipocrizie la „rebeliune”, Mao evita de fapt atât întrebările cât şi scepticismul. Pentru mine însă, primul pas spre o gândire liberă, fără prejudecăţi, credinţe false sau ignoranţă şi

superstiţii, a fost tocmai putinţa de a pune întrebări, de a face loc scepticismului în gândire. Ca şi Bing, Jin-ming mi-a fost de ajutor în a distruge vechiul meu mod rigid de gândire.

De îndată ce am intrat în Ningnan, care se afla la aproximativ cinci mii de picioare deasupra nivelului mării, am avut aceleaşi probleme de stomac. Vomitam orice mâneam şi îmi părea că lumea se învârteşte în jurul meu. Totuşi nu ne puteam permite să ne oprim, deoarece trebuia să ajungem la echipa noastră de producţie şi să completăm formularul de transfer înainte de 21 iunie. Echipa de care ţinea Nana fiind mai aproape, ne-am hotărât să mergem întâi acolo. Aceasta însemna o zi de mers pe jos printre munţii sălbatici. Torenţii de vară vuiau prin ravine, peste care nu exista adesea niciun podeţ. În timp ce Wen pornea curajos prin pâraie, ca să-şi dea seama de adâncimea lor, Jin-ming mă căra în spinare. Adesea străbăteam muntele pe poteci făcute de capre, late de câţiva centimetri la marginea stâncilor şi deasupra unor prăpăstii de mii de metri. Mulţi foşti colegi de şcoală şi-au pierdut viaţa aici întorcându-se noaptea de la muncă. Acum soarele ardea şi pielea a început să mi se cojească. Devenisem obsedată de sete şi le ceream tuturor să-mi dea de băut din bidoanele lor. Când am ajuns la o viroagă plină cu apă, m-am aruncat la pământ şi am început să înghit lichidul rece. Nana a încercat să mă oprească atrăgându-mi atenţia că nici ţăranii nu beau apă nefiartă. Dar mie nu-mi păsa, eram prea însetată. Au urmat, evident, vărsături şi mai violente.

Am ajuns, în sfârşit, la o casă străjuită de nişte castani impozanţi. Ţăranii ne-au invitat să intrăm. Mi-am umezit buzele crăpate şi m-am îndreptat numaidecât spre cuptor, unde am zărit un vas mare de pământ conţinând probabil zeamă de orez. Aici, în munţi, era considerată băutura cea mai delicioasă şi proprietarul ne-a oferit-o de îndată. Zeama de orez este de obicei albă, dar aceasta era neagră. Un zumzet a izbucnit din oală şi un stol de muşte a zburat de pe suprafaţa lichidului. Am privit în vas şi am constatat că mai rămăseseră muşte înecate. Mi-a fost întotdeauna scârbă de muşte, dar acum, m-am repezit la oală, am dat deoparte cadavrele şi am dat pe gât zeama cu înghiţituri

mari.

Se întunecase când am ajuns în satul Nanei. A doua zi, şeful echipei ei de producţie i-a ştampilat fără ezitare cele trei scrisori ca să scape de ea. În ultimele câteva luni, ţăranii îşi dăduseră seama că nu primiseră mână de lucru, ci guri de hrănit în plus. De gonit nu-i puteau goni pe tinerii trimişi din oraşe, dar erau încântaţi când aceştia doreau să plece.

În ce mă priveşte, eram prea bolnavă ca să pot ajunge la echipa mea, aşa că Wen s-a oferit să meargă singur, să încerce să obţină eliberarea mea şi a surorii mele. Nana şi cu celelalte fete din echipa ei s-au străduit pe cât au putut să mă îngrijească. Mâneam şi beam doar alimente fierte şi răsfierte în prealabil, dar eu zăceam acolo nefericită şi îmi era dor de bunica şi de supa ei de pui. În acele zile, puiul era considerat o mare delicateţe şi Nana mă tachina mirându-se cum de reuşeam să combin vârtejul din stomac cu apetitul pentru mâncare bună. Totuşi s-au dat cu toţii peste cap, inclusiv Jin-ming, ca să facă rost de un pui. Ţăranii din zonă nu mâncau şi nici nu vindeau puii, creşteau găinile doar pentru ouă. Ei îşi bazau acest obicei pe reguli ancestrale, dar noi am aflat de la prieteni că puii erau infectaţi cu lepra care bântuia prin aceşti munţi. Aşa că am renunţat şi la ouă.

Jin-ming nu s-a dat însă bătut: voia să-mi facă o supă ca aceea a bunicii şi şi-a pus la bătaie inventivitatea în scopuri practice. A fixat cu un băţ un capac mare de bambus în curtea din faţa casei şi sub el a împrăştiat boabe de orez. A legat de băţ o sfoară şi s-a ascuns după uşă ţinând capătul sforii şi a mai fixat o oglindă în aşa fel încât să poată urmări ce se întâmplă sub capacul pe jumătate deschis. Stoluri de vrăbii s-au repezit să se bată pe boabe şi uneori chiar şi turturele. Jin-ming stabilea momentul propice pentru a trage sfoara şi a da drumul capacului peste păsărele. Datorită ingeniozităţii lui, am mâncat o supă delicioasă de vânat.

Munţii din spatele casei erau acoperiţi de livezi de piersici încărcaţi de fructe coapte, pe care le culegeau Jin-ming şi fetele şi se întorceau cu coşurile pline. Dar Jin-ming nu mi-a permis să le mănânc crude şi mi-a făcut gem.

Mă simţeam răsfăţată şi-mi petreceam zilele în camera comună privind la munţii îndepărtaţi şi citind romane de Turgheniev şi Cehov, pe care le adusese Jin-ming pentru drum. M-a impresionat foarte mult atmosfera din cărţile lui Turgheniev şi am învăţat pe dinafară pasaje din *Prima iubire.*

Serile conturul ondulat al unor munţi îndepărtaţi se profila pe cerul întunecat spectaculos ca o coadă aprinsă de dragoni. Xichang are un climat foarte uscat şi regulamentele pentru protecţia pădurilor nu se aplicau, nici serviciile de pompieri nu funcţionau. Rezultatul era că pădurile ardeau cu zilele şi incendiile nu se opreau decât dacă întâlneau albia unui râu sau o ploaie puternică stingea flăcările.

După câteva zile, Wen s-a întors victorios cu aprobările pentru sora mea şi pentru mine să părăsim regiunea în care fusesem exilate.

Am pornit imediat în căutarea responsabilului cu înregistrările, deşi eram încă slăbită şi după câţiva paşi privirea mi se tulbura şi-mi apăreau pe retină mii de steluţe strălucitoare. Nu mai rămăsese decât o săptămână până la 21 iunie.

Când am ajuns la Ningnan, am găsit acolo o atmosferă de război. Deşi în majoritatea regiunilor luptele dintre facţiuni încetaseră, în provincii îndepărtate încă se înregistrau bătălii în care partea învinsă se refugia în munţi, de unde lansa atacuri. Peste tot vedeai gărzi înarmate, majoritatea membri ai unui grup etnic, Yi, care trăiau în pădurile virgine din Xichang. Legendele despre ei spuneau că, atunci când dormeau, triburile Yi nu se întindeau, ci şedeau pe vine cu capul ascuns în braţele încrucişate. Liderii lor, toţi din populaţia Han, îi convinseseră să se lanseze în acţiuni periculoase, cum ar fi luptele în linia întâi şi paza. În timp ce căutam birourile din comitat ca să dăm de funcţionarul cu înregistrările, a trebuit să intrăm adesea în lungi parlamentări cu garda Yi, folosind ca să ne putem înţelege limbajul gesturilor. Când ne apropiam de ei, întâi ridicau arma şi o îndreptau spre noi cu ochiul stâng mijit. Deşi eram toţi speriaţi de moarte, trebuia să ne prefacem indiferenţi. Fusesem preveniţi că orice semn de teamă era

considerat de ei o dovadă de vinovăţie şi reacţionau în consecinţă.

În sfârşit am găsit şi biroul de înregistrări, dar funcţionarul lipsea. Am dat însă de un prieten care ne-a spus că se ascundea, întrucât hoarde de tineri veniţi din oraş îl asediau ca să le rezolve problemele. Prietenul nu cunoştea ascunzătoarea lui, dar ne-a îndrumat către un grup „vechiul tineret urban” care avea informaţii.

„Vechiul tineret urban” erau cei strămutaţi la ţară înainte de Revoluţia Culturală. Partidul încercase să-i convingă pe tinerii care nu intraseră în colegii şi universităţi să plece şi să „construiască o nouă şi splendidă regiune rurală socialistă”, care ar beneficia de pe urma educaţiei lor. În entuziasmul lor romantic, un număr însemnat de tineri a urmat îndemnul Partidului. Dar realitatea aspră a vieţii rurale, din care nu mai puteau evada, precum şi faptul că şi-au dat seama de ipocrizia regimului – deoarece copiii înaltelor oficialităţi nu au fost trimişi la ţară chiar dacă nu promovaseră examenele – i-au transformat în cinici inveteraţi pe mulţi dintre ei.

Cu toate astea, grupul „vechiului tineret urban” a fost foarte prietenos. Ne-au dat o masă savuroasă din vânat şi s-au oferit să descopere unde se ascundea funcţionarul cu pricina. În vreme ce vreo doi s-au dus să-l caute, am stat de vorbă cu ceilalţi pe veranda spaţioasă din lemn de pe malul unui râu înspumat numit Apa Neagră. Pe stâncile de pe celălalt mal dansau egrete balansându-se pe un picior şi ridicându-l cu graţie pe celălalt. Altele zburau desfăşurându-şi aripile albe ca zăpada. Nu mai văzusem niciodată aceşti balerini în libertate.

Gazdele noastre ne-au atras atenţia asupra unei grote săpate în stânca de peste râu. Prin crăpături se vedea spânzurând o sabie ruginită din bronz. Grota era inaccesibilă, stânca înălţându-se chiar din apele râului.

Legenda povestea că sabia fusese lăsată acolo de celebrul şi înţeleptul conducător al vechiului regat al Sichuanului, marchizul Zhuge Liang, în secolul al treilea. El condusese şapte expediţii ale oraşului Chengdu pentru cucerirea triburilor barbare din regiunea Xichang. Cunoşteam foarte bine legenda şi eram emoţionată să mă

aflu în faţa dovezii. El capturase de şapte ori pe căpetenia triburilor şi de fiecare dată i-a dat drumul, în speranţa să-l câştige prin mărinimia sa. De şase ori, căpetenia a rămas, insensibilă şi şi-a continuat rebeliunea, dar după cea de-a şaptea oară, a devenit din toată inima credincios regelui Sichuanului. Morala acestei legende era că, pentru a cuceri un popor, trebuia să-i cucereşti mai întâi inima şi mintea – o strategie pe care Mao şi comuniştii au adoptat-o. Mi-am explicat destul de vag că de aceea a vrut să înceapă cu „reforma gândirii”, pentru ca apoi toţi să-i executăm ordinele de bunăvoie. De aceea ne-a dat drept model ţărănimea: ţăranii erau populaţia cea mai supusă şi care nu punea întrebări. Reflectând astăzi asupra acestei probleme, cred că varianta propusă de Charles Colson, consilierul lui Nixon, a fost cea justă: „Dacă i-ai prins de coaie, vin curând şi inimile şi minţile lor”.

Gândurile mi-au fost întrerupte de gazdele noastre care ne îndemnau pline de entuziasm să-i dăm a înţelege funcţionarului biroului de înregistrări statutul taţilor noştri. „O să pună ştampila într-o clipită”, a declarat un tânăr voios. Ei ştiau despre noi că eram copii de înalţi funcţionari datorită reputaţiei de care se bucura şcoala mea. Dar n-am avut încredere prea mare în sfatul lor. Părinţii noştri nu mai au aceeaşi situaţie. Am fost etichetaţi drept „adepţi ai capitalismului”, i-am atras eu atenţia.

„Ce importanţă are? Tatăl tău este un veteran comunist, nu?” Erau mai multe voci care încercau să-mi alunge îngrijorarea.

„Aşa e”, am murmurat eu.

„Un înalt funcţionar, corect?”

„Cam aşa ceva, am bâiguit eu. Dar asta era înainte de Revoluţia Culturală. Acum...”

„Nu-ţi face griji, a anunţat cineva oficial demiterea lui? Nu. Atunci e în regulă. „Este limpede ca lumina zilei că mandatul de oficialitate a Partidului nu a expirat. O să-ţi spună şi el asta”, a spus tânărul îndreptând degetul către sabia înţeleptului marchiz. Nu mi-am dat seama la acea dată că, în mod conştient sau subconştient, populaţia nu considera structura de putere personală a lui Mao ca o alternativă la vechea administraţie comunistă. Oficialităţile

înlăturate vor reveni. Între timp, tânărul cel voios continua, dând din cap pentru a-şi sublinia părerea: „Niciun funcţionar nu va îndrăzni să te supere şi să-ţi creeze probleme în viitor”. Dar mie îmi veneau în gând vendetele îngrozitoare ale cuplului Ting. Cu siguranţă chinezii vor fi mereu atenţi la posibilele răzbunări ale celor ce deţin puterea.

După ce am plecat, l-am întrebat cum să strecor câteva cuvinte despre poziţia ocupată de tata fără să par vulgară. Au izbucnit cu toţii în râs. „Nu e decât un ţăran simplu şi aceştia nu sunt înzestraţi cu genul acesta de sensibilitate. Oricum nici nu vor putea face o deosebire. Nu trebuie decât să-i spun direct: Tatăl meu este şef în cutare loc...” M-a surprins tonul dispreţuitor, dar mai târziu am descoperit că majoritatea tineretului urban, vechi sau nou, îi dispreţuia pe ţărani după ce trăiseră un timp pentru ei. Cu totul invers reacţiei la care se aşteptase Mao.

La 20 iunie, după zile întregi de cercetări disperate ale munţilor, l-am găsit pe funcţionarul respectiv. Repetiţiile pe care le făcusem cu privire la modul cum să strecor informaţia despre poziţia părinţilor mei s-au dovedit complet inutile. Funcţionarul însuşi a luat iniţiativa şi m-a întrebat: „Ce făcea tatăl tău înainte de Revoluţia Culturală?” După multe alte întrebări cu titlu personal, puse mai degrabă din curiozitate, a scos din buzunar o batistă murdară pe care a desfăcut-o dând la iveală o ştampilă de lemn şi o cutie plată de tinichea în care se afla un burete înmuiat în cerneală roşie. Cu o mişcare solemnă, a apăsat sigiliul pe burete şi apoi ne-a ştampilat scrisorile. Cu acest sigiliu vital şi pe ultima sută de metri – mai aveam la dispoziţie mai puţin de douăzeci şi patru de ore – ne îndeplinisem misiunea. Mai trebuia să-l găsim pe funcţionarul care răspundea de cărţile noastre de înregistrare; dar aceasta nu mai ridica probleme. Autorizaţia fusese obţinută şi acest lucru era esenţial. Am simţit imediat cum mă relaxez – au reînceput durerile de stomac şi diareea.

M-am străduit să mă ţin pe picioare ca să mă întorc cu ceilalţi în oraş. Era deja întuneric, când am ajuns şi ne-au dus direct la casa de oaspeţi a guvernului, o clădire

oarecare cu două etaje în mijlocul unei curţi îngrădite cu un zid. Cabina portarului era goală şi nu se vedea nimeni în jur. Majoritatea camerelor erau închise, doar la ultimul etaj uşile câtorva dormitoare aveau uşile întredeschise.

Am intrat într-unul după ce m-am asigurat că nu mai era nimeni înăuntru. Printr-o fereastră deschisă se zăreau terenuri cultivate dincolo de un zid de cărămidă dărăpănat. Pe coridor, peste drum de camera mea, era un şir de camere, dar niciun suflet. Mi-am dat seama că în cameră mai stătuse cineva destul de recent, după cele câteva lucruri personale rămase acolo şi o cană de ceai pe jumătate băută. Dar eram prea obosită ca să mă întreb de ce nu numai acea persoană, dar toată lumea părăsise clădirea. Nu am avut putere nici să închid uşa şi m-am aruncat pe pat, adormind imediat fără să-mi mai scot hainele.

M-a trezit brusc un difuzor care răspândea în eter incantaţii cu citate din Mao, unul fiind: „Dacă duşmanul nu se predă, îl vom elimina!” Într-o clipă am fost complet trează şi mi-am dat seama că imobilul nostru era atacat.

Am auzit şuieratul gloanţelor în imediata apropiere şi geamuri care se spărgeau. Difuzorul urla numele câtorva organizaţii de Rebeli pe care le somau să se predea. În caz contrar vor dinamita clădirea.

Jin-ming a năvălit în odaia mea. Mai mulţi bărbaţi înarmaţi, purtând căşti din rattan, pătrunseseră în camerele de cealaltă parte a coridorului care aveau vedere spre poartă principală. Unul dintre ei era un băieţaş care abia reuşea să poarte pe umăr o puşcă mai mare decât el. Fără niciun cuvânt, s-au repezit la ferestre, au spart geamurile cu patul puştilor şi au început să tragă. Unul dintre ei, care părea comandantul, ne-a spus la repezeală că imobilul fusese sediul facţiunii sale şi era acum atacat de opoziţie. Am face bine să plecăm în viteză, dar nu pe scări, fiindcă acestea ne scoteau în faţa clădirii.

Atunci am rupt în grabă cearşafurile de pat şi de la plăpumi şi am confecţionat un fel de funie. Am legat un capăt de rama unei ferestre şi ne-am dat drumul jos. Gloanţele şuierau şi se înfigeau în noroiul întărit. Ne-am aplecat, am rupt-o la fugă până la zidul dărâmat pe care l-

am sărit şi am continuat să fugim multă vreme până ce ne-am simţit într-o oarecare siguranţă. Cerul începuse să se lumineze şi se distingeau tarlalele cultivate cu porumb. Ne-am îndreptat către locuinţa unei prietene dintr-o comună învecinată, să ne tragem sufletul şi să hotărâm ce aveam de făcut în continuare. Pe drum, am aflat de la nişte ţărani că imobilul sărise în aer.

La prietena mea mă aştepta un mesaj: sosise o telegramă de la sora mea din Chengdu, imediat după ce părăsisem satul lui Nana în căutarea funcţionarului responsabil cu înregistrările. Deoarece nimeni nu ştia unde mă aflam, prietenii deschiseseră telegrama şi au transmis mesajul celor din jur, astfel încât primul care mă va întâlni să mi-l poată transmite.

Aşa am aflat eu că a murit bunica.

23

„Cu cât citeşti mai multe cărţi, cu atât devii mai stupid”.

Lucrez ca ţărancă şi ca doctor desculţ (iunie 1969-1971)

Jin-ming şi cu mine şedeam pe malul Râului Auriu, în aşteptarea unui bac. Îmi sprijineam capul pe mâini şi priveam la râul învolburat, care se rostogolea la picioarele mele în lungul lui drum din Munţii Himalaya către mare. După ce se va uni cu râul Mân la Yibin, cu trei sute de mile în aval, va deveni – sub numele de Yangtze – cel mai lung râu din China. Către capătul drumului său, Yangtze ocoleşte în zeci de meandre, curgând în regiuni vaste de teren arabil. Dar aici, în munţi, curgea cu prea multă violenţă pentru a suporta să fie încins de un pod. Provincia Sichuan nu era legată de Yunnan, spre est, decât prin intermediul bacurilor. În fiecare vară, când torentele sunt alimentate de zăpezile topite, râul cere jertfa multor vieţi omeneşti. Cu doar trei zile înainte, înghiţise cu totul un bac, pe care se aflau şi trei colegi de-ai mei de şcoală.

Începuse să se însereze. Mă simţeam tot mai rău şi Jin-ming îşi aşezase jacheta pe jos ca să nu stau pe iarba udă. Planul nostru era să traversăm spre Yunnan, de unde să prindem o ocazie spre Chengdu. Căile de comunicaţie prin Xichang erau întrerupte din cauza luptelor dintre facţiunile de Rebeli, aşa că trebuia să recurgem la un drum ocolitor. Nana şi Wen ne oferiseră să ducă adeverinţa de înregistrare şi bagajele mele şi ale lui Xiao-hong la Chengdu.

În curând a apărut bacul pe care vâsleau împotriva curentului doisprezece bărbaţi puternici cântând o melodie. Când au ajuns la mijlocul râului, s-au oprit din vâslit şi au lăsat bacul să lunece către malul care ducea la Yunnan. Valuri uriaşe ne-au învăluit de mai multe ori şi trebuia să mă ţin bine de balustrada bacului, în timp ce aceasta se înclina periculos în voia valurilor puternice... în altă situaţie aş fi fost îngrozită, dar acum eram ca şi paralizată. Nu-mi

ieşea din minte vestea morţii bunicii mele.

În oraşul Qiaojia de pe malul Yunnanului am zărit un camion singuratic, pe un teren de baschet. Şoferul a fost de acord să ne transporte pe platformă. În tot acest timp, nu-mi dădeau pace soluţiile prin care aş fi putut-o salva pe bunica. În drumul nostru defilau pâlcuri de bananieri în spatele unor colibe de pământ ghemuite în cutele munţilor, ale căror vârfuri se pierdeau în ceaţă. Nu mă puteam opri să compar frunzele gigantice ale acestor bananieri cu cele mărunte, fără fructe, din glastrele de lângă uşa salonului spitalului din Chengdu unde zăcea bunica mea. Când Bing venea să mă vadă, obişnuiam să ne aşezăm lângă planta firavă şi să vorbim nimicuri până târziu în noapte. Bunica nu-l plăcea din cauza zâmbetului său cinic şi a indiferenţei cu care se purta cu adulţii, pe care o considera lipsă de respect. Îmi amintesc cum a coborât de două ori clătinându-se pe scări ca să mă cheme. Iar eu nu-mi puteam controla dorinţa de a-l vedea pe Bing. Cât de mult doream acum să mă întorc în acele momente şi să mă port altfel. Nu ar fi trebuit s-o supăr cu nimic. Ar fi trebuit doar să-mi dau silinţa să se facă bine – deşi nu ştiu nici astăzi în ce fel.

Am trecut prin Yibin. Şoseaua înconjura colina Paravanul de Smarald de la marginea oraşului. Admirând pădurile de conifere cu lemn roşu şi crângurile de bambuşi, mă întorceam cu gândul în acel aprilie, când abia mă întorsesem în Strada Meteoritului venind din Yibin. Îmi amintea cum îi povesteam bunicii că plecasem într-o zi însorită de primăvară să curăţ mormântul doctorului Xia, situat chiar pe această colină. Mătuşa Jun-ying îmi dăduse nişte monede speciale, de argint, pentru a le arde pe mormântul lui. Dumnezeu ştie de unde le găsise, deoarece fuseseră condamnate de mult ca „feudale”. Am căutat locul pe colină în sus şi în jos, dar nu am mai găsit mormântul. Întreaga colină fusese răvăşită de Gărzile Roşii care au ras cimitirul şi au zdrobit pietrele de mormânt, întrucât pentru ei înmormântarea era un obicei „învechit”. Nu voi uita niciodată flăcăruia de speranţă care a sclipit în ochii bunicii pe când îi povesteam vizita şi cum s-a stins numaidecât când am adăugat, în mod stupid, că mormântul fusese

distrus. Dezamăgirea pe care i-o citisem în privire mă urmărise multă vreme. Acum îmi venea să-mi dau singură palme că nu-i spusesem o minciună. Dar era prea târziu.

După o săptămână petrecută pe drum, Jin-ming şi cu mine am găsit doar un pat gol. O văd încă stând întinsă pe el, cu părul despletit, dar îngrijit, muşcându-şi buzele de durere şi cu obrajii numai piele şi os. Suferise în tăcere şi cu demnitate, niciodată scoţând un geamăt şi niciodată zvârcolindu-se. Stoicismul ei m-a împiedicat să-mi dau seama cât de gravă era boala ei.

În tot acest timp, mama era la închisoare. Ce mi-au povestit Xiao-hei şi Xiao-fang despre ultimele zile ale bunicii mi-a provocat atâta durere, încât le-am cerut să se oprească. Doar după mulţi ani am aflat ce se întâmplase după ce plecasem. Se scula dimineaţa, făcea puţină treabă în casă şi apoi se întorcea în pat să se întindă, cu un chip exprimând toată durerea pe care încerca să o stăpânească. Murmura întruna că îmi ducea grija mie plecată în călătorie, dar şi frăţiorilor mei mai mici. „Ce se va alege de băieţi, fără nicio şcoală”, ofta ea.

Apoi, într-o bună zi, nu s-a mai putut ridica din pat. Niciun doctor nu venea acasă, aşa că prietenul surorii mele a dus-o în spate la spital, ajutat de sora mea. După câteva zile, doctorii le-au spus să nu mai vină la spital. Nu-i găsiseră nimic şi deci nu puteau face nimic pentru ea.

Aşa că s-a întins pe pat aşteptând să moară. Trupul ei s-a sfârşit încetul cu încetul, buzele i se mai mişcau din când în când, dar nici sora mea, nici fraţii mei n-au auzit nimic. S-au dus de multe ori la locul unde era deţinută mama, pentru a cere să i se dea voie să vină acasă. De fiecare dată au fost goniţi fără măcar s-o poată vedea.

Trupul bunicii părea mort, doar ochii mai erau deschişi parcă aşteptând ceva sau pe cineva. Nu-i putea închide până când n-o vedea pe fiica ei.

În cele din urmă, mama a avut voie să vină acasă, şi în următoarele două zile nu s-a mai dezlipit de la căpătâiul bunicii. Din când în când, bunica îi şoptea câte ceva. Ultimele ei cuvinte au fost despre felul cum se îmbolnăvise.

I-a spus mamei că vecinii din grupul dnei Shau au ţinut în curte o adunare de demascare împotriva ei. Chitanţa pe

care o primise pentru bijuteriile donate în timpul Războiului cu Coreea fusese confiscată de nişte Rebeli, cu ocazia unei descinderi acasă. Au acuzat-o că era „un membru împuţit al clasei exploatatoare”, cum altfel ar fi putut, în primul rând, să posede atâtea bijuterii?

Bunica povestea cum a trebuit să stea în picioare pe o măsuţă care se clătina, deoarece terenul era denivelat şi cum a fost cuprinsă de ameţeală. Vecinii o insultau zbierând la ea. Femeia care îl acuzase pe Xiao-fang de violarea fetiţei ei a dat cu o bâtă în piciorul măsuţei, bunica şi-a pierdut echilibrul şi a căzut lângă masă pe spate. A simţit o durere ascuţită, care n-a mai încetat de atunci.

Adevărul este că nu existase nicio adunare de demascare. Dar această imagine o obsedase pe bunica până şi-a dat ultima suflare.

Bunica a murit a treia zi după venirea mamei acasă. La două zile după incinerarea bunicii, mama a trebuit să se întoarcă la închisoare.

Am visat-o adesea pe bunica după ce am aflat toate aceste amănunte şi mă trezeam în hohote de plâns. A fost o femeie cu un caracter ieşit din comun, o personalitate puternică – vie, talentată şi extraordinar de capabilă în multe domenii. Cu toate acestea, nu a găsit niciodată o posibilitate de a-şi valorifica darurile. Fiica unui poliţist ambiţios dintr-un oraş mic, concubina unui general, comandant de armată, mamă vitregă a unei familii numeroase, dar divizată, mamă şi soacră a doi lideri de la vârful puterii comuniste – a avut puţine şanse. Zilele cu dr Xia le-a trăit în umbra trecutului lor şi au îndurat împreună sărăcia, ocupaţia japoneză şi războiul civil. Sunt convinsă că şi-ar fi găsit fericirea în îngrijirea nepoţilor, dar trăia rareori fără să-şi facă griji pentru noi. Cea mai mare parte a vieţii a trăit în frică şi s-a aflat de multe ori la doi paşi de moarte. A fost o femeie puternică, dar, către sfârşit, dezastrele care i-au lovit pe părinţii mei, grijile pe care şi le făcea pentru nepoţi, valul de ostilitate omenească, toate s-au adunat şi au conspirat ca s-o strivească. Lovitura cea mai insuportabilă a fost însă ceea ce i se întâmplase fiicei ei. Orice durere suferea mama i se înfigea în propriul ei trup şi suflet şi toată această acumulare de suferinţe a sfârşit

prin a-i curma viaţa.

A mai existat o cauză care i-a grăbit moartea; i s-a refuzat orice tratament medical propriu-zis şi fiica ei n-a avut voie s-o îngrijească sau măcar s-o vadă atunci când boala a ajuns la un deznodământ fatal. Iar cauza era strâns legată de Revoluţia Culturală. Cum putea fi bună revoluţia, mă întrebam eu, când a provocat atâtea distrugeri de vieţi, pentru nimic? îmi spuneam iar şi iar că uram Revoluţia Culturală şi eram cu atât mai deznădăjduită cu cât îmi dădeam seama că nu puteam face nimic.

M-am învinuit că n-am îngrijit-o eu cât aş fi putut de bine pe bunica, îi cunoscusem pe Bing şi pe Wen, tocmai când ea era în spital şi prietenia cu ei m-a îndepărtat de cei din jur şi am devenit indiferentă faţă de marea ei suferinţă.

M-am acuzat a fi vrednică de dispreţ că am fost capabilă de sentimente plăcute de simpatie, în timp ce mă aflam lângă patul de moarte al bunicii. Că la timpul acela nu-mi putusem da seama de gravitatea bolii ei. M-am hotărât să nu mai am niciodată vreun prieten. Îmi spuneam că trebuia să-mi ispăşesc greşelile, refuzându-mi orice mi-ar face plăcere, adoptând o atitudine de sacrificiu.

În următoarele două luni am rămas la Chengdu, căutând cu disperare împreună cu Nana să descoperim vreo „rudă” prin apropiere, a cărei comună să accepte să ne primească. Trebuia să găsim una până la sfârşitul recoltei de toamnă când se distribuiau produsele, altfel n-am fi avut ce mânca în anul următor, iar raţia noastră mai era valabilă doar până în ianuarie. Când Bing a venit să mă vadă, l-am primit cu răceală şi i-am spus să nu mai vină niciodată. Mi-a scris scrisori pe care le-am ars fără să le deschid – un gest pe care l-am împrumutat probabil din romanele ruseşti. A venit şi Wen de la Ningnan cu cartea de domiciliu şi cu bagajul meu, dar nu l-am primit nici pe el. L-am întâlnit odată pe stradă, dar m-am prefăcut că nu-l recunosc şi am privit prin el ca prin sticlă. I-am surprins totuşi privirea, care exprima derută şi durere.

Am aflat că Wen s-a întors la Ningnan. Într-o zi din vara anului 1970, în apropierea satului său a izbucnit un incendiu în pădure. Împreună cu un prieten s-au grăbit cu mături la locul incendiului, ca să-l stingă. O pală de vânt a

aruncat scântei pe faţa prietenului său desfigurându-l. Se pare că amândoi au părăsit Ningnan şi au trecut în Laos unde izbucnise un război între gherilele de stânga şi Statele Unite. Pe vremea aceea, o sumedenie de copii de înalte oficialităţi au plecat în Laos şi Vietnam pentru a lupta în secret cu americaniii, întrucât era interzis de guvern. Aceşti tineri fuseseră dezamăgiţi de Revoluţia Culturală şi sperau să-şi recapete entuziasmul tineresc luptându-se cu „imperialiştii americani”.

La scurt timp după sosirea lor în Laos, Wen a auzit alarma aeriană care semnala iminenta apariţie a avioanelor americane. A fost primul care s-a repezit să ia puşca dar, cu lipsa lui de experienţă, a călcat într-o mină pusă chiar de camarazii săi şi a sărit în aer. Ultima imagine pe care am păstrat-o mult timp au fost ochii lui perplecşi şi răniţi care mă urmăreau dintr-un colţ de stradă noroios din Chengdu.

Între timp, familia mea s-a împrăştiat în cele patru zări. La 17 octombrie 1969, Lin Biao a declarat starea de război, folosind drept pretext ciocnirile ce se produseseră la începutul anului la graniţa cu Uniunea Sovietică. Sub pretextul „evacuării”, el şi-a expediat adversarii din armată şi liderii de vârf căzuţi în dizgraţie din capitală şi i-a trimis în arest la domiciliu sau în detenţie în toate colţurile Chinei. Comitetul Revoluţionar s-a folosit de acest prilej pentru a grăbi deportarea „indezirabililor”. Cei cinci sute de membri din conducerea Districtului Oriental al mamei au fost expulzaţi din Chengdu într-o localitate din hinterlandul Xichang, numită Câmpia Păstorului de Bivoli. Mamei i s-au acordat zece zile de permisie de la închisoare ca să meargă acasă să se pregătească şi să facă o serie de aranjamente. Astfel, i-a urcat pe Xiao-hei şi pe Xiao-fang în trenul pentru Yibin. Deşi mătuşa Jun-ying era pe jumătate paralizată, mai erau acolo şi alte mătuşi şi alţi unchi care puteau să aibă grijă de ei. Jin-ming fusese deja trimis de şcoală într-o comună la cincizeci de mile spre nord-est de Chengdu.

În acelaşi timp, Nana, sora mea şi cu mine am găsit o comună care era de acord să ne primească, într-un comitat numit Deyang, în apropiere de comuna unde se afla Jin-ming. Prietenul surorii mele, „Ochelaristul”, avea un coleg în comitat, care acceptase să spună că eram verişoarele lui.

Unele comune din regiune aveau nevoie de mână de lucru. Deşi nu ne puteam dovedi rudenia, nimeni nu ne-a pus vreo întrerbare. Conta doar faptul că eram – sau poate păream a fi – o forţă de muncă în plus.

Am fost repartizate în diferite echipe, deoarece tot ce putea asimila o echipă erau încă două persoane. Nana şi cu mine am intrat într-o echipă, iar sora mea în alta, la distanţă de trei mile. Staţia de cale ferată era la cinci ore de mers pe jos, de-a lungul unor poteci late de patruzeci şi cinci de 45 de centimetri între orezării.

Familia mea, compusă din şapte membri, era acum dispersată în şase locuri diferite. Xiao-hei era încântat să părăsească Chengdu, unde noul manual de limba chineză din şcoala lui, compilat de câţiva profesori şi din membri ai echipei de propagandă din şcoală, conţinea o condamnare nominal a tatălui meu, drept care Xiao-hei era ostracizat şi terorizat.

La începutul verii, în anul 1969, şcoala lui fusese trimisă la ţară în suburbiile oraşului ca să dea o mână de ajutor la recoltă. Băieţii şi fetele dormeau separat în două sate mari. Seara, sub bolta înstelată, cupluri de şcolari se plimbau pe cărările dintre orezării. Se înfiripau simpatii, prietenii de care nu era străină nici inima fratelui meu de paisprezece ani. Mi-am dat seama că începuse să-i placă o fată din grupul lui. După mai multe zile, timp în care şi-a făcut curaj, într-o după masă în vreme ce secerau grâu, s-a apropiat de ea şi cu o voce emoţionată a invitat-o la o plimbare în acea seară. Fata a înclinat doar capul, fără să rostească vreun cuvânt. Xiao-hei şi-a zis că era semnul unei „acceptări tăcute”, *Mo-xu.*

În acea seară era clar de lună şi el, rezemat de o căpiţă de fân, a aşteptat-o plin de temerile şi speranţele unei prime iubiri. Deodată a auzit un fluierat şi imediat a apărut o gaşcă de băieţi din clasa lui. L-au trântit la pământ, l-au insultat şi după ce i-au aruncat o jachetă pe cap, au început să-l bată şi să-l lovească cu picioarele. Până la urmă a reuşit să scape de ei şi s-a îndreptat împleticindu-se spre uşa unui profesor strigând după ajutor. Profesorul a deschis uşa, dar l-a împins afară spunându-i: „Nu te pot ajuta! Să nu îndrăzneşti să te întorci!”

Xiao-hei a fost atât de speriat încât şi-a petrecut noaptea ascuns într-o căpiţă de fân. Şi-a dat seama că fata de care se îndrăgostise fusese cea care-i chemase pe bătăuşi; se simţea insultată că fiul unui „capitalist contrarevoluţionar” avusese îndrăzneala să o placă.

După ce s-au întors la Chengdu, Xiao-hei s-a dus direct la gaşca lui cerându-le ajutor. Aceştia au apărut la şcoală arătându-şi muşchii, însoţiţi de un câine lup uriaş, şi l-au scos din clasă pe şeful bătăuşilor. Acesta tremura ca varga şi era alb la faţă ca hârtia. Dar înainte ca gaşca lui să-l ia în primire, lui Xiao-hei i s-a făcut milă şi i-a cerut comandantului să-l cruţe pe băiat.

Mila devenise însă un concept străin şi era privită ca un semn de prostie. În consecinţă, Xiao-hei a fost bătut şi mai tare ca înainte. A mai făcut încercări timide să obţină ajutorul găştii, dar răspunsul a fost că „nu-l ajutau pe un miorlăit”.

Xiao-hei a început să frecventeze noua lui şcoală cu sentimente amestecate, în care domina frica de a fi şi aici terorizat. Dar, spre surprinderea lui, a fost primit cu multă căldură, chiar cu emoţie. Profesorii, membrii echipei de propagandă care conduceau şcoala, elevii – toţi păreau să fi auzit de tatăl meu şi îl pomeneau cu o admiraţie fără margini. Iar Xiao-hei al nostru s-a împăunat cu o părticică din prestigiul lui. Cea mai frumoasă fată din şcoală a devenit prietena lui, şi până şi cei mai mari derbedei îl tratau cu respect. Xiao-hei s-a convins că tata era o personalitate stimată în Yibin în pofida faptului că toată lumea ştia că era în dizgraţie şi că soţii Ting erau la putere. Populaţia din Yibin suferise cumplit sub stăpânirea cuplului Ting. Mii de oameni muriseră sau fuseseră expropiaţi în cursul luptelor sau supuşi torturilor. Un prieten al familiei mele a scăpat cu viaţă, deoarece atunci când au venit copiii lui să-i ia cadavrul de la morgă, au constatat că încă mai respira.

Locuitorii din Yibin începuseră să tânjească după zile paşnice, senine, după înalţi funcţionari care să nu abuzeze de puterea lor, după guvernanţi care să fie devotaţi şi preocupaţi ca instituţiile să lucreze în folosul cetăţenilor. Acest sentiment de nostalgie aducea în mintea oamenilor

începutul anilor ’50, când tata era guvernator. În acea perioadă s-au bucurat comuniştii de cea mai mare popularitate, la scurt timp după ce au înlocuit Guomindangul, când au stăvilit foametea şi au introdus legea şi ordinea, dar şi înainte de propriile lor nesfârşite campanii politice (şi de propria lor perioadă de foamete indusă de Mao). Pot spune că tatăl meu a fost identificat în memoria colectivă a populaţiei cu zilele „frumoase de altădată”. Îl considerau ca pe un legendar înalt funcţionar capabil şi necorupt, în puternic contrast cu cei doi Ting.

Datorită imaginii lui, s-a bucurat Xiao-hei de şederea lui la Yibin, deşi în şcoală a dobândit o învăţătură sumară. Materia de predare se compunea încă din lucrările lui Mao şi articolele publicate în *People’s Daily* şi nimeni nu reuşise să-şi impună autoritatea faţă de copii întrucât Mao nu revenise încă asupra condamnării învăţământului tradiţional.

Profesorii şi membrii echipei de propagandă au încercat să-l coopteze pe Xiao-hei pentru a impune disciplina în clasa lui. Dar în această privinţă, chiar şi reputaţia tatălui meu a eşuat, căci fratele meu a fost ostracizat până la urmă de câţiva băieţi care îl acuzau de a fi „lacheul” profesorului. S-a declanşat chiar o campanie de zvonuri, pretinzând că o îmbrăţişase pe prietena lui sub felinarele de pe stradă, ceea ce reprezenta o „crimă burgheză”. Xiao-hei şi-a pierdut poziţia privilegiată şi i s-a cerut să-şi scrie autocritici şi să se angajeze solemn că se va implica în reformarea gândirii. Mama fetei a apărut la şcoală într-o bună zi, insistând să se purceadă la un examen ginecologic pentru a se dovedi castitatea fiicei ei. După o scenă penibilă, şi-a retras fata din şcoală.

Xiao-hei avea un singur prieten apropiat în clasa lui, un băiat de şaptesprezece ani, foarte popular printre colegi, care avea un punct sensibil: mama lui nu fusese căsătorită niciodată şi avea cinci copii – fiecare cu un alt tată necunoscut, ceea ce era foarte neobişnuit într-o societate în care „lipsa de legitimitate” era puternic stigmatizată, în pofida faptului ci morala bugheză fusese abolită. Iar cu prilejul unui curent de „vânători de vrăjitoare”, ea a fost umilită public şi etichetată drept „element putred”.

Băiatului îi era ruşine de mama lui şi i-a mărturisit lui Xiao-hei că o detesta. Odată, cu ocazia conferirii unui premiu pentru cel mai bun înotător (deoarece lui Mao îi plăcea să înoate) prietenul fratelui meu a fost nominalizat în unanimitate de toţi colegii. Dar când s-a anunţat premiul nu s-a menţionat numele lui. Se pare că o tânără profesoară a ridicat obiecţii: „Cum să i-l dăm lui, când mama lui este un «pantof uzat»”. Când băiatul a auzit calificativul dat mamei sale, a apucat un satâr din bucătărie şi s-a repezit în biroul profesoarei. Din fericire, cineva l-a oprit, în timp ce profesoara a întins-o din birou şi s-a ascuns. Xiao-hei şi câţiva alţi băieţi ştiau cât de mult fusese rănit prietenul său: pentru prima oară, băiatul a fost văzut plângând amarnic. În acea noapte Xiao-hei şi câţiva băieţi au stat lângă el încercând să-l consoleze. În ziua următoare, băiatul a dispărut. Cadavrul lui a fost aruncat pe malul râului Nisipul de Aur. Înainte să sară în apă îşi legase mâinile.

Revoluţia Culturală nu numai că n-a făcut nimic pentru a moderniza elementele medievale din cultura chineză, dar le-a conferit şi o respectabilitate politică. Dictatura „modernă” şi vechea intoleranţă s-au hrănit una pe alta. Oricine se lovea altădată de atitudinile conservatoare tradiţionale putea deveni în prezent o victimă politică.

Noua mea comună din Deyang era cuibărită între coline unduioase şi parfumată de crânguri de eucalipţi. Terenurile agricole erau în majoritate în bună stare, producând două recolte importante pe an, una de grâu şi cealaltă de orez. Legumele, rapiţa şi cartofii dulci creşteau în abundenţă. După experienţa din Ningnan, cea mai plăcută surpriză era că nu mai trebuia să ne mai căţărăm pe stânci şi puteam respira liniştit, în loc să gâfâim cu sufletul la gură tot timpul; nu mă deranja câtuşi de puţin că mersul aici însemna să te clatini şi să-ţi ţii echilibrul pe şanţurile înguste şi pline de noroi dintre parcelele de orez. Adesea am căzut în fund sau, căutând să-mi recapăt echilibrul, mă agăţam de persoana din faţa mea – de obicei Nana – şi o trânteam în lanul de orez. Şi nici nu mă temeam să umblu noaptea, chiar dacă eram în pericol să mă muşte câinii, care mai aveau şi rabie.

Când am ajuns acolo, în prima noapte am dormit lângă o

cocină de porci, şi ne-a legănat somnul o simfonie de grohăituri, de zumzet de ţânţari şi de schelălăit de căţei. Odaia mirosea permanent a balegă de porc şi a fum pentru alungarea ţânţarilor. După ceva timp, echipa de lucru a ridicat, pentru Nana şi pentru mine, o colibă cu două încăperi, pe o parcelă unde se făceau înainte chirpicii. Terenul era mai jos decât orezăriile de care ne despărţea o cărăruie îngustă. Primăvara şi vara, când orezăriile erau umplute cu apă sau după vreo ploaie zdravănă, din podeaua colibei noastre mustea o apă nămoloasă. Nana şi cu mine trebuia să ne scoatem încălţările, să ne suflecăm pantalonii şi să pornim prin apa mâloasă prin cabana noastră. Din fericire, patul pe care îl împărţeam era dublu şi avea picioare înalte, aşa că dormeam deasupra băltoacei. Ca să ne urcăm în pat, puneam pe un scaun un lighean cu apă curată şi ne spălam picioarele. Dar trăind într-o atmosferă atât de umedă, am început să am dureri permanente de muşchi şi de oase.

Cu toate acestea, viaţa în colibă avea şi părţile ei nostime. Când se retrăgeau apele, apăreau peste tot locul ciuperci. Cu puţină imaginaţie, podeaua avea ceva din basmele copilăriei. Odată am scăpat pe jos o lingură cu mazăre. După inundaţie, au apărut şi nişte tije firave pe care s-au deschis petale delicate, parcă trezite de razele de soare ce pătrundea prin spărtura din perete, care ţinea loc de fereastră.

Priveliştea exercita o vrajă asupra mea. Dincolo de uşa noastră se vedea iazul sătucului, pe care pluteau nuferi şi flori de lotus. Cărarea ce începea în faţa cabanei noastre ducea la o trecătoare între coline, până la o înălţine de trei sute cincizeci de picioare deasupra noastră. Soarele apunea îndărătul colinei, încadrat de stâncile întunecate, şi, înainte să se lase întunericul, o ceaţă argintie se răspândea la poalele colinei deasupra terenurilor cultivate. Bărbaţi, femei şi copii se întorceau în sat pe înserat, după munca zilei, purtând pe umeri coşuri, săpăligi şi secere şi erau întâmpinaţi de căţeii lor, care le săreau înainte şi scheunau de bucurie. Păreau să plutească printre nori. Din hornurile căsuţelor acoperite cu stuf se învălătuceau colaci de fum, se auzea zgomotul găleţilor cu care scoteau apa din

fântână pentru masa de seară. Mai târziu, răzbăteau până la mine vocile puternice ale sătenilor care se adunau lângă crângul de bambuşi, unde schimbau impresii pufăind din pipele lor lungi şi subţiri. Femeile însă nu şedeau alături de ei şi nici nu fumau: tradiţia le împiedica să participe şi nimănui din China „revoluţionară” nu i-a trecut prin gând să schimbe aceste obiceiuri.

Abia la Deyang am ajuns să aflu cum trăiau cu adevărat ţăranii din China. Ziua începea cu o şedinţă în care liderul echipei de lucru le repartiza sătenilor munca în ziua respectivă. Toţi ţăranii trebuiau să muncească şi pentru ziua de muncă obţineau un număr fix de „procente” *(gong-fen).* Numărul de puncte acumulate reprezenta un element important în distribuirea produselor la sfârşitul anului. Ţăranii primeau de la echipa de producţie alimente, lemne sau cărbuni, alte produse de necesitate, plus o mică sumă în numerar. După recoltă, echipa de producţie ceda o parte din aceasta statului, ca taxă. După aceea, restul se împărţea, întâi, o cantitate de bază era împărţită egal între bărbaţi şi cu un sfert mai puţin fiecărei femei. Copiii sub trei ani primeau o jumătate de raţie, întrucât se considera că un copil de trei ani nu putea mânca tot atât cât un adult, era de dorit să ai cât mai mulţi copii. Sistemul funcţiona ca o descurajare efectivă a controlului naşterilor.

Restul recoltei era apoi distribuit în funcţie de câte procente câştigase fiecare persoană. De două ori pe an, ţăranii ţineau adunări, în care stabileau procentele zilnice pentru fiecare membru al satului. Nimeni nu lipsea de la aceste adunări. La sfârşitul discuţiilor, majorităţii tinerilor şi celor de vârstă mijlocie li se alocau zece puncte pe zi din zece, iar femeilor, opt. În mod excepţional, una sau două femei, pe care întregul sat le considera ca fiind foarte puternice, primeau un punct în plus. „Duşmanii de clasă”, ca fostul moşier al satului şi familia sa, primeau câteva puncte mai puţin decât ceilalţi, cu toate că nu lucrau mai puţin şi, îndeobşte, li se atribuiau cele mai grele munci. Nana şi cu mine, fiind „tineret urban” fără experienţă, am primit patru puncte – ca şi adolescenţii; ni s-a spus însă că acesta reprezenta „doar începutul”, deşi procentele mele nu au crescut niciodată.

Deoarece numărul de procente era acelaşi pentru membrii satului de acelaşi set – femeie sau bărbat – numărul total de puncte acumulate se stabilea în funcţie de zilele muncite şi nu de calitatea muncii depuse. Evident că devenise o sursă constantă de resentiment printre săteni. Se urmăreau zilnic unii pe alţii cu privire la modul cum munceau, pentru că nimeni nu voia să muncească mai mult sau mai bine decât obţineau acelaşi număr de procente. Femeile erau nemulţumite şi îi invidiau pe bărbaţi pentru cele două puncte în plus, deşi aceştia prestau adesea aceeaşi muncă pe care o efectuau şi ele. Izbucneau certuri continue.

Foarte adesea ne petreceam zeci de ore pe câmp prestând o muncă ce putea fi făcută în doar cinci ore. Dar trebuia să stăm afară zece ore ca să ni se ponteze o zi de muncă întreagă. Munceam cu încetinitorul şi urmăream nerăbdătoare soarele, solicitându-l parcă să apună mai repede şi număram minute până se auzea fluierul care ne semnala sfârşitul zilei de muncă. Am descoperit curând că plictiseala era tot atât de obositoare ca şi o muncă istovitoare.

Aici, la Ningnan, ca şi în, mare parte, în Sichuan, nu existau deloc meserii agricole. Agricultura se făcea după aceleaşi metode ca şi cu două mii de ani în urmă, decât că se foloseau unele îngrăşăminte chimice pe care echipa le primea de la guvern în schimbul unor cereale. Nici animale de muncă nu existau, se foloseau doar la arat bivoli. Toate celelalte lucrări precum căratul apei, bălegarului, combustibilului, legumelor şi cerealelor se făceau manual, efectiv cu mâinile sau pe umeri, folosind coşuri din bambus sau găleţi de lemn pe o cobiliţă purtată pe umeri. Principala mea problemă era căratul greutăţilor. Umărul drept mă durea întruna şi era umflat din cauza căratului găleţilor de apă de la o fântână până în casă. Ori de câte ori mă vizita un tânăr care avea o slăbiciune pentru mine, mă văicăream atâta, manifestându-mi neputinţa, că nu pregeta niciodată să-mi ofere să umple cazanul cu apă în locul meu. Şi nu numai cazanul, ci şi toate cănile, oalele şi chiar şi ceştile.

Şeful echipei, înţelegându-mi deficienţele, a încetat să-mi mai repartizeze acest fel de muncă şi m-a trimis în sectorul

muncilor „uşoare”, împreună cu copiii, cu bătrânii şi cu femeile însărcinate. Dar nici aceste munci nu erau mereu uşoare pentru mine. Adunarea bălegarului îmi provoca dureri în braţe, ca să nu mai spun că mi se întorcea stomacul pe dos când dădeam cu ochii de viermii graşi târându-se printre materiile fecale Culesul bumbacului într-o mare de albeaţă strălucitoare ar fi putut să-mi mângâie ochii cu imaginea lui idilică, dar mi-am dat curând seama cât de istovitor era să munceşti sub un soare arzător, la temperaturi de peste 85°F, într-o atmosferă foarte umedă, mişcându-te printre rămurelele pline de ţepi care mă zgâriau toată şi mă umpleau de sânge până la sfârşitul zilei de muncă.

Am preferat transplantul lăstarilor de orez. Şi această muncă era considerată „grea”, deoarece te obligă să te apleci continuu.

Adesea, la sfârşitul zilei, chiar şi cei mai solizi bărbaţi se plângeau că nu se mai puteau ţine drept. Dar mie îmi plăcea să simt răcoarea apei pe picioare în timpul unei călduri toride, mă încântau rândurile regulate de mlădiţe verzi atât de delicate şi simţeam şi plăcerea senzuală afundându-mi picioarele goale în mâlul fin şi molatic. Şi totuşi, aveam şi aici un necaz: lipitorile. Prima mea întâlnire cu ele a fost când am simţit ceva care îmi gâdila piciorul. L-am scos din apă ca să mă scarpin, când am văzut o creatură grasă şi lunecoasă, încercând cu tot dinadinsul să-şi vâre capul sub pielea mea.

Am tras un ţipăt ascuţit. O ţărăncuţă care muncea lângă mine a început să chicotească, pe ea o amuzau mofturile mele. I-a fost totuşi milă de mine, s-a târât prin apă şi mi-a ars o palmă zdravănă pe picior peste lipitoare. Rezultatul a fost că am căzut în apă cât eram de lungă.

În dimineţile de iarnă, în cele două ore de lucru înainte de micul dejun, urcam pe deal cu femeile „mai slabe” ca să adunăm lemn de foc. Nu prea erau copaci pe dealuri şi chiar tufişurile erau puţine şi la distanţe mari unele de altele. Adesea aveam de parcurs drumuri lungi. Tăiam crenguţa cu secera ţinând capetele cu mâna cealaltă. Tufişurile erau pline de ghimpi care mi se înfigeau mereu în palma stângă şi în încheietura mâinii. La început îmi

pierdeam timpul încercând să-i scot, dar, mai apoi, m-am obişnuit să le dau pace până ce ieşeau singuri, după ce se înroşea şi se umfla puţin locul.

Adunam ceea ce ţăranii numeau „combustibil uşor”, care nu prea era bun de nimic, deoarece ardea şi se consuma rapid. Îmi amintesc că odată mi-am exprimat regretul că nu existau copaci adevăraţi. Colegele mele m-au asigurat că nu fusese mereu aşa. Înainte de Marele Salt înainte, povesteau ele, dealurile erau acoperite de pini, eucalipţi şi chiparoşi, dar au fost doborâţi pentru a alimenta „cuptoarele din curţile din spate”, destinate producţiei de oţel. Femeile povestesc cu seninătate, fără amărăciune sau condamnare, ca şi cum n-ar fi fost vorba despre lupta lor zilnică pentru combustibil. Păreau să trateze situaţia ca pe o fatalitate, pe care viaţa le-o hărăzise, ca multe alte nenorociri. Am fost şocată să mă întâlnesc direct şi pentru prima oară cu consecinţele dezastruoase ale Marelui Salt înainte, despre care ştiam, până atunci, că fusese un „succes strălucit”. Dar nu a fost numai asta, am descoperit multe alte lucruri. S-a organizat o sesiune de „mărturii dureroase” pentru ca ţăranii să descrie suferinţele îndurate sub dominaţia Guomindangului şi să-şi arate gratitudinea pentru Mao, sesiune mai ales destinată tinerei generaţii. Unii ţărani au vorbit de copilăria lor când înduraseră foamea şi se plângeau că propriii lor copii erau atât de răsfăţaţi, încât făceau mofturi la mâncare şi trebuiau constrânşi să-şi termine porţiile.

Apoi s-a vorbit despre o foamete anume. Au povestit cum trebuiau să mănânce frunze de cartofi dulci şi să sape în şanţurile dintre parcelele cultivate cu orez sperând să mai dea de rădăcini. Au vorbit şi despre numărul mare de morţi din sat. Povestirile lor m-au emoţionat până la lacrimi. După ce şi-au exprimat ura faţă de guvernarea Guomindangului şi adoraţia pentru Preşedintele Mao, sătenii s-au referit şi la foametea pe care au suferit-o în vremea „când s-au înfiinţat comunele”. M-am lămurit că foametea despre care vorbeau avusese loc sub comunişti. Ei încurcaseră guvernările. I-am întrebat: „Au avut loc calamităţi naturale fără precedent în acea perioadă? Au putut fi acestea cauza foametei?” „O, nu!” au spus ei. „Clima a fost cum nu se putea mai bună şi

recolta a fost bogată. Dar omul acela – au arătat către un bărbat de vreo patruzeci de ani cu un aer înfricoşat – i-a trimis pe oameni să facă oţel şi jumătate din recoltă s-a pierdut pe câmp. Şi el ne-a spus: nu contează, acum suntem în paradisul comunismului şi nu trebuia să ne facem griji pentru hrană. Mai înainte trebuia să mâncăm cu grijă, ca să ne ajungă mâncarea pentru toţi, dar atunci ne-am putut umple burţile la cantină şi am putut arunca şi resturile, ne-am hrănit şi porcii cu orezul preţios. După un timp, cantina n-a mai avut mâncare, dar el a pus gardienii în faţa depozitului. Restul de cereale urma să fie expediat la Peking şi la Shanghai, pentru că acolo erau mulţi străini".

Bucăţică cu bucăţică s-a completat imaginea. Bărbatul înfricoşat fusese şeful echipei de producţie din timpul Marelui Salt înainte. El şi tovarăşii lui le zdrobiseră ceaunele şi maşinile de gătit ca să nu mai poată găti acasă şi să alimenteze marile cuptoare de topit oţel. De bună seamă că raportase nişte recolte exagerat de mari, care au avut drept rezultat nişte taxe exagerat de mari încât au înghiţit ultimul bob de orez de la ţărani. Sătenii au murit cu sutele.

După foamete, el a fost învinuit pentru toate relele abătute asupra satului. Comuna le-a permis sătenilor să-l dea afară din serviciu prin vot şi să-i agaţe eticheta de „duşman de clasă".

Ca majoritatea duşmanilor de clasă, nu a fost întemniţat, a fost doar „pus sub supraveghere" de către consătenii lui. Aceasta a fost una din teoriile lui Mao: să ţii „elementele duşmănoase" printre membrii populaţiei, pentru ca aceştia să aibă mereu la îndemână pe cineva vizibil spre care să-şi îndrepte ura. Ori de câte ori se lansa o nouă campanie, acest bărbat putea fi socotit unul dintre „suspecţii obişnuiţi" care să fie puşi la răcoare sau să devină ţinta atacurilor. Lui i se repartizau cele mai grele munci, pentru care obţinea doar şapte puncte din zece pe zi, cu trei mai puţine decât majoritatea celorlalţi bărbaţi. De asemenea, n-am văzut pe nimeni din sat stând de vorbă cu el. Şi de mai multe ori i-am surprins pe copiii din sat aruncând în fiii lui cu pietre.

Sătenii i-au mulţumit lui Mao pentru că l-a pedepsit. Nimeni nu s-a întrebat care i-a fost vina, nici gradul de

răspundere. Eu însă l-am căutat şi i-am cerut să-mi spună povestea lui.

Mi-a fost exagerat de recunoscător pentru asta „Eu transmiteam ordine, spunea el întruna. Trebuia să transmit ordine...” Apoi a oftat adânc: „Desigur, nu voiam să-mi pierd slujba. Oricine mi-ar fi luat locul. Şi atunci ce s-ar fi întâmplat cu mine şi cu copiii mei? Am fi murit probabil de foame. Un şef de echipă de producţie este mic, dar, cel puţin, poate muri ultimul, după ce s-au stins toţi ceilalţi din sat”.

Cuvintele lui şi povestirile sătenilor m-au zdruncinat până în străfundul fiinţei mele. Era pentru prima dată când mă aflam faţă în faţă cu partea urâtă a Chinei comuniste înainte de Revoluţia Culturală. Imaginea era cu totul alta decât versiunea trandafirie oficială. Trăind pe colinele şi pe câmpurile din Deyang, îndoielile mele cu privire la regimul comunist s-au conturat tot mai limpezi.

M-am întrebat uneori dacă Mao îşi dădea seama ce făcea când punea tineretul ocrotit al oraşelor în faţa realităţii crude. Am tras însă concluzia că el era convins că mare parte din populaţie n-ar fi fost în stare să ajungă la deducţii raţionale, având la dispoziţie doar frânturi de informaţii. Adevărul este că nici eu, la vârsta de optsprezece ani, nu eram capabilă decât de îndoieli destul de vagi şi nu puteam face o analiză explicită a regimului. Oricât de mult detestam Revoluţia Culturală, să mă îndoiesc de Mao era ceva ce nu-mi trecuse prin minte.

La Deyang, ca şi la Ningnan, foarte puţini ţărani ştiau să citească cel mai simplu articol de ziar sau să scrie o scrisoare cât de simplă. Mulţi nu-şi puteau scrie nici măcar numele. Intenţia manifestată la început de comunişti de a lichida analfabetismul a fost lăsată deoparte, prinşi cum erau în permanenţă în nenumăratele lor vânători de vrăjitoare. Cândva a existat în sat o şcoală elementară, subvenţionată de comună, dar la începutul Revoluţiei Culturale, copiii s-au dedat plăcerii de a-şi batjocori profesorul. L-au plimbat pe uliţele satului cu ceaune grele de tuci pe cap, dat cu funingine pe faţă. Într-una din ocazii aproape că i-au fracturat craniul. În asemenea condiţii, nimeni n-a mai putut fi convins să predea în şcoală.

Dar aproape nimeni din sat n-a dus dorul şcolii. „Ce rost are? spuneau ei. Plăteşti taxe şi citeşti ani întregi, iar la urmă tot ţăran ai rămas, câştigându-ţi pâinea tot cu sudoare. Nu capeţi un bob de orez în plus dacă eşti în stare să citeşti cărţi. De ce atunci să mai pierzi timp şi bani? Mai bine ai începe de îndată să câştigi zile-muncă". Lipsa oricărei şanse de a-şi clădi un viitor mai bun şi faptul de a nu-ţi putea schimba statutul de ţăran au anulat motivaţia de a dobândi cunoştinţe. Copiii de vârstă şcolară rămâneau acasă să-şi ajute familiile la muncă sau să aibă grijă de cei mai mici ca ei. Puteau să iasă la câmp când nu împlineau încă zece ani. Cât despre fete, ţăranii socoteau şcoala o adevărată pierdere de timp pentru ele. „Doar ele se vor mărita şi se vor duce în altă familie. Este ca şi cum ai vărsa apă în pământ".

Revoluţia Culturală trâmbiţa sus şi tare că a pus educaţia la îndemâna ţăranilor prin „şcolile serale" într-o bună zi, echipa mea de producţie a anunţat că va înfiinţa şcoli serale şi ne-a cerut Nanei şi mie să fim profesoare. Am fost încântată. Dar, curând, mi-am dat seama că nu era vorba de educaţie şi asta chiar de la prima lecţie.

Lecţiile începeau în mod invariabil cu cererea şefului echipei de producţie ca Nana şi cu mine să citim articolele lui Mao sau alte articole din *People's Daily.* Apoi el se lansa într-o cuvântare de o oră, despre ultimele ştiri, într-un jargon politic condimentat şi amestecat, cu părţi din articole nedigerate şi complet neinteligibile. Din când în când dădea pe un ton solemn ordine în numele lui Mao. „Preşedintele Mao spune că trebuie să mâncăm zilnic două mese de terci de orez şi numai una de orez solid". „Preşedintele Mao spune că nu trebuie să hrănim porcii cu cartofi dulci".

După o zi obositoare de muncă pe câmp, ţăranii erau preocupaţi de treburile ce-i aşteptau în propriile gospodării. Serile trebuiau folosite din plin, dar nimeni nu îndrăznea să „chiulească" de la lecţii. Veneau deci şi şedeau acolo în bănci, şi, cel mai adesea, moţăiau. Nu mi-a părut rău să văd cum această formă de „educaţie", care fusese destinată să năucească mai degrabă decât să culturalizeze încetul cu încetul, era sortită dispariţiei.

Lipsită de educaţie, lumea ţăranilor era dureros de limitată. Conversaţia lor, comunicarea, se reducea de obicei la detaliile mărunte ale vieţii de toate zilele. Am întâlnit o femeie care îşi pierdea o întreagă dimineaţă plângându-se de cumnata ei care folosise zeci de legături de „combustibil-pană” ca să pregătească micul dejun, când ar fi putut să folosească doar nouă (combustibilul era, ca orice altceva, raţionalizat). O alta bodogănea ore întregi, acuzând-o pe soacra ei că pusese prea mulţi cartofi dulci în fiertura de orez (orezul fiind mai preţios şi mai savuros decât cartofii). Îmi dădeam seama că nu erau vinovate de orizontul lor intelectual redus, dar nu mă puteam împiedica să găsesc conversaţiile lor total insuportabile.

Un alt subiect nelipsit de bârfă era, desigur, sexul. O femeie de douăzeci şi unu de ani, pe care o chema Mei şi care provenea din capitala provinciei Deyang, fusese repartizată în satul vecin. Se spunea că se culcase cu o mulţime de tineri din oraş, dar şi cu ţărani, şi cât am lucrat în câmp mereu venea câte cineva cu poveşti despre ea. Umbla zvonul că era gravidă şi că se strânsese cu un brâu ca să-şi ascundă sarcina. În strădania ei de a dovedi că nu purta în pântec un „bastard”, Mei făcea intenţionat tot felul de lucruri contraindicate unei femei însărcinate, cum ar fi să care greutăţi mari. În cele din urmă într-un tufiş de pe malul râului din satul ei a fost descoperit cadavrul unui făt mort. Localnicii spuneau că era al ei, dar nimeni n-a putut confirma dacă fusese născut mort. Şeful echipei ei de producţie a dispus să fie îngropat. Şi cu asta afacerea s-a încheiat, a rămas doar bârfa care a devenit tot mai virulentă.

Întâmplarea aceasta m-a îngrozit, dar am avut parte şi de alte şocuri. Una din vecinele mele avea patru fete – patru frumuseţi cu pielea măslinie şi ochi rotunzi. Sătenii nu le găseau însă frumoase. Prea închise la culoare, spuneau ei. În lumea de la ţară criteriul principal de frumuseţe era o piele cât mai albă. Când a venit vremea măritişului pentru fiica cea mare, tatăl a luat hotărârea să găsească un ginere care să locuiască cu ei. În felul acesta, el păstra zilele-muncă ale fetei şi mai beneficia de încă două braţe de lucru.

De obicei, femeile măritate intrau în familia soţului şi era considerat foarte umilitor ca bărbatul să intre în familia soţiei. Dar vecinul meu a găsit până la urmă un tânăr dintr-o regiune de munte foarte săracă, ce dorea cu disperare să plece de acolo şi nu avea altă soluţie decât căsătoria. Tânărul dobândise un statut foarte jos. L-am auzit adesea pe socrul lui insultându-l, strigând la el din toţi bojocii. Pentru a-şi chinui ginerele când avea el chef, îi interzicea fiicei lui să doarmă cu el; ea nu îndrăznea să se opună din „pietate filială”, sentiment adânc înrădăcinat în etica confucianistă, care cerea copiilor să asculte de părinţi. Dar ascultarea mai avea o explicaţie: fetei îi era teamă să nu se creadă că îi plăcea să se culce cu un bărbat, fie chiar şi soţul ei, căci era ruşinos pentru o femeie să-i placă să facă dragoste. Într-o dimineaţă m-am trezit din cauza unui zgomot în faţa ferestrei mele. Tânărul reuşise să facă rost de câteva sticle de alcool din cartofi dulci şi le dăduse pe gât. Dimineaţa socrul lui a bătut în uşa odăii în care dormea ginerele ca să-l pornească la lucru. Cum n-a răspuns, a spart uşa şi l-a găsit mort.

În altă zi, echipa mea de producţie făcea găluşti de mazăre şi le-am împrumutat ligheanul meu emailat să care apă. Dar ca niciodată, găluştile nu le-au ieşit ci s-au împrăştiat într-o masă informă. Invitaţii care se adunaseră, numeroşi, în aşteptarea oalei cu găluşti au început să mormăie tare când m-au văzut apropiindu-mă şi mi-au aruncat priviri dezgustate. M-am speriat. Mai târziu, nişte femei mi-au spus că sătenii aruncau vina pe mine pentru nereuşita găluştilor. Mă acuzau că trebuie să fi folosit ligheanul ca să mă spăl când aveam ciclul. Femeile mi-au spus că am avut noroc să fiu „o tânără de la oraş”, căci dacă aş fi fost de-a lor, bărbaţii din sat mi-ar fi dat o chelfăneală bună.

Într-o altă ocazie un grup de băieţi tineri care treceau prin satul nostru încărcaţi de coşuri cu cartofi dulci s-au oprit pe o potecă să-şi tragă sufletul. Lăsaseră jos pe cărare cobiliţele cu care purtau coşurile pe umeri şi care acum blocau drumul.

Am păşit peste ele şi, dintr-odată, unul dintre băieţi a sărit în picioare, şi-a luat cobiliţa şi mi-a tăiat drumul cu o

privire fioroasă. Parcă ar fi vrut să mă lovească. De la ceilalţi săteni am aflat de superstiţia că atunci când o femeie păşeşte peste cobiliţă, bărbatul poate face răni la umeri. A trebuit să păşesc înapoi ca să „anulez blestemul”. Pe tot timpul perioadei cât am locuit la ţară n-am constatat vreo încercare de a se discuta despre acest mod sucit de gândire – adevărul este că nici măcar nu era vreodată pomenit.

Persoana cea mai educată din echipa mea de producţie era fostul proprietar al moşiei. Fusesem învăţată să-i consider pe moşieri nişte personaje malefice, iar acum eram stingherită să constat că mă înţelegeam perfect cu această familie. Nu aveau nimic comun cu stereotipurile care îmi fuseseră întipărite în minte. Soţul nu avea o privire crudă şi vicioasă, iar soţia nu mişca din fund şi nu vorbea mieros ca să seducă bărbaţii.

Uneori, când eram singuri, acest om îmi vorbea despre nemulţumirile lui „Chang Jung, mi-a spus odată, ştiu că eşti o fiinţă bună, trebuie să fii şi o persoană raţională, întrucât ai citit multe cărţi şi poţi judeca dacă toate acestea sunt juste”. După aceea mi-a mărturisit de ce a fost etichetat drept „moşier”. De fapt, până în 1948, el fusese chelner la Chengdu şi adunase câte ceva punând deoparte fiecare bănuţ. În acel timp, unii moşieri clarvăzători şi-au vândut moşiile la preţuri modice, întrucât şi-au dat seama că, odată cu venirea comuniştilor la Sichuan, nu va întârzia nici reforma agrară. Chelnerul n-avea simţ politic şi a cumpărat ceva pământ, gândind că face o afacere bună. Dar nu numai că a pierdut aproape tot la reformă, ci a devenit şi un duşman de clasă. „Din păcate”, a concluzionat el cu resemnare, citând un proverb clasic, „un singur pas greşit costă o mie de ani de amărăciune”.

Sătenii nu-i arătau moşierului ostilitate, nici lui, nici familiei sale, deşi păstrau distanţa. Dar ca la toţi „duşmanii de clasă”, lor li se repartizau muncile refuzate de ceilalţi, iar cei doi fii primeau cu un procent mai puţin decât ceilalţi bărbaţi, cu toate că erau cei mai buni muncitori din sat. Mie îmi păreau foarte inteligenţi şi, mai cu seamă, cei mai rafinaţi tineri din câţi erau în jurul meu. Buna creştere, delicateţea lor îi deosebeau de ceilalţi şi mărturisesc că m-

am simţit mai apropiată de ei decât de oricare alţi tineri din sat. Cu toate calităţile lor însă, nicio fată nu s-ar fi măritat cu ei. Mama lor mi-a povestit câţi bani cheltuise cu cadouri pentru cele câteva fete pe care i le prezentase mijlocitoarea. Fetele acceptau hainele şi banii şi, după aceea, le întorceau spatele. Alţi părinţi dintre ţărani ar fi putut cere să le fie restituite cadourile, dar o familie de moşieri nu face nimic. Ea ofta adânc şi pentru că fiii ei aveau puţine şanse să facă o căsătorie decentă. Se consola doar că băieţii priveau cu detaşare aceste necazuri şi, după fiecare dezamăgire, făceau tot posibilul să-i ridice moralul. Îi promiteau să muncească suplimentar în zilele de târg ca să recupereze costul cadourilor.

Toate aceste nenorociri îmi erau povestite fără emoţie şi fără să dramatizeze. În acest colţ pierdut de ţară, nici măcar morţile zguduitoare nu erau mai mult decât o piatră aruncată într-o baltă, când apa se învolburează uşor, apoi se potoleşte şi revine la imobilitatea dinainte.

Am citit şi m-am gândit mult cât timp am trăit în cămăruţa mea umedă, profitând de viaţa placidă a satului şi de nopţile tăcute. Când am ajuns acolo Jin-ming îmi dăduse câteva lăzi mari cu cărţile obţinute de el pe piaţa neagră pe care le putuse păstra, întrucât organizatorii de raiduri în locuinţe fuseseră expediaţi către „şcolile de cadre”, de la Miyi, împreună cu tatăl meu. Aşa că lucram la câmp şi abia aşteptam să mă întorc acasă şi să citesc.

Am devorat pur şi simplu tot ce supravieţuise arderii din biblioteca tatălui meu. Am citit operele complete ale lui Lu Xun, marele scriitor chinez al anilor 1920-1930. Deoarece murise în 1936, înainte de preluarea puterii de către comunişti Lu Xun a scăpat de persecuţia lui Mao, ba chiar a devenit un mare erou al acestuia – în timp ce discipolul lui preferat şi prietenul lui apropiat, Hu Feng, a fost declarat contrarevoluţionar de Mao personal şi întemniţat zeci de ani. Campania împotriva lui Hu Feng a dus la vânătoarea de vrăjitoare, căreia mama i-a căzut victimă, în 1955.

Lu Xun fusese autorul preferat al tatălui meu. Îmi aminteam cum, copil fiind, îmi citea adesea din eseurile lui Lu. Nu le-am înţeles atunci cu toate explicaţiile tatei, dar acum eram fascinată. Am găsit că latura lor satirică putea fi

aplicată comuniştilor tot aşa de bine ca şi Guomindangului. Lu Xun nu avea o ideologie, doar un umanitarism iluminat. Geniul lui sceptic punea la îndoială toate ideologiile. Lu Xun a fost încă una din acele inteligenţe libere care m-au eliberat şi pe mine din îndoctrinarea a cărei victimă eram din primii ani de şcoală.

Mi-a fost folositoare şi colecţia tatălui meu de clasici marxişti. I-am citit la întâmplare urmărind cu degetul cuvintele obscure, întrebându-mă ce naiba aveam a face acele controverse nemţeşti din secolul al nouăsprezecelea cu China lui Mao. Eram însă atrasă de ceva ce întâlnism rareori în China: logica fără de care nu se poate expune un argument. Lectural lui Marx m-a ajutat să gândesc raţional şi analitic.

M-am bucurat de aceste noi căi deschise gândirii mele. În alte momente mă lăsam cuprinsă de stări mai nebuloase şi începusem să scriu poezie în stil clasic. În vreme ce munceam la câmp, mă trezeam adesea compunând poeme, ceea ce îmi făcea munca mai suportabilă, uneori chiar agreabilă. Din cauza acestei noi stări sufleteşti, preferam singurătatea, descurajând în mod evident conversaţia.

Îmi amintesc cum, odată, lucrasem toată dimineaţa, tăind trestie de zahăr cu secera şi sugând partea dulce de lângă rădăcină. Trestia o predam fabricii de zahăr şi comunei, primind în schimb zahăr. Noi trebuia să realizăm cantitatea stabilită, fără să ţinem seama de calitate, aşa că savuram noi înşine ce era mai bun. În pauza de prânz, cineva trebuia să rămână pe câmp s-o păzească de hoţi.

Mi-am oferit serviciile, ca să mă bucur de puţină singurătate. Urma să mă duc la masă după ce se întorceau sătenii, astfel mai căpătăm un pic de timp doar pentru mine.

M-am întins pe spate pe un snop de trestii, şi mi-am acoperit faţa cu o pălărie de pai. Prin pălărie vedeam cerut vast de un albastru de peruzea şi o frunză care se legăna deasupra capului meu, părând enormă proiectată pe cer. Am închis ochii mângâiată de prospeţimea răcoroasă a plantelor.

Frunza aceea m-a dus cu gândul la alte frunze într-un pâlc de bambuşi, într-o după-amiază la fel de fierbinte, cu

mulţi ani în urmă. Şezând la umbra lor la pescuit, tata compusese un poem de care uitasem. În acelaşi *ge lu'* – acelaşi tipar de tonuri, de rime şi de cuvinte – cu poemul său, am început să compun şi eu unul. Universul părea să se fi oprit în loc, se simţea doar foşnetul uşor al brizei răcoroase printre frunzele de trestie. În acel moment viaţa mi s-a părut frumoasă.

Preocuparea mea de a-mi găsi ocazii să fiu singură şi faptul că nu mă feream să arăt că nu vreau să am de-a face cu lumea din jur mi-au creat o aparenţă de aroganţă. Şi cum ţăranii reprezentau modelul pe care fusesem trimişi să-l copiem, am reacţionat concentrându-mă asupra caracterului lor negativ. Nici măcar n-am încercat să-i cunosc mai îndeaproape, sau să mă deprind cu ei.

Nu eram foarte populară printre săteni, deşi mă lăsau în pace. Dezaprobau faptul că nu munceam atât de sârguincios pe cât credeau ei că puteam. Munca era viaţa lor şi principalul criteriu după care îi judecau pe ceilalţi. Ei apreciau doar munca grea şi le devenise clar că eu detestam munca fizică şi că prindeam din zbor orice ocazie să stau acasă şi să-mi văd de cărţile mele. Problemele cu stomacul şi urticaria de care suferisem în Ningnan au apărut din nou, de îndată ce am venit la Deyang. Practic aveam zilnic un fel de diaree şi pe picioare îmi apăreau bube care se infectau.

Mă simţeam tot timpul fără putere şi ameţită, dar n-avea sens să mă plâng ţăranilor pe care viaţă aspră îi făcea să nu dea importanţă unor asemenea neajunsuri decât atunci când deveneau fatale.

Impopularitatea mea avea însă cauze mai temeinice şi unul dintre ele erau desele mele plecări din sat. Aproape două treimi din timpul pe care trebuia să-l petrec la Deyang am călătorit, vizitându-mi părinţii în lagărele lor de muncă sau îngrijind-o pe mătuşa Jun-ying la Yibin. Fiecare călătorie dura câteva luni şi, din fericire, nu exista vreo lege care să le interzică. Şi, trebuie să recunosc că, deşi nu prestam suficientă muncă pentru a-mi justifica întreţinerea, primeam încă hrană de la comună. Ţăranii erau deprinşi cu sistemul egalitarist de distribuţie şi se învăţaseră şi cu mine, nu mă puteau alunga din sat. Desigur că mă

învinuiau, iar mie îmi părea rău pentru ei. Şi eu mă învăţasem cu ei şi nici eu nu puteam să evadez de acolo.

Trebuie să recunosc că, în pofida resentimentului, echipa mea de producţie mă lăsa să plec şi să vin după placul meu, poate datorită faptului că păstrasem o distanţă faţă de ei. Învăţasem că cea mai bună cale de convieţuire era să fii considerat un outsider rezervat şi modest. De îndată ce devii „unul din masă", nu mai poţi scăpa de ingerinţe şi control.

Între timp, sora mea Xiao-hong se descurca bine în satul vecin. Deşi suferea, ca şi mine, de asaltul puricilor şi de toxicitatea îngrăşămintelor şi i se umflau picioarele atât de tare că făcea febră, continua să muncească conştiincios şi era răsplătită cu opt puncte pe zi. Prietenul ei venea des din Chengdu ca să-i dea o mână de ajutor. Fabrica lui, ca multe altele, îşi încetase practic activitatea. Conducerea fusese „răsturnată" şi noul Comitet Revoluţionar era preocupat doar să scoată muncitori la mitinguri şi activităţi revoluţionare, şi nu să continue producţia. Aşa că muncitorii plecau şi veneau după cum aveau chef.

Uneori Cheng-yi muncea la câmp în locul surorii mele ca să o lase să se odihnească, alteori munceau cot la cot, spre încântarea sătenilor, care spuneau: „Asta a fost o afacere bună. Am luat o fată tânără şi ne-am ales cu două perechi de braţe de muncă!"

Nana, sora mea şi cu mine obişnuiam să mergem împreună la târg în zilele când acestea aveau loc, o dată pe săptămână. Îmi plăcea să mă plimb pe aleile mărginite cu coşuri şi cobiliţe. Ţăranii veneau de la distanţe mari ca să-şi vândă un pui sau zece ouă sau o legătură de bambus. Activităţile mai lucrative cum ar fi cultura plantelor industriale, împletitul de coşuri sau creşterea porcilor pentru vânzare erau interzise gospodăriilor individuale pe motiv că erau „capitaliste". Rezultatul a fost că ţăranii nu aveau ce vinde pe bani-gheaţă. Fără bani, le era imposibil să meargă la oraş şi ziua de târg era aproape singura lor ocazie de distracţie. Aşa că se mulţumeau să se întâlnească cu rudele şi prietenii, bărbaţii şezând pe pământ şi fumându-şi pipele.

În primăvara anului 1970, sora mea s-a căsătorit cu

Cheng-yi, simplu şi fără vreo ceremonie. Ţinând cont de situaţia economică şi atmosfera de nesiguranţă, nici nu le-a trecut prin minte că ar putea avea vreuna. Şi-au luat certificatul de căsătorie de la sediul comunei şi apoi s-au întors în satul surorii mele cu ceva dulciuri şi ţigări ca să-i trateze pe săteni. Aceştia au fost foarte încântaţi, având rareori ocazia unor astfel de răsfăţuri.

Pentru ţărani, o căsătorie era însă un eveniment. De îndată ce s-a aflat, s-au îngrămădit în căsuţa acoperită cu stuf a surorii mele pentru a-i felicita. Le-au adus daruri: o mână de tăiţei uscaţi, un pfund de boabe de soia şi câteva ouă, împachetate cu grijă în hârtie roşie şi legate cu un fir de pai foarte frumos înnodat. Sora mea şi Cheng au fost foarte emoţionaţi, deoarece nu erau daruri neînsemnate, ţăranii le dăduseră din raţia lor, lipsindu-se de nişte alimente valoroase. Când am mers cu Nana să vizităm tânăra pereche, i-am găsit învăţându-i pe copiii satului să danseze „dansurile loialităţii”, pentru a-i distra.

Căsătoria nu a scăpat-o pe sora mea de reşedinţa la ţară, deoarece noile cupluri nu primeau automat dreptul de a locui împreună. Evident că, dacă Cheng-yi renunţa la domiciliul din oraş, se putea stabili uşor lângă sora mea; ea însă nu se putea muta la Chengdu alături de el, fiind înregistrată la ţară. Ca alte zeci de milioane de cupluri din China, ei trăiau separat, având dreptul prin lege la douăsprezece zile pe an împreună. Din fericire pentru ei, fabrica lui Cheng nu funcţiona normal, aşa că el putea petrece mult timp la Deyang.

Când s-a împlinit anul de când mă mutasem la Deyang, a intervenit o schimbare în viaţa mea: am început să lucrez în domeniul medical. Brigada de producţie de care ţinea echipa mea avea în administrare o clinică, în care se tratau bolile simple şi obişnuite. Fusese înfiinţată de toate echipele de producţie din brigadă şi tratamentul era gratuit, deşi limitat. La clinică lucrau doi doctori: unul, un tânăr cu o faţă inteligentă şi rasată, absolvise şcoala medicală din comitatul Deyang în anii ’50 şi se întorsese să lucreze în satul său natal. Celălalt era de vârstă medie şi purta barbişon. El îşi începuse cariera ca ucenic la un bătrân doctor de ţară care practica medicina tradiţională

chinezească şi fusese trimis în 1964 de comună să urmeze un curs intensiv de medicină occidentală.

La începutul anului 1971, autorităţile comunei au cerut conducerii clinicii să angajeze un „doctor desculţ”. Termenul voia să spună că „doctorul” trebuia să trăiască aşa cum trăiau ţăranii, care erau atât de grijulii cu încălţămintea lor încât nu o purtau când ieşeau pe câmpul plin de noroi. Pe atunci se lansase şi o puternică campanie de propagandă, prezentând „doctorii desculţi” ca pe o invenţie a Revoluţiei Culturale. Echipa mea de producţie a profitat de ocazie să scape de mine: dacă lucram la clinică, brigada – şi nu echipa mea – urma să fie responsabilă de hrană şi alte venituri pe care le-aş fi putut obţine.

Adevărul este că am vrut întotdeauna să fiu doctoriţă. Bolile din familia mea, mai ales moartea bunicii mele, mă convinseseră de importanţa doctorilor. Înainte de episodul Deyang, începusem să învăţ acupunctura de la un prieten şi studiasem o carte intitulată *Manualul unui doctor desculţ,* una din puţinele cărţi autorizate în acele zile.

Propaganda cu privire la doctorii desculţi a fost una din manevrele politice ale lui Mao. Îl condamnase pe ministrul Sănătăţii dinainte de Revoluţia Culturală pentru că nu se îngrijise de ţărani şi se concentrase doar asupra locuitorilor de la oraşe, mai ales oficialităţile de partid. I-a acuzat pe doctori şi că refuzau să lucreze la ţară, mai ales în regiuni depărtate. Dar Mao s-a ferit să-şi ia răspunderea în calitate de şef al regimului, nici nu a dispus măsuri practice, absolut necesare, pentru remedierea situaţiei, cum ar fi să dispună construirea de spitale şi înfiinţarea de cursuri universitare pentru doctori adevăraţi. În timpul Revoluţiei Culturale, situaţia medicală s-a înrăutăţit. Ideea lansată de campanie cum că ţăranii nu beneficiau de asistenţă medicală avea în realitate intenţia să genereze ură împotriva sistemului de partid dinainte de Revoluţia Culturală şi împotriva intelectualilor (doctorii şi infirmierele intrau în această categorie). Iar Mao le oferea ţăranilor o soluţie magică: „doctori” care puteau fi produşi în masă – doctorii desculţi. „Nu este deloc necesar să ai atâta învăţătură teoretică, spunea el, ei ar trebui să înveţe şi să-şi ridice nivelul profesional mai ales prin practică”. La 26 iunie 1965, a

făcut o remarcă ce a devenit „ghid pentru sănătate şi educaţie”: „Cu cât citeşti mai multe cărţi, cu atât devii mai stupid”. Iar eu am început să lucrez fără niciun fel de şcolarizare.

Clinica era o sală mare pe vârful unei coline, la o oră de mers pe jos de la casa mea. Alături se afla o prăvălie în care se vindeau chibrituri, sare şi sos de soia – produse raţionalizate. Una din încăperile secţiei de chirurgie a devenit dormitorul meu. Obligaţiile mele profesionale au rămas însă nedefinite.

Singura carte medicinală pe care am pus vreodată ochii a fost *Manualul doctorului desculţ*, dar pe aceasta am studiat-o cu aviditate. Nu conţinea vreo teorie, ci numai un rezumat al simptomelor, urmat de sugestia unor prescripţii. Când şedeam la biroul meu, cu ceilalţi doi doctori în spatele meu, purtând toţi hainele noastre prăfuite de zi cu zi, era limpede că ţăranii bolnavi care intrau în clinică nu-şi pierdeau vremea cu mine, o puştoaică de optsprezece ani, fără experienţă, având în faţă o carte nici măcar cine ştie ce groasă din care ei nu puteau citi. Treceau fără ezitare pe lângă mine către celelalte două birouri, iar eu mă simţeam mai degrabă uşurată decât ofensată. Nu asta era ideea mea despre practica medicală, să consulţi cartea ori de câte ori pacientul îţi descrie simptomele şi apoi să copiezi prescripţia recomandată. Uneori, judecând situaţia mea dintr-o perspectivă maliţioasă, mă întrebam dacă noii noştri lideri – nu se punea problema Preşedintelui Mao – m-ar prefera pe mine în calitate de medic personal, desculţ sau nu. Şi mi-am răspuns tot eu, cu siguranţă că nu, întrucât doctorii desculţi aveau menirea „să servească în primul rând poporul, nu pe liderii politici”. M-am resemnat bucuroasă să fiu doar infirmieră, distribuind medicamentele eliberate prin reţete şi făcând injecţii pe care învăţasem să le fac pe mama când suferea de hemoragii.

Toţi pacienţii îl preferau pe tânărul doctor care urmase colegiul medical şi ale cărui reţete cu ierburi chinezeşti i-au vindecat pe mulţi. Era un tip conştiincios, îşi vizita pacienţii în satele respective şi, în timpul lui liber, cultiva plante. Celălalt doctor, cel cu barbişon, mă înspăimânta cu nonşalanţa cu care trata bolnavii. Folosea acelaşi ac, fără

să-l sterilizeze, pentru a injecta diverşii pacienţi. Iar când injecta penicilină, nu făcea înainte testul pentru a constata dacă persoana nu era alergică, ceea ce era foarte periculos, deoarece penicilina chinezească nu era pură şi putea provoca reacţii serioase, uneori chiar moartea. M-am oferit cu toată politeţea de rigoare să fac testul pentru el. A zâmbit fără să fie ofensat de îndrăzneala mea şi mi-a răspuns că n-au fost niciodată accidente. „Ţăranii nu sunt atât de delicaţi ca orăşenii”.

Mie doctorii îmi erau simpatici, erau foarte amabili cu mine şi mă ajutau ori de câte ori le puneam întrebări. Nu era deloc surprinzător, fiindcă nu reprezentam o ameninţare pentru ei. Aici, la ţară, conta mai mult abilitatea profesională decât cea de a mânui limbajul politic.

Mi-a plăcut să trăiesc în vârful dealului, departe de orice sat. Mă sculam devreme dimineaţa, făceam o plimbare pe colină şi, când răsărea soarele, recitam câteva versuri dintr-o veche carte despre acupunctură. La picioarele mele, urmăream cum se trezeau în cântecul cocoşilor căsuţele şi câmpul. Singuratica stea Venus privea încă spre noi, palidă din cerul care se lumina de la un minut la altul. Adoram să inspir parfumul caprifoiului în adierea dimineţii şi să privesc cum petalele mari de regina nopţii îşi scuturau perlele de rouă. Păsărelele ciripeau, întrerupându-mi recitările, iar mie îmi plăcea să mai zăbovesc un pic până mă hotărâm să mă întorc acasă şi să-mi aprind soba, ca să-mi pregătesc micul dejun.

Cu ajutorul planşelor anatomice şi al versurilor despre acupunctură îmi făcusem o idee clară despre locul precis din corpul uman unde să-mi înfig acele. Şi am avut şi câţiva voluntari entuziaşti – băieţi din Chengdu care locuiau în alte sate şi care mă simpatizau. Pentru o şedinţă de acupunctură, nu ezitau să umble ore întregi. Un tânăr mi-a spus o dată, suflecându-şi mâneca pentru a dezgoli un punct chiar lângă cot, „La ce sunt buni prietenii bărbaţi, dacă nu pentru asta?”

Nu m-am îndrăgostit de niciunul, deşi decizia pe care o luasem să-mi refuz un prieten pentru a mă putea dedica mai bine pacienţilor şi pentru a-mi alina durerea provocată de moartea bunicii începuse să slăbească din intensitate.

Nu simţeam încă un impuls pentru a-mi dărui inima cuiva, iar educaţia mă oprea să am relaţii fizice fără un sentiment de dragoste. Deşi, în jurul meu, alte fete şi alţi băieţi de la oraş duceau o viaţă destul de liberă. În ce mă priveşte şedeam însă, singură, pe un piedestal. Se răspândise zvonul că scriam poezii şi asta m-a ajutat să mă menţin acolo.

Trebuie să recunosc că băieţii se purtau cu mult cavalerism. Unul mi-a dăruit un instrument muzical, numit *san-xian,* făcut dintr-un fel de scoică din piele de şarpe cu o coadă lungă şi trei corzi din fire de mătase pe care trebuie să le ciupeşti. Şi-a pierdut multe zile ca să mă înveţe cum să o folosesc; melodiile autorizate erau toate elogii la adresa lui Mao, un repertoriu destul de limitat. Dar pentru mine nu conta, talentul meu fiind şi mai limitat.

În serile calde, stăteam în grădina de plante medicinale înconjurată de tufe căţărătoare, parfumate şi fredonându-mi melodia acompaniată de instrument.

După ce prăvălia de lângă noi se închidea seara, rămâneam complet singură. Întunericul era adânc şi străbătut doar de razele timide ale lunii şi de licăririle de la ferestrele căsuţelor din depărtare. Uneori pluteau pe lângă mine licuricii strălucind ca nişte torţe purtate de invizibili omuleţi zburători.

Miresmele grădinii mă ameţeau de plăcere. Melodiile mele nu se prea potriveau cu corul entuziast al broscuţelor şi cu ţârâitul melancolic al greierilor. Dar eu îmi găseam în ele o mângâiere.

24

„Te rog să primeşti scuzele mele, care vin cu o viaţă mai târziu”.

Părinţii mei în lagăre (1969-1972)

După o călătorie de trei zile cu camionul de la Chengdu spre partea de nord a provinciei Xichang, te afli pe Podişul Păstorului de Bivoli. În acel loc şoseaua se bifurcă, o ramificaţie îndreptându-se spre sud-vest la Miyi, unde se afla lagărul tatei, cealalată spre sud-est la Ningnan.

Denumirea locului vine de la o legendă faimoasă. Zeiţa Ţesătoare, fiica Reginei Mame Celeşti, obişnuia să coboare din Curtea Celestă pentru a se îmbăia în lacul de aici. (Se presupune că meteoritul care a căzut pe Strada Meteoritului era piatra care-i sprijinea ghergheful.) Un băiat, care trăia în apropierea lacului şi avea grijă de bivoli, a văzut zeiţa şi s-au îndrăgostit unul de altul. S-au căsătorit şi au avut un fiu şi o fiică. Regina Mamă Celestă a fost geloasă pe fericirea lor şi a trimis pe pământ câţiva zei ca s-o răpească pe zeiţă. O prind, dar băiatul cu bivolii fuge după ei. Când este pe punctul de a-i prinde, Regina Mamă Celestă scoate un ac de păr din coc şi desenează între ei un râu uriaş. Râul de Argint separă pentru totdeauna perechea fericită, exceptând a şaptea zi din a şaptea lună, când coţofenele din întreaga Chină se adună, pentru a forma un pod, ca să permită familiei să se întâlnească. Râul de Argint este denumirea chinezească pentru Calea Laptelui. Cerul de deasupra provinciei Xichang pare atât de vast cu puzderia de stele, Vega cea strălucitoare, Zeiţa Ţesătoare de o parte şi Altair, Păstorul de Bivoli cu cei doi copii, de cealaltă. Timp de secole, legenda aceasta i-a fermecat pe chinezi trecuţi prin atâtea drame cu familii despărţite de războaie, distruse de bandiţi, de sărăcie şi de guvernări nemiloase. Ironia sorţii a făcut ca mama să fie trimisă în lagăr în această regiune.

A ajuns acolo în noiembrie 1969, împreună cu cinci sute

foşti colegi din Departamentul Oriental-Rebele, dar şi cu adepţi ai căii capitaliste. Pentru că fuseseră expediaţi în grabă din Chengdu, nu au găsit unde să locuiască, cu excepţia câtorva barăci lăsate de inginerii militari care construiseră calea ferată de la Chengdu la Kunming, capitala provinciei Yunnan. Câteva s-au îngrămădit în aceste barăci, altele şi-au găsit un locşor pentru sacii de dormit în locuinţele localnicilor.

Nu existau materiale de construcţie, cu excepţia ierbii de cogoan şi argilei care trebuia scoasă şi coborâtă din munte. Pământul argilos folosit pentru pereţi era amestecat cu apă şi pus în forme la uscat, devenind chirpici. Nu existau aparate mecanice, nici electricitate, nici animale de muncă sau de povară. Pe podişul situat cu cinci mii de picioare deasupra nivelului mării, ziua, mai degrabă decât anul, este împărţită în patru anotimpuri. La ora şapte dimineaţă, când mama îşi începea ziua de muncă, temperatura era de îngheţ. La prânz atingea 80°F, la patru după-amiază vânturi fierbinţi se învolburau şi se învârtejeau din munţi şi te luau literalmente pe sus. La şapte seara, când se termina munca, temperatura scădea din nou. În această climă aspră, cu temperaturi extreme, mama şi celelalte deţinute munceau douăsprezece ore pe zi, cu o scurtă întrerupere pentru prânz. În primele luni tot ce găseau să mănânce erau orez şi varză fiartă.

Lagărul era organizat milităreşte şi era condus de ofiţeri, sub controlul Comitetului Revoluţionar din Chengdu. În primele zile, mama a fost tratată ca „duşman de clasă” şi forţată să stea în picioare cu capul plecat în timpul pauzei de prânz. Această formă de pedeapsă, numită „demascare de companie” era recomandată de presă ca un mod de a le reaminti, celorlalţi, care se puteau odihni, că trebuiau să-şi rezerve o parte din energie pentru ură. Mama a protestat faţă de comandantul companiei, motivând că nu putea munci ziua întreagă fără să-şi odihnească picioarele. Ofiţerul lucrase în Departamentul Militar al Districtului Oriental înainte de Revoluţia Culturală şi se înţelesese bine cu mama, astfel că a renunţat la practica acelor demascări. Cu toate acestea, mamei i se repartizau muncile cele mai grele şi nu beneficia de duminici libere, ca toate celelalte

deţinute.

Dar hemoragiile ei s-au înrăutăţit, iar după un timp a făcut o formă severă de hepatită. Întregul ei corp era galben şi umflat şi nu se mai putea ţine pe picioare.

Un singur lucru era pozitiv în lagăr: avea mulţi doctori, întrucât jumătate din medicii din Districtul Oriental fuseseră expediaţi de acasă; numai cei care îi îngrijeau pe mai-marii Comitetelor Revoluţionare au rămas la Chengdu. Doctorul care a tratat-o pe mama i-a mărturisit cât îi era de recunoscător, el şi ceilalţi colegi, pentru protecţia de care s-au bucurat înainte de Revoluţia Culturală şi că doar datorită ei nu a fost etichetat ca element de dreapta, încă din 1957. În lagăr nu existau medicamente occidentale, aşa că a colindat multe mile ca să strângă ierburi, de pildă patlagină asiatică şi „plante de soare”, pe care chinezii le consideră salutare pentru hepatită.

De asemenea, doctorul a exagerat faţă de autorităţile lagărului gravitatea şi caracterul contagios al bolii mamei şi, ca urmare, a fost mutată într-o locuinţă singură, la o jumătate de milă distanţă. De teama contagiunii, torţionarii ei au lăsat-o în pace; doctorul însă o vizita în fiecare zi şi a prescris în mod secret o cantitate zilnică de lapte de capră luat de la un ţăran din partea locului. Noua reşedinţă a mamei era o cocină de porci părăsită. Câteva deţinute care o simpatizau au făcut curăţenie şi i-au adus câţiva snopi de paie pe care i-au pus pe podea în chip de saltea. Mamei i s-a părut salteaua cea mai luxoasă pe care se culcase în ultimul timp. O altă prietenă, bucătăreasă, s-a oferit să-i aducă mesele. Când nu o vedea nimeni, mai strecura două ouă. Când a început să se găsească pe piaţă carne, mama mânca în fiecare zi, deşi ceilalţi primeau doar o dată pe săptămână. Se mai bucura şi de fructe proaspete – pere şi piersici – aduse de prietene care le cumpărau din piaţa liberă. Dacă stai şi te gândeşti, în ce o privea, hepatita a fost un dar ceresc.

După circa patruzeci de zile, spre regretul ei, mama s-a refăcut şi a fost mutată înapoi în lagăr, instalat acum în căsuţe de pământ. Podişul este un loc destul de ciudat, fiindcă atrage fulgerele şi tunetele, dar nu şi ploaia care se duce în munţii înconjurători. Localnici nu-l cultivau cu

plante de câmpie, deoarece solul era prea uscat şi era periculos să te afli pe câmp în timpul frecventelor furtuni uscate. Dar cum acel pământ era singura resursă de cereale a lagărului, au plantat un soi special de porumb, rezistent la secetă, pe care îl udau aducând apă de pe culmile mai joase ale munţilor. Iar pentru a obţine în viitor o provizie de orez, s-au oferit să le ajute sătenilor locali la strângerea recoltei lor.

Ţăranii au acceptat, dar tradiţia locală interzicea femeilor să care apă şi bărbaţilor să planteze orez, operaţie care nu putea fi făcută decât de femei măritate şi cu copii, în special fii; cu cât o femeie avea mai mulţi fii, cu atât era mai indicată pentru acest fel de muncă istovitoare. Exista credinţa că o femeie care născuse mulţi fii va face ca orezul pe care îl sădea să producă mai multe boabe („fii” şi „seminţe” sună la fel în chineză, *zi).* Iar mama a fost prima „beneficiară” a acestui străvechi obicei, întrucât avea trei fii, mai mulţi decât majoritatea colegelor ei, trebuia să-şi petreacă până la cincisprezece ore pe zi, frântă în două în parcelele de orez, cu abdomenul inflamat şi sângerând continuu.

Noaptea trebuia să se alăture echipelor care păzeau cu rândul porcii să nu fie atacaţi de lupi. Colibele lor aveau în spate un lanţ de munţi punând un nume foarte potrivit: „Bârlogul Lupilor”. Localnicii ne-au atras atenţia că sălbăticiunile erau foarte deştepte. După ce pătrundea într-o cocină, lupul începea să lingă şi să scarpine porcul după urechi ca să inducă bietului animal o stare de transă plăcută şi să nu grohăie ca să atragă atenţia. Apoi lupul îl apuca de o ureche şi îl scotea din adăpost mângâindu-l cu coada lui stufoasă. Porcul visa că era încă mângâiat ca de o iubită în timp ce lupul îl ataca.

Localnicii ne-au mai învăţat unele secrete ale fiarelor, printre care acela că lupii – şi uneori leoparzii – se tem de foc. Astfel că se aprindea în fiecare noapte un foc lângă cocină. Mama şi-a petrecut multe nopţi stând trează, urmărind stelele căzătoare care brăzdau bolta cerească, contemplând la orizont silueta Bârlogului Lupilor şi tremurând la auzul urletelor depărtate ale acestora.

Într-o seară, stând pe vine îşi spăla hainele într-un ochi

de apă şi, când s-a îndreptat de spate, s-a trezit privind direct în ochii roşii ai unui lup, aflat mai departe de zece metri dincolo de apă. A simţit cum i se ridică părul măciucă, dar, în acelaşi timp şi-a amintit de sfaturile prietenului ei din copilărie, Bătrânul Uriaş Lee, care o învăţase că în faţa unui lup trebuie să te retragi, mergând încet cu spatele, fără să dai semne de panică; în niciun caz, nu trebuia să te întorci şi s-o rupi la fugă. Aşa că mama s-a tras uşor înapoi de lângă apă şi s-a îndreptat, cât a putut ea de calmă, cu faţa la lup, către coliba din lagăr. Lupul s-a ţinut după ea tot timpul. Doar când a ajuns lângă lagăr, s-a oprit. Se vedea focul şi se auzeau voci. Mama s-a întors brusc şi a fugit către uşa unei colibe.

Focurile acestea erau singura sursă de lumină în nopţile întunecate de la Xichang. Electricitate nu exista, lumânările – când se găseau – aveau preţuri prohibitive, iar petrolul lampant se găsea rar. Dar nici nu prea era ceva de citit, spre deosebire de Deyang, unde mă bucuram de o oarecare libertate să mă cufund în lectura cărţilor luate la negru ale lui Jin-ming, aici „şcoala de cadre” era sever controlată. Singurele materiale tipărite permise erau *Operele alese* ale lui Mao şi ziarul *People’s Daily.* Rareori se proiecta câte un film într-una din barăcile armatei, la câteva mile depărtare, şi acesta era invariabil o operă model a lui Madam Mao.

Pe măsură ce zilele şi apoi lunile treceau, munca grea şi lipsa de odihnă deveneau insuportabile. Tuturor le era dor de familie, de copii, chiar şi Rebelilor. Resentimentele lor erau poate şi mai puternice, deoarece realizau acum că tot zelul lor trecut fusese fără rost şi că orice ar face acum, nu vor reveni niciodată la putere în Chengdu. Comitetele Revoluţionare fuseseră completate în absenţa lor. Câteva luni după ce se instalaseră pe Podiş, deprimarea începuse să ia locul mascărilor, iar Rebelii au trebuit să fie de multe ori încurajaţi de mama. Ea îşi câştigase porecla de *Kuanyin* – Zeiţa Bunătăţii.

Noaptea, întinsă pe salteaua ei de paie, îşi amintea de anii când copiii ei erau mici. Şi-a dat atunci seama că nu avea cine ştie ce să-şi amintească din viaţa ei de familie. Fusese o mamă absentă tocmai când noi aveam mai mită

nevoie de ea, în timp ce creşteam, când ea se devotase total cauzei, în dauna familiei. Acum avea remuşcări cu privire la inutilitatea devotamentului ei. Dorul de copii îi provoca o durere aproape insuportabilă.

Cu zece zile înainte de Anul Nou Chinezesc, în februarie 1970, după mai bine de trei luni petrecute pe podiş, conducerea lagărului i-a scos pe toţi deţinuţii pe platou, pentru a-l primi pe un comandant de armată venit în inspecţie. După o lungă aşteptare, au văzut apărând o siluetă mică ce înainta pe drumul de ţară ce urca din şoseaua aflată mai departe. Toţi au rămas cu ochii la acea siluetă care se apropia, neputând crede că era importanta persoană oficială pe care o aşteptau; ar fi trebuit să călătorească în maşină şi să aibă o suită. Nu putea fi niciun ţăran din partea locului, felul în care fularul lung de lână neagră era înfăşurat în jurul gâtului era prea şic. În timp ce se apropia, au constatat că era o femeie tânără purtând un coş în spinare. Privind-o cum se tot apropia, inima mamei a început să-i bată cu putere. I se părea că arăta ca mine, dar şi-a spus că era jocul imaginaţiei. „Ce minunat era să fi fost Er-hong!" şi-a spus ea pe tăcute. Dar dintr-odată oamenii i-au dat ghionturi, agitaţi şi emoţionaţi: „E fata ta! Fata ta a venit să te vadă!" „Er-hong este aici!"

Aşa mi-a povestit mama că i-am apărut după ce nu mă mai văzuse un timp care ei i se păruse o viaţă de om. Eu am fost primul vizitator al lagărului şi am fost primită cu sentimente amestecate, de simpatie şi de invidie. Venisem cu acelaşi camion care mă transportase la Ningnan să-mi schimb mutaţia în iunie, anul precedent. Coşul voluminos din spinarea mea era plin de cârnaţi, de ouă, de dulciuri, prăjituri, tăiţei, zahăr şi cutii de conserve cu carne

Toţi cei cinci copii împreună cu ochelaristul Cheng-yi am adunat alimentele din raţiile noastre şi părţile cuvenite din producţia realizată ca să le oferim părinţilor noştri. Iar eu eram încovoiată sub greutatea coşului.

De îndată ce am ajuns, mi-au atras atenţia două lucruri: în primul rând că mama arăta bine – ieşise din convalescenţă în urma hepatitei, aşa cum mi-a povestit mai târziu. Iar în al doilea rând, că atmosfera din jurul ei nu părea ostilă. De fapt i se spunea deja *Kuanyin,* ceea ce mi

se părea absolut incredibil, întrucât în mod oficial era decretată duşman de clasă.

O băsmăluţă bleumarin înnodată sub bărbie îi acoperea părul. Obrajii ei nu mai erau firavi şi delicaţi, deveniseră stacojii şi aspri sub soarele cumplit şi vânturile aprige, iar pielea ei nu se mai deosebea de cea a unei ţărănci din Xichang. Părea cu zece ani mai bătrână decât cei treizeci şi opt de ani ai ei. Când mi-a mângâiat faţa, parcă mă atingea coaja crăpată a unui arbore bătrân.

Am stat zece zile cu ea, dar trebuia să plec de Anul Nou spre lagărul tatălui meu. Şoferul atât de amabil al camionului care mă adusese m-a luat din acelaşi loc. Ochii mamei erau înlăcrimaţi, ea şi cu tata nu aveau voie să se viziteze, deşi lagărele lor erau foarte apropiate. Mi-am pus din nou în spate coşul cu merinde, din care mama n-a vrut să oprească nimic, insistând să-i duc totul tatei. Să renunţi la nişte alimente preţioase pentru ceilalţi a reprezentat mereu în China un mod de a-ţi exprima dragostea şi grija pentru ei. Mama era foarte tristă că a trebuit să plec şi regreta că am pierdut micul dejun tradiţional de Anul Nou Chinezesc, pe care lagărul îl oferea deţinuţilor: *tang-yuan,* găluşti rotunde simbolizând reunificarea familiilor. Dar n-am putut aştepta, mai mult de teamă că pierd camionul.

Mama m-a însoţit o jumătate de oră pe drum şi ne-am aşezat în iarbă, în aşteptarea camionului. Iarba grasă şi deasă de cogon se vălurea în briza blândă. Soarele strălucea deja pe cer şi era cald. Mama m-a strâns în braţe şi prin tot trupul ei îmi transmitea că nu voia să mă lase să plec, că îi era teamă că s-ar putea să nu mă mai vadă vreodată. În acel moment, nu ştiam că lagărul ei şi comuna mea nu vor dăinui în veci. Nouă ni se spusese că erau pe viaţă.

Şi existau sute de motive să murim înainte de a ne mai revedea vreodată. Tristeţea mamei m-a cuprins şi pe mine şi mi-am amintit cum murise bunica înainte să mă pot întoarce din Ningnan.

Soarele se ridica tot mai sus pe bolta cerească, dar nici urmă de camion. Între timp, din hornurile bucătăriei lagărului se înălţau nori de fum, pe mama a cuprins-o din nou regretul că nu mi-a putut oferi micul dejun de Anul Nou

şi s-a decis să meargă înapoi, să-mi aducă şi mie câteva găluşti.

În lipsa ei a sosit însă camionul şi tot ce am mai putut vedea, uitându-mă spre lagăr, a fost silueta ei alergând spre mine, băsmăluţa ei bleumarin contrastând cu iarba aurie. În mâna dreaptă ducea un castron mare smălţuit în culori vii. Vedeam cum aleargă cu grijă, să nu se piardă niciun strop din supa cu găluşti. Era încă destul de departe şi-mi dădeam seama că îi mai trebuiau vreo douăzeci de minute bune ca să ajungă la mine. Pe de altă parte nici şoferului nu-i puteam cere să mai aştepte atât de mult, după ce îmi făcuse deja o mare favoare să mă transporte de la un lagăr la altul, aşa că m-am căţărat pe platforma camionului. O puteam încă vedea pe mama alergând spre mine, dar parcă nu mai avea nimic în mână.

Ani mai târziu, mi-a povestit cum îi căzuse castronul din mână când m-a văzut urcându-mă în camion. Dar tot a mai alergat până în locul unde stătusem jos, doar ca să se asigure că plecasem cu adevărat, deşi n-ar fi putut fi altă persoană care să se urce în camion. Nu mai era nicio fiinţă pe toată acea vastă întindere galben-aurie. În următoarele câteva zile mama a umblat de colo-colo prin lagăr ca-n transă, simţindu-se pierdută şi pustiită.

Iar eu, după ce-am fost zgâlţâită multe ore în camion pe drumuri desfundate, am ajuns la lagărul unde fusese trimis tata. Era un lagăr de muncă forţată – un gulag – şi drumul şerpuia departe printre munţi. Prizonierii defrişaseră un platou pentru a înfiinţa o fermă în sălbăticia muntelui şi fuseseră apoi mutaţi să mai desţelenească şi alte porţiuni din munte, abandonând terenul mai mult sau mai puţin cultivat celor care se bucurau de o poziţie mai bună pe scara pedepselor, persoanele oficiale deportate. Lagărul era uriaş, cuprindea mii de foşti angajaţi ai guvernului regional.

A trebuit să umblu câteva ore bune, lăsând în urma mea drumul de acces, până să ajung la „compania” tatălui meu. Un podeţ de frânghii se legăna deasupra unei prăpăstii, şi aproape că mi-am pierdut echilibrul de cum am păşit pe el. Sfârşită cum eram, cu coşul greu în spinare, tot am reuşit să-mi dau seama, fermecată, de nemaipomenita frumuseţe

a munţilor. Era o primăvară timpurie, dar peste tot răsăriseră flori, în culorile cele mai vii şi mai variate, ascunzându-se lângă arborii de *capoac* şi tufişurile de papaya. Când am ajuns, în sfârşit, la barăcile lagărului, m-au întâmpinat nişte fazani maiestuoşi, care îşi roteau cozile colorate sub un pâlc de peri, pruni şi migdali timpurii. Câteva săptămâni mai târziu, petalele lor albe şi trandafirii aveau să acopere potecile desfundate.

Îl vedeam pe tata după mai mult de un an şi prima impresie a fost cutremurătoare. Mergea cu paşi mărunţi prin curte, punând pe umeri o cobiliţă cu două coşuri pline cu cărămizi. Vechea lui jachetă albastră atârna pe el şi din pantalonii suflecaţi apăreau două picioare foarte slăbănoage cu tendoanele proeminente. Faţa lui arsă de soare era ridată şi părul îi era cărunt. Când m-a văzut, a pus jos greutăţile cu o mişcare stângace, desigur din cauza emoţiei care îl copleşea, în timp ce m-am repezit să-l iau în braţe. Dar fiindcă tradiţia chineză nu permite contacte fizice între tată şi fiice, mi-a transmis prin privire cât era de fericit că venisem. Ochii lui erau atât de expresivi, plini de dragoste şi de tandreţe. Dar tot în ochii lui am citit urma chinurilor prin care trecuse. Vechea lui energie tinerească şi vioiciunea cu care eram obişnuită lăsaseră locul unei stări de confuzie, dublată de o abia vizibilă hotărâre liniştită. Avea doar patruzeci şi opt de ani, o vârstă când trebuia să fie în plină vigoare. Am simţit că mi se pune un nod în gât şi nu mai pot respira. I-am cercetat privirea cu teama să nu descopăr un semn de revenire la vechea lui stare de alienare mintală. Dar privirea îi era limpede şi mi s-a ridicat o mare greutate de pe inimă.

M-a dus în camera lui, pe care o împărţea cu încă şapte deţinuţi, toţi din departamentul său. Încăperea avea doar o fereastră minusculă, aşa că uşa trebuia lăsată deschisă toată ziua ca să pătrundă puţină lumină. Colegii de cameră îşi vorbeau rareori şi nimeni nu m-a salutat. Mi-am dat imediat seama că atmosfera era cu mult mai dură decât în lagărul mamei şi că aceasta se datora faptului că lagărul tatei era sub controlul direct al Comitetului Revoluţionar din Sichuan, deci al soţilor Ting. Pe pereţii exteriori se vedeau straturi de afişe cu sloganuri precum „Jos cu Cutare”,

„Eliminaţi-l pe Cutare”, pe care se sprijineau lopeţi şi săpăligi tocite. Am descoperit destul de curând că tata încă mai era supus serile la mitinguri de demascare după zile de muncă istovitoare. Întrucât singura cale de a scăpa din lagăr era să fii din nou invitat să lucrezi pentru Comitetul

Revoluţionar, iar ca să fii invitat trebuia să le faci pe plac soţilor Ting, unii Rebeli se luau la întrecere pentru a-şi demonstra loialitatea, iar tatăl meu era, evident, o victimă uşoară: „criminal anti-Mao”; se presupunea că era atât de periculos, încât ar fi putut otrăvi mâncarea. Nu avea importanţă dacă cineva dădea crezare acestor aberaţii, importantă era insulta.

Tatăl meu suporta cu stoicism toate cruzimile. O singură dată n-a reuşit să-şi stăpânească furia. În prima zi când a sosit în lagăr, i s-a ordonat să poarte o banderolă albă pe care scria cu caractere negre: „element contrarevoluţionar în acţiune”. A aruncat cu violenţă banderola şi a rostit cu dinţii strânşi: „Haide, veniţi şi loviţi-mă până îmi dau sufletul, dar n-am să port asta!” Rebelii s-au retras. Ştiau că nu glumeşte, şi nu aveau ordin de sus să-l ucidă.

Aici în lagăr, soţii Ting aveau libertatea să se răzbune pe duşmanii lor. Printre aceştia, se afla un bărbat care fusese implicat într-o investigaţie asupra lor în 1962. Bărbatul ilegalist înainte de 1949, fusese întemniţat şi torturat de Guomindang până la distrugerea sănătăţii. În lagăr, s-a îmbolnăvit grav era încet la muncă, dar a continuat să muncească fără să i se acorde nicio zi liberă. Pentru că era încet la muncă i s-a ordonat să-şi completeze norma serile. Gazetele de perete l-au criticat pentru lenevie. Am văzut unul din afişe care începeau cu: „Ai remarcat, Tovarăşe, acest grotesc schelet viu cu trăsături hidoase?” Arsă de soarele nemilos din Xichang, pielea îi era uscată ca un pergament scorojit şi se cojea desprinzându-se în fâşii mari. Era un biet om mutilat care suferise operaţii grele: două treimi din stomac îi fuseseră extirpate şi nu putea digera decât cantităţi mici de hrană, în porţii dese. Şi pentru că nu acest regim era posibil, omul era mereu înfometat. Într-o zi a intrat în bucătărie căutând să bea zeamă de murături. Drept urmare a fost acuzat că urmăreşte să otrăvească mâncarea. Dându-şi seama că nu mai putea rezista mult, a

scris autorităţilor lagărului, spunându-le că era pe moarte şi solicitând să nu i se mai dea de făcut munci grele. Singurul răspuns a fost o campanie veninoasă prin afişele de la gazeta de perete. Curând după aceea a leşinat pe câmp, în timp ce împrăştia îngrăşăminte. A fost dus la spitalul lagărului unde a murit a doua zi. La patul lui de moarte n-a venit nimeni, din familie, soţia lui se sinucisese.

Adepţii căii capitaliste nu erau însă singurii care sufereau în şcolile de cadre. Oameni care nu avuseseră nicio legătură, oricât de depărtată, cu Guomindangul, oricine devenise, din pur ghinion, ţinta unor răzbunări personale sau obiect de invidie – chiar şi liderii unor facţiuni învinse ale Rebelilor – au murit în valuri în lagăre. Mulţi s-au aruncat în râul furtunos care străbătea valea. Râul era numit *Anning-he* (Linişte). În miezul nopţii în murmurul lui se auzeau zgomote până la mare depărtare dând fiori pe şira spinării deţinuţilor care spuneau că erau hohotele de plâns ale sufletelor celor morţi.

După ce am aflat despre toate aceste sinucideri eram şi mai hotărâtă să-i uşurez tatei suferinţele mintale şi fizice şi s-o fac repede. Trebuia să-l conving că viaţa merită trăită şi, mai ales, că îl iubeam cu toţii. La următoarele mitinguri de demascare, care nu mai aveau urmări violente deoarece deţinuţii începuseră să-şi piardă din entuziasm, mă aşezam în primul rând unde mă putea vedea ca să-şi recapete încrederea, ştiindu-mă alături de el. De îndată ce mitingul lua sfârşit, plecam împreună fără însoţitori. Eu îi povesteam tot felul de întâmplări amuzante ca să-l fac să uite urâţenia situaţiei prin care trecuse şi îi masam capul, ceafa şi umerii ca să-i relaxez muşchii încordaţi. Iar el îmi recita poeme clasice. Pe toată distanţa zilei, îl ajutam să-şi îndeplinească îndatoririle şi muncile repartizate, care erau dintre cele mai grele şi mai murdare. Uneori purtam eu în locul lui greutăţile de peste o sută de pfunzi. Şi în tot acest timp afişam o expresie indiferentă, deşi abia mă puteam ţine pe picioare.

Am rămas la el peste trei luni. Autorităţile lagărului mi-au permis să iau mesele la cantină şi mi-au dat un pat într-o cameră cu încă cinci femei, care mi se adresau, dacă o făceau, scurt şi cu răceală. Majoritatea deţinuţilor îmi

arătau ostilitate ori de câte ori mă întâlneau, iar eu mă mărgineam să privesc prin ei ca prin sticlă. Am găsit însă şi oameni buni şi amabili sau oameni ceva mai curajoşi decât alţii care nu se temeau să-şi arate amabilitatea.

Unul dintre aceştia era Young, un bărbat spre treizeci de ani, cu un chip expresivă şi urechi mari Era absolvent de universitate şi venise în departamentul condus de tata cu puţin înainte de Revoluţia Culturală. El era „comandantul” „brigăzii” căreia îi aparţinea tata. Deşi era obligat să-i repartizeze tatei cele mai chinuitoare sarcini, ori de câte ori putea, i le reducea fără să se observe. Într-o conversaţie cu el, i-am spus în treacăt că nu-i puteam găti alimentele pe care le adusesem cu mine, întrucât nu avea petrol pentru lampa mea de gătit. Câteva zile mai târziu, Young a trecut pe lângă mine cu o faţă inexpresivă, strecurându-mi în mână ceva metalic: era un arzător de opt inci lungime şi diametru de patru inci pe care îl construise el însuşi. Se puteau arde în el ghemotoace de hârtie făcute din ziare vechi; acum, ziarele puteau fi rupte, fiindcă nu mai publicau portretul lui Mao (Mao însuşi oprise practica publicării imaginii sale, deoarece considera că scopul iniţial – „de a institui în chip deplin”... „suprema lui autoritate absolută” – fusese atins şi că a continua n-ar duce decât la discreditarea lui). La flăcăruia albastru-portocalie a sobiţei am făcut o mâncare mult mai bună decât cea de la cantină. Când aroma savuroasă a pătruns în odaie, am văzut cum colegii de cameră ai tatei începeau să mestece fără să-şi dea seama. Am regretat că nu-l puteam trata şi pe Young, dar ar fi fost periculos pentru amândoi dacă prindeau de veste colegii lui mai zeloşi.

Datorită lui Young şi altor persoane la fel de cumsecade, tata a avut voie să fie vizitat de copii. Tot Young a fost acela care i-a permis să părăsească lagărul în zilele ploioase, singurele lui zile libere, deoarece la fel cu mama el trebuia să muncească şi duminicile. De îndată ce ploaia se oprea, intram în pădure şi culegeam de sub pini ciuperci sau mazăre sălbatică pe care le găteam cu o conservă de raţă sau altă carne, după ce ne întorceam în lagăr. Şi ce masă savuroasă urma!

După cină, ieşeam să ne plimbăm în locul meu preferat,

pe care îl botezasem „grădina mea zoologică” – un grup de stânci cu forme fantastice, aflate în pădure, într-o poieniţă cu iarbă. Îţi puteai imagina că priveşti o turmă de animale bizare odihnindu-se în soare. Unele stânci aveau scobituri, tocmai potrivite cu trupurile noastre, în care ne aşezam şi priveam departe, la orizont. Pe povârnişul de la picioarele noastre era un pâlc de arbori gigantici de capoc, fără frunze, ale căror flori, de culoare roşiatică, o versiune mai mare a magnoliilor, creşteau drept în sus, direct din crengile negre. În lunile petrecute în lagăr am urmărit cum se deschid bobocii gigantici, o minge stacojie în contrast cu ramurile negre. Apoi au apărut fructele mari cât smochinele, şi când le-a venit vremea, le-a plesnit coaja şi a ieşit o lână mătăsoasă, care s-a împrăştiat peste munţi ca nişte fulgi uşori de zăpadă purtaţi de vântul cald. Iar dincolo de pâlcul de arbori de capoc şerpuia râul An-ning-he (Liniştea) şi, mai departe, în zare, se profilau culmi nesfârşite de munţi ca nişte valuri negre.

Îmi amintesc cum odată, pe când ne destindeam în grădina noastră „zoologică”, a trecut pe lângă noi un ţăran de care ne-a fost o frică soră cu moartea, atât era de diform, noduros şi pipernicit. Tata mi-a spus că în această regiune aşa de izolată, endogamia, adică împerecherea între rude apropiate, era regulă. Apoi a tras concluzia: „Sunt atât de multe de făcut în aceşti munţi! Este o regiune superbă cu un potenţial uriaş. Aş fi încântat să pot reveni şi trăi aici ca să am grijă de o comună, sau poate de o brigadă de producţie şi să prestez o muncă adevărată. Ceva folositor. Sau chiar să duc viaţa unui ţăran obişnuit. M-am săturat să tot fiu un personaj oficial. Ce minunat ar fi dacă toată familia noastră ar putea veni aici să se bucure de viaţa simplă a ţăranilor”. Am citit în ochii lui frustrarea unui om energic şi talentat, care dorea cu disperare să fie lăsat să muncească. Am mai citit ceva, idilicul vis tradiţional al unui învăţat chinez, deziluzionat de cariera lui de mandarin. Dar peste toate acestea, am perceput că acea viaţă alternativă devenise o fantezie, o aspiraţie spre ceva minunat, dar de neatins, pentru că nu exista posibilitatea unei evadări, odată ce erai o persoană de la vârful ierarhiei comuniste.

Am fost în vizită în lagărul tatei de trei ori şi de fiecare dată am stat câteva luni. Fraţii mei au făcut şi ei acelaşi lucru, pentru a întreţine mereu atmosfera de căldură şi dragoste în jurul lui. Se mândrea adesea, spunând că toţi deţinuţii îl invidiau, pentru că niciunul nu se bucura de compania copiilor lor. Şi avea dreptate, veneau puţini vizitatori deoarece Revoluţia Culturală zdrobise relaţiile normale între oameni, între familii, alienându-le legăturile atât de strânse altădată.

Familia mea a devenit tot mai unită cu trecerea timpului. Fratele meu, Xiao-hei, bătut adesea de tata când era copil, acum îl iubea din tot sufletul. Cu ocazia primei lui vizite în lagăr, a trebuit să doarmă în acelaşi pat îngust cu tata, deoarece şefii lagărului erau geloşi pe familia lui numeroasă. Ca să-l lase pe tata să-şi facă somnul – un element foarte important pentru menţinerea sănătăţii lui mintale – fratele meu nu se lăsa să adoarmă profund toată noaptea ca să nu se mişte în somn şi să-l deranjeze.

La rândul lui, şi tata îşi reproşa că fusese prea aspru cu Xiao-hei, îi mângâia mâinile şi îşi cerea iertare. „Mi se pare de neconceput acum că am putut să te lovesc atât de rău. Am fost prea aspru ci tine, spunea el. M-am gândit foarte mult la trecut şi mă simt foarte vinovat faţă de tine. Ce ciudat ca Revoluţia Culturală să mă transforme într-o fiinţă mai bună!”

Hrana din lagăr se compunea, în special, din varză fiartă şi lipsa totală de proteine făcea ca deţinuţii să fie înfometaţi mai tot timpul. Aşteptau cu nerăbdare ziua de carne şi o celebrau într-o atmosferă aproape exaltată. Toţi erau binedispuşi, chiar şi cei mai combativi dintre Rebeli. În aceste ocazii, tata alegea bucăţelele de carne din gamelă şi le punea în gamela copiilor săi. Avea loc mai totdeauna o adevărată luptă cu beţişoare şi cu gamele.

M-a emoţionat să constat că tata era într-o permanentă stare de remuşcare, Mi-a mărturisit cum refuzase s-o invite pe bunica la nunta lui, cum o trimisese, singură, într-o călătorie periculoasă, din Yibin înapoi în Manciuria, la numai o lună după ce ajunsese acolo. L-am auzit, în nenumărate rânduri, imputându-şi că nu i-a arătat destulă afecţiune propriei sale mame, că a fost atât de rigid în principii, încât

ai săi nu i-au adus la cunoştinţă ziua funeraliilor ei. Nu făcea decât să clatine din cap: „Este prea târziu, acum!” Şi-a reproşat şi modul cum a tratat-o pe sora lui Jun-ying în 1950, când a încercat s-o facă să renunţe la convingerile ei budiste şi chiar să o forţeze – o vegetariană convinsă – să mănânce carne.

Mătuşa Jun-ying a murit în vara anului 1970. Paralizia ei progresivă nu beneficiase de niciun tratament potrivit. A murit în aceeaşi stare de resemnare tăcută, pe care o arătase pe tot parcursul vieţii ei. Familia mea i-a ascuns vestea tatălui meu, căci ştiam cu toţii cât de mult o iubea şi o respectase în tinereţe.

În toamnă, fraţii mei Xiao-hei şi Xiao-fang erau în vizită la tata. Într-o seară, pe când se plimbau după cină, Xiao-fang, în vârstă de opt ani, a lăsat să scape vestea morţii mătuşii Jun-ying. Tata s-a schimbat la faţă, s-a oprit din mers şi a privit un timp în gol. Apoi a ieşit de pe potecă, s-a lăsat să cadă pe pământ şi şi-a ascuns faţa în mâini. Umerii i se scuturau de hohote de plâns. Fraţii mei au rămas înmărmuriţi, văzându-l plângând pentru prima oară în viaţa lor.

La începutul anului 1971, s-a răspândit vestea că cei doi Ting ar fi fost destituiţi. Pentru părinţii mei, mai ales pentru tata, situaţia s-a îmbunătăţit în unele privinţe. Au început să aibă duminicile libere şi munci mai uşoare. Ceilalţi deţinuţi au început să vorbească cu tata, deşi cu destulă răceală. O dovadă că lucrurile erau cu adevărat pe cale să se schimbe a adus-o un nou deţinut sosit în lagăr la începutul anului 1971: dna Shau, torţionara tatei, căzuse de la putere odată cu cuplul Ting. Ca urmare, i s-a permis mamei să petreacă două săptămâni cu tata – prima ocazie, după mulţi ani, de a fi împreună, de fapt pentru prima oară de când, într-o dimineaţă de iarnă, pe o stradă din Chengdu, s-au privit doar, înainte ca tatăl meu să fie expediat în lagăr, cu doi ani în urmă.

Dar chinurile şi nefericirea părinţilor mei erau departe de a se fi terminat. Revoluţia Culturală era în plină desfăşurare. Soţii Ting nu fuseseră epuraţi pentru toate ororile pe care le făcuseră, ci pentru că Mao îi suspecta de legătură strânse cu Chen Boda, unul dintre liderii Autorităţii

pentru Revoluţia Culturală, care avusese ciocniri cu Mao. Multe alte victime au căzut cu ocazia acestei epurări: Chen Mo, mâna dreaptă a cuplului Ting, care obţinuse eliberarea tatei din închisoare, s-a sinucis.

În vara anului 1971, mama a suferit o hemoragie gravă, a leşinat şi a trebuit să fie internată în spital. Tatei nu i s-a permis s-o viziteze, deşi erau amândoi în Xichang. După ce starea ei s-a stabilizat, i s-a permis să se întoarcă la Chengdu pentru tratament. Acolo sângerarea a putut fi oprită, dar doctorii au descoperit că îi apăruse o boală de piele, numită sclerodermă. O porţiune de piele îndărătul urechii drepte se întărise şi începuse să se strângă. De asemenea, falca dreaptă devenise considerabil mai mică decât stânga şi auzul în urechea dreaptă slăbea mereu. Partea dreaptă a gâtului era ţeapănă, iar mâna dreaptă şi braţul drept păreau rigide şi amorţite. Dermatologii i-au spus că scleroza pielii s-ar putea întinde în timp la organele interne şi, dacă se va întâmpla aşa, în trei, patru ani, trupul i s-ar contracta şi scoroji şi va urma moartea. I-au mai spus că nici medicina occidentală nu putea găsi o soluţie a acestei boli. Tot ce puteau sugera era cortizonul pe care mama l-a luat sub formă de tablete şi de injecţii în ceafă.

Eram în lagăr la tata când a sosit scrisoarea mamei prin care ne aducea la cunoştinţă această nouă nenorocire. Tata s-a dus pe loc să ceară permisiunea să meargă acasă s-o vadă. Young I-a sprijinit, dar autorităţile lagărului l-au refuzat. Tatăl meu nu s-a mai putut stăpâni şi a izbucnit în hohote de plâns în faţa întregii adunări de deţinuţi. Foştii lui colegi din departament au rămas înmărmuriţi; îl ştiau ca pe un „bărbat de fier”. A doua zi dimineaţă, devreme s-a dus la poştă şi a aşteptat ore întregi până ce s-a deschis. De acolo a trimis mamei o telegramă de trei pagini care începea astfel: „Te rog să primeşti scuzele mele care vin cu o viaţă mai târziu. Sunt bucuros să sufăr orice pedeapsă pentru vina pe care o am faţă de tine. Nu am fost un soţ bun. Te rog să te însănătoşeşti şi să-mi acorzi o nouă şansă”.

La 25 octombrie 1971, Cheng-yi m-a vizitat la Deyang cu o veste bombă: Lin Biao fusese asasinat. Lui Cheng i se spusese la fabrică în mod oficial că Lin încercase să-l

asasineze pe Mao şi că, eşuând, a încercat să fugă în Uniunea Sovietică şi avionul său se prăbuşise în Mongolia.

Moartea lui Lin Biao a fost învăluită în mister. S-a făcut o legătură cu căderea lui Chen Boda în urmă cu un an. Mao a început să-i suspecteze pe amândoi când au mers prea departe cu zeificarea lui. A bănuit că asta făcea parte dintr-un plan de a-l împinge foarte mult în sus spre o glorie celestă abstractă, privându-l de puterea efectivă, pământeană. Mao îl bănuia mai ales pe Lin Biao, succesorul său ales, despre care se povestea că „nu lăsa niciodată din mână Cărticica Roşie" şi nici „Să trăiască în veci, Mao!" nu dispărea vreodată de pe buzele lui, după cum avea să se imortalizeze mai târziu într-un cântecel. Mao a decis că Lin, ca urmaş la tron, era pregătit să-l dea jos. Ori Mao ori Lin, ori amândoi au acţionat pentru a-şi salva propriile vieţi şi puterea.

Curând după aflarea acestei veşti, comuna a dat satului meu versiunea oficială a evenimentelor. Pentru ţărani, nu însemna nimic. Abia dacă cunoşteau numele lui Lin, dar au primit vestea cu mare bucurie. Nefiind încă pregătită să-i găsesc o vină lui Mao, l-am acuzat pe Lin pentru urmările Revoluţiei Culturale. Ruptura evidentă dintre el şi Mao însemna, după mine, că Mao repudiase Revoluţia Culturală şi va pune capăt tuturor crimelor şi distrugerilor. Înlăturarea lui Lin nu a făcut decât să-mi întărească încrederea în Mao. Mulţi îmi împărtăşeau optimismul pentru că se întrezăreau semne că Revoluţia Culturală va da înapoi. Aproape imediat, unii adepţi ai căii capitaliste au început să fie reabilitaţi şi eliberaţi din lagăre.

Tatăl meu a fost informat de moartea lui Lin în noiembrie. De îndată a început să fie primit cu zâmbete de către unii Rebeli. La mitinguri a fost invitat să stea jos – o atitudine fără precedent – şi s-o demaşte pe Yeh Chun, dna Lin Biao, cu care fusese coleg în Yania, cam la începutul anului 1940. Dar tata n-a scos nicio vorbă.

Cu toate că ceilalţi deţinuţi, foştii lui colegi, au fost reabilitaţi şi au părăsit lagărul în număr mare, comandantul lagărului i-a spus tatei: „Să nu-ţi închipui că acum ai să scapi de belea". Crima lui împotriva lui Mao era considerată prea gravă.

Dar sănătatea tatei se deteriora continuu de pe urma combinaţiei letale între pe de o parte presiunile mari de ordin mintal şi fizic, iar pe de alta anii de bătăi brutale, urmaţi de muncă silnică în condiţii atroce. Timp de aproape cinci ani a luat doze mari de tranchilizante pentru a-şi menţine psihicul sub control. Uneori am constatat că lua şi de douăzeci de ori doza prescrisă şi aceasta i-a distrus organismul. Tot timpul se plângea de dureri cumplite în trup fără să poată specifica locul precis, a început să tuşească scuipând sânge şi avea adesea dificultăţi în respiraţie însoţite de stări de ameţeală. La vârsta de cincizeci de ani, părea de şaptezeci. Doctorii lagărului îl consultau cu expresii reci şi îi prescriau şi mai multe tranchilizante; au refuzat însă să-l supună unui control general sau să-l asculte. Fiecare vizită la policlinică era urmată de predica ameninţătoare a vreunui Rebel: „Să nu crezi că poţi pleca prefăcându-te bolnav!”

La sfârşitul lui 1971 Jin-ming era cu tata şi era atât de îngrijorat de starea lui încât nu l-a părăsit până în primăvara anului 1972, când a primit o scrisoare de la echipa lui de producţie prin care i se ordona să se întoarcă imediat, dacă voia să i se mai repartizeze alimente la recoltă. În ziua plecării, tata l-a însoţit la gară – se inaugurase de curând o cale ferată la Miyi, datorită industriilor strategice, relocate la Xichang. Tot timpul drumului, destul de lung, au fost tăcuţi amândoi. La un moment dat, tata a avut un acces de sufocare şi Jin-ming l-a ajutat să se aşeze pe marginea drumului. O lungă bucată de vreme a luptat tata ca să se calmeze şi să-şi recapete suflul.

Atunci fratele meu l-a auzit cum a suspinat adânc şi a şoptit: „S-ar părea că nu mai am mult de trăit. Viaţa pare un vis”. Jin-ming nu-l mai auzise niciodată vorbind de moarte. Era speriat şi a încercat să-l consoleze, să-l încurajeze. Dar tata i-a răspuns cu o voce slabă: „Mă întreb adesea dacă îmi este frică de moarte. Nu cred că îmi este teamă. Viaţa pe care o trăiesc acum este mai rea, mai grea. Şi se pare că nu va avea un sfârşit. Uneori mă simt fără puteri: stau lângă Râul Liniştii şi îmi spun, «Doar un salt şi pot s-o termin». Apoi îmi spun că nu trebuie s-o fac. Dacă

mor fără să fi fost reabilitat, înseamnă că niciodată nu se vor sfârşi necazurile pentru voi toţi... în ultima vreme am reflectat o mulţime. Am avut o copilărie chinuită, când societatea era plină de nedreptăţi. M-am alăturat comuniştilor pentru a crea o lume dreapă şi corectă, în toţi aceşti ani m-am străduit cât am putut în acest scop. Dar cât de bine a fost pentru popor? Cât despre mine, de ce toată această luptă a ajuns să aducă ruina familiei mele? Aceia care cred în conceptul de «faptă şi răsplată» spun că dacă sfârşeşti rău trebuie neapărat să ai ceva pe conştiinţă. Am căutat să-mi amintesc de lucrurile pe care le-am făcut în toată viaţa mea. Am dat ordine să fie executaţi unii oameni..."

Tata a continuat să-i povestească lui Jin-ming despre sentinţe pe care le semnase, despre numele şi istorii ale *e-ba* („despoţi feroci") cu ocazia reformei agrare în Chaoyang şi despre şefii bandiţilor din Yibin. „Dar toţi aceşti oameni au făcut atâta rău încât până şi Dumnezeu i-ar fi omorât. Şi atunci, ce rău am făcut ca să merit toate astea?"

După o pauză mai lungă, tata a mai spus: „Dacă mor în felul acesta, să nu mai credeţi în Partidul Comunist".

25

„Mireasma unui vânt dulce”.
O viaţă nouă cu *Manualul electricienilor* şi *Şase crize*
(1972-1973)

Anii 1969, 1970 şi 1971 au trecut aducând moarte, iubire, suferinţe şi alinare. În Miyi, anotimpurile secetoase şi ploioase au venit unele după altele. Pe Podişul Păstorului de Bivoli luna lumina şi pălea, vântul mugea şi şoptea, lupii urlau şi tăceau. În grădina cu plante medicinale din Deyang, ierburile au înflorit iar şi iar... Eu alergam între lagărele părinţilor mei, ultimele clipe ale mătuşii mele şi satul meu de reşedinţă.

Când a aflat de moartea lui Lin Biao, mama era acasă, în Chengdu. Fusese reabilitată în noiembrie 1971 şi i se spusese că nu mai trebuia să se întoarcă în lagăr. Deşi primea salariul întreg, nu şi-a reluat vechea slujbă, care fusese ocupată de altcineva. Departamentul ei din Districtul Oriental avea în prezent nu mai puţin de şapte directori: membrii actuali ai Comitetului Revoluţionar şi fostele oficialităţi acum reabilitate care tocmai se întorseseră din lagărul de muncă. Unul din motivele pentru care mama nu şi-a mai reluat lucrul a fost sănătatea ei precară, dar cel mai important era faptul că tata nu fusese reabilitat, ca majoritatea adepţilor căii capitaliste.

Mao aprobase reabilitarea în masă nu pentru că devenise în sfârşit raţional, ci deoarece, după moartea lui Lin Biao şi inevitabila epurare a simpatizanţilor lui, Mao îşi pierduse instrumentul cu care controla armata. Îi îndepărtase şi îi înstrăinase aproape pe toţi ceilalţi mareşali, care se opuseseră Revoluţiei Culturale şi trebuise să se sprijine aproape exclusiv pe Lin. Îşi pusese nevasta, rudele şi stelele Revoluţiei Culturale în posturi importante din armată, dar toţi aceştia nu avuseseră competenţe militare şi din această cauză nu se bucurau de susţinerea şi loialitatea armatei. După dispariţia lui Lin, Mao a trebuit să se îndrepte către liderii epuraţi, care încă se bucurau de

încrederea militarilor, inclusiv către Deng Xiaoping, care avea să revină curând pe scena politică. Prima concesie pe care o avea de făcut Mao era să-i recheme pe majoritatea oficialilor demascaţi.

Mao mai ştia şi că puterea sa depindea de o economie funcţională. Comitetele lui Revoluţionare erau divizate fără speranţă de a putea conlucra şi alcătuite din personaje mediocre care nu reuşeau să impulsioneze o redresare a economiei, aşa că nu avea de ales şi a trebuit să apeleze din nou la vechile oficialităţi ce fuseseră în dizgraţie.

Tatăl meu se afla încă în Miyi, când partea din salariu ce-i fusese reţinută începând din iunie 1968 i-a fost înapoiată, aşa că ne-am trezit dintr-odată cu ceea ce ni se părea o sumă astronomică depusă în bancă. Ne-au fost înapoiate şi toate bunurile care ne fuseseră luate de către Rebeli cu ocazia raidurilor în locuinţă, cu o singură excepţie, două sticle de *mao-tai,* băutura alcoolică cea mai căutată în China. Au mai apărut şi alte semne încurajatoare: Chu Enlai, care căpătase acum puteri sporite, şi-a propus să pună economia pe roate. Vechea administraţie a fost în mare parte restaurată şi s-a pus accentul pe producţie şi ordine. De asemenea, s-au reintrodus stimulente. Ţăranilor li s-au permis activităţi suplimentare remunerate, cercetarea ştiinţifică a fost reluată. În şcoli a început să se predea în mod serios, după o pauză de şase ani, şi fratele meu cel mai mic, Xiao-fang, a păşit pentru prima oară în şcoală la vârsta de zece ani.

Cu o economie înviorată, fabricile au început să recruteze noi muncitori. Ca parte a noului sistem de stimulente, se acorda prioritate copiilor angajaţilor care fuseseră trimişi la ţară. Deşi părinţii mei nu fuseseră angajaţi ai unei fabrici, mama aparţinuse Districtului ei Oriental, iar acum ţinea de al Doilea Birou al Industriei Uşoare din Chengdu, care m-au primit imediat. Astfel, cu câteva luni înainte să împlinesc douăzeci de ani, am părăsit Deyang definitiv. Sora mea a trebuit să mai rămână pentru că tinerii orăşeni care se căsătoriseră după ce plecaseră la ţară aveau interdicţie de a se reîntoarce în oraş, chiar dacă soţii erau înregistraţi în oraş.

Singura mea opţiune era acum să devin muncitoare.

Majoritatea universităţilor erau încă închise şi nu exista ofertă pentru alte cariere. Intrând în fabrică aş fi muncit numai opt ore zilnic, în comparaţie cu munca agricolă din zori şi până la apusul soarelui. Nu aveam nici greutăţi de cărat şi puteam locui cu familia. Cel mai important lucru era însă domiciliul meu urban, însemnând alimente şi alte articole de bază, garantate din partea statului.

Fabrica era situată în suburbiile răsăritene ale Chengdu, unde ajungeam în patruzeci şi cinci de minute cu bicicleta. Cea mai mare parte a drumului pedalam pe lângă malul Râului de Mătase, apoi pe drumuri desfundate de ţară, prin câmpuri cultivate cu rapiţă şi grâu. Ajungeam în sfârşit la o incintă plină cu grămezi de cărămizi şi baloturi de sârmă ruginite. Acolo era fabrica mea. Era o întreprindere cam primitivă, înzestrată cu maşini datând de la începutul secolului. După ce, timp de cinci ani, fabrica trecuse prin mitinguri de demascare, lozinci la gazeta de perete, lupte violente între diferitele facţiuni, începuse acum să reia producţia de maşinu-unelte, după ce managerii şi inginerii au fost readuşi şi instalaţi în vechile lor slujbe. Muncitorii mi-au făcut o primire călduroasă, în mare parte datorată părinţilor mei. Distrugerile provocate de Revoluţia Culturală îi făcuseră să tânjească după vechea administraţie sub care cunoscuseră ordinea şi stabilitatea.

Am fost repartizată ca ucenic la turnătoria condusă de o femeie căreia toţi i se adresau cu „Mătuşica Wei”. Fusese o copilă foarte săracă fără să fi avut în adolescenţă nici măcar o pereche de pantaloni ca lumea, dar viaţa ei s-a schimbat odată cu venirea comuniştilor la putere şi, evident, le era extrem de recunoscătoare. A intrat în Partid şi la începutul Revoluţiei Culturale o găsim printre Loialiştii care i-au apărat pe vechii conducători ai Partidului. Când Mao şi-a acordat deschis sprijin Rebelilor, oamenii din grupul ei au fost bătuţi, forţaţi să se predea, iar ea a fost torturată. O bună prietenă de-a ei, o bătrână muncitoare, care şi ea datora mult comuniştilor, a murit după ce a fost spânzurată orizontal de încheieturile mâinilor şi de glezne (o tortură numită „înotul raţelor”). Mătuşica Wei mi-a povestit cu ochii înotând în lacrimi întreaga ei viaţă, dar a subliniat că soarta ei era legată de cea a Partidului, despre

care spunea că fusese distrus de „elemente antipartinice”, ca Lin Biao. Pe mine mă trata ca pe propria ei fiică, în special pentru că proveneam dintr-o familie comunistă. Eu însă mă simţeam stânjenită cu ea, deoarece nu-i împărtăşeam încrederea în Partid.

Încă treizeci de bărbaţi şi femei făceau aceeaşi muncă făcută de mine, punând pământ în matriţe. Fierul topit, clocotind şi incandescent era turnat în matriţe şi din el ieşeau scântei strălucitoare ca nişte steluţe. Braţul macaralei pe deasupra atelierului scotea nişte scârţâieli alarmante, mă gândeam cu spaimă să nu scape cumva din cupa ei metalul topit peste muncitorii care mişunau sub ea.

Munca mea de turnător era murdară şi grea. Braţele mi se umflau din cauza efortului de a îndesa pământul în matriţe, dar eram fericită crezând cu naivitate că Revoluţia Culturală ajunsese la sfârşit. M-am dedicat acestei munci cu o ardoare care i-ar fi surprins pe sătenii din Deyang.

În ciudă nou descoperitului meu entuziasm, am fost uşurată să aflu, după o lună de activitate, că urma să fiu transferată. Adevărul este că nu aş fi rezistat mult timp, să tot bat opt ore pe zi cu putere pământul în matriţe. Datorită simpatiei de care se bucurau părinţii mei, mi s-a dat de ales între mai multe activităţi: strungar, macaragiu, operator de telefonie, dulgher sau electrician. Ezitam între ultimele două. Mă tenta ideea de a fi în stare să produc obiecte frumoase din lemn, dar am realizat că nu eram îndemânatică. Ca electrician, m-aş fi bucurat de prestigiul de a fi singura femeie din fabrică ce face această muncă. În echipa de electricieni

Împreună cu Xiao-bong (stânga), Xiao-hei (în spate) şi jin-ming (în dreapta), la expoziţia floralã anuală din Chengdu, 1958.

Curând după ce a fost făcută această fotografie, a izbucnit foametea. Tatăl meu era plecat mereu la ţară, aşa că timp de mai mulţi am nu s-au mai făcut fotografii de familie.

Piaţa Tiananmen, Peking, în chip de Gardă Roşie (în rândul din faţă, a doua din stânga), cu prietene şi cu ofiţerii din forţele aeriene (incluzând o femeie), care aveau sarcina să ne antreneze. Eu port o banderolă a Gărzilor Roşii, „Jacheta lui Lenin „a mamei şi pantaloni cu petice ca să pară „proletariţineam, toţi, în mână Cărticica Roşie în atitudinea standard din acea vreme, noiembrie 1966.

Ultima fotografie a tatălui meu, înainte de Revoluţia Culturală, primăvara 1966.

Tatăl meu în lagărul din Miyi, cu Jin-ming, la sfârşitul anului 1971, curând după moartea lui Lin Biao.

Mama mea în lagărul de pe Podişul Păstorului de Bivoli, în faţa unui lan de porumb, la plantarea căruia a participat, 1971.

Fratele bunicii mele, Yu-lin, cu soţia şi copiii, în faţa casei pe care tocmai şi-o construiseră după zece ani de exil la ţară, în 1976. Atunci s-au decis să reia legătura cu bunica, după un deceniu de tăcere. I-au trimis această fotografie pentru a-i arăta că erau sănătoşi, fără să ştie că bunica murise cu şapte ani în urmă.

În ajunul exilului, la poalele Munţilor Himalaya (în picioare, a doua din dreapta) cu (în picioare, începând din stânga) Jm-ming, Xiao-hong şi Xiao-hei; (rândul din faţă, de la stânga), bunica mea, Xiao-fang şi mătuşa Jun-ying, Chengdu, ianuarie 1969. Ultima fotografie înfăţişându-le pe bunica şi pe mătuşa mea.

Cu echipa de lucru a electricienilor în uzina de maşini, Chengdu (rândul din faţă, centru). Sus se poate citi, cu caractere chinezeşti „Conducând-o pe tovarăşa Jung Chang la Universitate, 27 septembrie 1973, Echipa de lucru a Electricienilor

Instrucţie militară ca studentă la Universitatea Sichuan (în rândul din spate, a doua de la dreapta). Se poate citi, cu caractere chinezeşti: „Legătura dintre Peşte şi Apă” (un

slogan ce descrie relaţia dintre armată şi popor) Anul I de Engleză, Departamentul de Limbi Străine, Universitatea Sichuan, 27 noiembrie 1974

Cu tovarăşi şi cu un marinar filipinez (în centru) în călătoria pentru exersarea limbii engleze, Zhangjiang, octombrie 1975. Marinarii au fost singurii străini cu care vorbisem înainte să părăsesc China în 1978.

Cu anul meu (primul rând, a treia de la stânga) în faţa porţii Universităţii Sichuan, Chengdu, ianuarie 1975.

Înainte de incinerarea tatălui meu, susţinând-o pe mama împreună cu Jin-ming. Pe partea cealaltă este Xiao-hong, Chengdu, aprilie 1975: Cheng-yt, Xiao-fang, Xiao-hei (în uniforma forţelor armate aeriene), Xiao hong, Chengdu, aprilie 1975.

La funaraliile tatălui meu. (Eu sunt în picioare, cu familia, a patra de la dreapta.) Un personaj oficial citeşte necrologul Partidului, Chengdu, 21 aprilie 1975. Această cuvântare era extrem de importantă, întrucât reprezenta evaluarea de către Partid a tatei şi avea să hotărască viitorul copiilor săi, chiar dacă el nu mai era în viaţă. Deoarece tatăl meu îl criticase pe Mao, care trăia încă, versiunea originală fusese negativă. Mama mea s-a luptat pentru a o schimba şi a obţinut un compromis îmbunătăţit. Serviciul funebru a fost organizat de un „comitet pentru funeralii”, alcătuit din foştii colegi ai tatei, incluzând pe cei care contribuiseră la persecuţiile împotriva lui. Totul a fost regizat până la ultimul detaliu. Au participat în jur de cinci sute de persoane, conform formulei prescrise, în care era specificată şi dimensiunea jerbelor.

La Peking, septembrie 1978, înainte de a părăsi China, pentru a pleca în Marea Britanie.

In Italia, în vara anului 1990. (Jon Halliday)

mai existase o femeie, dar renunţase pentru alt post. Fusese tot timpul foarte admirată. Când se căţăra în vârful stâlpilor electrici, muncitorii se opreau din lucru ca să se minuneze. M-am împrietenit imediat cu această femeie, care mi-a spus un lucru care m-a ajutat să mă decid: electricienii nu trebuie să stea lângă o maşină opt ore pe zi. Ei aşteaptă în biroul lor până sunt chemaţi pentru vreo intervenţie. Asta însemna că voi avea timp de citit.

În prima lună, am suferit cinci şocuri electrice. La fel ca pentru doctorii desculţi, nu exista o şcolarizare propriu-zisă pentru electricieni: un alt rezultat al dispreţului lui Mao pentru educaţie. Cei şase bărbaţi din echipă m-au învăţat cu răbdare cum să procedez, dar eu începusem de la un nivel abisal de jos. Nici nu aveam habar ce e o siguranţă. Electriciana mi-a dat exemplarul ei din *Manualul electricienilor* şi m-am cufundat în studiul lui, dar tot făceam confuzie între curentul electric şi voltaj. Până la urmă, mi-a fost ruşine să abuzez de timpul celorlalţi

electricieni şi am încercat să copiez tot ce făceau ei fără să caut să înţeleg ceva din teorie. M-am descurcat destul de bine şi cu timpul am putut face unele reparaţii de una singură.

Într-o zi, un muncitor a reclamat un întrerupător defect la un tablou de distribuţie. Am cercetat spatele tabloului ca să văd racordarea la reţea şi mi-am spus că un şurub trebuie să se fi slăbit. În loc să opresc întâi alimentarea cu curent electric, am aplicat testerul cu şurubelniţa direct pe şurub. În spatele tabloului era o reţea de sârme, conexiuni şi legături de 380 volţi. Odată ce am intrat în acest câmp minat, a trebuit să introduc şurubelniţa cu mare grijă printr-o fantă. Am ajuns la şurub ca să constat că nu era slăbit deloc. Dar braţul meu începuse să tremure din cauza tensiunii nervoase care pusese stăpânire pe mine. Am început să retrag unealta, ţinându-mi răsuflarea. Chiar la sfârşit, când începeam să mă relaxez, o serie de zgâlţâieli colosale mi-au scuturat braţul ajungând până la vârful picioarelor. Am sărit în aer şi şurubelniţa mi-a zburat din mână. Atinsesem un racord la intrarea în reţeaua de distribuţie a energiei electrice. M-am prăbuşit pe podea, realizând că aş fi putut muri dacă şurubelniţa ar fi alunecat ceva mai devreme. Nu le-am spus nimic celorlalţi electricieni, deoarece nu voiam să creadă că nu mă pot descurca singură dacă eram chemată la intervenţii.

M-am obişnuit şi cu şocurile electrice. Adevărul este că nimeni nu-şi făcea probleme cu ele. Un electrician bătrân mi-a spus că înainte de 1949, când fabrica era proprietate privată, trebuia să-şi folosească dosul palmei ca să testeze curentul. Doar sub comunişti a fost obligată fabrica să cumpere un instrument de verificare la reţea, pe care să-l pună la dispoziţia electricienilor.

Biroul nostru avea două camere şi când nu erau chemaţi pentru intervenţii, majoritatea electricienilor jucau cărţi în camera din faţă, iar eu citeam în camera din spate. În China lui Mao, dacă nu reuşeai să aduni oameni în jurul tău erai criticat pentru „întreruperea oricărei legături cu masele” şi la început mi-a fost teamă să mă retrag singură să citesc. Îmi ascundeam cartea ori de câte ori intra un coleg şi începeam să-i vorbesc stânjenită. În concluzie, au evitat să

mai intre la mine. Am respirat uşurată că n-au avut nicio obiecţie faţă de atitudinea mea, oarecum excentrică. Mai degrabă, s-au străduit să nu mă deranjeze. Pentru că au fost atât de drăguţi cu mine, m-am oferit să fac cât mai multe reparaţii posibil.

Un electrician tânăr din echipă, Day, urmase liceul înainte de Revoluţia Culturală şi era considerat foarte bine educat, pe lângă faptul că era un excelent caligraf şi cânta cu mult talent la mai multe instrumente muzicale. Mărturisesc că mă atrăgea foarte mult şi îl găseam dimineaţa rezemat de uşa secţiei electricienilor, aşteptând să mă salute. Ne întâlneam adesea. Într-o dimineaţă de început de primăvară, după ce mi-am terminat o lucrare de întreţinere, am petrecut împreună pauza de prânz, rezemaţi de o căpiţă de fân din spatele turnătoriei, savurând prima zi însorită a anului. Vrăbiuţele ciripeau deasupra capului nostru, luptându-se pentru boabele rămase pe vrejurile de orez. Fânul avea un miros îmbătător de pământ încălzit la soare. Eram încântată să descopăr că Day împărtăşea interesul meu pentru poezia clasică chineză şi că ne puteam compune poeme adresate unul altuia folosind aceeaşi secvenţă a rimei, tot aşa cum făcuseră şi poeţii antici chinezi. În generaţia mea, puţini înţelegeau sau le plăcea poezia clasică. Ne-am întors foarte târziu la lucru în după-amiaza aceea, dar nu ne-a dojenit nimeni. Doar colegii mei, electricienii, au zâmbit cu înţeles.

În curând ajunsesem amândoi să numărăm minutele zilei noastre de muncă, aşteptând să ne întâlnim din nou. Profitam de fiecare ocazie să fim aproape unul de celălalt, să ne atingem cu degetele, să simţim emoţia apropierii, să simţim fiecare mirosul celuilalt şi să găsim motive de a ne simţi răniţi – sau de a ne face plăcere – prin cuvinte pe jumătate rostite.

Mai târziu am început să aud bârfe, că Day nu era demn de mine, pentru că eu eram o fiinţă specială. Unul din motive se datora faptului că eram singura odraslă de înalţi demnitari din fabrică şi singura pe care muncitorii o cunoscuseră. Circulau multe poveşti despre aroganţa şi răsfăţul copiilor de demnitari, dar eu constituisem o surpriză şi unii muncitori erau de părere că nimeni din

fabrică nu putea fi demn de mine.

Lui Day îi reproşau că tatăl său fusese ofiţer al Guomindangului şi că fusese exilat într-un lagăr de muncă. Muncitorii erau convinşi că mă aştepta un viitor strălucit şi nu trebuia să fiu „trasă în jos” de legătura cu Day.

În realitate, tatăl lui Day devenise din întâmplare ofiţer al Guomindangului. În 1937 el şi încă doi prieteni se duceau spre Yan’an ca să se alăture comuniştilor în lupta împotriva japonezilor. Aproape ajunseseră la Yan’an când au fost opriţi la o baricadă ridicată de Guomindang. În timp ce prietenii lui au insistat să ajungă la Yan’an, tatăl lui Day a rămas cu

Guomindangul, socotind că nu avea importanţă în ce armată chinezească va lupta, atât timp cât lupta se dădea împotriva japonezilor. Când a reînceput războiul civil, el şi prietenii săi nu se mai aflau de aceeaşi parte a baricadei. După 1949, a fost trimis într-un lagăr de muncă, în timp ce prietenii săi au devenit ofiţeri cu grad înalt în armata comunistă.

Din cauza acestui accident al istoriei, Day era certat în fabrică spunându-i-se că nu-şi cunoştea lungul nasului şi mă „pisălogea” şi chiar îl bănuiau că e un profitor. Văzându-i faţa trasă şi zâmbetul amar, mi-am dat seama că fusese rănit de bârfele caustice, dar mie nu-mi spunea nimic, în poemele noastre se întrezăreau aluzii la sentimentele noastre născânde, dar acum Day încetase să-mi mai adreseze poeme. Încrederea în care începuse prietenia noastră dispăruse, iar el adopta faţă de mine – când eram numai noi doi – o atitudine umilă şi supusă. În public se purta ca şi cum nu-i păsa de mine, dar o făcea cu stângăcie, în scopul de a-i linişti pe aceia care dezaprobau prietenia noastră. Uneori mă simţeam iritată, dar şi întristată din cauza purtării lui, care mi se părea nedemnă. Deoarece fusesem crescută într-o familie cu o poziţie privilegiată, nu-mi dădeam seama că în China demnitatea era un lux care nu era accesibil oricui. Eu nu puteam înţelege dilema lui Day şi faptul că nu-şi putea manifesta dragostea faţă de mine, de teamă să nu-mi distrugă viitorul. Şi astfel, încetul cu încetul, ne am înstrăinat.

În timpul celor patru luni ai prieteniei noastre, niciunul

dintre noi nu rostise cuvântul „dragoste”. Ni-l scosesem chiar şi din minte. Originea, familia din care proveneai erau factori vitali, bine înrădăcinaţi în mintea noastră, de care nu puteai să nu ţii seama, şi care te opreau să calci alături. Consecinţele unei legături cu familia unui „duşman de clasă”, cum era familia lui Day, erau prea serioase. Iar din cauza autocenzurii subconştiente, cred că nu am fost îndrăgostită cu adevărat de Day.

În tot acest timp, mama terminase tratamentul cu cortizon şi a început să fie tratată pentru scleroderma ei cu medicamente chinezeşti. Am scotocit toate pieţele ţărăneşti pentru ingredientele ciudate ce-i fuseseră prescrise: carapace de broască ţestoasă, vezică biliară de şarpe, solzi termite. Doctorii i-au recomandat ca, de îndată ce vremea se încălzeşte, să meargă la Peking, pentru a consulta marii specialişti, atât ginecologi pentru pierderile de sânge, cât şi dermatologi, pentru sclerodermă. Ca o compensare pentru suferinţele ei, autorităţile i-au îngăduit un însoţitor. Mama a întrebat dacă o puteam însoţi eu.

Am pornit în aprilie 1972 şi am locuit la prieteni ai familiei pe care îi puteam contacta acum în deplină siguranţă. Mama a consultat mai mulţi ginecologi din Peking şi Tianjin, care au diagnosticat o tumoră benignă în uter şi au recomandat o histerectomie. Între timp, i-au spus că sângerarea putea fi controlată dacă se odihnea mai mult şi încerca să fie optimistă şi veselă. Dermatologii considerau că scleroderma putea fi localizată, încetând să mai fie fatală. Mama a urmat sfatul doctorilor şi în anul următor a făcut histerectomia, iar scleroderma a rămas locală.

Am vizitat mulţi prieteni ai părinţilor mei, toţi fuseseră reabilitaţi. Unii abia ieşiseră din închisoare. *Mao-tai* şi alte băuturi alcoolice apreciate curgeau acum liber, tot aşa şi lacrimile. În aproape fiecare familie unul sau mai mulţi membri muriseră, răpuşi de Revoluţia Culturală. Mama unei vechi prietene, în vârstă de optzeci de ani, căzuse de pe un palier unde trebuise să doarmă după ce familia fusese gonită din apartamentul lor. O altă prietenă se lupta să-şi reţină lacrimile când a dat ochi cu mine. Îi aminteam de fiica ei, care ar fi avut aceeaşi vârstă. Fusese trimisă cu

şcoala într-un loc uitat de lume, la graniţa cu Siberia, unde rămăsese însărcinată. Speriată, s-a dus la o moaşă obscură care i-a legat mosk în jurul taliei şi i-a spus să sară de pe un zid ca să scape de copil. A murit în urma unei puternice hemoragii. În fiecare familie ne întâmpina câte o istorie tragică. Dar am vorbit şi despre speranţă şi despre o viaţă mai fericită care ne aştepta în viitor.

Într-o zi ne-am dus să-l vedem pe Tung, un vechi prieten al părinţilor mei care abia fusese eliberat din închisoare. Fusese şeful mamei în timpul marşului din Manciuria la Sichuan şi devenise şef de birou în Ministerul Securităţii Publice. La începutul Revoluţiei Culturale fusese acuzat de spionaj pentru Rusia şi că ar fi supravegheat instalarea microfoanelor de înregistrare în locuinţa lui Mao – ceea ce şi făcuse, în urma unor ordine. Fiecare cuvânt al lui Mao era considerat atât de preţios încât trebuia păstrat, dar Mao vorbea un dialect pe care secretarii săi nu-l prea înţelegeau şi, în plus, erau adesea îndepărtaţi din încăpere. La începutul lui 1967, Tung a fost arestat şi trimis într-o închisoare specială, rezervată elitelor, Qincheng. A petrecut cinci ani în lanţuri, în celulă, la izolare. Picioarele îi erau acum ca nişte chibrituri în timp ce de la şolduri în sus era îngrozitor de umflat. Soţia lui fusese forţată să-l demaşte şi schimbase numele de familie al copiilor dându-le numele ei, ca să demonstreze că tăiaseră orice legătură cu tatăl. Majoritatea obiectelor gospodăreşti, dar şi hainele lui fuseseră luate în urma descinderilor în locuinţă. În urma căderii de la putere a lui Lin Biao, protectorul lui Tung, un duşman al lui Lin, a revenit la putere şi Tung a fost eliberat din închisoare. Soţia lui a fost rechemată din lagărul în care se afla în regiunea frontierei de nord pentru reunificarea familiei.

În ziua eliberării lui, soţia i-a adus haine noi. Primele lui cuvinte au fost: „Nu trebuia să-mi aduci bunuri materiale. Ar fi trebuit să-mi aduci bunuri spirituale (referindu-se la lucrările lui Mao)”. În cei cinci ani petrecuţi la izolare, Tung nu le citise decât pe acestea. În acel timp, locuiam cu familia lui şi îl vedeam cum îi obliga, în fiecare zi, să studieze articolele lui Mao, cu o seriozitate pe care am găsit-o mai mult tragică decât ridicolă.

La câteva luni după vizita noastră, Tung a fost trimis să supravegheze un caz într-un port din sudul ţării. Dar anii lungi petrecuţi în închisoare l-au făcut incapabil să mai ducă la bun sfârşit o slujbă solicitantă şi, în curând a suferit o criză cardiacă, Guvernul a trimis un avion special pentru a fi internat într-un spital din Guangzhou. Ascensorul spitalului era defect, dar el a insistat să urce pe jos cele patru etaje, deoarece considera că a fi cărat sus pe scări era împotriva moralei comuniste. A murit pe masa de operaţie. Familia nu fusese alături de el, deoarece ultima lui dorinţă fusese ca ei „să nu-şi întrerupă munca”.

În timp ce locuiam la familia Tung, către sfârşitul lui mai 1972, mama şi cu mine am primit o telegramă prin care eram anunţate că tatăl meu primise aprobarea să părăsească lagărul. După căderea lui Lin Biao, doctorii lagărului au pronunţat în cele din urmă diagnosticul tatei, arătând că avea o tensiune periculos de mare, suferea de tulburări serioase la inimă şi ficat şi de scleroză vasculară. Au recomandat un control complet la Peking.

Tata a luat trenul pentru Chengdu şi, de acolo, a zburat la Peking. Deoarece către aeroport nu exista un transport public pentru cei care nu erau pasageri ai zborurilor, mama şi cu mine l-am aşteptat la terminalul din oraş. Era slab şi ars de soare. A fost prima dată în trei ani şi jumătate că părăsise munţii din Miyi. În primele câteva zile era ca pierdut în marele oraş şi când voia să traverseze o stradă spunea că „traversează râul”, iar când lua un autobuz, că „lua o ambarcaţiune”. Mergea cu paşi ezitanţi pe străzile aglomerate şi părea uimit de tot acel trafic. Mi-am asumat rolul de a fi ghidul lui. Locuiam la un vechi prieten de-al lui din Yibin, care trecuse prin suferinţe atroce în timpul Revoluţiei Culturale.

În afară de acest prieten şi de Tung, tata n-a vrut să mai viziteze pe nimeni, deoarece nu fusese încă reabilitat. Spre deosebire de mine, care eram plină de optimism, el avea, în majoritatea timpului, o inimă grea. Ca să-l încurajez şi să-l înveselesc puţin, i-am târât pe amândoi să vizităm oraşul, de multe ori la temperaturi ce depăşeau 100°F. Odată aproape l-am forţat să meargă la Marele Zid, înghesuiţi într-un autobuz supraaglomerat, sufocaţi de praf şi transpiraţie.

În timp ce mie nu-mi tăcea gura şi turuiam întruna tot felul de explicaţii, el asculta cu un zâmbet îngândurat. În faţa noastră, un bebeluş din braţele unei ţărănci a început să plângă şi ea i-a tras o palmă grea. Tata a sărit din scaunul său şi a ţipat la ea: „Să nu mai loveşti copilaşul!” L-am tras de mânecă şi l-am forţat să se aşeze. Tot autobuzul se uita la noi, deoarece era cu totul neobişnuit pentru un chinez să se amestece într-o atare chestiune. Am oftat amintindu-mi de zilele când îi bătuse pe Jin-ming şi pe Xiao-hei şi mă gândeam cât de mult se schimbase tatăl meu.

Cât am stat la Peking, am citit o serie de cărţi care mi-au deschis noi orizonturi. Preşedintele Nixon vizitase China în luna februarie a acelui an. Versiunea oficială era că venise „cu un steag alb”. Credinţa că America era duşmanul numărul unu dispăruse deja din mintea mea, împreună cu multe elemente din îndoctrinarea mea. Eram foarte încântată de venirea lui Nixon, deoarece vizita lui urma să genereze un nou climat în care ne-am fi putut bucura de traducerea de cărţi străine. Acestea erau marcate cu „numai pentru circuit intern”, care însemna, în teorie, că urmau să fie citite doar de un personal autorizat, dar nu existau reguli care să specifice cine făcea parte din circuitul intern, aşa că aceste cărţi treceau liber printre prieteni, dacă unul dintre ei avea un acces privilegiat datorită slujbei lui.

Aşa se face că am putut pune mâna pe unele apariţii, printre care am citit cu o imensă plăcere cele *Şase crize* ale lui Nixon (desigur într-o oarecare măsură cenzurate, dat fiind trecutul lui anticomunist), *Cei mai buni şi cei mai străluciţi* de David Halberstam, *Ascensiunea şi căderea celui de al Treilea Reich* de Shirer şi *Vânt de război* de Herman Wouk, cu cea mai recentă (pentru mine) imagine a lumii externe. Descrierile administraţiei Kennedy în *Cei mai buni şi cei mai străluciţi* m-au uimit, constatând atmosfera relaxată a guvernării americane, în contrast cu cea din ţara mea, atât de retrasă, izolată, înspăimântătoare şi secretă. Am fost captivată de stilul scriiturii din cărţile cu conţinut documentar. Cât de obiectiv şi detaşat era! Chiar şi cele *Şase crize* ale lui Nixon păreau un model de calm în comparaţie cu stilul de „lovituri de baros” din ziarele

chinezeşti, pline de teroare, demascări şi declaraţii. În *Vânt de război* am fost mai puţin impresionată de magnificele descrieri ale epocii, cât de secretele înfăţişând lipsa de inhibiţie cu care femeile din Occident se preocupau de îmbrăcămintea lor, de cât le era de simplu să aibă acces la varietatea de culori şi de stiluri posibile. La vârsta de douăzeci de ani, aveam puţine haine, în acelaşi stil ca toate celelalte femei şi în doar câteva culori: albastru, gri, alb. Închideam ochii şi mângâiam în imaginaţie frumoasele rochii pe care nu le văzusem şi nu le purtasem vreodată.

Deschiderea tot mai mare faţă de informaţiile venite de afară făcea, desigur, parte din liberalizarea generală instaurată după căderea lui Lin Biao, dar şi vizita lui Nixon a oferit un pretext convenabil – chinezii nu trebuie „să-şi piardă faţa" arătându-se total ignoranţi faţă de realităţile americane. În zilele acelea, fiecărui pas în procesul de relaxare trebuia să i se dea o conotaţie politică exagerată. Învăţarea limbii engleze devenise acum o cauză nobilă – aceea de „a câştiga prieteni din toate colţurile lumii" – şi, prin urmare, nu mai constituia o crimă. Astfel că, pentru a nu alarma sau speria pe distinsul nostru oaspete, străzile şi restaurantele şi-au schimbat denumirile pline de combativitate impuse la începutul Revoluţiei Culturale de către Gărzile Roşii. În Chengdu, deşi oraşul nu fusese vizitat de Nixon, restaurantul „Mirosul Prafului de Puşcă" a revenit la vechea lui denumire „Mireasma unui vânt dulce".

Am stat în Peking cinci luni. Ori de câte ori eram singură, mă gândeam la Day. Nu ne-am scris niciodată, eu i-am compus poeme, dar le-am păstrat pentru mine. Până la urmă, speranţele mele într-un viitor mai bun au învins regretele pentru trecut. Mai ales că o informaţie recentă a alungat toate celelalte gânduri ale mele – pentru prima dată după ce împlinisem paisprezece ani am întrezărit posibilitatea unui viitor la care nu îndrăznisem măcar să visez: aş fi putut să intru într-un colegiu. La Peking, un număr mic de studenţi fuseseră primiţi în ultimii ani şi se părea că în curând toate universităţile din ţară se vor redeschide. Chu Enlai scotea în evidenţă un citat de-al lui Mao potrivit căruia era încă nevoie de universităţi, mai ales pentru ştiinţă şi tehnologie. Nu mai aveam răbdare să mă

întorc la Chengdu şi să încep să studiez ca să intru la universitate.

M-am întors la fabrică în septembrie 1972 şi l-am revăzut pe Day fără să simt prea multe păreri de rău. Şi el redevenise calm, manifestând doar uneori o anumită melancolie. Eram din nou buni prieteni, dar nu mai vorbeam despre poezie. M-am adâncit în studiu pentru facultate, deşi nu mă hotărâsem încă pentru care. Nu depindea de mine alegerea. Aşa cum spusese Mao, „educaţia trebuia să fie complet revoluţionarizată". Aceasta însemna, printre altele, că studenţii vor fi repartizaţi la cursuri fără să se ţină seama de interesele lor intelectuale, pentru că ar fi însemnat să fie individualişti, un viciu capitalist. În consecinţă, am început să studiez toate materiile importante: limba chineză, matematicile, fizica, chimia, biologia şi limba engleză.

Mao mai decretase şi că studenţii nu trebuiau să provină din şcolile obişnuite – să fie adică, absolvenţi de liceu – ci trebuiau să fie muncitori sau ţărani. Asta îmi convenea, deoarece fusesem o ţărancă adevărată şi acum eram muncitoare.

Chu Enlai decisese că trebuia trecut un examen de admitere deşi îi schimbase denumirea de „exam" (*kao-sbi*) în, „o investigaţie a posibilităţilor studenţilor de a mânui unele cunoştinţe de bază şi a abilităţii lor de a analiza şi rezolva probleme concrete", un criteriu bazat pe un alt citat din Mao. Lui Mao nu-i plăceau examenele. Potrivit noii proceduri, trebuia întâi să fii recomandat de unitatea de muncă, după aceea urma examenul de admitere şi apoi, autorităţile care făceau înscrierea evaluau rezultatele examenelor şi „comportamentul politic" al candidatului.

Timp de aproape zece luni, mi-am petrecut serile şi weekendurile, şi destul din timpul trăit în fabrică, studiind cărţile care supravieţuiseră rugurilor aprinse de Gărzile Roşii. Le obţinusem de la mulţi prieteni, dar intrasem şi într-o reţea de preparatori care îşi sacrificau bucuroşi şi cu entuziasm serile şi vacanţele.

Oameni care iubeau studiul simţeau cum se crea o legătură între ei, care îi apropia. A fost reacţia unei naţiuni care se bucurase în trecut de o civilizaţie foarte sofisticată

supusă efectiv dispariţiei.

În primăvara anului 1973, Deng Xiaoping a fost reabilitat şi numit vicepremier, *defacto* adjunctul suferindului Chu Enlai. Eram entuziasmată în cel mai înalt grad. Revenirea lui Deng mi se părea semnul cel mai sigur că Revoluţia Culturală fusese învinsă. Era cunoscut ca un personaj dedicat construcţiei mai degrabă decât distrugerii şi un excelent administrator. Mao îl expediase la o fabrică de tractoare într-o siguranţă relativă, ţinându-l în rezervă în cazul dispariţiei lui Chu Enlai. Oricât de nebun după putere, Mao avea totdeauna grijă să nu-şi ardă în urmă toate punţile.

Eram încântată de reabilitarea lui Deng şi din motive personale. O cunoscusem foarte bine pe mama lui vitregă când eram mică şi sora lui vitregă ne-a fost vecină ani de zile, când locuiam în complex. Îi spuneam „Mătuşica Deng”. Ea şi soţul ei au fost demascaţi doar pentru că se înrudeau cu Deng, şi locatarii complexului care se dădeau pe lângă ea şi o linguşeau înainte de Revoluţia Culturală, au evitat-o după aceea. Familia mea nu-şi schimbase atitudinea şi o saluta ca de obicei. Ea mai era şi una dintre puţinele persoane din complex care recunoşteau faţă de familia mea cât de mult îl admirau pe tatăl meu în plină campanie de persecuţie, în acele zile, chiar şi un simplu semn cu capul sau un zâmbet fugar erau rare şi preţioase şi îmi amintesc cum familiile noastre erau legate de sentimente de caldă prietenie.

Înscrierile în universităţi au început în vara anului 1973. Pentru mine reprezentau o sentinţă de viaţă sau de moarte. Celui de-al Doilea Birou al Industriei Uşoare din Chengdu i-a fost repartizat un loc în Departamentul de Limbi Străine al Universităţii din Sichuan. Acest Birou avea în subordine douăzeci şi trei de fabrici, a mea fiind una dintre ele. Fiecare fabrică trebuia să desemneze un candidat care să se prezinte la examen, în fabrica mea lucrau câteva sute de muncitori şi şase au făcut cerere, printre care şi eu. S-a ţinut o şedinţă pentru selecţionarea candidatului şi eu am fost aleasă de patru din cele cinci ateliere ale fabricii.

În atelierul meu se mai afla o candidată, o prietenă de-a mea, în vârstă de nouăsprezece ani. Amândouă eram

populare, dar colegii nu puteau vota decât pentru una singură. Numele ei a fost citit primul; a urmat o rumoare, era limpede că nu se puteau decide. Eu eram moartă de emoţie – dacă erau multe voturi pentru ea, evident că rămâneau prea puţine pentru mine. Brusc, ea s-a ridicat şi a declarat cu un zâmbet: „Aş dori să renunţ la candidatură şi să votez pentru Chang Jung. Sunt cu doi ani mai tânără decât ea. Am să încerc la anul”. Muncitorii au izbucnit, uşuraţi, în râs şi i-au promis să o voteze în anul următor. Ceea ce au şi făcut. Ea a intrat la Universitate în 1974.

Am fost extraordinar de mişcată de gestul ei şi de rezultatul votului. Era ca şi cum muncitorii mă ajutau să-mi duc la îndeplinire visurile. Originea familiei nu mă trăgea înapoi. Day nu şi-a depus cererea, ştia că nu are nicio şansă.

M-am prezentat la limbile chineză şi engleză şi la matematici. Nu am închis un ochi în noaptea dinaintea examenului, atât eram de emoţionată. Când am ajuns acasă la prânz, sora mea mă aştepta, mi-a făcut un masaj uşor la ceafă şi tâmple şi am adormit. Întrebările fuseseră foarte elementare şi abia se apropiau de cunoştinţele mele obţinute cu asiduitate în geometrie, trigonometrie, fizică şi chimie. Eram tobă de carte. Am obţinut note excelente la toate lucrările iar la oral, pentru limba engleză am luat cea mai mare notă dintre toate candidatele din Chengdu.

Înainte să mă pot relaxa, am primit o lovitură zdrobitoare. La 20 iulie a apărut un articol în *People’s Daily* despre o „teză de examen goală”. Nefiind în stare să răspundă la întrebările puse pentru intrarea în universitate, un candidat numit Zhang Tie-sheng, care fusese trimis la ţară lângă Jinzhou, a predat o foaie goală împreună cu o scrisoare în care se plângea că examenele erau echivalente cu o „restaurare capitalistă”. Scrisoarea lui a ajuns în mâinile nepotului şi secretarului personal al lui Mao, Mao Yuanxin, care guverna provincia. Madam Mao şi cohorta ei au condamnat accentul pus pe standardele academice ca fiind „dictatură burgheză”. „Ce importanţă are dacă întreaga ţară devine analfabetă? au declarat ei. Important este că Revoluţia Culturală a dobândit cel mai mare triumf!”

Examenul pe care-l luasem a fost anulat. Intrarea la universitate depindea acum doar de „comportamentul politic”. Dar cum să-l măsori? Aceasta a devenit problema. Recomandarea din partea fabricii fusese scrisă după „un miting de evaluare colectivă” ţinut de echipa de electricieni. Day o formulase şi fosta mea maistră – electriciană – a mai şlefuit-o, a reieşit că eram un muncitor model, cel mai bun care a existat vreodată, un adevărat diamant de peste o sută de carate! N-am avut nicio îndoială că şi ceilalţi candidaţi întruneau exact aceleaşi calităţi. Aşa că nu exista un mod de a ne departaja.

Propaganda oficială nu ne-a fost de prea mare ajutor. Un „erou” larg mediatizat a zbierat: „Voi îmi cereţi o calificare pentru universitate? Calificarea mea este asta!” după care şi-a ridicat mâinile şi a arătat bătăturile din palme. Dar bătături în palme aveam cu toţii. Toţi muncisem în fabrică, iar majoritatea şi la ţară.

Nu mai rămăsese decât o alternativă: uşa din spate.

Majoritatea directorilor din Comitetul de Admitere din Sichuan erau vechi colegi ai tatălui meu, acum reabilitaţi şi care îi admirau curajul şi integritatea. Dar oricât de mult ar fi dorit tata să urmez o facultate, nu voia să le ceară ajutorul. „N-ar fi corect pentru oamenii fără putere, spunea el. Ce-ar deveni ţara noastră dacă lucrurile s-ar rezolva în acest fel?” Am încercat să discut cu el, dar am terminat cu lacrimi. Trebuie să fi arătat chiar cu inima frântă, pentru că în cele din urmă a acceptat cu o expresie dureroasă: „Bine, am s-o fac”.

L-am luat de braţ şi ne-am dus la un spital la circa o milă distanţă, unde unul din directorii Comitetului de Admitere îşi făcea un control; aproape toate victimele Revoluţiei Culturale sufereau de o sănătate precară, ca rezultat al atâtor chinuri. Tata mergea încet, sprijinindu-se în baston. Vechea lui energie şi vioiciune dispăruseră. Privindu-l cum abia mergea şi se oprea la tot pasul să se odihnească şi apoi, încordându-şi mintea şi picioarele, pornea iar, am vrut să-i spun: „Hai să ne întoarcem!” Dar adevărul era că voiam cu disperare să intru la universitate.

Ajunşi la spital ne-am aşezat pe marginea unui pod de piatră ca să ne odihnim. Tata părea chinuit. La urmă mi-a

spus: „Poţi să mă ierţi? îmi este în adevăr foarte greu s-o fac...” Timp de o secundă m-a cuprins un val de resentiment şi am vrut să strig la el că nu există alternativă mai cinstită. Am vrut să-i spun cât de mult visasem să intru la universitate şi că o meritam pe deplin, după atâta muncă, după rezultatele bune obţinute la examen şi pentru că efectiv fusesem aleasă. Dar ştiam că tata ştia toate astea. Şi el fusese cel care îmi insuflase setea de cunoaştere. Cu toate astea îşi avea principiile lui la care nu putea renunţa şi, pentru că îl iubeam, trebuia să-l accept aşa cum era el şi să înţeleg dilema unui om cu simţ moral care trăia într-o ţară unde nu mai exista morală. Mi-am reţinut lacrimile şi am spus doar atât: „Desigur”. Ne-am târât înapoi acasă tăcuţi.

Dar ce norocoasă am fost să am o mamă atât de plină de resurse! Ea s-a dus la soţia şefului Comitetului de Admitere, care i-a vorbit soţului ei. Tot ea s-a dus şi la ceilalţi şefi şi i-a convins să mă susţină. A scos în evidenţă rezultatele examenului, despre care ştia că i-ar convinge pe aceşti foşti adepţi ai căii capitaliste. În octombrie 1973 am intrat la Secţia de Limbi Străine a Universităţii din Sichuan la Chengdu pentru a studia limba engleză.

26

„Să adulmeci pârţurile străinilor şi să spui că sunt parfumate”.

Învăţând engleza la priveghiul lui Mao
(1972-1974)

De când ne întorseserăm de la Peking, în toamna anului 1972, ocupaţia principală a mamei era să-şi ajute cei cinci copii. Fratele meu cel mai mic, Xiao-fang, în vârstă de zece ani, avea nevoie de meditaţii zilnice ca să recupereze anii de şcoală pierduţi, dar şi viitorul celorlalţi copii depindea în mare măsură de ea.

Din cauză că societatea fusese aproape paralizată mai mult de şase ani, a apărut un număr enorm de probleme sociale care, pur şi simplu, au rămas nerezolvate. Una dintre cele mai grave era problema a milioane de tineri exilaţi la ţară şi care se străduiau acum cu disperare să revină în oraşele de origine. După dispariţia lui Lin Biao, lucrul acesta a devenit posibil pentru unii, în parte întrucât statul avea nevoie de forţă de muncă pentru a susţine economia urbană, care făcea eforturi să se revitalizeze. Pe de altă parte, guvernul trebuia să limiteze cu stricteţe numărul celor care se puteau întoarce, deoarece controlul populaţiei urbane constituia o politică de stat în China; statul trebuia să asigure acestei populaţii hrană, locuinţe şi locuri de muncă.

Astfel că lupta pentru obţinerea „tichetelor de întoarcere”, oricum limitate, a devenit cruntă. Statul a trebuit să emită reglementări pentru a menţine un număr redus de asemenea tichete. Căsătoria a constituit un criteriu pentru excludere. Odată ce erai căsătorit, nicio întreprindere urbană nu te accepta. Acesta a fost motivul pentru care sora mea a fost descalificată când a depus o cerere pentru un loc de muncă în oraş sau pentru o universitate, singurele căi legitime pentru a reveni la Chengdu. Era foarte necăjită, deoarece voia să trăiască alături de soţul ei. Iar el nu se putea duce la Deyang să

locuiască cu ea deoarece fabrica lui începuse să lucreze din nou normal. Nu avea dreptul decât la un „concediu de căsătorie” oficial, de douăsprezece zile pe an. Singura ei şansă să vină la Chengdu era să obţină un certificat medical care să ateste că suferea de o boală incurabilă, şi aceasta era soluţia pe care o adoptaseră şi alte fete în situaţia ei. Aşa că tot mama a trebuit s-o ajute să obţină unul de la un prieten doctor în care s-a scris că Xiao-hong suferea de ciroză. Aşa s-a putut întoarce ea la Chengdu, la sfârşitul anului 1972.

Singurul mod de a rezolva problemele era prin relaţii personale. La mama venea o mulţime de lume în fiecare zi – profesori, doctori, asistente medicale, actori şi funcţionari în grad mai mic – solicitându-i ajutorul ca să-şi aducă copiii de la ţară. Adesea, ea era singura lor speranţă. Deşi nu avea încă o slujbă, mama trăgea sforile pentru ei cu o energie neclintită. Tata nu-şi oferea ajutorul, era prea rigid ca să înceapă să facă „aranjamente”.

Chiar atunci când canalele oficiale funcţionau, relaţiile personale erau încă esenţiale pentru a te asigura că lucrurile se vor rezolva, şi pentru a evita posibile dezastre. Fratele meu Jin-ming a plecat din satul lui în martie 1972. Două întreprinderi recrutau noi muncitori din comuna lui: una era o fabrică din oraşul lui de reşedinţă, care producea aparatură electrică, cealaltă o întreprindere nespecificată în Districtul Occidental din Chengdu. Jin-ming voia să se întoarcă la Chengdu, dar mama, care a făcut anchete printre prietenii ei din Districtul Occidental, a descoperit că slujba era într-un abator. Jin-ming şi-a retras cererea imediat şi s-a angajat în fabrica locală.

De fapt era o mare uzină care se mutase din Shanghai în 1966, ca parte din planul lui Mao de a ascunde capacităţile industriale în munţii din Sichuan, de teama unui atac american sau sovietic. Jin-ming i-a impresionat pe colegii săi prin muncă susţinută şi corectitudine, iar în 1973 a fost unul din cei patru tineri din două sute de solicitanţi aleşi de fabrică pentru a intra la o universitate. Şi-a trecut examenele în mod strălucit şi fără efort. Dar pentru că tata nu fusese încă reabilitat, mama a trebuit să se asigure că atunci când universitatea va face „investigaţia politică”

obligatorie, n-o să se sperie ci dimpotrivă o să rămână cu impresia că tata era pe punctul de a fi reabilitat. A mai trebuit să se asigure că Jin-ming nu va fi îndepărtat de vreun solicitant cu relaţii mai puternice. În octombrie 1973, când m-am prezentat la Universitatea Sichuan, Jin-ming a fost admis la Colegiul de Inginerie din China Centrală, la Wuhan pentru a studia turnarea oţelului. Ar fi preferat să studieze fizica, dar oricum, era în al nouălea cer.

În timp ce Jin-ming şi cu mine ne pregăteam să încercăm admiterea într-o universitate, cel de-al doilea frate, Xiao-hei, intrase într-o stare de depresie. Criteriul de bază pentru a intra într-o universitate era să fi fost fie muncitor, fie ţăran, fie soldat, şi el nu avea niciuna din aceste calificări. Autorităţile încă mai expulzau tineretul urban în masă către regiunile rurale şi acesta ar fi fost singurul lui viitor, cu excepţia înrolării în armată. Pentru fiecare loc, se prezentau zeci de solicitanţi şi singura garanţie de succes erau relaţiile.

Mama a reuşit, în decembrie 1972, în ciuda unor impedimente aproape insurmontabile, întrucât tata nu fusese încă reabilitat, să-l înroleze în armată. Xiao-hei a fost admis într-un colegiu al forţelor aeriene în nordul Chinei şi, după trei luni de şcolarizare elementară, a devenit operator radio. Lucra cinci ore pe zi, într-o relaxare totală şi îşi petrecea restul timpului cu „studii politice” şi procurarea hranei.

În timpul şedinţelor de „învăţământ politic”, fiecare pretindea că intrase în forţele armate pentru a urma îndemnul Partidului, a apăra poporul, şi a fi o pavăză pentru patria-mamă. Dar, de fapt, existau motive mult mai pertinente. Tinerii de la oraş voiau să evite să fie trimişi la ţară, iar cei de la ţară sperau să se folosească de armată ca de o trambulină pentru a sări în oraş. Pentru ţăranii din regiunile sărace, a fi în armată însemna cel puţin un stomac plin.

În anii ’70, intrarea în Partid sau în armată ajunsese tot mai puţin motivată ideologic. În cererile de admitere, fiecare înşira că Partidul era „măreţ, glorios şi corect” şi că „a intra în Partid însemna să-ţi închini viaţa celei mai splendide cauze a umanităţii – eliberarea proletariatului

mondial”. Pentru cei mai mulţi, adevăratul motiv era însă avantajul personal. Acesta era pasul obligatoriu pentru a deveni ofiţer. Iar când un ofiţer era trecut în rezervă, el devenea, automat, „un funcţionar de stat” cu un salariu asigurat, cu prestigiu şi putere, fără să mai menţionez domiciliul la oraş. Un simplu soldat trebuia să se întoarcă în satul său şi să redevină ţăran. În fiecare an, înainte de eliberarea din armată, se vorbea despre sinucideri, căderi nervoase şi stări depresive.

Într-o seară, împreună cu circa o mie de soldaţi, ofiţeri şi cu familiile ofiţerilor, Xiao-hei urmărea un film în aer liber. Brusc au izbucnit focuri de mitralieră, urmate de o explozie puternică. Publicul s-a împrăştiat ţipând. Împuşcăturile veneau de la o santinelă care urma să fie eliberată şi trimisă înapoi în satul lui, deoarece nu reuşise să intre în Partid şi, ca urmare, să fie promovat în gradul de ofiţer. Întâi l-a împuşcat mortal pe comisarul companiei sale, pe care îl considera responsabil de blocarea promovării sale, apoi a tras la întâmplare în mulţime şi a aruncat o grenadă de mână. Au mai murit alţi cinci oameni, soţii şi copii din familiile de ofiţeri, şi vreo doisprezece au fost răniţi. Soldatul a fugit apoi într-un bloc de locuinţe, unde a fost asediat de ceilalţi soldaţi, care îi strigau prin megafoane să se predea. Dar când acesta a tras pe fereastră, au fugit cu toţii, spre amuzamentul sutelor de privitori excitaţi. În final, la faţa locului a sosit o unitate specială. După un schimb puternic de focuri, au pătruns în apartament şi au constatat că delincventul se sinucisese.

Ca toţi ceilalţi din jurul său, şi Xiao-hei dorea să fie primit în Partid. Pentru el nu era însă o chestiune de viaţă sau de moarte ca pentru soldaţii ţărani, deoarece era convins că nu trebuia să se ducă la ţară după încheierea carierei militare. Regula era că te întorceai în locul de unde ai venit, aşa că ar fi primit în mod automat un loc de muncă în Chengdu, indiferent dacă era sau nu era membru de partid. Desigur, slujba ar fi fost mai bună dacă era membru de partid. Ar fi avut de asemenea mai mult acces la informaţii ceea ce, pentru el, era important, deoarece China era, pe atunci, un deşert intelectual, negăsindu-se nimic de citit în afară de materialele propagandistice cele mai grosolane.

Dincolo de considerentele de ordin practic, *frica* nu era niciodată absentă. Pentru mulţi chinezi, apartenenţa la Partid reprezenta mai degrabă o poliţă de asigurare. Să fii membru de partid însemna că te bucurai de mai multă încredere şi acest sentiment de relativă siguranţă era foarte reconfortant. Mai mult, în mediul foarte politic în care se învârtea Xiao-hei, dacă nu voia să intre în Partid, s-ar fi notat în dosarul său personal şi ar fi fost urmărit de suspiciuni: „De ce nu vrea să intre în Partid?" Iar dacă solicitai să intri şi nu erai acceptat era la fel de grav: „De ce nu a fost acceptat? Trebuie să fie ceva în neregulă cu el".

Xiao-hei citea clasicii marxişti cu un real interes – erau singurele cărţi disponibile, iar el avea nevoie de ceva care să-i satisfacă setea intelectuală. Deoarece documentele de partid decretau că studiul marxismului reprezenta prima condiţie pentru a deveni membru de partid, fratele meu şi-a spus că şi-ar putea îmbina interesul cu un câştig de ordin practic. Dar nu a reuşit să-i impresioneze nici pe şefii săi, nici pe camarazi. De fapt, întrucât majoritatea aveau origini ţărăneşti şi erau semianalfabeţi, nu-l puteau înţelege pe Marx. Xiao-hei a fost criticat pentru aroganţă şi pentru îndepărtarea de mase. Dacă intenţiona să intre în Partid, trebuia să găsească altă cale.

Şi-a dat curând seama că cel mai important lucru era să intre în voia şefilor lui imediaţi. Apoi a camarazilor. Pe lângă a fi popular şi a munci cu sârg, el trebuia şi „să servească poporul" în sensul cel mai literal posibil.

Spre deosebire de alte armate, care trasează sarcinile neplăcute şi josnice rangurilor inferioare, armata chineză lucra în această privinţă cerându-le oamenilor să se ofere voluntari pentru treburi cum ar fi căratul apei pentru duşurile de dimineaţă şi măturatul terenului. Trezirea era la 6, 30 a.m.; „sarcina de onoare" de a se scula mai devreme revenea celor care aspirau să intre în Partid. Erau atât de mulţi aceştia, încât se luptau cine să apuce primul o mătură. În acest scop, se sculau tot mai devreme. Într-o dimineaţă, Xiao-hei a auzit pe cineva cum mătura curtea în zori, puţin după ora 4.

Mai erau şi alte sarcini importante, una care avea mai multă greutate era să contribui la producerea hranei. Raţia

de bază era foarte redusă, chiar şi pentru ofiţeri. Carne se dădea doar o dată pe săptămână. Aşa că fiecare companie trebuia să cultive cerealele şi legumele necesare şi să crească porci. În momentul recoltei, comisarul se lansa în cuvântări însufleţite: „Tovarăşi, acum este momentul să fiţi puşi la încercare de către Partid! Trebuie să terminăm întreaga parcelă până diseară! Da, această realizare necesită o forţă de muncă de zece ori mai mare decât cea de care dispunem. Dar fiecare dintre noi, luptătorii revoluţionari, putem face munca a zece oameni! Membrii Partidului Comunist trebuie să aibă rolul conducător. Pentru cei care vor să intre în Partid acum este cel mai bun moment pentru a vă dovedi ataşamentul! Cei care au trecut proba vor putea să se alăture Partidului pe câmpul de luptă la sfârşitul zilei!”

Membrii de partid trebuiau să muncească din greu pentru a-şi îndeplini „rolul conducător”, doar aspiranţii la această onoare trebuiau chiar să se spetească muncind. Într-o zi, Xiao-hei era atât de obosit încât a leşinat în mijlocul câmpului. În timp ce noii membri care îşi obţinuseră „înrolarea pe câmpul de luptă” îşi ridicau pumnul drept şi pronunţau jurământul standard: „jur să lupt toată viaţa pentru glorioasa cauză comunistă”, Xiao-hei a fost transportat la spital unde a rămas mai multe zile.

Cea mai directă metodă de intrare în Partid era să creşti porci. Compania fratelui meu avea mai multe zeci de porci care îşi găsiseră un loc special în inimile soldaţilor; ofiţerii se tot învârteau în jurul cocinelor, observând, comentând şi urându-le porcilor să crească. Dacă le mergea bine, turma de porci devenea răsfăţata companiei şi apăruseră mulţi amatori să îndeplinească profesia de porcar.

Xiao-hei a devenit porcar cu normă întreagă. Munca era grea, murdară, ca să nu mai amintesc presiunea psihologică. Zilnic, el şi colegii lui se sculau cu rândul dis-de-dimineaţă ca să le administreze pensionarilor lor o masă suplimentară. Când făta o scroafă, stăteau treji nopţi de-a rândul, păzind-o să nu-i strivească pe purcei. Boabe preţioase de soia erau alese cu grijă, spălate, măcinate şi transformate în „lapte de soia” şi administrate cu dragoste scroafei ca să-i stimuleze lactaţia. Viaţa în forţele armate

era cu totul alta decât şi-o imaginase Xiao-hei. Producţia de alimente îi lua mai mult de o treime din timpul pe care şi-l petrecea în companie. La sfârşitul unui an de intensă activitate ca porcar, Xiao-hei a fost acceptat în Partid. Ca mulţi alţii, a trecut la odihnă şi a început să ia totul mai în uşor.

După obţinerea statutului de membru de partid, ambiţia fiecăruia era să devină ofiţer; faţă de avantajele oferite de prima calitate, cea de-a doua le dubla. Pentru a deveni ofiţer, trebuia să fii remarcat de superiori, astfel că toată şmecheria era să nu-i nemulţumeşti niciodată. Într-o bună zi, Xiao-hei a fost chemat să se prezinte la unul din comisarii politici ai colegiului. Xiao-hei era pe ghimpi, neştiind dacă se putea aştepta la ceva de bine sau la un dezastru total. Comisarul, un individ grăsuţ în jurul a cincizeci de ani, cu ochi umflaţi şi o voce sonoră şi impunătoare, părea foarte binevoitor în timp ce-şi aprindea o ţigaretă şi-l întreba pe Xiao-hei despre originea familiei sale, vârsta şi starea sănătăţii. L-a întrebat şi dacă avea o logodnică la care Xiao-hei a răspuns negativ. Fratelui meu i s-a părut de bun augur faptul că şeful era atât de apropiat. Comisarul a continuat lăudându-l: „Ai studiat cu conştiinciozitate marxism-leninismul, gândirea lui Mao Tze Dong, ai muncit cu sârg. Masele au o părere bună despre tine. Evident, trebuie să continui să fii modest, modestia te face să progresezi” şi tot aşa înainte. În timp ce comisarul îşi stingea ţigara, Xiao-hei era convins că avea promovarea în buzunar.

Dar comisarul a aprins o a doua ţigară şi a început să-i povestească despre un incendiu într-o fabrică de bumbac şi despre o ţesătoare care fusese arsă foarte grav în încercarea ei de a salva „proprietatea statului”. De fapt, îi fuseseră amputate toate membrele, rămânând doar capul şi torsul. Faţa nu-i fusese atinsă, a subliniat comisarul şi nici – mai important – capacitatea de a produce copii. Era o eroină şi ziarele urmau să îi acorde atenţia cuvenită, vorbind pe larg despre ea. Partidul dorea să-i îndeplinească toate dorinţele, dar ea spusese că voia să se căsătorească cu un ofiţer al forţelor aeriene. Xiao-hei era tânăr, chipeş, fără obligaţii şi putea deveni oricând ofiţer...

Xiao-hei o simpatiza pe acea doamnă, dar s-o ia de nevastă era cu totul altceva. Pe de altă parte, cum îl putea refuza pe comisar? Nu vedea niciun motiv convingător. Dragostea? Se presupunea că dragostea era strâns legată de „sentimentele de clasă” şi cine merita mai multe sentimente de clasă decât o eroină comunistă? Dacă spunea că n-o cunoaşte tot nu scăpa; multe căsătorii în China se datorau unor aranjamente făcute de partid. În calitatea sa de membru de partid şi, mai ales, de aspirant la gradul de ofiţer, Xiao-hei ar fi trebuit să răspundă: „Mă supun cu hotărâre deciziei Partidului!” A regretat amar mărturisirea că nu avea o logodnică. Mintea lui căuta cu disperare o idee care să-i permită să refuze cu tact, mai cu seamă că comisarul îi înşiruia în continuare avantaje: promovarea imediată în gradul de ofiţer, publicitate ca erou, o infirmieră cu normă întreagă şi o sumă frumoasă pentru întreţinere.

Comisarul şi-a mai aprins o ţigaretă şi a aşteptat. Xiao-hei şi-a cântărit cuvintele. Luând un risc calculat, a întrebat dacă era o decizie deja ireversibilă a Partidului. El ştia că Partidul prefera întotdeauna ca oamenii să se ofere „voluntari”. După cum era de aşteptat, comisarul a negat şi a spus că hotărârea îi aparţinea lui Xiao-hei. Atunci fratele meu s-a decis să blufeze: a „mărturisit” că, deşi nu are o logodnică, mama sa îi găsise o prietenă. Ştia că această prietenă trebuia să aibă calităţi prin care să o învingă pe eroină, anume două: o bună origine de clasă şi fapte bune – în această ordine. Aşa că „prietena” lui a devenit fiica comandantului unui mare corp de armată şi angajată într-un spital militar. Între ei tocmai începuseră „să-şi vorbească despre dragoste”.

Comisarul a renunţat, spunându-i lui Xiao-hei că voise doar să ştie ce simţea el şi că nu avea intenţia să-l forţeze să se căsătorească. Fratele meu n-a fost pedepsit. După puţină vreme a devenit ofiţer şi i s-a dat responsabilitatea unei unităţi de radiocomunicaţii la sol. Un tânăr de origine ţărănească a acceptat să se căsătorească cu eroina infirmă.

Între timp, Madam Mao şi cohorta ei îşi intensificau eforturile de a împiedica ţara să funcţioneze. În industrie, sloganul lor era: „A opri producţia înseamnă revoluţia

însăşi”. În agricultură, în care începuseră să se amestece în mod serios: „Am prefera să avem buruieni socialiste decât recolte capitaliste”. A obţine tehnologie străină devenise „să adulmeci pârţurile străinilor şi să spui că sunt parfumate”. În educaţie: „Noi vrem muncitori analfabeţi şi nu aristocraţi educaţi”. Îi îndemnau pe şcolari să se revolte din nou împotriva profesorilor; în ianuarie 1974, aceştia au distrus ferestrele, mesele şi scaunele în şcoli din Peking, ca şi în 1966. Madam Mao pretindea că fapta lor era asemănătoare cu „acţiunea revoluţionară a muncitorilor englezi care au distrus maşinile în secolul al optsprezecelea”. Întreaga ei demagogie avea un singur scop: să le creeze greutăţi lui Chu Enlai şi Deng Xiaoping şi să genereze haos.

Madam Mao şi ceilalţi „iluminaţi” ai Revoluţiei Culturale au „strălucit” doar când a fost vorba să persecute populaţia şi să *distrugă.* În *construcţia* economiei ţării nu aveau ce căuta.

Chu şi Deng făcuseră eforturi în tentativa unei deschideri a ţării, astfel că Madam Mao a lansat un nou atac asupra culturii străine. La începutul lui 1974, a existat o campanie în presă împotriva regizorului italian Michelangelo Antonioni, pentru un film pe care acesta îl făcuse despre China, deşi nimeni din ţară nu văzuse filmul şi puţini auziseră de el – sau de Antonioni. Xenofobia aceasta s-a extins şi asupra lui Beethoven după un concert al Orchestrei din Philadelphia.

În cei doi ani de la căderea lui Lin Biao, starea mea sufletească s-a schimbat de la speranţă la disperare şi, în urmă, la furie. Singura mea consolare era că exista totuşi o luptă şi că nu mai domnea nebunia curată, ca în primii ani ai Revoluţiei Culturale. În toată această perioadă, Mao nu înclina către nicio parte. Detesta eforturile lui Chu şi Deng pentru anihilarea Revoluţiei Culturale, dar era convins şi că soţia sa şi acoliţii ei nu puteau pune ţara pe roate.

Mao l-a lăsat pe Chu să continue administrarea ţării, dar a asmuţit-o pe soţia sa împotriva lui Chu, lansând o nouă campanie „Critica lui Confucius”. În mod aparent, sloganurile îl denunţau pe Lin Biao, dar în realitate erau îndreptate spre Chu care, era îndeobşte cunoscut, simboliza

virtuţile pentru care pledase înţeleptul. Chiar dacă Chu fusese neclintit în loialitatea lui, Mao tot nu-i putea da pace. Nici măcar acum, când lui Chu îi fusese depistat un cancer de vezică.

Abia în această perioadă am început să realizez că răspunzător pentru Revoluţia Culturală era Mao. Dar încă nu mă hotărâsem să-l condamn, nici chiar în adâncul minţii mele. Este atât de greu să dărâmi un zeu! Din punct de vedere psihologic, eram pregătită să-i smulg numele din sufletul meu.

Educaţia a devenit primul obiectiv al sabotajului întreprins de Madam Mao şi cabala ei, deoarece nu prezenta o importanţă vitală pentru economie şi întrucât orice încercare de a obţine şi de a preda învăţătura presupunea o anulare a ignoranţei glorificate de Revoluţia Culturală însăşi. Când am intrat în universitate, m-am trezit în plin câmp de luptă,

Universitatea din Sichuan fusese sediul facţiunii „26 August”, grupul Rebelilor care fusese trupa de şoc a celor doi Ting, şi clădirile încă mai purtau urmele celor şapte ani de Revoluţie Culturală. Nicio fereastră nu rămăsese intactă. Heleşteul din mijlocul campusului, cândva renumit pentru elegantele flori de lotus şi pentru peştişorii aurii, era acum o băltoacă puturoasă, roind de ţânţari. Platanii franţuzeşti care mărgineau aleea ce ducea de la poarta principală fuseseră mutilaţi.

În momentul intrării mele în universitate, începuse o campanie politică împotriva „intrării prin uşa din spate”. De bună seamă, nu s-a menţionat faptul că liderii Revoluţiei Culturale fuseseră cei care blocaseră „uşa principală”. Îmi dădeam uşor seama că erau o mulţime de copii ai unor funcţionari superiori printre noii studenţi „muncitor-ţăran-soldat” şi că practic toţi ceilalţi aveau relaţii: ţăranii cu şefii echipelor de producţie sau cu secretarii comunei, muncitorii cu şefii din fabrică, dacă nu erau mici funcţionari ei înşişi. „Uşa din spate” era singura cale de intrare într-o universitate. Colegii mei, studenţi, manifestau puţin elan în această campanie.

În fiecare după-amiază şi, uneori, şi seara trebuia să „studiem” bombasticele articole din *People’s Daily,* prin

care se demascau tot felul de chestii şi să purtăm „discuţii” fără sens în care reluam toţi limbajul pretenţios şi anost al ziarului. Trebuia să stăm tot timpul în campus, cu excepţia serilor de sâmbătă şi duminicilor, dar trebuia să ne întoarcem duminica seara.

Împărţeam un dormitor cu alte cinci fete. Erau instalate câte trei paturi suprapuse pe pereţii opuşi şi între ele se afla o masă cu şase scaune, unde ne făceam lucrările. Abia mai rămânea loc pentru ligheanele de spălat. Fereastra dădea spre o gură de canal deschisă şi urât mirositoare.

Subiectul meu principal de studiu era engleza, dar nu aveam nicio posibilitate de a o învăţa, pentru că nu existau în jur vorbitori de limbă engleză şi nici străini. Sichuan era în întregime închis străinilor. Cu totul întâmplător pătrundea câte unul, întotdeauna un „prieten al Chinei”, dar să vorbeşti cu ei fără permisiune constituia o crimă. Ne puteam trezi în închisoare doar pentru că am ascultat la radio BBC sau Vocea Americii. Nicio publicaţie străină nu era de găsit, în afară de *The Worker (Muncitorul),* ziarul minusculului Partid Maoist Comunist din Marea Britanie, dar chiar şi acesta era încuiat într-o încăpere specială. Îmi amintesc cu ce fior de emoţie am primit odată permisiunea să citesc un număr. Dar emoţia a dispărut când mi-au căzut ochii asupra unui articol de pe prima pagină ce repeta campania împotriva lui Confucius. Cum rămăsesem acolo perplexă, un lector care îmi plăcea a trecut pe lângă mine, spunând: „Ziarul ăsta este probabil citit doar în China”.

Manualele noastre de curs erau pline de o propagandă ridicolă. Prima frază în limba engleză pe care am învăţat-o a fost „Long live Chairman Mao!” (Mulţi Ani Trăiască Preşedintele Mao). Dar nimeni nu a îndrăznit să ne explice fraza din punct de vedere gramatical. În limba chineză, modul optativ, exprimând o dorinţă sau o opţiune, trimitea la „ceva ireal”. În 1966, un lector de la Universitatea Sichuan a fost bătut zdravăn pentru că „avusese îndrăzneala să sugereze că «Long live Chairman Mao!» era ireal!” Un alt capitol ne vorbea despre un model de tânăr erou, care se înecase după ce sosise într-o regiune inundată ca să salveze un stâlp de înaltă tensiune, deoarece stâlpul era folosit ca să transmită cuvântul lui

Mao.

Cu mare greutate am reuşit să împrumut de la lectorii din departamentul meu câteva cursuri în engleză publicate înainte de Revoluţia Culturală. Mi-a trimis şi Jin-ming prin poştă cărţi de la universitatea lui. Acestea din urmă conţineau extrase din scriitori precum Jane Austen, Charles Dickens şi Oscar Wilde. Citirea lor mi-a procurat o reală bucurie, dar energia mea se consuma în a le procura şi a le ascunde.

Ori de câte ori se apropia cineva, îmi acopeream cartea cu un ziar. Dar făceam aceasta numai în parte din cauza conţinutului lor „burghez”. Un alt motiv era că nu dădea bine să fii văzut că studiai prea conştiincios, ca să nu trezeşti invidia colegilor pentru că erai capabil să citeşti ceva mai presus de înţelegerea lor. Deşi studiam engleza şi eram plătiţi – în parte din motive de propagandă – de guvern pentru a învăţa, nu trebuia să părem prea pasionaţi de subiectul ales: era considerat a fi „alb şi expert”. În logica dementă a zilei, să fii bun în profesia ta („expert”) era în mod automat egal cu a fi nedemn de încredere din punct de vedere politic („alb”).

Am avut neşansa de a fi mai bună la engleză decât colegii mei şi, de aceea, antipatizată de unii „şefi studenţi” – activiste de rang inferior, care supravegheau şedinţele de învăţământ politic şi examinau „condiţia mentală” a studenţilor. Şefii studenţi din anul meu proveniseră în majoritate de la ţară. Erau foarte interesaţi să înveţe engleza, dar cei mai mulţi erau semianalfabeţi şi nu aveau aptitudinea necesară. Îmi era milă de spaimele şi de frustrările lor şi le înţelegeam invidia pe care mi-o arătau. Dar conceptul introdus de Mao, de „alb şi expert”, îi făcea să se simtă plini de virtuţi care le acopeream insuficienţele şi dădeau invidiei lor o respectabilitate politică, iar lor, o oportunitate să-şi descarce frustrările.

Din când în când, un şef student dorea să aibă cu mine o convorbire „de la om la om”. Liderul celulei de partid din anul meu era un fost ţăran, pe nume Ming, care intrase în armată şi apoi devenise şeful unei echipe de producţie. Era un student foarte sărac şi îmi ţinea predici lungi şi morale despre ultimele evenimente din cursul Revoluţiei Culturale,

despre „sarcinile glorioase ce ne incumbau nouă, muncitori-ţărani-soldaţi-studenţi” şi despre necesitatea unei „reforme a gândirii”. Eu aveam nevoie de aceste discuţii „de la om la om”, din cauza „lipsurilor” mele, dar Ming nu punea niciodată degetul pe rană. Lăsa critica să plutească în aer: „Masele au o plângere împotriva ta. Ştii despre ce e vorba?” şi urmărea ce efect avea asupra mea. În cele din urmă, dezvăluia câte o alegaţie, într-o zi m-a acuzat, în mod inevitabil, că eram „albă şi expertă”. În altă zi, eram „burgheză” pentru că nu mă străduisem să prind şansa de a curăţa toaleta sau de a spăla hainele camarazilor mei – toate acestea fiind fapte bune obligatorii. Altă dată îmi atribuia o atitudine condamnabilă, şi anume că nu-mi petreceam majoritatea timpului meditându-mi colegii, deoarece nu voiam ca ei să mă ajungă din urmă.

O altă critică pe care mi-a adus-o Ming cu buzele tremurând (de bună seamă credea cu tărie în ea) era: „Masele au raportat că eşti distantă. Te rupi de mase”. Era obişnuit în China ca oamenii să pretindă că îi priveşti de sus dacă nu reuşeşti să-ţi ascunzi dorinţa de a te bucura de puţină singurătate.

Imediat deasupra „şefilor oficiali studenţi” venea un grad superior şi acesta era instructorul politic care, nici el, nu prea ştia engleza sau n-o ştia deloc. Aceştia nu mă plăceau. Nici eu pe ei. Din timp în timp, trebuia să-mi raportez gândurile celui care răspundea de anul meu. Mărturisesc că, înainte de fiecare şedinţă, rătăceam ore întregi prin campus adunându-mi curajul ca să pot bate la uşa lui. Deşi cred că nu era un om funciarmente rău, îmi era teamă de el. Cel mai mult mă îngrozea diatriba lui plicticoasă şi ambiguă. Ca mulţi alţii, îi plăcea jocul de-a şoarecele şi pisica, pentru a-şi demonstra puterea. Eu trebuia să par umilă şi serioasă şi să promit lucruri pe care nu aveam de gând să le fac.

Am început să simt o nostalgie pentru anii petrecuţi la ţară şi în fabrică, când mă lăsaseră cu toţii în pace, într-o relativă singurătate. Universităţile erau mult mai atent controlate, prezentând un interes special pentru Madam Mao. Mă aflam acum printre persoanele care profitaseră de pe urma Revoluţiei Culturale. Fără aceasta, multe dintre noi

nu ar fi ajuns niciodată aici.

Câtorva studenţi din anul meu li s-a dat să compileze un dicţionar de abrevieri englezeşti. Departamentul decisese că dicţionarul deja existent era „reacţionar” fiindcă, deloc surprinzător, avea mult mai multe abrevieri „capitaliste decât cele aprobate acum”. „De ce trebuie ca Roosevelt să aibă o abreviere – FDR – şi nu şi Preşedintele Mao?” au întrebat indignaţi câţiva studenţi. Plini de solemnitate, au cercetat articolele acceptabile, dar în cele din urmă, au trebuit să renunţe la „misiunea lor istorică”, pentru că nu au găsit destule articole care să întrunească cerinţele necesare.

Am găsit această atmosferă insuportabilă. Puteam înţelege ignoranţa, dar nu puteam accepta glorificarea ei, şi, cu atât mai puţin, dreptul ei de a conduce.

Adesea trebuia să părăsim universitatea pentru a face lucruri fără nicio legătură cu temele noastre de studiu. Mao spusese că ar trebui „să învăţăm în fabrici, la ţară şi în unităţile militare”. Ce anume trebuia să învăţăm acolo ca de obicei nu se specifica. Am început prin a învăţa la ţară. O săptămână din primul trimestru al primului meu an universitar, în octombrie 1973, întreaga universitate a fost expediată în periferia oraşului Chengdu, într-un loc numit Izvorul Muntelui Dragon, care fusese victima unei vizite a unuia dintre vicepremierii Chinei, Chen Yonggui. Acesta fusese mai înainte şeful unei brigăzi agricole, numită Dazhai din provincia nordică muntoasă Shanxi, devenită modelul lui Mao în materie de agricultură, aparent întrucât se baza mai mult pe zelul revoluţionar al ţăranilor decât pe stimulentele materiale. Mao nu remarcase, sau nu-i păsa, că rezultatele brigăzii Dazhai erau pură înşelătorie. Când vicepremierul Chen a vizitat Izvorul Muntelui Dragon, făcuse remarca: „Ah! Aveţi munţi aici! Imaginaţi-vă câte terenuri agricole aţi putea crea!” Ca şi cum dealurile fertile acoperite de livezi ar fi fost totuna cu munţii sterpi de prin părţile lui natale. Dar remarca lui avea putere de lege. Cohortele de studenţi au dinamitat livezile care aprovizionau Chengdu cu mere, prune, piersici şi flori. Au transportat de la mari distanţe, cu roabe trase de studenţi şi cu cobiliţele pe umeri pietre pentru construirea de

orezării în terase.

Era obligatoriu să dovedeşti zel în această acţiune, ca şi în toate acţiunile dictate de Madam Mao. Mulţi dintre colegii mei lucrau în aşa fel încât să se facă remarcaţi cu orice chip. Eu aveam reputaţia de a fi lipsită de entuziasm, în parte pentru că îmi venea greu să-mi ascund aversiunea pentru această activitate, dar şi pentru că nu transpiram uşor, oricât de multă energie cheltuiam. Studenţii cărora le curgea sudoarea în râuri erau lăudaţi în mod invariabil la şedinţele de concluzii din fiecare seară.

Mi-am dat repede seama că mai toţi studenţii erau mai degrabă zeloşi decât competenţi. Beţişoarele de dinamită pe care le înfigeau în pământ de cele mai multe ori nu explodau, ceea ce era foarte bine, deoarece nu existau măsuri de siguranţă. Zidurile de piatră ridicate la marginea teraselor s-au prăbuşit curând şi, după două săptămâni, când ne-am terminat acţiunea, coasta muntelui arăta ca o grămadă de găuri provocate de explozii lângă care erau mormane în forma de ciment întărit şi grămezi de pietre. Puţini păreau să fie afectaţi de ceea ce lăsau în urmă. De fapt, întregul episod nu a fost, în final, decât un spectacol, o piesă de teatru – un mijloc fără sens către un scop fără sens.

Detestam aceste expediţii şi uram faptul că munca noastră şi întreaga noastră existenţă erau folosite pentru un joc politic de proastă calitate. În 1974, din nou cu întreaga universitate, am fost trimisă la o unitate militară, ceea ce mi-a provocat o intensă stare de enervare.

Unitatea se afla la câteva ore de călătorie cu camionul într-o regiune frumoasă, înconjurată de orezării, de livezi de piersici în floare şi de crânguri de bambus. Dar cele şaptesprezece zile mi s-au părut lungi cât un an. Eram mereu cu răsuflarea tăiată după cursele lungi din fiecare dimineaţă, aveam vânătăi şi răni de pe urma căzăturilor şi târâtului pe pământ sub o imaginară salvă de gloanţe trimise de pe un tanc „duşman”, şi extenuată după ore întregi de tragere cu puşca la ţintă sau de aruncarea grenadelor de mână. Trebuia să-mi demonstrez pasiunea, dar şi măiestria pentru aceste activităţi, pentru care nu dovedisem niciun pic de talent; nu mi se ierta că eram bună

numai la engleză, domeniul meu. Toate aceste îndatoriri erau sarcini *politice* şi eu trebuia să-mi dovedesc ataşamentul pentru ele. În mod ironic, în armata propriu-zisă, dibăcia la trageri şi alte talente militare ar condamna soldatul la eticheta de „alb şi expert”.

Eram una dintre foarte puţinii studenţi care aruncam grenadele de mână din lemn la o distanţă atât de periculos de mică, încât eram omişi de la exerciţiu când se aruncau grenade adevărate. Lamentabilul nostru grup şedea odată în vârful unei coline ascultând exploziile depărtate, când o fată a izbucnit în lacrimi. Şi eu am fost cuprinsă de teama să nu fi dovedit prin asta că eram o „albă”.

Al doilea test al nostru erau tragerile la ţintă. Pe când ne îndreptam spre poligonul de trageri îmi spuneam: nu-mi pot permite să dau greş şi aici, trebuie să trec testul. Când mi-a venit rândul, m-am întins pe jos şi am privit spre ţintă prin cătare, dar tot ce am văzut era o întunecime totală. Nici ţintă, nici teren, nimic. Tremuram ca o frunză în vânt şi-mi simţeam trupul complet lipsit de putere. Ordinul de tragere l-am auzit slab ca şi cum venea de la mare distanţă, pătrunzând prin nori. Am apăsat pe trăgaci, dar nu am auzit niciun zgomot şi nu am văzut nimic. Când s-au controlat rezultatele, instructorii au fost perplecşi: niciunul din cele zece gloanţe trase de mine nici măcar nu loviseră scândura, darămite ţinta.

Nu-mi venea să cred. Vederea îmi era perfectă. I-am spus instructorului că ţeava puştii mele trebuie să fi fost îndoită. A părut că mă credea; rezultatul era prea din cale afară de prost ca să fie doar vina mea. Mi s-a dat altă puşcă, cu toate protestele celor care ceruseră fără succes să li se acorde o a doua şansă. A doua încercare a fost ceva mai bună: două din zece gloanţe loviseră cercurile exterioare. Chiar şi aşa, numele meu era afişat ultimul din toată universitatea. Văzând rezultatele afişate pe un perete, ca un afiş de propagandă, am răsuflat uşurată: „albeaţa” mea fusese încă o dată înălbită. Am auzit comentariul sarcastic al unui şef student: „Hm! Să se dea o a doua şansă! Ca şi cum ar câştiga ceva. Dacă nu are sentimentul de clasă sau ura de clasă, o sută de şanse n-o vor salva!”

În nefericirea mea, m-am retras şi mai mult în

singurătatea şi în gândurile mele şi nu am acordat nicio atenţie soldaţilor – ţărani tineri care abia împliniseră douăzeci de ani – care ne instruiau. Un singur incident m-a făcut atentă. Într-o seară, când nişte fete îşi luau rufele de pe sfoara pe care le întinseseră ca să se usuce, am observat că lenjeria lor era, fără niciun dubiu, pătată cu spermă.

La universitate, mi-am găsit un refugiu în casele profesorilor şi lectorilor care îşi obţinuseră postul pe merit înainte de Revoluţia Culturală. Înainte de a lua comuniştii puterea, o serie de profesori fuseseră în Marea Britanie sau în Statele Unite şi printre ei eram în largul meu şi mă puteam relaxa, vorbeam aceeaşi limbă. Dar chiar şi aşa, erau prudenţi, ca şi majoritatea intelectualilor, ca rezultat al anilor de represiune. Evitam totuşi subiecte periculoase. Cei care fuseseră în Occident vorbeau rareori despre timpul petrecut acolo. Deşi muream să-i întreb, m-am abţinut, deoarece nu voiam să-i pun într-o situaţie dificilă.

Poate că din acelaşi motiv nu mi-am dezvăluit niciodată gândurile faţă de părinţii mei. Cum mi-ar fi putut ei răspunde – cu adevăruri periculoase, sau cu minciuni lipsite de riscuri? Şi, în plus, nu voiam să fie îngrijoraţi de ideile mele eretice. Voiam, cu adevărat, să-i feresc să ştie prea multe despre mine, astfel că, dacă mi se întâmpla ceva, să poată spune cu toată sinceritatea că nu ştiau nimic.

Cei cărora le împărtăşeam gândurile erau prieteni din generaţia mea. De fapt, nu prea era altceva de făcut decât să vorbeşti, să schimbi idei, mai ales cu prietenii bărbaţi. „Să ieşi” cu un bărbat – adică să fiţi văzuţi împreună, singuri, în public – era echivalent cu o logodnă. Oricum, nu existau locuri de distracţii unde să mergi. La cinematografe rulau doar câteva filme aprobate de Madam Mao. Din când în când, rar un film străin, poate din Albania, trecea de interdicţie, dar şi acolo biletele se vindeau pe şest persoanelor cu relaţii. Pentru puţinele bilete rămase la casa de bilete o mulţime feroce se înghesuia, se împingea, îşi rupea hainele ca să apuce unul. Sau le cumpărau la suprapreţ.

Aşa că am renunţat la această distracţie şi am preferat să stăm acasă şi să stăm de vorbă ca în Anglia Victoriană.

În epocă, era neobişnuită o prietenie între femei şi bărbaţi şi o prietenă nu m-a iertat: „Nu am mai cunoscut nici o altă fată care să aibă atât de mulţi prieteni bărbaţi. În mod normal, fetele au prietene tot fete”. Avea dreptate. Cunoşteam multe fete care se măritaseră cu primul bărbat pe care îl cunoscuseră. Din partea prietenilor mei, singura dovadă de interes au fost nişte poeme cam sentimentale şi unele scrisori timide, una dintre ele – trebuie să recunosc – scrisă cu sânge şi provenind de la portarul echipei de fotbal a colegiului.

Cu prietenii mei vorbeam adesea despre Occident. Eu ajunsesem la concluzia că era un loc minunat. În mod paradoxal, cei care mă determinaseră să trag această concluzie au fost în primul rând Mao şi regimul lui. Ani de zile, lucrurile care mă atrăgeau fuseseră condamnate ca aparţinând Occidentului putred: lucruri frumoase de îmbrăcat, flori, cărţi, distracţii, politeţe, amabilitate, spontaneitate, blândeţe, libertate, aversiunea faţă de cruzime şi violenţă, dragoste în loc de „ura de clasă”, respect pentru viaţa omului, dorinţa legitimă de singurătate, competenţa profesională... încât mă întrebam uneori, cum poate cineva să nu dorească Occidentul?

Eram foarte curioasă să cunosc alternativele faţă de viaţa pe care o dusesem până atunci şi prietenii mei şi cu mine ne hrăneam cu zvonuri şi frânturi de informaţii pe care le culegeam din publicaţiile oficiale. Eram mai puţin impresionată de dezvoltarea tehnologiei occidentale şi de nivelul de trai ridicat, cât de absenţa vânătorilor politice de vrăjitoare, a suspiciunii devastatoare pentru cei vizaţi, de demnitatea individului şi de incredibila libertate de care se bucurau toţi cetăţenii. Pentru mine, cea mai puternică dovadă de libertate în ţările din Vest era că atât de mulţi locuitori de acolo criticau Vestul şi aduceau laude Chinei. Aproape la două zile, prima pagină a ziarului *Reference,* în care se reproduceau articole din presa străină, publica elogii despre Mao şi Revoluţia Culturală. La început, acestea mă înfuriau, dar curând m-am trezit văzând cât de tolerantă putea fi acea societate. Aşa mi-am dat seama că era genul de societate în care doream să trăiesc: în care oamenilor le era permis să aibă vederi diferite, chiar

ofensatoare. Am început să înţeleg că tocmai tolerarea opoziţiei, a protestatarilor, permitea Occidentului să progreseze.

Cu toate acestea, nu puteam să nu fiu iritată de unele afirmaţii. Am citit odată articolul unui occidental care călătorise în China pentru a-şi vizita vechi prieteni, profesori universitari, care i-au povestit, pe un ton vesel, cât de mult le-a plăcut să fie demascaţi şi trimişi la capătul lumii şi cât de încântaţi au fost să se reformeze. Concluzia autorului era că Mao îi transformase cu adevărat pe chinezi într-un „popor nou”, care să poată considera plăcere ceea ce occidentalii considerau chin. Am fost îngrozită. Nu ştia el oare că atunci când represiunea atinge apogeul nu se mai aude nicio nemulţumire? Că ea e de o sută de ori mai gravă atunci când victima arată o faţă surâzătoare? Nu-şi putea el da seama la ce umilinţe fuseseră supuşi aceşti profesori şi ce orori au trăit ca să se degradeze într-atât? Nu mi-am dat seama atunci că masca pe care şi-o puneau chinezii era ceva ce vesticii nu puteau înţelege, ceva cu care nu erau obişnuiţi şi ceva ce nu puteau să descifreze.

Nu-mi plăcea nici faptul că informaţiile despre China nu puteau fi obţinute uşor sau că erau în majoritatea lor înţelese greşit în Occident şi că fără să fi experimentat un regim ca acela din China oamenii puteau crede pe drept cuvânt propaganda şi declaraţiile bombastice. În concluzie, mi-am spus că toate laudele erau necinstite. Prietenii mei şi cu mine glumeam spunând că fuseseră cumpărate în schimbul „ospitalităţii” guvernului. După vizita lui Nixon, atunci când străinii primeau aprobarea să viziteze anumite zone interzise, oriunde se deplasau, autorităţile instituiau imediat un cordon în faţa acestor enclave, uneori chiar şi în interiorul lor. Lor le erau rezervate cele mai bune facilităţi în ce priveşte transportul, anumite magazine, restaurante, pensiuni şi obiective turistice, fiind marcate cu anunţuri „Numai pentru oaspeţii străini”. *Mao-tai,* cea mai căutată băutură alcoolică tare, cu totul de negăsit pentru chinezul de rând, se putea consuma liber de către străini. Cele mai proaspete alimente şi mâncărurile cele mai sofisticate erau rezervate străinilor. Ziarele preluau cu mândrie spusele lui Henry Kissinger, care trebuise să dea drumul mai multor

găuri la curea, în urma numeroaselor banchete în timpul vizitelor sale în China în care consumase câte douăsprezece feluri de mâncare. Asta se petrecea în timp ce în Sichuan, „Grânarul Paradisului”, raţia noastră de carne pe lună era de o jumătate de pfund (220 de grame), iar străzile din Chengdu erau pline de ţărani fără adăpost refugiaţi din nordul Chinei din cauza foametei şi deveniţi cerşetori. Se simţea o aversiune puternică, deşi surdă, în masa populaţiei pentru felul în care erau trataţi străinii. Între prietenii mei au început să circule fraze, precum: „De ce criticăm Guomindangul pentru menţiunea: «Interzis chinezilor şi câinilor?» Nu facem şi noi la fel?”

Obţinerea de informaţii devenise pentru noi o adevărată obsesie. Eu eram foarte căutată pentru cunoştinţele mele solide de limbă engleză. Biblioteca universităţii fusese jefuită în timpul Revoluţiei Culturale, dar majoritatea cărţilor prădate fuseseră în limba chineză. Spre încântarea mea, substanţiala colecţie în limba engleză, deşi în mare dezordine, era aproape intactă.

Bibliotecarii erau şi ei încântaţi că aceste cărţi erau citite, mai ales de studenţi şi mi-au fost de mare ajutor. Sistemul de fâşiere şi cartoteci fusese dat peste cap, dar ei au scotocit prin maldărele de cărţi pentru a mi le pune la dispoziţie pe cele pe care le doream. Datorită eforturilor tuturor acestor oameni tineri şi foarte drăguţi, am pus mâna pe câţiva clasici de limbă engleză. Primul roman pe care l-am citit în limba engleză a fost *Little Women* de Louisa May Alcott. Am constatat că erau mai uşor de citi cărţile scrise de femei, ca ea, ca Jane Austen, surorile Bronte, decât scrierile unor bărbaţi ca Dickens. De asemenea, simţeam că exista o empatie între caracterul lor şi al meu. Am citit şi o scurtă istorie a literaturii europene şi americane şi am fost extraordinar de impresionată de tradiţia grecilor în ce priveşte democraţia, de umanismul din Renaştere, de Iluminism, care punea totul sub semnul întrebării. Când am citit în *Călătoriile lui Gulliver* despre împăratul care „a publicat un edict, prin care poruncea supuşilor săi, sub ameninţarea unor grave pedepse, să spargă oul în partea mai subţire”, m-am întrebat dacă Swift nu fusese cumva în China. Senzaţia că mi se deschidea

mintea şi se extindea către comorile lumii mi-a procurat o bucurie imposibil de descris.

Să stau singură în bibliotecă era ca şi cum aş fi pătruns în paradis. Pe măsură ce paşii mi se apropiau de bibliotecă, inima începea să-mi bată; era de obicei pe înserat, şi anticipam deja plăcerea de a fi singură cu cărţile mele, în timp ce lumea exterioară nu mai exista pentru mine. Urcam în grabă scările în clădirea imitând stilul clasic şi mirosul de carte veche păstrată în încăperi neaerisite îmi dădea fiori de emoţie şi blestemam scările că aveau prea multe trepte.

Cu ajutorul dicţionarelor pe care mi le împrumutaseră unii profesori, am făcut cunoştinţă cu Longfellow, cu Walt Whitman şi cu istoria Americii. Am învăţat pe dinafară toată *Declaraţia de Independenţă* şi inima îmi creştea în piept la cuvintele: „Considerăm că aceste adevăruri sunt evidente, că toţi oamenii au fost creaţi pentru a fi egali” sau la cele despre „Drepturile inalienabile” ale omului, printre care „Libertatea şi urmărirea fericirii”. Despre aceste concepţii nu se auzise niciodată în China, dar ele mi-au deschis o lume nouă, minunată. Carnetul meu de notiţe, de care nu mă despărţeam niciodată, era plin de astfel de pasaje, copiate cu pasiune şi cu ochi înlăcrimaţi.

Într-o zi de toamnă a anului 1974, pe un ton de mare secret, o prietenă mi-a arătat un exemplar din *Newsweek* cu fotografii înfăţişându-i pe Mao şi pe Madam Mao. Ea nu înţelegea engleza şi voia să ştie conţinutul articolului. Aceasta a fost prima revistă străină adevărată, pe care mi-au căzut ochii. O frază m-a izbit ca un trăsnet. Se spunea că Madam Mao era „ochii, urechile şi vocea” lui Mao. Până în acel moment, nu-mi trecuse prin gând legătura evidentă dintre acţiunile lui Madam Mao şi soţul ei. Dar acum numele lui Mao îmi sărea în ochi. Percepţia mea vagă a imaginii sale s-a precizat cu toată claritatea. Era Mao cel care se aflase îndărătul distrugerilor şi suferinţelor. Fără el, Madam Mao şi coteria ei de rangul doi n-ar fi putut rezista nici măcar o zi. Pentru prima oară în viaţă îl înfruntam în mod deschis pe Mao în mintea mea, ceea ce mi-a produs fiori de emoţie.

27

„Dacă acesta este paradisul, cum ar putea fi atunci infernul?”

Moartea tatălui meu (1974-1976)

În tot acest timp, spre deosebire de majoritatea foştilor săi colegi, tatăl meu n-a fost reabilitat, nici nu i s-a oferit un loc de muncă. A rămas acasă în Strada Meteoritului, de când s-a întors de la Peking cu mama şi cu mine în toamna anului 1972. Problema lui era că îl criticase pe Mao personal. Comisia care îl investiga îl privea cu simpatie şi a încercat să pună pe seama bolii lui mintale o parte din cele spuse de el împotriva lui Mao. Dar comisia a întâmpinat o opoziţie înverşunată din partea autorităţilor superioare care aveau de gând să-l condamne la o pedeapsă foarte grea. Mulţi dintre colegii tatei continuau să-i arate simpatie şi să-l admire, dar trebuiau să se gândească întâi la propria lor piele. Şi, în plus, tatăl meu nu aparţinea niciunei grupări şi nu avea un protector puternic, care l-ar fi ajutat să i se clarifice situaţia, în schimb, avea duşmani bine plasaţi.

Cu ani în urmă, în 1968, mama, care ieşise pentru puţin timp din detenţie, s-a întâlnit cu un vechi prieten al tatei la un local cu mese afară. Acest bărbat se alăturase soţilor Ting. Era cu soţia sa, lucrau împreună la Yibin. Deşi era limpede că acest cuplu nu voia să se implice într-o conversaţie cu mama, dincolo de o simplă înclinare a capului, ea s-a îndreptat spre masa lor unde a şi luat loc. I-a rugat să facă un apel la familia Ting ca să-l cruţe pe tata. După ce a ascultat pledoaria mamei, bărbatul a clătinat capul şi i-a spus: „Nu este chiar atât de simplu...” Apoi şi-a înmuiat un deget în ceaşca de ceai şi a scris pe masă caracterul *Zuo.* A privit-o pe mama cu subînţeles, s-a ridicat de la masă împreună cu soţia lui şi au plecat fără să mai scoată o vorbă.

Zuo era un fost coleg apropiat de tatăl meu şi unul din puţinele înalte oficialităţi din vechea generaţie care n-au

suferit deloc în timpul Revoluţiei

Culturale. Devenise preferatul Rebelilor dnei Shau şi prieten al cuplului Ting, dar, în mod surprinzător, supravieţuise căderii acestora şi a lui Lin Biao şi a rămas la putere.

Tatăl meu a refuzat să-şi retragă cuvintele împotriva lui Mao. Când echipa de anchetatori i-a sugerat să le pună pe seama bolii sale mintale, a acceptat, dar cu mare durere.

Între timp, situaţia generală îl deprima cumplit. Nu mai existau principii care să guverneze nici comportamentul populaţiei şi nici linia Partidului. Corupţia a revenit tot mai puternică. Oficialităţile aveau în primul rând grijă de familiile şi prietenii lor. De teama bătăilor, profesorii dădeau note mari tuturor elevilor, indiferent dacă îşi însuşeau sau nu materiile predate, iar şoferii de autobuz nu percepeau costul călătoriei. Binele public era luat în derâdere. Revoluţia Culturală a lui Mao distrusese atât disciplina de partid, cât şi moralitatea civică.

Tatei îi venea tot mai greu să se controleze ca să nu spună ce gândea şi, prin cuvintele lui, să nu se pună în pericol pe el şi familia lui.

Trebuia să recurgă la tranchilizante. Când climatul politic era mai relaxat, lua mai puţine, dar când campania se intensifica, lua tot mai multe. De fiecare dată când psihiatrii îi reînnoiau cantitatea necesară, dădeau din cap, spunându-i că era extrem de periculos să ia în continuare doze atât de mari. Dar tata nu rezista decât scurte perioade fără să-şi ia pilulele. În mai 1974, a avut sentimentul că era pe punctul de a suferi o prăbuşire psihică şi a solicitat să i se aplice tratamentul psihiatric. A fost internat fără întârziere în spital datorită foştilor săi colegi, care erau din nou responsabili de serviciile de sănătate.

Am plecat de la universitate şi m-am dus să stau cu el la spital ca să nu se simtă singur. Dr. Su, psihiatrul care îl tratase mai înainte, îl luase din nou în îngrijirea sa. În timpul cât soţii Ting, fuseseră la putere, dr. Su suferise o condamnare pentru diagnosticul corect pus tatei şi i se ceruse să scrie o mărturisire în care consemna că tatăl meu se prefăcea nebun. A refuzat şi a fost supus în consecinţă la mitinguri de demascare, a fost bătut şi exclus din

profesiunea medicală. Îl văzusem în 1968, golind tomberoane şi spălând scuipătoarele spitalului. Dr. Su încărunţise, deşi nu avea mai mult de treizeci de ani. A fost reabilitat după căderea cuplului Ting. Era foarte prietenos cu tata şi cu mine, ca, de altfel, toţi doctorii şi infirmierele. M-au asigurat că tata va fi foarte bine îngrijit şi mi-au spus că nu era nevoie să stau cu el. Dar eu voiam să rămân. Îmi spuneam că avea nevoie de dragoste mai mult decât de orice. Şi îmi era şi teamă să nu se întâmple să cadă şi să nu fie nimeni aproape. Tensiunea îi era periculos de mare şi avusese deja mai multe preinfarcturi uşoare în urma cărora mersul îi devenise nesigur. Părea gata să alunece în orice moment. Doctorii mă preveniseră că o cădere i-ar putea fi fatală. M-am mutat cu el în pavilionul de bărbaţi, aceeaşi cameră în care stătuse şi în 1967. Erau camere de doi pacienţi, dar tatei i se alocase camera doar pentru el, iar eu dormeam în patul al doilea.

Stăteam lângă el tot timpul de teamă să nu cadă. Când se ducea la toaletă, îl aşteptam afară. Dacă întârzia acolo mai mult decât consideram că era necesar, mă speriam că a avut vreun infarct şi începeam să-l strig făcându-mă de râs. În fiecare zi făceam plimbări lungi în grădina din spatele spitalului, plină de pacienţi suferind de aceeaşi boală, în pijamale cu dungi gri, care umblau încontinuu, privind în gol. Imaginea acestor bieţi oameni mă urmărea, mă speria şi mă întrista.

Grădina era plină de plante şi flori viu colorate. Fluturi albi zburau printre păpădiile galbene ce răsăriseră din gazon. În straturile de flori din jur mai erau un plop chinezesc, bambuşi ce se legănau graţios şi câteva rodii de culoarea granatei îndărătul unui tufiş de oleandri. Mă plimbam alături de el şi-mi compuneam poemele.

La un capăt al grădinii era o sală de recreere, în care pacienţii se adunau ca să joace cărţi şi şah şi să răsfoiască cele câteva ziare şi cărţi aprobate. O infirmieră mi-a povestit că la începutul Revoluţiei Culturale această încăpere fusese folosită de pacienţi pentru a studia operele Preşedintelui Mao, întrucât nepotul lui, Mao Yuanxin, „descoperise” că, mai cu seamă Cărticica Roşie a lui Mao, şi nu tratamentele medicale, ducea la însănătoşirea bolnavilor

mintali. Şedinţele de studiu n-au durat însă mult timp, mi-a mai spus infirmiera, pentru că „ori de câte ori un pacient deschidea gura, eram speriaţi de moarte. Cine ştie ce avea de gând să spună?”

Pacienţii nu erau violenţi, deoarece tratamentul le erodase atât vitalitatea mintală cât şi pe cea fizică. Dar chiar şi aşa, traiul printre ei era înfricoşător, mai ales noaptea, când pilulele îi asigurau tatălui meu un somn profund şi întreaga clădire se liniştea. Ca toate celelalte camere, nici a noastră nu se încuia şi de multe ori m-am trezit brusc, cu un bărbat lângă pat, ţinând în mână o plasă pentru ţânţari şi privindu-mă cu acea intensitate proprie nebunilor. Mă trecea o sudoare rece şi mă înveleam cu plapuma ca să-mi înăbuş un strigăt; ultimul lucru pe care îl doream era să-l trezesc pe tata – somnul era vital pentru refacerea sănătăţii lui. În cele din urmă, pacientul îşi târşâia picioarele afară din cameră.

O lună mai târziu, tata a venit acasă, fără să fie însă complet vindecat; mintea lui fusese supusă la prea multe presiuni şi pentru prea mult timp, iar atmosfera politică era încă prea represivă pentru a se putea destinde. A trebuit să continue să ia tranchilizante. Psihiatrii nu mai puteau face nimic, întregul lui sistem nervos era uzat, tot astfel ca şi trupul şi mintea lui.

În cele din urmă s-a întocmit un verdict provizoriu de către echipa de anchetatori. Se spunea că „el comisese grave erori politice”, ceea ce reprezenta un pas până la etichetarea de „duşman de clasă”. Conform cu regulile Partidului, acest verdict i-a fost înmânat tatălui meu pentru a-l semna, confirmând astfel că îl acceptă. Când l-a citit, tata a izbucnit în plâns. Dar l-a semnat.

Totuşi, propunerea de verdict nu a fost acceptată de autorităţile superioare, care doreau unul mai aspru.

În martie 1975, cumnatul meu, Ochelaristul, era propus pentru o promovare în fabrica unde lucra şi funcţionarii de la serviciul de personal al fabricii au venit la departamentul care fusese al tatălui meu pentru ancheta politică obligatorie. Un fost Rebel din grupul dnei Shau i-a primit pe funcţionari şi le-a spus că tata era „anti-Mao”. Cumnatul meu n-a mai fost promovat. Nu le-a spus nimic părinţilor

mei de teamă să nu-i întristeze, dar un prieten din fostul departament al tatei a venit la noi acasă şi tata l-a auzit cum îi şuşotea vestea mamei. Durerea care l-a cuprins a fost îngrozitoare, în timp ce îi cerea iertare lui Cheng-yi pentru că îi ruinase viitorul. Cu lacrimi de disperare i-a spus mamei: „Ce-am făcut pentru ca şi ginerele meu să fie tras în jos? Ce trebuie să fac ca să te salvez pe tine?”

Cu toată cantitatea mare de tranchilizante înghiţite, tata abia a mai închis ochii în următoarele zile şi nopţi. În după-amiaza zilei de 9 aprilie ne-a spus că va încerca să tragă un pui de somn.

După ce mama a terminat de gătit cina în mica noastră bucătărie de la parter, s-a gândit să-l mai lase să doarmă. Până la urmă a urcat în dormitor, dar nu l-a mai putut trezi. Şi-a dat seama că făcuse un infarct. Nu aveam telefon, aşa că a fugit la clinica guvernului regional, din strada învecinată, unde l-a găsit pe şeful clinicii, dr. Jen.

Dr. Jen era un medic foarte capabil şi înainte de Revoluţia Culturală răspundea de sănătatea elitei care locuia în complex. Venise adesea în apartamentul nostru şi se preocupa de sănătatea tuturor membrilor familiei cu multă pricepere şi grijă. Dar după declanşarea Revoluţiei Culturale, când noi am fost înlăturaţi de la putere, a devenit rece şi dispreţuitor faţă de noi toţi. Am întâlnit multe persoane care au procedat la fel şi faptul nu a încetat să mă şocheze.

Când mama l-a găsit, dr. Jen s-a arătat iritat şi i-a spus că va veni după ce termina ce avea de făcut. Ea a insistat spunându-i că un atac de cord nu putea aştepta, dar el a privit-o cu răceală, ca şi cum ar fi vrut să-i spună că nerăbdarea ei nu-i va fi de niciun folos. A trecut o oră până când a catadicsit să vină acasă la noi, însoţit de o infirmieră, dar fără o trusă de prim-ajutor. Infirmiera a trebuit să se întoarcă la spital să o ia. Dr. Jen l-a întors de câteva ori pe tata pe faţă şi pe spate şi apoi s-a aşezat şi a aşteptat. După o altă jumătate de oră, tatăl meu era mort.

În acea noapte eram în dormitorul comun de la universitate şi lucram la lumina lumânării, din cauza uneia dintre tot mai frecventele pene de curent. M-am trezit cu câţiva foşti colegi de-ai tatei care m-au dus acasă fără nicio

explicaţie.

Tata zăcea pe o parte în patul său, cu o faţă neobişnuit de liniştită şi parcă împăcată cu toate, ca şi cum ar fi adormit într-un somn odihnitor. Chipul lui nu mai avea semne de bătrâneţe, ci arăta chiar mai tânăr decât vârsta lui de cincizeci şi patru de ani. Am simţit cum mi se frângea inima în bucăţi şi am izbucnit în hohote de plâns pe care nu le puteam controla.

După aceea am plâns în tăcere multe zile. Mă gândeam la viaţa tatălui meu, la risipa de devotament şi entuziasm, la visurile lui sfărâmate. În China lui Mao nu exista loc pentru el care încercase cu preţul vieţii să fie un om cinstit. Fusese trădat tocmai de acea iluzie căreia îi dedicase întreaga lui viaţă, iar trădarea îl distrusese.

Mama a cerut ca dr. Jen să fie pedepsit. Tata n-ar fi murit dacă nu era neglijenţa lui, aş putea spune criminală. Solicitarea ei a fost respinsă ca fiind „emotivitatea unei văduve”. Mama s-a decis să renunţe pentru că voia să se concentreze asupra unei lupte mult mai importante: cea pentru obţinerea unui necrolog acceptabil pentru tatăl meu.

Această cuvântare era extrem de importantă pentru că reprezenta, în ochii tuturor, evaluarea Partidului asupra tatălui meu. Avea să fie inserată în dosarul lui personal şi să aibă un impact important asupra viitorului copiilor săi, chiar dacă el nu mai era în viaţă. Pentru astfel de cuvântări, existau modele prestabilite şi formulări fixate. Orice deviere de la expresiile standard folosite de o persoană oficială, al cărei trecut fusese clarificat, putea fi interpretată în sensul că Partidul are rezerve sau că îl condamnă pe cel decedat. S-a făcut un proiect de cuvântare, care i-a fost arătat mamei mele. Era plin de devieri condamnabile. Mama şi-a dat seama că, după acest discurs de adio, familia noastră n-ar scăpa niciodată de suspiciuni. În cel mai fericit caz am fi trăit într-o stare de permanentă nesiguranţă; mai mult, am fi fost discriminaţi timp de multe generaţii. Astfel că a respins mai multe propuneri de necrolog.

Soarta îi era potrivnică, dar ea ştia şi că mai exista multă simpatie pentru tatăl meu. Şi că acesta era momentul tradiţional pentru o familie chineză să se angajeze într-un mic şantaj emoţional. După moartea tatei, ea a avut o

prăbuşire nervoasă, dar a continuat lupta de pe patul de suferinţă. Cu o hotărâre neabătută a ameninţat că „va denunţa autorităţile la serviciul memorial dacă nu obţine un necrolog” acceptabil. I-a convocat pe prietenii şi pe colegii tatălui meu la căpătâiul patului ei şi le-a spus că pune în mâinile lor viitorul copiilor ei. I-au promis cu toţii să ia cuvântul pentru tatăl meu. În cele din urmă, autorităţile au cedat. Deşi nimeni n-a îndrăznit încă să-l considere reabilitat, evaluarea a fost modificată în una inofensivă.

Serviciul funerar s-a ţinut la 22 aprilie. Conform practicii standard, a fost organizat de un „comitet funerar”, compus din foşti colegi de-ai tatei, printre care şi dintre cei care contribuiseră la persecuţiile împotriva lui, precum Zuo. Totul a fost pregătit cu grijă, până la ultimul detaliu şi la ceremonie au participat aproximativ cinci sute de persoane, conform formulei stabilite. Participanţii erau împărţiţi în cele câteva zeci de departamente şi birouri ale guvernului regional şi birourile din departamentul ce fusese condus de tatăl meu. Chiar şi odioasa doamnă Shau era prezentă.

Fiecărei organizaţii i s-a cerut să trimită o jerbă din flori de hârtie de dimensiuni bine stabilite. Într-un fel familia mea a fost mulţumită de faptul că ceremonia a fost oficială, deoarece o ceremonie privată era cu totul neobişnuită pentru o personalitate cum fusese tata, şi ar fi fost considerată drept o repudiere din partea Partidului. Nu i-am recunoscut pe majoritatea celor prezenţi, dar mi-au fost alături bunele mele prietene care aflaseră de moartea tatălui meu, printre care Durdulia, Nana, şi chiar electricienii care-mi fuseseră colegi în fabrică. Au venit şi colegi de la Universitate, chiar şi liderul-student Ming. Vechiul meu prieten Bing, pe care refuzasem să-l mai văd după moartea bunicii, a apărut şi el şi prietenia noastră s-a reînnodat de unde o lăsasem cu şase ani în urmă.

Ritualul cerea ca un „reprezentant al familiei decedatului” să rostească o cuvântare şi acest rol mi-a revenit mie. Am amintit tuturor caracterul tatălui meu, principiile sale morale, încrederea lui în Partid şi devotamentul lui pasionat pentru popor. Am încheiat exprimând speranţa că tragedia morţii sale le va da participanţilor mult de gândit.

La sfârşit, când au defilat cu toţii prin faţa catafalcului şi ne-au strâns mâna, am remarcat lacrimi în ochii multor foşti Rebeli. Chiar şi dna Shau avea o expresie lugubră. Dar pe mine nu mă păcăleau: aveau o mască pentru fiecare ocazie. Unii dintre Rebeli mi-au şuşotit: „Ne pare tuturor foarte rău pentru tot ce i s-a întâmplat tatălui tău”. S-ar putea chiar să fi fost sinceri. Dar ce importanţă mai avea? Tatăl meu era mort, iar ei îşi dăduseră cu toţii mâna ca să-l omoare. O vor face oare din nou pentru altcineva, în viitoarea campanie? m-am întrebat.

O tânără femeie pe care n-o cunoşteam, şi-a pus capul pe umărul meu şi a plâns cu hohote. Mi-a strecurat un bileţel în mână pe care l-am citit mai târziu. Scrisese următoarele: „Am fost profund mişcată de caracterul tatălui tău. Trebuie să învăţăm de la el să fim urmaşi demni ai cauzei pe care a lăsat-o la moartea sa: marea cauză a proletariatului revoluţionar”. M-am întrebat dacă cuvântarea mea a dat naştere la această declaraţie. Părea imposibil ca principiile morale şi sentimentele nobile să nu fie acaparate de comunişti.

Cu câteva săptămâni înainte de moartea lui, stăteam cu tata în gara din Chengdu aşteptând sosirea unui prieten de-al lui. Ne aflam în aceeaşi parte a sălii de aşteptare în care, cu zece ani în urmă, mama şi cu mine stătusem aşteptând trenul de Peking unde mergeam să depunem un apel pentru tatăl meu. Locul nu se schimbase mult, arăta doar şi mai ponosit, şi mai aglomerat. Cei mai mulţi se îngrămădeau în piaţa mare din faţă, unii dormeau pe jos, alţii stăteau aşezaţi, femeile alăptau pruncii şi câţiva cerşeau. Am văzut şi ţărani din nord, unde foametea făcea ravagii din cauza vremii proaste şi, în unele cazuri, în urma sabotajului datorat clicii lui Madam Mao. Aceştia coborâseră în sud îngrămădiţi pe acoperişul trenurilor. Circulau şi poveşti lugubre despre oameni măturaţi de pe acoperişuri sau decapitaţi când trenul trecea printr-un tunel.

În drumul spre gară, îl întrebasem pe tata dacă nu l-ar tenta o călătorie pe Yangtze în timpul vacanţei de vară. Declarasem: „în viaţa mea, prioritar este să mă distrez”. A dat din cap dezaprobator. „Cât timp eşti tânăr, prioritare ar trebui să fie studiul şi munca”.

Am ridicat din nou această idee în sala de aşteptare. O femeie de serviciu mătura podeaua. La un moment dat, activitatea ei a fost blocată de o ţărancă ce şedea pe ciment cu o legăturică lângă ea şi doi copilaşi în zdrenţe. Un al treilea copil sugea la sân, pe care şi-l dezgolise fără nicio urmă de timiditate, deşi era negru de murdărie. Îngrijitoarea a măturat în continuare peste ei de parcă n-ar fi fost acolo, iar ţăranca nu s-a mişcat din loc.

Tatăl meu s-a întors către mine spunându-mi: „Cu oameni care trăiesc în halul acesta, cum mai poţi să te distrezi?" Am rămas tăcută. Nici n-aş fi putut spune: „Dar ce pot eu, ca individ, să fac? Trebuie să suport în continuare să trăiesc în mizerie?" Ar fi părut cumplit de egoist. Fusesem doar crescută în tradiţia conceptului „să consideri interesul întregii naţiuni ca fiind propria ta datorie" *(yi tian-xia veiji-ren).*

Dar acum, după golul lăsat de moartea tatălui meu, am început să pun sub semnul întrebării toate aceste precepte. Nu-mi doream o misiune măreaţă, nu-mi doream „cauze", ci doar o viaţă a mea proprie – liniştită, poate puţin frivolă – dar a mea. Am informat-o pe mama că pe timpul vacanţei de vară doream să fac o călătorie pe fluviul Yangtze.

Mama m-a încurajat, ca şi sora mea care, împreună cu Cheng-yi, locuia cu familia mea după ce revenise la Chengdu. Fabrica lui Cheng care, în mod normal, trebuia să-i asigure o locuinţă, nu construise niciun apartament în tot timpul Revoluţiei Culturale. Pe atunci mulţi angajaţi, printre care şi cumnatul meu, erau holtei şi locuiau în dormitoare de opt persoane. Iar acum, cu zece ani mai târziu, majoritatea erau căsătoriţi şi aveau copii. Cum nu aveau unde dormi, au trebuit să se mulţumească să locuiască cu părinţii sau socrii şi se întâmpla în mod frecvent ca trei generaţii să trăiască înghesuiţi într-o singură cameră.

Sora mea nu obţinuse o slujbă din cauză că se căsătorise înainte să fi avut un loc de muncă la oraş şi oraşul nu avea nicio obligaţie faţă de ea. Acum însă, datorită unei legi potrivit căreia atunci când un funcţionar de stat murea, unul din copii îi putea lua locul, sora mea a primit o slujbă în administraţia Colegiului de Medicină Chineză din

Chengdu.

Aşadar, am pornit în iulie în călătoria mea însoţită de Jin-ming, care studia la Wuhan, un oraş important pe malul fluviului Yangtze. Prima oprire a avut loc în apropierea Muntelui Lushan, cunoscut pentru clima blândă şi vegetaţia luxuriantă. Acolo se ţinuseră importante conferinţe de partid, printre care şi cea din 1959, în care a fost demascat mareşalul Peng Dehuai, şi localitatea a fost desemnată ca obiectiv de mare interes „pentru ca populaţia să primească o educaţie revoluţionară”. Când i-am sugerat lui Jin-ming să mergem şi noi acolo ca să ne aruncăm o privire, el mi-a răspuns cu o întrebare: „Chiar nu vrei să iei o pauză de la «educaţia revoluţionară?» „

Am făcut o mulţime de fotografii cu muntele şi-mi rămăsese o ultimă expunere din filmul de 36 de poze. Pe drumul de coborâre am trecut pe lângă o vilă cu două etaje, ascunsă într-un crâng de pini-parasol chinezeşti, magnolii şi pini obişnuiţi. Arăta ca o grămadă de pietre pe care natura însăşi le aşezase pe fundalul unor stânci. Mi-a lăsat impresia unui locşor de o extraordinară frumuseţe şi am făcut ultima fotografie. Dintr-odată a apărut ca din neant un bărbat care mi-a cerut, cu o voce joasă, dar poruncitoare, să-i înmânez aparatul fotografic. Purta haine civile, dar am remarcat că avea un pistol. A deschis aparatul şi a expus la lumină întreaga rolă de film. Apoi a dispărut, intrând parcă în pământ. Câţiva turişti de lângă mine mi-au şoptit că era una din reşedinţele de vară ale lui Mao. Asta mi-a provocat un nou acces de revoltă împotriva lui Mao, nu atât din cauza privilegiilor de care se bucura, cât pentru ipocrizia de a-şi permite un lux personal, în timp ce spunea că pentru popor până şi confortul este periculos. După ce am fost în siguranţă şi nu mai puteam fi auziţi de gardianul invizibil şi eu mă văităm pentru pierderea celor treizeci şi şase de poze, Jin-ming mi-a adresat un zâmbet plin de subînţeles: „Uite ce păţeşti dacă te holbezi la locurile sfinte?”

Am părăsit Lushan cu autobuzul. Ca toate autobuzele din China, era foarte aglomerat şi trebuia să ne întindem gâturile ca să putem respira. Adevărul este că nu se mai fabricaseră noi mijloace de transport în comun de la

începutul Revoluţiei Culturale, în timpul căreia populaţia urbană crescuse cu câteva zeci de milioane. După câteva minute, maşina s-a oprit brusc. Uşa din faţă a fost deschisă cu forţa şi un bărbat autoritar în haine civile a dat buzna înăuntru. „Capetele jos! Capetele jos!” a răcnit el. „Nişte oaspeţi americani vin încoace. Va dăuna prestigiului patriei noastre ca ei să vadă nişte feţe urâte!” Am încercat să ne aplecăm capetele, dar înghesuiala era prea mare. Bărbatul ne-a strigat din nou: „Este de datoria fiecăruia să vegheze la onoarea patriei noastre! Trebuie să fim o apariţie ordonată şi demnă! Aşezaţi-vă jos! îngenuncheaţi!”

Dintr-odată a răsunat vocea puternică a lui Jin-ming: „Păi nu ne-a învăţat Preşedintele Mao să nu îngenunchem niciodată în faţa imperialiştilor americani?” O căuta cu lumânarea, fiindcă umorul nu era apreciat. Bărbatul a aruncat o privire severă în direcţia noastră, fără să spună nimic. A mai cercetat o dată rapid autobuzul şi a plecat în grabă. Nu voia ca „oaspeţii americani” să fie martorii unei scene care putea deveni penibilă. Orice semn de dezacord trebuia ascuns de ochii străinilor.

Oriunde ne-am oprit în călătoria noastră, pe Yangtze am constatat urmările Revoluţiei Culturale: temple sfărâmate, statui prăbuşite, vechi oraşe distruse. Rămăseseră puţine mărturii ale străvechii civilizaţii chineze. Dar pagubele erau şi mai adânci. China nu numai că îşi distrusese cele mai multe monumente frumoase, dar îşi pierduse şi puterea de a le aprecia şi devenise incapabilă de a ridica noi monumente. Cu excepţia peisajului – şi acesta atât de devastat, dar încă uimitor de frumos –, China devenise o ţară urâtă.

La sfârşitul vacanţei, am plecat singură cu un vapor de la Wuhan înapoi prin Cheile Yangtze. Călătoria a durat trei zile. Într-o dimineaţă, mă rezemam de o balustradă şi o pală de vânt mi-a răvăşit părul şi agrafa mi-a căzut în râu. Un pasager cu care stătusem de vorbă a arătat către un afluent care se vărsa în Yangtze chiar în locul în care ne aflam şi mi-a spus o poveste.

În anul 33 i.H. Împăratul de atunci al Chinei, în încercarea de a-i linişti pe puternicii vecini de la nord, hunii, s-a hotărât să trimită o femeie să-i fie mireasă regelui barbar. A

făcut selecţia studiind portretele celor trei mii de concubine de la curtea sa, unele dintre ele necunoscute. Întrucât era destinată unui barbar, a ales-o după portret pe cea mai urâtă, dar în ziua plecării femeii, a constatat că era, în realitate, foarte frumoasă. Portretul ei era urât pentru că refuzase să-l mituiască pe pictorul curţii, împăratul a ordonat ca artistul să fie executat, în timp ce doamna şedea pe mal plângând, deoarece trebuia să-şi părăsească ţara şi să trăiască printre barbari. Vântul i-a smuls acul de păr şi i-a dat drumul în râu ca şi când ar fi dorit să păstreze în ţara ei de origine ceva ce-i aparţinuse. Mai târziu, femeia s-a sinucis.

Legenda mai spunea că, acolo unde a căzut acul de păr, apa a devenit asemenea cristalului de limpede, iar râul a rămas cunoscut sub numele de Râul de Cristal. Tovarăşul meu de călătorie a mai spus că tocmai trecem peste acest afluent. Cu un zâmbet mi-a declarat: „Oh, ăsta e un semn rău! Ai putea ajunge până la urmă să trăieşti într-o ţară străină, măritată cu un barbar!” Am zâmbit şi eu uşor cu privire la obsesia chinezilor că toate celelalte rase sunt „barbare”, întrebându-mă dacă doamna din antichitate n-ar fi fost mai fericită măritată cu regele „barbar”. Cel puţin ar fi fost într-un contact zilnic cu iarba, caii şi natura. Cu împăratul chinez trăia într-o colivie de aur, fără măcar un copac prin preajmă care să le permită concubinelor să escaladeze un zid şi să scape din închisoarea de lux. Mă gândeam că mi se potriveşte mai mult o altă legendă chineză, cu nişte broaşte care, din fundul unei fântâni, pretindeau că cerul nu-i mai mare decât gaura rotundă de la gura fântânii lor. M-a cuprins atunci o dorinţă puternică şi de nestăvilit să călătoresc, să văd neîntârziat lumea.

Pe atunci nu vorbisem încă niciodată cu un străin, deşi împlinisem douăzeci şi trei de ani şi eram studentă la engleză de aproape doi ani. Singurii străini pe care îi văzusem fuseseră în 1972 la Peking. Un străin, unul din puţinii „prieteni ai Chinei”, venise odată la universitatea unde studiam. Era o zi fierbinte de vară şi eu moţăiam, când un coleg s-a năpustit în camera noastră şi ne-a trezit zbierând: „Este aici un străin!

Hai să mergem să ne uităm la el!” Unele colege s-au dus,

dar eu am preferat să nu-mi întrerup somnul. Mi s-a părut ridicolă ideea să ne uităm la el ca la o fantomă. Şi apoi, ce aveam de câştigat, dacă, oricum, ne era interzis să vorbim cu el, deşi era un „prieten al Chinei”?

N-am auzit niciodată un străin vorbind englezeşte, cu excepţia unui disc pe Linguaphone. Când am început să studiez limba engleză, am împrumutat discul şi un fonograf şi l-am ascultat acasă, în Strada Meteoritului. Câţiva vecini s-au adunat în curte şi s-au pronunţat uimiţi, dând din cap şi făcând ochii mari: „Ce sunete caraghioase!” M-au rugat să pun discul iar şi iar ca să-l tot asculte.

Visul oricărui student era să vorbească direct cu un străin şi am avut şi eu în fine această ocazie. După ce m-am întors din croaziera mea pe Yangtze, am aflat că întreg anul meu urma să fie trimis în octombrie într-un port din sud, numit Zhanjiang pentru a ne exersa engleza cu marinarii englezi. Am fost în culmea emoţiei.

Zhanjiang este situat la circa şapte sute cincizeci mile de Chengdu, ajungeai cu trenul în două zile şi două nopţi. E cel mai mare şi mai sudic port din China şi destul de apropiat de frontiera cu Vietnamul. Aveai impresia că te afli într-o ţară străină, cu clădiri în stilul colonial de la începutul secolului, arcade romantice, ferestre cu vitralii şi verande mari cu umbrele colorate. Oamenii locului vorbeau cantoneza, care reprezenta deja o limbă străină. Aerul mirosea a alge, a mare sărată, a vegetaţie tropicală exotică şi, în general, a altă lume mai vastă.

Dar entuziasmul meu era în permanenţă contrariat de frustrare. Eram însoţite de un supraveghetor politic şi de trei lectori care deciseseră că, deşi la o milă depărtare de ocean, nu aveam voie să ne apropiem de el. Portul ne era interzis, de teama unor „sabotaje” sau defecţiuni. Ni s-a spus că un student din Guangzhou reuşise să se strecoare într-un cargobot, cala vasului a fost sigilată timp de mai multe săptămâni, iar el a murit înăuntru. Trebuia să ne limităm deplasările la câteva blocuri în jurul reşedinţei.

Astfel de dispoziţii restrictive făceau parte din viaţa noastră de fiecare zi şi mă înfuriau tot timpul. Într-o zi am simţit o nevoie imperioasă de a pleca din ceea ce îmi părea a fi un lagăr. M-am prefăcut bolnavă şi am obţinut

permisiunea să merg la un spital din centrul oraşului. Am colindat pe străzi încercând cu disperare să zăresc marea, dar fără succes. Localnicii nu mi-au fost de ajutor, nu le plăceau oamenii care vorbeau altă limbă decât cantoneza şi refuzau să-mi înţeleagă dialectul. Ne aflam deja în port de trei săptămâni, dar numai o singură dată ni s-a acordat, ca o favoare specială, dreptul de a ajunge pe o insulă ca să vedem oceanul.

Deoarece scopul călătoriei era să conversăm cu marinarii, am fost organizaţi în grupuri mici pentru a lucra pe rând în cele două locuri pe care le puteau frecventa ei: Friendship Store, unde se vindeau articole în valută şi la Clubul Marinarilor, unde funcţiona un bar, un restaurant, o sală de biliard şi una de tenis de masă.

Dar şi acolo trebuia să respectăm reguli stricte cu privire la modul cum puteam vorbi cu marinarii. Nu aveam voie să le vorbim dacă eram singuri, exceptând un scurt schimb de cuvinte lângă tejghea, la Magazinul Prieteniei. Dacă interlocutorii noştri ne cereau numele sau adresa, ne era total interzis să le dăm pe cele adevărate. Toţi aveam pregătite nume şi adrese false. După fiecare conversaţie, trebuia să scriem un raport detaliat despre ce se vorbise; aceasta era, de altfel, practica standard pentru oricine intra în contact cu un străin. Eram preveniţi şi atenţionaţi iar şi iar cât de important era să nu ne abatem de la „disciplină în contactele cu străinii” (*she waiji-lu).* În caz contrar, ni se tot spunea, nu numai că vom da de necazuri mari, dar li se va interzice celorlalţi studenţi să mai vină în port.

În realitate, ocaziile de a exersa limba engleză erau puţine şi rare. Nu acostau în fiecare zi vapoare şi când acest lucru se întâmpla nu toţi marinarii coborau de pe vas. De altfel, majoritatea acestora nu erau vorbitori nativi de limbă engleză: erau greci, japonezi, iugoslavi, africani, mulţi filipinezi şi cei mai mulţi vorbeau prea puţin engleza; am întâlnit un căpitan de vas scoţian cu soţia lui şi câţiva scandinavi a căror engleză era excelentă.

Cât aşteptam la club să apară preţioşii noştri marinari, şedeam adesea pe veranda din spate, citind şi odihnindu-mi privirea pe crânguri de cocotieri şi palmieri a căror siluetă se proiecta pe cerul de un albastru de safir. Cum

intrau marinarii, săream şi ne năpusteam efectiv pe ei deşi căutam să părem cât mai demne posibil, atât eram de nerăbdătoare să conversăm cu ei. Adesea detectam o expresie nedumerită în ochii lor, atunci când refuzam să acceptăm din partea lor un pahar. Ni se interzisese să bem cu ei. În realitate nu aveam voie să bem deloc. Sticlele şi recipientele străine cu etichete îmbietoare de pe rafturi erau, toate, rezervate exclusiv străinilor. Noi nu făceam decât să şedem acolo, patru sau cinci tineri cu mutre atât de serioase încât îi intimidam mai degrabă decât îi atrăgeam pe presupuşii noştri parteneri de conversaţie. Nu aveam cum să-mi dau seama cât de ciudaţi le păream marinarilor şi cât de departe eram de ceea ce aşteptau ei de la viaţa de port.

Când au apărut primii marinari de culoare, profesorii noştri le-au prevenit cu blândeţe pe studente să fie atente: „Ei sunt mai puţin civilizaţi şi nu au învăţat să-şi controleze instinctele aşa că sunt înclinaţi să dea frâu liber sentimentelor fără inhibiţii: te ating, te iau în braţe, chiar te sărută”. În faţa unei săli pline de chipuri şocate şi dezgustate, profesorii ne-au povestit cum o fată din grupul dinaintea noastră a început să ţipe în mijlocul unei conversaţii deoarece un marinar din Namibia a încercat s-o îmbrăţişeze. Îşi imagina că urma să fie violată (în mijlocul unei mulţimi de chinezi!) şi-a fost atât de îngrozită încât n-a mai fost în stare să vorbească cu alţi străini pe toată durata şederii ei în port.

Studenţii, mai ales cei cu funcţii, şi-au asumat răspunderea de a le păzi pe fete. Ori de câte ori un marinar negru începea o conversaţie cu una dintre studente, îşi făceau un semn cu ochiul şi se repezeau să ne apere, preluând firul conversaţiei şi luând poziţie între noi şi marinari. S-ar putea ca acei marinari să nu fi remarcat asemenea precauţii, mai ales că băieţii noştri începeau imediat să aducă vorba despre „prietenia dintre China şi popoarele Asiei, Africii şi Americii Latine”. „China este o ţară în curs de dezvoltare”, îşi începeau ei discursul, recitând din textele din cursuri, „şi se va situa întotdeauna de partea maselor oprimate şi exploatate din Lumea a treia în lupta lor împotriva imperialiştilor americani şi a

revizioniştilor sovietici”. Marinarii de culoare erau nedumeriţi, dar mişcaţi. Uneori îi îmbrăţişau pe chinezii de sex masculin, care îi strângeau şi ei la piept camaradereşte.

Se bătea multă monedă de către regim pe faptul că China era una din ţările în curs de dezvoltare, făcând parte din Lumea a treia, conform „glorioasei învăţături” a lui Mao. Dar Mao voia să dea de înţeles că nu acesta era adevărul, ci că, în realitate, China cobora cu mărinimie la nivelul statelor subdezvoltate. Felul în care o spunea nu lăsa loc de îndoială că ne alăturasem ţărilor din Lumea a treia doar pentru a le îndruma şi a le proteja şi că restul lumii ştia că locul nostru adevărat e mult mai sus.

Pe mine această superioritate autoproclamată mă irita îngrozitor. Prin ce ne puteam declara superiori? Prin populaţie? Prin mărimea teritoriului? La Zhanjiang am constatat că marinarii din Lumea a treia, cu ceasurile lor strălucitoare, aparatele de fotografiat, cu băuturile lor – pe care nu le mai văzusem şi despre care nu auzisem niciodată – păreau mult mai avuţi şi incomparabil mai liberi decât marea majoritate a chinezilor.

Pe mine străinii mă făceau foarte curioasă şi doream cu tot dinadinsul să descopăr cum erau cu adevărat. Cât de mult se asemănau cu chinezii şi ce îi deosebea? îmi dădeam însă seama că trebuia să-mi ascund bine curiozitatea pentru că, în afară de faptul că era foarte periculoasă din punct de vedere politic, putea fi considerată nedemnă. Sub Mao, dar şi în zilele Regatului Mijlociu, chinezii puneau mare preţ pe „demnitatea” cu care se prezentau în faţa străinilor şi care cerea să pari distant, rezervat şi impenetrabil. Forma obişnuită de manifestare era să nu arăţi interes pentru lumea exterioară şi, de aceea, mulţi dintre colegii mei studenţi nu puneau niciodată vreo întrebare.

Datorită poate într-o măsură curiozităţii mele nestăpânite, dar şi englezei mele mai fluente, toţi marinarii păreau să prefere să vorbească cu mine în pofida faptului că aveam grijă să deschid cât mai puţin gura dându-le colegelor mai multe şanse să exerseze limba engleză. Eram şi foarte simpatizată de directorul Clubului Marinarilor, un bărbat masiv şi corpolent numit Long, ceea ce a trezit furia

lui Ming şi a acoliţilor săi.

Mitingurile noastre politice includeau acum o analiză a modului cum respectam „disciplina privind contactul cu străinii”. S-a afirmat că eu încălcasem aceste regulamente deoarece ochii mei trădau „prea mult interes „zâmbeam prea des” şi când o făceam îmi deschideam „prea larg” gura. Am fost criticată şi pentru că gesticulam cu mâinile; noi, studentele, trebuia să ne ţinem mâinile sub tăblia mesei şi să stăm nemişcate.

Foarte mulţi membri ai societăţii chineze încă se mai aşteptau ca femeile să aibă o atitudine liniştită, să-şi plece pleoapele ca răspuns la privirile bărbaţilor şi să-şi limiteze zâmbetul la o discretă mişcare a buzelor prin care să nu se expună dinţii. Ele nu trebuiau să gesticuleze cu mâinile. Dacă nu respectau aceste canoane de comportament, erau considerate „frivole”. În regimul lui Mao, să flirtezi cu *străinii* era o crimă incalificabilă.

Toate aceste insinuări mă înfuriau. Părinţii mei comunişti fuseseră cei care-mi dăduseră această educaţie liberală. Ei consideraseră că tocmai restricţiile la care fuseseră supuse femeile trebuiau înlăturate de revoluţia comunistă. Dar, în prezent, opresiunea pe care o sufereau femeile se adăuga la represiunea politică şi împreună trezeau resentimente şi invidie.

Într-o zi a sosit un vapor din Pakistan. Ataşatul militar al Pakistanului a venit tocmai de la Peking. Long ne-a ordonat să facem curăţenie de primăvară în toate cotloanele Clubului şi a dat un banchet la care mi-a cerut să-i fiu interpretă, fapt care a provocat invidia colegilor. Câteva zile mai târziu, pakistanezii au dat şi ei un dineu de rămas-bun pe vas şi am fost invitată şi eu. Ataşatul militar vizitase Sichuanul şi mi-au pregătit un fel de mâncare specific. Atât Long, cât şi eu am fost încântaţi de invitaţie.

Dar, în pofida intervenţiei căpitanului şi chiar a ameninţării lui Long de a nu-i mai primi în viitor pe studenţi în club, profesorii mei mi-au interzis să pun piciorul pe un vapor străin. „Cine ar purta răspunderea dacă ar pleca cu vaporul?” au întrebat ei. Mi s-a cerut să răspund că eram ocupată în acea seară. Mi-am dat seama că însemna să refuz singura ocazie pe care aş fi avut-o vreodată de a ieşi

pe mare, de a gusta o cină străină, de a purta o conversaţie adevărată în engleză şi de a avea o scurtă experienţă cu privire la lumea exterioară.

Dar nici aşa nu am putut pune capăt şuşotelilor. Ming a întrebat cu subînţeles: „De ce o plac atât de mult străinii?” Ca şi cum ar fi fost ceva suspect în asta. În raportul întocmit despre mine la sfârşitul călătoriei, se spunea că atitudinea meu fusese „îndoielnică din punct de vedere politic”.

În acest port încântător cu soare, briză marină şi cocotieri, orice eveniment care ar fi trebuit să fie prilej de bucurie, s-a transformat într-o mizerie. În grupul meu se afla un bun prieten care a încercat să relativizeze. Desigur tot ce mi se întâmplase, nu erau mai mult nişte neplăceri minore în comparaţie cu ce suferiseră victimele invidiei în primii ani ai Revoluţiei Culturale. Dar ideea că aceasta urma să fie, în cel mai bun caz, viaţa mea, m-a deprimat şi mai mult.

Acest prieten era fiul unui coleg al tatălui meu. Trebuie să recunosc ca şi ceilalţi studenţi proveniţi din oraşe îmi arătau prietenie. Era uşor să-i deosebeşti de cei de origine ţărănească dintre care se aleseseră majoritatea liderilor politici. Studenţii orăşeni erau mult mai siguri şi încrezători când se confruntau cu lumea nouă din port şi nu se lăsau cuprinşi de aceeaşi temere şi agresivitate împotriva mea. Zhanjiang a reprezentat un puternic şoc cultural pentru foştii ţărani şi ceea ce explica dorinţa lor de a le strica viaţa celorlalţi era sentimentul lor de inferioritate.

După trei săptămâni, eram şi tristă şi uşurată să-mi iau rămas-bun de la Zhanjiang. În drumul de întoarcere, împreună cu câţiva prieteni am vizitat legendarul Guilin, unde munţii şi apele arătau ca în picturile clasice chinezeşti. Erau puţini turişti în jur, am întâlnit doar un cuplu cu un copilaş ţinut în braţe de bărbat. Ne-am zâmbit şi ne-am urat „Bună dimineaţa” şi „La revedere”. De îndată ce au dispărut, un poliţist în civil ne-a oprit ca să ne chestioneze.

Am revenit la Chengdu în decembrie pentru a găsi oraşul frământat de resentimente împotriva lui Madam Mao şi a trei bărbaţi din Shanghai, Zhang Chunqiao, Yao Wenyuan şi

Wang Hongwen, care se coalizaseră ca să vegheze la destinele Revoluţiei Culturale. Deveniseră atât de apropiaţi încât Mao îi prevenise în iulie 1974 să nu formeze aşa-numita „Bandă a Celor Patru”, fapt pe care nu-l cunoşteam la timpul respectiv. În acel moment, la optzeci şi unu de ani, Mao cedase însă şi le dăduse aprobarea lui totală, plictisit de abordarea pragmatică a lui Chu Enlai şi apoi a lui Deng Xiaoping, care dusese greul guvernării zi de zi cu începere din ianuarie 1975, când Chu se internase în spital învins de cancer. Minicampaniile nesfârşite şi fără substanţă ale Bandei au adus populaţia la capătul răbdării şi începuseră să circule tot felul de zvonuri, care erau, de altfel aproape, singura manifestare a unei frustrări endemice.

Speculaţii acuzatoare erau îndreptate mai ales împotriva lui Madam Mao. Deoarece era adesea văzută în compania unui cântăreţ de operă, a unui jucător de ping-pong şi a unui balerin, cu toţii nişte tineri foarte chipeşi promovaţi de ea, populaţia lansase zvonul că îi luase drept „concubini masculini”. Recomandase deschis şi public tuturor femeilor să adopte atitudinea asta deşi toată lumea ştia că nu se putea aplica oamenilor de rând. De fapt, chinezii au suferit cea mai dură represiune sexuală în timpul Revoluţiei Culturale, sub domnia lui Madam Mao. Din cauza controlului pe care îl exercita de vreo zece ani asupra presei şi artelor, orice referire la iubire era cenzurată pentru a nu fi văzută sau auzită de populaţie. Când o trupă a armatei vietnameze de cântece şi dansuri a vizitat China, privilegiaţilor care au asistat la spectacol li s-a spus de către comentator că un cântec în care se pronunţa cuvântul iubire „era despre afecţiunea tovărăşească dintre doi camarazi”. Din puţinele filme europene aprobate pentru vizionare – în principal din Albania şi România – toate scenele în care bărbaţii apăreau prea aproape de femei, ca să nu mai spun de scenele când se sărutau, erau tăiate.

Foarte adesea, în autobuze, trenuri sau magazine aglomerate puteam auzi femei strigând că fuseseră agresate de bărbaţi şi le vedeai pălmuindu-i. Uneori bărbatul nega şi urma atunci un schimb de insulte. Şi eu am suferit multe încercări de agresiune. Când mi se

întâmpla, mă furişam departe de mâinile tremurătoare şi genunchii lor, pentru că mila faţă de aceşti bărbaţi era mai puternică decât spaima. Trăiau într-o lume în care nu exista nicio supapă pentru sexualitatea lor, cu excepţia rarelor cazuri când aveau norocul unei căsătorii fericite. Secretarul de partid adjunct al universităţii unde studiam, un bărbat mai în vârstă, a fost surprins într-un magazin universal cu picături de spermă trecându-i prin pantaloni. Mulţimea îl presase de o femeie din faţa lui. A fost dus la secţia de poliţie şi, ca urmare, a fost dat afară din Partid. Nici femeile nu o duceau mai bine. În fiecare organizaţie, una sau două erau condamnate ca prostituate *(„pantofi învechiţi şi ponosiţi de atâta purtare")* sau pentru legături extraconjugale.

Aceste standarde nu se aplicau însă guvernanţilor. Octogenarul Mao era înconjurat de femei tinere şi frumoase. Deşi poveştile despre aventurile lui erau şoptite cu prudenţă, cele despre soţia lui şi amicii ei, Banda celor Patru, erau la lumina zilei şi circulau fără reţineri. Către sfârşitul anului 1975, China fierbea de nemulţumire. În timpul minicampaniei numite „Patria noastră Socialistă este un Paradis", mulţi lansau întrebarea pe care mi-o pusesem eu pentru prima oară cu opt ani în urmă: „Dacă acesta este paradisul cum ar putea fi atunci infernul?"

La 8 ianuarie 1976 a murit Premierul Chu Enlai. Pentru mine şi pentru mulţi alţi chinezi, Chu reprezentase prin comparaţie un guvern sănătos şi liberal, care credea în ideea de a pune ţara la muncă. În anii întunecaţi ai Revoluţiei Culturale, Chu era singura noastră speranţă, aşa slabă cum era ea. Atât eu cât şi prietenii mei am fost foarte îndureraţi de moartea lui. Doliul pe care l-am purtat şi ura noastră pentru Revoluţia Culturală şi Mao cu întreaga lui gaşcă au rămas în noi inseparabile.

Dar Chu colaborase cu Mao şi cu Revoluţia Culturală. El fusese cel care a pronunţat demascarea lui Liu Shaogi acuzându-l că este „spion american". Se întâlnea aproape zilnic cu Gărzile Roşii şi cu Rebelii şi le dădea ordine. Iar atunci când o grupare majoritară din Biroul Politic şi mareşalii ţării au încercat să oprească Revoluţia Culturală în februarie 1967, Chu nu i-a sprijinit. Era pe atunci

slujitorul credincios al lui Mao. Dar mă mai gândesc că poate a făcut-o pentru a evita un dezastru şi mai mare, cum ar fi fost războiul civil, provocat de o rezistenţă pe faţă împotriva lui Mao. Menţinând China în stare de funcţionare i-a permis lui Mao să producă tot dezastrul, dar poate că, în acelaşi timp, a salvat ţara de o prăbuşire totală. Ştiu că a protejat o serie de persoane, atât cât a considerat el că nu era periculos, printre care, pentru un timp, şi pe tatăl meu, ca şi unele din cele mai importante monumente culturale ale Chinei. Părea să se fi înfruntat cu o dilemă fără soluţie morală, deşi nu era exclusă nici posibilitatea că prioritatea lui fusese supravieţuirea personală. Trebuie să fi ştiut că, dacă încerca să-i reziste lui Mao, ar fi fost strivit fără milă.

Campusul universitar a devenit o mare de jerbe albe din hârtie şi de pancarde cu lozinci de doliu şi cuplete. Toţi purtau banderole negre, o floare albă de hârtie pe piept şi o expresie îndurerată. Manifestaţia de doliu a fost în parte spontană şi în parte organizată. Deoarece se aflase că în momentul morţii Chu fusese supus atacului Bandei celor Patru şi pentru că Banda dispusese ca doliul pentru el să fie minimalizat, a-şi manifesta durerea pentru moartea lui era, atât pentru oamenii de rând, cât şi pentru autorităţile locale, o modalitate de a-şi arăta dezaprobarea faţă de Bandă. Foarte mulţi însă îl plângeau pe Chu pentru motive foarte diferite. Ming şi alţi studenţi oficiali din anul meu proslăveau presupusa contribuţie a lui Chu la „suprimarea rebeliunii contrarevoluţionare din Ungaria în 1956”, implicarea lui în instituirea prestigiului lui Mao ca lider mondial, dar şi absoluta lui loialitate faţă de Mao.

În afara campusului, am remarcat mai multe izbucniri de nemulţumire care mi se păreau încurajatoare. Pe străzile oraşului au apărut graffiti pe marginile afişelor de pe ziduri şi începuseră să se adune mulţimi care-şi întindeau gâturile, ca să poată citi frazele scrise de mână. Pe unul din afişe, se putea citi:

Cerul este acum întunecat,

A căzut o stea mare...

Dar pe margine erau scrise cuvintele: „Cum ar putea cerut fi întunecat: cum rămâne cu «soarele cel roşu» „? (aluzie la Mao). Sub alt slogan de pe un afiş care spunea:

„Prăjiţi-i pe persecutorii Premierului Chu!” se scrisese: „Raţia lunară de ulei este de numai doi *liang* (3, 2 uncii), adică 90 g). Cu ce vreţi să-i prăjiţi pe aceşti persecutori?” Pentru prima oară în zece ani am văzut ironie şi umor afişate public şi asta mi-a ridicat moralul.

Mao l-a numit pe un oarecare obscur, pe nume Hua Guofeng, drept succesor al lui Chu şi a lansat campania pentru „demascarea lui Deng şi de respingere a unei reveniri a aripii drepte”. Banda celor Patru a publicat cuvântările lui Deng Xiaoping, în chip de ţinte pentru demascare, într-o cuvântare din 1975, Deng recunoscuse că ţăranii din Yan’an erau într-o situaţie mai rea decât fuseseră după Marşul cel Lung, cu patruzeci de ani în urmă. În alta spusese că un lider de partid ar trebui să se adreseze profesioniştilor astfel: „Eu vă urmez, voi conduceţi”. Iar în alta îşi făcuse cunoscute planurile pentru îmbunătăţirea condiţiilor de trai, pentru acordarea unei mai mari libertăţi şi pentru a pune capăt persecuţilor politice. Comparând aceste documente cu acţiunile Bandei celor Patru, Deng apărea ca un erou popular, iar ura poporului pentru Bandă atinsese punctul de fierbere. Nu-mi venea să cred: păreau să ne creadă, pe noi, întreaga populaţie chineză, atât de proşti încât după citirea acestor cuvântări, să-l detestăm pe Deng în loc să-l admirăm, şi, ceea ce mă depăşea, să-i iubim pe *ei!*

Şi la universitate ni s-a ordonat să-l demascăm pe Deng în nesfârşite mitinguri de masă. Rezultatul a fost că majoritatea auditoriului dovedea o rezistenţă pasivă, plimbându-se prin sală, conversând, tricotând, citind sau chiar trăgând un pui de somn. Vorbitorii îşi citeau textul pregătit dinainte cu o voce plată, lipsită de expresivitate, aproape imperceptibilă.

Deoarece Deng provenea din Sichuan, circulau o mulţime de zvonuri potrivit cărora fusese exilat la Chengdu. Văzusem adesea mulţimi de oameni înghesuindu-se pe marginea străzilor doar pentru că aflaseră că ar putea trece pe acolo. În unele cazuri numărul lor ajungea la zeci de mii.

În acelaşi timp, crescuse animozitatea populaţiei faţă de Banda celor Patru, cunoscută şi sub numele de Banda din Shanghai. Brusc bicicletele şi alte produse fabricate la

Shanghai nu se mai vindeau. Când a venit la Chengdu echipa de fotbal din Shanghai, a fost huiduită pe tot timpul meciului, iar mulţimea adunată în faţa stadionului i-a insultat pe sportivi la venire şi la plecare.

Au izbucnit acte de protest pe tot cuprinsul Chinei şi au atins culmea în primăvara anului 1976, în timpul Festivalului de Măturat Mormintele, când, în mod tradiţional, chinezii îşi onorează morţii. La Peking, sute de mii de cetăţeni s-au adunat timp de mai multe zile în Piaţa Tiananmen pentru a-l plânge pe Chu, cu jerbe special confecţionate, cu recitări de poeme înflăcărate şi cuvântări. Într-un limbaj plin de simboluri pe care, deşi codificat, toată lumea îl înţelegea, au dat frâu liber sentimentului de ură faţă de Banda celor Patru, chiar şi faţă de Mao. Protestul a fost înăbuşit, în noaptea de 5 aprilie, când poliţia a atacat mulţimea, operând sute de arestări. Mao şi Banda celor Patru au numit acea manifestaţie „rebeliune contrarevoluţionară de tip unguresc”. Deng Xiaoping, arestat la domiciliu, a fost acuzat că regizase demonstraţiile şi a fost etichetat drept „Nagy al Chinei” (Nagy fusese primul-ministru ungur în 1956). Cu acea ocazie, Mao l-a înlăturat în mod oficial de la putere pe Deng şi a intensificat campania împotriva lui.

Demonstraţia a fost suprimată şi condamnată ca de obicei în presă, dar faptul că avusese loc schimbase atmosfera în China. A fost, de acea dată, prima înfruntare deschisă, pe scară mare, a regimului de când fusese înfiinţat, în 1949.

În iunie 1976, anul meu a fost expediat pentru o lună la o fabrică în munţi, pentru „a învăţa de la muncitori”. La sfârşitul acelei luni, am urcat cu nişte prieteni superbul Munte Emei „Sprânceana Frumoasei”, la vest de Chengdu. La 28 iulie, pe când coboram de pe munte, am auzit un radio cu tranzistori al unui turist, care transmitea ceva. Întotdeauna m-au enervat oamenii care nu-şi puteau stăpâni curiozitatea de a asculta maşina de propagandă. Mai ales într-un peisaj atât de frumos! Ca şi cum urechile noastre nu suferiseră destul de pe urma prostiilor răcnite prin omniprezentele megafoane. Dar, de data aceea, ceva mi-a atras atenţia. Avusese loc un cutremur într-un oraş

minier lângă Peking, numit Tangshan. Mi-am dat seama că se produsese un dezastru nemaiîntâlnit, deoarece presa nu transmitea în mod normal veşti rele. Cifra oficială anunţată era de 242 de mii de morţi şi 154 de mii de grav răniţi.

Deşi paginile ziarelor erau pline de articole propagandistice dovedind grija pentru victime, Banda celor Patru avertiza naţiunea să nu se lase pradă diversiunii produse de cutremur şi să uite adevărata prioritate: „denunţarea lui Deng". Madam Mao s-a adresat public: „N-au fost decât câteva sute de mii de morţi. Şi ce-i cu asta? Demascarea lui Deng Xiaoping îi priveşte pe opt sute de milioane de oameni". Chiar venind de la Madam Mao, suna prea scandalos ca să fie adevărat, dar s-a transmis oficial.

Au mai fost multe alerte de cutremure în regiunea Chengdu şi, după ce am revenit de la Muntele Emei, am plecat cu mama şi Xiao-fang la Chongqing, un loc considerat mai sigur. Sora mea, care a rămas la Chengdu, a dormit sub o masă din stejar masiv acoperită cu pleduri şi plăpumi. Oficialităţile au organizat populaţia să construiască barăci şi au stabilit echipe care să supravegheze douăzeci şi patru de ore comportamentul diferitelor animale, despre care se credea că posedau puteri paranormale de a prezice cutremurele. Partizanii Bandei celor Patru au lipit însă pe ziduri sloganuri în care spumegau: „Fiţi atenţi la încercările criminale ale lui Deng Xiaoping de a exploata frica de cutremur, pentru a suprima revoluţia!" Şi au ţinut o adunare pentru „a condamna în mod solemn pe adepţii căii capitaliste, care se folosesc de spaima produsă de un cutremur pentru a sabota demascarea lui Deng". Adunarea s-a soldat cu un eşec.

Am revenit la Chengdu la începutul lui septembrie, când spaima de cutremur se potolise. În după-amiaza zilei de 9 septembrie 1976, participam la un curs de limba engleză. Cam pe la ora două şi patruzeci de minute ni s-a spus că la trei va avea loc o importantă transmisie la radio şi că trebuia să ne adunăm în curte s-o ascultăm. Se mai întâmplaseră asemenea convocări şi înainte şi am ieşit în curte într-o stare de enervare. Era o zi tipică de toamnă noroasă în Chengdu. Auzeam foşnetul frunzelor de bambus de-a lungul zidurilor. Puţin înainte de ora trei, în timp ce

megafonul scotea nişte sunete stridente, secretara de partid a departamentului nostru a apărut în faţa adunării de studenţi. Ne-a privit cu un aer trist şi cu o voce joasă, întretăiată, împiedicată, a lăsat să se audă cuvintele: „Marele nostru Conducător, Preşedintele Mao, Excelenta Sa Venerabilă (*a-lao-ren-jia*), a...”

Brusc, am realizat că Mao murise.

28

Luptând pentru a-mi lua zborul
(1976-1978)

Vestea mi-a produs o asemenea stare de euforie, că, pentru un moment, am fost anesteziată. Autocenzura mea adânc înrădăcinată a intrat în acţiune pe loc: am devenit conştientă de orgia de planşete din jurul meu şi de faptul că trebuia să joc un teatru convingător. Mă uitam unde îmi puteam ascunde lipsa de emoţie obligatorie şi am găsit umărul unei femei din faţa mea, una din conducerea organizaţiei studenţeşti, care părea sfârşită de durere. Mi-am ascuns capul în umărul ei şi am hohotit în mod corespunzător. Ca atât de adeseori în China, puţin ritual a dat rezultatul scontat. Smiorcăindu-se din tot sufletul, a dat să se întoarcă spre mine şi să mă îmbrăţişeze. M-am lăsat cu toată greutatea pe ea din spate, ca să rămână pe loc, sperând să-i dau impresia că eram doborâtă de durere.

În zilele care au urmat morţii lui Mao, am fost năpădită de foarte multe gânduri. Ştiam că era considerat un filosof şi am încercat să pătrund care era adevărata lui „filosofie”. Mi se părea că principiul lui esenţial era necesitatea – sau, poate, dorinţa? – unui conflict perpetuu. Miezul gândirii lui părea să spună că luptele în care se zbat oamenii constituie forţa care pune în mişcare istoria şi că pentru a crea istorie, „duşmanii de clasă” nu trebuiau să dispară niciodată, ci să fie mereu creaţi *en masse.* M-am întrebat dacă mai existau alţi filosofi ale căror teorii să ducă la suferinţele şi moartea atâtor oameni. Nu-mi puteam scoate din memorie teroarea şi nenorocirile la care fusese supusă populaţia Chinei. Şi pentru ce?

Dar filosofia lui Mao putea fi doar o prelungire a personalităţii sale. Mie îmi părea că era, prin firea lui, un promotor al luptei neîncetate şi că era bun în această calitate. Cunoştea şi înţelegea cele mai josnice şi urâte instincte ale oamenilor, ca invidia şi răzbunarea, şi ştia cum să le mobilizeze ca să-i servească interesele. Guverna asmuţind ura unora împotriva celorlalţi. În acest fel îi obliga

pe chinezii de rând să ducă la îndeplinire numeroasele sarcini care, în alte dictaturi, erau asumate de elitele profesioniste. Mao reuşise să-şi transforme poporul în arma de bază a dictaturii. Din acest motiv, sub guvernarea lui nu a existat în China un echivalent valabil al KGB-ului. Nici nu era nevoie. Scoţând la iveală şi hrănind cele mai rele porniri ale populaţiei, Mao crease un deşert moral şi o ţară a urii. Dar câtă răspundere individuală revenea oamenilor simpli, asta eu nu o puteam decide.

O altă caracteristică a maoismului era, după mine, domnia ignoranţei. Din cauza calculului pe care şi-l făcuse potrivit căruia clasa cultivată era o ţintă ideală pentru o populaţie în majoritate analfabetă, din cauza dispreţului său făţiş pentru educaţie şi pentru cei educaţi, din cauza megalomaniei lui care l-a făcut să batjocorească marile personalităţi ale culturii chineze şi din cauza dispreţului arătat civilizaţiei chineze pe care nu o înţelegea, cum au fost arhitectura, artele şi muzica, Mao a distrus cea mai mare parte a moştenirii culturale a ţării. A lăsat în urma lui nu numai o naţiune brutalizată, dar şi o ţară urâtă, cu puţine urme ale gloriei ei trecute, care să mai poată fi apreciată azi.

Chinezii păreau să-l bocească cu foarte multă simţire, dar mă întrebam câte din lacrimile lor erau sincere. Oamenii se obişnuiseră să joace teatru într-o asemenea măsură, încât nu-l mai puteau deosebi de adevăratele lor sentimente. Să-l plângă pe Mao nu era poate decât un alt gest programat din vieţile lor programate.

Cu toate acestea, starea de spirit a naţiunii era fără nicio îndoială potrivnică ideii de a continua politica lui Mao. La mai puţin de o lună de la moartea sa, la 6 octombrie, Madam Mao a fost arestată împreună cu ceilalţi membri ai Bandei celor Patru. Nu-i mai sprijinea nimeni, nici armata, nici poliţia, nici chiar propriile lor gărzi. Nu-l avuseseră alături decât pe Mao. Banda celor Patru nu deţinea puterea decât pentru că în realitate fusese o Bandă de Cinci.

Când am aflat cu câtă uşurinţă au fost îndepărtaţi cei patru m-a cuprins un val de tristeţe. Cum a putut o mână de tirani de mâna a doua să distrugă vieţile a nouă sute de milioane de oameni şi pentru atât de mult timp? Totuşi,

bucuria a fost sentimentul predominant. În sfârşit, s-au dus şi ultimii tirani ai Revoluţiei Culturale. Încântarea mea era împărtăşită de un mare număr de concetăţeni. Ca şi ei, m-am dus să cumpăr cele mai fine băuturi pentru o petrecere cu familia şi cu prietenii, dar am constatat că magazinele fuseseră devalizate, atât de mulţi avuseseră aceeaşi idee.

S-au organizat şi petreceri oficiale – identice cu cele din timpul Revoluţiei Culturale, ceea ce iarăşi m-a înfuriat, mai cu seamă că, în departamentul meu, locţiitorii politici şi liderii studenţilor erau cei care organizau întregul spectacol cu o imperturbabilă siguranţă de sine.

Noua conducere avea în frunte pe Hua Guofeng, succesorul ales de Mao, a cărui singură calitate era, cred, mediocritatea lui.

Una dintre primele măsuri luate de el a fost să anunţe construirea unui uriaş Mausoleu pentru Mao în Piaţa Tiananmen. Am fost indignată: sute de mii de oameni erau încă fără adăpost după cutremurul din Tangshan şi trăiau în barăci.

Cu experienţa ei, mama şi-a dat imediat seama că se anunţa o nouă eră. A doua zi după moartea lui Mao, s-a prezentat la fostul ei departament pentru a solicita un loc de muncă. Stătuse cinci ani acasă şi acum era dornică să-şi folosească din nou energia. A fost numită al şaptelea director adjunct în departamentul unde fusese director plin înainte de revoluţie. Dar nu s-a lăsat impresionată.

Mie, care nu sunt prea răbdătoare din fire, mi se părea că lucrurile stagnează. În ianuarie 1977, studiile mele universitare au luat sfârşit. N-am susţinut examene, dar nici nu am primit diplomă. Deşi Mao şi Cei Patru dispăruseră, legea stabilită de el rămăsese în vigoare: trebuia să ne întoarcem acolo de unde venisem. Pentru mine însemna uzina de maşini. Ideea că studiile universitare ar putea fi de folos în profesiunea de bază fusese condamnată de Mao în chip de „şcolarizarea spirituală a aristocraţilor”.

Trebuia cu orice chip să evit să fiu trimisă înapoi în fabrică, fiindcă ar fi însemnat să-mi pierd ocaziile de a-mi folosi limba engleză, neavând nimic de tradus şi nici cu cine să vorbesc. Din nou, am apelat la mama. Ea mi-a spus că exista o singură cale: ca uzina să-mi dea o negaţie când voi

solicita reintegrarea. Prietenii mei din fabrică au convins conducerea să trimită un raport Biroului al II-lea din Industria Uşoară în care să consemneze că, deşi eram o bună muncitoare, şi-au dat seama că ar trebui să-şi sacrifice propriile interese pentru o cauză mai măreaţă: patria noastră ar beneficia de pe urma englezei mele.

După ce această exagerat de convingătoare scrisoare a fost trimisă, mama m-a trimis la şeful biroului, un oarecare domn Hui. El îi fusese coleg şi ţinuse foarte mult la mine pe când eram un bebeluş. Mama ştia că avea o slăbiciune pentru mine. În ziua următoare vizitei mele, s-a convocat o adunare a consiliului biroului pentru a discuta cazul meu. Consiliul se compunea din circa douăzeci de directori care trebuiau să participe cu toţii pentru a lua o hotărâre, oricât de neînsemnată. Dl Hui a reuşit să-i convingă că trebuiau să-mi dea o şansă să-mi folosesc engleza şi au scris o scrisoare oficială adresată universităţii mele.

Deşi nu mă bucurasem de multă simpatie în secţia mea, aveau nevoie de profesori, aşa că, în ianuarie 1977, am devenit lector asistent la limba engleză în Universitatea din Sichuan. Eram şi nu eram bucuroasă să lucrez acolo, deoarece urma să locuiesc în campus, sub ochii locţiitorilor politici şi ai unor colegi ambiţioşi şi invidioşi. Mai rău, am aflat curând că, timp de un an, nu voi avea niciun contact cu profesiunea mea. O săptămână după numire, am fost trimisă la ţară în periferia oraşului Chengdu, ca parte din programul meu de „reeducare”.

Am arat câmpul şi am participat la nesfârşite şedinţe plicticoase. Din plictiseală, din nemulţumire şi din cauza presiunilor exercitate asupra mea că până la vârsta de douăzeci şi cinci de ani nu reuşisem să am un logodnic, m-am lăsat târâtă în două aventuri sentimentale. Unul dintre aceşti bărbaţi, pe care nu-l văzusem niciodată, îmi scria scrisori foarte frumoase. În momentul în care l-am cunoscut, mi s-a răcit şi sentimentul. Celălalt, Hou, fusese un lider Rebel. Era un produs reuşit al timpului său: strălucit şi lipsit de scrupule. Am fost orbită de farmecul său.

În 1977, Hou a fost închis în urma unei campanii îndreptate împotriva „adepţilor Bandei celor Patru”. Aceştia erau definiţi ca fiind „căpeteniile Rebelilor” şi aici intra

oricine se făcuse vinovat de violenţă, descrisă în mod vag ca incluzând tortura, crima, distrugerea şi jefuirea proprietăţii de stat. Campania s-a stins în câteva luni, din cauză că nici Mao, nici Revoluţia Culturală nu fuseseră repudiaţi oficial. Oricine făcuse ceva rău, pretindea că acţionase din loialitate pentru Mao. Nu au existat criterii limpezi pentru a judeca criminalitatea, cu excepţia cazurilor celor mai evidenţi ucigaşi şi torţionari. Atât de mulţi fuseseră implicaţi în descinderile la domiciliu, în distrugerea siturilor istorice, antichităţilor şi cărţilor sau în luptele dintre facţiuni. Cele mai oribile acte ale Revoluţiei Culturale – represiunea zdrobitoare care îi adusese pe sutele de mii de oameni la depresii nervoase, la sinucideri şi la moarte – au fost făptuite în mod colectiv de populaţie. Aproape fiecare, inclusiv copiii, au participat la mitingurile de demascare. Mulţi au dat un ajutor la bătăi. Şi ceea ce a fost mai grav, victimele au devenit adesea torţionari şi viceversa.

Mai trebuie menţionat că nu exista un sistem juridic independent care să treacă la investigaţii şi să judece. Oficialităţile de partid erau cele care decideau cine trebuia să fie pedepsit şi cine nu. Factorul decisiv era adesea un sentiment personal. Unii Rebeli au fost pedepsiţi pe drept. Unii primeau pedepse aspre, alţii scăpau uşor. Dintre principalii persecutori ai tatei, lui Zuo nu i s-a întâmplat nimic, iar dna Shau a fost pur şi simplu transferată într-un post mai puţin solicitat.

Soţii Ting au fost închişi cu începere din 1970, dar nu au fost judecaţi, deoarece Partidul nu a stabilit criteriile potrivit cărora puteau fi trimişi în faţa justiţiei. Singurul lucru neplăcut pe care l-au suferit au fost mitingurile fără violenţă în care victimele lor puteau „să-şi exprime năduful” împotriva lor. Mama a arătat într-unul din aceste mitinguri modul în care cuplul l-a persecutat pe tatăl meu. Dar cei doi Ting au rămas în continuare în detenţie până în 1982, când dl Ting a fost condamnat la douăzeci de ani de închisoare, iar dna Ting la şaptesprezece.

Hou, a cărui detenţie m-a făcut să-mi pierd somnul multe nopţi, a fost eliberat repede. Dar emoţiile dureroase pe care le-am retrăit în acel scurt interval de bilanţ au ucis orice sentiment aş fi avut pentru el. Deşi nu i-am cunoscut

niciodată responsabilităţile, îmi devenise limpede că un lider al Gărzilor Roşii din anii cei mai duri n-ar fi putut fi nevinovat. N-am ajuns chiar să-l urăsc, dar nu mi-a mai fost milă de el. Am sperat doar că justiţia se va pronunţa şi în cazul lui, ca şi în cazul tuturor celor care s-au făcut vinovaţi.

Dar când oare avea să vină acea zi? Era posibil să se facă vreodată dreptate? Şi se putea realiza acest lucru fără să trezească şi mai multă amărăciune şi animozitate, ţinând seamă că era încă atâta fierbere? în jurul meu, facţiunile care se luptaseră pe viaţă şi pe moarte locuiau acum sub acelaşi acoperiş. Adepţii căii capitaliste erau obligaţi să muncească alături de foşti Rebeli care îi demascaseră şi îi torturaseră mai înainte. Ţara era încă într-o tensiune extremă. Când, vom scăpa de coşmarul în care ne-a aruncat Mao, dacă se va întâmpla vreodată?

În iulie 1977, Deng Xiaoping a fost din nou reabilitat şi numit adjunctul lui Hua Guofeng. Fiecare cuvântare a lui Deng era parcă o adiere de aer curat. Campaniile politice luaseră sfârşit. „Studiile" politice fuseseră nişte „taxe şi impozite exorbitante" şi trebuiau oprite. Politica Partidului trebuia să se bazeze pe realitate, nu pe dogmă. Şi, ceea ce era cel mai important, era greşit să urmezi *ad litteram* fiecare cuvânt al lui Mao. Deng schimba direcţia pe care o apucase China. Dar eu am început să sufăr de anxietate. Îmi era atât de teamă că acest nou viitor nu se va împlini niciodată.

În noul spirit al ideilor introduse de Deng, exilul meu în comună a luat sfârşit în decembrie 1977, cu o lună mai devreme decât fusese stabilit. Diferenţa aceasta de o lună mi-a produs o stare de exaltare extraordinară. Când am revenit la Chengdu, la universitate se organizau cu întârziere examene de admitere pentru 1977, primele examene adevărate după 1966. Deng decisese că intrarea în universităţi trebuia câştigată prin examene la nivel academic, şi nu pe uşa din dos. Sesiunea de toamnă trebuia amânată din cauză că populaţia trebuia pregătită pentru schimbările produse faţă de politicile lui Mao.

Am fost trimisă în munţii din nordul Sichuanului, pentru a-i intervieva pe candidaţii pentru departamentul meu. De data aceasta am mers de bunăvoie. În timpul acestei

deplasări, călătorind din comitat în comitat pe drumuri şerpuite şi prăfuite de ţară, singură, mi-a venit pentru prima oară gândul: cât de minunat ar fi să merg să studiez în Occident.

Cu câţiva ani în urmă un prieten îmi spusese o istorioară. El venise la început în „patria mamă” în 1964 de la Hong Kong, dar nu mai primise aprobarea să plece afară până în 1973 când, după deschiderea care a urmat vizitei lui Nixon, a putut din nou să meargă să-şi viziteze familia, în prima noapte petrecută din nou la Hong Kong, nepoata lui i-a telefonat din Tokio pentru a-i aranja un weekend acolo. Această povestioară, aparent anodină, a devenit o sursă continuă de tulburare pentru mine. Libertatea de a-ţi permite să vezi lumea, o libertate la care nici nu puteam visa, mă chinuia. Pentru că fusese un vis imposibil, dorinţa de a călători rămăsese înfiptă adânc în subconştientul meu. În trecut, se obţinuseră sporadic la unele universităţi unele burse în Occident pentru care candidaţii fuseseră aleşi, în mod evident, de autorităţi, condiţia fiind apartenenţa la Partid. Eu n-aş fi avut nicio şansă, nefiind membră de partid şi nebucurându-mă de încrederea departamentului, nici dacă mi-ar fi coborât din cer o bursă. Acum însă a început să-mi încolţească într-un cotlon al minţii ideea că, dacă se reintroduseseră examenele şi dacă ţara se dezbrăca de cămaşa de forţă maoistă, aş putea avea o şansă.

Abia însă începusem să dau frâu liber visului că m-am şi străduit să mi-l scot din minte, atât îmi era de teamă de o inevitabilă dezamăgire.

După ce-am revenit din deplasare, am aflat că departamentul meu primise o bursă pentru o profesoară tânără sau de vârstă medie pentru a studia în Occident. Bursa fusese deja atribuită altcuiva.

Această veste dezastruoasă mi-a fost împărtăşită de profesoara Lo, în vârstă de şaptezeci de ani. Mergea nesigur sprijinindu-se într-un baston, dar era iute la minte şi impetuoasă în toate acţiunile. Vorbea limba engleză cu rapiditate ca şi cum n-ar fi avut răbdare să spună tot ce ştia. Trăise treizeci de ani în Statele Unite, tatăl ei fiind membru al Guomindang şi deţinând poziţia de judecător la Curtea Supremă. El dorise să-i dea fiicei sale o educaţie

occidentală. Pe vremea când trăia în America, dna Lo şi-a luat numele de Lucy şi s-a îndrăgostit de un student pe care îl chema Luke. Îşi făcuseră planuri de căsătorie, dar când au vorbit şi cu mama lui Luke, aceasta a spus: „Lucy, îmi placi foarte mult. Gândeşte-te, însă, cum vor arăta copiii voştri? Ar fi foarte greu...”

Lucy a renunţat la Luke, fiind prea mândră ca să accepte să fie primită în familia lui cu reţinere. La începutul anilor ’50, după ce comuniştii au luat puterea, s-a întors în China, crezând că demnitatea le va fi, în sfârşit, redată chinezilor. Nu l-a uitat niciodată pe Luke şi s-a căsătorit foarte târziu cu un profesor de engleză pe care nu l-a iubit şi cu care se certa întruna. În timpul Revoluţiei Culturale au fost daţi afară din apartament şi locuiau acum într-o cămăruţă de opt picioare în care se îngrămădeau vechi cursuri şi cărţi pline de praf. Era dureros să-i vezi pe aceşti doi bătrâni fragili, cu părul alb, care nu se puteau suporta, unul şezând pe marginea patului dublu, celălalt pe unicul scaun care a încăput cu greu în cameră.

Profesoara Lo m-a îndrăgit şi-mi spunea că în mine îşi vede tinereţea dispărută în urmă cu cincizeci de ani, când era la fel de nerăbdătoare, dorindu-şi fericirea mai presus de orice în viaţă. Ea nu reuşise s-o găsească, mi-a mărturisit, şi dorea ca măcar eu să reuşesc. Când a auzit de bursa în străinătate, probabil în America, n-a mai avut linişte, era şi îngrijorată pentru că nu eram în universitate şi nu-mi puteam depune candidatura. Bursa a fost atribuită unei Domnişoare Yee, care terminase cu un an înaintea mea şi era membră de partid. Ea şi alte profesoare tinere care absolviseră după Revoluţia Culturală, au intrat într-un program de perfecţionare a limbii engleze în timp ce eu eram la ţară. Profesoara Lo a fost unul din preparatorii lor şi le-a predat pe baza unor articole din publicaţii de limbă engleză, procurate de la prieteni din oraşe mai deschise spre Occident, cum erau Pekingul şi Shanghai (Sichuan era încă închis ermetic pentru străini). Am participat şi eu la cursurile ei când m-am întors la Sichuan.

Într-una din lecţii, era vorba despre folosirea energiei atomice în industria americană. După ce profesoara Lo le-a explicat sensul acelui articol, domnişoara Yee a ridicat

privirile, s-a îndreptat de spate şi a izbucnit plină de indignare: „Acest articol trebuie citit critic! Cum pot imperialiştii americani să folosească energia atomică în scopuri paşnice?” Am simţit cum mi se urcă sângele în cap la auzul vorbelor drei Yee repetând ca un papagal propaganda Partidului şi am ripostat: „Dar de unde ştii că nu pot?” Dra Yee şi întreaga clasă m-au privit cu stupefacţie. Pentru ei, o întrebare de felul celei puse de mine era încă de neconceput, chiar o blasfemie. Am zărit însă scânteia din ochii profesoarei Lo, zâmbetul ei de apreciere pe care doar eu îl puteam detecta. M-am simţit înţeleasă şi confirmată în convingerile mele.

Dar nu numai profesoara Lo, ci şi alţi profesori şi lectori, mă preferau pe mine confirmată în Occident nu pe dra Yee. Dar, cu toate că începuseră să fie respectaţi în noua atmosferă ce se instaurase, niciunul nu avea un cuvânt de spus. Singura care îmi putea fi de ajutor era tot mama. Urmându-i sfatul, m-am dus la foştii colegi ai tatălui meu care aveau acum în sarcină sectorul universitar şi le-am spus că aveam de făcut o plângere: deoarece tovarăşul Deng Xiaoping spusese că admiterea în universităţi trebuia să se bazeze pe merit şi nu pe uşa din spate, era cu siguranţă greşit să nu se folosească aceeaşi procedură şi pentru studiile în străinătate. Le-am solicitat să-mi acorde dreptul la o competiţie justă, ceea ce însemna un examen.

În timp ce mama şi cu mine făceam „lobby”, a venit brusc un ordin de la Peking: pentru prima oară după 1949, bursele de studii în Occident trebuiau acordate pe baza unui examen naţional academic, examen care va avea loc în curând, în mod simultan, la Peking, Shanghai şi Xi’an, vechea capitală, unde a fost descoperită mai târziu „armata de teracotă”[10].

Departamentul meu trebuia să trimită trei candidaţi la Xian. I-au retras bursa drei Yee şi au fost aleşi alţi doi candidaţi, amândoi lectori excelenţi în vârstă de patruzeci de ani, care predaseră încă înainte de Revoluţia Culturală. În parte datorită ordinului de la Peking, care cerea ca

10 Statuie de teracotă înfăţişând războinici cu care de luptă, cai, dar şi civili (total 8 000 de statui datând din secolul al II-lea înainte de Hristos), descoperite în 1974 *(n. red.).*

selecţia să se facă pe bază de cunoştinţele profesionale, şi, în parte, în urma presiunilor de pe urma campaniei duse de mama, departamentul a decis ca al treilea candidat, mai tânăr, să fie ales din cei douăzeci şi patru de absolvenţi din timpul Revoluţiei Culturale, în urma unui examen, scris şi oral, stabilit pentru 18 martie.

Am primit, la amândouă probele, notele cele mai mari, deşi testul oral l-am câştigat cam nereglementar. Trebuia să intrăm pe rând într-o cameră în care doi examinatori, profesoara Lo şi încă un profesor în vârstă, ne aşteptau la o masă. În faţa lor, pe masă, se aflau nişte mingi de hârtie; noi trebuia să alegem una şi să răspundem la întrebarea scrisă pe hârtiuţa din ea în engleză. Întrebarea pentru mine era: „Care sunt punctele principale din comunicatul celei de a doua Plenare a Congresului al XI-lea al Partidului Comunist din China?" Evident că nu aveam nici cea mai mică idee, şi am rămas stupefiată. Profesoara Lo m-a privit în ochi şi a întins mâna după bucata de hârtie. A privit-o şi a arătat-o şi celuilalt profesor. A pus-o în tăcere în buzunar şi mi-a făcut semn din ochi să iau altă mingiucă. De data aceasta, întrebarea era: „Spuneţi ceva despre starea înfloritoare a patriei noastre socialiste".

Toţi anii de exaltare obligatorie faţă de starea înfloritoare a patriei mele socialiste mă plictisiseră de moarte, dar acum, în faţa examinatorilor, mi-a revenit totul în minte şi am avut multe de spus. Compusesem de curând un poem avântat despre primăvara anului 1978. Mâna dreaptă a lui Deng Xiaoping, Hu Yaobang, devenise Şeful Departamentului Organizatoric al Partidului şi demarase procesul de reabilitare a „duşmanilor de clasă" *en masse.* Se simţea cum ţara se scutura de maoism. Industria funcţiona din plin şi în magazine erau tot mai multe bunuri. Şcolile, spitalele şi alte servicii publice funcţionau normal. Cărţile de multă vreme interzise erau republicate şi se stătea şi două zile la coadă în faţa librăriilor pentru a le putea obţine. Pe străzi şi în casele oamenilor răsunau din nou râsete.

Am început să mă pregătesc cu frenezie pentru examenul de la Xi'an de care mă despărţeau doar trei săptămâni. Mai mulţi profesori s-au oferit să mă ajute.

Profesoara Lo mi-a dat o listă de vreo douăsprezece cărţi de citit, dar şi-a dat seama că nu voi avea timp să le citesc pe toate. Aşa că a dat rapid la o parte cărţile de pe masa ei, pe care şi-a pus maşina de scris portabilă şi, în următoarele două săptămâni a dactilografiat rezumatele acelor cărţi în engleză. Mi-a făcut cu ochiul şi mi-a mărturisit că tot aşa a ajutat-o Luke când şi-a dat examenele cu cincizeci de ani în urmă, deoarece ea preferase să danseze şi să petreacă.

Cei doi lectori şi cu mine, însoţiţi de adjunctul secretarului de partid, am luat trenul pentru Xi'an unde urma să ajungem după o călătorie de o zi şi o noapte. În cea mai mare parte a timpului, am stat întinsă pe burtă în „cuşeta cu pat tare", adnotând rezumatele profesoarei Lo. Nimeni nu ştia numărul exact de burse sau ţările unde urmau să studieze câştigătorii, pentru că majoritatea informaţiilor constituiau, în China, secrete de stat.

Dar când am ajuns la Xi'an, am aflat că se prezentaseră acolo douăzeci şi doi de candidaţi, majoritatea lectori cu experienţă din patru provincii din vestul Chinei. Colile de hârtie pentru examen erau sigilate şi fuseseră expediate pe calea aerului de la Peking cu o zi în urmă. Examenul scris dura o dimineaţă şi era compus din trei părţi: una era un pasaj lung din *Roots*[11] *(Rădăcini*) pe care trebuia să-l traducem în chineză. Pe ferestrele din sala de examen puteam admira dansul magnific al florilor albe de sălcii plutind deasupra oraşului. La sfârşitul dimineţii, lucrările noastre erau adunate, sigilate şi trimise direct la Peking pentru a primi note laolaltă cu cele din Peking şi Shanghai. După masă a avut loc examenul oral.

La sfârşitul lunii mai mi s-a spus neoficial că trecusem amândouă examenele cu felicitări. De îndată ce-a auzit vestea, mama şi-a demarat campania pentru a obţine reabilitarea tatălui meu. Deşi el era mort, dosarul lui conta în continuare pentru viitorul copiilor săi. Se afla în el verdictul provizoriu în care se spunea că comisese „serioase erori politice". Mama ştia că deşi China începuse să devină mai liberală, acest verdict era încă un handicap la

11 Roman celebru istorisind povestea unei familii americane, a lui Alex Haley, ecranizată pentru televiziune *(n. red.).*

dosarul meu de candidat la studiile în străinătate.

I-a vizitat din nou pe foştii colegi ai tatălui meu aflaţi acum din nou la putere în guvernul regional, aducând în sprijinul cauzei sale scrisoarea lui Chu Eulai, în care acesta spunea că tatăl meu avea dreptul să înainteze o petiţie lui Mao. Această notă fusese bine ascunsă de bunica mea, cusută în căputa de pânză a unuia din pantofii ei. Acum, la doisprezece ani după ce i-o dăduse Chu, mama s-a hotărât să o înmâneze autorităţilor regionale conduse acum de Zhao Ziyang.

Era un moment propice – fascinaţia exercitată de Mao începuse să-şi piardă puterea de a paraliza voinţa oamenilor, graţie şi contribuţiei considerabile al lui Hu Yaobang care răspundea de reabilitări. La 12 iunie, un înalt funcţionar a venit în locuinţa noastră din Strada Meteoritului, cu verdictul Partidului asupra tatălui meu. I-a înmânat mamei o hârtie subţire pe care scria că tata fusese „un bun lider şi un bun membru de partid”. Aceasta a reprezentat reabilitarea lui oficială. Abia după aceea, a fost şi bursa mea aprobată de Ministerul Educaţiei din Peking.

Vestea că voi studia în Marea Britanie mi-a fost transmisă de prieteni entuziaşti din departamentul meu, înainte ca autorităţile să mă informeze. Oameni care abia mă cunoşteau erau încântaţi de succesul meu şi am primit multe scrisori şi telegrame de felicitare. S-au organizat petreceri şi au curs multe lacrimi de bucurie. Era ceva nemaiauzit să pleci în Occident. China fusese închisă timp de zeci de ani şi toţi se simţeau sufocaţi de lipsa de perspective. Am fost prima persoană din universitatea mea şi, după câte ştiu, din întregul Sichuan (care, pe atunci, avea o populaţie de circa nouăzeci de milioane) care a primit aprobarea să studieze în Occident după 1949. Iar eu câştigasem pe merite profesionale – nu eram nici măcar membră de partid. Era şi acesta un alt semn al spectaculoaselor schimbări care se petreceau în întreaga ţară. Oamenii presimţeau că se vor deschide tot mai multe perspective.

Dar entuziasmul nu era singurul sentiment care mă încerca. Reuşisem să obţin ceva atât de dorit şi atât de greu de obţinut pentru toţi oamenii din jurul meu, încât mă

simţeam oarecum vinovată faţă de prietenii mei. Să-mi manifest prea pe faţă euforia ar fi fost stânjenitor sau chiar crud pentru ei, dar şi să mi-o ascund, ar fi fost necinstit. Aşa că, în subconştientul meu am optat pentru o atitudine mai potolită, mai calmă. Eram şi tristă la gândul că atâtor oameni li s-a refuzat şansa ca talentele lor să înflorească. Ştiam că fusesem norocoasă să mă nasc într-o familie privilegiată, oricât de mult ar fi suferit. Acum când China pornise pe un drum al deschiderii şi corectitudinii, nu aveam răbdare şi voiam ca schimbările să fie mai rapide şi să transforme întreaga societate.

Adâncită în propriile mele gânduri am trecut prin inevitabilul hăţiş de formalităţi legate de plecarea din China în acea perioadă. Mai întâi a trebuit să merg la Peking pentru un curs special destinat cetăţenilor care plecau în străinătate. Am participat o lună la şedinţe de îndoctrinare, urmată de o altă lună de călătorii prin ţară. Scopul urmărit era să rămânem atât de impresionaţi de frumuseţile patriei încât să nu ne treacă prin gând să rămânem afară. Restul formalităţilor au fost îndeplinite de autorităţi în locul nostru, ni s-a dat în plus o alocaţie pentru îmbrăcăminte. Trebuia să fim elegante pentru străini.

Râul de Mătase şerpuia prin campus şi adesea am rătăcit pe malurile lui în ultimele mele seri. Undele lui străluceau în lumina lunii şi în aburul nopţii de vară. Îmi defilau prin minte cei douăzeci şi şase de ani ai mei. Trăisem momente privilegiate, dar şi zile cumplite de demascări, cunoscusem atitudini curajoase, dar şi frică, întâlnisem bunătate şi loialitate, dar şi abisuri de răutate omenească. Printre suferinţe, ruine şi moarte, m-ara bucurat, mai presus de orice, de iubire şi de capacitatea indestructibilă a omului de a supravieţui şi de a-şi căuta fericirea.

Am fost copleşită de tot felul de emoţii, mai ales când mi-am amintit de tata, de bunica şi de mătuşa Jun-Ying. Până atunci încercasem să nu mă gândesc la ei, pentru că moartea lor a rămas cea mai dureroasă rană din inima mea. Acum, mă gândeam însă, cu o oarecare alinare, cât ar fi fost ei de încântaţi şi de mândri de mine.

Am zburat la Peking de unde urma să călătoresc cu încă treisprezece alţi profesori universitari, dintre care unul era

propagandistul politic. Avionul nostru trebuia să plece la ora opt seara în ziua de 12 septembrie 1978 şi era cât pe ce să-l pierd pentru că o serie de prieteni veniseră la aeroportul din Peking să-şi ia rămas-bun şi nu mi se păruse că ar fi trebuit să stau cu ochii pe ceas. Când, în sfârşit, m-am prăbuşit în fotoliu, mi-am dat seama că nu o îmbrăţişasem pe mama cu toată dragostea pe care o simţeam. Ea venise să mă conducă la aeroportul din Chengdu, cu un aer foarte degajat, fără vreo urmă de lacrimi, ca şi cum plecarea mea pe cealaltă parte a globului ar fi fost doar un alt episod din viaţa noastră plină de evenimente.

Pe când China rămânea tot mai departe în urmă, am privit pe fereastră şi dincolo de aripa argintie a avionului am văzut desfăşurându-se un imens univers. Am mai aruncat o ultimă privire asupra vieţii mele trecute şi apoi m-am întors spre viitor. Eram nerăbdătoare să îmbrăţişez lumea.

EPILOG

Am făcut din Londra căminul meu. Timp de zece ani am evitat să mă mai gândesc la China pe care o lăsasem în urma mea. Apoi, în 1988, mama a sosit în Anglia să mă vadă. Pentru prima oară mi-a împărtăşit povestea vieţii ei şi a bunicii mele. După ce s-a întors la Chengdu, m-am oprit şi am lăsat ca amintirile mele să iasă din străfundurile unde le îngropasem şi mintea mi-a fost inundată de lacrimile nevărsate la timpul lor. M-am hotărât atunci să scriu *Lebedele sălbatice.* Trecutul nu mai era atât de dureros încât să nu pot să mi-l reamintesc, pentru că găsisem dragostea şi împlinirea şi, în consecinţă, liniştea.

China se schimbase şi ea faţă de momentul în care o părăsisem. La sfârşitul lui 1978, Partidul Comunist a renunţat la „lupta de clasă" a lui Mao. Proscrişii sociali, inclusiv „duşmanii de clasă" din cartea mea, au fost reabilitaţi; printre ei s-au aflat şi prieteni de-ai mamei din Manciuria, înfieraţi drept „contrarevoluţionari" în 1955. Au încetat şi discriminările împotriva lor şi a familiilor lor, ceea ce le-a permis să plece din lagărele de muncă forţată şi să primească slujbe decente. Mulţi dintre ei au fost invitaţi să se înscrie în Partidul Comunist şi au primit funcţii oficiale. Yu-lin, străunchiul meu, cu soţia şi copiii au primit în 1980 aprobarea să revină la Jin Zhou de la ţară unde fuseseră exilaţi. El a ajuns şef contabil într-o companie medicală, iar ea directoarea unei grădiniţe.

Tot mai multe verdicte de reabilitare a victimelor au fost întocmite şi înregistrate în dosarele lor. Vechile consemnări incriminatoare au fost înlăturate din dosare şi arse. În fiecare organizaţie pe tot cuprinsul Chinei au fost aprinse focuri în care s-au ars foile de hârtie care au distrus nenumărate vieţi.

Dosarul mamei era gros şi plin de semne de întrebare cu privire la contactele ei din adolescenţă cu Guomindangul. Acum, toate paginile acuzatoare au dispărut în flăcări. În locul lor, s-a introdus un verdict în două pagini, datat 20 decembrie 1978, în care se spunea în termeni lipsiţi de ambiguitate că acuzaţiile îndreptate împotriva ei fuseseră

false. În plus, ca o primă, i se redefinea originea familiei: indezirabilul „senior al războiului” devenise acum mai nevinovatul „doctor”.

În 1982, când m-am hotărât să rămân în Marea Britanie, decizia mea era încă o alegere neobişnuită. Gândindu-se că i-ar putea provoca neplăceri în slujba ei, mama a solicitat pensionarea anticipată, care i-a fost acordată în 1983. Dar o fiică în Occident nu-i mai provoca necazuri cum s-ar fi întâmplat cu siguranţă sub Mao.

China îşi deschidea tot mai larg porţile. Cei trei fraţi ai mei sunt acum cu toţii în Occident. Jin-ming, care este un om de ştiinţă recunoscut internaţional în domeniul fizicii corpurilor solide, îşi continuă cercetările la Universitatea din Southampton în Anglia. Xiao-hei, care a devenit jurnalist după ce a părăsit forţele aeriene, lucrează la Londra. Amândoi sunt căsătoriţi cu câte un copil fiecare. Xiao-fang a obţinut un masterat în comerţul internaţional la Universitatea Strasbourg, din Franţa şi este acum om de afaceri într-o companie franceză.

Sora mea, Xiao-hong, este singura dintre noi care trăieşte încă în China. Ea lucrează în Departamentul administrativ al Colegiului din Chengdu pentru Medicina Chineză. Când, în 1980, un prim sector privat a fost înfiinţat, ea a solicitat un concediu de doi ani pentru a ajuta la înfiinţarea unei companii de design vestimentar, pasiunea ei dintotdeauna. După terminarea concediului, a trebuit să aleagă între caracterul stimulativ şi riscurile unei afaceri private şi rutina şi siguranţa pe care le ofereau slujba la stat. A ales ultima soluţie. Soţul ei, Cheng-yi, este director executiv la o bancă locală.

Comunicarea cu lumea exterioară a devenit o parte din viaţa de fiecare zi. O scrisoare din Chengdu ajunge la Londra într-o săptămână. Mama îmi poate trimite faxuri de la oficiul poştal din centru. Eu îi telefonez direct acasă de oriunde mă aflu în lume. La televizor se dau selecţii de ştiri din presă în fiecare zi, împreună cu propaganda oficială. Nu lipsesc evenimentele mondiale, revoluţii, revolte, din Europa de Est şi din Uniunea Sovietică.

Între 1983 şi 1989, m-am întors în fiecare an în China pentru a o vizita pe mama şi, de fiecare dată, am fost

impresionată de spectaculoasa diminuare a ceea ce ne caracterizase cel mai mult viaţa sub guvernarea lui Mao: frica.

În primăvara 1989 am călătorit mult în China, ca să adun informaţii pentru această carte. Am văzut cum se năşteau demonstraţiile de la Chengdu până la Piaţa Tiananmen. M-a izbit faptul că frica fusese în aşa măsură uitată, încât puţini din milioanele de demonstranţi au perceput primejdia. Majoritatea păreau să fi fost luaţi prin surprindere atunci când armata a deschis focul. După ce m-am întors la Londra, nu-mi puteam crede ochilor când am văzut carnajul la televizor. Fusese comandat cu adevărat de acelaşi om care fusese pentru mine şi pentru atâţia alţii un eliberator?

Frica a făcut o nouă încercare de a se înstăpâni, dar fără să mai aibă forţa zdrobitoare şi atotcuprinzătoare de pe vremea lui Mao. Astăzi, în mitingurile politice, oamenii îi critică deschis pe liderii Partidului, dându-le chiar numele. Drumul către liberalizare este ireversibil. Şi, totuşi, chipul lui Mao încă tronează în Piaţa Tiananmen.

Reformele economice din anii ’80 au adus o creştere fără precedent în nivelul de trai al oamenilor, în parte datorită comerţului exterior şi investiţiilor. Peste tot în China, oficialităţile şi simplii cetăţeni îi întâmpină pe oamenii de afaceri veniţi din străinătate cu un entuziasm debordant. În 1988, în cursul unei călătorii la Jinzhou, mama a locuit în micul, întunecatul şi primitivul apartament al lui Yu-lin, care se afla alături de o groapă de gunoi. Peste drum se ridicase cel mai luxos hotel din oraş, unde au loc în fiecare zi banchete îmbelşugate şi petreceri pentru potenţialii investitori de peste hotare. Într-o zi mama l-a zărit pe unul dintre acei vizitatori, ieşind de la un banchet, înconjurat de o gloată linguşitoare căreia el îi arăta fotografii ale casei sale luxoase din Taiwan şi ale automobilelor lui scumpe. Era Yao-han, locţiitorul politic al Guomindangului din şcoala mamei care, cu patruzeci de ani în urmă, ordonase arestarea ei.

Mai 1991

Puține cărți au avut impactul internațional al *Lebedelor sălbatice*. De la prima sa apariție, a fost tradusă în treizeci de limbi și a fost vândută în peste zece milioane de exemplare. Prin intermediul poveștii a trei generații de femei din propria-i familie — bunică, mamă și fiică —, Jung Chang relevează întreaga istorie tragică a Chinei secolului XX.

Bunica lui Jung Chang aparține generației de la 1900, când fetelor li se mai zdrobeau încă, la vârsta de doi ani, labele picioarelor, pentru ca mersul clătinat, care sugerează neajutorare și grație, să le facă dezirabile și să le favorizeze în găsirea unui soț sau concubin bogat. Mama, crescută de un tată înțelept în China încă tradițională, mustind de cultură și înțelepciune, China imperială, intră de foarte tânără în rândurile partidului comunist. Într-o luptă menită, chipurile, să elibereze femeile de această traumatizantă povară a tradiției. Trăiește de la un capăt la altul întreg experimentul comunist: în calitate de activist de frunte al partidului, concomitent opresiv și autopresiv, și în principal sinistra revoluție culturală inițiată de soția lui Mao cu acordul acestuia, cu toate consecințele ei: autodemascările; munca brută, bătăile în public; teroarea exercitată de copii deveniți educatori ai profesorilor lor; exilul în Himalaya. Fiica, îndurând și participând și ea la etapa finală a acestui coșmar, reușește să plece din țară la vârsta de douăzeci și ceva de ani.

O poveste de o extraordinară cruzime și eroism, *Lebedele sălbatice* este, totodată, o importantă lucrare de istorie și un document uman remarcabil. Cartea ne prezintă o lume simultan exotică, poetică și stranie familiară prin efectul uniformizator al flagelului ideologic care ne-a lovit deopotrivă, români și chinezi, în întunecatul secol XX.

Editorul recomandă:

Václav Havel — *Reflecții. Răspunsuri*

Sara Bongiorni — *Un an fără „Made in China”*

Valeri Panușkin, Mihail Zîgar — *Gazprom. Noua armă a Rusiei*

CURTEA VECHE APARE COLECȚIILE

pentru a comanda online este suficient să vizitezi lista completă a titlurilor publicate la Curtea Veche, vizitează www.curteaveche.ro

Design copertă: Griffon & Swans
www.grifton.ro

Curtea Veche

Începi să afli

ISBN 978-973-669-718-0

www.curteaveche.ro